

શ્રીમાન્ દેવેન્દ્રસૂરિ વિરચિતઃ

શ્રી

ધર્મ રત્ન પ્રકરણ.

ભાગ ૨ જો.

સટીક.

તાન્યેવ લિંગા ન્યાહ.

કયવયકમ્મો^૧ તહ સીલવં ચ^૨ ગુણવં ચ^૩ ઉજ્જુ વવહારી^૪,
ગુરુસુસ્સો^૫ પવયણ કુસલો^૬ સ્વલુ સાવગો ભાવે ॥ ૩૩ ॥

શ્રીમાન્ દેવેન્દ્રસૂરિ વિરચિત,

શ્રી

ધર્મ રત્ન પ્રકરણ.

ભાગ ૨ જો.

સટીક.

ભાવ આવકના લિંગ કહે છે.

પ્રતની ફરજે બળવનાર હોય, શીળવાન હોય, શુણવાન હોય, જાણુ
બ્યવહારી હોય, ગુરની શુશ્રૂષા કરનાર હોય અને પ્રવચનમાં કુશળ હોય,
તેજ ભાવ આવક કહેવાય. ૩૩

(ટીકા)

કૃત મનુષ્ટિતં—વ્રતવિષયં કર્મ કૃત્યં વક્ષ્યમાણં—એન—સ કૃતકૃત-
કર્મા (૧), તથા શીલવાનપિ વ્યારુયાસ્યમાન સ્વરુપઃ (૨), ગુણવાન્
વિવક્ષિત ગુણોપેતઃ (૩), ચકારઃ સમુચ્ચયે ભિન્ન ક્રમશ્ચ તત્ર ક્ષુદ્રવ્ય-
વહારી ચ સરલમના શ્ચ (૪), ગુરુ શુશ્રૂષો ગુરુસેવાકારી (૫),
પ્રવચન કુસલો જિનમત તત્ત્વવિત્ (૬), સ્વલુ સ્વધારણે—એવં વિષ
એવ—આવકો ભવતિ—ભાવે ભાવ વિષયે ભાવ આવક ઇતિ ગાથાક્ષરાર્થઃ
ભાવાર્થ સ્વતપ્ત સૂત્રકૃદ્ વિભિન્નિષુ—યથોદ્દેશં નિર્દેશ ઇતિ ન્યાયાત્ .

કૃતવ્રતકર્માણ માદા વાહ.

તત્થા ચળ્ળણ^૧—જાળ્ળણ^૨—ગિહ્ણ^૩—પહિ સેવણેસુ વજ્જુસે,

ટીકા.

વ્રત સંબંધી અગ્રાડી કહેવામાં આવનાર ફરજો જેણે બળવી હોય તે કૃતવ્રત
કર્મ કહેવાય. તેમજ શીળવાન્ (એનું સ્વરૂપ પણ આગળ કહેવામાં આવનાર છે) તથા
ગુણવાન્ એટલે અમુક ગુણોથી સહિત (આ સ્થળે ચકાર સમુચ્ચયાર્થે છે, અને તે ભિન્ન
ક્રમ છે) તથા ક્ષુદ્ર વ્યવહારી એટલે સરળ મન વાળો, તથા ગુરુ શુશ્રૂષ એટલે ગુરુની
સેવા કરનાર, તથા પ્રવચન કુસળ એટલે જિન મતના તત્ત્વને જાણનાર એવો જે હોય
તેજ ખરેખર ભાવ આવક થાય. એ ગાથાનો અક્ષરાર્થ છે.

ભાવાર્થ—પોતેજ સૂત્રકાર કહેવા ઇચ્છતા “ ઉદ્દેશ મુજબ
નિર્દેશ ” એ ન્યાયથી પહેલાં કૃત વ્રત કર્મનું

સ્વરૂપ કહે છે.

ત્યાં સાંભળવું—જાણવું—લેવું અને પાળવું તેમાં તત્પર એમ કૃત

કયવયકમ્મો ચઢહા—ભાવત્થો તસ્સિ મો હોહ ॥ ૩૪ ॥

(ટીકા)

તત્ર તેષુ ષટ્સુ લિંગેષુ મધ્યે—કૃતવ્રતકર્મા ચતુર્દો ચતુર્થેદો ભવતીતિ સંબંધઃ તાનેવ ભેદા નાહ. આકર્ણનં શ્રવણં (૧), જ્ઞાન મવબોધઃ (૨), ગ્રહણં પ્રતિપત્તિઃ (૩), પ્રતિસેવનં તથા સમ્યક્પાલનં (૪), તતો દ્વંદ્વ—સ્તેષુ—વ્રતાના મિતિ પ્રક્રમાદ્ ગમ્યતે—ઉદ્યુક્ત ઉચ્ચમવાન્—ભાવાર્થ એદંપર્ય—તસ્ય ચતુર્વિધસ્યાપ્યય માસન્નં મણિષ્યમાણો ભવતીતિ.

અય ભાવાર્થ વિમણિષુઃ પ્રથમ આકર્ણનભેદં વિચરીતું.

ગાથા પૂર્વાર્દ્ધ માહ.

વિનયચતુમાણસારં—ગીયત્થાઓ કરેહ વયસવળં,

વ્રત કર્મ આર પ્રકારે હોય. તેનો ભાવાર્થ આ રીતે છે.

ટીકા.

તે ૭ લિંગોમાં કૃત વ્રત કર્મ આર ભેદે છે. તે ભેદ કહે છે:— (પ્રતોતું) આકર્ણન એટલે સાંભળવું, જ્ઞાન એટલે સમજવું, ગ્રહણ એટલે સ્વીકાર અને પ્રતિસેવન એટલે તે રીતે બરાબર પાળવું. એ આર વાતમાં ઉદ્યુક્ત એટલે ઉચ્ચમવાન્ હોય. એ આર પ્રકારનો ભાવાર્થ હવે તરત કહેવામાં આવનાર છે.

હવે ભાવાર્થ કહેવા માટે પહેલાં સાંભળવાના ભેદને વિક-

રી બતાવવા અરધી ગાથા કહે છે.

ગીતાર્થ પાસેથી વિનય બહુ માન સહિત વ્રત મવણ કરે.

(ટીકા)

વિનયોભ્યુત્થાનાદિઃ—બહુ માનો માનસ પ્રીતિ વિશેષ-સ્તાભ્યાં સારં પ્રશસ્તં યથા ભવત્યેવં-વ્રતશ્રવણં કરોતીતિ યોગ-ઇહ ચત્વારો ભંગાઃ

કથિદ્ ધૂર્તો વિનયસારં વંદનાદિદાનતઃ શૃણોતિ પરિજ્ઞાનાર્થી, નપુન વ્યાખ્યાતરિ બહુમાનવાન્ ભવાતિ, ગુરુકર્મત્વાત્.

અન્યસ્તુ બહુમાનવાન્ ભવાતિ, ન વિનયં પ્રયુક્તે, શક્તિ વિકલત્વાત્ સ ચ ગ્લાનાદિઃ

અન્યસ્તુ પ્રત્યાસન્નકલ્યાણકલાપાલંકૃતશરીરઃ સુદર્શન શ્રેષ્ઠીવત્ વિનય બહુમાનસારં શૃણોતિ.

કથિદ્ ગુરુતરકર્મા દ્વિતયમપિ પરિહરતિ, શૃણોતિ ચ ન ચ તસ્મૈ ગુરોરપ્યા ગમાનુસારિ પ્રવૃત્તેઃ કથયિતું યુક્તં.

ટીકા.

વિનય એટલે સામે હી જુવું વગેરે અને બહુમાન એટલે મનની પ્રીતિ તે બેથી સાડે એટલે પ્રશસ્ત થાય તેમ વ્રત શ્રવણ કરે. છતાં ચાર ભાંગા છે:—

કેમકે હમારો હોષ વાંદણા વગેરે દષ્ટ વિનય પૂર્વકે પરિજ્ઞાનના માટે સાંભળે, પણ ખતાવનારપર બહુમાન ધરનાર ન હોય, કેમકે તે બારે કર્મી હોય છે.

ખીજે બહુમાનવાળો હોય, પણ શક્તિ વિકલ હોવાથી વિનય નહિ કરે તે એ માંદો વગેરે હોય તે જાણવો.

ત્રીજે કંટ્યાણુના કળાપને તરતમાં પામનાર હોવાથી સુદર્શન શૈલના માફક વિનય તથા બહુમાન પૂર્વકે સાંભળે છે.

ચોથો અતિ બારે કર્મી હોવાથી વિનય અને બહુમાન એ બન્નેથી રહિત થઈ સાંભળે છે. એવા તરફ આગમ પ્રમાણે ચાલનાર શુર્યે (કંઈ પણ) કહેવું યુક્ત નથી.

ઉક્તં ચ શ્રી સ્થાનાંગે.

ચત્તારિ અવાયણિજ્ઞા પન્નત્તા-તંજહા અવિણીય, વિગઇપઢિવદ્દે અ-
વિઓસિયપાહુદે, વલકોવમાઈ.

તથા,

ઓહેણત્તિ ઉવણ્ણસો-આણ્ણસેણં વિભાગસો દેઓ, નાણાહિવુદ્ધિજ્ઞાઓ-
મહુરાગિરાણ વિણીયસ્સ ? અવિણીય માલવંતો-કિલિસ્સઈ માસઈ મુસં
તહય, ઘંટાલોહં નાહં-કો કહકરણે પવત્તિજ્ઞા (ઇત્યાદિ)

અતો દ્વિનય बहुमानसारं व्रतश्रवणं करोतीति प्रकृतं. कुतः सकाशा
दित्याह. गीतार्थात्—तत्र

गीयं भग्नइ सुत्तं-अथो तस्सेव होइ वक्खवाणं,
गीएण य अत्थेणय—संजुत्तो होइ गीयत्थो.

જે માટે શ્રી સ્થાનાંગ સૂત્રમાં કહ્યું છે કે—

આર જણ વાચના દેવાને અથોગ્ય છે. તે આ છે:—અવિનીત, વિકૃતિરસિક,
અવિન્નેષિતપ્રાણત અને અતિ કષાયી.

વળી (અંથાંતરમાં કહ્યું છે કે) સામાન્યપણે પણ આદેશ (આજ્ઞા) પ્રમાણે
વિભાગ પાડીને જે વિનીત હોય તેને મધુર વાણીથી જ્ઞાનાદિકની વૃદ્ધિ કરે એવો
ઉપદેશ આપવો.

અવિનીતને કહેનાર [ફેકટ] કલેશ પામે છે, અને મૃષા (નિષ્ફળ) જોલે
છે. ઘંટ યનાવવાનો લોહ હોય તેમાંથી સાદરી યનાવવા કોણ હેરાન થાય ?

માટે વિનય અને બહુમાન પૂર્વક જે વ્રત શ્રવણ કરે તે (ભાવ શ્રાવક)
સાંભળે કોના પાસેથી તે કહે છે, ગીતાર્થ પાસેથી. ત્યાં,

ગીત એટલે સૂત્ર કહેવાય, અને 'તેતુ' જે બ્યાખ્યાન તે અર્થ. માટે જે ગીત
અને અર્થથી સંયુક્ત હોય તે ગીતાર્થ કહેવાય.

તસ્મા દન્યસ્યા ન્યથાપિ પ્રરૂપણા સંભવેન વિપરીતબોધ હેતુત્વાત્.
इह च व्रतश्रवणं मूलक्षणं, तेना न्य दप्यागम प्रभृतिश्रवणं विज्ञेय मि-
त्येदं व्रतकर्म.

અથ પૂર્વ સૂચિત સુદર્શન કથેયં.

કામિણિવયળંમિવ દીહરત્ય મંદ વિમલ રયણ સોહિલ્લં । અલિય-
સિરીઈ વિમુક્ક-નવરં પુરમત્થિ રાયગિર્હ ॥ ૧ ॥ बहुदन्वगुणपहाणो-सम-
वायपरो मुकम्मकयचित्तो । वयसेसिउ व्व तत्थ त्थि-नरवरो सेणिओ
नाम ॥ २ ॥ सत्येव भूरिसारो-मालागारो वसेइ अज्जुणओ । सुकुमाल
पाणिपाया-बंधुमई पण इणी तस्स ॥ ३ ॥ सुगरपाणिं जक्खं-नियकुल
देवं पुरस्स बाहि ठियं । पवरोहिं कुसुमेहिं-अज्जुणओ निच्च मचेइ ॥ ४ ॥

ગીતાર્થ સિવામ બીજે તો વખતે ખોટી પ્રશ્નણ પણ કરે તો તથા વિપરીત.
બોધ થાય. [માટે ગીતાર્થ પાસેથી સાંભળવું] છતાં વ્રત શ્રવણ તો ઉપલક્ષણરૂપ છે,
તેથી બીજું પણ આગમ વગેરેનું શ્રવણ સમજ લેવું. એ એક વ્રત કર્મ બાજુનું.

સુદર્શન શેઠની કથા આ પ્રમાણે છે.

દીર્ઘ અક્ષિવાળા અને નિર્મળ રત્નથી શોભતા તથા અલક [કેશ] થી યુક્ત
સ્ત્રીના મુખ માફક દીર્ઘ રથ્યા [લાંબા રસ્તાવાળું] અને અતિ નિર્મળ રત્ન ઋદ્ધિથી
આબાદ છતાં અલિક [ખોટી] શ્રી (ધામધૂમ) થી રહિત રાજગૃહ નામે નગર
હતું. [૧] ત્યાં દ્રવ્ય ગુણ કર્મ સમવાયવાદિ વૈશેષિકના માફક ધણા દ્રવ્યવાળો, ધણા
ગુણવાળો, સમવાય [સંપત્તિ] માં તત્પર અને સારાં કર્મમાં મન રાખનાર શ્રેષ્ઠિક નામે
રાજા હતા. [૨] ત્યાં ધણા પૈસાદાર અર્જુન નામે માળાકાર (માળી) વસતો હતો.
તેની મુકુમાર હાથ પગવાળી બંધુમતી નામે સ્ત્રી હતી. [૩] તે અર્જુન માળી દરરોજ
નગરની બાહર રહેલા ખેતાના કુળદેવતા મુદ્ગરપાણિ નામના મક્ષને ઉત્તમ કુલોથી પૂજતો

તત્થય લલિયા ગોઢિ-જં કયસુકયા સમત્થિ અરિદ્ધા । તંમિ પુરે અન્ન-
 દિણે-મહૂસવો કોવિ સંપત્તો ॥ ૫ ॥ કલ્લં મુલ્લં લહિં તિ-—ઇત્થ
 કુસુમાઈ ઇય વિચિત્તં । અજ્જુણઓ સકલત્તો-ગોસે લજ્જાણ મણુપત્તો
 ॥ ૬ ॥ ગહિં કુસુમાઈ તઓ-જા જક્કલિગિં સમેઈ તુદ્ધમણો । તા
 વહિ જક્કલિગિહિદ્ધય-ગુદિદ્ધય પુરિસેહિ સો દિદ્ધો ॥ ૭ ॥ પમળંતિ
 અન્નમન્નં-મો મો મહા સમેઈ एस इहं । અજ્જુણ માલાગારો-વંધુમઈએ
 પિયાઈ સમં ॥ ૮ ॥ તં સેયં જે ઇયં-વંધિત્તુ ઇમસ્સ મારિયાઈ સમં ।
 (ગ્રં. ૩૫૦૦) મોએ મુત્તું તેવિહુ-અન્નુમ્નં પદિસુળંતિ ઇમં ॥ ૯ ॥
 તો તે કવાહપંચ્છા-ભાગે ચિદ્ધંતિ નિહુયતણુવયણે । ઇત્તો ઇયરો પત્તો-
 જક્કલં પુણ્ણ પગ્ગમો ॥ ૧૦ ॥ અહ દવદવસ્સ નિસ્સરિય તેય તત્તો તર્થ
 નિવંધંતિ । વંધુમઈએ સદ્ધિ-કિલિકિલિમાણા પકીલંતિ ॥ ૧૧ ॥ તં તહ
 દદ્ધું અસરિસ-અમરિય વિવસો વિચિત્તએ एसो । જક્કલ મિમં નિલ્લ મહં-

હતો. (૪) ત્યાં લલિતા નામે ગોઢી [મંડળી] હતી. તે મોઝ માણુતારા અને
 પૈસાદાર લોકોની બનેલી હતી. તે નમરમાં એક વેળા કોષ્ઠક મહોત્સવ આવ્યો. (૫)
 ત્યારે અર્જુન માળીએ વિચાર્યું કે, કાલે ફૂલનું મૂલ્ય સારું આવશે એમ ચિંતવી તે સ્ત્રી
 સાથે ત્યાં પ્રભાતે આવી પહોંચ્યો. (૬) તે જોયો ખુશીની સાથે ફૂલ લેવા યક્ષના
 ઘરમાં પેઢા, તેવામાં તે ધરની બાહર રહેલા ગોઢિલ પુરુષોએ તેને જોયો. [૭] તેઓ
 એકબીજાને કહેવા લાગ્યા કે, આ અર્જુનમાળી ઇહા બંધુમતીની સાથે આવતો દેખાય છે.
 (૮) માટે આપણે એમ કરીએ તો ઠીક છે કે, એને બાંધી એની સ્ત્રી સાથે
 (મં. ૩૫૦૦) મોઝ વિલાસ કરવો. આ વાત તે બધાએ કબુલ રાખી [૯] ત્યારે
 તેઓ કમાડની પાછળ ગુપ્તગુપ્ત સંતાઈ રહ્યા, એવામાં અર્જુનમાળી ત્યાં આવી એકાઝ
 થઈ યક્ષને પૂજવા લાગ્યો. (૧૦) હવે તેઓ એકદમ નીકળી પડીને તેને બાંધી
 બંધુમતીની સાથે બેઠીબેઠીને રમવા માંડ્યા. (૧૧) તે બનાવ જોઈને અર્જુનમાળી
 આરે ગુસ્સાથી પરવશ થઈને વિચારવા લાગ્યો. હું આ યક્ષને રાજ ઉતારું પુલોધી

પૂષ્પિ વરેહિં કુસુમેહિં ॥ ૧૨ ॥ જઈ રૂપ કોઈ હુંતી-જક્ષો તો હું
સદંતજો નેવં । પરપરિભવ મસમંતા-નૂળ મિમો પત્યરો ચેવ ॥ ૧૩ ॥
તયણુ અણુકંપિયમણો-જક્ષો અજ્જુણગતણુ મણુપવિદ્ધો । સો તદતદ
ત્તિ તોદદ-બંધણં આમતંતુ વ્વ ॥ ૧૪ ॥ ગહિંડં લોહમયં પલ-સહસ્સમાણં
સ મુગ્ગરં સકરે । તે છવિ પુરિસે લહ રૂપિયસત્તમે હણઈ હેલાણ ॥ ૧૫ ॥
હય પડિણ મજ્જુણઓ-છપ્પુરિસે રૂપિયસત્તમે હણઈ । કમસો ઇસો જાઓ-
વુત્તંતો પાયડો નયરે ॥ ૧૬ ॥ અહ સેણિણ નયરે-ધોસાવિય મિય
અહો નયરલોયા । નિર્ગતવ્વં ન તુમેહિં-જાવ હણિયા ન સત્ત જણા
॥ ૧૭ ॥ તંમિય સમયે સામી-સમોસદો ચરમ જિણવરો તત્થ । પહુપાય
વંદણત્થં-નિગાચ્છઈ કોવિ ન ભણ ॥ ૧૮ ॥ તત્થત્થિ વિમલદિદ્ધિ-
અઈ ધમ્મદ્ધી સુદંસણો સિદ્ધિ । જિણપવયણસવણરૂઈ-નવ તત્તવિયાર
સારમઈ ॥ ૧૯ ॥ સો સિરિવીર જિણેસર-વયણામયપાણડસ્સુઓ અહિયં ।

પુણું છું (૧૨) જો આ મુક્તિમાં ખરેખરે કોઈ યક્ષ હોત તો હું આવી રીતે
પર પરિભવ નહિ સહેત. માટે નક્કી આ પત્યરજ છે. (૧૩) ત્યારે યક્ષને અનુકંપા
આબ્યાથી તે તેના શરીરમાં પ્રવિષ્ટ થયો, એટલે તેણે કાચા દોરાની માફક બંધણને
તડ દબ તોડી નાખ્યાં. (૧૪) પછી હજાર પળનો એટલે હાલના વળને આશરે અઢી
મણનો લોહનો મુદ્ગર પોતાના હાથમાં લઇને તેણે પોતાની સ્ત્રી સહિત છ પુરુષોને
એક ઝપાટે મારી નાખ્યા. (૧૫) એમ દરરોજ તે અર્જુનમાળી છ પુરુષ અને
એક સ્ત્રી મળીને સાત ખુન કરતો રહ્યો. આ વાત અનુક્રમે નગરમાં ફેલાઈ. [૧૬]
તેથી શ્રેણિક રાજાએ નગરમાં ઉદ્દેષીયણ કરાવ્યું કે, હું નગર લોકો ! જ્યાં
સુધી અર્જુન માળીએ સાત જણ માર્યા ન હોય ત્યાં સુધી તમારે શહેર બાહર ન
નીકળવું. (૧૭) તે સમયમાં ચરમ જિતેશ્વર વીર પ્રભુ ત્યાં સમોસર્યા. પરંતુ તેમને વાંદવા
માટે ભયના લીધે કોઈ નીકળ્યો નહિ. [૧૮] હવે ત્યાં નિર્મળ સમ્યક્ત્વવાન અને અતિ
ધર્માર્થી સુદર્શન નામે શૈલ હતો, તે જિન વાણી સાંભળવા રૂચિવંત અને નેવ તત્તવાના
વિચાર જાણવામાં કુશળ હતો. [૧૯] તે શ્રી વીરપ્રભુના વચનાશ્રુતવું પાન કરવા અધિક

सम्म मभिगम्म अम्मा-पिऊण नमिऊण भणइ इयं ॥ २० ॥ इह अज्ज
अंबताओ-वीरजिणो आगओ तयं नमिउं । तवेसणं च सोउं-अहं ग-
मिस्सामि तत्थु लहुं ॥ २१ ॥ जं पुब्बावर अविरुद्ध-मुद्धसिद्धंत तत्त
सवण मिणं । आलस्समाइबहुविह-हेऊ हिं सुदुल्लहं भणियं ॥ २२ ॥

तथाचा गम.

आलस्य^१ मोह^२ वशा^३—यंभा^४ कोहा^५ प्रमायु^६ किवणत्ता^७ ।
भय^८ सोगा^९ अन्नाणा^{१०}—वक्खेव^{११} कुज्जहला^{१२} रमणा^{१३} ॥ २३ ॥
एएहि कारणेहिं—लध्धूण सुदुल्लहं पि मणुयत्तं । न लहइ सुइं हियकरिं—
संसारुत्तारणिं जीवो ॥ २४ ॥ किंपुण जिणवयण विणिग्गयस्स पण
तीससुगुणसहियस्स । संसयरयहरण समीरणस्स वयणस्स किर सबणं
॥ २५ ॥ तो बुत्तो पियरेहिं—हेषुत्ता अज्जुणो भित्तं रुद्धो । पइ दिवसें
सत्त जणे—इणमाणो विहरए इत्थं ॥ २६ ॥ ता पुत्त जिणं न भित्तं—

હિત્સુક થવાથી પોતાના માઆપ પાસે જઈને તેમને નમીને સમ્યક્ રીતે આતું કહેવા લાગ્યો. [૨૦] હે માતપિતા ! છઠ્ઠાં આજ વીર જિનેશ્વર પધાર્યા છે, માટે તેમને નમના અને તેની દેશના સાંભળવા હું ત્યાં જલદી જવા ઇચ્છું છું. (૨૧) જે માટે આ પૂર્વાપર અવિશ્વ એવા શુદ્ધ સિદ્ધાંતના તત્વનું અવશ્ય આલસ્ય વગેરે અનેક કારણના લીધે અતિ દુર્લભ રહેલ છે. (૨૨) જે માટે આગમમાં કહ્યું છે કે, આલસ્ય, મોહ, અજ્ઞા, માન, ક્રોધ, પ્રમાદ, લોભ, ભય, શોક, અજ્ઞાન, વિદ્વેષ, કુતુહલ અને રમતગમત એ તેર કારણના લીધે દુર્લભ મનુષ્ય ભવ પામ્યા થકા પણ હિતકારક અને અંસારશી તારનાર ધર્મ અવશ્ય ભવ કરી શકતો નથી. [૨૩—૨૪] [ત્યારે સામાન્ય રીતે પણ ધર્મ અવશ્ય દુર્લભ છે ; ત્યારે ખુદ જિનેશ્વરના મુખથી નીકળતા પાંત્રીશ ગ્રંથ સહિત અને સંશયરૂપ રજને હવે પવન સમાન વચનોનું અવશ્ય દુર્લભ હોય તેમાં શું કહેવું ? (૨૫) ત્યારે માઆપ બેસ્ય કે, હે પુત્ર ! છઠ્ઠાં અર્જુનમાળી બારે રૂઢ ચઢને દરરોજ સાત ખુન કરતો રહેલ છે. [૨૬]

ધર્મ સોડં ચ માહુ ગચ્છાહિ । મા નં તુંદ દેહસ્સવિ વાવતી હોરિં
 સ્વિપ્પં ॥ ૨૭ ॥ તા વંદસુ ભગવંતં-સમણં વીરં રહદ્વિઓ ચેવ । સુમેરસુ
 સુણિયપુવ્વં-સુદેસણં ભયવઓ વચ્છ ॥ ૨૮ ॥ જંપદ સુદંસણો વિદ-
 ત્રિલોચનાહે સયં રહં પત્તે । અનમિય અસુણિય ધર્મં ચ 'કિદ્દણુ કિર
 જુજ્જણુ શુત્તું ॥ ૨૯ ॥

કિંચ,

સિરિવિરવયણસવળા-મયપાણ સુસિત્તસવ્વગત્તસ્સ । વિસમ વિસંપિવ
 કિં एस-મજ્ઞ કાહિ ધુવં મચ્ચૂ ॥ ૩૦ ॥ તમ્હા જં કિંચિવિ રિત્થ-હોરિ
 તં હોરિ રિય મણિય વાદં । પિયરો ય અણુવિવિડં-નિગ્ગચ્છદ્દ સામિનમણત્થં
 ॥ ૩૧ ॥ તં પાસિવિ અજ્જુણઓ-મુગ્ગર મુગ્ગાવિડં પદાવિત્થા । દિદ્ધો
 સુદંસણેણં-સો રંતો કુવિયકાલુ વ્વ ॥ ૩૨ ॥ તત્તો અભીયચિત્તો-શુવં
 પમજ્જિત્તુ પુત્તઅંતેણ । વંદિય જિણિદંદે-વયડચ્ચારં સયં કુણદ્ ॥ ૩૩ ॥
 શુવળ જિયાણ સરન્ના-જિણાય સિદ્ધાય સવ્વસાહૂય । તદ્દ કેવલિ પન્નત્તો-ધમ્મે

મટે હે પુત્ર ! તું જિનને નમવા તથા ધર્મ સાંભળવા જ નહિ. કેમકે નહિ તો જલદી
 તારા શરીરની વ્યાપતિ થશે. (૨૭) માટે હે વત્સ ! તું ઇહાં રહીનેજ શ્રમણુ ભગવાન
 વીરપ્રભુને વાંદ, અને તે ભગવાનની પૂર્વે સાંભળેલી દેશના સંભાર. (૨૮) ત્યારે સુદર્શન
 બોલ્યો કે, ત્યારે ત્રિલોકનાથ પોતે ઇહાં પધાર્યા છે, ત્યારે તેમને નમ્યા વગર તથા ધર્મ
 સાંભળ્યા વગર શી રીતે ખાતું ધરે ? [૨૯] વળી શ્રી વીરના વચન શ્રવણરૂપ અમૃત
 ખાતથી સીંચાયલા મારા શરીરને વિષમ વિષની માફક મૃત્યુ શું કખાર છે ? (૩૦) માટે
 ઇહાં જે થવાતું હોય તે ચાઓ. એમ કહીને આગ્રહ પૂર્વક માળાપની રત્ન લાઘુ ભગવાનને
 નમવા નીકળ્યો. [૩૧] તેને જોઇને અર્જુન માળી સુદગર ઉગામતો થકો દોડ્યો, તે જાણુ
 કોપેયો કાળ આવતો હોય તેવો દેખાવા લાગ્યો. (૩૨) ત્યારે નિર્ભય રહીને વચ્ચના અંત
 વડે જમીન પ્રમાર્જિને જિનેંદ્રને વાંદી પોતે વ્રતનો ઉચ્ચાર કરતો હતો. (૩૩) જગતના
 શ્રવેને શરણુ કરવા લાયક અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ અને કેવળી ભાષિત ધર્મ એ મને

સરળ મહ હવેડ ॥ ૩૪ ॥ નીસેસજંતુસંતાળ--તાળપમ્મલપયાવદુહ્લિઓ ।
 તિહુયળજળનયચલણો-વીરજિણો ચેવ મજ્જ ગઈ ॥ ૩૫ ॥ સામારં સં-
 વરણં કરેઈ સ્વચેઈ જંતુણો સઘ્વે । નિંદેઈ દુકઢાઈ-અણુમોયઈ સયલસુ-
 કયાઈ ॥ ૩૬ ॥ જઈ મુચિસ્સ મિયાઓ-ઝવસગાઓ તઓ ય પારિસ્સં ।
 ઇય ચિંતિય નવકારં-જ્ઞાયંતો ઠાઈ ઝસ્સગં ॥ ૩૭ ॥ મુગર મુહાલંતો-
 જવલો સં અકમેઝ મવયંતો । પુરઓ ચિઢઈ સંતો-અણમિસનયણેઈ
 પિચ્છંતો ॥ ૩૮ ॥ સળમિત્તેણ સઠાણં પત્તો નિયમ્મગંરં ગહિમં જવલો ।
 છિન્નતરુ વ્વ ઝ્ઞુણઓ-પઢિઓ સહસત્તિ ધરણીય ॥ ૩૯ ॥ નાઝળ
 નિરુવસગં-સિઢી પારેઈ તયણુ ઝસ્સગં । જંપહ મુદંસણં પડ-ઇયરો બહુ
 લહિય ચેયન્નં ॥ ૪૦ ॥ કોસિ તુમં કત્થય પત્થિઓ-સિ સો મળઈ
 સાવઓ અહયં । સંપત્થિઓ મિહ વીરં-નમિઝં સોઝં ચ ધમ્મકહં ॥ ૪૧ ॥
 અહ મળઈ અઝ્ઞુણો વિહુ-સિઢિ તણ સહ અહં જિણં નમિઝં । સોઝં

શરણુ હો. (૩૪) તમામ જંતુઓને ત્રાણ કરવા સમર્થ છે પ્રત્યેક શુભ જોતો અને ત્રણે
 જગતના જોતોએ નમ્યા છે ચરણુ જોતો, એવા વીર પ્રભુજી પ્રત્યે આધાર છે. [૩૫] એમ
 કહીને તે સાગારી અણુસણુ કરી સર્વ જીવોને અભાવના લાગ્યો. તેણે પોતાનાં દુષ્ટ
 નિંદાં અને સધળાં સુદૃશની અનુમોદના કરી. [૩૬] તેણે ચિંતવ્યું કે, જો આ ઉપસર્ગથી
 હું છુટીશ તો મારે કાયોત્સર્ગ પારવો. એમ ત્યારી તે કાયોત્સર્ગ કરી નવકાર પ્યાતો
 રહ્યો [૩૭] હવે યક્ષ મુદ્ગરને ઉછાળતો થકો તેના પર આક્રમણ કરવા અસમર્થ
 બન્યો થકો શાંત થઈ નિર્નિમેષ દ્રષ્ટિએ તેને જોતો રહી ક્ષણભર ત્યાં થઈ રહ્યો. (૩૮)
 બાદ તે યક્ષ પોતાનો મુદ્ગર લખી તેના શરીરમાંથી નીકળી સ્વસ્થાને ચાલ્યો ગયો,
 ત્યારે કપાયલા ઝાડની માફક અર્જુનમાળી જમીનપર પડ્યો. [૩૯] ત્યારે ઉપસર્ગ ટળ્યો
 જાણીને સુદર્શન શેઠ પ્રયોત્સર્ગ પાવ્યો, તેવામાં અર્જુન માળી પણ ચેતના પામ્યો એટલે
 સુદર્શન શેઠ પ્રત્યે આમ કહેવા લાગ્યો. (૪૦) તું કોણુ છે ? અને કયાં જાય છે ?
 ત્યારે સુદર્શન શેઠ બોલ્યો કે, હું શ્રાવક છું, અને વીરપ્રભુને નમવા, અને ધર્મ કથા
 સાંભળવા ચાલ્યો છું. (૪૧) ત્યારે અર્જુન માળી બોલ્યો કે, હે શેઠ ! તારી સાથે

ચ ધમ્મ મિચ્છામિ આહ સિદ્ધી તઓ एवं ॥ ૪૨ ॥ મહ રૂઢ મણુયજ-
મ્મસ્સ-સારફલ મિત્તિયં ચિય જયંમિ । જં કીરડ જિણવંદણ-ધમ્મ ક-
હાસવણ માર્ઘ્યં ॥ ૪૩ ॥ ર્ય મણિય તેણ સહિઓ-સુદંસણો પત્તઓ
સમોસરણે । પણવિહઅભિગમપુવ્વં-પયઓ પણમેહ જિણનાહં ॥ ૪૪ ॥
હસ્સિ સુપુમ્મનયણો-વિયસિયવયણો કયંજલી સુમણો । મત્તિ વહુમાણ-
પવણો-ર્ય નિસુણહ દેસણં પહુણો ॥ ૪૫ ॥

તથાહિ,

મો મવિયા સહમવિ લહિય-મણુયજમ્મં રવેહ પવણમણા । જિણ-
વરપવણસવણે-દુહરણે સવલગુણકરણે ॥ ૪૬ ॥

જઓ,

સુઆ જાણહ કલ્લાણં-સુઆ જાણહ પાવગં । ઉમયંપિ જાણહ સુઆ
જં છેયં તં સ્પાયરે ॥ ૪૭ ॥ અંહઃસંહતિ મૂધરે કુલિસતિ કોધાનલે
નીરતિ । સ્ફૂર્જં ઝગ્ગદ્યતમો મરે મિહિરતિ શ્રેયોદુમે મેઘતિ । માદ્યન્મો-

આલી હું પણુ તે જિનને નમવા અને ધર્મ સાંભળવા ઇચ્છું છું. ત્યારે શેઠ આ રીતે
બોલ્યો. (૪૨) હે ભદ્ર ! જિન વંદન અને ધર્મ કથાનું અવણુ કરવું એજ આ
મનુષ્ય જન્મનું ઉત્તમ ફળ છે. (૪૩) જેમ કહીને તેને સંધાતમાં લઇ સુદર્શન શેઠ
સમોસરણમાં આવી પાંચ અભિગમ પૂર્વક પ્રપત્ત અને જિનેશ્વરને વાંદતો હવો. [૪૪]
તે શેઠ હર્ષાશ્રીથી ભરાયલા નેત્રવાળો અને વિકસિત સુખસાળો થઇ હાથ બેડી શુદ્ધ
અંતઃકરણથી લકિત અને બહુમાન રાખી આ રીતે પ્રજ્ઞી દેશના સાંભળવા લાગ્યો.
[૪૫] દેશના—હે ભાગ્યે ! તમે જેમ તેમ કરી મનુષ્ય જન્મ પામ્યા છો, માટે સકળ
દુઃખ હરનાર અને સકળ સુખ કરનાર જિન પ્રવચનને સાંભળવામા નતપર થાઓ. (૪૬)
જે માટે કહું છે કે, સાંભળ્યાથી કલ્યાણ બાણી શકે—સાંભળ્યાથી પાપ બાણી શકે એ
બંને સાંભળ્યાથી બાણે—પછી જે રૂકું લાગે તે આચરે. [૪૭] સમ્મગ ધર્મના વિચાર
વાળા વચનનું સાંભળવું તે પ્રાણિઓના પાપ સમુદરપ પર્વતને વિદારવામાં વજ્ર સમાન

હસમુદ્રશોષણીવધૌ કુંભોદ્ભવ ત્યન્વહં । સમ્યગ્ધર્મવિચારસાર વચનસ્યા
 કર્ણનં દેહિનાં ॥ ૪૮ ॥ ધમ્મો ય તત્ય દુવિહો-સચ્ચે દેસે થ તત્ય
 સન્વંમિ । પંચ ય મહવ્વયાઈ-દેસે પુણ વાગસ વયાઈ ॥ ૪૯ ॥ રહ
 સુણિય હદ્ધતુદ્ધો-સિદ્ધી નમિહં જિણિદ વયકમલં । કયકિચ્ચં મન્તો
 અપ્પાણં નિયગિહં પત્તો ॥ ૫૦ ॥ અજ્ઞાણો પુણ વેરગ્ગ-પરિમ્મઓ
 જિણવરિદપયમૂલે । છદ્ધ કલ્લણ અભિગ્ગહ-જુત્તં દિકલ્લં પવજ્જેહ ॥
 ॥ ૫૧ ॥ અકો સતા લગાઈ-સહિહં કાહં વયં ચ છમ્માસં । પાસદં
 સંલિહિહં-સિવં મઓ સ્વવિય કમ્માઈ ॥ ૫૨ ॥ સિદ્ધી સુદસણો વિહુ-
 ચિરકાલં દસણં પમાવિત્તા । પાલેહ્થ વયાઈ-સુવરક્કાણં માયણં જાઓ
 ॥ ૫૩ ॥

इत्यागमाकर्णन बह्विचिताः—

सुदर्शन प्रापफलं विशिष्टं ।

એ, દોષરૂપ અગ્નિને સમાનવામાં પાણી સમાન છે, દેવાતા અતાનરૂપ અધારને હરવામાં સૂર્ય સમાન છે, કલ્યાણરૂપ આડને સીંચવામાં મેઘ સમાન છે, અને ઉછળતા મોહરૂપ સમુદ્રને શોષવામાં હમેશ અગસ્તિ રૂપી સમાન છે, (૪૮) આ ધર્મ બે પ્રકારે છે— સર્વથા અને દેશ થકી. આ સર્વથા ધર્મ તે પાંચ મહાવ્રત છે, અને દેશથી ધર્મ તે બાર વ્રત છે. (૪૯) આ સાંભળીને શેઠ દુષ્ટતુદ્ધ-થઈ જિનેન્દ્રના ચરણકમળને નમી પોતાને કૃતકૃત્ય માનતો થકો ધરે આવ્યો. (૫૦) હવે અર્જુનભાણી વૈરાગ્ય પામી જિનેશ્વર પાસે છઠ ને અઠમ તપ કરવાની પ્રતિજ્ઞા પૂર્વક દીક્ષા લેવા લાગ્યો. [૫૧] આ તે આકોશ અને તાડન વગેરે સહી છ માસ લગી વ્રત પાળી પંચદશ દિનની સંલેખના કરી કર્મ અપાવી મોક્ષે ગયો. (૫૨) સુદર્શન શેઠ પશુ ચિરંકાળ સમ્યક્ત્વની પ્રભાવના કરતો થકો વ્રત પાળીને (સ્વર્ગે પહોંચી) સુખલું ભાજન થયો. (૫૩) આ રીતે આગમ સાંભળવામાં રસિક બનેલો સુદર્શન ઉત્તમ રૂપ પામ્યો. આટલે બધું જતો !

તતઃ સુધર્મદ્રુમ વાટિકાયાં—

ધર્મશ્રુતૌ ભવ્યજના યતઘ્વં ॥ ૫૪ ॥

इति सुदर्शन श्रेष्ठि कथा.

(बीजुं लिंग.)

इत्युक्तो व्रतकर्मणि आकर्षणं इति प्रथमो भेदः—संप्रति ज्ञानारूपं
द्वितीयं भेदं व्याचिरूयासु गर्गोत्तरार्द्धे माह.

[मूळ.]

મંગયમેયહયારે—વયાળ સમ્મં વિચારેઈ. ૩૫.

તમે પણ ધર્મદ્રુમની વાડીરૂપ ધર્મ શ્રુતિમાં ચત્તવાન થાઓ. (૫૪).

એ રીતે સુદર્શન શેઠની કથા છે.

હવે બીજું લિંગ કહે છે.

વ્રત ક્રિયામાં આકર્ષણરૂપ પહેલો ભેદ કહ્યો. હવે જ્ઞાન નામે બીજો
ભેદ વર્ણવવા માટે ગાથાનું ઉત્તરાર્ધ કહે છે.

મૂળનો અર્થ.

પ્રતોના જાંગા ભેદ અને અતિચાર રૂડી રીતે વિચારે. ૩૫

(ટીકા.)

વ્રતાના મણુવ્રતાદીના મિહૈવ ગાથાર્દે ભેદાતિચારમસ્તાવે વક્ષ્યમાણ-
સ્વરૂપાણાં—ભંગકાન્ દ્વિવિધત્રિવિધેત્યાદીન્ અનેકપ્રકારાન્—સમ્મં તિ સ-
મ્યક્ સમયોક્તેન વિધિના—વિજાનાત્યવબુધ્યતે.

તથાહિ.

૨૬ ભંગકાઃ ષડ્ભંગી—નવભંગી—૧૬વિંશતિભંગી—૧૬૦નપંચાશ-
ઙ્ગી—સમ્પત્તવારિંશચ્છતભંગી—ગતાઃ

તત્ર ષડ્ભંગીગતા એવં.

દુવિહતિવિહેણ પદમો^૧—દુવિહંદુવિહેણ ચીયઓ હોઈ^૨,

દુવિહં એગવિહેણં^૩—એગવિહં ચેવ તિવિહેણં,^૪

એગવિહંદુવિહેણં^૫—ઇકિકવિહેણ છટ્ઠઓ હોઈ^૬ (તિ)

ટીકાનો અર્થ.

પ્રતો એટલે અણુપ્રતો કે જોમનું ૨૫૩૫ આજ ગાથાર્ધમાં ભેદ અને અતિચારના
પ્રસ્તાવમાં કહેવામાં આવનાર છે, તેમના ભાંગા એટલે “ દુવિહં તિવિહેણં ” વગેરે
અનેક પ્રકારો તેમને સમ્યક્ એટલે શાસ્ત્રમાં કહેલ વિધિએ કરી જાય એટલે સમજો.

તે આ રીતે:—

૪૬૦ ભાંગા આ પ્રમાણે છે. ૭ ભંગી, નવ ભંગી, એકવીશ ભાંગા, ઓગણીસ-
આશ ભાંગા, અને એકસો સડતાલીશ ભાંગા.

ત્યાં ૭ ભંગી આ પ્રમાણે છે.

દ્વિવિધ ત્રિવિધ પહેલો ભાંગો—દ્વિવિધ દ્વિવિધ બીજો ભાંગો

દ્વિવિધ એકવિધ ત્રીજો ભાંગો—એકવિધ ત્રિવિધ ચોથો ભાંગો,

એકવિધ દ્વિવિધ પાંચમો ભાંગો—એકવિધ એકવિધ છઠો ભાંગો.

સ્થાપના ચે યં.

૨	૨	૨	૧	૧	૧
૩	૨	૧	૨	૨	૧

एतेष्व त्रिविधत्रिविध-त्रिविधद्विविध-त्रिविधैकविध-स्वरूपानुमति
प्रत्याख्यानसहित-भंगत्रिकयुक्ता नव.

તત્ર ચેયં માથા.

તિમિ તિયા તિમિ દુયા-તિમિ કિ કા ય હુંતિ જોગેસુ,
તિદુઈકં તિદુઈકું-તિદુઈકં ચેવ કરણાઈં.

એની સ્થાપના આ રીતે છે.

૨	૨	૨	૧	૧	૧
૩	૨	૧	૩	૨	૧

એ ૭ ભાગામાં ત્રિવિધ ત્રિવિધ, ત્રિવિધ દ્વિવિધ અને ત્રિવિધ એકવિધરૂપ
અનુમતિ પ્રત્યાખ્યાનના તથા ભાગા ઉમેરતાં નવ ભાગા થાય.

ત્યાં આ ગાથા છે.

યોગના તથા ત્રિક, તથા દ્વિક અને તથા એકક થાય છે, અને કરણમાં તથા બે
એક, તથા બે એક અને તથા બે એક આવે છે. (સ્થાપના ઉપર મુજબ લાજુવી.)

૭ ભાગામાં બધા ઉત્તર ભાગા સહિત બોલીયે તો એકવીસ ભાગા થાય. (સ્થા-
પના ઉપર મુજબ.)

સ્થાપના ચેયં.

ક.	કા.	અ.	૩૩૩	૨૨૨	૧૧૧
મ.	વ.	કા.	૩૨૧	૩૨૧	૩૨૧

૫૬મંભંગા એવ સર્વોત્તરમંભંગવિવક્ષયા એકવિંશતિઃ

સ્થાપના ચેયં.

ક.	કા.	૦	૨	૨	૨	૧	૧	૧
મ.	અ.	કા.	૩	૨	૧	૩	૨	૧
ઉત્તર મંભા.			૧	૩	૩	૨	૬	૬

તથા પૂર્વોક્તા એવ નવમંભંગાપેક્ષયા એકોનપંચાશત્ ભવંતિ

તત્રેયં ગાથા.

પદમે મંભે એગો-લબ્ધ, સેસેસુ તિય તિય તિયં તિ;

નવ નવ તિભિય નવ નવ-સવ્વે મંભા ઇગુણવન્ના.

વળી એજ ભાંગા નવ ભાંગાની અપેક્ષાએ ૪૬ થાય.

ત્યાં આ ગાથા છે.

પહેલા ભાંગામાં એક લાભે, બીજા ત્રીજા ચોથામાં ત્રણ ત્રણ ત્રણ લાભે, પાંચમા છઠ્ઠામાં નવ નવ લાભે, સાતમામાં ત્રણ લાભે અને આઠમા નવમામાં નવ નવ લાભે, બધા મળી ૪૬ થાય.

एतएव कालत्रयगुणिताः सप्तचत्वारिंशं शतं भवंति एते च एकक
व्रतभंगका उक्ताः द्विकादिव्रतसंयोगप्रकारेण पुनरनेकविधाः

तदानयनोपायगाथा चेयं.

एगवए छब्भंगा^१—नवे^२ गवीसे^३ गुवन्न^४ सीयालं^५;

एयाहिय छाइ गुणिया—छाइ जुया वयंसया भंगा.

अस्या इयमक्षरगमनिका.

एकस्मिन् व्रते प्राणव्रतिपातादिलक्षणे केवल इति शेषः षड्भंगका
भवन्ति, तथा च, एकविंशतिः, एकोनपंचाशत्, सप्त चत्वारिंशं शताभि-
त्यध्याहारः,—द्विकादिव्रतसंयोगे पुन स्तएव षडादिका भंगा एकाधिक-
षडादिगुणिताः क्रमेण सप्त-दश-द्वाविंशति-पंचाशत्-अष्टचत्वारिंशदाधिक
शतगुणिताश्चेत्यर्थः—षडादियुक्ताश्चेति षट्—नव—एकविंशति—एको-

એ ૪૯ ભાંગાનેજ પશુ કાળથી ગુણતાં ૧૪૭ થાય. એક એક વ્રતના ભાંગા
કલા. દ્વિકાદિ વ્રત સંયોગના પ્રકારે તો અનેક પ્રકારના ભાંગા થાય.

તેને લાવવા માટેના ઉપાયની ગાથા આ પ્રમાણે છે.

એક વ્રતમાં ૭, નવ, એકવીશ, ઓગણપચાશ અને એકસો સડતાળી ભાંગા
થાય છે, તેઓને એકાધિક ૭ વગેરેથી એટલે ૭—૧૦—૨૨—૫૦ અને ૧૪૮ થી ગુણી
તેમાં ૭ વગેરે સંખ્યા ઉમેરવી એમ જોટલાં વ્રત છે, તેટલી વાર કર્ચાથી ભાંગા
તૈયાર થાય છે.

આ ગાથાની અક્ષરની યોજના આ પ્રમાણે છે.

એક વ્રતમાં એટલે પ્રાણવ્રતિપાતાદિકમાંના કોઈ પણ એક વ્રતમાં ૧, ૬, ૨૧,
૪૯ કે ૧૪૭ ભાંગા થાય છે. હવે તેમાં યીજ વ્રત વગેરેનો સંયોગ કરતાં તેજ ૭ વગેરે
ભાંગા એકે અધિક ૭ વગેરેથી એટલે અતુકમે ૭, ૧૦, ૨૨, ૫૦ કે ૧૪૮ થી ગુણવા.

નપંચાશત્—સપ્તચત્વારિંશદધિકશતયુક્તાથેત્યર્થઃ—તતઃ કિમિત્યાહ—
વયસમત્તિ ઈતિતદ્વિતીયાદિવ્રતસંસ્થાસમાનવારાગુણિતા ભંગમ્કા ભવંતિ.

इदमत्र हृदयं.

इहकिल षट्भंग्याः प्रथमव्रते भंगाः षट्—तएव व्रतद्विकसंयोगे सप्तति
गुणिता जाता द्विचत्वारिंशत्—तत्र षट् प्राक्षिप्ता—जाता अष्टचत्वारिंशत्.

• સૈવ વ્રતત્રિકસંયોગે સપ્તગુણને ષટ્ પ્રક્ષેપે ચ જાતા દ્વિચત્વારિંશ
દધિકશતત્રયરૂપા (૩૪૨)

एवं व्रतचतुष्कादिसंयोगेपि सप्तगुणत्र-षट्प्रक्षेपक्रमेण तावद्गन्तव्यं
यावदेकादश्यां ब्रह्मायां द्वादशव्रतसंयोगेभंगसंख्या १३८४१२८७३००.

अत्र गाथा.

તેરસ કોઢિસયાઈ—ચુલસી કોઢી ૩, બારસય લખલા,
સગસીઈ સહસ, દો સય—સન્વગનં છકભંગીઈ.

પછી તેમાં ૭ વગેરે એટલે ૬—૯—૨૧—૪૯ કે ૧૪૭ ઉમેરવા. તેથી થું થાય તે
કહે છે. એમ કર્યાથી ધારેલા બીજા વગેરે વ્રતની સંખ્યા નૂટલી વેળાએ ગુણતા ભાંગા
થઈ રહે છે.

આનું તાત્પર્ય આ છે.

અહીં પહેલા વ્રતની ૭ ભંગીમાં ૭ ભાંગા છે, તે તેજ બે વ્રતના સંયોગમાં
સાતે ગુણતાં ૪૨ થાય, તેમાં ૬ ઉમેરતાં ૪૮ થાય.

તેજ ૪૮ની સંખ્યા ત્રણ વ્રતના સંયોગમાં સાતે ગણી ૭ ઉમેરતાં ૩૪૨ થાય.
એમ ચાર વ્રત વગેરેના સંયોગમાં પણ સાતે ગણી, ૭ ઉમેરવાના ક્રમથી ચાલ્યા જવું,
એટલે છેલે સરવાળે અગીઆરમી વેળાએ ચાર વ્રતના સંયોગના ભાંગા ૧૩૮૪૧૨૮૭૨૦૦
થશે.

આહીં ગાથા.

તેરસો કોડ, ચોરાસી કોડ, બાર ભાંગ, સતાસી હજાર બસો એટલા એકંદરે ૭
ભંગીના ભાંગા થાય.

નવભંગ્યાં તુ પ્રથમવ્રતે ભંગા નવ, તતો દ્વિકાદિવ્રતસંયોગે ભંગસંખ્યા
દશગુણન—નવકપ્રક્ષેપક્રમેણ તાવદ્ગંતવ્યં યાવ દેકાદશ્યાં વેલાયાં દ્વાદશ
વ્રતસંયોગભંગસંખ્યા ૧૧૧૧૧૧૧૧૧૧૧૧.

અકવિંશતિભંગ્યાં પ્રથમવ્રતે અકવિંશતિભંગા—સ્તતો દ્વિકાદિવ્રતસંયોગે
દ્વાવિંશતિગુણન—અકવિંશતિપ્રક્ષેપક્રમેણ તાવદ્ગંતવ્યં યાવ દેકાદશવેલાયાં
દ્વાદશવ્રતસંયોગભંગસંખ્યા ૧૨૮૫૫૦૦૨૬૩૧૦૪૯૨૧૫.

एकोनपंचाशद्भंग्यां प्रथमव्रतે भंगा एकोनपंचाशत्—ततो द्विकादि-
व्रतसंयोगे पंचाशद्गुणन—एकोनपंचाशत्प्रक्षेपकमेण तावद्गंतव्यं यावदे-
कादशवेलायां द्वादशव्रतसंयोगभंगसंख्या

૨૪૪૧૪૦૬૨૪૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯

નવ ભાંગામાં પહેલા વ્રતમાં નવ ભાંગા છે, તેથી દ્વિકાદિ વ્રત સંયોગમાં તે સં-
ખ્યાને દશે ગુણી, નવ ઉમેરવાના ક્રમથી ચાલ્યા જવું, એટલે અગીઆરમી વેળાએ આર
વ્રતના સંયોગના ભાંગાની સંખ્યા આર નવડા થશે. તે આ પ્રમાણે છે.
(૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯).

એકવીશ ભાંગામાં પહેલા વ્રતમાં ૨૧ ભાંગા છે, તેથી દ્વિકાદિ વ્રત સંયોગમાં
આવીશે ગુણી, એકવીશ ઉમેરતા જવું, એટલે અગીઆરમી વેળાએ આર વ્રતના સંયો-
ગના ભાંગાની સંખ્યા—

૧૨૮૫૫૦૦૨૬૩૧૦૪૯૨૧૫

અગણપચાશ ભાંગામાં પહેલા વ્રતમાં ૪૯ ભાંગા છે, તેથી દ્વિકાદિ વ્રત સંયોગ-
માં પચાશે ગુણી ૪૯ ઉમેરતા, અગીઆરમી વેળાએ આર વ્રતના સંયોગના ભાંગાની
સંખ્યા—

૨૪૪૧૪૦૬૨૪૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯

સપ્તચત્વારિંશશતભંગ્યા પ્રથમવ્રતે ભંગાઃ સપ્તચત્વારિંશ શત-તતો
દ્વિકાદિવ્રતસંયોગે અષ્ટચત્વારિંશશતગુણન-સપ્તચત્વારિંશશતમક્ષેપક્રમેણ તા-
વદ્ગતવ્યં યાવદેકાદશવેલાયાં દ્વાદશવ્રતસંયોગભંગસંખ્યા

૧૧૦૪૪૩૪૬૦૭૭૧૯૬૧૧૫૩૩૩૫૬૯૫૭૬૯૫

एतेच भंगका अक्षसंचारणया स्वधिया शुद्धाः—एवमनेकधा व्रतानां
भंगान् विजानाति.

तथा व्रतानां भेदान् सापेक्षनिरपेक्षादीन् तथा अतिचारान् वध
बंधादीन् विजानाति.

इहायमाशयः

इह किल श्रावकस्य पंचाणुव्रतानि,, त्रीणि गुणव्रतानि, चत्वारि शिक्षा
व्रतानि भवंति. तत्राष्टूनि लघूनि व्रतानि—अणुव्रतानि— गुणापेक्षया

૧૪૭ ભાંગામાં પહેલા વ્રતમાં ૧૪૭ ભાંગા છે, તેથી દ્વિકાદિ વ્રત સંયોગમાં ૧૪૮
વડે ગુણી ૧૪૭ ઉમેરતાં અગીઆરમી વેળાએ આર વ્રતના સંયોગના ભાંગાની સંખ્યા
નીચે મુજબ થાય છે.

૧૧૦૪૪૩૪૬૦૭૭૧૯૬૧૧૫૩૩૩૫૬૯૫૭૬૯૫.

એ ભાંગાઓ લખોટા ફેરવીને પોતાની શુદ્ધિ જાણી લેવા. એમ અનેક પ્રકારે
વ્રતોના ભાંગાઓને જાણે.

વળી વ્રતોના બેદો એટલે સાપેક્ષ-નિરપેક્ષ વગેરે પ્રકારો તથા વધ બંધાદિક
અતિચારોને જાણે.

ઇહાં આ આશય છે.

અહીં શ્રાવકનાં પાંચ અણુવ્રત, ત્રણ ગુણુ વ્રત અને ચાર શિક્ષા વ્રત છે. ત્યાં
અણુ એટલે નાનાં વ્રત તે અણુવ્રત, અથવા અણુ એટલે ગુણોની અપેક્ષાએ યતિથી લઘુ

ચતિમ્બો લયોઃ આચકસ્ય દ્વતાન્યણુવૃત્તાનિ—અથવા દેશનાકાલે મહાદૃત-
પ્રરૂપણાત્તેડુ પશ્ચાત્ પ્રરૂપણીયાનિ દ્વતાન્યણુવૃત્તાનિ, તત્પ્રથમતયા હિ
ધર્મે શુશ્રૂષોઃ પ્રથમં મહાદૃત્તાનિ, પ્રરૂપણીયાનિ, તતસ્તત્યતિપત્ત્યસમર્થસ્ય
પશ્ચાદણુવૃત્તાનિ.

યદાહ.

જડધમ્મસ્સ સમત્થે—જુજ્ઞહિ તદેસર્જપિ સાહુખં (ઇતિ)

પંચ ચ તાન્યણુવૃત્તાનિ ચ સ્થૂલ પ્રાણાતિપાત વિરમણાદીનિ—તન્ના
ન્યતીર્થિકૈરપિ પ્રાયઃ પ્રાણિત્વેન પ્રતીયમાનત્વાત્ સ્થૂલા દ્વિત્રિચતુઃપંચેન્દ્રિ-
યાસ્તે ચ તે ઉચ્છ્વાસાદિપ્રાણયોગાત્ પ્રાણાશ્ચ સ્થૂલપ્રાણાઃ—ભવતિ
ચ તથોગાત્ તદ્વ્યપદેશો—યથા દંડયોગાત્ દંડઃ પુરુષ ઇતિ—તેષામતિપા-
તો વધો હિંસેતિ યાવત્—તદ્વિસ્મયં સંકલ્પમાશ્રિત્ય પ્રત્યાખ્યાનં પ્રથમ
મહાપ્રાણાતિપાત

પ્રત્યાખ્યાનં ચાવશ્યકચૂળ્યામિવદ્યુક્તઃ—

એવાં આવકનાં વ્રત તે અણુવ્રત—અથવા દેશના સમયે મહાપ્રતોત્તી પ્રણાણના પછી પ્ર-
રૂપણા વ્રત તે અણુવ્રત. જે માટે પહેલ—પ્રથમ ધર્મ સાંભળનારને પહેલા મહા વ્રત કહેવા-
માં આવે છે. ત્યાર બાદ તે નહિ સ્વીકારી શકે તો પછી અણુવ્રત કહેવાય છે.

જે માટે કહેલું છે કે, યતિ ધર્મ લેવા અસમર્થને અણુવ્રતની દેશના પણ સાધુએ દેવી.
તે અણુવ્રત પાંચ છે. સ્થૂળ ‘ પ્રાણાતિપાત ’ વિરમણ વગેરે. ત્યાં જેમને અન્ય તીર્થવાળા
પણ પ્રાણે પ્રાણિપણે કચ્છલ કરે છે, તે દ્વિત્રિયાદિક સ્થૂળ વ્યણુવાં. તે હિંસાના વિગેરે પ્રા-
ણના યોગથી પ્રાણરૂપે બોલતાં સ્થૂળ પ્રાણો કહેવાય. તેના યોગે તેજ કહી શકાય. જેમકે
દંડના યોગે પુરૂષને પણ દંડ કહી શકાય. તે સ્થૂળ પ્રાણોને અતિપાત એટલે વધ, અ-
ર્થાત્ હિંસા, તેનાથી વિરમણ એટલે સંકલ્પને આસરી પ્રત્યાખ્યાન તે પહેલું અણુવ્રત છે.

પ્રત્યાખ્યાન આવશ્યક ચૂળ્યામાં આ પ્રમાણે કહેલું છે—

ધૂલગં પાળાઈવાયં સંકલ્પઓ પચ્ચક્કલ્લામિ, જાવજ્જિવાણ, દુષિહંતિ
વિદેહણં—મણેણં ચાયાણ કાણં—ન કરેમિ ન કારવેમિ, તસ્સ મંતે પ-
ટિક્કમામિ, નિંદામિ, ગરિહામિ, અપ્પાણં ચોસિરામિ.

સંકલ્પતો વધાભિસંધિમાશ્રિત્ય, નારંમતોપિ—દુહિનામારંમવર્જના
સંભવાત્.

एतच्च वृत्तं प्रतिपन्नेन पंचासिचोराः कदाचिदापि नासेवनीयाः

तेचामि,—

बंधो, वध, ऋद्धिच्छेदोऽतिभारोपणं, भक्तपानव्यवच्छेदयेति.

તત્ર વંધો મનુષ્યગવાદીનાં રુજ્જુદામકાદિભિઃ સંયમનં. અયં ત્વ
દ્વિધા સંભવ—સ્વર્થાય, અનર્થાય વૈ તિ. તપ્તાનર્થાય તત્ત્વજ્ઞ કદાચિ
દિવેકિનાસૌ સમાચરણીયઃ

સ્થૂળ પ્રાણાતિપાતને સંકલ્પથી તણું છું. જીવતાં સુધી, દ્વિવિધ ત્રિવિધ ભાગે
કરીને, એટલે કે, મન, વચન અને કાયાથી તેને કરું નહિ, અને કરાવું નહિ. હે પુણ્ય ! તે
આપતની લુલ્હથી પાછો હકું છું, નિંદું છું, મહું છું, અને તેવાં પરિણામને દૂર કરું છું.

અહીં સંકલ્પથી એટલે મારવાની જુદીને આસરીને પ્રત્યાખ્યાન છે. નહિ કે આ-
રંભથી પણ, કેમકે ગૃહસ્થથી આરંભ વર્ગ શકાય નહિ.

• એ વ્રતવાળાએ એવા પાંચ અતિચારથી દૂર રહેવું. તે પાંચ અતિચાર આ છે—
બંધ, વધ, છવિછેદ, અતિભારોપણ, અને ભક્તપાન વ્યવચ્છેદ. ત્યાં બંધ એટલે માણસ
કે બેલ વગેરેને દોરડાં દામણ વગેરેથી બાંધી રાખવું, તે બે પ્રકારે કરાય. સ્વાર્થ માટે
અને નિરર્થક. લાં નિરર્થક બંધ વિવેકીએ ક્યારે પણ કરવો નહિ.

જે અર્થે બંધ છે, તે પણ બે રીતે છે. સાપેક્ષ અને નિરપેક્ષ. લાં બ્યારે ચો-
પગાં કે ચૌરાદિકને આગમાં બળી જવાની બીક ન રાખતાં, નિર્દયપણે મજબુતપણે અતિ
એચીને બાંધવામાં આવે, લાંરે તે નિરપેક્ષ બંધ બાજુવો, અને બ્યારે જનવંશને એવી

યથાર્થાય સંકુપિ દ્વિધા-સાપેક્ષો નિરપેક્ષઃ ચ તત્ર યદા ચતુઃપદચૌરાદિકં પ્રદીપનપ્રમરણા-ઘપેક્ષાં મુક્ત્વા નિર્દયં નિશ્ચલમત્યર્થમાક્રમ્ય બદ્ધયતે તદા નિરપેક્ષો-યદા તુ ચતુઃપદાનિ તાવત્ તથા બદ્ધનાતિ યથા પ્રદીપનકાદિષુ તદ્બંધનસ્ય મોચનછેદનાદિકં કર્તું શક્યતે-દ્વિપદેષુ તુ દાસં દાસીં ચૌરં વા પાઠાદિપ્રમત્તં પુત્રાદિકં વા તન્મરણાદિભીરુતયા સદયં તથા બદ્ધનાતિ યથા વદ્ધાનામપિ તેષાં-મંગાનિ સપ્રવીચારાણિ ભવંતિ-પ્રદીપનકાદિષુ ચ વિનાશો ન સંપદ્યતે, તદાસૌ સાપેક્ષઃ

इह जायं मुनीन्द्रोपदेशो—य-च्छ्रावकेण तएव गवादयः परिगृही-
तव्या ये अबद्धा अप्येवमेवासते भीतपर्षदा च तथा तेन भाव्यं-यथा
बंधादिमंतरेणापि दृष्टिदर्शनादि-मात्रतएव भीतो दासादिः सम्यक्प्रवर्तते.
अथ कोपि*न तथा प्रवर्तते तदा यथोक्त-स्वरूपं सापेक्षं बंधमपि कुर्वन्न
तमतिचरति. निरपेक्षे त्वस्मिन् विधीयमाने वृतातिचार इति.

રીતે આંધવામાં આવે કે, આગમાં તેઓ છુટાં થઈ શકે, તથા દાસ દાસી ચોર કે બાણુવા-
માં આળસુ પુત્રાદિકને તે મરી ન જાય. તેવી બીક રાખીને દયા પૂર્વક આંધવામાં આ-
વ્યા હોય, કે જ્યાં તેઓ શરીરની હેરફેર કરી શકે, ને આગમાં બળી ન મરે, ત્યારે તે
સાપેક્ષ કહેવાય.

• છતાં જિનેન્દ્રનો એવો ઉપદેશ છે કે, શ્રાવકે એવાંજ પશુઓ રાખવાં કે, જે વ-
ગર આંધ્યાં પણ તેમજ રહે. વળી તેણે ધાકથીજ બધાને વશ રાખવાં કે, જ્યાં આંધ્યા
વગર રક્ત નજર ફેરવવાથીજ ચાકર વગેરે બી જમને સીધાં ચાલે. કહાય તેમ છતાં જોઈ
ન માને તો, ઉપર કહ્યું તેમ તેને સાપેક્ષ બંધ કરતાં પણ કંઈ પ્રતને ઇન્દ્ર નથી આવ-
તી. આકા નિરપેક્ષપણે આંધે તો વ્રતાતિચાર લાગે.

• વધુ એટલે લાકડી કે તાળણાથી મારવું. અહીં પણ અર્થ નિરર્થની વિચારણા
બંધ મારક કરવી. વધુ એ છે કે, નિરપેક્ષ વધ તે નિર્દય તાડન બાણુવું. જ્યારે ધાકથી

વધો યષ્ટિકંશાદિભિસ્તાઢનં. અર્થાનર્થાદિકા તુ ભાવના અત્રાપિ
બંધવત્ કાર્યા, નવરં-નિરપેક્ષો વધો નિર્દયતાઢનં. ખીતપર્ષદોપિ ચ યદિ
તસ્ય કશ્ચિન્ન વિભેસ્યતોઽસંગતં કિંચિદાચરતિ તદા મર્માણિ મુક્ત્યા સદ-
યસ્ય તં લતયા દવરકેણ વા સકૃત્તદ્વિર્વા તાઙ્મ્યતોપિ સાપેક્ષો વધઃ.

છવિસ્ત્વક્-તથોગાચ્છરીરમપિ છવિ-સ્તસ્ય છેદોઽસિપ્તુત્રિકાદિ-
ભિઃ પાટનં છવિચ્છેદઃ અત્રાપિ ભાવનાં નિગદિતાનુસારત એવ કાર્યા,
નવરં-કરચરણકર્ણનાસિકાગલપુચ્છાદ્યવયવાન્ નિર્દયં છિદાનસ્યાસૌ નિર-
પેક્ષઃ, અર્કુર્ગદમાંસાકુરાદિકં ચ સદયં છિદતઃ સાપેક્ષઃ—”

ભરણં ભારો-ઽતીવભારોઽતિભારઃ. પ્રમૂતસ્ય ધાન્યપૂગફલાદેર્દૃષ્મા-
દેઃ પૃષ્ઠાદાધારોપણમતિભારારોપણં. ર્હચૈવં પૂર્વમુનિનિગદિતા પાત્તના.

યા દ્વિપદચતુષ્પદવાહનેન જીવિકા, સા શ્રાવકેણ દૂરત એવ પરિત્યાજ્યા.
અથ કથમપ્યન્યથાસૌ ન જ્ઞેત્ તદા દ્વિપદસ્તાવદ્યાવંતંભારં સ્વયમુત્ક્ષિપ-

પણુ નહિ ડરતાં કોઇ ઉંધું આલે, ત્યારે મર્મ મુકાને દયા રાખી, તેને વેલા કે દોરાથી
એક બે વાર ભારતાં સાપેક્ષ વધ કહેવાય.

છવિ એટલે ત્વચા. ત્વચાના યોગથી શરીરને પણ છવિ કહી શકાય. તેનો છેદ
એટલે અત્મા વિગેરેથી કાપ તે છવિછેદ. અહીં પણ પૂર્વ માફક ભાવના કરી લેવી. કેવળ
હાથ, પગ, કાન, નાક તથા ગળપુછ વગેરે અવ્યયોને નિર્દયપણે કાપતાં નિરપેક્ષ ગણાય,
અને શરીરમાં દરદરે રહેલ અર, ગાંઠ કે માંસના અંકુરા વગેરેને ઓછી પીડા ચાય,
તેમ કાપતાં સાપેક્ષ છે.

ભરવું તે ભાર. અતિશય ભાર તે અતિભાર. બળદ વગેરેની પુઠે ધણું ધાન્ય
કે સોપારી વગેરે માલ લાધવું, તે અતિભારારોપણુ. અહીં પૂર્વાચાર્યોએ આ રીતે વિચાર-
ણા બતાવી છે.

જે મનુષ્ય કે પશુપર ભાર ઉચકાવીને જીવીકા કરવી તે શ્રાવકે નહિ કરવી. છતાં
કદિ તેમ કર્યા શિવાય નહિ આલે તો, માણસ પાસેથી તેટલો ભાર ઉચકાવવો કે, જેટલો

ત્યવતારયતિ ચ તાવંતમેવ વાચ્યતે, ચતુષ્પદસ્તુ યાવંતં ભારં બોહું ક્ષમતે
તતોઽસૌકિયતાપ્યૂનઃ ક્રિયતે-હલશકટાદિદ્વ પુનરુચિતવેલાયામસૌ મુચ્યતે.

ભક્તપાનયો-ભોજનોદકયો-વ્યવચ્છેદઃ. અર્થાનર્થાદિચિંતનાત્રાપિ
તથૈવ કાર્યા. નવરં-સાપેક્ષા રોગચિકિત્સાર્થ-મસૌ સંભવાતિ-અપરાધકા-
રિણિ ચ વાચૈવબ્રૂયાદ્યથા ન દાસ્યે તવ ભોજનાદિ-શાંતિનિમિત્તંચોપ-
વાસં કારયેત્-કિં બહુના-યથા મૂલગુણસ્ય પ્રાણાતિપાતવિરમણસ્ય મા-
લિન્યં ન ભવતિ તથા યતિતવ્યમિતિ.

અત્રાહ કશ્ચિત્.

નન્નુ પ્રાણિનામતિપાતવાનેન પ્રત્યાખ્યાતો ન બંધાદયઃ-તતસ્ત-
ત્કરણેઽપિ કોસ્ય દોષો, યથાગૃહીતવિરતે-સ્વંદિતત્વાત્. અથ બંધાદયોઽપિ
પ્રત્યાખ્યાતાસ્તેન, તર્હિ તત્કરણે વ્રતભંગ एव, વિરતેઃ સ્વંદિતત્વાત્, કુતો-

તે પોતે ઉચ્છેદે અને ઉતારે. ચોપયું જનાવર પણ જોડેલો ભાર ઉપાડી શકે, તેટલાથી
કંઈક તેનાપર ઉણો ચડાવવો, તથા હળ અને ગાડામાંથી તેને યોગ્ય વખતે છુટું કરવું.

ભક્તપાન એટલે ભોજન પાણી તેને બંધ રાખવું, તે ભક્તપાન વ્યવચ્છેદ. અહીં
પણ અર્થાનર્થની ચિંતા પ્રથમ માફક કરવી. ત્યાં સાપેક્ષ તે રોગને યોગ્ય અર્થે કરતાં
સંભવે. વળી અપરાધ કરનારને ફક્ત વાણીથીજ બીવરાવવું કે આજ તને ખાવા નહિ
આપીશ, તથા શાંતિ નિમેષે ઉપવાસ કરાવવા પડે તે સાપેક્ષ જાણવા. કિં બહુના-દુઃકમાં
મતલબ એ છે કે, જેમ પ્રાણાતિપાત વિરમણરૂપ મૂળ ગુણને ઝાંખ ન લાગે તેમ
ચલન કરવે.

ઈહાં કોષ્ટ એમ પુછે કે, એણે તો પ્રાણીઓની હિંસા કરવાનોજ ત્યાગ કરેલ છે,
કંઈ બંધાદિકના પચ્ચખાણુ લીધેલ નથી, માટે તે કરતાં એને શા દોષ છે ? કેમકે લીધેલ
ત્યાગ અખંડ રહે છે. હવે કહેશો કે, બંધ વજેરના પણ તેણે પચ્ચખાણુ કર્યા છે, તો તે
કરતાં તેને વ્રતભંગજ થવાનો, કેમકે વિરતિ ખંડાઈ, માટે અતિચાર જ્ઞાના ? વળી બંધ

ડતીચારત્વં ? કિંચ બંધાદીનામપિ પ્રત્યાખ્યાયત્વેંગીક્રિયમાણે પ્રસ્તુતત્ર તેયત્તા વિશીર્યેત, બંધાદીના-મપિ પૃથગ્વ્રતત્વાદિતિ.

અત્રોચ્યતે.

મુખ્યવૃત્ત્યા પ્રાણાતિપાત એવ તેન પ્રત્યાખ્યાતો, ન બંધાદયઃ—કે-
વલં તત્પ્રત્યાખ્યાનેડર્થતસ્તેપિ પ્રત્યાખ્યાતા એવ દ્રષ્ટવ્યાઃ, પ્રાણાતિપાત-
નિબંધનમૂતત્વાત્તેષાં.

યદિતેપિ પ્રત્યાખ્યાતાસ્તર્હિ મવતુ તત્કરણે વ્રતમંગો નાતિચારં ઇતિચેત્

નૈવં.

દ્વિવિધં હિ વ્રતં—અંતર્વૃત્ત્યા, બહિર્વૃત્ત્યા ચ. તત્ર મારયામીતિવિકલ્પ-
શૂન્યોડપિ યદા કોપાદ્યાવેશાત્ પરપ્રાણમહાણનિરપેક્ષો બંધાદૌ મવત્તે, નચ
સ્વાયુર્બલીયસ્ત્વાદિકારણાત્તસ્ય બંધાદિવિષયીકૃતસ્ય જંતો—મૃત્યુઃ સંપન્ન-
સ્તદા દયાપરિણતિવર્જિતતયા વિરત્યનપેક્ષમવૃત્ત્યા મગ્નમંતર્વૃત્ત્યા વ્રતં. પ્રા-

વગેરેને પણુ જો પ્રત્યાખ્યાનમાં લેવામાં આવે તો ચાલતી વ્રત, સંખ્યા તુટશે, કેમકે અંધ
વગેરે જુદાં જુદાં વ્રત થઈ પડશે. તેનો એ ઉત્તર છે કે, મુખ્ય વૃત્તિએ તો તેણે પ્રાણા-
તિપાતનેજ પ્રત્યાખ્યાન કરેલ છે, નહિ કે અંધાદિકને, તોપણ તેના પ્રત્યાખ્યાનમાં અર્થ થકી
તે પણુ પ્રત્યાખ્યાન થયાજ નાણુવા, કેમકે તે પ્રાણાતિપાતનાં કારણુજૂત છે.

હવે જો તે પણુ પ્રત્યાખ્યાન છે, તો ત્યારે તેમના કરવાથી વ્રતભંગ થાયો,
અતિચાર શેનો ?

ઉત્તર—એમ ના બોલો—કેમકે,

વ્રત જે પ્રકારનું છે. અંતર વૃત્તિથી અને બહિર વૃત્તિથી. ત્યાં ન્યારે મારું છું
એવા સંકલ્પથી રહિત છતાં પણુ કોપાદિકના આવેશથી પરાયા પ્રાણુ જતા રહેશે કે કેમ ?
તેની અપેક્ષા એટલે દરકાર રાખ્યા વગર અંધ વગેરેમાં પ્રવર્તે, તેમ છતાં સામા જીવનું

ગિદ્યાતાભાષાતુ ચર્ચિત્વસ્યા પાલિતં. તત્તો દેશસ્ય ભંજનાદેશસ્યાનુપાલના-
દતિચારવ્યપદેશઃ પ્રવર્તતે.

ઉક્તં ચ.

ન મારયામીતિકૃતવ્રતસ્ય—વિનૈવ મૃત્યું ક ઇહાતિચારઃ ?

इत्याशंक्योत्तरमाह.

નિગચ્છે યઃ કુપિતો વધાદીન—કરોત્યસૌ સ્વાભિયમેઽનપેક્ષઃ ?

મૃત્યોરભાવાભિયમોસ્તિ તસ્ય—કોપાદ્ દયાહીનતયા તુ ભયઃ,

દેશસ્યભંગાદનુપાલનાચ્—પૂજ્યા અતીચારમુદાહરંતિ ૨

યચ્ચોક્ત—વ્રતેયત્તા વિશીર્યેત ઇત્યાદિ—તદપ્યયુક્તં. વિશુદ્ધિસાદિ-
વિરાતિસદ્ભાવેહિ વંધાદીનામભાવ एवेति.

આયુષ્ય બળવાન હોવાથી તે જન્મ મરણ પશુ નહિ થાય, ત્યારે બાંધનારને દયાનો પ-
રિણામ ન હોવાથી અને વિરતિની દરકાર નહિ રાખવાથી અંતર વૃત્તિએ તો વ્રત ભંગાયું.
છતાં પ્રાણિનો ખાત નહિ થવાથી બાહરથી વ્રત પળાયું છે. આટલે દેશનું ભંગન થયું અને
દેશનું પાલન થયું તેનેજ અતિચાર કહેવામાં આવે છે.

જે માટે કહેલું છે કે—

હું માફ નહિ એવી પ્રતિજ્ઞા કરનારને મરણ થમા વગર શેનો અતિચાર લાગે ?
આ શંકાનું ઉત્તર કહે છે કે, જે કોપથી વધાદિક કરે તે વ્રતમાં નિરપેક્ષ ગણાય. સા-
માનું મૃત્યુ કદાચ ન થયું, તેથી તેનો નિયમ કાયમ દેખાય છે, પણ કોપથી દયાહીન
થવાથી તે ભંગાયોજ છે. એમ દેશે ભંગ થવાથી અને દેશે પળાવાથી આચાર્યો અને
અતિચાર કહે છે.

વળા જે કહ્યું કે, એમ ચર્તા વ્રત સંખ્યા તુટે તે પશુ અયુક્ત છે, કેમકે હિંસા-
દિની જે ચોખ્ખી વિરતિ કાયમ રહે તો, હાં બાંધાદિક હોય શેના ?

તસ્માદ્ વંધાદયોઽતિચારા એવ, ન પૃથગ્વ્રતાનિ. વંધાદિક્ષણસ્ય
ચોપલક્ષણત્વાદપરેઽપિ હિંસ્રમંત્રતંત્રાદયોઽતિચારતયા દૃષ્ટ્વ્યાઃ

વક્તં સાતિચારં પ્રથમમણુવ્રતં.

અથ સ્થૂલમૃષાવાદવિરમણલક્ષણં દ્વિતીયં તદુચ્યતે.

તત્ર સ્થૂલઃ પરિસ્થૂલદ્વિપદાદિવસ્તુવિષયોઽતિદુષ્ટવિવસાસમુદ્રવઃ
સચાસૌ મૃષાવાદઆવૃતાભિધાનરૂપઃ સ્થૂલમૃષાવાદ-સ્તસ્ય વિરમણં, નતુ
સૂક્ષ્મસ્ય-તસ્ય મહાવ્રતવિષયત્વાત્.

સ ચ કન્યાઓમૂમ્યલીકન્યાપ્રસાપહારકૂટસાક્ષિત્વમેદાદ્ કિલ પંચવિધઃ

તત્ર નિર્દોષામપિ કન્યાં સદોષાં વ્યત્યયેન વા વદતઃ કન્યાલીકં.
કન્યાલીકં ચોપલક્ષણમાત્રં સર્વસ્યાપિ દ્વિપદાવિષયાલીકસ્ય.

મઠિ બંધાદિકે અતિચારજ છે, કેંઈ જુદાં વ્રત નથી. બંધાદિકે પાંચ બાબતો
લીધી છે, તે ઉપલક્ષણરૂપે છે, તેથી બીજા પણ હિંસાજનક મંત્ર તંત્રાદિકને અતિચાર
તરીકે જાણવા.

આ રીતે અતિચાર સહિત પહેલું વ્રત કહ્યું.

હવે સ્થૂળ મૃષાવાદ વિરમણ નામે બીજું વ્રત વર્ણવીએ છીએ.

હાં સ્થૂળ એટલે મોટી દ્વિપદ વગેરે વસ્તુ સંબંધી અર્થ દુષ્ટ મજાથી કરવામાં
આવતો મૃષાવાદ એટલે જુદું ભાષણ તે સ્થૂળ મૃષાવાદ તેનું વિરમણ, સૂક્ષ્મનું નહિ,
કેમકે તે તો મહાવ્રતમાં આવે છે.

તે સ્થૂળ મૃષાવાદ પાંચ પ્રકારે છે—કન્યા સંબંધી, ગાય સંબંધી, ભૂમિ સંબં-
ધી, તથા ન્યાસાપહાર અને કૂટ સાક્ષિત્વ.

હાં નિર્દોષ કન્યાને સદોષ અથવા સદોષને નિર્દોષ કહેતાં કન્યાલીક કહેવાય. કન-
્યાલીક એ પદ તમામ દ્વિપદ સંબંધી અલીકનું ઉપલક્ષણ છે.

एवं गवालीकमपि भावनीयं—नवरभिदं चतुष्पदविषयस्य सर्वस्याप्यलीकस्योपलक्षणं.

परसत्कामप्यात्मादिसत्कां भुवं वदतो भूम्यलीकं. इदं च सर्वस्यापदविषयस्याप्यलीकस्योपलक्षणं.

યથેવંકન્યાદિવિશેષાપાદાનમુત્સૃજ્ય સામાન્યેન દ્વિપદચતુષ્પદા—પદગ્રહણમેવ કસ્માન્ન કૃતં ? તદતિરિક્તવસ્ત્વભાવેન સંગ્રહસિદ્ધેઃ—સત્યં કિંતુ કન્યાલીકાનાં લોકેડતિગર્હિતત્વાદિશેષેણ તદ્વર્જનાર્થં તદુપાદાનં. અતएव द्विपदादिविषयालीकतोऽन्यालीकासंभवेऽपि लोकेऽतिगर्हिततया रूढत्वान्न्यासापहार—कूटसाक्षित्वे कन्यालीकत्वादिभ्यः पृथगुपात्ते.

નનુ તથાપિ ન્યાસાપહારસ્યાદત્તાદાનવિષયત્વાદિહોપાદાનમસંગતં. સત્યં, કિંત્વપલાયવચનસ્ય મૃષાવાદવિષયત્વાદદોષઃ.

એ રીતે ગવાલીક પણ સમજી લેવું. તે ચતુષ્પદ સંબંધી તમામ અલીકનું ઉપલક્ષણ છે.

પારકી જમીનને ખેતાની કહેવી તે ભૂમ્યલીક છે. આ પણ તમામ અપદ સંબંધી અલીકનું ઉપલક્ષણ છે.

કોઈ એમ સવાલ કરે કે, ત્યારે કન્યાદિ વિશેષ વ્યક્તિને નહિ લેતાં સામાન્યપણે દ્વિપદ—ચતુષ્પદ અને અપદને શામાટે નહિ લીધાં ? કેમકે તેમ કરતાં તેથી ઉપરાંત કોઈ વસ્તુ નહિ રહેવાથી સર્વ સંગ્રહ યષ્ટ બને. તેનો એ ઉત્તર છે કે, હા, તે વાત ખરી છે, પણ કન્યાદિક સંબંધી અલીક લોકમાં અતિ ગર્હિત ગણાય છે, તેથી તેને વિશેષે કરી વર્જવા તે લીધા. વળી એથીજ દ્વિપદ વગેરે અલીક શિવાય બીજાં અલીક હોયજ નહિ. છતાં લોકમાં અતિ ગર્હિતપણે ગણાતા ન્યાસાપહાર અને કૂટ સાક્ષિત્વને કન્યાલીકાદિક ચક્રી ભુજાં લીધાં છે.

કોઈ પુછશે કે, તેમ છતાં પણ ન્યાસાપહાર તો અદત્તાદાન ગણાય. માટે તેને છઠ્ઠાં લેવું ગેરવાજબી છે. તેનો ઉત્તર એ છે કે, તેમાં અપણાતું વાક્ય બોલવું તે મૃષાવાદ છે, માટે તેને છઠ્ઠાં લેતાં કશો વાધો નથી.

અત્રાપિ પંચાતિચારા વર્જનીયાસ્તથા—

સહસાભ્યાખ્યાનં, રહસાભ્યાખ્યાનં, સ્વદારમંત્રભેદઃ, મૃષોપદેશઃ,
કૂટલેખ્યકરણં ચેતિ.

તત્ર સહસાનાલોચ્યાભ્યાખ્યાનમસદ્દોષાધ્યારોપણં-યથા-ચૌરસ્ત્વં,
પારદારિકો વેત્યાદિ.

રહસા એકાંતેન હેતુભૂતેનાભ્યાખ્યાનં. હ્રદમુક્તં ભવતિ-રહસિ મંત્ર-
માણાનભિવીક્ષ્ય વદતિ-યથૈષ મંત્રો મયા જ્ઞાતઃ, હ્રદં ચેદં ચ રાજાવિહ-
દ્વાદિકમિહ મંચ્યત ઇતિ.

અત્રાહ. નન્વભ્યાખ્યાનમસદ્દોષાભિધાનરૂપત્વાન્મૃષાવાદ એવ. અત-
સ્તદાભિધાને વ્રતભંગ એવ, કુતોઽતિચારતા ?

સત્યં, કિંતુ યદા પરોપઘાતકમનાભોગાદિનાભિધત્તે તદાઽસંકલે-
શભાવેન વ્રતનિરોપેક્ષત્વાભાવાન્ન તદ્ભંગઃ. પરોપઘાતહેતુરૂપત્વાત્તુ ભંગ-

ઇહાં પણ પાંચ અતિચાર વર્જવાના છે તે આ રીતે.

સહસાભ્યાખ્યાન, રહસાભ્યાખ્યાન, સ્વદાર મંત્ર ભેદ, મૃષોપદેશ, અને કૂટલેખ્યકરણ.
આં સહસા એટલે વગર વિચારે અભ્યાખ્યાન એટલે આળ ચડાવવું. જેમકે તું
ચોર છે, અથવા પારદારિક [વ્યભિચારી] છે વિગેરે.

રહસા એટલે એકાંતના કારણે અભ્યાખ્યાન કરવું. એટલે કે, છાની સલાહ કર-
તાં જેમ કહેવું કે, આ મંત્ર મેં જાણી લીધો કે, એઓ અમુક રાજવિશ્વ વગેરેની
સલાહ કરે છે.

ઇહાં કાષ્ઠ પુછે છે— વાશ અભ્યાખ્યાન એટલે કુઝા દોષ ચડાવવા તે તો મૃષા-
વાદજ છે, માટે તે બોલતાં તો વ્રતભંગજ થાય, માટે તેને અતિચાર કેમ ગણો છો ?

એનો ઉત્તર છે કે, જ્યારે પરને નુકશાન કરનાર વાક્ય અનાભોગાદિ કારણથી
બોલી જવાય ત્યારે બોલનાર અસંકલિષ્ટ પરિણામી હોવાથી વ્રતથી નિરપેક્ષ તહિ ગણાય,

રૂપતયાતિચારતેતિ યદા તુ તીવ્ર સંકલેષયુક્તોઽભ્યાસ્યાતિ તદા વ્રતનિ-
રપેક્ષત્વાદ્ ભંગ एव.

આહવ.

સહસ્રભક્ત્યાનાઈ-ભળંતો જઈ કરેજી તો ભંગો,
જડપુળ જામોગાઈરિંતો તી હોઈ અડ્યારો.

સ્વદારાણાં મંત્રો વિશ્રંભમાપિતં-તસ્ય ભેદોઽન્યકથનં. દારગ્રહણં ચેદ્
મિત્રાણુપલક્ષણં. અયમત્રાનુવાદરૂપત્વેન સત્યત્વાદ્યપ્યતિચારો ન ઘટે,
તથાપિ મંત્રિતાર્થપ્રકાશનજનિતલજ્ઞાદિભાવતઃ સ્વદારાદેર્મરણાદિસંભવેન
પરમાર્થસ્તસ્યાસત્યતા.

“ સચ્ચં પિ તં ન સચ્ચં-જં પરપીઢાકરં વયળં ”

इत्यादिवचनात्.

अतः कथंचिद्व्रंगात्कथंचनाभंगादतीचारतेति.

માટે એ હિસાબે તે વ્રતભંગ નહિ થાય, તેમજ તે પરને નુકસાન થવાનું હેતુરૂપ હો-
વાથી ભંગ પણ છે, માટે અતિચાર ગણાય. આથી જ્યારે તીવ્ર સંકલેષથી અભ્યાસ
કરવામાં આવે, ત્યારે તો વ્રતના નિરપેક્ષપણથી તે ભંગજ છે. જે માટે કહેલું છે કે, સ-
હસ્રાભ્યાસ્યાન વગેરે જે જાણીશુઝીને કરવામાં આવે તો ભંગજ છે, પરંતુ તે અજાણપણ
વગેરેના લીધે કરવામાં આવે તો અતિચાર ગણાય છે.

પોતાની સ્ત્રીને મંત્ર એટલે વિશ્વાસ રાખી ખોલેલી જાતી વાત-તે ખીજને કહે-
વી સ્વદાર મંત્ર બેદ. દાર શબ્દ મિત્રાદિકનું ઉપલક્ષણ છે. આ વાત તો જેવી સાંભ-
ળી હોય, તે રીતે ખોલતાં સાચી હોવાથી છતાં અતિચાર નહિ ઘટે. તોપણ જાતી વાતના
પ્રકાશથી લગ્નદિક થવાના કારણે સ્ત્રી વગેરે આત્મધાત કરે, એમ સંભવ હોવાથી પર-
માર્થે તે અસત્ય છે.

જે માટે કહેલું છે કે, જે પર પીડાકારક વચન હોય, તે સાચું જતાં પણ સાચું
ન ગણવું. માટે કાંઈક ભંગ થવાથી અને કાંઈક રીતે નહિ ભંગાયાથી અતિચારપણું
સમજ લેવું.

મૃષા અલીકં—તસ્યોપદેશો મૃષોપદેશઃ—ઇદ ચૈવં ચૈવં બ્રૂહીત્યાદિક-
મસત્યાભિધાનશિક્ષણમિત્યર્થઃ. ઇહ વ્રતસંરક્ષણે નિર્ગતાપેક્ષત્વાદનાભોગાદિના
પરેષાં મૃષોપદેશં યચ્છતોપ્યતિચારતા.

કૂટલેખ્યસ્યાસદ્ભૂતાર્થસૂચકાક્ષરલેખનસ્ય કરણં. ઇહાપિ મૃષાભગ્ન
મેવ મયા પ્રત્યાખ્યાતમિદં તુ લેખનમિતિ ભાવનયા મુગ્ધબુદ્ધેર્વ્રતસવ્ય-
પેક્ષસ્યાતિચારતા ભાવનીયા, અન્યથા વા અનાભોગાદિકારણેભ્યોઽસૌ
વાચ્યેતિ. (છ)

ઉક્તં સાત્તિચારં દ્વિતીયમણુવ્રતં.

અથ સ્થૂલાદત્તાદાનવિરમણલક્ષણં તૃતીયમુચ્યતે.

તત્ર ચૌર્યારોપણહેતુતયા પ્રસિદ્ધં સ્થૂલં ઇંધનની રણધાન્યાદિ, નન્ન
કર્ણ—શોધનશલાકાદિ—તચ્ચ તદદત્તં ચ—તસ્યાદાનં ગ્રહણં—તસ્ય વિરમણં
સ્થૂલાદત્તાદાનવિરમણં.

* મૃષા એટલે જીવું—તેનો ઉપદેશ તે મૃષોપદેશ—અર્થાત્ આ આમ અને આ રીતે
બોલ એમ જીવું બોલવાનું શિક્ષણ આપવું તે. ઇહાં વ્રત રાખવામાં નિરપેક્ષપણાથી
અમળપણે બીજાઓને મૃષોપદેશ આપતાં પણ અતિચારપણું સમજી લેવું.

કૂડા લેખ એટલે ખોટા અર્થ સૂચક અક્ષર લખવા. ઇહાં પણ મુગ્ધબુદ્ધિ હોઇ
એમ વિચારે કે, મેં મૃષાવાદન ત્યાગ કરેલ છે, અને આ તો લેખ કરવો છે એમ ઇહાં
વ્રતની અપેક્ષાવાળો રહેવાથી એ અતિચાર ગણાય છે, અથવા બીજી રીતે અનાભોગાદિ
કારણે અતિચારપણું જાણવું.

આ રીતે અતિચારસહિત બીજું અણુવ્રત કહ્યું.

હવે સ્થૂલાદત્તાદાન વિરમણ નામે ત્રીજું વ્રત કહે છે.

ત્યાં ચોરીનું કારણ ગણાય એવું બળતણ ધાસ કે ધાન્ય વગેરે સ્થૂળ—નહિ કે
કાનકાતરવાની શળા—ને અણુદીધું લેવું—તેનાથી વિરમણ તે સ્થૂલાદત્તાદાન વિરમણ.

ઇદંચ સચેતનાચેતનમિશ્રવસ્તુવિષયત્વાત્ ત્રિધા.

અત્રાપિ પંચાતિચારા વર્જનીયાસ્તથા—

સ્તેનાદૃતં, તસ્કર પ્રયોગો, વિરુદ્ધરાજ્યગમનં, કૂટતુલાકૂટમાનકરણં,
તત્પતિરૂપવ્યવહારશ્ચેતિ.

તત્ર સ્તેનૈશ્ચૌરૈરાદૃતમાનીતં કુંકુમાદિ સ્તેનાદૃતં. ઇદં લોભદોષાત્
કાણક્રયેણ ગૃહંશ્ચૌરો વ્યપદિશ્યતે.

યદાહ.

ચૌરશ્ચૌરાપકો મંત્રી-ભેદજ્ઞઃ કાણક્રયી,

અન્નદઃ સ્થાનદશ્ચૈવ-ચૌરઃસપ્તવિધઃ સ્મૃતઃ.

તદિત્થં ચૌર્યકરણાત્ વ્રતભંગો, વાણિજ્યમેવ મયા વિધીયતેનચૌર્ય-
મિત્યધ્યવસાયતો વ્રતનિરપેક્ષત્વાભાવાદભંગ-ઇત્યુભયરૂપત્વાદતિચારતા.

એ ત્રણ પ્રકારે છે.—સચિત્તસંબંધી, અચિત્તસંબંધી અને મિશ્રસંબંધી.

ઇહાં પણ પાંચ અતિચાર વર્જવાના છે. તે આ રીતે—

સ્તેનાદૃતં, તસ્કર પ્રયોગ, વિરુદ્ધરાજ્યગમન, કૂટતુલાકૂટમાનકરણ, અને તત્પતિ
રૂપવ્યવહાર.

ત્યાં સ્તેન એટલે ચોર તેમજ આદૃત એટલે આણેલી કુંકમ-કેશર વગેરે વસ્તુ
તે સ્તેનાદૃત. આવી યીજને લોભના દોષે કાણક્રયથી એટલે આધી કીમતે ખરીદ
કરવાથી ચોર કહેવાય છે.

જેમાટે કહેલું છે કે ચોર, ચોરી કરાવનાર, ભેદ, ભાગેલું ખરીદનાર, અન્ન
દેનાર, સ્થાન દેનાર, એમ સાત પ્રકારે ચોર કહેલ છે.

માટે એ રીતે ચોરી કરવાથી વ્રતભંગ છે, અને હું વેપારજ કહું છું—ચોરી
નથી કરતો, એમ અધ્યવસાય હોવાથી વ્રત નિરપેક્ષ ન ગણાય, તેથી અભંગ છે માટે
અતિચાર ગણાય.

તસ્કરાશ્ચૌરા એવ-તેષાં પ્રયોજનં પ્રયોગઃ-“ કિમિદાનીં નિર્વ્યાપારા સ્તિષ્ઠથ યૂયં-યદિ શંબલાદિકં નાસ્તિ ભવતાં તદદં પ્રયચ્છામિ-યુષ્પદા-નીતમોષસ્ય યદિ વિક્રાયકો ન કશ્ચિદસ્તિતદાદં વિક્રેષ્યે-ગચ્છત ચૌર્યાર્થં ચૂય ”-મિત્યાદિવચનૈશ્ચૌરાણાં સ્તેયક્રિયાયાં વ્યાપારણમિત્યર્થઃ

અત્રાપિ ભંગસાપેક્ષનિરપેક્ષતાભ્યામતિચારતાભાવનીયેતિ.

વિરુદ્ધો નિજદેશસ્વામિનઃ પ્રતિપેથી તસ્ય રાજ્યં કટકં દેશો વાવિ-રુદ્ધરાજ્યં-તત્ર નિજસ્વામિનો નિષેધવચનમતિલંઘ્ય ક્રમણં વિરુદ્ધરાજ્યાતિ-ક્રમઃ અયંચ અઘ્યાપિ સ્વસ્વામિનો ડનનુજ્ઞાતસ્ય પરકટકાદિપ્રવેશસ્ય-

સામીજીવાદિન્નં-તિત્યયરેણં તદેવય ગુરુઈ,

ए यस्स उ जा विस्ई-अदिन्नदाणस्स सा विरई.

इत्यदत्तादानलक्षणयोगाद् विरुद्धराज्यातिक्रमकारिणां चौर्यदंडः

તરકર એટલે ચોર તેમને ઉશ્કેરવા તે તરકરપ્રયોગ. તે આ રીતે કે “ તમે કેમ હમણાં નકામા બેઠા છો ? જે બાથું ન હોય તો હું આપું. તમારા લૂટેલા માલનો કોઇ વેચનાર ન હોય તો હું આપીશ, માટે ચોરી કરવા જાઓ વેચીશ. ” એમ બોલી ચોરાને ચોરીમાં વળગાડવા તે તરકર પ્રયોગ.

છતાં પણ ભંગની સાપેક્ષતા તથા નિરપેક્ષતાથી અતિચારપણું ધારી લેવું.

વિરુદ્ધ એટલે પોતાના દેશના સ્વામીનો દુશ્મન-તેનું રાજ્ય એટલે સૈન્ય કે દેશ તે વિરુદ્ધરાજ્ય-તેમાં પોતાના સ્વામીનું નિષેધ વચન ઉલ્લંઘીને દાખલ થવું તે વિરુદ્ધરાજ્યા-તિક્રમ, અહીં પણ પરસૈન્ય પ્રવેશ તે સ્વસ્વામિનું અનનુજ્ઞાત છે. તેથી તે અદત્તાદાનજ ગણાય; જે માટે અદત્તા દાનનું લક્ષણ આ પ્રમાણે છે કે, સ્વામિ, જીવ, તીર્થંકર, અને શુર તેમણે જે નહિ આપ્યું હોય, તે અદત્તા અને તેની જે વિરતિ તે અદત્તાદાન વિરતિ.

વળી વિરુદ્ધરાજ્યમાં જનારને ચોરીનો દંડ કરાય છે, તેથી તે અદત્તાદાન હોવાથી ભંગજ છે, છતાં આ તો હું વેપારજ કરું છું-ચોરી નથી કરતો, એવી ભાવના હોવાથી તે

યોગ્યતાવાપ્તેશ્ચાદસાદાનરૂપત્વાદ્વગ એવ—તથાપિ વાણિજ્ય મેવેદં મયાકૃતં ન ચૌર્યમિતિ ભાવનયા વ્રતનિરપેક્ષત્વાભાવાદ્લોકે ચૌરોયમિતિ વ્યપેદશા-ભાવાच्च अतिचारता.

કૂટતુલાકૂટમાનયો—વ્યવસ્થાપેક્ષયા ન્યૂનાધિકયોઃ કરણં કૂટ તુલાકૂ-ટમાનકરણં.

તેન પ્રસ્તુતેન કુંકુમાદિના પ્રતિરૂપં સદૃશં કુસુંભાદિ પ્રક્ષિપ્યતે યત્ર વ્યવહારે સ તત્પ્રતિરૂપો વ્યવહારઃ, અથવા તત્પ્રતિરૂપેણ સહજકર્પૂ-રાદિસદૃશેન કૃત્રિમકર્પૂરાદિના યો વ્યવહારઃ સ તત્પ્રતિરૂપવ્યવહારઃ

एतौ च कूटतुलाकूटमानतत्प्रतिरूपव्यवहारौ यद्यपि वंचनापरिणामेन परधनग्रहणरूपतया व्रतभंगरूपौ, तथापि क्षात्रस्वननादिकमेव चौर्य—मिदं तुवाणिकलोपजीवनमेवेति स्वकीयकल्पनामात्रमपेक्षयातिचारतयोक्ताविति.

उक्तं सातिचारं तृतीयाणुव्रतं.

વ્રતનિરપેક્ષ નહિ ગણાય, તેમજ લોકમાં આ ચોર છે એમ નહિ કહેવાતું હોવાથી; એને અતિચારપણું ધારવું.

કૂડાં તોલાં અને કૂડાં માન એટલે ઠરાવ કરતાં ન્યૂનાધિક તોલમાપ તેનું કરવું તે કૂટતુલા કૂટમાન કરણ.

તેના જેવું એટલે તે કુંકુમ વગેરેના જેવું કુસુંભ વગેરે નાખી જે વેપાર કરવો તે તત્પ્રતિરૂપ વ્યવહાર, અથવા તેના જેવા એટલે ખરા કપૂર જેવા બનાવટી કપૂર વગેરે જે જે વેપાર કરવો તે તત્પ્રતિરૂપ વ્યવહાર ગણવો.

આ બે કામ બે કે ઠગબાણથી પરધન લેવારૂપે હોવાથી વ્રતભંગ છે, તોપણ ખાતર પાડવું તેજ ચોરી છે, અને આ તો વણિક કળા છે, એમ પોતાની કલ્પના રહે તેની અપેક્ષાએ અતિચારરૂપે ગણાય છે.

આ રીતે અતિચાર સહિત ત્રીજું અણુવ્રત કહ્યું.

અથ પરદારવિરમણં સ્વદારસંતોષલક્ષણં ચતુર્થમણુવ્રતમુચ્યતે.

તત્ર પરે આત્મીયવ્યતિરિકતાઃ પુરુષા—સ્તથા મનુષ્યજાત્યપેક્ષયા દેવા—સ્તિર્યેચશ્ચ તેસાં દારાઃ પરિણીતસંગૃહીતભેદાનિ નારીરૂપાણિ કલ-
ત્રાણિ—દેવ્ય—સ્તિરચ્ચશ્ચેતિ પરદારા—સ્તેષાં વિરમણં વર્જનં.

યદ્યપ્યપરિગૃહીતાદેવ્યસ્તિરચ્ચશ્ચ કાશ્ચિત્ સંગૃહીતુઃ પરિણેતુઃ કસ્ય-
ચિદભાવાદ્દેશ્યાકલ્પા એવ ભવંતિ, તથાપિ પરજાતીયભોગ્યત્વાત્ પરદારા
એવ વર્જનીયાઃ

તથા સ્વદારૈઃ સંતોષો—યથા પરકલત્રં તથા વેશ્યામપિ વર્જયિત્વા
સ્વદારૈ—એવ કશ્ચિત્ સંતુષ્યતીત્યર્થઃ

ઉપલક્ષણત્વાદ્યોષિતાં સ્વર્ભર્તૃવ્યતિરિક્તસ્ય સામાન્યતઃ પુરુષમાત્રસ્ય
વર્જનમિત્યાપિ દ્રઢવ્યં.

હવે પરદાર વિરમણુ સ્વદાર સંતોષરૂપ યોથું અણુવ્રત કહીએ છીએ.

ત્યાં પર એટલે પોતાના શિવાયના પુરુષ—તથા મનુષ્ય જાતિની અપેક્ષાએ દેવો
તિર્યચ—તેમની દારા એટલે પરણેલી કે સંધરેલી સ્ત્રીઓ, દેવીઓ અને તિર્યચણીઓ તે
પરદારા તેમનું વિરમણુ એટલે વર્જન.

એ કે અપરિગૃહીત દેવીઓ તથા તિર્યચણીઓનો કોઇ સંધરનાર કે પરણનાર
કોઇ ન હોવાથી વેશ્યા સરખીજ ગણાય છે, તો પણ તે પરજાતિને ભોગવવા યોગ્ય
હોવાથી પરદારાજ સમજીને વર્જવી.

તથા સ્વદારાઓ વડે સંતોષ—એટલે કે પરદારા માણક વેશ્યાને પણ વર્જીને
પોતાની સ્ત્રીઓવડેજ કોઇ સંતુષ્ટ રહે તે સ્વદાર સંતોષ.

ઉપલક્ષણયુક્તી સ્ત્રીઓએ પોતાના ભર્તાર શિવાય સામાન્યપણે પુરુષમાત્રનું વર્જન
કરવું, એ પણ જાણી લેવું.

અત્રાપિ પંચાતિચારા વર્જનીયા-સ્તથયા.

ઇત્વરપરિગૃહીતાગમનં, અપરિગૃહીતાગમનં, અનંગક્રીડા, પરવિવાહ-
કરણં, કામે તીવ્રાભિલાષ-શ્ચેતિ.

અમીષાં ચાયં વિષયવિભાગઃ

પરદારવર્જિણો પંચ-હોતિ તિન્નિ ડ સદારસંતુદ્ધે,

ઇત્યી તિન્નિ પંચ ડ-ભંગગિન્પેહિ નાયવ્વા.

તત્રાપિ ઇત્વરં સ્વલ્પકાલં પરિગૃહીતા સ્વીકૃતાયા કેનચિત્ કા-
ચિદ્ વેશ્યા-તસ્યા ગમનં પરદારવર્જકસ્યાતિચાર-સ્તસ્યાસ્તાવંતં કાલમર્થ-
પ્રદાનતઃ પરેણ પરિગૃહીતતંત્વે પરદાસ્ત્વાત્, વેશ્યામેવૈતાં યામ્યહં-ન પ-
રકલત્રમિતિ સ્વકલ્પનામાત્રતસ્તુ વેશ્યારૂપત્વાદિતિ ભાવઃ

અપરિગૃહીતા અનાથકુલાંગના તસ્યામપિ ગમનં તસ્યાતીચારઃ-લો-

પ્રહ્માં પણ પાંચ અતિચાર વર્જવાના છે તે આ છે:—

ઇત્વર પરિગૃહીતાગમન, અપરિગૃહીતા ગમન, અનંગક્રીડા, પરવિવાહકરણ, અને
કામમાં તીવ્રાભિલાષ.

એમનો આ રીતે વિષય વિભાગ છે:—

પરદારવર્જકને પાંચ અતિચાર હોય, અને સ્વદારસંતોષિને ત્રણ અતિચાર હોય,
તેમજ અને પણ ત્રણ અથવા પાંચ અતિચાર લગતી વિકલ્પના કરી સમજી લેવા.

ત્યાં ઇત્વર એટલે થોડો વખત પરિગૃહીત એટલે કાંઈએ રાખેલી વેશ્યા-તેનું
ગમન તે પરદારવર્જકને અતિચાર છે. કેમકે તે તેટલા વખત લગી બીજાએ પગાર બાંધી
રાખેલ હોવાથી પરદાર છે, અને હું તો વેશ્યાનેજ સેવું છું-પરજીને નથી સેવતો, એમ
સેવનારની કલ્પના પ્રમાણે તે વેશ્યા છે તેથી.

અપરિગૃહીત એટલે નધણીયાતી સ્ત્રી તેનું ગમન તે અતિચાર છે, કેમકે લોકમાં

કે તસ્યાઃ પરદારત્વેન રૂઢત્વાત્, કામુકકલ્પનયા તુ ભર્ત્રાદેરનાવતોઽપરદારત્વાદિતિભાવઃ

एतौ च द्वावपि स्वदारसंतोषिणोऽतिचारतया न संभवतः—स्वदारव्यातिरोक्तिण्याः सर्वस्या अपि स्त्रियास्तेन प्रत्याख्यातत्वात् तद्व्रमेन व्रतभंगस्यैव प्राप्तेरिति भावः.

અનંગઃકામઃ તત્પ્રધાના ક્રીડા અધરદશનાલિંગનકુચમર્દનિકા. નિધુવનમેવ વ્રતાવિષયો—નૈષાં ઇતિભાવનયા પરદારેષ્વેતાં કુર્વતઃ પરદારવર્જક-સ્યાતિચાર—एवं स्वदारसंतोषिणोपि परदारादिष्वेतां कुर्वतोऽतिचारता वाच्या.

योषितस्त्वनयैव भावनया पुरुषे आलिंगनादि कुर्वत्या अतिचारता.

પરેષાં સ્વકીયાપત્યવ્યતિરિક્તાનાં કન્યાફલછિપ્સયા સ્નેહસંબંધાદિના વિવાહસ્ય વિધાનં પરાવિવાહકરણં. इदं च परदारवर्जकस्वदारसंतुष्टयो यो-

તે પરાધ સ્ત્રી ગણાય છે, અને સેવનારની કલ્પનામાં તેનો ધણી ન હોવાથી તે પરદારા નથી.

આ બે અતિચાર સ્વદાર સંતોષિને નહિ સંભવે, કેમકે સ્વદારા શિવાય બીજી સ્ત્રી-ઓનો તેણે ત્યાગ કરેલ છે, માટે તેને આવી સ્ત્રીઓ સાથે ગમન કરતાં તો વ્રતભંગજ લાગે.

અનંગ એટલે કામ તેને જગાડનાર ક્રીડા તે હોહ કરડવા, આલિંગન કરવું, સ્તન દાખવા વગેરે. આવા કામનો મેં કયાં ત્યાગ કરેલ છે, એમ વિચારી પરસ્ત્રીમાં તે કરતાં પરદારા વર્જક તથા સ્વદાર સંતોષિ એ બન્નેને એ અતિચાર લાગે છે.

આજ વિચારથી સ્ત્રી પરપુરુષ સાથે તેવાં કામ કરે તો તે અતિચાર ગણાય.

પર એટલે પોતાના સંતાન શિવાય બીજા તેમને કન્યા આપવાનું ફળ મેળવવામાટે કે સ્નેહના લીધે પરણાવવા તે પરવિવાહકરણ. આ ત્રણેને અતિચાર સંભવે. કેમકે ન્યારે

વિતથ ત્રયાણામપ્યતિચારતયા સંભવતિ યદાહિ પરદારાદિષુ મૈથુનં ન કુર્વે-
ન કારયામિ इत्यभिग्रहः स्यात्तदा पराविवाहकरणेऽर्धतो मૈથુનસ્ય તેષુ ક-
રણમનુષ્ટિતં ભવત્યતો ભંગઃ—, વિવાહ ઇવાયં મયા વિધીયેત—ન પરદારા-
દિ મૈથુનામિતિ ભાવનયા તુ વ્રતસાપેક્ષત્વાદભંગ इत्यતિચારતા.

કામે કામોદયજન્યે મૈથુને અથવા સૂચનાત્ સૂત્રમિતિ કામે કામ-
ભોગેષુ—તત્ર સમયપરિભાષયા કામૌ શબ્દરૂપે, ભોગા ગંધરસસ્પર્શા—સ્તેષુ
તીવ્રાભિલાષોઽત્યંતં તદધ્યવસાયઃ અયમપિ પૂર્વોક્તાનામતિચારતયા યુજ્યત
એવ યયપિહિ સ્વદારાદિષુ તીવ્રોપિ કામાભિલાષસ્તેષાં સાક્ષાદમત્યાહ્યા-
તત્વાનુત્કલ એવેતિ કુતસ્તત્કરણેપ્યતિચારસંભવ,—સ્તથાપ્યસૌ ન વિધેયો-
યતો વિદિતાજિનવચનઃ શ્રાવકઃ શ્રાવિકા વાત્યંતપાપમીસ્તયા બ્રહ્મચર્ય
ચિકીર્ષુરપિ યદા વેદોદયાસહિષ્ણુતયા તદ્વિધાર્તુ ન શક્નોતિ તદા યાપના-
માત્રાર્થ સ્વદારસંતોષાદિ પ્રતિપચ્ચતે—અતીવ્રાભિલાષિણોપિ ચ યાપનાયાઃ

પરદારાની સાથે મૈથુન નહિ કરે, અને નહિ કરાવું, એમ અભિગ્રહ લીધો છે ત્યારે પર-
વિવાહ કરતાં પરમાર્થે મૈથુનજ કરાવ્યું થયું માટે ભંગ થયો. અને આ તો હું વિવાહજ
કરું છું—ક્યાં મૈથુન કરાવું છું ? એવા વિચારથી વ્રતની અપેક્ષા રહે છે તેથી અતિચાર થયો.

કામમાં એટલે કામના ઉદયથી કરાતા મૈથુનમાં અથવા 'એ સૂચક શબ્દ હોવાથી
કામભોગમાં, ત્યાં શબ્દ અને રૂપને શાસ્ત્રમાં કામ ગણે છે, અને ગંધ રસ તથા સ્પર્શને
ભોગ ગણે છે, તેમાં તીવ્રાભિલાષ એટલે અત્યંત અધ્યવસાય, એ પણ જણેને અતિચાર
જોઈ જાય. એ રૂપે પોતાની સ્ત્રીમાં તીવ્ર કામાભિલાષ તેમણે સાક્ષાત્ પ્રત્યાખ્યાત નથી કર્યો,
તેથી તે તેમને મોકળોઈ છે, એટલે તે કરતાં તેમને શામાટે અતિચાર લાગે ? તોપણ તે
અકરણીય છે. કેમકે જિનવચનને જાણનાર શ્રાવક કે શ્રાવિકા અત્યંત પાપભીર હોઈ બ્રહ્મ-
ચર્ય ધરવા છડે છે, છતાં વેદનો ઉદય નહિ સહી શકવાથી તે ધરી નથી શકતા, ત્યારે
તેની અતિમાત્ર કરવામાટે સ્વદાર સંતોષ વગેરે અંગીકાર કરે છે. આમ હોવાથી અતીવ્ર-
અભિલાષાથી પણ શાંતિ થતી હોય તો પછી તીવ્રાભિલાષ પરમાર્થે ત્યાગ કરેલો જ જાણવો.

સંભવાચીત્રાભિલાષોઽર્થતઃપ્રત્યાહ્યાતિ એવેતિ-તત્કરણે વ્રતસાપેક્ષત્વે ચ ભંગાભંગરૂપત્વાદતિચારતા.

નનુ યોષિતોઽનંગક્રીડાદયસ્ત્રયોઽતિચારા ભાવિતાઃ, પંચાતિચારપક્ષસ્તુ તસ્યાઃ કથં ભાવ્યતે ?

ઉચ્યતે. યદા સ્વકીયવતિઃ સપત્ન્યા વારકદિને પરિગૃહીતો ભવતિ, તદા સપત્નીવારક-મતિક્રમ્ય તં પરિચુંજાનાયા આદ્યાતિચારોઽપિ સંભવતિ, -દ્વિતીયસ્ત્વતિક્રમાદ્યવસ્થાયાંપરપુરુષમભિસરંત્યાઃ

અતિક્રમવ્યતિક્રમાતિચારા-સ્તુ આધાકર્માશ્રિત્ય શાસ્ત્રાંતરે इत्थं ભાવિતાઃ

યથા-આધાકર્મનિમંત્રણ-મમ્યુપગચ્છન્ સાધુરતિક્રમે વર્તતે તાવદ્યાવદ્ ગ્રહણાર્થં પદ્મસ્ત્રેયઃ તત્ત્વમૃતિ પુનર્વ્યતિક્રમસ્તાવદ્ યાવદાધાકર્મગ્રહણં તત્ત્વમૃતિ પુનરતિચારસ્તાવદ્યાવત્તસ્ય પરિભોગસ્તસ્મિન્સ્તુ કૃતેઽનાચાર એવ-

માટે તે કરતાં અને વ્રતની અપેક્ષા પણ કાયમ હોતાં ભંગાભંગપણે તે અતિચાર ગણાય છે.

અને અનંગક્રીડા વગેરે ત્રણ અતિચાર બાબ્યા તે ઠીક, પણ તેણીને પ્રાંચ અતિચાર કેમ થટે ?

એનો જવાબ આ છે. જ્યારે પોતાનો પતિ શોકે વારાને દિને પરિગૃહીત કર્યો હોય, ત્યારે તેના વારાને ઉલ્લાંધી તેને ભોગવતાં પહેલો અતિચાર લાગે. બીજો અતિચાર તે પરપુરુષ તરફ અતિક્રમાદિકની રીતે ખેંચાય ત્યારે સંભવે.

અતિક્રમ વ્યતિક્રમ અને અતિચાર આધાકર્મને આશ્રયી શાસ્ત્રાંતરમાં આ રીતે કહ્યા છે.

આધાકર્મની નિમંત્રણ કણુલ રાખ્યાથી માંડીને તે માટે પગલું બરવા તૈયાર થતાં સુધી સાધુને અતિક્રમ લાગે છે. પગલું બરવાથી માંડીને ગ્રહણ કરવા તૈયાર થતાં સુધી વ્યતિક્રમ ગણાય છે. ગ્રહણ કર્યું ત્યાંથી માંડીને ખાવા તૈયાર થતાં સુધી અતિચાર ગણાય

ખાર્ભગ इत्यर्थः

उक्तं च,

आहाकम्मनियं च-पटिसूणमाणे अइकमो होइ,
पंपपेयाइ वैइकम-सहिण तइए यरो गिणिए.

एवमेतदनुसरतोऽप्यन्यत्राप्याद्यपदत्रयेऽतिचारता भावनीया, अति-
क्रम्यतिक्रमयोरप्यतिचारभेदत्वात्. चतुर्थपदे तु विवक्षितव्रतभंग इत्यलं
प्रसंगेन तदेवं पञ्चातिचारा योषितोपि भाविता इति.

उक्तं सातिचारं चतुर्थेषणुव्रतं.

अथ स्थूलपरिमहविरमण्यलक्षणं पंचमं तदुच्यते.

છે. ખાવા માંડ્યું કે, અનાચાર એટલે એવણાસમિતિનો ભંગ થયો જાણ્યો.

કહેલું પણ છે કે,

આખાકર્મની નિમંત્રણા કબૂલ રાખતાં અતિક્રમ ગણાય છે, પગલું બધું કે, વ્ય-
તિક્રમ ગણાય છે, ભેતાં ત્રીજો એટલે અતિચાર ગણાય, અને ખાતાં અનાચાર ગણાય.

એ રીતે એના અનુસારે આ સ્થળે પણ પહેલાં ત્રણ પદમાં અતિચારપણું વિ-
ચારી લેવું, કેમકે અતિક્રમ અને વ્યતિક્રમ પણ અતિચાર વિશેષજ છે. બાકી એવા અના-
ચારરૂપ પદમાં વિવક્ષિત વ્રતનો ભંગ જાણ્યો. આ વાતને ટુંકામાં પતત્રીથે છીએ, માટે
એ રીતે આને પણ પાંચ અતિચાર વિચારી લેવા.

આ રીતે અતિચાર સહિત એથું આજીવંત કહું.

દેવે સ્થૂળ પરિમહ વિરમણરૂપ પાંચમું વ્રત કહીએ છીએ.

આ સ્થૂળ એટલે અપરિમિત પરિમહ. તે સ્થૂળપરિમહ, નવ પ્રકારે છે:—સેત્ર,
ચારતુ, હિરણ્ય, સુવર્ણ, ધન, ધાન્ય, દ્રિપદ, અનુપપદ, અને કુપ્ય [રાચરચીકું] તેનું

તત્ર સ્થૂલોઽપરિમિતઃ સચાસૌ પરિગ્રહઃ સ્થૂલપરિગ્રહઃ સચ ક્ષેત્રવા-
સ્તુહિરણ્ય—સુવર્ણધનધાન્યદ્વિપદચતુષ્પદકુપ્યલક્ષણનવવિધવસ્તુ વિષયસ્વામ્ય
વિધ—સ્તસ્ય સ્વકીયાવસ્થાનુરૂપં વિરમણં પંચમમણુવ્રતં.

અત્રાપિ પંચાતિચારા વર્જનીયાસ્તથા—

ક્ષેત્રવાસ્તુપ્રમાણાતિક્રમો, હિરણ્યસુવર્ણપ્રમાણાતિક્રમો, ધનધાન્યપ્રમાણા-
તિક્રમો, દ્વિપદચતુષ્પદપ્રમાણાતિક્રમઃ, કુપ્યપ્રમાણાતિક્રમશ્ચેતિ.

ઉક્તંચ.

સ્તિસાઈ હિરણ્ણાઈ—ધણાઈ દુપયાઈ કુપ્યમાણકમા,
જોયણ પયાણ બંધણ—કારણ ભાણેહિ નો કુણઈ.

તત્ર ક્ષેત્રં સમ્પ્રોત્પત્તિભૂમિઃ—તચ સેતુકેતૂભયભેદાત્ ત્રિધા. તત્ર સેતુ-
ક્ષેત્રમરઘદ્વાદિસેવ્યં, કેતુક્ષેત્રં પુનરાકાશોદકનિષ્પાદ્યં, ઉભયક્ષેત્રં તુ તદુભ-
યહેતુકમિતિ.

પોતાની અવસ્થાને લાપક ચિરમણુ તે પાંચમું આજીવત છે.

જતાં પણ પાંચ અતિચાર વર્જવાના છે તે આ રીતે છે:—ક્ષેત્ર વાસ્તુ પ્રમાણાતિ-
ક્રમ, હિરણ્યસુવર્ણપ્રમાણાતિક્રમ, ધનધાન્યપ્રમાણાતિક્રમ, દ્વિપદચતુષ્પદપ્રમાણાતિક્રમ, અને
કુપ્યપ્રમાણાતિક્રમ. કહેલું પણ છે કે, ક્ષેત્રાદિકનો, હિરણ્યાદિકનો, ધનાદિકનો, દ્વિપદાદિકનો,
તથા કુપ્યનો માનાતિક્રમ યોજન, પ્રદાન, અધન, કારણ, અને ભાવવડે નહિ કરવો.
[આનો વડુ ખુલાસો ઉપરના અંથમાંજ કરશે.]

આં ક્ષેત્ર એટલે પાક ઉત્પન્ન થવાની જમીન. તે સેતુ—કેતુ અને ઉભય બેટ્ટે કરી
ત્રણ પ્રકારે છે, આં સેતુક્ષેત્ર તે અરઘદ્વાદિકથી (રેઠથી) જ્યાં પાક તૈયાર કરાય તે. કેતુક્ષેત્ર તે જ્યાં
કાશના પાણીથી જ્યાં પાક થાય તે, અને ઉભયક્ષેત્ર તે, તે બેજા યોગે જ્યાં પાક થાય તે.

વાસ્તુ એટલે ઘર અને ગામ નગર વિગેરે આં ઘર ત્રણ પ્રકારનું છે:—ખાત,

વાસ્ત્વાગારંગ્રામનગરાદિ ચ. તત્રાગારં ત્રિવિધં:-સ્વાતમ્બુચ્છૃતં સ્વાતો-
ચ્છૃતં ચ. તત્ર સ્વાતં ભૂમિગૃહાદિ, ઉચ્છૃતં ભૂમ્યુપર્યુચ્છ્રયેણ કૃતં, ઉભયં તુ
ભૂમિગૃહસ્પોષરિ પ્રાસાદઃ

. તયોથ ક્ષેત્રવાસ્તુનોઃ પ્રમાણસ્ય યોજનેન ક્ષેત્રાંતરાદિમીલનેનાતિક્ર-
મોઽતિચારો ભવતિ.

તથાહિ

કિલૈકમેવ ક્ષેત્રં વાસ્તુ વેત્યભિગ્રહવતોઽધિકૃતે તદભિલાષેસતિત્ર-
તભંગભયાત્ પ્રાકૃતનક્ષેત્રાદિમત્વાસન્નં તદ્ ગૃહીત્વા પૂર્વેણ સહ તસ્ય
કકરણાર્થં વૃત્યાદ્યપનયનેન તત્ર યોજયતો વ્રતસાપેક્ષત્વાત્કથંચિદ્વિરતિ-
વાધના-ચ્ચાતિચાર ઇતિ.

હિરણ્યં રજતં સુવર્ણં પ્રસિદ્ધં. તત્પ્રમાણસ્ય પ્રદાનેન વિતરણેનાતિ-
ક્રમોઽતિચારો ભવતિ.-યથા કેનાપિ ચાતુર્માસ્યાદ્યવધિના હિરણ્યાદિપ્રમા-

ઉચ્છૃત, અને આતોચ્છૃત, ત્યાં આત તે ભોંયરા વિગેરે, ઉચ્છૃત તે ભૂમી ઉપર અધિષ્ઠ
માળયાળું, અને ઉભય તે ભોંયરા ઉપર ચણેલો મહેલ.

તે ક્ષેત્ર અને વાસ્તુના પ્રમાણનો યોજનવડે એટલે ક્ષેત્રાંતર સાથે મેળવણી કરીને
અતિક્રમ કરવો તે અતિચાર ગણાય છે.

તે આ રીતે કે, મારે એક ક્ષેત્ર કે વાસ્તુ કલ્પે એવા અભિગ્રહવાળાને
તેનાથી વધુની અભિલાષા થતાં વ્રતભંગ થવાના ભયે પ્રથમના ક્ષેત્રની કે, જગ્યાની નજીકમાં
ખીજું તે લઈ પ્રથમના સાથે તેને એક કરવા સારૂ વાડ વિગેરે દૂર કરી તેમાં જોડી ના-
ખતાં વ્રતની અપેક્ષા રાખવાથી તથા કંઈક રીતે વિરતિને બાધ કરવાથી અતિચારપણું
ધારી લેવું.

હિરણ્ય એટલે રૂપું, સુવર્ણ પાંદડું છે, તેનાં પ્રમાણનો પ્રદાન એટલે ખીજને
દઈ દેવાવડે અતિક્રમ કરવો તે અતિચાર છે. જેમકે કોઈએ ચોમાસાની હદ કરીને હિર-

ળં વિહિતં તતસ્તેન તુષ્ટરાજાદેઃ સકાશાત્તદધિકં તત્ કથમપિ લઘ્ય-
તત્ત્રવ્રતભંગભયાત્ પૂર્ણે વ્રતાવધૌ ગ્રહીણ્યામીતિ ભાવનયા ન્યસ્ય હસ્તે
દત્વામુંચતીતિ વ્રતસાપેક્ષત્વાદતિચાર ઇતિ. .

ધનં ગણિમમધરિમમેયપરિચ્છેદ્યભેદાશ્ચતુર્વિધં. તત્ર ગણિમં પૂગ-
ફલાદિ, ધરિમં મંજિષ્ટાદિ, મેયં ઘૃતાદિ, પારિચ્છેદ્યં માણિક્યાદિ, ધાન્યં
બ્રાહ્મણાદિ, એતત્ પ્રમાણસ્ય વ્રંધનતોડતિક્રમોડતીચારો ભવતિ. યથા કૃત-
ધનાદિપરિમાણઃ કોપિ પૂર્વલભ્યમન્યદ્વા ધનાદિકં કસ્યાપિ પાર્શ્વે લભતે
તત્ત્વ વ્રતભંગભયોચ્ચાતુર્માસ્યાદિપરતો ગૃહગતધાન્યાદિવિક્રયે વા કૃતે ગૃહી-
• ણ્યામીત્યેવં વંધનેન વચન-નિયંત્રણાત્મકેન મૂઢકાદિવંધરૂપેણ વા સત્ય-
કારદાનાદિરૂપેણ વા સ્વીકૃત્ય યદા દાયકાદિગેહ એતદ્દરતિ તદાતિ-
ચાર ઇતિ.

અર્થઃકિંતુ પ્રમાણ કથું હોય, તેને તે વેળા તુષમાન થએલા સંબંધિક પ્રાસેથી તેનાં કરતાં
અધિક મળી જાય, ત્યારે વ્રતભંગના ભયે તે બીજાને કહે કે, મારા વ્રતની અવધિ પૂરી
થતાં હું લઇશ, ત્યાં લગી તુંજ સાચવ; એમ કહી તે બીજાને આપી દે, તો છતાં વ્રતની
અપેક્ષા રહેવાથી તે અતિચાર છે.

ધન ચાર પ્રકારનું છે. ગણિમ, ધરિમ, મેય અને પરિચ્છેદ. ત્યાં ગણિમ તે સો-
પારી વગેરે, ધરિમ તે મલ્લ વગેરે, મેય તે ઘી વગેરે, અને પરિચ્છેદ તે માણિક વગેરે.
ધાન્ય તે જવ વગેરે. એના પ્રમાણનો બંધનવડે અતિક્રમ કરવો તે અતિચાર છે. જેમકે
કોઇએ પરિમાણ કર્યા પછી તેને પ્રથમ દીધેલું કે બીજું કોઇના પ્રાસેથી મળે, તો તેને
વ્રતભંગની બીકે તે બીજાને કહે કે, ચારમાસ બાદ અથવા ધર રહેલ ધાન્ય વેંચાઇ જતાં
તે હું લઇશ, ત્યાં સુધી તું રાખ; એમ બંધન એટલે ફરાવ કરીને અથવા મૂઢામાં બાંધીને
અથવા સત્યકાર [સાદું] કરીને કપૂલ કરી જ્યારે દેનારના ઘરેજ તે રહેવા દે, ત્યારે
અતિચાર જાણવો.

દ્વિપદં પુત્રકલત્રદાસીકર્મકરથુકસારિકાદિ- ચતુઃપદં મવાન્નાદિ તયોર્યત્ પ્રમાણં તસ્ય કારણેન ગર્ભવિધાયનેનાતિક્રમોઽતિચારો ભવતિ.

યથા કિલ કેનાપિ સંવત્સરાદ્યવધિના દ્વિપદચતુઃપદાનાં પરિમાણં કૃતં. તેષાં ચ સંવત્સરમધ્ય એવ પ્રસવેઽધિકદ્વિપદાદિભાવતો વ્રતભંગઃ સ્યાત્- અતસ્તદ્વ્યાત્ કિયંતમપિ કાલમતિવાણ ગર્ભગ્રહણં કારયતોઽતિચારઃ ગર્ભ- ગતાધિકદ્વિપદાદિભાવાદ્વાહિરર્નિર્ગમનેન તદભાવાત્કલ્પનાચ વ્રતભંગમંગ પ્રાપ્તેઃ.

કુપ્યં શયનાસનકુંતલદ્વગ્ભાજનકચૌલકાદિગૃહોપસ્કારરૂપં તત્પ્ર- માણસ્યભાવેન પર્યાયાંશરૂપેનાતિક્રમોઽતિચારો ભવતિ. યથાકિલ કેનાપિ કચૌલકદશકલક્ષણં કુપ્યમાનં કૃતં, કયાંચિદ્ તદધિકસંભવે સતિ વ્રત- ભંગમયાગ્રજયિત્વા બહુભિરપિ પર્યાયાંતરેણ દશૈવ કાસ્વતઃ, સ્વસંખ્યાપૂર્- નાત્ સ્વાભાવિકસંખ્યાબાધનાચ્ચાતિચાર ઇતિ.

દ્વિપદ એટલે પુત્ર, કલત્ર, દાસી, ચાકર, પોપટ, મેના વગેરે, ચતુષ્પદ તે બેલ- બોડા વગેરે. તેના પ્રમાણનું કારણુવડે એટલે ગભાધાન કેસવવાવડે અતિક્રમ તે અતિચાર ગણવે.

જેમકે કોઇએ એક વર્ષની હૃદ બાંધી દ્વિપદ ચતુષ્પદનું પરિભ્રમણ કર્યું. હવે જો તે વર્ષની અંદરજ તેઓ અચ્યુ- આપે તો, અધિક થવાથી વ્રતભંગ થાય, તેથી તેની બીકે કેટલોક વખત ગાળીને પછી ગર્ભગ્રહણ કરાવે તે અતિચાર થાય. જેમકે ગર્ભમાં પણ અધિક દ્વિપદાદિક યથા અને બાહરમાં નથી તેથી અધિક નથી એમ ધારવાથી વ્રતનો ભંગ તથા અભંગ બે કાયમ રહે છે.

કુપ્ય એટલે બિજાના, આસન, બાલાં, તરવાર, બાણ, કટોરા વગેરે સરસામાન તેના પ્રમાણનો ભાવે કરીને રૂપ બદલાવીને અતિક્રમ કરવો તે અતિચાર છે. જેમકે કોઇએ દસ કટોરાનું માન કર્યું. હવે કોઇ રીતે તે અધિક થતાં વ્રતભંગની બીકે તેમને ભંગાવી મોટાં કરી દશજ કાયમ કરાવે તો, સંખ્યા પૂરી રહી, અને સ્વાભાવિક સંખ્યા તૂટી તેથી અતિચાર થાય છે.

તદેવમભિહિતાનિ પંચાપ્યણુવ્રતાન્યેત્તાનિ ચ મૂલગુણા ઉચ્યન્ते—
શ્રાવક-ધર્મતરો—મૂલકલ્પત્વાદિગ્વ્રતાદીનિ તુ તદુપચયલક્ષણગુણનિબધન-
તયૈવાત્મસત્તાં વિશ્રતિ—તતસ્તાનિ શ્રાવકધર્મદ્રુમસ્ય શાखाप्रशाखाकल्पा-
न्युत्तरगुणा इत्याख्यायन्ते. उत्तररूपा गुणा उत्तरगुणा उपचयहेतव इत्यर्थ
स्ते चोत्तरगुणा गुणव्रतादयः सप्त.

તત્રોર્ધ્વાધસ્તિર્યગ્દિગ્ગમનપરિમાણકરણલક્ષણં તાવદિગ્વ્રતમુચ્યતે.

અત્રાપિ પંચાતિચારા વર્જનીયાસ્તથા.

ઉર્ધ્વદિક્ષમાણાતિક્રમો, ડધોદિક્ષમાણાતિક્રમઃ તિર્યગ્દિક્ષમાણાતિ-
ક્રમઃ ક્ષેત્રવૃદ્ધિઃ સ્મૃત્યંતર્દાનં ચેતિ.

તત્રાઘાસ્યોતિચારાઃ સુવોધા એવ. નવરમૂર્ધ્વાદિદિશાંગમનમાશ્રિત્ય
પ્રમાણસ્યાતિક્રમોડનાભોગાદિના અતિક્રમન્યતિક્રમાદિના વાં પ્રવૃત્તસ્ય દ્રઢ-
વ્યોડન્યથા ભંગ એવ સ્યાદિતિભાવઃ

એ રીતે પાંચે અણુવ્રત કહ્યાં. એઓ મૂળગુણ કહેવાય છે. કેમકે તે શ્રાવક-ધર્મ-
રૂપ તરૂના મૂળ સમાન છે. દિગ્વ્રતાદિકે તે તેની મદદગારીનાં કારણ હોવાથીજ કાયમ
કરાયા છે. તેથી તે શ્રાવકધર્મરૂપ જાડના શાખા પ્રશાખા રૂપ હોવાથી ઉત્તર ગુણ કહેવાય
છે. ઉત્તરરૂપ ગુણ તે ઉત્તરગુણ અર્થાત્ વૃદ્ધિના હેતુઓ તે ઉત્તરગુણ, ગુણવ્રત વગેરે
સાત છે.

ત્યાં પહેલું ઉપર નીચે અને તિરછી દિશામાં જવાનું પરિમાણ કરવારૂપ દિગ્વ્રત
કહેવાય છે. તેના પણ પાંચ અતિચાર વર્જવાના છે, તે આ રીતે—

ઉર્ધ્વદિક્ષ પ્રમાણાતિક્રમ, અધોદિક્ષ પ્રમાણાતિક્રમ, તિર્યગ્દિક્ષ પ્રમાણાતિક્રમ, ક્ષેત્રવૃદ્ધિ,
અને સ્મૃત્યંતર્દાન.

ત્યાં પહેલા ત્રણ અતિચાર પાધરાજ છે, કેવળ ઉર્ધ્વાદિક દિશાઓના ગમનને
આશ્રયીને પ્રમાણનો અતિક્રમ તે અનાભોગાદિકથી અથવા અતિક્રમન્યતિક્રમાદિકથી પ્રવર્ત-
વાને જાણવો, નહિ તો, ભંગજ થાય એ મતલબ છે.

ક્ષેત્રદ્વિસ્ત્વેવં ભાવનીયા યથા કેનાચિત્ સર્વાસ્વપિ દિશુ પ્રત્યેકં યોજનશતાત્ પરતો ગમનનિયમઃ કૃત-સ્તત્શ્ચ પૂર્વસ્યાં દિશિ ભાંડં ગૃહીત્વા યોજનશતં યાવદ્ ગત-સ્તતોપિ પરતો ભાંડં વહુતરં મૂલ્યમવાપ્નોત્ય-તોઽપ-રસ્યાં યોજનનવતિમેવ યાસ્યામીતિ ચેતસિ વ્યવસ્થાપ્ય પૂર્વસ્યાં દિશિ દ-શયોજનાનિ ક્ષેત્રદ્વિ કૃત્વા દશોત્તરં યોજનશતં ગચ્છતસ્તસ્ય વ્રતસાપે-ક્ષત્વાત્ ક્ષેત્રદ્વિલક્ષણોઽતિચારઃ .

સ્મૃતેઃ સ્મરણસ્યાંતર્ધાનં-યથા કેનાપિ પૂર્વસ્યાં દિશિ યોજનશતં ગ-મનપરિમાણં કૃતં ગમનકાલે ચ સ્પષ્ટં તત્ પ્રમાદતો ન સ્મરતિ-કિં શતં પંચાશદ્વા ? તેન 'ચૈવમુભયાંશાવલંચિનિ સંશયે પંચાશતમેવ યાવદ્ ગંતવ્યં, તત્પરતોપિ ગચ્છતોઽતિચારઃ, શતાદપિ પરેણ ગચ્છતસ્તુ ભંગ ઇતિ. (છ).

ઉક્તં દિગ્વ્રતમિદાની-મુપભોગપરિભોગવ્રતમુચ્યતે.

ઈદં ચ દ્વિધા-ભોજનતઃ કર્મતશ્ચ તત્ર 'ઉપ' ઇતિ સકુદંતર્વા મુ-

ક્ષેત્રદ્વિ આવી રીતે ભાવવી. જેમકે કોઈએ બધી દિશાઓમાં દરેકમાં સોયોજ-નથી આજળ જવાનો પ્રતિબંધ કર્યો, તેથી તે પૂર્વદિશામાં માલ લઇ સોયોજન સૂધી ગયો. ત્યાં તેને માલુમ પડ્યું કે, હજી આજળ જતાં માલ મેંધો વેંચાશે, ત્યારે હવે પશ્ચિમમાં હું નેવું યોજનજળ જઈશ, એમ મનમાં ધારી તે પૂર્વ દિશામાં દશયોજન ક્ષેત્રદ્વિ કરીને એકસોદશ યોજન લગી જાય તો, તેને વ્રતના સાપેક્ષપણાથી ક્ષેત્રદ્વિરૂપ અતિચાર લાગેલ મનાય છે.

સ્મૃતિ એટલે સ્મરણનું અંતર્ધાન તે સ્મૃત્યંતર્ધાન. જેમકે કોઈકે પૂર્વદિશામાં સો યોજનસૂધી જવાનું પરિમાણ કર્યું. હવે જ્યાં ટાંકણે તેને તે વાત પ્રમાદના લીધે સ્પષ્ટ પછે યાદ ન આવી કે સો યોજનનું પરિમાણ કરેલ છે કે, પંચ ? તેથી આવા ઉ-ભય ભાગે રહેલા સંશયમાં પચાસ યોજન જવું જોઈએ ! તેથી જો આજળ જાય તો અ-તિચાર લાગે, અને સોથી આજળ જાય તો તો ભંગજ યાય.

દિગ્વ્રતં કલ્પું-હવે ઉપભોગ પરિભોગવ્રત કહીયે છીયે.

જ્યતે ઇત્યુપભોગોઽન્નપાનાદિ. પરીતિ પુનઃપુનર્વેદિર્વા શુજ્યત ઇતિ પરિ-
ભોગો હિરણ્યવસ્ત્રાદિ.

આહ.

નનુ યદ્યત્ર હિરણ્યાદય ઉપભોગપરિભોગશબ્દવાચ્યા- સ્તર્હિ
કર્મત્ત્વં દદં વ્રતં નોપપદ્યતે-કર્મશબ્દસ્ય ક્રિયાવચનત્વેન યુષ્માકમભિપ્રેત-
ત્વાત્-કર્મણશ્ચોપશુજ્યમાનત્વપરિશુજ્યમાનત્વયોરસંભવાત્.

સત્યં.

કિંતુ કર્મણો વાણિજ્યાદેરુપભોગપરિભોગકારણત્વાત્ કારણે ચ
• કાર્યોપચારાત્ કર્મણૈવોપભોગપરિભોગવાચ્યતા વિવક્ષિતેત્યર્થં ચર્ચયા.

ઉપભોગપરિભોગયો-વ્રતં નિયતપરિમાણાદિકરણમુપભોગપરિભોગવ્રતં.
તત્ર ભોજનતસ્તાવત્ શ્રાવકેણ પ્રાશુકૈષ્ણીયભોજિના ભવિતવ્યં. તદ-

તે બે પ્રકારે છે:—ભોજનથી અને કર્મથી. ત્યાં ઉપ એટલે એકવાર અથવા
અંદર વપરાય તે ઉપભોગ. તે અન્ન પ્રાણી વગેરે છે. પરિ એટલે વારંવાર અથવા બા-
હર વપરાય તે પરિભોગ, તે ધન વસ્ત્ર વગેરે છે.

કોઇ પૂછશે કે, જો મહા ઉપભોગ પરિભોગ શબ્દે હિરણ્ય વગેરે લખ્યો, તો કર્મથી
એ વ્રત કેમ કહેવાશે ? કેમકે કર્મ શબ્દને તો તમે ક્રિયાવાચક માનો છો, માટે કર્મનો કંઈ
ઉપભોગ પરિભોગ થઈ શકે નહિ.

તેને એ કહેવાનું છે કે, એ વાત ખરી છે, પણ કર્મ જે વેપાર વગેરે તે ઉપભોગ
પરિભોગનાં કારણ છે, તેથી કારણમાં કાર્યનો ઉપચાર કરવાથી કર્મ શબ્દે કરીનેજ ઉપ-
ભોગ પરિભોગ જણાવવા ઇચ્છેલા છે, આટલી અર્થાજ્ઞા બસ છે.

ઉપભોગ પરિભોગનું વ્રત એટલે નિયત પરિમાણ કરવું તે ઉપભોગ પરિભોગ વ્રત.

ત્યાં ભોજનથી શ્રાવકે બની શકે તો પ્રાશુક અને એષણીય આહાર ખાવો. તેમ

માવે નેષણીયમપ્યચિત્તં તદસત્યે તુ बहुसावद्यमशनादिकं परिहरति.

તત્રાશને તાવત્

સઘ્વા ય કંદજાઈ-સૂરણકંદો ય વજ્જકંદો ય,
અલ્લહલિદા ય તદા-અદ્દાગં અલ્લકચ્ચૂત્તે;
સત્તાવરી વિરાલી-કુમ્મારિ તદ્ યોહરી-ગલોદય,
લહસ્સણ વંસકરિલ્લા-ગજ્જર તદ્ લોણઓ લોદો.
ઘિરિકણિ કિસલપત્તા-કસેરુયા થેગ અલ્લમુત્થા ય,
તદ્ લોણરુક્ષ છલ્લી-ચિલ્લહો અમયવલ્લી ય;
મૂલા તદ્ ભૂમિરુદ્ધા-વિરુદ્ધાઈં ઢવ્કવત્થૂલો પદમો,
સૂયરવલ્લો ય તદા-પલ્લંકી કોમલંલિલિયા.
આલુય તદ્ પિંડાલુય-સમભંગ મહીરગાઈ લક્ષણઓ,
જાણેજ્જ પતકાયં-અન્નપિ જિણેહિ નિદ્દિટ્.

इति समयोक्तानंतकायान् बहुबीजानि मांसादिकं च वर्जयति.

નહિ અને તો અનેષણીય છતાં અવિત વાપરવું, તેમ ન અને તોપણ છેવટે બહુ સાવધ
અશન પાન વર્જવાં.

આં અશનમાં સૂરણ કંદ—વજ્જ કંદ વગેરે સઘળા કંદ, લીલી હળદ, લીલી સૂંકે,
લીલી કચ્ચૂસે, સત્તાવરી, વિરાળી કંદ, કુંવાર, થોર, ગળો, લસણ, વાંસ, કારેલાં, ગાજર,
લવણ કંદ, લોહ કંદ, ઘિરિકણિકા, કૂંપળ, કશેરૂ, થેગ નામની વનસ્પતિ, લીલી મોથ,
લવણ વૃક્ષની છાલ, ખીલૂડા, અમૃતવેલ, મૂળા, ભૂમિકેડા, વિરૂડી નામની વનસ્પતિ, ઢંક
નામની વનસ્પતિ, તાળે વત્થુલો, સૂકરવેલ, પદ્મક નામની વનસ્પતિ, કાચી આંખલી.

આલુ, પિંડાલુ તથા જેનો સરખો ભંગ પડે, અને વચ્ચે તાંતણું નહિ રહે એવી
કોષ્ટ પણ વનસ્પતિને જિનેશ્વરે અનંતકાય કહેલી છે. એ રીતે શાસ્ત્રમાં કહેલ અનંતકાય
તથા બહુબીજ અને માંસાદિક વર્જિત કરવાં.

પાને માંસરસમિત્યાદિ-સ્વાદિમે વટપિષ્પલોદુંબરવૃક્ષકદુંબરફલાનિ
સમયે પંચોદુંબરીત્યાશ્રયયા પ્રસિદ્ધાનિ નિયમયતિ-સ્વાદિમે તુ મધ્વાદિ-
શેષેપ્યલ્પસાવધે ઓદનાદાવચિત્તભોજિત્વાદિકં પરિમાણનૈયત્યં વિધેયં. અ-
ત્યંતચેતોમૃદ્ધ્યુન્માદા-પવાદાદિજનકં વસ્ત્રવાહનાલંકારાદિકં વર્જયેત્-શ્વે-
ષેऽપિ માનનિયતતા કાર્યેતિ.

કર્મતોપિ શ્રાદ્ધેન તાવત્ કર્મ ન કિંચિત્ કર્તવ્યં-નિસારંભતયૈવ
સ્થાતવ્યં. અથૈવં ન નિર્વહતિ તદા નિશ્ચિંશજનોચિતાનિ बहुसावधानि
કોટ્ટપાલ-ગુપ્તિપાલાદિકર્મલક્ષણાનિ સ્વરકર્માણિ હલમ્બુસલોલ્લસલસલ
લોહવિક્રયાદિ-લક્ષણાનિ વર્જયિત્વા અલ્પસાવધમેવ કર્મ વિદધાતિ.

અત્રાપિ ભોજનતઃ પંચાતિચાસુ વર્જનીયાઃ તદ્યથા.

સચિત્તાહારે, સચિત્તપટિલદ્વાહારે, ઉષ્ણોલિઓસહિમક્ષણયા
દુષ્પઓલિઓસહિમક્ષણયા, તુચ્છોસહિમક્ષણયા.

પાનમાં માંસતું રસ વગેરે તથા ખાદ્યમાં વડ-પીપ્પ-
કદુંબર નામે પચોદુંબરીનાં ફળ નહિ. ખાવાં. સ્વાદિમમાં મધુ વગેરે
બીજા પશુ અલ્પ સાવધ ઓદનાદિકમાં અચિત્ત ભોજિ થયું,
રવો. તથા ચિત્તની અત્યંત મૃદ્ધિ કરાવનાર તથા ઉન્મા-
વાદન કે અલંકાર નહિ વાપરવાં. તેમજ બાકીનાં

કર્મથી પશુ આવકે મૂજે તો કશું કરું
કદાચ તેમ નિર્વાહ નહિ થાય તો, ત્યારે
કોટવાળ કે જેલર વગેરેનાં કામ ત
વગેરેના વેપાર વર્જીને અલ્પ

ઇલાં પશુ ભોજનથી

સચિત્તાહાર, સચિત્ત પ્રતિષ્ઠા
તથા તુચ્છોપધિ લક્ષણતા.

વ્રતમાં
ઉપલક્ષણ
ક્ષણ તે ઉપલક્ષણ
વગર રહેલું
વળી
અતિચાર છે.
વળી
આથી તે અતિચાર નથી જવાય તે (૨)

એતે ચ મત્યાસ્ત્યાતસચ્ચિત્તસ્યાચિત્તભોજિનોઽતિચારા દ્રઘ્ન્યાઃ અસ્ય-
વાનાભોગાતિક્રમાદિના કંદાદિસચિત્તસ્યાહારોઽતિચારઃ

તથા સંચિત્તે આમ્રગોલિકાદૌ પ્રતિવદ્વપક્ષત્વમાદીતિ ગમ્યતે મુલે
પ્રક્ષિપ્ય ચક્ષ્ત્વગાચેવાચિત્તં ભક્ષયિષ્યામીતિ સચિત્તં ત્વગસ્થિકં ત્યક્ષામીતિ
બુદ્ધ્યા સચિત્તમતિવદ્વસ્યાહારોઽતિચારઃ—વ્રતસાપેક્ષત્વાત્.

તથા અપક્વાયાઃ અગ્ન્યસંસ્કૃતાયા ઔષધેર્ગોધૂમાદિધાન્યરૂપાયા
ભક્ષણમેવ ભક્ષણતાતિચાર—ઇદમુક્તં ભવતિ—પિષ્ટત્વાદચેતનમિતિ સંભાવનયા
સંભવત્સચિત્તાવયવં વદ્ન્યસંસ્કૃતં કણિક્કાદિકં ભક્ષયતોઽતિચારઃ

તથા દુઃપક્વાયા વદ્નિના સંસ્કૃતાસંસ્કૃતસ્વરૂપત્વેન સંભવત્સચિત્તા-
વયવાયા ઔષધેઃ પૃથુકાદિરૂપાયા ભક્ષણતાતિચારઃ

તુચ્છાસ્તથાવિધતૃપ્ત્યજનકત્વેન અસીરા ઔષધયઃ કોમલમુદ્રાદિફ-
લીરૂપાસ્તદ્ભક્ષણતાતિચારઃ

જે સચિત્તનો ત્યાગી અને અચિત્તનો ભોગી હોય, તેને એ અતિચાર બનજીવા.
એવાને અનાભોગ તથા અતિ ક્રમાદિકે કંદાદિક સચિત્ત આહાર કરતાં અતિચાર લાગે.

વળી સચિત્ત એટલે આંખાની ગોટલી વગેરેમાં વળગેલી પડખાની છાલ
પાંખીને પડખાની અચિત્ત છાલજ ખાઉં છું, અને સચિત્ત ગોટલું છોડી દમર
ચુદ્ધિએ સચિત્ત પ્રતિપદ્ધનો આહાર કરવો તે અતિચાર છે, કેમકે ત્યાં પ્રતની
કાયમ છે.

વળી અપકવ એટલે રાંધ્યા વગરની ઔષધિ એટલે ધઉં વગેરે ધાન્ય
ક્ષણ તે અતિચાર છે. મતલબ કે લોટ કરેલું હોવાથી અચેતન ધારીને સચિત્ત
વગર રાંધેલું ખાતાં અતિચાર છે.

વળી દુઃપકવ એટલે કાચી પાકી રાંધેલ ઔષધિ અર્થાત્ પહુઆ વગેરે
અતિચાર છે.

વળી તુચ્છ એટલે તેવી વૃક્ષિ નહિ કરનાર મગપણી વગેરે હલકી
ખાવી તે અતિચાર છે.

આહ-નનુ યદ્યેતાઃ સચેતનાસ્તર્હિ તદ્વક્ષણં મથમાતિચારાન્ન વિશિષ્યતે અથાચિત્તાસ્તર્હિતિચાર એવ ન સંભવતિ-સત્યં-કિંતુ યોઽત્યંતસાવધમીરુતયા સચિત્તં પ્રત્યાલ્બ્યતિ તસ્યાચેતના મક્ષયતસ્તથાવિધતૃપ્ત્યસંપાદકત્વાત્ લૌલ્યમેવાવશિષ્યતે. અતોઽચેતનીકૃત્યાપ્યેતા ન મક્ષણીયા-સ્તદ્વક્ષણે તુ વસ્તુતો વ્રતવિરાધનાદતિચારઃ

એવં રાત્રિભોજનમાંસાદિવ્રતેષુ વસ્ત્રાદિપરિભોગવ્રતેષુચાનાભોગાતિક્રિયાદિના-તિચારાઃ સ્વયમલ્યૂહ્યા-ઉપલક્ષણમાત્રત્વાદમીષામિતિ.

કર્મતસ્તુ પંચદશાતિચારા વર્જનીયાસ્તેચાંગારાદિકર્મરૂપાઃ

તત્રાંગારકર્મ યત્રાં ગારાન્ કૃત્વા વિક્રીણીતે (૧)

વનકર્મ યત્ર સમુદિતં વનં ક્રીત્વા ત્વચાસ્થિત્વા વિક્રીય તલ્લાન-
ભેન જીવાતિ (૨)

કાઇ બોલશે કે, જો એ સચેતન છે, તો તેનું 'આવું' તે પહેલા અતિચારમાં આવી જાય છે, અને અચિત્ત હોય તો, પછી તે અતિચારજ શેનો ગણાય ? તેને એ ઉત્તર છે કે, એ વાત ખરી, પણ જે સાવધથી અત્યંત કરીને સચિત્તનું પ્રત્યાખ્યાન કરે તેને એ અચેતન છતાં પણ ખાતાં થકાં તેવી તૃપ્તિ નહિ કરનાર હોવાથી તેનું ફક્ત લોભપણું જ જણાય, માટે એ અચિત્ત કરીને પણ ન ખાવી. ખાઇએ તો પરમાર્થે વ્રત વિરાધાયાથી અતિચાર છે.

એ રીતે રાત્રિભોજન અને માંસાદિકના વ્રતમાં તથા વસ્ત્રાદિ પરિભોગના વ્રતમાં અનાભોગ અને અતિક્રિયાદિકે કરી અતિચાર જાણી લેના. કારણ કે, આ તો ઉપલક્ષણ માત્ર છે.

કર્મથકા પંદર અતિચાર વર્જવાના છે, તે અંગારકર્મ વગેરે છે.

ત્યાં અંગારકર્મ તે જ્યાં અંગારા કરીને વેચવામાં આવે તે (૧)

વનકર્મ તે જ્યાં સામટું વન ખરીદી તે કાપી વેચીને તેના નફાથી શ્રવાય તે (૨)

શકટકર્મ યત્ર શાકટિકત્વેન નિર્વહતિ (૩)

ખાટીકર્મ યત્ર સ્વકીયગંડ્યાદિના પરકીયં માંડં વહત્યન્યેષાં વા
ખાટકેન શકટબલીવર્દાદીનર્પયતિ (૪)

સ્ફોટીકર્મ ઝડુત્વં યદ્વા હલેન ભૂમેઃ સ્ફોટનં (૫)

દંતવાણિજ્યં યત્ર પ્રથમતઃ પુલિંદ્રાણાં દંતાનયનેનિમિત્તં મૂલ્યં
દદાતિ—તતસ્તે ગત્વા તદર્થં હસ્તિનો ઘાતે—પવં શંખચર્માદિમૂલ્યદાન-
મપીહવાચ્યં (૬)

• લાક્ષવાણિજ્યં પ્રતીતં (૭)

રસવાણિજ્યં મદિરાદિવિક્રયઃ (૮)

કેશવાણિજ્યં યત્ર દાસ્યાદિજીવાન્ ગૃહીત્વા અન્યત્ર વિક્રીણીતે (૯)

વિષવાણિજ્યં પ્રસિદ્ધં (૧૦)

યંત્રપીઠનકર્મ તિલેશ્વયંત્રાદિના તિલાદિપીઠનં (૧૧)

શકટકર્મ તે જ્યાં ગાડાં વેચીને નિર્વાહ ચલાવવામાં આવે (૩)

ખાટીકર્મ તે જ્યાં પોતાની ગાડીથી પરાધુર સામાન ઉપાડે અથવા બેલ કે ગાડાં
બાડે આવે (૪)

સ્ફોટીકર્મ તે ખોદવું કામ અથવા હુલથી જમીન ફોડવી તે [૫]

દંતવાણિજ્ય તે એ કે જ્યાં બીલ લોકોને હાથીદાંત લાવવા માટે આગળથી પૈસા
આપવામાં આવે તેથી તેઓ તેના માટે હાથી મારે છે. એની તે શંખ તથા ચામડાં
વગેરેના માટે પણ અર્ગાઉથી ધીરવું તે એમાં બળે છે [૬]

લાક્ષવાણિજ્ય પાંચરંગ છે, [અર્થાત્ લાખનો વેપાર] [૭]

રસવાણિજ્ય એટલે મદિરાદિકનો વેપાર [૮]

કેશવાણિજ્ય એટલે દાસી વગેરે જીવોને લઈ ખીનો સ્થળે વેચવાં તે (૯)

વિષવાણિજ્ય પાંચરંગ છે. (૧૦)

યંત્ર પીઠન કર્મ તે ધાણી કે, અમોગમાં તિલાદિક પીઠવાં, [૧૧]

નિર્લીછનકર્મ બલીવર્દતુરગાદીનાં વર્દિતકકરણં (૧૨)

દવાગ્નિદાનં સુજ્ઞેયં-તચ્ચ કિલ ભૂમિષુ તરુણતૃણરોહણાર્થં કોચિત્
કુર્વેતિ (૧૩)

સરોહદતઢાગાદિશોષણમપિ તત્ર ધાન્યાદિવપનાર્થં પ્રસિદ્ધમેવ (૧૪)

અસતીપોષણં યે કેચિદ્ દાસીં પોષણંતિ તત્સંબંધિનીં ચ માર્દીં
ગૃહ્ણંતિ-યથા ગોઢ્યાવિષય ઇતિ. (૧૫)

एतानि पंचदश कर्मादानानि षड्विधजीवघातादिकमहासावधहेतुत्वा-
द्वर्जनीयानि. उपलक्षणमात्रमेतानि अन्यान्यप्येवंजातीयकानि बहुसावधा-
नि कर्माणि परिहार्याण्येव.

આહ-નન્વંગારકર્માદયઃ સ્વરકર્મસ્વરૂપા એવ-તતશ્ચ યેન સ્વરકર્મ
પ્રત્યાખ્યાતં તેનૈતે પ્રત્યાખ્યાતા એવેતિ તેષુ વર્તમાનસ્ય ભંગ એવ સ્યા-
ત્ કથમતિચારતા ?

નિર્લીછન કર્મ તે બળદ ઘોડા વિગેરેને ખશી કરવા તે. (૧૨)

દવાગ્નિદાન તે જમીનમાં તાણું ઘાસ ઉગાડવા માટે કેટલાક વનમાં અગ્નિ સ-
ળગ્યો છે તે. (૧૩)

સરોહદતઢાગા દિશોષણ તે પણ તેમાં ધાન વિગેરે વાવવા માટે કરવામાં આવે
છે. [૧૪]

અસતીપોષણ તે કેટલાક દાસીને ઉછેરે છે, અને તેના સંબંધી ભાડું લે છે,
એ ચાલ ગોલ્લ દેશમાં છે. (૧૫)

એ પંદર કર્માદાન છે, કેમકે તે ક્રકાયની હિંસારૂપ મહાસાવધના હેતુ છે, માટે
વર્જવાં. એ પણ ઉપલક્ષણરૂપે છે, માટે બીજાં પણ એવાં સાવધકર્મ વર્જવાંજ નોંધએ.

છઠ્ઠાં કોષ એમ કહેશે કે, અંગારકર્મ તો ખરકર્મરૂપજ છે, તેથી જોજો ખરકર્મ
પ્રત્યાખ્યાત કયો હોય, તેણે એ પણ પ્રત્યાખ્યાતજ કયો, માટે તેમાં વર્તતા લગજ ગણાય.

સત્યમિદં—યત આકુટયા પ્રવર્તમાનસ્ય ભંગ એવ. અનાભોગાતિક્ર-
માદિનાતુ તત્કરણેઽતિચારતાવગંતવ્યેતિ. (છ)

ઉક્તમુપભોગપરિભોગવ્રત—મિદાનીમનર્થદંડવિરમણવ્રતમુચ્યતે.

તત્રાર્થઃ પ્રયોજનં તદભાવોઽનર્થઃ—દંડ્યતે આત્મા અનેનેતિ દંડઃ
પાપબંધાદિરૂપો નિગ્રહઃ અનર્થેન પ્રયોજનાભાવરૂપેણ નિજજીવસ્ય દંડો-
ઽનર્થદંડઃ.

સ પુનશ્ચતુર્વિધસ્તદ્યથા.

અપધ્યાનં, પ્રમાદાચરિતં, હિંસ્રપ્રદાનં, પાપકર્મોપદેશ ઇતિચતુર્વિધોઽ
નર્થદંડઃતસ્માદ્વિરમણમનર્થદંડવિરમણં.

તત્રાપધ્યાનં

કહયા વચ્ચઃ સત્યો—કિંમંડં કતથ કિત્તિયં મૂમિં,

અતિચાર કેમ ગણાય ? તેને એ ઉત્તર છે કે, બાણીને કરે તો, ભંગજ છે, બાણી અના-
ભોગાદિકથી તેમાં પ્રવર્તે તો અતિચાર ગણાય.

એ રીતે ઉપભોગ પરિભોગ વ્રત કહ્યું, હવે અનર્થ દંડ વિરમણવ્રત કહીએ છીએ.

ત્યાં અર્થ એટલે પ્રયોજન. તે ત્યાં ન હોય તે અનર્થ, અને દંડ તે જેતાથી
આત્મા દંડાય તે. અર્થાત્ પાપબંધાદિરૂપ નિગ્રહ તે દંડ.

અનર્થ એટલે વગર પ્રયોજને પોતાના જીવને દંડવું, તે અનર્થ દંડ. તે ચાર પ્ર-
કારે છે:—અપધ્યાન, પ્રમાદાચરિત, હિંસ્રપ્રદાન, અને પાપકર્મોપદેશ એમ ચાર પ્રકારના
અનર્થદંડથી વિરમણ તે અનર્થદંડ વિરમણ છે.

ત્યાં અપધ્યાન તે એ કે, ક્યારે સાથ જાય છે ? શું માલ લાઇ જાય છે ?
ક્યાં જાય છે ? કેટલાં સ્થળ છે ? લેવદેવનો કયો વખત છે ? ક્યાં ક્યાં કઇ ચીજ આવે
છે ? કેાણુ લાવે છે ? ઇલાદિ વગર પ્રયોજને આળપાળ ચિંતવવા તે.

કો કયવિક્કયકાલો—નિન્વિસઈ કિં કઈ કેળ:

इत्यादिनिःप्रयोजनासमंजसर्चितारूपं.

પ્રમાદો મઘવિષયકષાયનિદ્રાવિકથાલક્ષણ—સ્તેન તસ્ય વા આચરિ-
ત—પ્રનુષ્ટાનં પ્રમાદાચરિતં. અથવા આલસ્યોપહતચેષ્ટિતં પ્રમાદાચરિત
મુચ્ચતે.

तच्च बहुजीवोपघातहेतुभूतं अस्थगितघृततैलभाजनधारणादि.

हिंसनशीलं हिंस्रं शस्त्रानलहलोलूखलविषादि तस्य प्रदानमन्यस्यै
समर्पणं हिंस्रप्रदानं.

પાપહેતુત્વાત્ પાપં કર્મ કૃષ્યાદિરૂપં તસ્યોપદેશઃ પાપકર્મોપદેશ ઇતિ
चतुर्विधोऽनर्थदंड—स्तस्मा—द्विरमण—मनर्थदंडविरमणं.

अत्रापि पंचातिचारा वर्जनीयास्तद्यथा.

કંદર્પઃ, ક્રૌઠુચ્યં, મૌસ્વર્યં, સંયુક્તાધિકરણતા, ઉપભોગપરિભોગા-
તિરેક ઇતિ.

પ્રમાદ એટલે મઘ, વિષય, કષાય, નિદ્રા, અને વિકથા, તેણે કરીને અથવા તેનું
આચરણુ તે પ્રમાદાચરિત, અથવા આળસ્યમાં રહી કર્તવ્ય બૂલવું, તે પ્રમાદાચરિત બાણુવું.

તે પ્રમાદ ચરિત બહુજીવના ઉપઘાતનું કારણભૂત છે, અને તે એ છે કે, ઘી
તેલનાં વાસણુ ઉઘાડાં રાખવાં છત્યાદિ.

હિંસનશીળ તે હિંસ્ર એટલે શસ્ત્ર—અગ્નિ—હુળ—ઉખળ—વિષ વગેરે. તેવી
ચીજો ખીળને આપવી તે હિંસ્રપ્રદાન.

એડ વગેરે કામ પાપનો હેતુ હોવાથી પાપ કર્મ ગણાય, તેનો ઉપદેશ તે પાપક-
ર્મોપદેશ. એમ ચાર પ્રકારે અનર્થ દંડ છે, તેથી વિરમણું તે અનર્થદંડ વિરમણુ.

એના પણુ પાંચ અતિચાર વર્જવાના છે, તે આ રીતે છે:—કંદર્પ, ક્રૌઠુચ્ય,
મૌખર્ય—સંયુક્તાધિકરણતા, અને ઉપભોગ પરિભોગાતિરેક.

તત્ર કંદર્પઃ કામ-સ્તદુદ્દીપકો હાસ્યપ્રધાન-સ્તથાવિધવાક્પ્રયોગોઽપિ
તદ્દેવુત્તવાદ્ કંદર્પઃ

પરેષાં હાસ્યજનકં बहुविधनेत्रसंकोचादिविक्रियागर्भं भांडानामिव
चेष्टितं कौकुच्यं.

एतौ च द्वावप्यतिचारौ प्रमादाचरितस्य द्रष्टव्यौ—तद्रूपत्वादिति.
मुखमस्यास्तीति मुखरो वाचाल-स्तस्य कर्म मौख्यं—धाष्ट्यप्राय-
मसत्यासंबद्धमलापित्वं. अयंच पापकर्मोपदेशस्या—तिचारो, मौख्यं स-
ति पापकर्मोपदेशसंभवात्.

अधिक्रियते नरकादिष्वात्मानेनेत्यधिकरणं तूणीरधनुर्मुशलो-लूषला-
रघट्टादि. संयुक्त—मर्थक्रियाकरणयोग्यं प्रगुणीकृतं तच्च तदधिकरणं सं-
युक्ताधिकरणं न धरणीयं.

ત્યાં કંદર્પ તે કામ—તેના ઉદ્દીપક હાસ્યવાળા તથા પ્રકારનાં વચન બોલાવાં તે
પણ કામના હેતુ હોવાથી કંદર્પ કહેવાય છે.

બીજાને હસાવનારા અનેક જાતના આંખમીચારા સથે ભાંડોની માફક ચાળા
કરવા તે કૌકુચ્ય.

આ બે અતિચાર પ્રમાદા ચરિતના જાણુવા. કેમકે તે રૂપેજ તે છે.

મુખે બકારો કરનાર તે મુખર એટલે વાચાળ તેનું કામ તે મૌખ્ય—એટલે કે
ધીઘાઈ ભરેલું અસત્ય—અસંબદ્ધ બકવું તે. એ પાપ કર્મોપદેશનો અતિચાર છે. કેમકે
મુખરપણું હોય તો પાપ કર્મનો ઉપદેશ સંભવે.

જોનાપડે આત્મા નરકનો અધિકારી થાય તે અધિકરણ, તે તૂણીર, ધનુષ્ય, મુ-
શળ, ઉખળ, અરધદ વગેરે જાણુવા. તે સંયુક્ત એટલે કામ કરી શકે તેવાં તૈયાર કરી
રાખવાં તેને સંયુક્તાધિકરણ કહેવાય, તે નહિ રાખવાં.

પ્રગુણં હિ તદ્ દૃષ્ટ્વા—ન્યોપિ યાવત્ इतिभावः—अयं हिंस्रप्रदा-
मस्यातिचारः.

ઉપભોગપરિભોગયો—રતિરેક આધિક્ય—મુપભોગપરિભોગાતિરેકઃ—
इहकिल स्वोपयोगिभ्योऽधिकानि तांबूलमोदकमंडकादीनि उपभोगांगानि
तडागादिषु न नेतव्यानि. अन्यथाहि स्निग्धादय—स्तानि भुंजते तत
आत्मनो निरर्थककर्मबंधनादिदोषः. अयमपि विषयात्मकत्वात् प्रमादा-
चरितस्या—तिचारः—अपध्यानव्रते त्वनाभोगादिना प्रवृत्ति—रतिचारः.
આકુટયા પ્રવૃત્તૌ ભંગ૯વ. ઇવં કંદર્પાદિષ્વપિ યથાસંભવ—માકુટયા પ્ર-
વૃત્તિ—ભંગરૂપૈવ વાચ્યેતિ (છ)

उक्तमनर्थदंडविरमणव्रतं.

एतानि त्रीण्यपि दिग्गतादीनि गुणव्रतान्युच्यन्ते अणुव्रतानां गुणा-
योपकारायव्रतानि गुणव्रतानी—तिकृत्वा. भवति ह्यणुव्रतानां गुणव्रतेभ्य

કેમકે તેવાં તૈયાર અધિકરણને જોઈ તેને ખીજે પણ માગવા તૈયાર થાય. આ
હિંસ્ર પ્રદાનનો અતિચાર છે.

ઉપભોગ પરિભોગનો અતિરેક એટલે અધિકપણું તે ઉપભોગપરિભોગાતિરેક.
જહાં એ જાણવાનું છે કે, પોતાને ઉપયોગમાં આવવાથી અધિક તાંબૂલ, મોદક, કે જા-
જીમાં વગેરે ઉપભોગના અંગો તળાવ વગેરે સ્થળે નહિ લઇ જવાં. કેમકે નહિ તો ત્યાં
તેમને મસ્કરાઓ પણ ખાવા માડે, અને તેથી પોતાને નિરર્થક કર્મ બંધનનો દોષ લાગે.
આ પણ વિષમરૂપ હોવાથી પ્રમાદચરિતનો અતિચાર છે. અપધ્યાન વ્રતમાં અનાભોગા-
દિકે કરી પ્રવૃત્તિ થાય તે અતિચાર છે. આકુટિએ પ્રવર્તતાં ભંગજ ગણાય. એ રીતે કં-
ર્પાદિકમાં પણ સંભવ પ્રમાણે આકુટિએ પ્રવૃત્તિ કરવી તે ભંગરૂપ જ જાણવી.

એ રીતે અનર્થદંડ વિરમણ વ્રત કહ્યું. એ દિગ્ગતાદિક ત્રણે ગુણવ્રત કહેવાય છે.
કેમકે તેઓ અણુવ્રતોને ગુણ એટલે ઉપકાર કરે છે, અને અણુવ્રતોને ગુણવ્રતોથી ઉપકાર

ઉપકારો વિવક્ષિતક્ષેત્રાદિभ्योऽन्यत्र हिंसादिनिषेधादिति. (છ)

તદેવમભિહિતા ગુણવ્રતલક્ષણા—સૂચ્ય ઉત્તરગુણાઃ

અથોત્તરગુણચતુષ્ટયરૂપાણિ શિક્ષાવ્રતાન્યુચ્યંતે.

તત્ર શિક્ષાભ્યાસ—સ્તત્પ્રધાનાનિ વ્રતાનિ શિક્ષાવ્રતાનિ—પુનઃ
પુન રાસેવાર્હાણી—ત્યર્થઃ

તાનિ ચ સામાયિકાદીનિ ચત્વારિ.

તત્ર સમસ્ય રાગદ્વેષાવિરહિતસ્ય જીવસ્યાયો લાભઃ સમાયઃ સમો
દિ પ્રતિક્ષણ—મપૂર્વેજ્ઞાનદર્શનચારિત્રપર્યાયૈરધઃકૃતચિંતામણિકલ્પદુષાદિ-
પ્રભાવૈર્નિરુપમસુખહેતુભિ યુજ્યંતે. સમાયઃ પ્રયોજન—મસ્ય ક્રિયાનુષ્ઠાન-
સ્યેતિ સામાયિકં સાવચપરિત્યાગનિરવધાસેવનરૂપો વ્રતવિશેષ इत्यर्थः

इदंचसर्वारंभप्रवृत्तेनगृ हिणा गृहवासमहानीरुधेर्निरंतरोच्छयि-
तातुच्छप्रचुरव्यापारवीचीचर्यावर्गजानेताकुलत्वाविच्छेदकं आतिप्रचंड-

આય છે, એ દેખીતી વાત છે. કેમકે વિવક્ષિત ક્ષેત્રાદિકથી બીજે ઠેકાણે હિંસાદિક અર્થાં
અટકે છે.

એ રીતે ગુણવ્રતરૂપ ત્રણ ઉત્તર ગુણ કલા.

હવે ઉત્તર ગુણરૂપ ચાર શિક્ષાવ્રત કહીયે છીએ.

ત્યાં શિક્ષા એટલે અભ્યાસ તે સહિત વ્રત તે શિક્ષાવ્રત અર્થાત્ પારંપાર સેવના
સાયક વ્રત.

તે સામાયિક વગેરે ચાર છે.

ત્યાં સમ એટલે રાગ દ્વેષ રહિત જીવનો આય એટલે લાભ તે સમય. સમ પુ-
રૂપ પ્રતિક્ષણે ચિંતામણિ અને કલ્પવૃક્ષથી અધિક પ્રભાવવાળા અને નિરપમ સુખના હેતુ
એવા અપૂર્વ જ્ઞાન દર્શન ને ચારિત્રના પર્યાયથી જોડાય છે. સમાય છે. પ્રયોજન ને ક્રિયા-
નુષ્ઠાનનું તે સામાયિક છે. તે સાવચપરિત્યાગ અને નિરવધની આસેવના રૂપ વ્રતવિશેષ

મોહનરપદિવલતિરસ્કરણમહાયોધકલ્યં પ્રતિદિવસ—ચંતરાંતરા ચત્નેન કર્ત્તવ્યં.

યત ઉક્તં પરમમુનિભિઃ

સાવજ્જજોગપ્પારિવજ્જણઠા—સામાઈયં કેવલિયં પસત્થં,
મિહ્થધમ્મા પરમંતિ નચ્ચા—કુજ્જા વુહી આયાહિયં પરત્થાઃ
સામાઈયંમિ ઉ કણ—સમણો ઇવ સાવઓ હવ્વઃ જમ્મા.
एण कारणेण—बहुसो सामाईयं कुज्जा.
अस्यापि पंचातिचारा वर्जनीयाः

તત્ર મનોવાકાયદુઃપ્રણિધાનલક્ષણાસ્ત્રયઃ—મનઃપ્રભૃતીનાં ચ દુઃપ્ર-
ણિધાનં.

અનાભોગાદિના સાવચચિત્તાદિષુ પ્રવર્તનં. તથા સ્મૃત્યકરણં સા-
માયિકસ્યાનવસ્થિતસ્ય કરણં ચ.

છે. ગૃહવાસરૂપ મહા સમુદ્રના નિરંતર ઉછળતા મોટા અનેક કામોના તરંગે ચાલતા હો-
વાથી પડતી ચડીઓવડે યતી આકુળતાને હાલનાર તેમજ અતિપ્રયંક મોહરાગના ભેરને
તોડવા મહા થોદા સમાન આ સામાયિક સર્વારંભમાં પ્રવર્તનાર ગૃહસ્થે દરરોજ વચ્ચે
વચ્ચે યતનપૂર્વક કરવું.

જેમણે પરમ મુનિઓએ કહ્યું છે કે—

સાવધ યોગને વર્જવામાટે કેવળીએ સામાયિક બતાવ્યું છે. તે ગૃહસ્થના ધર્મથી
ઉત્કૃષ્ટ છે, એમ જાણી ભુધ પુરૂષે પરાર્થ સાધવા આત્મહિત કરવું.

સામાયિક કરે છતે શ્રાવક શ્રમણના સમાન થાય છે, એ કારણથી વારંવાર
સામાયિક કરવું.

એના પછી પાંચ અતિચાર વર્જવા. ત્યાં મન વચન અને કાયાના દુઃપ્રણિધાન
રૂપ ત્રણ અતિચાર છે. ત્યાં મન વગેરેનું દુઃપ્રણિધાન તે અનાભોગાદિકે કરી સાવધ
ચિત્તાદિકમાં પ્રવર્તવું તે છે. તથા સ્મૃત્યકરણ અને પાંચમું અનવસ્થિત સામાયિક કરવું તે.

તત્ર સ્મૃતે-રકરણં પ્રવલપ્રમાદા ધૈવં સ્મરતિ યદુતાસ્યાં વેલાયાં
સામાયિકં કર્ત્તવ્યં, કૃતં, ન કૃતં વેતિ. સ્મૃતિમૂલં ચ મોક્ષાનુષ્ઠાન-મિતિ.
યસ્તુ કરણાનંતર-મેવ ત્યજતિ યથાકથંચિદ્ વાતાદત્તઃતત્કરોતિ તસ્યા-
નવાસ્થિતસામાયિકકરણમુચ્યતે.

ઉક્તંચ.

સામઙ્ગ્યં કાઝ્ઞણં-ઘરચિતં કુણદ્ જંપદ્ જહિત્થં,
અનિયંતિઓય દેહેણ-નિષ્ફલં તસ્સ સામઙ્ગ્યં (ઇત્યાદિ)
અથ દેશાવકાશિકલક્ષણં દ્વિતીયં શિક્ષાવ્રતમુચ્યતે.

તત્ર દિગ્વ્રતે ગૃહીતસ્ય સવિસ્તરાદિકપ્રમાણસ્ય દેશે સંક્ષિપ્તવિભાગે
અવકાશો-ડવસ્થાનં દેશાવકાશ-,સ્તેન નિવૃત્તં દેશાવકાશિકં બહુતરદિ-
કૂપરિમાણ સંકોચરૂપમિતિ ભાવઃ.

અત્રાપિ પંચાતિચારા વર્જનીયાસ્તથા.

ત્યાં સ્મૃતિનું અકરણુ તે પ્રબળ પ્રમાદથી એટલું નહિં સંભાર કે આ વેળાએ
સામાયિક કરવું છે, અથવા કર્યું છે કે, નથી કર્યું, અને મોક્ષપ્રાપ્તિના અનુષ્ઠાનમાં સ્મૃતિ
ખાસ જોઈએ.

જે કરવા પછી તરત તજે અથવા જોમ તેમ અપાદરવાનુ થઇને તે કરે તેનું તે
કામ અનવસ્થિતકરણુ કહેવાય છે.

જે માટે કહેલું છે કે સામાયિક લઇને તેમાં ઘરની ચિંતા કરે, ધમ્મજા મુજબ
જોશે, અને શરીરને પણ વશમાં ન રાખે તેનું સામાયિક નિષ્ફળ થાય છે.

હવે દેશાવકાશિક ૩૫ બીજું શિક્ષાવ્રત કહીએ છીએ.

ત્ય દિગ્વ્રતમાં લીધેલા સવિસ્તર દિકપ્રમાણને દેશમાં એટલે સંખેપેલા વિષયમાં
અવકાશ એટલે અવસ્થાન તે દેશાવકાશ તેનાવડે અનેલું તે દેશાવકાશિક-અર્થાત્ લાંબા
રાખેલા દિકપરિમાણનો સંકાપ કરવો તે દેશાવકાશિક વ્રત છે.

આનયનપ્રયોગઃ, પ્રેષ્યપ્રયોગઃ, શબ્દાનુપાતો, રૂપાનુપાતો, વહિઃપુ-
દ્ગલપ્રક્ષેપ इति.

इदमत्र तात्पर्यं.

સાધુપાશ્રયાદૌ નિયતદેશે વર્તમાનઃ કૃતસંક્ષિપ્તરદિક્પરિમાણો
યદા સ્વયં વ્રતભંગ-ભયા દમચ્છન્નપરસ્ય પાશ્વાર્ત્તિ સંદેશકાદિના વિવ-
ક્ષિતવસ્તુન આનયનપ્રયોગં કરોતિ,—તથા પ્રેષ્યસ્યાદેશ્યસ્ય કેનાપિ પ્ર-
યોજનેન વિવક્ષિતક્ષેત્રાદ્વહિઃપ્રયોગં વ્યાપારણં કરોતિ, તથા વિવક્ષિત-
ક્ષેત્રાદ્વહિઃસ્થિતં કંચન દ્રષ્ટ્વા વ્રતભંગભયાસ્સાક્ષાત્તમાહ્વાતુમશ-
ક્નુવન્ વ્યાજેન તસ્યાકારણાર્થં સ્વકીયશબ્દસ્ય કાશિતદેઃ રૂપસ્ય
ચ નિજાકારસ્યાનુપાતનંકરોતિ, તથા વિવક્ષિતજનસ્યાકારણાર્થમેવ
નિયમવિષયીકૃતક્ષેત્રા-દ્વહિઃ પુદ્ગલસ્ય લોષ્ટુકાદેઃ પ્રક્ષેપં કરોતિ, તદા
દેશાવકાશિકવ્રત-મતિચરતિ.

इदं हि मा भूद् गमनागमने जीवघातादिसमारंभ इत्यभिप्रायेण
क्रियते.

છહાં પણ પાંચ અતિચાર વર્જવાના છે, તે આ છે:—આનયન પ્રયોગ, પ્રેષ્ય
પ્રયોગ, શબ્દાનુપાત, રૂપાનુપાત અને બહિઃ પુદ્ગલપ્રક્ષેપ. એનું તાત્પર્ય આ પ્રમાણે છે:—
ઉપાશ્રય વગેરે એકસ સ્થળે રહીને દિક્પરિમાણને સંકેત્યા બાદ જ્યારે વ્રતભંગના
ભયે પોતે બાહર નહિં જતાં બીજા મારફત સંદેશો મોકલાવી જોઈતી વસ્તુ આણવાનો
પ્રયોગ કરે, તથા કોઈ પ્રયોજનપર ચાકરને ધારેલા ક્ષેત્રથી બાહર મોકલાવે, તથા ધારેલા
ક્ષેત્રથી બાહર ઉભેલા કોઈને જોઈને વ્રતભંગના ભયે પાછાં તેને બોલાવી નહિં શકવાથી
તેને બોલાવવા બાતર ખોખારો કરે, અથવા પોતાનો ચાકર બતાવે, તથા અમુક માણ-
સને બોલાવવા બાતરજ નિયમિત ક્ષેત્રથી બાહર પથર વગેરે પુદ્ગલ ફેંકે, ત્યારે પાંચ
રીતે દેશાવકાશિક વ્રતને અતિચાર લગાડે.

આ વ્રત કરવાની મતલબ એ છે કે, જતા આવતામાં જીવઘાતાદિક આરંભમાં

સચ સ્વર્પકૃતો-ડન્યેન વા કારિત્ત્વમિતિ ન કશ્ચિત્ત્વતો વિશેષઃ-
પ્રત્યુત સ્વર્પચ ગમને ગુણઃ- ઈર્ષ્યાપથિકશુદ્ધેઃ, - પરસ્ય ત્વનિપુણત્વાત્-
કૃતસ્તચ્છુદ્ધિરિતિ.

ઇદં તાવદિક્પરિમાણસ્યૈવ સંક્ષેપકરણં દર્શિતં. તત્ત્વો-પલક્ષણમા-
ત્રં. શેષાણામપિ સ્થૂલપ્રાણાતિપાતાદિવ્રતાનાં સંક્ષેપોડૈવ દ્રષ્ટવ્યો-ડન્યથા
તત્સંક્ષેપસ્યાપિ દિનમાસાદિબ્ધવશ્યં કર્તવ્યત્વાદ્ વ્રતાધિક્યપ્રાપ્તે-દ્વાદિશ-
વ્રતસંખ્યા વિશીર્યેતેતિ. (છ)

અથ પૌષધલક્ષણં તૃતીયં શિક્ષાવ્રતમુચ્યતે.

તત્ર પૌષ ધુષ્ટિં પ્રક્રમા-દર્મસ્ય ધત્તે કરોતીતિ પૌષધઃ-અષ્ટમીચ-
તુર્દશીપૌર્ણમાસ્યમાવાસ્યાપર્વદિનાનુષ્ટેયો વ્રતવિશેષઃ.

અર્થ ચાહારશરીરસત્કારબ્રહ્મચર્યાન્યાપારપૌષધભેદા-ચતુર્વિધઃ

લાગે, ત્યારે તે આરંભ પોતે કર્યો, અથવા બીજાએ કરાવ્યો તેમાં પરમાર્યે કંઈ ૧૨૩
નથી. ઉલટું પોતે ચાલી જતાં ઈર્ષ્યાપથ શોધવાથી ગુણ છે, અને બીજો તે બચાવ હોય
જેમ તેમ ચાલે.

ઈહાં જે ફક્ત દિક્પરિમાણવ્રતનું સંખેપનું બતાવ્યું છે, પણ તે ઉપલક્ષ્યમાત્ર
છે. તેથી બાકીના પ્રાણુતિપાતાદિક વ્રતોનું સંક્ષેપનું આજ વ્રતમાં બતાવ્યું હતું. તદિતો
દિન અને માસ વગેરે માટે તેમનું સંક્ષેપનું પણ અવશ્ય કરવાનું હોવાથી આધિક વ્રત
યદ્ય પડતાં આર વ્રતની સંખ્યા તૂટશે.

હવે પૌષધરૂપ ત્રીજું શિક્ષાવ્રત કહીએ છીએ.

ત્યાં પૌષ એટલે ધુષ્ટિ તે ચાલુ વાતમાં ધર્મની બચાવી, તેના ધરે એટલે
કરે તે પૌષધ-એટલે કે આહમ-ચાદશ-પુનમ અને અમાવાસ્યાના દિવસે કરવાનો
વ્રત વિશેષ તે પૌષધ છે.

પૌષધ ચાર પ્રકારે છેઃ-આહાર પૌષધ, શરીરસત્કારપૌષધ, બ્રહ્મચર્ય પૌષધ,
અને અન્યાપાર પૌષધ, તે દરેક બે પ્રકારે છેઃ-દેશથી અને સર્વથી. પૌષધ લેતાં આહાર

પુનરપિ પ્રત્યેકં દ્વિધા-દેશતઃ, સર્વતશ્ચ. અસ્મિન્નંગીકૃતે આહારશ્ચ-
રીરસત્કારયો-દેશતઃ સર્વતો વા પરિહારઃ કર્તવ્યો-બ્રહ્મચર્યાવ્યાપારયો
સ્તુ દેશતઃ સર્વતો વા આસેવનં વિધેયમિતિ ભાવઃ.

અસ્યાપિ પંચાતિચારા વર્જનીયાઃ-તદ્વથા.

અપ્રત્યુપેક્ષિતદુઃપ્રત્યુપેક્ષિતશય્યાસંસ્તારકો, પ્રમાર્જિતદુઃપ્રમાર્જિતશ-
ય્યાસંસ્તારકો, પ્રત્યુપેક્ષિતદુઃપ્રત્યુપેક્ષિતોચ્ચારપ્રશ્રવણભૂમી, અપ્રમાર્જિતદુઃપ્ર-
માર્જિતોચ્ચારપ્રશ્રવણ-ભૂમિ, પૌષધસ્ય ચ સમ્યગનુપાલનમિતિ.

પંચા-પ્યેતે સ્પષ્ટા-નવર-મપ્રત્યુપેક્ષિતં દૃષ્ટ્વા અનિરીક્ષિતં. તયૈવ
પ્રમાદિતયા સમ્યગવિલોકિતં દુઃપ્રત્યુપેક્ષિત-મુચ્યતે. અપ્રમાર્જિતં રજોહર-
ણાદિના અશોષિતં. દુઃપ્રમાર્જિતં તેનૈવચ સમ્યગશોષિતં.

નનુ પૌષધિકસ્ય કિં રજોહરણમસ્તિ ? અસ્તીતિ બ્રૂમઃ-યતઃ
સામાયિક-સામાચારીં ધનતા આવશ્યકચૂર્ણિકૃતોક્તં—

અને શરીર સત્કારનો દેશથી કે સર્વથા પરિહાર કરવાનો છે, અને બ્રહ્મચર્ય તથા અવ્યા-
પારતુ' દેશથી કે સર્વથા પાલન કરવાતું છે.

એના પણ પાંચ અતિચાર વર્જવાના છે, તે આ છે:—

અપ્રત્યુપેક્ષિત, દુઃપ્રત્યુપેક્ષિત, શય્યાસંસ્તારક, અપ્રમાર્જિત, દુઃપ્રમાર્જિત, શય્યા
સંસ્તારક, અપ્રત્યુપેક્ષિત, દુઃપ્રત્યુપેક્ષિત, ઉચ્ચાર પ્રશ્રવણ ભૂમિ, અપ્રમાર્જિત, દુઃપ્રમાર્જિત,
ઉચ્ચાર પ્રશ્રવણ ભૂમિ, અને પૌષધતું સમ્યક્ અપાલન.

એ પાંચે અતિચાર પાધરા છે. છતાં અપ્રત્યુપેક્ષિત એટલે આંખે નહિ જોયેલું.
અને પ્રમાદી બનીને આંખવડે બરાબર ન જોયેલું તે દુઃપ્રત્યુપેક્ષિત જાણવું. તથા અપ્રમા-
ર્જિત એટલે રજોહરણાદિકથી અંધ શોધેલું, અને દુઃપ્રમાર્જિત તે તેમનાવડે બરાબર નહિ
શોધેલું તે જાણવું.

કાઠ પૂછે કે પૌષધવાળા શ્રાવકને શું રજોહરણ પણ હોય ? તેને કહેવાતું
એ છે કે હા, હોય. જે માટે સામાયિકની સામાચારી બોલતાં આવશ્યકચૂર્ણિકાર કહ્યું
છે કે—

“ સાહૂણં સગાસાઓ રયહરણં નિસિજ્ઞં વા મગ્ગહ, અહધેરે-તો સેઝ-
વમ્માહિયં રયહરણ મત્થિ ત્તિ. ”

શયનં શય્યા-તદર્થઃ સંસ્તારકઃશય્યાસંસ્તારકઃ

પૌષધસ્ય ચ સમ્યગનનુપાલનં તદા ભવતિ યદા ડપોષિતોપિ
ચેત્તસા આહારં પ્રાર્થયતે-પારણકે વા આત્માર્થમાદરં કારયતિ-શરીરે
વા કેશરોમાદિસંસ્થાપનોદ્વર્તનાદીનિ શૃંગારબુધ્ધ્યા કરોતિ-અબ્રહ્મ સા-
વદ્યવ્યાપારં ચ કંચિન્ મનઃપ્રભૃતિભિઃ સેવત ઇતિ.

અથાતિથિસંવિભાગલક્ષણં ચતુર્થે શિક્ષાવ્રતમુચ્યતે.

તત્ર તિથિપર્વાદિલૈકિકવ્યવહારત્યાગાદ્ ભોજનકાલોપસ્થાયીશ્રાવક-
સ્યાતિથિઃ સાધુરુચ્યતે.

તદુક્તં.

તિથિપર્વોત્સવાઃ સર્વે-ત્યક્તા યેન મહાત્મના ।

અર્તિર્થિં તં વિજાનીયા-ચ્છેષમભ્યાગતં વિદુઃ ॥

“ સાધુઓના પાસેથી રળેહરણ કે નિધધા માગી લેવી, અગર જો ધરે સામા-
યિક કરે તો તેને ઔપગ્રહિક રળેહરણ હોય છે. ”

શયન તે શય્યા જાણવી, તેના માટે સંસ્તારક તે શય્યા સંસ્તારક.

પૌષધનું સમ્યક્ અપાલન ત્યારે થાય કે, જ્યારે ઉપવાસી થઇને પણ મનથી
આહાર ઇચ્છે, અગર પાસણમાં પોતા સાફ સારી રસોઇ કરાવે, તથા શરીરમાં કેશ-
રોમાદિકને શૃંગારશુદ્ધિથી ઉઠ્યા નીચા સ્થાપે, અથવા મનથી અબ્રહ્મ કે સાવધ વ્યાપાર સેવે.

હવે અતિથિસંવિભાગ રૂપ ચોથું શિક્ષાવ્રત કહીએ છીએ.

ત્યાં તિથિપર્વ વગેરે લૈકિક વ્યવહાર છોડીને વર્તનાર તે અતિથિ, તે શ્રાવકને
ત્યાં ભોજનવેળાએ આવેલો સાધુ જાણવો, જેમાટે કહ્યું છે કે—

જે મહાત્માએ તિથિ પર્વના સર્વે ઉત્સવ ત્યાગ કર્યા હોય, તેને અતિથિ, જાણવો,
અને બાકીનાને અભ્યાગત જાણવા.

તસ્યાતિથેઃ સંગતો નિર્દોષો ન્યાયાગતાનાં કલ્પનીયાનાં વસ્તુનાં
શ્રદ્ધાસત્કારાદિકમયુક્તઃ પશ્ચાત્કર્મપરિહારાર્થે ભાગોઽશોઽતિથિસંવિભાગઃ.

અસ્યાપિ પંચાતિચારાસ્તદ્યથા.

સચિત્તનિક્ષેપઃ, સચિત્તપિધાનં, કાળાતિક્રમઃ, પરવ્યપદેશઃ, મત્સ-
રિકતા ચેતિ.

તત્ર સચિત્તે પૃથિવ્યાદૌ સાધુદેયસ્ય વસ્તુનો નિક્ષેપઃ સ્થાપનં સ-
ચિત્તનિક્ષેપઃ તસ્યૈવ સચિત્તેન કૂષ્માંડફલાદિના પિધાનં સચિત્તપિધાનં.

કાલસ્ય સાધુચિત્તભિક્ષાસમયસ્યાતિક્રમોઽદિત્સયાઽનાગતભોજન-
પશ્ચાન્નજનાદિદ્વારેણોલ્લંઘનં કાળાતિક્રમઃ

પરસ્યાત્મવ્યતિરિક્તસ્ય વ્યપદેશઃ સ્વકીયેષિ સાધુચિત્તવસ્તુન્યદિ-
ત્સ્યૈવ પરસત્કમિદં—ન મદીયમિતિ સાધુસમક્ષં ભગતઃ પરવ્યપદેશઃ

મત્સરોઽસહનં સાધુભિર્યાચિત્તસ્ય કોપનં—અથવાસૌ કાશ્ચિદ્રં-

તે અતિથિને સંગત એટલે નિર્દોષ એટલે કે, ન્યાયાગિત કલ્પનીય વસ્તુઓને
શ્રદ્ધા અને સત્કારપૂર્વકે ભાગ એટલે અંશ આપવો તે અતિથિસંવિભાગ કહેવાય. ભાગ
આપવાનું એ કારણ છે કે, તેથી પશ્ચાત્કર્મ કરવું નહિ પડે.

એના પછી પાંચ અતિચાર છે:—સચિત્તનિક્ષેપ, સચિત્તપિધાન, કાળાતિક્રમ, પર-
વ્યપદેશ, અને મત્સરિકતા ત્યાં સચિત્ત પૃથિવ્યાદિકમાં સાધુને દેવાની વસ્તુ સખી મેલવી.
તે સચિત્તનિક્ષેપ.

તેવીજ વસ્તુને સચિત્ત કૂષ્માંડજીવ વગેરેથી ઢાંકી રાખવી તે સચિત્તપિધાન.

કાળ એટલે સાધુને ઉચિત ભિક્ષા સમયનો અતિક્રમ એટલે નહિ દેવાની ઇચ્છા-
થી અગાઉ અથવા પાછળ ખાઈને ઉલ્લંઘન કરવું તે કાળાતિક્રમ.

પરંતુ એટલે ખીજાનું છે એમ વ્યવદેશ કરવો, એટલે કે સાધુને દેવો યોગ્ય વ-
સ્તુ પોતાની હોવાં છતાં ન દેવાની ઇચ્છાથી તે “પરાધ છે મારી નથી.” એમ સાધુના
આગળ મેલવું તે પરવ્યપદેશ.

મત્સર એટલે સાધુઓએ માગતાં તપી જવું, અથવા અમુક રાંકે છતાં અમુકે.

કમાત્રોપિ દદાતિ—અહં તુ કિં તતોપિ હીન इत्यहङ्काररूपो मत्सरः—
સોસ્યાસ્વીતિ મત્સરિક-સ્તદ્ભાવો મત્સરિકતા.

તદેવમુક્તાનિ લેશતો દ્વાદશાપિ શ્રાવકવ્રતાનિ—વિસ્તરતસ્ત્વા-
વશ્યકાદિભ્યોઽવસેયાનિ.

તદેવંવિધાન વ્રતાનાં ભેદાનતિચારાંશ્ચ વિજાનાતિ—વ્રતપરિજ્ઞા-
નસ્યેહોપલક્ષણત્વાત્તપઃસંયમફલાદ્યાપિ જાનાતિ—તુંગિકાનગરીશ્રાવક-
સમુદાયવત્.

તદ્દૃષ્ટાંતશ્રેવં.

તેણં કાલેણં તેણં સમર્ણં તુંગિયા નામં નગરી હુત્યા—વન્નઓ.—
તીસેણં તુંગિયાઈ નયરીઈ બહિયા ઉચારપુરત્થિમે દિસીમાગે પુપ્ફ-
ર્હઈ નામં ચેઈઈ હુત્યા—વન્નઓ—

તત્થણં તુંગિયાઈ નયરીઈ બહવે સમણોવાસગા પરિવસંતિ—અઢ્ઠા

છે તો, હું શું તેનાથી પણ હીન છું કે નહિ આપું? એમ અહંકાર કરવો તે મત્સર.
તે મત્સરવાળો હોય તે મત્સરિક અને મત્સરિકપણું તે મત્સરિકતા.

એ રીતે વેશથી શ્રાવકનાં બારે વ્રત કહ્યાં, તેમનો વિસ્તારથી જ્ઞાન આવશ્યક-
ની નિર્બુદ્ધિ તથા બાળ્ય તથા રીકમાં છે.

એ રીતે શ્રાવક વ્રતના બેદ અને અતિચાર બાજુ. વ્રતપરિજ્ઞાન ઇહાં ઉપલક્ષણ-
રૂપે છે, તેથી તપસંયમના પ્રલ વગેરેને પણ તુંગિકા નગરીના શ્રાવકોની માફક બાજુ.

તેમનું દ્રષ્ટાંત આ રીતે છે.

તે કાગે તે સમયે તુંગિકા નામે નગરી હતી. (નગરીનું વર્ણન ઉપવાઈ સૂત્ર
માફક બાજુવું)

તે તુંગિકા નગરીની બાહર ઇશાન કોણે પુષ્પવતી નામે ચૈત્ય [વન] હતું.
(ચૈત્યનું વર્ણન પણ ઉપવાઈસૂત્ર માફક બાજુવું.)

દિત્તા વિત્તા વિત્થિન્નાવિપુલભવણસયણાસણજાળવાહણાઈણાં बहुघणब-
हुजायरुवरययाआओगपओगसंपउत्ता विच्छड्डिय विउलभत्तपाणा बहुदासी
दासगोमहिसगबेलगप्पभूया बहुजणस्स अपरिभूया—अहिगयजीवाजीवा
उवलद्धपुन्नपावा आसवसंवराणिज्जरकिरियाहिगरणबंधमुक्खकूसला—अ-
सहिज्जेदेवासुरनागमुवणजक्खरक्खसकिंनरकिंपुरिसगरुलंगंधव्वमहोरगाइ-
एहिं देवगणेहिं निग्गंथाओ.

પાવયણાઓ અણિક્કમણિજ્ઞા—નિગ્ગંથે પાવયણે નિસ્સંકિયા નિ-
ક્કંસિયા નિવ્વિતિગિચ્છા—લહ્વહ્વા ગહિયહ્વા પુચ્છિયહ્વા અભિગયહ્વા વિ-
પિચ્છિયહ્વા—અદ્વિપિંજપેમાણુ—રાયરત્તા—અય માડસો નિગ્ગંથે પાવયણે
અદ્દે અયં પરમદ્દે સેસે અણિદ્દે.

उसियफलहा अवंगुयदुवारा—चियत्ततेउरपरघरप्पवेसा—बहूहिं सी-
लव्वयगुणव्वयवेरमणपच्चक्खाणपोसहोववासेहिं चाउइसहमुविद्वपुभिमासि-
णीसु पडिपुन्नं पोसहं सम्मं अणुपालेमाणा समणे निग्गंथे फासुएसणि-

તે તુંગિકા નગરીમાં ધણા શ્રાવકોપાસક વસતા હતા, તેઓ પૈસાદાર, દીપતા, માલે તુગ્ગર, ધણા મોટા ઘર રાચરચીલા અને વાહનવાળા, ધણા સોના રૂપાના માલેક અને મોટા વેપારવાળા હતા. તેમને ત્યાં પુષ્કળ ખાનપાન તૈયાર થતાં હતાં, અને તેમને ઘરે ધણા દાસ દાસી ગાય ભેંસ બકરી વગેરે હતાં. તેઓ કોઈથી પણ પરતંત્ર નહતા—વળી તેઓ જીવ અજીવ પુણ્ય પાપ આશ્રવ સંવર નિર્જરા બંધ મોક્ષ તથા ક્રિયાધિકરણના જાણુ હતા—તેથી તેઓને મોટા દેવ દાનવ નાગ સુપર્યુથક્ષરાક્ષસકિનર કિંપુરુષ ગરુડ ગંધર્વ મહોરગ વગેરે દેવતાઓ જૈન સિદ્ધાંતથી ડગાવી શકતા નહિ. તેઓ જૈન સિદ્ધાંતમાં શંકા—કંખા વિચિકિત્સાથી રહિત હતા. તેઓ જૈન સિદ્ધાંતના અર્થને ગુરૂ પાસેથી સાંભળીને તેને સર્જીક રીતે ધારી રાખનાર હતા. તેઓના હાડેહાડમાં ધર્માતુરાગ બ્યાપી રહ્યા હતા, અને તેઓ એવું માનતા કે, આ નિર્ગ્રંથ પ્રવચનજ બર્હ છે. બીજું તમામ અનર્થ છે, તેઓના ધરના દરવાજા ખુલ્લા રહેતા. તેઓ આંતરપુર કે પરાયા ધરમાં પ્રવેશ નહિ

જ્ઞેણં અસળપાણલાઇમસાઇમેણં વત્થપહિગ્ગહપાયપુંછણેણં ઓસહમેસજ્ઞેણં પાદિહારિણં યં પીઠફલગસિજ્ઞાસંથારણં પહિલામેમાણા અહાપરિગ્ગ-
હિણ્હિં તવોકમ્મેહિં અપ્પાણં ભાવેમાણા વિહરંતિ.

તેણં કાલેણં તેણં સમણં પાસાવચ્ચિજ્ઞા થેરા ભગવંતો જાઇસં-
પન્ના કુલસંપન્ના વલસંપન્ના રૂવસંપન્ના—વિણયસંપન્ના નામસંપન્ના દંસળ-
સંપન્ના ચરિચસંપન્ના લજ્ઞાસંપન્ના લાઘવસંપન્ના—ઓયંસી તેયંસી, વચ્ચં-
સી જસંસી—જિયકોહા જિયમાણા જિયમાયા જિયલોહા જિયનિદા જિણ્-
દિયા જિયપરીસળ—જીવિયાસામરણભયવિપ્પમુક્કા—

પંચહિં અળગારસણ્હિં સદ્ધિં સંપહિવુહા અહાણુપુલ્લિચસ્માણાં ગા-
માણુગામં દૂઝ્જમાણા સુહંસુહેણં વિહરમાણા—જેણેવ તુંગિયા નગરી—
જેણેવ પુપ્ફવહ્ણ વેહ્ણ—તેણેવ ઉવાગચ્છતિ, અહાપહિરૂવં ઉગ્ગહં ઉગ્ગિણ્હિત્તા
સંજમેણં તવસા અપ્પાણં ભાવેમાણા વિહરંતિ.

કરતા. વળી તેઓ ધણી શીળવ્રત ચુલુવ્રત ત્યાગ પચ્ચખાણુ પૌષધ અને ઉપવાસો કરતા, તથા યૌદ્ધ આદમ પૂનમ અને અમાવાસે પૂર્ણ પૌષધ પાળતા—તેમજ તેઓ શ્રમણ નિ-
ર્ગ્રથને પ્રાશુક એષણીય અશ્વનખન આદિમ સ્વાદિમ તથા વસ્ત્ર પાત્ર કંબળ પાદપુચ્છન તથા ઓસડવાસડ તથા પાણી લઇ શકાય એવા પીઠ ફળક શય્યા સંસ્તારક આપતા રહી, લીધેલા તપકર્મથી આત્માને પવિત્ર રાખતા થકા વિચરતા હતા.

તે કાળે તે સમયે પાર્શ્વનાથના શિષ્ય સ્થવિર સાધુઓ કે જે જાતિ—કુળ—
અળ રૂપ વિનય—જ્ઞાનદર્શનચારિત્ર—લક્ષ્ણ અને લાઘવથી સંપન્ન હતા, તથા પરાક્રમી તેજ-
સ્વી વર્ચસ્વી અને યશસ્વી હતા, તથા ક્રોધ માન માયા લોભને જીતનાર અને જિતનિદ્ર
જીતેન્દ્રિય તથા જિતપરીષદ હતા, તથા જીવવા કે મરવાથી બેદરકાર હતા.

તેઓ પાંચસો અણુગારોની સાથે રહીને અનુક્રમે ધરતા થકા ગામેગામ ફરીને
સુખસમાધિએ વિચરતા થકા, જ્યાં તુંગિકા નગરી હતી, અને જ્યાં પુષ્પવતી ચૈત્ય હતું,
ત્યાં આવ્યા, અને ત્યાં યથાયોગ્ય મુકામ શોધીને ત્યાં તપ સંક્રમથી પોતાને ભાવતા થકા
વિચરતા હતા.

તર્ણે તે સમનોવાસગા રૂમીસે કહાણ લદ્વદ્વા સમાળા રહ્વદ્વા
અન્નમન્નસ્સ સદાવંતિ (૨)—એવં વયાસિઃ—

એવં સ્વલુ દેવાણુપિયા થેરા ભગવંતો જાંડસપન્ના જાવ વિહરંતિ.
(ગ્રં. ૪૦૦૦)

તં મહાફલં સ્વલુ દેવાણુપિયા તહારુવાણં થેરાણં ભગવંતાણં ના-
મગોયસ્સાવિસવળયાણ—કિમંણ પુણ અભિગમણવંદણનમંસણપઢિપુચ્છણપ-
જ્જુવાસણયાણ,—તં ગચ્છામો ણં દેવાણુપિયા થેરે ભગવંતે વંદામો ન-
મંસામો જાવ પજ્જુવાસામો.

અર્થ ચ રૂઢભવે વા પરભવે વા આણુગામિયતાણ ભવિસ્સઈ તિ કદ્દુ.
અન્નમન્નસ્સ અંતિણ અય મઠં પઢિસુણંતિ, (૨) જેણેવ સયાઈ
મેહાઈ તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ, (૨) ન્હાયા કયવલિકમ્મા કયકોઝયમંગલપાય-
ચ્છિત્તા સુદ્ધપ્પવેસાઈ મંગલ્લાઈ વત્થાઈ પવરપરિહિયા અપ્પમહગ્ધાભરણા-
લંકિયસરીરા સણ્હિ મેહેરિંતો પઢિનિક્સમંતિ, (૨) અગ્ગો ય મિલા-

ત્યારે તે શ્રમણોપાસકોને આ વાતની ખબર પડતાં, તેઓ દૃષ્ટુષ્ટ થઈને એક
ખીજાને બોલાવી એકઠા થયા. પછી તેઓએ કહ્યું કે :—

હે દેવાનુપ્રિય બંધુઓ ! હહાં સ્થવિર ભગવાન પધાર્યા છે.

પૂર્વ ગ્રંથ સંખ્યા સ્થો. ૪૦૦૦.

માટે હે દેવાનુપ્રિય ! તેવી જાતના સ્થવિર ભગવંતોનું નામ જોત સાંભળવાથી
પણ ખરેખર મહાફળ થાય છે, તો પછી તેમને સામા જવું, વાંદવું, નમવું, પૂજવું,
પયુર્પાસના કરવી તેમાં શું કહેવું છે ? માટે ચાલો, આપણે તેમને વાંદીયે નમિયે યાવત
સેવીયે.

એ કામ આપણને આ કાવ અને પરલવમાં કલ્યાણકારી થશે, એમ કહીને
તેઓએ એ વાત અરસપરસમાં કબૂલ રાખી. બાદ તેઓ પોતાના ઘરે આવ્યા. ત્યાં ન્હાઈ
ઘોષ બગિ કર્મ, કૌતુક, મંગળ અને પ્રાયશ્ચિત કરી પવિત્ર માંગણિક વસ્ત્રો પહેરી શરીરે

યંતિ, (૨) પાયવિહારચારેણં તુંગિયાણં નયરીણં મજ્જંમજ્જેણં
ચ્છંતિ.

જેણેવ પુષ્કવડ્ડણં ચેડ્ડણં તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ, (૨) થેરે
પંચવિહેણં અભિગમેણં અભિગચ્છંતિ—તંજહા સચિત્તાણં દવ્વાણં વિ
નાણં, અચિત્તાણં દવ્વાણં અવિહસરણયાણં, ઇગલ્લસાદિણં ઉતરા
કરણેણં, ચક્ષુફાસે અંજલિપમ્મહેણં, મણસો ઇગત્તીભાવકરણેણં—જેણે
થેરા ભગવંતો તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ.

તિક્ષુત્તો આયાહિણં પયાહિણં કરેંતિ વંદંતિ, નમંસંતિ તિવિહાર
પજ્જુવાસણયાણં પજ્જુવાસંતિ—તંજહા—કાઠયાણં, વાઠયાણં, માણસિયાણં.

કાઠયાણં તાવ સંકુદ્યમ્મહત્થાયા સુસ્સુસમાણા નમંસમાણા અભિ-
મુહા વિણેણં પંજલિઉઠા પજ્જુવાસંતિ. વાઠયાણં જંજં થેરા ભગવંતો વા-
ગરંતિ તંતં “ ઇવ મેયં મંતે—અવિતહ મેયં મંતે—અસંદિદ્ધ મેયં મંતે શ્ચિહ-

થોડા પછુ બહુ મૂલ્ય આભરણો ધાલી તેઓ પોતપોતાના ધરેથી નીકળી સધળા એકઠા
મળ્યા. બાદ પગે ચાલીને તેઓ તુંગિયા નગરીની વચ્ચેથી થઇને નગરીની બહાર આવ્યા.

પછી તેઓ પુષ્પવતી ચૈત્યમાં આવી સ્થવિર ભગવંતોના તરફ પાંચ અભિગમથી
જળા લાગ્યા, તે એ રીતે કે, સચિત્ત પદાર્થ દૂર રાખ્યા, અચિત્ત પદાર્થ સાથે રાખ્યા, એ-
ક પોતાનું ઉત્તરાસંગ ધર્યું, નજરે જોતાં હાથ જોડ્યા, અને મનને એકાગ્ર કર્યું. તેમ કરી
તેઓ ન્યાં સ્થવિર ભગવાનો હતા ત્યાં આવ્યા.

બાદ તેઓ તેમને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરી વાંદવા લાગ્યા, નમવા લાગ્યા,
અને માનસિક વાચિક તથા કાયિક પર્યુપાસના કરવા લાગ્યા.

કાયાથી તેઓ હાથ પગ દબાવી સાંભળવા તૈયાર થઇ નમતા થકા સન્મુખ રહી
વિનયથી અંજલિ જોડી સેવવા લાગ્યા. વચનથી તેઓ સ્થવિર ભગવંત જો જો કહેતા તે
તે “ તમે કહો છો તે એમજ છે, ખરેખર છે, તેમાં કશો શક નથી, અમારે તે કબૂલ
છે ” એમ બોલી અપ્રતિકૂળપણે સેવન કરતા.

ય મેયં મંતે પઢિચ્છિય મેયં મંતે—સે જહેયં તુઝે વચહ ” અપ્પ-
ઢિકૂલમાણા પજ્જુવાસંતિ.

માણસિયાણ મહયાસંવેગં જુણયંતા તિન્વાણુરાગરત્તા પજ્જુવાસંતિ.

તણં તે થેરા ભગવંતો તેસિં સમણોવાસયાણં તીસે ય મહદ્ મ-
હાલિયાણ પરિસાણ ચાહજ્જામં ધમ્મં પરિકહંતિ.

તણં તે સમણોવાસયા તે થેરે ભગવંતે एवं વયાસિ:—

જહણં મંતે સંજમે અણ્ણહયફલે—તવે વોદાણફલે, કિંપત્તિયં
યં દેવા દેવલોણસુ ઉવવજ્જંતિ ?

તત્થણં કાલિયપુત્તે નામં થેરે તે સમણોવાસણ एवं વયાસિ:—

પુચ્ચતવેણં અજ્જો દેવા દેવલોણસુ ઉવવજ્જંતિ.

તત્થણં આણંદરક્ષિણ નામં થેરે તે સમણોવાસણ एवं વયાસિ:—

પુન્નવસંજમેણં અજ્જો દેવા દેવલોણસુ ઉવવજ્જંતિ.

તત્થણં મેહલે નામં થેરે તે સમણોવાસણ एवं વયાસિ:—

મનથી મહાસંવેગ ધારી તીવ્ર અનુરાગથી સેવન કરતા.

ત્યારે તે સ્થવિર ભગવંતો તે શ્રમણોપાસકોને અને તે મહાન પર્પદાને અતુર્યામ
ધર્મ સંભળાવવા લાગ્યા.

ત્યારે તે શ્રમણોપાસકો તે સ્થવિરા ભગવંતોને એમ પૂછવા લાગ્યા :—

હે પૂજ્ય ! બો સંયમતું ફળ અનાશ્રવ છે અને તપતું ફળ નિર્ભરા છે, તો આ
કારણથી દેવો દેવલોકમાં ઉપજે છે ?

ત્યારે ત્યાં કાળિક પુત્ર નામે સ્થવિર તે શ્રમણોપાસકોને આ રીતે કહેવા લાગ્યા:—

હે આર્યો ! પૂર્વ તપથી દેવો દેવલોકમાં ઉપજે છે.

ત્યાં આનંદ રક્ષિત નામે સ્થવિર આ રીતે બોલ્યા:—

પૂર્વ સંયમથી દેવો દેવલોકમાં ઉપજે છે.

ત્યાં મેહલ નામે સ્થવિર આ રીતે બોલ્યા:—

કમ્મિયાણ અજ્જો દેવા દેવલોણસુ ઉવવજ્જંતિ.

તત્થણં કાસવણ નામં થેરે તે સમણોવાસણ એવં વયાસિઃ—

સંગિયાણ અજ્જો દેવા દેવલોણસુ ઉવવજ્જંતિ.—પુબ્બતવેણં, પુબ્બસં-
જમેણં, કમ્મિયાણ, સંગિયાણ અજ્જો દેવા દેવલોણસુ ઉવવજ્જંતિ.—સણ
ણં એસ અદ્દે—નોચેવ ણં આયભાવત્તયાણ.

તણં તે સમણોવાસયા થેરેહિં ભગવંતેહિં ઇમાઈં એયારુવાઈં વાગ-
રણાઈં વાગરિયા સમાણા હહતુઠ્ઠા થેરે ભગવંતે વંદંતિ નમંસંતિ, (૨)
પસિણાઈં પુચ્છંતિ, (૨) અઠ્ઠાઈં ઉવાઈંત્તા ઉઠ્ઠાણ ઉઠ્ઠિંતિ.

ઉઠ્ઠિતા થેરે ભગવંતે તિક્ખુત્તો વંદંતિ નમંસંતિ, (૨) પુપ્ફવ-
ઈંચેઈયાઓ પાઠિનિક્ખમાંતિ—જામેવ દિસં—પાઞ્ઞમૂયા તામેવ દિસં
પાઠિગયા.

તણં તે થેરા અન્નયાકયાઈં તુંગિયાઓ નયરીઓ પુપ્ફવઈં ચેઈયા-

કામિંકી ક્રિયાથી દેવો દેવલોકમાં ઉપજે છે.

ત્યાં કાશ્યપ નામે સ્થવિર આ રીતે બોલ્યાઃ—

હે આર્યો ! સાંગિકી ક્રિયાથી દેવો દેવલોકમાં ઉપજે છે, માટે પૂર્વ તપ—પૂર્વ સંશ્-
મ—કામિંકી અને સાંગિકી ક્રિયાથી દેવો દેવલોકમાં ઉપજે છે, એ વાત સાચી છે. આ-
ત્મભાવપણે દેવ થવાતું નથી.

ત્યારે તે શ્રાવકો સ્થવિરો પાસેથી એવા ઉત્તર પામીને હર્ષ પામી, તેમને વાંદી
નમી પ્રશ્નો પૂછી અર્થો ગ્રહણ કરીને ઉઠી ઉભા થયા.

તેઓ ઉઠીને સ્થવિરોને ત્રણ વાર વાંદી નમી, પુષ્પવતી ચૈત્યથી પાછા વળીને જે
દિશાથી આવ્યા હતા, તે દિશાએ આલ્યા ગયા. ૧

પછી તે સ્થવિરો ત્યાર કંડે ત્યાંથી વિહાર કરી, આબ્જુઆબ્જુના પ્રદેશમાં વિચરવા
લાગ્યા.

ઓ પઢિનિગ્ગચ્છંતિ—વહિયા જળવયવિહારં વિહરંતિ.

एवं च गुणगणद्धा—जिणपभणियसत्तत्तसुवियद्धा,
सुहभायणं अभद्धा—ते जाया तुंगियासद्धा. १

इति भविकजनौघास्तुंगिकाश्रावकाणां

समयशुचिविचारे चातुरीं संनिशम्य ।

जिनगदितयमानां भंगभेदातिचार .

प्रभृतिविशदतत्त्वज्ञाननिष्ठा भवंतु ॥ २ ॥

॥ इतિતુંગિકાનગરીશ્રાવકદ્રષ્ટાંતઃ ॥

ઉક્તો વ્રતકર્મણિ જ્ઞાન ઇતિ દ્વિતીયો ભેદઃસંપ્રતિ ગ્રહણલક્ષણં તૃતી-
યં ભેદં વ્યાચિન્ધ્યામુર્ગાધાપૂર્વાર્દિમાહ.

(મૂલં)

ગિણહર ગુરુણ મૂલે—ઇત્તર મિઅરં વ કાલ મહતાઈ.

આ રીતે ભગવતી સૂત્રના પાઠથી કયા કહીને હવે આચાર્ય ઉપસંહાર કરે છે:—

આ રીતે શુભુગણુથી આઠય રહેલા, જિન પ્રણીત સાત તત્વમાં વિદગ્ધ, પ્રતિ-
જ્ઞામાં અભગ્ન રહેનાર તે તુંગિકાના શ્રાવકો સુખ ભોજન થયા.

આ રીતે તુંગિકા નગરીના શ્રાવકોની શાસ્ત્ર સંબંધી પવિત્ર વિચારોમાં કુશળતા
સાંભળાને જિન ભાષિય વ્રતના ભંગ—ભેદ—અને અતિચાર વગેરેના નિર્મેળ તત્વ જ્ઞાનમાં
ભવ્ય જનોએ નિમગ્ન થવું જોઈએ. ૨

આ રીતે તુંગિકાના શ્રાવકોનું દ્રશ્યંત છે.

વ્રત કર્મમાં જ્ઞાનરૂપ ખીન્ને ભેદ કહેા; હવે મહણરૂપ ત્રીન્ને ભેદ કહેવા માટે
અર્ધી ગાથા કહે છે.

મૂળ.

ગુરુના પાસે ટુંકા વખત માટે અથવા આવજીવત તે વ્રત લે છે.

(ટીકા)

ગૃહાતિ પ્રતિપદ્યતે-ગુરુણામાચાર્યાદીનાં-મૂલે સમીપે-આનેદવત્.

આહ

સ શ્રાવકો દેશવિરતિપરિણામે સતિં વ્રતાનિ પ્રતિપદ્યતે અસતિં
વા ? કિંચાતઃ-યદ્યાદ્યઃ પક્ષઃ-કિં ગુરુસમીપગમનેન ? -સાધ્યસ્ય
સિદ્ધત્વાત્,—પ્રતિપદ્યાપિ વ્રતાનિ દેશવિરતિપરિણામ એવ સાધ્યઃ—સ-
ચાસ્ય સ્વતઃપ્રેવ સિદ્ધ ઇતિ-ગુરોરપ્યેવં પરિશ્રમયોગ્મંતરાયદોષપરિહારઃ
કૃતઃ સ્યાદિતિ. દ્વિતીયથેત્, તર્હિદ્વયોરપિ મૃષાવાદમસંગાત્-પરિણામા-
ભાવે પાલનસ્થાપ્યસંભવાત્.

તદેતત્ સકલં પરોપન્યસ્યમચારુ-ભયથાપિ ગુણોપલબ્ધેઃ-તથાહિ
સત્યાપિ દેશવિરતિપરિણામે, ગુરુસમીપપ્રતિપદ્યતૌ તન્માહાત્મ્યાન્-મયા સ-

ટીકા.

અહણુ કરે છે એટલે સ્વીકારે છે. ગુરુના મૂળમાં એટલે આચાર્યાદિકની પાસે,
આનંદ શ્રાવક મારક—છઠ્ઠાં કોઈ શંકા કરશે કે, વાર શ્રાવક દેશવિરતિનો પરિણામ હોય
તો વ્રત લીએ કે તે વિના પણ લીએ ? જો દેશવિરતિનો પરિણામ હોય, તો પછી ગુરુ
પાસે જવાનું શું કામ છે ? જો સાધ્ય છે તે પોતાની મેળે સિદ્ધ થઈ ચુક્યું છે. કેમકે
વ્રતો લઈને પણ દેશવિરતિનો પરિણામજ સાધવાનો છે, તે એને પોતાની મેળે સિદ્ધ થયો
છે. વળી તેમ હોતાં ગુરુને પણ તરુદી તથા યોગમાં અંતરાય પાડવાનો દોષ દૂર થશે.
હવે બીજો પક્ષ લેશે તો, ત્યારે એને મૃષાવાદનો પ્રસંગ પડશે, તેમજ પરિણામ વિના
પાલન પણ નહિ થઈ શકશે.

આ બંધી પરની શંકા ગેરબાજબી છે, કેમકે બે પ્રકારે પ્રાયદો દેખાય છે, તે
આ રીતે છે. દેશ વિરતિ, પરિણામ આવેલો છતાં પણ ગુરુની પાસે વ્રત લેતાં તેનું મા-
હાત્મ્ય રહે છે, તથા મારે સદ્ગુણવાન્ ગુરુની આજ્ઞા પાળવીજ નેમ્મએ, એમ પ્રતિજ્ઞા
માટે નિશ્ચય થવાથી વ્રતોમાં દ્રઢતા થાય છે, અને જિનજ્ઞા પણ આરાધિત થાય છે.

દ્વગુણસ્ય ગુરોરાજ્ઞારાધનીયેતિ પ્રતિજ્ઞાનિશ્ચયાદ્ વ્રતેષુ દૃઢતા જાયતે,
જિનાજ્ઞાચારાધિતા ભવતિ.

ઉક્તં ચ.

“ ગુરુસાક્ષિઓ ક ધર્મો—સંપુન્નવિહીકયાદિયવિસેસો,
તિત્થયરાણં આણા—સાધુસમીર્ભમિ વોસિરઓ. ”

ગુરુદેશનાશ્રવણોદ્ભૂતકુશલતરાધ્યવસાયાત્ કર્મણામધિકતરઃ
સ્યોપશમઃ સ્યાત્—તસ્માચ્ચાલપં વ્રતં પ્રતિપિત્સોરપિ બહુતમવ્રતપ્રતિજ્ઞા
રૂપજાયતે—ઇત્યાદયોઽનેકે ગુણા ગુરોરાંતિકે વ્રતાનિ શૃણુતઃ સંભવંતિ.

તથાઽસન્નપિ વિરતિભાવો ગુરુપદેશશ્રવણાન્નિશ્ચયસારપાલનાતો
યાઽવદ્યંભાવી સરલહૃદયસ્યેતિ—દ્વયોરપિ ગુરુશિષ્યયોર્મૃષાવાદાભાવ एव
ગુણભાત્.

ઘટાય પુનર્નદેયાન્યેવ ગુરુણા વ્રતાનિ. છદ્મસ્થતયા પુન રહ-

ને માટે કહેલું છે કે—

ગુરુની સામે ધર્મ કરતાં સંપૂર્ણ વિધિ સચવાયાથી તે અધિક ઉત્તમ થાય છે,
તેમજ સાધુ સમીપે લાગ કરતાં તીર્થંકરની આજ્ઞા પણ [આરાધિત] થાય છે.

વળી ગુરુની દેશના સાંભળવાથી પ્રગટેલા વધુ કુશળ અધ્યવસાયથી કર્મનો અ-
ધિકતર ક્ષયોપશ્મ થાય છે, અને તેથી અદ્ય વ્રત લેવા આહુનાર પણ ઝાઝાં વ્રત લેવા
સમર્થ થાય છે, ઇલાદિક અનેક ગુણો ગુરુની પાસે વ્રત લેનારને થાય છે.

તેમજ જો વિરતિનો પરિણામ હજી નહિ આવ્યો હોય, તોપણ ગુરુનો ઉપદેશ
સાંભળવાથી અગર નિશ્ચય પૂર્વક પાલન કર્યાથી સરળ હૃદયવાળા જીવને અવશ્યપણે પ્ર-
મતી નીકળે છે, એમ જાને ગુરુશિષ્યને મૃષાવાદ નથી લાગતો, કેમકે સાં કોઈ પણ
રીતે ગુણનો લાભ રહે છે.

આજી શકે (કપલી) પુરવને ગુરુએ વ્રત નહિજ આપવાં, કદાચ છદ્મસ્થપણના

ક્ષિતશાઠ્યસ્ય શઠસ્યાપિ દાને ગુરોઃ શુદ્ધપરિણામત્વાદદોષ એવ.
નચૈતત્ સ્વમનીષિકયોચ્યતે,

યદુક્તં શ્રાવકમજ્ઞસૌ.

સંતંમિવિ પરિણામે—ગુરુમૂલપવજ્જનંમિ એસ ગુણો,
દદયા આણાકરણં—કમ્મસ્વભોવસમવુટ્ઠી ય. ૧
ઇહ અહિં ફલભાવે—ન હોઈ ઉભયપલિમંથદોસો વિ,
તય ભાવંમિવિ દુણ્હવિ—ન મુસવાઓ વિ ગુણભાવા. ૨
તમ્મહણઓ શ્રિયતઓ— જાયઈ કાલેષ અસદભાવસ્સ,
ઇયરસ્સ ન દેયં ચિય—સુદ્ધો છલિઓ વિ જઈ અસદો. ૩

કૃતં વિસ્તરેણ કથં શુદ્ધાતીત્યાહ.

ઈત્વરં ચતુર્માસાદિપ્રમિત—મિતરદ્વા યાવત્કથિકં વા કાલં યાવ-
દર્થપરિજ્ઞાનાનંતરં—તાનીં તિ પ્રસ્તુતવ્રતાનિ ઇતિ.

કારણે શઠનું શઠપણું નહિ ઓળખાતાં ગુરુ તેને પ્રતિ આપે, છતાં તે ગુરુ નિર્દોષ ગણાશે,
કેમકે ગુરુના પરિણામ શુદ્ધજ છે. આ વાત અમે અમારી કલ્પનાથી નથી બોલતા.

જે માટે શ્રાવકપ્રવ્રત્તિમાં કહ્યું છે કે, પરિણામ છતાં પણ ગુરુ પાસે લેવામાં એ
ગુણ છે કે, દ્રઢતા થાય છે, આચાર્યે વધુ પળાય છે, અને કર્મના ક્ષયોપશમની વૃદ્ધિ થાય
છે. [૧] એમ છતાં અધિક ણ થવાથી બનેને નુકસાન થવાનો દોષ રહેતો નથી, તે
મજ પરિણામ ન હોય તોપણ ગુણ થવાથી મુષાવાદ લાગતો નથી. (૨) તેથી તેના
અહણથી કાળે કરી અશ્વઠ ભાવવાળાને તે પ્રાપ્ત થાય છે. ઇતર એટલે શકને તે આપવાજ
નહિ, કદાચ ગુરુ છળાઈ જાય તોપણ તે અશ્વઠ હોવાથી તેને દોષ નથી. [૩]

વિસ્તારથી પત્યું, હવે કેમ લીએ તે કહે છે:—પરિણામ કર્યા બાદ ઇતર કાળ
સુધી એટલે ચતુર્માસાદિકની હદ પાડીને, અથવા યાવત્કથિક એટલે યાવત્કથ સુધી તે
પ્રતો લીએ, એટલે તેણે પ્રતો લેવાં.

આનંદદૃષ્ટાંતશ્રાવ્યં.

વાણિયગામે નયરંભિ-અત્થિ અત્થિયણ વિહિયઆણંદો,
 આણંદુ ત્તિ ગિહવડ-સિવનંદા ભારિયા તસ્સ. ૧
 ચડ ચડ કંચણકોડી-નિહિવુદ્ધિદચડપ્પયાઈ વિ વિત્થારે,
 દસ-ગો-સહસપમાણા-ચડવ્વયા પંચ સીરસયા. ૨
 પળપળ સચડસયાઈ-દિગ્ગમણે ચારિમાડવહણેય,
 ચડ પવહણાઈ ચડ સંજત્તિયાઈ સંવહણિયાઈ ચ. ૩
 અહ તત્થ મહત્થ પયત્થ-સત્થવિત્થાર પયડળ પહાણો,
 દૂડપલામુજ્જાણે-સમોસણે વીરજિણનાહો. ૪
 પહુનમણત્થં જંતં-નિવાઈલોયં નિણવિ આણંદો,
 સાણંદો તત્થ ગઓ-ભયવં સે કહઈં ઇય ધમ્મં. ૫

આનંદ આવકનો દૃષ્ટાંત આ રીતે છે:—

વાણિજ્યગ્રામ નગરમાં અર્થિજનને આનંદ આપનાર આનંદ નામે શુદ્ધપતિ હતો,
 તેને શિવાનંદા નામે ભાર્યા હતી. ૧

તેને ત્યાં ચાર ફોડ ધન નિધાનમાં રહેતું, અને ચાર ફોડ વૃદ્ધિમાં વપરાતું. ચતુ-
 શ્પદના વિસ્તારમાં તેને ત્યાં દશ દશ હજાર ગાયોના ચાર ગોકુળ હતાં, અને પાંચસો હજાર
 હતાં. [૨] તથા પાંચસો ગાડાં ચારે દિશાથી ભાસ વગેરે લાવવાં માટે હતાં, અને ચાર
 મોટાં વહાણ હતાં. ૩

૪. હવે ત્યાં દુષ્ટિપણાશ નામના ઉદાનમાં એક વેળા મહાન્ અર્થવાળા પદાર્થ સમૂ-
 હને વિસ્તારથી પ્રકટન કરનાર વીરસ્વામિ સમોસર્યા. ૪

પ્રજુને નમવા જતા રાત્ર વગેરે લોકને જોઈ આનંદ શુદ્ધપતિ પશુ આનંદ સાથે
 ત્યાં ગયો, ત્યારે લગવાન્ તેને આ રીતે ધર્મ કહેવા લાગ્યા:— ૫

કસછેયતાવતાડળ-મુદ્ધં સુપરિચિત્વજ્ઞ કળગં વ,
 સૂયસીલતવોકરુણા-રમ્મં ધમ્મં પરીગિણહે. ૬
 સો પુણ દુવિહો તિવિહો-તદ્વવિદ્વણપચ્ચલો વિમલો,
 સુસ્સમણ સુસાવયધમ્મ-ભેયઓ દસહ વારસહા. ૭
 હ્યસોઝપમોયજુઓ-આણંદી સાહુધમ્મઅસમત્યો,
 સમ્મદંસણમૂલં-एवं ગિણેહ ગિહિધમ્મં. ૮

તથાહિ.

સંકપ્પનિરવરાહા-તસ્સ જિઆણં દુહા તિહા સમ્મં,
 વહવિરં પઢિવજ્જહ-નિરત્થયં થાવરાણંપિ.
 કન્ના લિયાહ પણાવિહ-મલીયવયણં ચણ્ણ દુવિશ્તિહા,
 થૂલ મદિન્નં ચ તહા-સિવનંદં મુત્તુ મેહુન્નં. ૧૦

૩૫, છેદ. તાપ, અને તાડનથી શોષેલા સોનાની માફક શ્રુત-શીલ-તપ અને ક-
 ર્મથી જે રમ્ય ધર્મ હોય તે ગ્રહણ કરવો. ૬

તે ત્રણ પ્રકારના ઉપદ્રવ ઠાળવાને સમર્થ અને વિમળ ધર્મ બે પ્રકારનો છે:-
 સુસાધુનો ધર્મ અને સુશ્રાવકનો ધર્મ. સુસાધુનો ધર્મ દશ પ્રકારે છે, અને શ્રાવકનો ધર્મ બાર
 પ્રકારે છે. ૭

એમ સાંભળીને સાધુના ધર્મને લેવા અસમર્થ આનંદે પ્રમોદથી સમ્યક્ત્વ મૂળ
 શ્રાવકનો ધર્મ ગ્રહણ કર્યો. ૮

તે આ રીતે છે.

નિરપેરાધી ત્રસ જીવોની સંકલ્પ પૂર્વક હિંસાનો બે કરણ અને ત્રણ યોગથી
 ત્યાગ કર્યો, તથા સ્થાવર જીવોની નિરર્થક હિંસા કરવાનો પણ ત્યાગ કર્યો. ૯

કન્યાલીક વગેરા પાંચ પ્રસારનાં અલીક વચનનો દ્વિવિધ ત્રિવિધ ત્યાગ કર્યો. તથા
 સ્થૂળ અક્રતાદાનનો ત્યાગ કર્યો, તેમજ શિવાનંદા મેલીને મૈથુનનો ત્યાગ કર્યો. ૧૦

વજ્જઈ પુલ્લવપરિગ્ગહ-પરિમાણાઓ પરિગ્ગહં અહિયં, દસ દાસિ પરિમાણંપિહુ-પલ્લિવજ્જઈ નિયયસત્તીએ.	૧૧
મોગુવમોગે તિલ્લં-સયપાગ સંહસ્સપાગ મઘ્મંગે, જલ્લલણે મંધદ્દં-જલકુંભા અદ્ધ ન્હાણંમિ.	૧૨
મંધકસાઈ તણુલ્લહણંમિ જિઢ્ઠિયમહું ચ દંતવણે, વત્થેસુ સ્થોમજ્ઞાઅલં-વિલેવણે ઘુસિણસિરિસ્વંદે.	૧૩
મઠે કન્નાભરણે-નામાંમુદં ચ તણુઅલંકારે, કુસુમેસુ પુંડરીયં-વરમાલઈ પુલ્લદામં ચ.	૧૪
ધુવે અગુરુતુલ્લકં-સૂવંમિ કલાય મુગ્ગમાસાય, કૂરંમિ કલમસાલી-ઘયંમિ સારદ્ધયગાવિઘયં.	૧૫
ઘયપુન્નસ્વંદસ્વજ્ઞા-મક્કસે સોવત્થિયાઈ સાગંમિ, પલ્લંકં સાલણા-વડંગાઈ ધન્ન માહુરણ.	૧૬

આપણે રહેલા પરિચય કરતાં અધિક પરિચયનો ત્યાગ કર્યો, તેમજ શક્તિના અનુ-સારે દશ દિશાનું પરિમાણ બાંધ્યું.

ભોગોપભોગમાં અભ્યંગ માટે શતપાક અને સહસ્રપાક તેલ મોકળાં રાખ્યાં, ઉદ્ધર્તન માટે ગંધાદ્ય મોકળું રાખ્યું, અને ન્હાવા માટે પાણીના આઠ ઘડા મોકળા રાખ્યા.

અંગલૂહન માટે ગંધકપાય, દાતણ માટે જોડીમધ, વસ્ત્ર માટે કૌમ યુગલ, તથા વિશેષનમાં અંદન શ્રીખંડ મોકળાં રાખ્યાં. ૧૩.

અલંકારમાં કણાભરણ અને નામ મુદ્રા તથા ફૂલોમાં પુંડરીક અને માલતીનાં પુલોની માળા મોકળાં રાખી. ૧૪

ધૂપમાં અગર અને તુરુક, દાળમાં કુળત્થી, મગ અને અડદની દાળ, ફૂરમાં કલમશાળી, અને ધૂતમાં શરદ ન્હાતુનું ગાયતું બી મોકળું રાખ્યું. ૧૫

લક્ષ્યમાં ધૂત પૂર્ણ ખાંડખાદ્ય, શાકમાં સોવસ્તિકતું શાક, સાલણામાં [અથાણામાં] પલ્લંક, અને આહુરકમાં વટક વગેરે દાણા મોકળા રાખ્યા. ૧૬

તંબોલે કપ્પૂરં-લવંગકકોલણજાફલે,	
સ્ત્રીસમલં ફલંમિય-સલિલે આગાસજલમેવ.	૧૭
एचं पमुसु सेसं-भोगुवभोगं गणइ भोयणओ,	
पनरस कम्मादाणे-खरकम्माइं च कम्मयओ.	૧૮
अवज्ञाण पमायायरिय-हिंस दाणं च पावउवएसं,	
वज्जइ अवज्जभीरु-चउहावे अणत्यदंदं सो.	૧૯
सामाइयं च देसा-वगासियं पोसहोववासं च,	
अतिहीणसंविभागं-जहुत्तविहिणा पवज्जेइ.	૨૦
अहा भणइ भुवणनहो-अणंदा पंच पंच अइयारा,	
वज्जेयव्वा सम्म-घएसु संमत्तमूलेसु.	૨૧
इच्छामो अणुसहिं ति- भणिय वंदिसु वीरजिणचंद,	
सो निषगेहे पत्तो-पहुपासे पेसइ सभज्जं.	૨૨

તંબોળમાં કપૂર, લવંગ, કકકોળ, એલાત્રી, અને જાયફળ. ફળમાં ક્ષીરામળ, અને પાણીમાં આકાશકું પાણી મોકળું રાખ્યું. ૧૭

આટલી વસ્તુઓ શિવાય બાકીની વસ્તુઓ ભોજનથી ભોગોપભોગમાં ત્યાગ કરી, અને કર્મથી પંદર કર્મદાન તથા ખરકર્મ ત્યાગ કર્યા. ૧૮

વળી તે અવધબીરૂએ અપધ્યાન—પ્રમાદાયરિત—હિંસપ્રદાન—અને પાપોપદેશ એમ ચારે પ્રકારનો અનર્થદંડ ત્યાગ કર્યો. ૧૯

તથા તેણે સામાયિક, દેશવકાશિક, પૌપધોપવાસ, અને અતિથિસંવિભાગ વ્રત યથોક્ત વિધિ પૂર્વક અંગીકાર કર્યા. ૨૦

હવે પ્રભુ બોલ્યા કે, 'હે આનંદ ! એ સમ્યક્ત્વ મૂળ બાર વ્રતોના પાંચ પાંચ અતિચાર તારે રૂઢી રીતે વર્જન કરવા. ૨૧

તમારી શિક્ષા ઇચ્છું, એમ કહી આનંદ શ્રાવક વીરપ્રભુને વાંદીને પોતાને ઘેર આવ્યો, અને તેણે પોતાની જાને પ્રભુ પાસે [ધર્મ સાંભળવા] મોકલાવી. ૨૨

વેદિય વીરં ગહિરું-તહેવ ધમ્મં, ગયાં ઇમા સગિહં,
 મુવણજણવોહણત્યં-પહુ વિ અમ્મત્ય વિહોરેડ. ૨૩
 ઇયં કમ્મસમ્મનિહવણ-પવણસદ્ધમ્મકમ્મનિરયસ્સ,
 આણંદસ્સ સુદેહં-ચડદસ વાસા વડ્ઠકતા. ૨૪
 અહં ચિંતિદ રયણીય-જાગરમાણો સ ધમ્મજાગરિયં,
 ઇહં વહુવિત્તેવેહિં-વિસેસમ્મમ્મો ન નિવ્વહદ. ૨૫
 તો ઠવિય કુહુંવભરે-જિહ્વસુર્યં ડવપુરંમિ કુલ્લાગે,
 ગંઠું કરે હિત મહં-ઇય ચિંતિય કાડં તહચેવ. ૨૬
 કુલ્લાગસામિવેસે-ગંઠું કહિક્કણ નિયયનિયગાળં,
 પોસહસાવાડ ટિઓ-ઇમદક્ષસહિમાડ ઇય કુણદ. ૨૭
 દંસણ^૧-વય^૨-સામાદય^૩-પોસહ^૪-પહિમા^૫-અર્મ^૬-સદ્ધિચે^૭-
 આરંભ^૮-પેસ^૯-ઉદ્ધિટ્ઠવજ્જણ-^{૧૦}સમણભૂણ ય. ૧૧ ૨૮

તેણી પછી વીરપ્રજ્ઞને વાંદી લેજ રીતે ધર્મ સ્વીકારી ઘેર આવી, અને વીરપ્રજ્ઞ
 જન્મજનનને બોધવા અન્યત્ર વિચરવા લાગ્યા. ૨૩

એ રીતે કર્મને બરોબર ચૂરવામાં સમર્થ સદ્ધર્મના કામોમાં તૈયાર રહેનાર તે
 આનંદ શ્રાવકને સુખે સુખે ચૌદ વર્ષ પસાર થયાં. ૨૪

હવે તે એક વેળા રાતે ધર્મભગવિકા જાગતો થકો વિચારવા લાગ્યો કે, અહીં
 ધણી વિદ્યેષોના લીધે હું વિશેષ ધર્મ કરી શકતો નથી. ૨૫

માટે મોટા પુત્રને કુહુંબનો બાર સોંપીને કોલ્લાક નામના નજીકના પરામાં જઈ
 હું મારું હિત સાધું, એમ ચિંતવી તેણે તેમજ કર્યું. ૨૬

તેણે કોલ્લાક સન્નિવેશમાં જઈ, પોતાનાં સગાંઓને તે વાત જણાવી, પૌષધશા-
 નામાં રહીને આ રીતે અગીઆર પ્રતિમાઓ ધારણ કરી. ૨૭

દશન પ્રતિમા, વત પ્રતિમા, સામાયિક પ્રતિમા, પૌષધ પ્રતિમા, પ્રતિમા પ્રતિમા,
 અપ્પલ પ્રતિમા, સમિત પ્રતિમા, આરંભ પ્રતિમા, પ્રેમ પ્રતિમા, ઉદ્ધિટ્ઠ વર્ણન પ્રતિમા,
 અર્મ અમણૂત પ્રતિમા. ૨૮

અત્ર પૂર્વાચાર્યપ્રણીતા ઇમા વિવરણમાથા.

સંકાઈસલ્લરહિઓ—વિજ્ઞાઈગુણો દયાઈસંજુતો,
 સમ્મદંસળધારી—એસા સલ્લ હોઈ પઠયા ડ. ૨૯
 વીયા મુળવયધારી—સામડયકહો ડ તડયયા હોઈ,
 હોઈ ચડસિઅઢમિ—પુન્નિમમાઈસુ દિવસેસુ. ૩૦
 પોસહચડવિહંપી—પઢિપુન્નં જો ડ સંમ મળુપાલે,
 પંચમિ પોસહકાલે—પઢિમંકુળપ ગરાઈયં. ૩૧
 અસિળાળ વિયડમોઈ—પગાસમોઈતિ જં મળિય હોઈ,
 દિવસડ ન રસિયુંજે—મડલિવહી કથ નવિ વંધે. ૩૨
 દિયવંભચારિ રાઈ—પરિમાળકહો અપોસહીપ ડ,
 પોસહિપ રસિપિય—નિયમેળં વંભચારી ડ. ૩૩

પ્રહાં પૂર્વાચાર્યોની કહેલી આ વિવરણુ ગાથાઓ છે:—

શંકાદિશબ્ધથી સહિત વિદ્યાદિગુણ સહિત દયા ધરીને સમ્યક્ત્વ ધારવું, તે પહેલી પ્રતિમા છે. ૨૯

તેવીજ રીતે વ્રતધારી થવું તે બીજી, અને સામાયિક કરવું તે ત્રીજી પ્રતિમા છે. ચૌદશ—આઠમ—પુનમ અને અમાવાસના દિવસોમાં ચાર પ્રકારતું પરિપૂર્ણ પૌષધ સમ્યક્ પાલન કરવું તે ચોથી પ્રતિમા છે, અને પૌષધના વખતે એક રાત્રિકી પ્રતિમા ધરી રહેવું તે પાંચમી બાબતી. ૩૦-૩૧

સ્નાન ન કરવું—ગરમ પાણી પીવું, અને પ્રકાશે ખાવું, એટલે કે, દિવસેજ ખાવું, રાતે નહિ. માથે મૌલિખંધ ન બાંધવો. પૌષધ ન હોય, ત્યારે દિવસે બ્રહ્મચર્ય પાળવું, અને રાતે પરિભ્રમણ કરવું, તેમજ પૌષધ હોય ત્યારે રાત્રિદિવસ નિમગ્ન બ્રહ્મચર્ય પાળવું, એકાદશી માસ લગી રહેતાં પાંચમી પ્રતિમા પૂર્ણ થાય છે. છઠ્ઠીમાં છ માસ લગી બ્રહ્મચર્ય ધરી રહેવું. ૩૨-૩૩-૩૪

રૂઢ જાવ પંચ માસા-વિહરઈ રૂઢ પંચમા મવે પઢિમા,
 છઠીઈ વંમચારી-તા વિહરઈ જીવ છમ્માસા. ૩૪
 સત્તમિ સત્ત ૩ માસે, નવિ આહારે સચિત્ત મહારં,
 જં જં હિઠિલ્લાળં-તંચો વસ્મિણ સવ્વાંપિ. ૩૫
 આરંભસયં-કરણં-અઠમિયા અઠમાસ વજ્જેઈ,
 નવમી નવમાસે પુણ-વેસારંમે વિવજ્જેઈ. ૩૬
 દસમી પુણ દસ માસે-ઉદ્ધિઠકયંપિ મત્ત નવિ ઝુંજે,
 સો હોઈ હુરમુંદો-સિહલિં વા ધારડજ્જાં વિ. ૩૭
 જં નિહિય મત્થજાયં-પુચ્છંત નિયાણ નવરિ સો આહ,
 જઈ જાણઈ તો સાહઈ-અહ નવિ તો વેઈ નવિ જાણે. ૩૮
 હુરમુંદો લોઓ વા-રયહરણ પઢિગ્ગહં. ચ ગિણિત્તા,
 સમણન્મૂઓ વિહરઈ-નવરં સન્નાયગાણુ વરિ. ૩૯

સાતમીમાં સાત માસ લગી સચિત્ત આહાર ન ખાવું. અને જે જે હેઠેની પ્રતિમાઓમાં કરવાનાં કામ છે, તે તે બધાં ઉપરલીમાં કામચમ રહે છે. ૩૫

આઠમી પ્રતિમામાં આઠ માસ લગી પોતે આરંભ નહિ કરે. નવમીમાં નવ માસ લગી આહાર પાસેથી પણ આરંભ નહિ કરાવે. ૩૬

દશમીમાં દશ માસ લગી ઉદ્ધિષ્ટકૃત એટલે આધાકર્મિ આહાર પણ નહિ ખાય, તથા તે ખુરમુંડ થાય અથવા શિખા ધારણ કરે. ૩૭

એ પ્રતિમામાં રહેતાં, તે પૂર્વે જે તેણે નિધાનગત પૈસાટકા રાખ્યા હોય, તે તેના વારસો પૂછે તો તે જાણુતો હોય તો તેમને કહે અને ન જાણુતો હોય તો કહે કે, નથી જાણુતો. ૩૮

અગીયારમી પ્રતિમામાં ખુરમુંડ કે, લોય કરાવે, અને રજેહરણ અને ખત્રાં રાખી શ્વલ્લુભૂત એટલે સાધુ જેવો યજ્ઞ વિચરે. માત્ર સ્વભાવિમાં આહાર લેવા જાય. ૩૯

મમકાર મબુચ્છિન્ને-વચ્ચઈ સન્નાય પલ્લિ દટ્ટું જે,
 તત્થવિ સાહુ વ્વ જહા-ગિણ્હઈ ફાસું તુ આહારં. ૪૦
 ઇય ફાસિય પડિમાંઓ-હઠ્ઠમમાઈદુક્કરતવે હિં,
 સંલિહિયતણ્ કમસો-પઢિવજ્જઈ અણસણં ધીરો. ૪૧
 સો મુહમાવવસૂપ્પન્ન-જોહિણા મુણઈ લક્ષણ જલહિમિ,
 ઉત્તરવજ્જદિસામું-પણપણજોયણસયાઈ પુદો. ૪૨
 ઉત્તરઓ પુણ આ સુલ્લ-હિમગિરિં આમુહમ્મ મુવરિદિસિં,
 હિદ્ધા લોહુયનરયં-રયણાઈ મુણઈ પાસઈ ય. ૪૩
 ઇત્થો વાણિયગામે-સમોસદેષં જિણેણ પુન્નાઓ,
 મિક્ખાઈકઈ ગોયમ-સામી પત્તો પુરસ્સં તો. ૪૪
 મિક્ખં ગહિય નિયતો-જણાડ આણંદઅણસણં મુણિંડં,
 કુલ્લાગસમિવેસે-પોસહસાલં ગઓ ધયવં. ૪૫

૪૦ ઠાં હજુ મમકાર કાયમ હોય છે, કેમકે તે સ્વસ્થાતિમાંજ શિક્ષાએ જાય છે, જતાં ત્યાં પણ સાધુની મારક પ્રાથુક આહાર પાણી લીએ. ૪૦

આ રીતે હઠ-આઠમ વગેરે દુષ્કર તપથી પ્રતિમાઓ પાળાને શરીરને કૃષ્ણ કરી અતુકમે તે ધીર શ્રાવકે અણુસણ લીધું. ૪૧

તે વેળા તેને થુલ બાવના વશે કરી અવધિગ્ધાન ઉત્પન્ન થયું, તેવડે તે ઉત્તર દિશા સિવાય બાકીની દિશાઓમાં લવણ સમુદ્રમાં પાંચસો પાંચસો યોજન સુધી જોવા લાગ્યો. ૪૨

ઉત્તર દિશામાં મુલ્લહિમવંત પર્વત સુધી અને ઉપર સૌધર્મ દેવભોક્ સુધી તેમજ નીચે રત્નપ્રભા નારકીના લોહુપ નરક સુધી તે જાણવા જોવા લાગ્યો. ૪૩

એવામાં વાણિજ્ય ગામમાં વીરપ્રહુ સમોક્ષર્ષી, તેમની રત્નથી શિક્ષા લેવા માટે જૈતમ સ્વામી નગરમાં પધાર્યા. ૪૪

તે શિક્ષા લઈને પાળ વળ્યા, એવામાં તેમણે લોકના મુખે આનંદનું અનશન સાંભળ્યું, તેથી તે કોલ્લાક સન્નિવેશમાં ચૌપથશાળામાં ગયા. ૪૫

तो सहसाकारेण—गोयमसामी कहइ एवं. ४७

तएणं से आणंदे भयवं गोयमं एवं वयासिः—अत्ति णं भंते
जिणवयणे^१ संताणं तच्चाणं तहियाणं सब्भूपाणं भावाणं आलोइज्जइ,
जाव—पडिबज्जिज्जइ ?

ત્યારે આનંદ બોલ્યો કે, જો એમ છે તો હું સ્વગવન ! તમેજ એ બાબતની આલોચના વગેરે કર્યો.

“ નો ઇળે સમઢે. ”

જહ ણં મંતે જિણવયણે. સંતાણં જાવ ના લોહજ્જહ, —તં નં મં-
તે તુમ્હે ચેવ ઇયસ્સ ઠાણસ્સ આલોણહ જાય પઢિવજ્જહ.

તણં સે મયવં ગોયમે આણંદેણં સમણોવાસણં एवं વુચ્છે સ-
માણે સંકિણે કંસિણે ચિત્તિગિચ્છસમાવન્ને આણંદસ્સ સમણોવાસણસ્સ
અંતિયાઓ પઢિનિવસમહ—જેણેવ દૂડપલાસે ચેહણ, જેણેવ સમણે મગવં
મહાવીરે—તેણેવ હવાગચ્છહ—જાવ મત્તણાણં પઢિદંસેહ, (૨) સમણં
મયણં મહાવીરં વંદહ નમંસહ एवं વયાસિ.

एवं खुल्लु मंते तुम्हेहि अब्भणुन्नाए—तंचेव सब्वं कहेयासि—जा-
व हव्व मागए. तं नं मंते किं आणंदेणं समणोवासणं तस्स ठाणस्स
आलोयव्वं, उयाहु मए ?

गोयमाइ समणे,—मयवं गोयमं एवं वयासि, गोयमा, तुमं चेव
तस्स ठाणस्स आलोयाहि जाव पडिवज्जाहि, आणंदं च समणोवासणं
एय मदं खामेहि.

ત્યારે આનંદનાં આ વાક્ય સાંભળી ગૌતમ સ્વામી શંકાકાંખામાં પડ્યા થકા,
તેના પાસેથી સ્વામી ઇતીપણાશ ચૈલમાં ન્યાં શ્રી મહા ભગવાન મહાવીર હતા, ત્યાં
આવ્યા. આવીને આહાર પાશુ પતાવ્યું, પછી તેમને વાંદી નખીને આ રીતે કહેવા
લાગ્યા:—

હે ભગવન ! તમારી અનુસાથી—ઇત્યાદિ સઘળી વાત કહીને—છેલ્લે તિલ્લે કહું
કે, માવત્ર હું ત્યાંથી જલદી આવ્યો છું, મારે હે ભગવન ! શું આનંદ આવકે આ
બાબતની આલોચના લેવી કે મારે લેવી ?

ત્યારે ભગવાન ગૌતમદિક બધા સાધુઓને આમંત્રણ કરી, પછી ગૌતમને આ
રીતે કહેવા લાગ્યા—હે ગૌતમ ન તુંજ તે બાબતની આલોચના લે—યાવત્ર પ્રાયશ્ચિત લે,
મતે આનંદ આવકતે એ બાબત ધર્માવ.

તણં સે મયવં ગોયમે સમણસ્સ ઇય મઠં પઠિસુણે, (૨) ત-
સ્સ ઠાણસ્સ આલોણ્ઠ જાવ પઠિવજ્જઈ, આણંદં ચ સમણોવાસયં ઇય
મઠં સ્વામેઈ-સમણેણં ભગવયા મહાવીરેણં સંદિં વહિયા જણવયવિહારં
વિહરઈ.

અહ આણંદો વીસં-વાસાઈં પાલિઝ્ઞ ઇય ધમ્મં,
પાસં અણસણ વિહિણા-સમાહિણા દેહ મિહ ચડ્ડં. ૧
જાઓ સુહમ્મકપ્પે-અમરો અરુણાભવરવિમાણંમિ,
ચડપલ્લિયઠિઈ તત્તો-ચવિચ વિદેહે સિવં ગમિહી. ૨

इत्यानंदचरित्रमुदारं

श्रुत्वा भव्यजनाः सुविचारं ।

निजशक्त्या श्रयत व्रतभारं

गच्छत येन भवोदधिपारं ॥

॥ इत्यानंददृष्टान्तः समाप्तः ॥

ત્યારે તે ભગવાન જાતમે વીરપ્રભુની એ વાત કશુલ કરી, તે બાબતની આલો-
ચના આપી પ્રાયશ્ચિત લીધું, અને આનંદ આવક પાસે જઈ, તેઓ એ બાબત ખમાવી
આવ્યા. પછી શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની સાથે તે બાહેરના પ્રદેશમાં વિચરવા લાગ્યા.

હવે આનંદ આવક આ રીતે વીશ વર્ષ સુધી ધર્મ પાળીને એક માસની સંલેખના
કરી સમાધિથી શરીરને છઠ્ઠાં છોડીને સૌ ધર્મ દેવલોકમાં અશ્ણુભ વિમાનમાં ચાર પલ્લોપમન્થ
આઉમે દેવતા થયો, અને ત્યાંથી ચલીને મહાવિદેહમાં મોક્ષે જશે. (૧-૨)

આ રીતે હે ભવ્ય જનો ! તમે વિચારપૂર્વક આ આનંદ આવકનું ઉદાર ચરિત્ર
સાંભળીને તમારી શક્તિના અનુસારે વ્રતનો ભાર ગ્રહણ કરો કે, જેથી સંસાર સમુદ્રનો
પાર પામો. ૩

આ રીતે આનંદનો દ્રષ્ટાંત સમાપ્ત થયો.

ઉક્તો વ્રતકર્મણિ ગ્રહણ્ય ઇતિ તૃતીયો ભેદઃ—સાંપ્રતં પ્રતિસેવના સ્વરૂપં ચતુર્થે ભેદે વ્યાચિરયામુર્ગાથોત્તરાર્દે માહ.—

[મૂલં]

આસેવહ ચિરભાવો-આયંકુલસગ્ગસંગેચિ. ૨૬

(ટીકા)

આસેવતે સેવતે સમ્યક્પરિપાલયતિ-સ્થિરભાવો નિઃપ્રકંપમનાઃ-
આતંકો જ્વરાદિરોગ-ઉપસર્ગા દિવ્યમાનુષતિર્યગ્યોનિકાત્મસંવેદનીયભેદા
ચતુર્ભેદાઃ

તે પુનઃ પ્રત્યેકં ચતુર્વિધા, સ્તથાહિ—

દિવ્યા^૧ મણુયા^૨ તિરિયા^૩-તહ પ્પસંવેયનીચ^૪ ઉવસગ્ગા,
પત્તેયં ચઉભેયા-ઉવસગ્ગા તેણ સોલસહા. ૧

પ્રત કર્મમાં ગ્રહણ્ય એ ત્રીજો ભેદ કહેવા. હવે પ્રતિસેવનારૂપ ચોથો ભેદ કહેવા માટે આપાનુ ઉત્તરાર્દ કહે છે:—

(મૂળનો અર્થ.)

રોગ અને ઉપસર્ગ આવી પડતાં પણ સ્થિરતા રાખી વ્રત સેવે.

(ટીકા.)

આસેવે એટલે સેવે અર્થાત્ જરોખર પાળે, સ્થિર ભાવ રહીને એટલે અડગ મન રાખીને, આતંક એટલે જ્વર વગેરે રોગ, અને ઉપસર્ગ તે દિવ્ય, માનુષ, તિર્યગ્યોનિક, તથા આત્મસંવેદનીય રૂપે ચાર પ્રકારના છે. તે દરેકના પાછા ચાર ભેદ છે, તે આ પ્રમાણે:—

દિવ્ય, માનુષ, તિર્યગ્ય, તથા આત્મસંવેદનીય ઉપસર્ગો પ્રત્યેક ચાર પ્રકારે છે, તથા સોળ પ્રકારે ઉપસર્ગ મળ્યાય છે. ૧

હાસ^૧-પાઓસ^૨-વિમરિસ^૩-પુદો વિમાયા ઉ^૪ તત્ય દિગ્વાઓ,
ચરિમા હાસારદ્ધા-પઓસઓ નિઠ્ઠિયા યપુનો. ૨

હાસ^૧-પાઓસ^૨-વિમરિસ^૩-કુસીલપાડિસેવળા ઉ^૪ માણુસ્સા,
મય^૧-દોસ^૨-મોયળત્થ^૩-અવચ્ચગિહરક્કલળી^૪ તિરિયા. ૩

આયસ્સંવેયણિયા-ચેડહા વાયાડ^૧ તહય પિત્તાડ^૨,
સિંખાડ^૩ સંનિવાયાડ^૪-વાહિળો અહવ એવં તુ. ૪

ઘટ્ટળ^૧-થંમળ^૨-લેસળ^૩-પવ્વળળઓ,^૪ ઘટ્ટળં તુ અલ્લિમિ,
રયમાહિં પીડા—થંમળળં હોઇ વાણં. ૫

લેસળ ચિરસંકોઇય-ધરળાઓ અંદુલંગસંકુલળં,
સ્વલિયસ્સ સ્વાણુમાહિસુ-પવ્વળળળં દેહમંજળયા. ૬

તેષાં સંગેપિ સંપર્કોપિ સતિ—તત્રાતંકસંગે આરોગ્યદ્વિજવત્, ઉપ-
સર્ગસંગે કામદેવશ્રાવકવત્.

સાં દિવ્યના ચાર ભેદ આ રીતે છે:—હાસ્યથી, પ્રદેશથી, ધર્મથી, અને મા-
યાથી. તેમાં છેલ્લો ભેદ હાસ્યથી થાય છે, અને બાકીના બધા પ્રદેશથી છે. ૨

માનુષ્ય ઉપસર્ગના ચાર ભેદ આ રીતે છે:—હાસ્યથી, પ્રદેશથી, ધર્મથી, અને
કુસળ પ્રતિ સેવનાથી તિર્યચના ઉપસર્ગ આ રીતે થાય છે:—ભયથી, દેશથી, ભો-
જન અર્થે અને બચ્ચાં તથા ધરને રાખવા માટે. ૩

આત્મ સંવેદનીયતા ચાર પ્રકાર તે વાતથી, પિતૃથી, કુટુંબી, અને સન્નિપાતથી-
ને વાધિઓ થાય છે, તે જાણવા અથવા નીચેની રીતે જાણવા. ૪

ઘટ્ટનથી, સ્તંભનથી, શ્લેષણથી, અને પ્રપતનથી. સાં ઘટ્ટનથી તે આંખમાં રજ
વગેરે પડવાથી પીડા થાય છે તે જાણવા. સ્તંભન તે વાતને લીધે અંગ અક્રાંધ રહે છે, પ-

શ્લેષણ તે લાંબા વખત સુધી દબાવી રાખ્યાથી અંગોપાંગ સંક્રાંધ જાય તે
જાણવું, તેમજ થાંભલા વગેરેમાં અથડાતાં દેહ ભાંગે છે તે પ્રપતન જાણવું. ૬

તે આંતક તથા ઉપસર્ગોનો સંગ એટલે સંપર્ક અથા છતાં પણ અગ્ર રહે, સાં આતંકના

તત્ત્વારોગ્યદ્વિજ્ઞાતમિદં.

- અતિથિ પુરી ઉજ્જેણિ—સચ્ચક્કવિભૂસિયા હરિતણુ વ્વ,
 કિંતુ ગયલક્કલ્હિયા—વહુસંસસિરીડ ઉવગૂદા. ૧
- તત્થતિથિ દેવગુત્તો—વિપ્પો ગુત્તિંદિઓ પવરગુત્તો,
 વિહિય અમંદાણંદા—નંદા નામેણ તસ્સ પિયા. ૨
- જાઓ તાણ સુઓ જમ્મ—પભિડ રોગેહિ મુચ્ચણ નેવ,
 અવિહિયનામો રોગુ ત્તિન્નેવ સો વિસ્સુઓ જાઓ. ૩
- કડયાવિ તસ્સ મેહે—ભિક્કલ્લત્થં કોવિ વરમુણી પત્તો,
 પાહિત્તુ મુયં પાણ્ણ—માહણેણં ઇમો મણિઓ. ૪
- રોગોવસમોવાયં—ઇમસ્સ પહુ કહ્મુ કાઠ કારુભં,
 સમુપાણં તેહિં કહા ન કહિજ્જિડ ઇય મુણી આહ. ૫

સંગમાં આરોગ્ય દિવની માફક અને ઉપસર્ગના સંગમાં કામદેવ આવડની માફક અડગ રહેવું.

લાં આરોગ્ય નામના બ્રાહ્મણનું દર્શન આ રીતે છે.

શ્રીકૃષ્ણનું શરીર જેમ સારા ચક્રથી વિભૂષિત હતું, તેમ જે સજ્જનોના ચક્ર [સમૂહ]થી વિભૂષિત છતાં લાખો ગજ [હાથી]થી સંયુક્ત બહુ સંખ્યાની લક્ષ્મીથી ભરપૂર ઉજ્જેણિ નામે નગરી હતી. ૧

લાં દેવગુપ્ત નામે બ્રાહ્મણ હતો, તે જિતેન્દ્રિય અને કુલીન હતો, તેની બારે આ-
 નંદ કરનારી નંદા નામે ભાર્યા હતી.

તેમને એક પુત્ર થયો, તે જન્મથી માંડી રોગગ્રસ્ત રહ્યો, તેથી બીજું નામ નહિ પાડ્યાથી તે રોગના નામેજ પ્રખ્યાત થયો. ૩

તેના ઘેર એકદા કેદ મુનિ ભિક્ષાર્યે આવી ચડ્યા, ત્યારે તે બ્રાહ્મણ પોતાના તે છોકરાને તેમના પગે પાડી આ રીતે બોલ્યો— ૪

હે પ્રભુ ! તમે કશ્ણા કરી આ બાળકના રોગની શાંતિને ઉપાય કહો. ત્યારે મુનિ બોલ્યા કે, છતાં આજ બળુ છે, તે સમુદાન દોષ લાગે, તેથી તે વાત ન કહેવાય. ૫

તો તેણે મજ્જણે—સહ નિયપુત્રો ગંતુ ઝજ્ઞાણં,
 નમિઝ્ઞણ તયં પુટ્ટો—એવં સો મહરિસી આહ. ૬
 પાવાહ હોઈ દુઃખં—તં પુર્ણ ધમ્મેણ નાસણ સ્વિપ્પં,
 જલણ પલિત્તં મેહં—સલિલ પવાહેણ વિઝ્ઞાઈ. ૭
 ધમ્મેણ સુચિન્નેણ—સિન્ધં નાસંતિ સયલ દુઃસ્વાઈં,
 ઇચારિસાઈં નિયમા—ન હંતિ પુણ્ણા પરમ્ભવેવિ. ૮
 ઇય સુણિતું તે બુદ્ધા—ગિહત્થધમ્મં દુવેવિ ગિણ્ઠંતિ,
 દઢધમ્મો સો માહણ—પુત્તો જાઓ વિસેસેણં. ૯
 ધારિજ્જઈ ઇતો સાયરો વિ કલ્લોલભિન્નકુલસેલ્લો,
 નહુ અન્નજમ્મનિમ્મિય—સુહાસુહો દિન્વપરિણામો. ૧૦
 ઇચ્છાઈ ચિંતંયંતો—રોગાયંકે સહેઈ સમ્મ મિમ્મો,
 સાવજ્જં ચ તિગિચ્છં—મણસાવિ ન પત્થઈ કયાવિ. ૧૧

ત્યારે તે બ્રાહ્મણ અપેરે પોતાના છોકરાને સાથે લઈ, ઉદાનમાં જઈ મુનિને નમીને તે વાત પૂછવા લાગ્યો, ત્યારે તે મહર્ષિ આ રીતે બોલ્યા— ૬

પાપથી દુઃખ થાય છે, અને તે ધર્મથી જલદી નાશ પામે છે. આગથી બળતું ઘર પાણીના પ્રવાહથી છુટાય છે. ૭

ફરી રીતે આચરેલા ધર્મથી સકળ દુઃખ શીઘ્ર નાશ પામે છે, અને પુણ્યથી આવી જાતનાં દુઃખ પરલવમાં પણ ખીલકુલ પ્રાપ્ત થતાં નથી. ૮

એમ સાંભળીને તેઓ પ્રતિભોધ પામી, અને પિતા પુત્ર શ્રાવકનો ધર્મ સ્વીકારતાં હતા. તેમાં પણ તેનો પુત્ર બહુ દ્રઢ ધર્મી થયો. ૯

(તે વિચારવા લાગ્યો કે) તરંગોથી કુળાચળને તોડનાર ફરિઓ ઉછળતો કદાચ અટકાવી શકાય, પણ અન્ય જન્મમાં કરેલ શુભાશુભ કર્મનો દૈવી અપરિણામ અટકાવી શકાયજ નહિ. ૧૦

આવી રીતે વિચારીને તે સમ્યક્ રીતે રોગ સહન કરતો અને સાવચ્છ ચિકિત્સાને તે કોઈ વેળાએ મનથી પણ ઈચ્છતો નહિ. ૧૧

અહ હરિણા દદ ધમ્મુત્તિ-સંસિઓ સો કયાઈ તો હત્ય,
 પત્તા અસદહંતા-દુવે સુરા વિજ્જરૂવધરા. ૧૨
 જંપંતિ હમં બાલં-પડળેયો જડ કરેઈ જે કિરિયં,
 તસ્સયળેહિં પુઠ્ઠ-સા કેરિસિયા, હમે વિંતિ. ૧૩
 મહુઅવલેહો પદમે-પહરે, ચરિમેડ જુમ સુરપાણં,
 નવળીયજુયં કરૂં-નિસિ સહપિસિણ મુત્તવ્વં. ૧૪
 તો દિયપુત્તેણુત્તં-હમેસિ ઇમંપિ નેવ પ કરેમિ,
 વયમ્મૈભીરુચિત્તો-લીવવહો તદ્દ ફુઠો ચેવ. ૧૫

ઉક્તંચ.

મધે માંસે મધુનિ ચ-નવનીતે તત્કતો બહિર્નીતે,
 ઉત્પદ્યંતે વિલીયંતે-તદ્દર્શાઃ સૂક્ષ્મજંતવઃ. ૧૬

હવે છંદ્રે કાષ્ઠ વેળા દેવસભામાં તેના દ્રઢધર્મપણાની પ્રશંસા કરી, ત્યારે એ દેવતા તે વાતને નહિ માનતા થકા (પરીક્ષા માટે) ઇલાં વૈદ્યનું રૂપ ધારણ કરીને આવ્યા. ૧૨

તેઓ બોલ્યા કે, આ બાળક જો અમે કહિયે તે પ્રમાણે ક્રિયા કરે તો, અમે તેને નીરોમ બનાવીયે. ત્યારે તેનાં સગાંવહાલાં પૂછવા લાગ્યાં કે, તે ક્રિયા કેવી છે ? ત્યારે તેઓ નીચે મુજબ કહેવા લાગ્યા. ૧૩

પહેલે પહોરે મધ ચાટવું જોઈયે, છેલ્લા પહોરે જૂની સુરાનું પાન કરવું જોઈયે, રાતે માખણ તથા માંસ સહિત બાત ખાવું જોઈયે. ૧૪

ત્યારે બ્રાહ્મણનો પુત્ર બોલ્યો કે, એમથી એક હિપાય પણ હું કરું તેમ નથી, કેમકે તેમ કરતાં આરૂં વ્રત ભંગ થાય. તેથી હું કરું છું, તેમજ એમાં ખુલ્લી જીવહિંસા છે. ૧૫

જે માટે કહ્યું છે કે, મધમાં, માંસમાં, મધમાં, અને અસથી બહાર કઢાડેલા માખણમાં તેના જેવા રંગવાળા સૂક્ષ્મ જંતુઓ હિંસજતા અને મરતા રહે છે. ૧૬

વિઝેહિ તઓ ભણિયં-દેહ મિણં ધમ્મસાહણં ભદ,
જહવા તહવા પઝણિય-પહ્છા પચ્છિત્ત માયરસુ. ૧૭
તથા ચોક્તં.

સવ્વત્થ સંજમં સંજમાઝ અપ્પાણમેવ રક્ષિજ્જા,
મુચ્છઈ અંઘવાયાઓ-પુણો વિસોહી નૂયા વિરઈ. ૧૮
સો આહ જઈ વિસોહી-પચ્છાવિ કરિસ્સણ તઓ ઇયં,
કિં કીરઈ પદમંપિહુ-ભદા કદમ્પરિસણં વ. ૧૯
ઇય સયણેહિ નિવેણકિ-ભણિઓકિં ન જાવ મક્કણ ઇસો,
તા તે પમ્મચિત્તા-અમરા પયહંતિ નિયરૂવં. ૨૦
કાહિહં સક્કપસંસં-નીરોગતણુ કઓ ઇમો તેહિ,
તુદ્ધો સે સયણગણો- રાયા પુલ્લયંકિઓ જાઓ. ૨૧
તં દદ્ધુ પહિદ્ધમણે-જઈ પયહં કુણઈ ધમ્મમાહણં,

ત્યારે વૈદ્યો બોલ્યા કે, હે ભદ્ર ! આ શરીર છે તે ધર્મનું સાધન છે, માટે જેમ તેમ કરીને પણ તેને તંદુરસ્ત કરી પછી પ્રાયશ્ચિત્ત કરજો. ૧૭

જે માટે કહેલું છે કે, સર્વ બાબતમાં સંયમ રાખવું, પણ સંયમથી પણ આત્માને રાખવું. કેમકે જો આત્મા બચે તો, શરીરને વિશુદ્ધ થઈ શકે છે, અને અવિરતિથી ચાલે છે. ૧૮

તે બોલ્યો કે, જો પાછળથી પણ વિશેષ કરી પડે તો, પહેલેથીજ હે ભદ્ર ! કાદવના સ્પર્શની માફક તે શા માટે કરવું જોઈએ ? ૧૯

એમ સ્વજન અને રાજ્યએ આગ્રહ કર્યા છતાં પણ, તેણે માન્યું નહિ, તેટલામાં તે દેવતાઓ પ્રસુદિત થઈને પોતાનું રૂપ પ્રગટ કરતા હતા. ૨૦

પછી તેમણે ઇંદ્રે કરેલી પ્રશંસા કહીને તેને નીરોગ કર્યો, એટલે તેનાં સગાંવહાલાં સગાં થયાં, અને રાજ્ય પણ રોમાંચિત થયો. ૨૧

તેને જોઈને લોકો હર્ષિત થઈ, ધર્મનું માહાત્મ્ય પ્રગટ કરવા લાગ્યા, અને ધણી

બુદ્ધા બહેવે જીવા--વયપાલણઝજુયા જાયા. ૨૨

તત્પભિઙ્ગે ઇમી લોએ--આરુગ્ગ દિઓ ત્તિ વિસ્સુઓ જાઓ,
પાલિય વયાઈ જાઓ--કમેણ સુહમાયણં एसो. ૨૩

एवमारोग्यविप्रस्य वृत्तं वरं
धीरधर्मेच्छु चेतश्चमत्कृत् परं ।
भव्यलोका निशम्याप्रकंपाःसदा
पालयध्वं व्रतानि स्फुरत्संमदाः ॥ २४ ॥

॥ इत्यारोग्यद्विजदृष्टान्तः ॥

(છ)

કામદેવદ્રષ્ટાંતસ્તૂપાસકદશાઙ્ગોઽવસેયઃ

इत्युक्तो व्रतकर्मणि सेवन इति चतुर्थो भेद—स्तदुक्तौ च सम-
र्थितं भावश्चावकस्य प्रथमं कृतव्रतकर्मरूपं सप्रभेदं लक्षणं—संप्रति शी-
लवत्स्वरूपं द्वितीयं लक्षणं व्याख्यानयन्नाह.

જીવો પ્રતિબોધ પામી, વ્રત પાળવા ઉત્થુકત થયા. ૨૨

તે દિવસથી માંડીને તે લોકમાં આરોગ્યદિગ્ગ્જ્ઞ એવા નામથી પ્રખ્યાત થયો, અને
વ્રતો પાળીને અતુકમે સુખ ભાગ્યન થયો. ૨૩

એ રીતે હે ભવ્ય લોકેશ ! તમે ધીર અને ધર્મેચ્છુ જનોના ચિત્તને ચમત્કાર
કરનાર આરોગ્ય આઠાણુનું ઉત્તમ વૃત્તાંત સાંભળીને આનંદ ધરી હમેશાં દૃઢપણે વ્રતોને
પાલન કરો. ૨૪

એ રીતે આરોગ્યદિગ્ગ્જ્ઞનો દ્રષ્ટાંત થયો.

કામદેવનો દ્રષ્ટાંત તો ઉપાસક દશા સૂત્રથી જાણી લેવો.

એ રીતે વ્રતકર્મમાં સેવનરૂપ ગોથો બેદ કહ્યો, તે કહ્યાથી જાવ આવકતું પહેલું
કૃતવ્રતકર્મરૂપ લક્ષણ તેના પ્રભેદ સાથે સમર્થિત કર્યું હવે શીજવંતરૂપ બીજા લક્ષણની
વ્યાખ્યા કરે છે:—

(મૂલં,)

આયયણં રુ નિસેવહ^૧—વજ્જહ પરમેહપવિસણ મકજ્જે^૨ ।
 નિચ્ચમણુબ્ભડવેસો^૩—ન ભણહ સવિયીરવચણાઈ^૪ ॥ ૩૭ ॥
 પરિહરહ બાલકીલં^૫—સાહહ કજ્જાઈ મહુરનીઈં^૬ ।
 હય છન્વિહસીલિજુઓ—વિન્નેઓ સીલવંતો તથ ॥ ૩૮ ॥

(ટીકાં)

આયતનં ધાર્મિકજનમીલનસ્થાનં—ઉક્તંચ.

જત્ય સાહમ્મિયા બહેવે—સીલવંતા બહુસ્સુયા,

ચરિત્તાચારસંપન્ના—આયયણં તં વિયાણાહિ.

સુરવધારણે પ્રતિપક્ષપ્રતિષેધાર્થઃ—તતશ્ચાયતનમેવ નિષેવતે ભાવ-
 શ્રાવકો, નાનાયતનમિતિ યોગઃ.

મૂળનો અર્થ.

આયતન સેવે, વગર પ્રયોજને પારકા ધરમાં પ્રવેશ નહિ
 કરે, હમેશાં અનુહસ્ટ વેશ રાખે, વિકારવાળાં વચન નહિ
 બોલે, બાળકીડાનો પરિહાર કરે, મધુર નીતિથી કામની
 સિદ્ધિ કરે, એમ છ પ્રકારના શીલથી જે યુક્ત હોય તે
 ઇહાં શીળવંત બાણુવો. ૩૭—૩૮

[ટીકાનો અર્થ.]

આયતન એટલે ધાર્મિક જન મળવાનાં સ્થાન—જે માટે કહ્યું છે કે,

“ જ્યાં શીળવંત, બહુશ્રુત, અને ચારિત્રના આચારવાળા ધણા સાધર્મિ બંધુઓ
 રહેતા હોય, તેને આયતન બાણુવું. ”

પુ શબ્દ અવધારણુ માટે છે, તે પ્રતિપક્ષના પ્રતિષેધાર્થે છે. તેથી એ અર્થ
 નીકળે છે કે, ભાવ શ્રાવક આયતનનેજ સેવે—અનાયતનને નહિ સેવે.

ન ભિલ્લપણીસુ ન ચોરસંશ્રયે—

ન પાર્વતીયેષુ જનેષુ સંવસેત્,

ન હિંસ્રદુષ્ટાશયલોકસંનિધૌ—

કુસંગતિઃ સાધુજનસ્ય નિંદિતા.

તથા,

દંસણનિઘ્મેયણયા—ચરિત્તનિઘ્મેયણીયઃ અણવરયે,

જત્ય પયટ્ટદ્ વિગદા—ત મણાયયણં મહાપાવં.

इति प्रथमं शीलं.

તથા વર્જયતિ પરગૃહપ્રવેશનમન્યેષાં મંદિરેષુ ગમન—મકાર્યે ગુરુતર-
કાર્યાભાવે, નષ્ટવિનષ્ટાદાવાશંકાસંભવાદિતિ દ્વિતીયં શીલં.

તથા નિત્યં સદાનુદ્ગટવેષોઽનુલ્લવણનેપથ્યો ભવતિ ભાવશ્રાવક
इति तृतीयं शीलं.

ન મળાતિ નમ્રૂતે—સવિકારાણિ રાગદ્વેષવિકારોત્પત્તિહેતુભૂતાનિ
वचनानि वाच इति चतुर्थं शीलं.

(જે માટે કહ્યું છે કે) ભીક્ષુની પદ્મીઓમાં નહિ રહેવું, ચોસેના નિવાસમાં નહિ રહેવું, પર્વતવાસી લોકોમાં નહિ રહેવું, તેમજ હિંસ્રક અને દુષ્ટ બુદ્ધિવાળા લોકના પડખા-
માં નહિ રહેવું. કેમકે સારા માણસને કુસંગતિ કરવાની મનાઇ છે.

વળી જ્યાં દર્શન નિર્ભેદિની અને ચારિત્ર નિર્ભેદિની વિકથા નિરંતર થતી હોય, તે
અહુ દુષ્ટ અનાયતન બાણવું.

[એ અનાયતન ન સેવે] એ પ્રથમ શીળ છે.

તથા પરગૃહ પ્રવેશ એટલે બીજાઓના ઘરે જવું, તે અકાર્યે એટલે બારે જરૂરી કામ શિવાય વળવું, કેમકે કાંઈ જતું કરતું રહે તો, તેમને આપણાપર ખાલી આશંકા રહી જાય, એ બીજું શીળ છે.

તથા અનુદૂભટ વેષ એટલે સાદો વેષ ધારણ કરવો, એ ત્રીજું શીળ છે.

તથા સવિકાર વચન એટલે રાગદ્વેષરૂપ વિકારની ઉત્પત્તિની કારણભૂત વાણી નહિ

તથા પરિહરતિ નાસેવતે ચાલક્રીડાં બુલિશજનવિનોદવ્યાપારં
શૂતાદિકમિતિ પંચમં શીલં.

તથા સાધયતિ નિષ્પાદયતિ કાર્યાણિ પ્રયોજનાનિ મધુરનીત્યા
સામપૂર્વકં “ સોમ સુંદરૈવં કુરુષ્વે ” ત્યાદિનેતિ ષષ્ઠં શીલં.

इति पूर्वोक्तप्रकारेण षड्विधशीलयुतो विज्ञेयः शीलवानत्र श्राव-
•कविचार इति.

સંપ્રત્યેતદેવ શીલપદકં વ્યાખ્યાનયન્ પ્રથમં શીલં આયતનલક્ષ-
ણં ગાથાપૂર્વાદ્દેન ગુણોપદર્શનપૂર્વકં ભાવયતિ.

[મૂલં]

આયયળ સેવળાઓ—દોસા નિજ્ઞંતિ વઢૂઈ ગુણોહો.

આયતનમુક્તસ્વરૂપં તસ્ય સેવનાદુપાસનાદોષા મિથ્યાત્વાદયઃ

એલે, એ ચોથું શીળ છે.

તથા બાળક્રીડા એટલે મૂર્ખ જનને વિનોદ દેનારાં જુગાર વગેરે ક્રમ વળે, એ
પાંચમું શીળ છે.

તથા કામ એટલે પ્રિય જનોને મધુર નીતિથી એટલે “ હે ભક્ષા ભાષ! આમ કર ”
એમ સામ વચને કરી સિદ્ધ કરે, એ છઠું શીળ બાણુ.

એ પૂર્વોક્ત પ્રકારે કરીને છ પ્રકારના શીળથી જે યુક્ત હોય, તે છઠ્ઠાં શ્રાવકના
ચિચારમાં શીળવાન બાણુવે.

હવે એજ છ શીળની વ્યાખ્યા કરતાં પહેલું આયતનરૂપ શીળ અર્થે ગાથાવડે
તેના ગુણ બતાવીને સિદ્ધ કરે છે :—

મૂળનો અર્થ.

આયતન સેવવાથી દોષ નાશ પામે છે અને ગુણનો સમૂહ
વધે છે.

સીયંતે હીયંતે સ્યં યાંતીતિભાવઃ—વર્દ્ધતે વૃદ્ધિમુપૈતિ ગુણૌધો જ્ઞાનાદિગુ-
ણકલાપઃ, સુદર્શનસ્યેવ.

તત્જ્ઞાતં ચૈવં.

ઇહપરમાહિમસમેયા—સહપવિત્તા સયાવિ સિવકલિયા, હિમવંતસેલ-
ભૂમિ વ્વ—અત્થિ સોગંધિયા નયરી ॥ ૧ ॥ તત્થય મિચ્છદિઢ્ઠી—નયરપ-
હાણો સુદંસણો સિઢ્ઠી, સુયપારિવાયગમત્તો—અહિઅવગયસંસ્થસિદ્ધંતો ॥ ૨ ॥
ઇત્તો સુરઢવિસણ—વારવહ નામ પુરવરી અત્થિ । સંમત્તપવિત્તમણો—તં પ-
રિવાલહ નિવો વિણ્હ ॥ ૩ ॥ સત્થેવ સત્થવાહા—થાવચ્ચા નામ .
પાયડા અત્થિ । કમ્મવસાઓ બાલંમિ—નંદને જાયપદ્મરણા ॥ ૪ ॥
સોયભરનિવ્ભરાણ તીણ વાલસ્સ નો કયં નામ, તો થાવચ્ચાપુ-
ત્તો—સો વિક્કવાઓ સયલલોણ. ॥ ૫ ॥ કાલેણ કલાકુસલો—પત્તો

(ટીકા.)

ઉક્તસ્વરૂપ આપતનના સેવન-ઉપાસનથી મિથ્યાત્વાદિક દોષ ક્ષીણ થાય છે, અ-
જ્ઞાનાદિક ગુણ સમૂહ વૃદ્ધિ પામે છે, સુદર્શનની મારફત.

સુદર્શન કથા.

પરમ—હિમ—સહિત (ભારે બરફવાળી) સતી પવિત્ર (પાર્વતીથી પવિત્ર)
શિવ કલિત (મહાદેવ સહિત) હિમાવનની ભૂમિ માફક—પર—મહિમ સમેત (ભારે
મહિમાવાળી) સસી પવિત્ર [સતી સ્ત્રીઓથી પવિત્ર] શિવ કલિત [નિરૂપદ્રવ] એવી
સૌગંધિકા નગરી હતી. [૧] ત્યાં નગરમાં મુખ્ય ગણુતો સુદર્શન નામે 'મિથ્યાદષ્ટિ શેઠ
હતો, તે શુકપરિવ્રાજકનો ભક્ત હતો, અને સાંખ્ય સિદ્ધાંતને પૂરતી રીતે જાણુતો. [૨]
આણીમેર સોરઠ દેશમાં દ્વારિકા નામે નગરી હતી, ત્યાં સમ્યક્ત્વથી પવિત્ર શ્રીકૃષ્ણ રાજ
રાજ્ય કરતો. [૩] ત્યાં થાવચ્ચા નામે એક પ્રખ્યાત સાર્થવાહી હતી, તેનો આજક નાનો
જતાં કર્મવશે તેનો પતિ મરણ પામ્યો હતો. (૪) તેથી તેણીએ શોકાતુર રહીને તે
આજકનું નામજ નહિ પાડયું, તેથી તે બધા લોકમાં થાવચ્ચા પુત્ર એવે નામે યોગપ્રાપ્ત
લાગ્યો. [૫] તે કાળે કરી કળાકુશળ યજ્ઞ યૌવન પામ્યો, ત્યારે તેની માતાએ તેને એ-

તરુણત્તર્ણામિ જળણી, પરિણાવિઓ સમંચિય-વર્તીસમહિબકનાઓ
 ॥ ૬ ॥ તાહિ સમં સુહમસમં-અણુદ્વમાણસ્સ વિગયંચિતસ્સ, દોગુંદ-
 ગદેવસ્સ વ-સમંકંતો વહૂ કાલો ॥ ૭ ॥ તત્થન્નદિણે પત્તો-નેમિ-
 જિણો તસ્સ વંદણાનિમિત્તં, રાયા દસારસીહો-સવ્વવિભૂદ્ધિ સંચલિઓ
 ॥ ૮ ॥ અન્નોવિહુ રાઈસર-તલવર સત્થાહસિદ્ધિયંભિદ્ધો, નયરીલોઓ
 •અહમહમિગાઈ ચલિઓ જિણં નમિત્તં ॥ ૯ ॥ દદ્દુ કયસિંગારં-એગમુહં
 પત્થિયં નયરલોયં, નિયપંદિહારં પુચ્છદ્-થાવચ્ચાનંદણો એવં ॥ ૧૦ ॥
 કત્થ ઇમો સંચલિઓ-કયસિંગારો જણો તુરિય તુરિયં, સો આહ ભુવણ-
 નાહસ્સ-નેમિનાહસ્સ નમણત્થં ॥ ૧૧ ॥ તો સોવિરહારુદ્ધો-ભત્તીએ ગં-
 તુ તત્થ વિહિપુચ્ચં, વંદદ્ તિલોયનાહં-મુણેદ્ધ ધમ્મં ચ એગગો. ॥ ૧૨ ॥
 નાઉણ અસારત્તં-ભવસ્સ નીસેસદુક્ખપભવસ્સ, મુક્ખં ચ મહામુક્ખં-
 સજ્જં ચારિત્તધમ્મસ્સ ॥ ૧૩ ॥ સંવેગભાવિઓ તો-થાવચ્ચાનંદણો

•કજ વખતે બત્રીશ મોટા શેડીઆઓની કન્યા પરણાવી. [૬] તેમની સાથે તે દોઝુદક દેવના માફક નિશ્ચિતપણે અનુપમ સુખ ભોગવતો રહેતો, એમ તેણે ધણો વખત પસાર કર્યો. [૭] ત્યાં એક દિવસે નેમિનાથ જિન પધાર્યા, તેને વાંદવા માટે શ્રીકૃષ્ણ મોટા હાકમાકથી જવા લાગ્યો. (૮) વળી ત્યાં બીજા પણ રાજેશ્વર-તલવર-સાર્થવાહ-શેઠ વગેરે નગરલોકો વહેલા વહેલા થઈ જિનને નમવા આવ્યા. [૯] તેઓને શ્રંગાર સજ્જ એક દિશામાં આવ્યા જતા જોઈ થાવચ્ચા પુત્ર પોતાના પ્રતિહાર (છડીદાર)ને પૂછવા લાગ્યો. (૧૦) આ લોકો શ્રંગાર સજ્જ હતાવળા થઈ ક્યાં જાય છે? ત્યારે તે પ્રતિહાર બોલ્યો કે, નેમિનાથ ભગવાનને નમવા સાર જાય છે. [૧૧] ત્યારે તે પણ રથ પર ચડી ત્યાં જઈ ભક્તિથી વિધિપૂર્વક ભગવાનને વાંદવા લાગ્યો, અને એકાગ્ર થઈ ધર્મ સાંભળવા લાગ્યો. [૧૨] સંસાર સકળ દુઃખનું કારણ હોવાથી અસાર છે, મોક્ષમાં મહા સુખ છે, અને આરિત્ર પાળવાથી તે મળે છે-એમ બાણીને તે સંવેગ પામી, જિ-નેશ્વરને કહેવા લાગ્યો કે, માતાને પુછીને તમારી પાસે દીક્ષા લઈશ. [૧૪-૧૫] ભગવાન બોલ્યા કે, એજ વાત યુક્ત છે-ત્યારે તે થાવચ્ચા કુમાર ઘેર જઈ, માતાને

જિણં મળઇ, અપુચ્છિણ જણણિં-પહુપાસે પવ્વહસ્સામિ ॥ ૧૪ ॥
 જુત્ત મિણં તિ જિણેણં-મણિણ, મંતૂણ મંદિરે જણણિ, વિન્નવડ પાય-
 વહિઓ-અમ્મહો ગિણ્હામિ પવ્વજ્જં. ॥ ૧૫ ॥ સાવિહુ સિણેહમૂદા-રૂય-
 માણી મળઇ દુકરા સુદ્ધુ, અન્નસ્સવિ પવ્વજ્જા-વિસેસઓ તુજ્જ સુહિ-
 યસ્સ ॥ ૧૬ ॥ આસાલમ્મં કહ મુંચસે મમં પુત્ત નિદ્ધુરો હોડં, વત્તી-
 સં મજ્જાઓ-ઇમાડ તહ વિણયસજ્જાઓ ॥ ૧૭ ॥ દાણોવમોગકજ્જે-
 પજ્જતં કુલકમાગયં રિત્થં, પુવ્વસુકણ પત્તં-વિલસસુ તા દાણવમ્મર-
 ઓ ॥ ૧૮ ॥ વહ્વિયકુલસંતાણો-વયપરિણામે કરિજ્જં હિયમદ્દં,
 સો મળઇ અણિચ્ચે જીવિંયંમિ નય ણરિસં ઘડઇ ॥ ૧૯ ॥

અવિય.

અન્નહ પરિચિંતિજ્જઇ-સહરિસકં દુઝ્જણ હિયણ પરિણમઇ
 અન્નહચ્ચિય-કજ્જારંમો વિહિવસેણ ॥ ૨૦ ॥ એમાઇ ઉત્તિષ્ઠિઉત્તિ-
 માવણા સુદ્ધુનિચ્છિ ઉચ્છાહં । કલિણં યાવચ્ચા-અણુમન્નઇ તં અકા-
 માવિ ॥ ૨૧ ॥ મંતુ કેસવમૂલં-કહેઇ સયલંપિ પુત્તવુત્તંતં । મગ્ગે

પગે પડી વીનવંવા લાગ્યો કે, હે માતા ! હું દીક્ષા લઇશ. [૧૫] ત્યારે તેની માતા
 રનેહથી મૂઠ થઇ રેતી થકી બોલી કે, પ્રવ્રજ્યા બીજને પણ બહુ દુઝર છે, તેથી તારા
 જેવા સુખીને તે વધુ દુઝર થશે. [૧૬] હે પુત્ર ! તું નિબુર થઇને આશા લેશેલી
 મને તથા આ બીજી વિનયવાળી બાઈઓને કેમ મેલીને જઇશ ? (૧૭) માટે દેતાં
 ખાતાં નહિ ખુટે એવું આ કુળકમાગત ધન જે તારા પૂર્વનાં સુકૃતથી તને પ્રાપ્ત થયું છે,
 તેને દાન ધર્મમાં વાપરતો થકો વિશ્વાસ કર. [૧૮] અને પુત્ર પરિવાર થયા પછી તારી
 મોટી ઉમ્મર થાય, ત્યારે તારું આત્મહિતાર્થ કરજે. એમ માતાએ કહેતાં તે બોલ્યો કે,
 જીવિત અનિત્ય છે, તેમાં એમ કરવું નહિ ઘટે. (૧૯) વળી આપણા હૃદયથી આપણે
 એક વાત ચિંતવીએ, અને નશીબના યોગે બીજુંજ કંઇ થઇ પડે છે. (૨૦) ઇત્યાદિક
 યુક્તિ પ્રયુક્તિની ભાવના ઉપરથી તેનો દ્રઢ ઉત્સાહ જાણીને યાવચ્ચા સાર્થવાહી તેને પોતાની
 ઇચ્છા નહિ છતાં પણ અનુમતિ આપતી હતી. [૨૧] પછી તેણીએ શ્રીકૃષ્ણ પાસે

સચ્ચિધે-દિક્ષામાહિમા કરણ હેઝં ॥ ૨૨ ॥ તુઠ્ઠો મળેઈ કળ્હો-ધન્નો-
સો જસ્સ નિચ્છઝો ધમ્મે । તો ચિઠ્ઠ નિચ્વુયા તં દિક્ષામાહિમં અહં
કાહં ॥ ૨૩ ॥ ગંતૂણય તગ્ગેહં- તીસે પુત્તં સયં મળેઈ કળ્હો । મુંજ-
સુ વચ્છ સુદ્દાઈ-ભિક્ષાચરિયા મહાદુક્ખા ॥ ૨૪ ॥ સો પઢિમળેઈ
સામિય-મયાભિભૂયાણ કેરિસં સુક્ખં । તા સવ્વમયપણાસી-ધમ્મુ ચિચ-
ય જુજ્જણે કાર્ડ ॥ ૨૫ ॥

સજા.

મહ બાહુચ્છાયાણ-વચ્છ વસંતસ્સ, તે મયં નત્થિ । અહ અત્થિ
તા નિવેયસુ-જેણ નિવારોમિ તં તુરિયં ॥ ૨૬ ॥

થાવચ્ચાસુત:

જઈ એવં તા ઈતં-જરં ચ મચ્ચું ચ મે નિવારોહિ । જેણ સુનિ
વ્વુપહિયઓ-ભોગસુદં સામિ માણેમિ ॥ ૨૭ ॥ મળેઈ નરિંદો સુંદર—

જઈ, પુત્રનું સઘળું વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યું, અને દીક્ષા મહોત્સવ કરવા માટે રાત્રી ચિન્હ
માગ્યાં. (૨૨) ત્યારે શ્રીકૃષ્ણ સંતોષ પામીને કહેવા લાગ્યા કે, જેને ધર્મના માટે આવો
નિશ્ચય છે તેને ધન્ય છે, માટે [હે સાચાણી !] તું નિશ્ચિંત રહે—હું પોતેજ દીક્ષા
મહોત્સવ કરીશ. [૨૩] પછી શ્રીકૃષ્ણ તેના ઘેર જઈને તે થાવચ્ચા કુમારને કહેવા લાગ્યો
કે, હે વત્સ ! તું સુખ ભોગવ—કેમકે ભિક્ષા માગવી એ મહા દુઃખ ભરેલી છે. (૨૪)

ત્યારે થાવચ્ચા કુમાર બોલ્યો, હે સ્વામિ ! ભયથી જે અભિશૂંત હોય, તેને સુખ
ક્યાંથી હોય ? માટે સર્વ ભયને નસાડનાર ધર્મજ કરવો જોઈયે. (૨૫)

શ્રી કૃષ્ણ બોલ્યો :—મારી બાહુની છાયામાં વસતા થકાં, હે વત્સ ! તને ભય
છેજ નહિ, અને જે હોય તો કહી દે કે, જેથી હું તેને ઝટ નિવારી આપું. (૨૬)
ત્યારે થાવચ્ચા કુમાર બોલ્યો કે, જે એમ છે તો, મારા તરફ આવતા જરા અને
મૃત્યુને નિવારો, કે જેથી હું નિશ્ચિંત મનથી, હે સ્વામિ ! ભોગસુખ માણું. [૨૭] ત્યારે

દુઘ્વાર મિમં દુગંધિ જિયલોણ । વારિડ મિમે ન સવકી--સવકો વિ, ક-
હં પુળો અમ્હે ॥ ૨૮ ॥

જાઓ,

કમ્મવસેણ જિયાણં-જરમરણાં હવંતિ સંસારે । ઇયરો મ્હણં અ-
હચ્ચિય-કમ્માઈ નિહંતુ મિચ્છામિ ॥ ૨૯ ॥ ઇય નાહ નિચ્છયં સે-નર-
નાહો મ્હણં સાહુસાહુ તુમં । પવ્વયસુ ધીર એવં-પુજ્જંતુ મળોરદા તુ-
હ્મ ॥ ૩૦ ॥ અહ આગમ્મ સંભવણે-કારેહ હરી પુરીહ સયલાણ । હ-
મ્મો સળયં એવં-થાવચ્ચાનેદ્ધણો एसो ॥ ૩૧ ॥ પવ્વથ મુક્કલકામી-
જહ તા અન્નોવિ કોવિ પવ્વયહ । તં અણુપન્નહ કળ્હો-તસ્સ કુહુવં ચ
પાલેહ ॥ ૩૨ ॥ સોહણ ઘોસણ મિળં-સહસ્સમેગં ઉવઠ્ઠિયં તત્થ,
રાયપ્પમુહસુયાણં-સંસારવિરત્તચિત્તાણં ॥ ૩૩ ॥ નિક્કલમળમહામહિમં-રા-
યા તેસિં કરેહ સવ્વેસિં । ઇય થાવચ્ચા પુત્તો-સહસ્સસહિઓ વિનિક્કલ-
તો ॥ ૩૪ ॥ જાઓ ચહ્મદસપુવ્વી જિણેણ સોચેવ તસ્સ પરિવારો ।

રાજા બોલ્યો કે, હે સુંદર! આ જીવલોકમાં એ બે તો દુર્ગાર છે; એને વારવાને ઇંદ્ર પણ
સમર્થ નથી, તો અમે શી રીતે વારીયે? (૨૮) જે માટે સંસારમાં જીવને કર્મના વંશ કરીને
જરામરણ પ્રાપ્ત થાય છે. ત્યારે થાવચ્ચા કુમાર બોલ્યો કે, તેથીજ હું ક્રોધને તોડવા
છઠ્ઠું છું. [૨૯] એમ તેનો નિશ્ચય બોધને શ્રી કૃષ્ણ બોલ્યો કે, તને સાબાસ છે, હે ધીર!
ખુશાલી તું પ્રવળ્યા લે, અને તારા મનોરથો પૂર્ણ થાઓ. (૩૦) હવે શ્રી કૃષ્ણ પોતાના
ધેર આવી, આખી નગરીમાં આ રીતે ઉદ્દેશોપણ કરાવી કે, “ આ થાવચ્ચાકુમાર મોક્ષા-
ર્થી થઇને દીક્ષા લે છે, માટે ખીજી પણ જે કોઇ દીક્ષા લેવા તૈયાર થાય, તેને શ્રીકૃષ્ણ
રજા આપે છે, અને તેના કુટુંબને તે પાળશે. ” [૩૧-૩૨] આ ઉદ્દેશોપણ સાંભળીને
સંસારથી વિરક્ત ચિત્તવાળા રાજકુમાર વગેરે હજાર જણ દીક્ષા લેવા તૈયાર થયા. (૩૩)
તે બધાનો દીક્ષા મહોત્સવ રાજાએ કરાવ્યો. એમ થાવચ્ચાકુમાર એક જ હજાર જણ સાથે
નિષ્કાંત થયો. [૩૪] તે ભણીને ચૈત્યપૂર્વી થયો, ત્યારે ભગવાને તેનો પરિવાર તેને સાં-

દિઓ તો ઝગતવો-વિહરડ મહિંડલં एसो ॥ ૩૫ ॥ પઢિહોર જિન-
ધમ્મે-જળં બહું તહય સેલગપુરંભિ । પંચસયમંતિસહિયં-સેલગરામં કુણહ
સહું ॥ ૩૬ ॥ પયડિયમુણિજનકપ્પો-જયનિત્થારણપહાણસંકપ્પો । હેલાહ
હાણિયદપ્પો-નિજ્ઞિણિયસદપ્પકંદપ્પો ॥ ૩૭ ॥ ચંદુજ્જલચારિત્તો-વસ-
આચિત્તો કયાવિ વિહરંતો । સો થાવચ્ચાપુત્તો-નયરિં સોગંધિયં પપ્પો
॥ ૩૮ ॥ અહમહમિગાહ ગુરુ ચરણ-નમણહેહં પુરી જળો નીહ । તં દદહ
કોઝગેળં-સિઢી વિ સુદંસણો ચલિઓ ॥ ૩૯ ॥ રયણસયઆયયળં-
ભવતરુમુમૂરણે મહાકરિણં । મિચ્છત્તતિમિરઅરુણં-સો તુહો નમહ મુ-
ણિરયળં ॥ ૪૦ ॥ તતો સુદંસણસ્સ ય-તીસે ય મહાલિયાહ પરિસાણ
ઝહામગાહિરસહં-एवं સૂરી કહહ ધમ્મં ॥ ૪૧ ॥ મન્વા, જહ મન્વપયં-હ-
ચ્છહ સેવેહ તો સયા યયળં । આયયળં પુણ સાહૂ-પંચવિહાચારસંપજા
॥ ૪૨ ॥ આયયળ સેવણાઓ-વહંતિ ગુણા તરુ વ્વ જલસિત્તા । વિહ-

ખો. બાદ તે હમ તપ કરતો થકો મહીમંડળપર વિચરવા લાગ્યો. [૩૫] તેણે ધણા
લોકને જૈનધર્મી કયા-તેમજ સેલકપુર પાંચસો મંત્રી સહિત સેલગરામને શ્રાવક કમોર
(૩૬) તે મુનિજનના આચારને પ્રગટ કરતો, જગતનો નિસ્તાર કરવાનો સંકલ્પ ધરતો,
દર્પને ઝટ દધને પ્રતિહત કરતો, ભારે જોરવાળા કંદર્પને છતતો, ચંદ્ર માણક ઉલ્લવળ આ-
શિરને પાળતો તથા પ્રસન્ન ચિત્તને રાખતો થકો વિચરતો રહીને સૌમધિકા નગરીમાં આ-
વ્યો. (૩૭-૩૮) તેને નમવા માટે નગરના લોકો ઢોઢોઢોડ કરતા નીકળ્યા, તે જોઈને
સુદર્શન શેઠ પણ કૌતુકથી ત્યાં ચાલ્યો. (૩૯) તે ત્યાં આવીને રત્નત્રયના આયતન
[૪૦], ભવશ્રી તરને ઉન્મૂલન કરવા મોટા હાથી સમાન, અને મિથ્યાત્વશ્રી અપઘ-
રને હણવા અશ્વ સમાન તે ચાવડ્યા કુમાર મહા મુનિને જોઈ સંતુષ્ટ થઈને પાંચ પડો.
(૪૦) ત્યાં સુદર્શન શેઠને તથા તે મોટી પર્વદાને ઉંચા અને ગંભીર શબ્દે કહી આચા-
ર્ય આ રીતે ધર્મ કહેવા લાગ્યા:— (૪૧) હે ભવ્યો ! જો તમે કલ્યાણમય પદને પા-
મવા ઇચ્છતા હો તો, હમેશાં આયતન સેવો. ત્યાં આયતન તે પાંચ પ્રકારના આચારને
પાળતા સાધુઓ બળ્યવા. [૪૨] આયતનના સેવનથી ઝાડ જેમ પાણી સીંચવાથી વધે,

દેહ દોસજાલં-સીયંપિ ચ સૂરકિરણહયં ॥ ૪૩ ॥ इय सुणिय भणइ
 सिद्धी-तुम्हं धम्मो भयंत किंमूलो । भणइ गुरु णे धम्मो-सुदंसणा
 विणयमूलु स्ति ॥ ४४ ॥ सो पुण विणओ दुबिहो-अगारिविणओ ण-
 गारिविणओ य । भारसवयाइं पढमे-महव्वयाइं च वीयंमि ॥ ४५ ॥
 तुम्हं सुदंसणा पुण-धम्मो किंमूलओ स पच्चाह । अम्हाण सोयमूलो-
 सगगफलो सो अविग्घेण ॥ ४६ ॥ तो भणइ गुरु जीवो-पाणिवहाइ हि
 मइपिडं धणियं । कह तेहि च्चिय सुज्झइ-रुहिणेण च रुहिणकयवत्थं
 ॥ ४७ ॥ इय सोउं पढिबुद्धो-दंसणमूलं सुदंसणो तुहो । गिण्हइ गिह-
 त्यधम्मं-पालइ सगगकाल मकलंकं ॥ ४८ ॥

તર્ણં સુવપરિવાયગસ્સ ઈમીસે કહાણ લલ્લહસ્સ સમાણસ્સ ય-
 મેયારુલ્લે અભત્થિણ સમુપ્પજિજત્યા—

● एवं खलु सुदंसणो सोयमूले धम्मे विणयजहाय विणयमूले धम्मे

તેમ ગુણો વધે છે, અને સૂર્યનાં કિરણોથી જેમ શીત નાશ પામે છે, તેમ દોષગળા ના-
 સ પામે છે. (૪૩) એમ સાંભળીને સુદર્શન શેઠ તેમને પુછવા લાગ્યો કે, હે ભગવન !
 તમારો ધર્મ કિંમૂળ છે ? ત્યારે ગુરુ બોલ્યા કે, હે સુદર્શન ! અમારો ધર્મ વિનયમૂળ છે.
 [૪૪] તે વિનય બે પ્રકારનો છે:— અગારિ વિનય, અને અનગારિ વિનય. પહેલામાં
 ખાર વ્રત છે, અને ખીજમાં મહાવ્રત છે. (૪૫) હવે હે સુદર્શન ! તારો ધર્મ કિંમૂળ
 છે ? સુદર્શન બોલ્યો, અમારો ધર્મ શૌચમૂળ છે, અને તે અવિદ્યપણે સ્વર્ગ આપે છે.
 [૪૬] ત્યારે ગુરુ બોલ્યા— જીવ પ્રાણિવધ વગેરેથી ખુબ સતિન ચઢને પાછો તેનાવડેજ
 કેમ સુદ્ધ થાય ? કેમકે રૂધિરથી ખરડાયલું વસ્ત્ર રૂધિરથી સુદ્ધ થઈ શકતું નથી. (૪૭)
 એમ સાંભળીને સુદર્શન સંતુષ્ટ થઈ પ્રતિજ્ઞા પાળી, ગૃહસ્થ ધર્મ સ્વીકારી, તેને સદાકાળ
 પાળવા લાગ્યો. [૪૮]

ત્યારે શુકપરિવાજકને તે વાતની ખબર પડતાં તેને એવો વિચાર આવ્યો કે, સુદર્શન
 શૌચમૂળ ધર્મ છોડી વિનયમૂળ ધર્મ સ્વીકાર્યો છે, તો મારે સુદર્શનને તે મત સુધાવવું, કે
 નથી તે ફરીને શૌચમૂળ ધર્મ કહે. એમ વિચારીને તે હળાર પરિવાજકની સાથે ગયાં

પદિક્ષ્ણો તં સેયં સ્વલુ મમ સુદંસણસ્સ દિઢિં વામિષ્ણ-પુણરવિ સોય-
મૂલે ધમ્મે આઘવહિં તિ કટ્ટુ एवं સંપેહેદ, (૨) પરિવાયગસહસ્સેજે
સદ્ધિં જેજેવ સોગંધિયા પુરી, જેજેવ પસ્થિવાયગા વસહી. તેજેવ ઉવોગચ્છ
ઇ, (૨) ઘેઢનિક્સેવં કરેદ, [૨] ધાતુરત્તવત્થપરિહિં પવિરક્કપરિ-
વાયગસદ્ધિં સંપરિવુદે પરિવાયગા વસહીઓ પઢિનિક્સમહ-સોગંધિયા-
ણ નયરીણ મજ્ઞમજ્ઞેજે જેજેવ સુદંસણે તેજેવ ઉવોગચ્છઇ.

તણં સે સુદંસણે તં સુયં ઇજ્જમાણં પાસઇ, (૨) નો અઘ્ઠુ-
ઢેદ-નો પચ્ચુગચ્છઇ-નો આઠાઇ-નો પસ્થિયાનાઇ-નો વંદઇ-તુસિની-
ણ સંચિઢઇ.

તણં સે સુપ પરિવાયગે સુદંસણં અણુઢિયં પાસિત્તા एवं વયા-
સિઃ—તુમં નં સુદંસણા અન્નયા મમં ઇજ્જમાણં પાસિત્તા અઘ્ઠુઢેસિ
જાવ વંદાસિ-ઇયાણિં સુદંસણા તુમં મમં ઇજ્જમાણં પાસિત્તા જાવ નો
વંદાસિ,—તં કસ્સણં સુદંસણા ઇમે ણ્યારુવે વિણયમૂલે ધમ્મે પદિક્ષે ?

સૌગંધિકા નગરીમાં પરિવ્રાજકની વસતિ હતી, ત્યાં આવીને ઉતર્યો. પછી ધાતુરકા વચ્ચે
પહેરી થોડા પરિવ્રાજક સાથે લઇ, તે વસ્તિથી નીકળી સૌગંધિકાની વચ્ચેવચ્ચથી પસાર
થઇ, જ્યાં સુદર્શન હતો ત્યાં આવ્યો.

ત્યારે તે સુદર્શન તે શુકને આવતો જોઇ, તેની સામે ઉઠ્યો નહિ, સામે ગયે
નહિ, બોલ્યો નહિ, નમ્યો નહિ, પણ શુપચુપ બેસી રહ્યો.

ત્યારે શુક પરિવ્રાજક તેને તેમ બેઠેલો જોઇ બોલ્યો કે, હે સુદર્શન ! તું પૂર્વે
મને આવતો જોઇ માન આપતો, અને વાંદતો, પણ હમણા તેમ નથી કરતો, તે તે
આવે દિનમવાળો ધર્મ કોતા પાસેથી સ્વીકાર્યો છે ?

ત્યારે તે સુદર્શન તેનું એવું બોલવું સાંભળીને આસનથી ઉઠી, શુકપરિવ્રાજકને

તણં સે સુદંસણે સુણં પરિવાયનેણં एवं કુત્તે સમાણે આસ-
ણાઓ અન્નુદ્દેહં—સુયં પરિવ્વાયમં एवं વયાસિ:—

एवंतल देवाणुपिया अरहओ अरिहनेमिस्स अंतेवासी थाव-
• च्चापुत्ते नामं अणगारे इह मागए इहचेव नीलासोए उज्जाणे विहर-
इ—वस्सणं अंतिए विणयमूले धम्मे पढिवन्ने.

તણં સે સુણ પરિવાયણ સુદંસણં एवं વયાસિ—તં ગચ્છામો ણં
સુદંસણા તવ ધમ્માયરિયસ્સ થાવચ્ચાપુત્તસ્સ અંતિયં પાઠ્ઠમવામો—ઇ-
માઈં ચણં ય્યારુવાઈં અદ્ધાઈં હેહઈં પસિણાઈં કારણાઈં વાગરણાઈં પુચ્છા-
મો,—તં જઈ મે સે ઇમાઈં અદ્ધાઈં જાવ નો વાગરેહ, તઝાણં અહં ઇ-
ણહિંચેવ અદ્ધેહિં હેહઈં નિપ્પઢપસિણ—વાગરણં કરેમિ.

તણં સે સુણ પરિવ્વાયગસહસ્સેણં સુદંસણેણં ય સિદ્ધિણા સદ્ધિં
જેણેવ નીલાસોણ ઉજ્જાણે જેણેવ થાવચ્ચાપુત્તે અણગારે, તેણેવ ઉવાગ-
ચ્છહ, (૨) થાવચ્ચાપુત્તં एवं વયાસિ:—

આ રીતે કહેવા લાગ્યો—

હે દેવાનુપ્રિય ! અહંત અરિહનેમિના અંતેવાસિ થાવચ્ચા પુત્ર નામે અનગાર છતાં
આવેલા છે, કે જે હજી સુધી છતાં નીલાશોક ઉદ્યાનમાં વિચરે છે, તેમના પાસેથી મેં
વિનયમૂળ ધર્મ સ્વીકાર્યો છે.

ત્યારે તે શુક પરિવાજક સુદર્શને આ રીતે કહેવા લાગ્યો— હે સુદર્શન ! ત્યારે
આલો આપણે તારા ધર્માચાર્ય થાવચ્ચાપુત્રની પાસે જઈએ, અને તેને અમુક રીતના અ-
મુક પ્રશ્નો પુછીશું, તે જો તેના ઉત્તરો નહિ આપશે, તો એજ પ્રશ્નોથી તેને બોલતો
બંધ કરીશું.

ત્યારબાદ તે શુક હજાર શિષ્યો અને સુદર્શન સાથે નીલાશોક ઉદ્યાનમાં જ્યાં
થાવચ્ચાપુત્ર અનગારના પાસે આવી આ રીતે બોલ્યો:—

જત્તા તે મંતે ? જવણિજ્જં પિ તે ? અવ્વાવાહં પિ તે ? ફાસુ-
યવિહારં પિ તે ?

તણં સે યાવચ્ચાપુત્તે સુણં પરિવાયમેણં एवं કુત્તે સમાણે સુયં
પરિવાયમેણં एवं વયાસિ:—

સુયા, જત્તાવિ મે-જવણિજ્જંપિ મે-અવ્વાવાહં પિ મે-ફાસુયવિહારં
પિ મે.

તણં સે સુણ યાવચ્ચાપુત્તં एवं વયાસિ:—

સે કિં મંતે જત્તા ?

સુયા, જનં મમ નાણદંસણચરિસતવસંજમમાઈણિં જો ઈહિં
જયણા સે સં જત્તા.

સે કિં મંતે જવણિજ્જં ?

સુયા, જવણિજ્જે દુવિહે પઞ્ચસે-તંજહા-ઈંદિયજવણિજ્જેય નો
ઈંદિયજવણિજ્જેય.

હે પૂજ્ય ! તને યાત્રા છે ? તને યાપનીય છે ? તને અવ્યાબાધ છે ? તને પ્રા-
શુક વિહાર છે ?

ત્યારે તે યાવચ્ચાપુત્ર શુકપરિવ્રાજકના એ પ્રશ્નો સાંભળી તેને આ રીતે ઉત્તર
આપવા લાગ્યા:—

હે શુક ! મને યાત્રા પણ છે-યાપનીય પણ છે-અવ્યાબાધ પણ છે-અને પ્રા-
શુક વિહાર પણ છે, ત્યારે તે શુકપરિવ્રાજક યાવચ્ચા પુત્રને આ રીતે પૂછવા લાગ્યો:—

હે ભગવન્ ! યાત્રા તે શું ?

(યાવચ્ચા પુત્ર બોલ્યા) હે શુક ! જે મારા જ્ઞાનદર્શનચારિત્ર તપસ્યમ વજેરે
યોગની યતના છે, તે યાત્રા છે.

હે ભગવન્ ! યાપનીય તે શું ?

હે શુક ! યાપનીય એ પ્રકારનું છે:—છદ્રિય યાપનીય અને નોદ્રિયયાપનીય.

સે કિં તં ઇંદિયજવણિજ્જે ?

સુયા, જં નં મમ સોઈંદિય-ચક્ષુદિય-ઘાણિદિય-જિઠ્ઠિદિય-
● ફાસિદિયાઈ નિરુવહયાઈ વસે વટંતિ, સે તં ઇંદિયજવણિજ્જે.

સે કિં તં નોઈંદિયજવણિજ્જે ?

સુયા, જનં કોહમાણમાયાલોભા ઉવસંતા નો ઉદયંતિ, સે તં
નોઈંદિય જવણિજ્જે.

સે કિં તં મંતે અવ્વાવાહં ?

સુયા, જનં મમ વાહ્ય-પિત્તિય-સિંભિય-સંનિવાહ્યા વિવિહા
રોગાયંકા નો ઉદીરંતિ, સે તં અવ્વાવાહં.

સે કિં તં ફાસુયવિહારં ?

ઈંદ્રિય યાપનીય એટલે શું ?

હે શુક ! જે સારાં શ્રોત્ર, ચક્ષુ, શ્રોણ, જિહ્વા, અને સ્પર્શદ્રિય કાયમ હોઈને વ-
શમાં વર્તે છે, તે ઈંદ્રિય યાપનીય છે.

નોઈંદ્રિય યાપનીય એટલે શું ?

હે શુક ! જે ક્રોધ, માન, માયા, અને લોભ ઉપશાંત રહી ઉદય નથી પામતા
તે નોઈંદ્રિયયાપનીય છે.

અવ્યાભાધ એટલે શું ?

હે શુક ! જે મને વાત, પિત્ત, કફ અને સન્નિપાતથી પેદા થનારા અનેક રોગ
અને આતંક ઉદયમાં નથી આવતા તે અવ્યાભાધ છે.

પ્રાશુક વિહાર એટલે શું ?

સુયા, જે નં આરામેસુ ઉજ્જાણેસુ દેવડલેસુ સભાસુ'પવાસુ इत्थि-
પથુપંડગવિવજ્જિયાસુ વસહીસુ પાઠિહારિયપીઠફલગસિજ્ઞાસંથારયં ઉવગિ-
ણિહત્તાણં વિહરામિ, સે તં ફાસુયવિહારં.

સરિસવયા તે મંતે કિં ભક્ષેયા અભક્ષેયા ?

સુયા, સરિસવયા દુવિહા, પન્નત્તા--તં. મિત્તસરિસવયા, ધન્નસરિસ-
વયા ય.

તત્થ ણં જે મિત્તસરિસવયા તે તિવિહા પન્નત્તા-- તં સહજાયયા
સહવટ્ઠિયા, સહયંસુકીલિયા.—તે ણં સમણાણં નિગ્ગંથાણં અભક્ષેયા.

તત્થ ણં જે તે ધન્નસરિસવયા, તે દુવિહા પન્નત્તા--તં. સત્થ પ-
રિણયા ય અસત્થપરિણયા ય.

તત્થ ણં જે તે અસત્થપરિણયા, તે સમણાણં નિગ્ગંથાણં અ-
ભક્ષેયા.

તત્થ ણં જે તે સત્થપરિણયા તે દુવિહા પં.—તં. ફાસુગા ય,
અફાસુગા ય.

હે શુક ! ને હું આરામ, ઉદ્યાન, દેવળ, સભા તથા પ્રપાઓમાં સ્ત્રી, પશુ,
પંડક રહિત વસતિ મેળવીને પ્રાતિહારિક પીઠ, ફળક, શય્યા, સંસ્તારક લઈને વિચરું છું,
તે પ્રાશુક વિહાર છે.

હે પૂન્ય ! સરિસવય (સૈરખી વયવાળા અથવા સરસવ.)

અલ્પ છે કે અલ્પ છે ?

હે શુક ! સરિસવય બે જાતના છે :—મિત્ર સરિસવય અને ધાન્ય સરસવ. મિત્ર
ત્રણ જાતના છે :—સહજાત, સહવર્ધિત અને સહપાંશુકીડિત, તે ત્રણજાતે અલ્પ છે.

ધાન્ય સરસવ બે જાતની છે :—અશ્વપરિણુત અને અશ્વપરિણુત, ત્યાં અશ્વ-
પરિણુત અલ્પ છે.

તત્થ ણં જે તે અફાસુયા તે સમણાણં નિગંથાણં અમ્મક્ષેયા.

તત્થ ણં જે તે ફાસુયા તે દુવિહા પં-તં- જાડયા ય, અજાડયા ય, તત્થણં જે તે અજાડયા તે અમ્મક્ષેયા.

● તત્થ ણં જે તે જાડયા તે દુવિહા પં-તં- એસણિજ્જા ય, અણેસણિજ્જા ય. તત્થણં જે તે અણેસણિજ્જા તે ણં અમ્મક્ષેયા.

તત્થણં જે તે એસણિજ્જા તે દુવિહા પં-તં- લદ્દા ય, અલદ્દા ય. તત્થ ણં જે તે અલદ્દા તે ણં અમ્મક્ષેયા.

તત્થણં જે તે લદ્દા તેણં સમણાણં નિગંથાણં મ્મક્ષેયા.

એણં અઢેણં સુયા, એવં વુચ્ચઈ—સરિસવયા મ્મક્ષેયા વિ અમ્મક્ષેયા વિ. એવં કુલત્થા વિ માણિયવ્વા નવરં ઇત્થિકુલત્થા ય, ધમ્મકુલત્થા ય.

શસ્ત્રપરિણત સરસવ પાછી એ પ્રકારની છે:—પ્રાશુક અને અપ્રાશુક, ત્યાં અપ્રાશુક અભક્ષ્ય છે.

લાં જે પ્રાશુક તે એ પ્રકારની છે:—યાચિત અને અયાચિત, લાં અયાચિત અભક્ષ્ય છે.

યાચિત પાછી એ પ્રકારની છે:—એષણીય અને અનેષણીય, લાં અનેષણીય અભક્ષ્ય છે.

એષણીય પાછી એ પ્રકારની છે:—લખ્ખ અને અલખ્ખ, લાં અલખ્ખ અભક્ષ્ય છે.

માત્ર જે લખ્ખ થાય તે શ્રમણ નિર્ગ્રેથાને ભક્ષ્ય છે.

એ કારણથી હે શુક! એમ કહ્યું કે, સરિસવય ભક્ષ્ય પણ છે, અને અભક્ષ્ય પણ છે.

એ રીતે કુળત્થા માટે પણ જાણી લેવું, તેના એ પ્રકાર, તે એ કે, કુળત્થા એટલે કુલીન સ્ત્રી, અને કુળત્થા એટલે કુળથી ધાન્ય.

इत्थिकुलत्था तिविहा पं.—तं. कुलकमाइ वा, कुलमाउयाइ वा,
कुलवहुयाइ वा. धनकुलत्था तहेव.

एवं मासा वि. नवरं मासा तिविहा पं.—तं० अत्यमासा य, का-
लमासाय, धनमासा य.

तत्थ णं जे ते कालमासा ते णं दुवालसहाः—सावणे, जाव—
आसाहे ते णं अभक्खेया.

अत्यमासा दुविहा पं०—तं० हिरन्मासा य, सुवन्नमासा य. ते णं
अभक्खेया! धनमासा तहेव.

एगे भवं ? हुवे भवं ? अक्खए भवं ? अव्वए भवं ? अवहिण
भवं ? अणेग भूय भविभविण भवं ? .

सुया, एगे वि अहं, दुवे वि अहं, जाव अणेगभूय भावि भविण
वि अहं.

કુળસ્થા સ્ત્રી ત્રણ પ્રકારની છે:—કુળકન્યા, કુળમાતા અને કુળવધૂ. કુળથી
ધાન્ય માટે સરસવ મારક બેદ પાડી જાણી લેવું.

એ રીતે માપ માટે પણ જાણવું, ત્યાં માપ ત્રણ જાતના છે:—અર્ધમાપ, કાળ-
માપ અને ધાન્યમાપ.

ત્રી કાળમાપ બાર છે:—આવણથી માંડીને આપાઠ સુધી, તે અભક્ષ્ય છે.

અર્ધમાપ બે પ્રકારના છે:—હિરણ્યમાપ, અને સુવર્ણમાપ, તે પણ અભક્ષ્ય છે.

ધાન્યમાપ [અડદ] બાબત સરસવ મારક બેદ પાડી જાણી લેવું.

તમે એક છો ? બે છો ? અક્ષય છો ? અવ્યય છો ? અવસ્થિત છો ? અનેક
ભાવવાળા છો ?

હે શુક ! હું એક પણ છું, બે પણ છું, અને વાવત અનેક ભાવવાળા પણ છું.

હે પૂન્ય ! એમ કેમ કહો છો ?

સે કેળદ્દેષેનં મંતે એવં વુચ્ચઈ—એમે વિ અહં, જાવ ?—

સુયા, દન્વદ્દયાણ એમે વિ અહં, નાણદંસણદ્દયાણ દુવેવિ અહં,
મણસદ્દયાણ અક્કલણ અવ્વણ અવદ્દિણ વિ અહં, ઉવઓમદ્દયાણ અણેમ
ભૂયમ્મિવમ્મિણ વિ અહં.

इय सुणिय सुओ बुद्धो—विन्नवइ गुरुं तुहंतिण भयवं । परिवाय-
गसहसेणं—सद्धि पव्वइउ मिच्छाभि ॥ १ ॥ माहु पमायं, कुणसु त्ति सु-
रिणा जंभिण इमो तुट्ठो । चइउं कुल्लिगिल्लिगं—गिण्हइ दिक्खं, सपरिवारो
॥ २ ॥ तं कमसो पटिय, समग-आगमं नियपयंमि संठविउं, सुणिसह-
सजुओ सूरी—सिद्धो पुंडरियसेलंमि ॥ ३ ॥ सुयसूरी विहु सुइरं—रवि
व्व बोहित्तु भवियकमलाइं । समणसहस्ससमेओ—सिवं गओ विमलगिरि-
सिहरे ॥ ४ ॥ आययणसेवणामय—रसेणं विज्झवियदोसविसपसरो ।
सिद्धी सुदंसणो शुद्ध—दंसणो सुगइ मणुपतो ॥ ५ ॥

હે શુક ! દ્રવ્યાર્થનયે હું એક છું, જ્ઞાનદર્શનરૂપે હું બે છું. પ્રદેશે કરી અક્ષય,
અવ્યય અને અવસ્થિત છું, ઉપયોગે કરી અનેક લાવવાળો છું.

એમ સાંભળી શુક બોધ પામી ગુરુને વીનવવા લાગ્યો. હું તમારી પાસે હજાર
પરિવારજેઠાની સાથે દિક્ષા લેવા ઇચ્છું છું. સૂરિએ કહ્યું, પ્રમાદ મ કરો, તારે તો તુષ્ટ થઈ
કુલિંગિતું લિંગ છોડી સપરિવાર દિક્ષા લેતો હવો. (૧-૨) તે શુક અતુક્રમે સર્વ આ-
ગમ શીખ્યો, તેને ધાવચ્યાકુમારે પોતાના પદે સ્થાપ્યો, અને પોતે હજાર સાધુઓ સાથે
સિદ્ધગિરિપર આવી મોક્ષે પધાર્યા. [૩] હવે શુક આચાર્ય પશુ ધણી કાળ લગી લવ્ય-
કમળોને સુરજની માફક વિકાસમાન કરેતો થકો, હજાર સાધુઓ સાથે સિદ્ધગિરિ ઉપર
આવી મોક્ષે પહોંચ્યો. (૪) સુદર્શન શેઠ પશુ આયતનસેવનારૂપ અનુતરસથી દોષરૂપ
વિષના જોરને તોડીને શુદ્ધ સમ્પત્તિ ધરી સુગતિ પામો. (૫) આ રીતે આયતનની
સેવા કરવાથી સુદર્શન શેઠ સુંદર રૂપ પામ્યો, માટે લવ સમુદ્રમાં બૂડતા બચેલા. હે

एवमायतनबद्धसेवनः—

प्राप्त सुंदरफलं सुदर्शनः ।

ताद्विधूतभववार्द्धिसज्जनाः—

सादरा भवत तत्र सज्जनाः ॥ ६ ॥

॥.इति सुदर्शन ज्ञातं ॥

ઉક્તઃ શીલવતઃ પ્રથમો ભેદઃ સંપ્રતિ દ્વિતીયં પરગૃહપ્રવેશવર્જનરૂપં
ભેદમભિધિત્સુર્ગાથોત્તિરાર્દમાહ.

(મૂલં)

परगृहगमणं पि कलंक—पंकमूलं सुसीलाणं ३९

(टीका)

परगृहगमनमन्यमंदिरगमनं—अपिशब्द उपरि योक्ष्यते—कलंको—

સજ્જનો! તમે તેમાં આદરવાનું થાઓ. (૬)*

એ રીતે સુદર્શનની કથા છે.

શીળવંતનો પહેલો ભેદ કલો. હવે તેનો પરગૃહ પ્રવેશ વર્જનરૂપ બીજો ભેદ કં.
હેવા સાફ ગાંધીનું ઉત્તરાર્દ કહે છે.

(મૂળનો અર્થ.)

सुशील पुरुषोने पणु परघेर जवु ते कलंकश्च पंकनु

મૂળ થઈ પડે છે.

(ટીકાનો અર્થ.)

પરગૃહગમન એટલે બીજાના ઘેર જવું તે—અપિ શબ્દ ઉપરના સુશીલ શબ્દ
સાથે જોડાશે—કલંક એટલે આળ—તેજ નિર્દોષ પુરુષને મેલો કરનાર હોવાથી કાદવરૂપ.

ખ્યાલ્યાનં—સ એ શુદ્ધસ્વરૂપસ્ય પુરુષસ્ય મલિનત્વોત્પાદકત્વાત્ પંકઃ
કર્દમ—સ્તસ્ય મૂલં નિવંધનં—કલંકમૂલમખ્યાલ્યાનપ્રાપ્તિમૂલમિત્યર્થઃ—સુ-
શીલાનામાપિ મુદ્દશીલાનામાપિ—ધનમિત્રસ્યેવ.

इत्थं सामाचारी.—सावगो जइविं धियंतंतेउरपरघरपवेसो वन्नि-
ज्जइ, तहावि तेण एगागिणा असहाएण परगिहे न पविसियव्वं—कज्जेविं
परिणयवओ सहावो धितेव्वुन्नि.

धनमित्रचरित्रं पुनरेवं.

गुरुसत्तगणसमेयं—गाहाइमदलमिवत्थि विणयपुरं । तत्थासि वस-
सिद्धी—भदा नामेण से भज्जा ॥ १ ॥ ताण सुओ धणमित्तो—बालस्स वि-
तस्स उवरया पियरो । पुन्ने घणे पणहे—नहो विहवो नइरवु व्व ॥ २ ॥
वैरिवट्ठिओ दुहेणं—सो कमसो परियणेण वि विमुक्को । परिणयण-
त्थं अघणु ति—कोवि नय देइ से कन्नं ॥ ३ ॥ तोज्जितो नयरा-

છે. તેનું સ્થળ એટલે કારણ છે, અર્થાત્ આળ અગ્રવન્ધર છે— [કહેતે તે કહે છે] સુ-
શીલ એટલે સુદૃશીલ જનોને પણ ધનમિત્ર માંડે.

અહીં આ સામાચારી છે:—આવકને જે કે અંત:પુરમાં તથા કોઇના પશુ ઘરમાં
જતાં કશે અટકાવ નથી હોતો, તેપણુ તેણે એકલા રહી પરાયા ઘરમાં ન જવું. કામ
પડતાં પણ ત્યાં મોટા જનની સાથે પેસવું.

ગાથાના પહેલાં દળમાં જેમ ગુરુ સત્તગણ (ગુરુ અક્ષર સહિત સાત ગણ)
હોય છે, તેમ ગુરુ સત્તગણુ એટલે મોટા સત્વ (હિમ્મત) વાળા મંડળોવાળું વિનમ્રપુર
નામે નગર હતું, ત્યાં વસુ નામે શેઠ હયો, અને તેની બદા નામે સ્ત્રી હતી. [૧] તેમનો
ધનમિત્ર નામે પુત્ર હતો. તે આળ છતાં તેનાં આખાપ મરણ પામ્યાં. તેમજ પુણ્યપ્રમેય
નષ્ટ થવાથી નદીના પૂર માંડે ધન પણ નાશ પામ્યું. (૨) તે આળકને તેના પરિજને
પણુ અનુક્રમે છોડી દીધો, તેથી તે દુ:ખે કરીને મોટા થયો, અને તે નિર્ધન હોવાથી તેને
પરણુવા માટે કોઇ કન્યા આપતો નહતો. (૩) ત્યારે તે શરમાઇને દ્રવ્યોપાર્જન કરવાની

૩—નિગ્ગઓ દવિજઅજ્જણ સયણે । પિચ્છઈ કત્થવિ મગ્ગે—પારોહં
કિંસુયતસંમિ ॥ ૪ ॥

તો સરડાં લખવાયં—સો મુયપુલ્લં જહા અસીરદુમે । જડ દીસડ
પારોહો—તા તસ્સ અહે ધણં મુણસુ ॥ ૫ ॥ વિલ્લપલાસેસુ ધુવ—પારોહે
થૂલણ વહું દલ્લં । તણુણ થોવં તહ નિસિ—જલરે વહુ થોવં મિયરંમિ
॥ ૬ ॥ વિદ્દે પુણ પારોહે—રત્તરસે નિગ્ગયંમિ રયણાં । સેણ રયયં
પીણ—કળાંગં, નહુ નીરસે કિપિ ॥ ૭ ॥ સત્તિયમિત્તે દેસે—પારોહો
ઉચ્ચઓ ભવે ઉવરિં । તત્તિયમિત્તે દેસે—અહે વિ નિહિચં ધણં મુણસુ
॥ ૮ ॥ તણુણ ઉવરિ પારોહે—દિઠ્ઠા પિહુલે ધુવં ધણં મુણસુ । વિવરીણ
તયભાવો—ઇય નિચ્છેજ્જણ અપમિતો ॥ ૯ ॥ “ નમો ધનદાય—નમો ધ-

તૃષ્ણા ધરીને નગરથી રવાના થયો. તેણે રસ્તે આલતાં ક્યાંક કિંશુક [કેશુડાના] આડપર
પરિવાને બેઠેલો જોયો. [૪] ત્યારે તેને ખાણની વાત જો તેણે પૂર્વે સાંભળેલી હતી,
તે યાદ આવી. તે આ રીતે છે કે, જો અક્ષીર આડમાં પારેવો બેઠેલો જણાય તો, તેના
નીચે ધન દોટલું જણાયું. (૫) બિલ્લી અને પલાશ [કિંશુક] ના આડપર બોટા પા-
રેવો બેઠો હોય, તો ત્યાં બહુ ધન હોય, અને નાનો પારેવો (હોલો) બેઠો હોય તો, થોડું
ધન હોય, તેમજ રાતે ત્યાં હોલો બોલે તો, બહુ ધન હોય, અને દિવસે બોલતો હોય
તો, થોડું ધન હોય. [૬] પારેવાને જખમ કરતાં જો તેમાંથી રાતું લોહી નીકળે તો,
ત્યાં રત્નો હોય, જો ધોળું લોહી નીકળે તો, રૂપું હોય, જો પીળું લોહી નીકળે તો, સોનું
હોય, અને જો કંઈ પણ ન નીકળે તો કંઈ ન હોય. [૭] ત્યાં જેટલો ભૂંચે પારેવો
બેઠો હોય, તેટલું જ નીચે બોલતાં ધન જડે. [૮] તે આડનો કણુજો ઉપર સાંકડો અને
નીચે પહોળો હોય, તો ત્યાં નકકી ધન જણાયું, અને તેથી વિપરીત હોય તો, ત્યાં ધન
નહિ હોય, એમ નિશ્ચય કરી ધનમિત્ર નીચેનો મંત્ર બોલી, તે ઠેકાણે બોલવા લાગ્યો.

(મંત્ર) “ ધનદને નમસ્કાર—ધરણેદ્રને નમસ્કાર—ધનપાળને નમસ્કાર ”

છતાં અપુણ્યના વશે તેણે ત્યાં કેવળ અંગારા ભરેલા ત્રાંખાના બે કળશ જોયા.
ત્યારે તે વિષાદ પામી ચિંતવવા લાગ્યો:—પારેવાનું પીળું લોહી જોવાથી હું નકકી ધારતો

રળેદ્રાય-નમો ધનપાલાય ”-ઇતિ મંત્ર પઠન્ સ્વનતિસ્મ તં પ્રદેશં. કિંતુ
 અપુત્રવસેર્ણુ-કેવલ અંગારપૂરિયં નિયદ્ । તંવમયકલસજુયલં-તઓ
 ઇમો ચિંતદ્ વિસન્નો ॥ ૧૦ ॥ પારોહવીયરસદંસણેનં કણયંમિ નિચ્છિ-
 ણ વિ ધુવં । ઇંગાલ ચિવય પિચ્છેમિ-કેવલે હી વિગયપુત્નો ॥ ૧૧ ॥
 દવિણત્થિણા નરેણં-નહુ ક્ષયવ્વો તહાવિ નિવ્વેઓ । જં સવ્વત્થવિ મિ-
 ઝ્જદ્-સિરીદ્ મૂલં અનિવ્વેઓ ॥ ૧૨ ॥ ઇયં ચિંતિય પુરાણ વિ હુ-
 વહુ ભૂમાગે સ્વણેદ્ દવિણકણ । નય પાવદ્ કાણવરાડિયં પિ કત્થદ્
 અપુત્રવસા ॥ ૧૩ ॥ સિવ્વેદ્ ધાઝવાયં-મુ-તુ કિલેસં લહેદ્ નહુ અન્નં
 । હોઝં વણિઓ તો વહદ્ પવહણે મજ્જદ્ તયં તો ॥ ૧૪ ॥ અહ તલ
 મગ્ગવણિઝ્જં કરેદ્ અઝ્જેદ્ કહવિ કિંપિ ધણં । તંપિ નરેસરતકર-પમુ-
 જેદ્દિ ધિપ્પણ તસ્સ ॥ ૧૫ ॥ તો સવ્વપયતેણં-ઓલગ્ગં કુણદ્ નિવદ્-
 પામિર્ણ । તહાવિ તદપુત્રવસઓ-ન તેવિ કિંપિ હુ પસીયંતિ ॥ ૧૬ ॥
 એવં દુદ્ધં સહંતો-પરિભમિરો મહિયેલ કયાપિ ઇમો । કેવલકાલિયં ગુણ-

હતો કે, સોનું નીકળશે, છતાં છતાં તો હાય હાય ! હું અપુત્રવાન હોવાથી કેવળ અ-
 ગારાજ બેઠો છું. [૯-૧૦-૧૧] (છતાં તેણે વિચાર્યું કે,) દ્રવ્યાર્થી માણસે ગમે તેમ
 છતાં પણ નાકબેદ નહિ થતું. કેમકે સમજા સ્થળે ગવાય છે કે, હિમ્મત રાખવી એજ
 લક્ષ્મીનું મૂળ છે. (૧૨) એમ ચિંતવીને આગળ પણ તેણે ઘણી જખીન ખેડી, પણ
 અપુત્રના યોગે કાણી કાઢી પણ તેણે મેળવી નહિ. [૧૩] તે ધાતુત્રાંદ શીખ્યો, પણ
 ક્ષેશ શિવાય ખીણું ફળ તેને મળ્યું નહિ, ત્યારે તે વાણીયો થઈ, વહાણપર [માલ લઈ]
 અડ્યો, ત્યાં તે વહાણ ભાંગી પડ્યું. (૧૪) હવે તે સ્થળ માર્ગે વેપાર કરવા લાગ્યો,
 ત્યાં તે થોડું ધન કમાયો, પરંતુ ચોર અને રાજ વગેરેએ તે લઈ લીધું [૧૫] ત્યારે
 ખુબ મહેનત લઈને તે રાજ વગેરેની આંકરી કરવા લાગ્યો, ત્યાં પણ તેના અપુત્રના
 વશે કરીને તેઓએ તેને કંઈ આપ્યું નહિ. (૧૬) એમ તે દુઃખ સહેતો થકા પૃથ્વી-
 પર ભ્રમતો રહી એક વેળાએ ગજપુર નગરમાં મુણસાગર નામના કેવળજ્ઞાની ગુરૂને જોયા.
 [૧૭] તેને કર્મનો વિવર પ્રાપ્ત થયાથી તે બહુ બહુ માનપૂર્વક ગુરૂના ચરણે નમવા લા-

સાયરં ગુરં ગયરે નિયદ્ ॥ ૧૭ ॥ સંજાયકમ્પવિવરો-વહુવહુમા-
જેણ નમદ્ ગુરુચરણે । તો કહદ્ મુણિવરો તસ્સ-સમુચિયં ધમ્મ કહ-
મેવં ॥ ૧૮ ॥ ધમ્મેણ ધણસમિદ્ધા-જમ્મો ધમ્મેણ ઉત્તમકુલેમિ ।
ધમ્મેણ દીહ માહં-ધમ્મેણ ઉદગમ માસુગં ॥ ૧૯ ॥ સયલચ્ચજલ-
હિવલયંમિ-નિમ્મલા મમદ્ ધમ્મઓ કિત્તી । હસિયરદ્દરમણસ્વં-સ્વં
ધમ્માહ્ ૩૬ હોદ્ ॥ ૨૦ ॥ જં મુંજંતિ મુહાઈ-મણિરયણપેહાપહાસિ-
યદિસેસુ । મુવણેસુ મુવણવડણો-તં સવ્વં ધમ્મમાહ્ ॥ ૨૧ ॥
જં હરિસમરુદ્ધમતં-નિચ્ચકકં ચકિણો નમદ્ ચલણે । તં સુદ્ધધમ્મક-
પ્પદ્દુમસ્સ કુસુમુગમં મન્ને ॥ ૨૨ ॥ સરહસસુરસુંદરિકર-ચાલિય
ચલચારુચામરુપ્પીલો । સુરલોણ સુરનાહો-હંવેદ્ ધમ્મપભાવેણ ॥ ૨૩ ॥
કિં વહુણા મણિણં-ધમ્મેણ હવંતિ સયલસિદ્ધીઓ । ધમ્મેણ વિ-
મુક્કાણ ઉ-જિયાણ ન કયાવિ ફલસિદ્ધી ॥ ૨૪ ॥ તં સોહં ધ-
ણમિદો-કયંજલી જંપણ નમિય સૂરિં । એવ મિણં મુણિપુંગવ-જં તુલ્લ-
મે-

એ, ત્યારે તે મુનીશ્વરે તેને ઉચિત એવી આ રીતે ધર્મ કંથા કહેવા લાગ્યા. (૧૮)
ધર્મથી માણસો ધનવાળા થાય છે, ધર્મથી ઉત્તમ કુળમાં જન્મ મળે છે, ધર્મથી લાંબું
આયુષ્ય થાય છે, અને ધર્મથી જરૂર આરોગ્ય મળે છે. [૧૯] ધર્મથી ચારે સમુદ્રના
અંતવાળા ભૂમંડળમાં નિર્ભય કીર્તિ ફેલાય છે, તેમજ ધર્મથી ઇલાં કામદેવ કરતાં પણ
અધિક રૂપ થાય છે. [૨૦]

ભુવનપાતિ દેવતાઓના મજિરતની પ્રભાથી ચારે દિશાઓને ઝળકતી કરતા ભુ-
વનોમાં જે સુખો ભોગવાય છે, તે બધું ધર્મનું માહાત્મ્ય છે. (૨૧) વળી જે ચક્રવર્તિ
રાજાના ચરણે હર્ષના જોરથી ઉદ્ભૂત બનીને રાજાઓને સમૃદ્ધ નમન કરે છે, તે શુદ્ધ
ધર્મરૂપી કલ્પવૃક્ષનાં પુષ્પ છે, એમ માનું છું. [૨૨] હર્ષવાળી સુરાંગનાઓના હાથે ચ-
ળાવવામાં આવતા ચંચળ અને સુંદર આમરના મુગટવાળા દેવલોકનો ઇંદ્ર પણ ધર્મના
પ્રભાવથીજ થાય છે. (૨૩) ઝાંઝું શું કહીએ ? ધર્મવડે સકળ સિદ્ધિઓ થાય છે,
અને ધર્મથી રહિત જીવોની ક્યારે પણ ક્ષણસિદ્ધિ થતી નથી. (૨૪)-તે સાક્ષીને ધ-

હિં સમાઈઠું ॥ ૨૫ ॥ જમ્માઉ વિ મહ દુક્કલં—મુહણચ્ચિય પહુ
તુમે સનાણેણ । કો હેઠ પુણ્ણ રહયં—તો કહઈ ગુરુ મુણ્ણ મહ
॥ ૨૬ ॥ રહ્થે ભરહે વિજયપુરંમિ—મંગદત્તુ તિ ગિહવર્હ આસિ ।
મગહા સે દહયા સો ડ ધમ્મ નામં પિ નહુ મુણ્ણ ॥ ૨૭ ॥
ધમ્મકરણુજ્જુયાણં—અન્નેસિં પિહુ કરેઈ વહુવિગ્ધે । મચ્છરખરિઓ
કસ્સવિ—લામં નહુ સકલ દદઠું ॥ ૨૮ ॥

જુદ્ધુણ કહંપિ સે પિચ્છિરસ્સ વવહરઈ કોઈ વહુલામં । એજ જ-
રો સતમુહેહિ—તસ્સ ઇય વાસરા જાંતિ ॥ ૨૯ ॥ અન્નદિણે કરુણાણ-
સુંદરનામેણ સાવણ ઇમો । નીઓ મુણીણ પાસે કહિઓ તેહિંપિ
ઇય ધમ્મો ॥ ૩૦ ॥ ઉવસમવિવેગસંવર—સારો જહસાતિ નિયમતવ
પવરો । જિણધમ્મો કાયવ્વો—અનુચ્છલચ્છીઈ કુલમવણં ॥ ૩૧ ॥
ઇય સુણિય કિંચિ ભાવેણ—કિંપિ દાકિલ્લન્નઓ વિ મિણ્ણેઈ, સો
પહિણ ચિદ્વંદણ—કરણજુણ મિગ્ગમઘહે કેવિ ॥ ૩૨ ॥

નમિત્ર હાથ જોડી તે આચાર્યને નમીને કહેવા લાગ્યો કે, હે મુનીશ્વર ! તમે જે કહ્યું તે
તેમજ છે. (૨૫) હે પ્રભુ ! મને જન્મથીજ દુઃખ પડતું આવે છે, તે તમે તમારો
જ્ઞાને કરી જાણો છો, માટે તેમાં શું કરવું છે ? સારે ગુરુ બોલ્યા કે, હે ભદ્ર !
સાંભળ. (૨૬) આ ભરતમાં વિજયપુર નગરમાં મંગદત્ત નામે એક ગૃહપતિ હતો,
તેને મગધા નામે સ્ત્રી હતી. તે ગૃહપતિ ધર્મનું નામ પણ નહોતો જાણતો. [૨૭] તે
ખીજાઓને પણ ધર્મ કરવા ઉજમાળ થતા જોઈ વિદ્ધ પડતો, અને મત્સરથી ભરેલો રહી
કોઇને પણ લાભ થતો જોઇ સહી શકતો નહિ. (૨૮) તે જો વેપારમાં કોઇને ધણો
નફો જોતો તો, તેને સાત મોઢે તાવ ઝૂડી આવતો, એ રીતે તેના દિવસો જતા. [૨૯]
અન્ય દિવસે સુંદર નામનો આવક તેને કશ્ચાથી મુનિઓની પાસે લઈ ગયો, સાં તેમણે
આ રીતે તેને ધર્મ સંભળાવ્યો. (૩૦) ઉપશમ, વિવેક, અને સંવરવાળો તથા યથાસક્તિ
નિષમ અને તપવાળો જિનધર્મ પાળવો, કે જેથી પુષ્કળ લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય છે. [૩૧]
આમ સાંભળીને કાંઈક લાવ તથા કાંઈક દક્ષિણતાથી તેણે દરરોજ દેવદર્શન કરવા વગેરેના

મુણિજો નમિતુ પત્તો-સગિહંમિ પમાયપરવસો ધનિયં । મંજઈ
અભિગ્ગહે કેવિ-કેવિ અડયરઈ મૂદમણો ॥ ૩૩ ॥ ઇક્કં પુણ ચિઈવંદણ-
અભિગ્ગહં પાલણ નિરડયારં । કાલવક્કમેણ મરિડં-સંપડ સો एस तं
જાઓ ॥ ૩૪ ॥ પૂવ્વકય દુક્કયવસા-તણ્ણે ઇમં ઇરિસં ફલં પત્તં ।
જિણવંદણપ્પમાવા-જાયં મહ દંસણાઈયં ॥ ૩૫ ॥ ઇય સોડં ધણમિત્તો-
સંવેયગથો નમિતુ મુણિનાઈ । વહુદુક્કલલક્કલલણં-ગિદ્ધિપમ્મં ગિણ્ણે સમ્મં
॥ ૩૬ ॥ દિવસાનિસિપદમપહરે-મુત્તં ધમ્મલક્કણં અહં સેસં । સહસાણ્ણ
ભોગેણ-વિણા પઓસં ચ વજ્જિસસં ॥ ૩૭ ॥ એવં ગિણ્ણિય ધોરં-અ-
ભિગ્ગહં વંદિડં ચ ગુરુચરણે પુરમજ્ઞે કસ્સઈ સાવગસ્સ ગેહંમિ ઉત્તરઈ
॥ ૩૮ ॥ સૂરુદણ્ણ ભોગેણ-ઉચ્ચિવિણં માલિણા સમં કુસુમે । ઘરજિણ-
હરજિણપદિમાડ-નિચ્ચ મચ્ચેઈ ભત્તીણ ॥ ૩૯ ॥ વીણ પહરે લોયાગમા-
વિરોહેણ કુણઈ વવસાયં । સંપજ્ઞઈ અકિલેસેણ-તેણ સ્વલુ ભોયણં તસ્સ

કેટલાક અભિગ્રહ લીધા. (૩૨) મુનિઓને નમીને તેણે પોતાને ઘરે આવી બારે પ્રમાદી
થઈને કેટલાએક અભિગ્રહો સમૂળા લાંછ નાખ્યા, તથા મૂઠ મન રાખીને કેટલાકમાં અ-
તિચાર લખાડ્યા. [૩૩] તે ફક્ત એક ચૈત્યવંદનના અભિગ્રહને અતિચારરહિતપણે પા-
ળવા લાગ્યો, તે કાળક્રમે મરણ પામીને આ તું થયો છે. (૩૪) એ રીતે પૂર્વે કરેલાં
દુષ્કૃતના વશે કરીને તે આણું ફળ મેળવ્યું છે, અને જિનવંદનના પ્રભાવે કરીને તને આ
મારાં દર્શન થયાં છે. (૩૫) એમ સાંભળીને ધનમિત્ર સર્વેગ પામી મુનીશ્વરને નમીને
અનેક દુઃખોને ટાળનાર ગૃહધર્મને સમ્યક્ રીતે અંગીકાર કરવા લાગ્યો. (૩૬) દિ-
વસ અને રાતના પહેલા પહેરે ધર્મના કામ સિવાય મારે બીજું કામ નહિ કરવું, તથા
સહસાકાર અને અનાભોગ સિવાય કોઈની સાથે પ્રદેવ પણ નહિ કરવો. (૩૭) આ
રીતે ઘેર અભિગ્રહ લઈને ગુરૂનાં ચરણ વાંદી નગરની અંદર કોઈક શ્રાવકના ઘરે આવી
ઊતર્યા. (૩૮) તે સૂર્ય ઉગતાં માળીની સાથે બાગમાં ફૂલો વીણીને ઘરદેરાસરની પ્રતિ-
માઓને નિલ ભક્તિથી પૂજવા લાગ્યો. [૩૯] બીજા પહેરે લોક અને આગમથી
અવિરહપણે તે ચેત્તાર કરવા લાગ્યો, તેમાં તેને વગર મહેનતે આવા બેટલું મળવા

॥ ૪૦ ॥ જહ જંઠ ધમ્મંમિ થિરો-હવેઈ તહતહ પવહુણ વિહવો । વિ-
ચ્ચેઈ વહું ધમ્મે-વીસું ગિણેઈ તો મેહં ॥ ૪૧ ॥

એમણ મહિદ્વિયસાવણ દિશ્વા ય તસ્સ નિયધૂયા । અધમ્મિહ
સિ કાઠં-દુન્નિ વિ ત્રિઠંતિ ધમ્મ પરા ॥ ૪૨ ॥ પત્તો કયાચિ સો ગો-
ઉલંધિ ગુલતિલ્લમાઈ વિવિક્કણિઠં । તચ્ચેલં પુણ તં ગુહ-મન્નગિહં મંતુ
મુચ્ચલિયં ॥ ૪૩ ॥ તમ્મેહરો ય નિહિઠવિય-તંબકલસે તઓ ગહિહકામો,
ઉજ્જાવહ ઇંગાલે-તં કણયં નિયઈ ધણમિત્તો ॥ ૪૪ ॥ કિ મિણં ઉ-
જ્જાવિજ્ઞહ-હય પુઠ્ઠે તેણ મેહરો મણહ । કણગં તિ કહિય પિઠ્ઠા-પ-
વંચિયા ઇચ્ચિરં અમ્હે ॥ ૪૫ ॥ સંપહ ઉજ્જાવેમો-એ ઇંગાલણ ચિણ્ણ ॥
તો સેઠ્ઠી સુદ્ધમણો-મણેઈ મોખહ સુભ મિણં ॥ ૪૬ ॥ જંપેઈ મેહરો
દદવિમૂઢ કિં વાહલો સિ મત્તો સિ । ધત્તૂરિઓ સિ અહવા-સચ્ચં સુચ્ચં
દરિદ્દસ ॥ ૪૭ ॥ જહ કણગમિણં તા મજ્ઞ દાહ ગુલતિલ્લ માઈયં કિં-

લાગ્યું. [૪૦]

તે જોમ જોમ ધર્મમાં સ્થિર થવા લાગ્યો, તેમ તેમ તેની પાસે ધન વધવા લાગ્યું.
તે તે ધનમાંથી ધણે ભાગ ધર્મમાં ખર્ચવા લાગ્યો, અને થોડો ભાગ ઘેર લાવતો. [૪૧]
હવે તેને એક મહાદિક આવકે અતિ ધર્મિષ્ઠ જોઈ, પોતાની પુત્રી પરણાવી. તે બન્ને જણ
ધર્મ પરાયણ થઈ રહ્યાં. (૪૨) તે ક્યારેક જોળ તેલ વેચવાને ગોકુળમાં ગયો, તે વેળા
તેની પાસે રહેલ જોળ બીજને ઘેર જતાં [તડકાથી તપીને] ગળવા માંડ્યો. તે જોઈને
તે ગોકુળનો મેતર તેને લેવા સાડ નિધાનમાં રોબેલા તાંબાના કળશમાં પડેલા કાલસા
બહાર ઠલવવા લાગ્યો, ત્યારે ધનમિત્રના જોવામાં તે અંગાર સોનાના રૂપે દેખાયા. [૪૪]
ત્યારે તે પુછવા લાગ્યો કે, આ બહાર કાં ઠલવાવો છે ? ત્યારે મેતર બોલ્યો કે, અમારા
આપે આને સોનું કહીને આટલા સુધી અમને કહ્યા હતા. [૪૫] પણ હવે તેમને
અંગારા જોઈને અમે બહાર ઠલવીએ છીએ. ત્યારે શુદ્ધ મનવાળો શેઠ બોલ્યો કે, હે ભદ્ર !
એ તો ખરેખર સોનું જ છે. [૪૬] ત્યારે મેતર બોલ્યો કે, અરે મૂઢ ! શું તું ગાડો
છે, કે છાકો છે, કે તેં ધતુરો ખાધો છે ? અથવા દરિદ્રને સઘળું સોનું જ દેખાય છે ?

પિ, ગિળહસુ ઈમં તુમં કિય-તહચેવ કરેડ સિદ્ધી વિ ॥ ૪૮ ॥

તં ચિવિડં નિયજાણે—સ ગિહે પત્તો નમિતુ જિણચિંકં । જા સંખાલ્લહ તા તીસ સહસમાણં તયં જાયં ॥ ૪૯ ॥ તેણં ધમ્મપરેણં—અન્નપિ સમઝ્ઞિયં વહું દવિણં । જાઓ જણપ્પવાઓ—ઉઅહ અહો ધમ્મ માહપ્પં ॥ ૫૦ ॥ હત્તો તત્થેવ પુરે—સુમિત્તનામો વસેહ મહકુમ્ભો । રયણાવલિં સ વિરણ્હ—કોઢિમુલ્લેહિ રયણેહિં ॥ ૫૧ ॥ કેળાવિ ગુરુકજ્જેણં—તસ્સ ચિવત્તાદિયસ્સ પાસંમિ । ઇગાગી સંપત્તો—ધણમિત્તો તહ નિસન્નો ચ ॥ ૫૨ ॥

ઉચિયાલાવં સહ તેજ-કાઢ કુમ્ભો પઞ્ચોયણ વસેણ । પંતો ગિહ-મજ્જે કાઢ—કજ્જ મહ ઇડ જા તત્થ ॥ ૫૩ ॥ તો રયણાવલિ મનિણ્ણિ મળહ જા કિરહડં મણ મુક્કા । સઢ કત્થ ગયઃ રયણાવલિ ત્તિ મો કહસુ ધણમિત્ત ॥ ૫૪ ॥ ન તુમં મમં ચ મુતું—કેવિ હહાસી તઓ તુમે ચેવ ।

[૪૭] જો આ સોનું હોય તો, અને થોડો ઝાળ તથા તેલ આપી, એને તુંજ લઇ બા. ત્યારે શેઠે તેમજ કહ્યું [૪૮] તે આ મારાને પોતાની ગાડીમાં લઇ તે ઘેર આવી, જિન પ્રતિમાને નમીને જેએ તેને સંભાળવા લાગ્યો, કે ત્રીશ હજાર જેટલું સોનું જણાયું. [૪૯] તેણે ધર્મ પરાયણ રહીને બીજું પણ ધણું ધન મેળવ્યું, તેથી લોકમાં વાત થવા લાગી. જુએ ધર્મનું આહાત્મ્ય કેવું છે ? [૫૦] હવે તેજ નગરમાં સુમિત્ર નામે એક મોટો શેઠ સ્થેતો હતો, તેણે કોટિ મૂલ્ય રત્નોની એક રત્નાવળી કરાવવા માંડી હતી. [૫૧] તે ઘરમાં એકંતે બેઠો હતો, તેના પાસે કોઇ જરૂરી કામના લીધે ધનમિત્ર એ કલો જઇ પહોંચ્યો, અને ત્યાં તેની પાસે બેઠો. (૫૨)

હવે ધનમિત્રની સાથે તે શેઠ થોડી વાતચીત કરીને કંઈ અંચાળનના લીધે ઘરની અંદર ગયો—ત્યાં કામ પતાવીને જેવો ત્યાં આવી જીવે છે, તો રત્નાવળી તેના જોવામાં ન આવ્યાથી તે બોલ્યો કે, મેં તે બનાવરાવીને છઠ્ઠાં મેલી હતી, તે હે ધનમિત્ર ! ક્યાં જતી રહી તે કહે ? (૫૩-૫૪) કેમકે છઠ્ઠાં હું અને તું સિવાય બીજો કોઇ હતો

સા ગહિયા અપ્પસુ તં-મા ચિરકાલં વિલંબેસુ ॥ ૫૫ ॥ તો ચિંતિહ
ધનમિત્તો-અહહ અહો કમ્મવિલસિયં નિયહ । જં અકણ્ણવિ ય દોસે-
ઇય વયણિજ્જાઈં લબ્ભંતિ ॥ ૫૬ ॥

ઇત્તુચ્ચિય પઠિસિદ્ધં-પરિગિહગમણં જિણેહિ સદ્દાણ । જં પરિગિ-
હગમણાઓ-કલંકમાઈં જિયાણ ધુવં ॥ ૫૭ ॥ તા પરમેહે મેહે-અણ-
જ્જ વયણિજ્જયાઈં દોસેણ । ગુરુકજ્જેવિ કયાવિદુ-एगागी ચેવ વચ્ચિ-
સ્સં ॥ ૫૮ ॥ ઇય ચિંતિય મ્મણં અહં-ઇમ્મ તુમંપિવ ન કિંમિ જાણે-
મિ । સો આહ ન હુદ્દિજ્જિહ-एरिस વયણે હિ ધનમિસ્સ ॥ ૫૯ ॥
કારં વવહારં રાજેલે વિ તં લેમિ તુહં સયાસાઓ । ઇયરો વિ પઠિમ-
મેઈ-જં જુત્તં કુણસુ તં ઇમ્મ ॥ ૬૦ ॥ તો ધનમિત્તો ચોરુ સ્તિ-
સાહિઓ નિવડ્ડણો સુમિત્તેણ । ન ઇમં ઇમંમિ સંભવડ-કહવિ ઇય ચિંત-
િ વોવિ ॥ ૬૧ ॥ એસ પુણ નિચ્છણં-કહેઈ તા પુચ્છિમો તયં ચેવ ।

નહિ, તેથી તે તેજ લીધેલ છે, માટે તે મને પાછી આપ, અને વિલંબ કરમાં. [૫૫]
ત્યારે ધનમિત્ર ચિંતવવા લાગ્યો કે, અહો ! કર્મનો વિલાસ જુવો ! જે માટે કરો દોષ
નહિ કરતાં પણ આવાં વચનો કાને સહેવાં પડે છે. [૫૬] આ કારણથીજ જિનેશ્વરે
આવકોને પદધરમાં જવું નિષેધેલું છે. કેમકે ત્યાં જવાથી ખસુસ કરીને કલંક વગેરે ચો-
ટવાનો સંભવ રહેલ છે. [૫૭] માટે હવેથી પરાયા ઘેર અપવિત્ર નિંદા થવાના સખએ
મોટું કામ પડતાં પણ ક્યારે પણ હું એકલો જઇશ નહિ. [૫૮] એમ ચિંતવી તે
બોલ્યો કે, હે શેઠ ! હું પણ તારા માફક એ બાબત કંઈ પણ જાણતો નથી. ત્યારે તે
બોલ્યો કે, હે ધનમિત્ર ! એમ બોલ્યાથી કંઈ છુટકો થાય તેમ નથી. (૫૯) હું રા-
જકુળમાં જઈ ઇન્સાફ કરાવીને પણ તારી પાસેથી તે લઇશ. ત્યારે ધનમિત્ર બોલ્યો કે,
જે ઠીક લાગે તે કરો. (૬૦) ત્યારે સુમિત્રે રાજાને ત્યાં જઈ કહ્યું કે, ધનમિત્રે મારી
રત્નાવળી ચોરી છે. રાજા વિચારવા લાગ્યો કે, એ વાત એમાં કોઈ રીતે સંભવે નહિ.
[૬૧] અને આ સુમિત્ર નિશ્ચય પૂર્વક એ વાત કહે છે, માટે ધનમિત્રને પુછવું બેઠ-

અહ હકારિય પુહો-ધનમિત્તો કહરૂ જહવિત્તં ॥ ૬૨ ॥ પમળઈ નિ-
વોવિ વિમ્હિય-હિયઓ મો રૂમ્હ કિ મિહ કાયવ્વં । સો આહ દેવ
રૂમિણા-ગહિયા રયણાવલિ નૂળં ॥ ૬૩ ॥ અહ જંપડ ધનમિત્તો-દેવ
કલંકં રૂમં નહુ સહોમિ । પમળેહ જેણ દિવ્વેણ-તેણિ મં પત્તિયાવેમિ
॥ ૬૪ ॥

મળઈ નિવો રૂમ્હ તુમં-હોસુ સિરે જં ગહેડ ફાલ મિમો । આર્મ-
તિ તેણ મળિણ-ઠવિઓ દિવસો તઓ રૂમ્હા ॥ ૬૫ ॥ સમિહેસુ દો-
વિ પતા-અહ ધનમિત્તો વિસેસ ધમ્મપરો । ચિહ્નઈ સુવિસુદ્ધરૂણો-પતે
પુણ દિવ્વ દિવસંમિ ॥ ૬૬ ॥ કાઝ સિણાણં અઠ-પ્પયારપૂયાઈ પૂહ-
રૂણ જિણે । તહ કાઝ કાઝસગ્ગં-સમ્મર્હિટ્ઠીણ દેવાણં ॥ ૬૭ ॥ ફાલે
ધમિજ્જમાણે-પુરો નિવિઠે નિવંમિ લોણ ય । મહુપરરૂણો પતો-ધન-
મિત્તે-દિવ્વઠાણંમિ ॥ ૬૮ ॥ રૂમ્હો વિ તત્થ પતો-ધનમિત્તો જાવ મિ-

એ, એમ વિચારી રાજાએ તેને બોલાવી પુછતાં તે જોમ બનેલું તેમ કહેવા લાગ્યો.
(૬૨) ત્યારે રાજા વિસ્મય પામી બોલ્યો કે, હે ઇન્દ્ર ! છતાં શું કરવું ? ત્યારે તે
બોલ્યો કે, હે દેવ ! એણે નામી રત્નાવળી લીધી છે. [૬૩] ત્યારે ધનમિત્ર બોલ્યો કે,
હે દેવ ! આ કલંક હું સહી શકતો નથી, માટે તમે કહો તેવા દિવ્યથી હું એની આ-
તરી કરાવું. [૬૪] રાજા બોલ્યો કે, હે ઇન્દ્ર ! તું આ વાત કબુલ રાખે છે કે, આ
ધનમિત્ર લોહાની તપાવેલી શાળ ઉપાડે, ત્યારે તેણે હા પાડતાં રાજાએ તે માટે દિવસ
મુકર કર્યો. [૬૫] પછી તે બન્ને જાણુ પોતપોતાને ઘેર આવ્યા. હવે ધનમિત્ર ધર્મમાં
વિશેષ તત્પર થઈ શુદ્ધ બને રહેવા લાગ્યો. એમ કરતાં તે દિવસ આવી પહોંચતાં તેણે
સ્નાન કરી, બિનેશ્વરની આઠ પ્રકારે પૂજા કરી, તેમજ સમ્યક્ દષ્ટિ દેવોનો કાયોત્સર્ગ
કર્યો. (૬૬-૬૭) પછી શાળ ધમાતાં બને રાજા તથા નગરલોકો સામે આવી બેસતાં,
ધનમિત્ર ધણા નગરલોકની સાથે દિવ્ય સ્થાનમાં આવી પહોંચ્યો. [૬૮] તે ઇન્દ્ર પશુ
ત્યાં આવી પહોંચ્યો. હવે ધનમિત્ર જોવો ત્યાં ક્રાળ લેવા તૈયાર થયો, તેવામાં તે ઇન્દ્રવી

ગિહી ફાલં । ઇન્ધસ્સ ડટ્ટિયાઓ-પડિયા રચ્ચાવલી નાંક ॥ ૬૯ ॥
 તો ખણિયં નરવહ્ણા-ઇન્ધ કિ મેયં તિ સો વિ સુદ્ધમણો । જા દેહ
 ડસરં નહુ—તા પુહો તેજ ધણમિત્તો ॥ ૭૦ ॥ જીહ રચ્ચાવલીએ-કપ્પ
 વિવાઓ તુમાણ સા કિ મિયં । છોદે ન વ ત્રિ ઇમો વિહુ જંપહ સા
 ચેવ દેવ હમા ॥ ૭૧ ॥ પરમત્થ મિત્થ નવરં-મુગંતિ સબ્બન્તુણો તઓ
 રાયા । નિયમંડારિયહત્થે-સવિમ્મહો તં સમપ્પેહ ॥ ૭૨ ॥ સમ્મ સં-
 માણેડં-સુદ્ધં તિ પમ્મુતુ સિદ્ધિ ધણમિત્તં । નિયપુરિસાણં અપ્પિય-ઇન્ધં
 ચ ગઓ નિવોં સગિહં ॥ ૭૩ ॥ અહ ધણમિત્તો નિયમિત-પડસ-
 સાવયગણેણ પરિયરિઓ । તિત્થુજં કુણંતો-સંપત્તો નિયયગેહંમિ ॥ ૭૪ ॥
 ઇતો ય તત્થ પતો-ગુણસાયકેવલી તયં નમિડં । ધણમિત્તો નચરજ-
 ãો-સપરિજણો નરવદં વિ ગઓ ॥ ૭૫ ॥

રક્ષા ઇન્ધોવિ તદિં—આહૂઓ નિમુણિડં ચ ધમ્મ

સાંઢણીપરથી રત્નાવળી નીચે પડી. [૬૯] ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે, હે ઇન્ધ ! આ શું
 છે ? ત્યારે ઇન્ધ મુંઝાઈ પડીને કંઈ પણ ઉત્તર આપી શક્યો નહિ. ત્યારે રાજાએ ધન-
 મિત્રને પુછ્યું—(૭૦) રાજા બોલ્યો કે, જે રત્નાવળીના માટે તમારી તકરાર છે, તે
 આ છે કે નહિ ? ત્યારે ધનમિત્ર બોલ્યો કે, હે દેવ ! તેજ આ છે. [૭૧] પણ ઇહાં
 શો પરમાર્થ છે, તે તો સર્વથા મુનિ જાણે; ત્યારે રાજાએ વિસ્મય પામી, તે રત્નાવળી
 પોતાના જાંઘરીના હાથે સોંપી. (૭૨)

ધનમિત્ર આ રીતે શુદ્ધ થવાથી તેને ઇડી રીતે સન્માન આપીને તથા ઇન્ધને
 પોતાના માણસોને સોંપીને રાજા પોતાને મુકામે ગયો. (૭૩) હવે ધનમિત્ર પોતાના
 મિત્ર આવકોના સમુદાયથી પરિવર્ષો થકા તીર્થની ઉન્નતિ કરતો પોતાના ઘરે આવ્યો.
 [૭૪] એવામાં ત્યાં ગુણસાગર કેવળી પધાર્યા, તેને નમવાથી ધનમિત્ર, નમરનાં લોક,
 તથા પરિજન સહિત રાજા પણ ત્યાં ગયા. (૭૫) રાજાએ ત્યાં ઇન્ધને પણ બોલાવી
 લીધો. બાદ ધર્મકથા સાંભળીને સમય પામી રાજાએ તે વૃત્તાંત પૂછતાં તે મુનિ જ્ઞાપીતે

કહે । સમય તં વુત્તં—પુદ્ગો નાળી કહઈ એવં ॥ ૭૬ ॥ રૂઢ વિજ-
યપુરે નગરે—ગેહર્વ આસિ ગંગદત્તં તિ । મહુલા માયા વહુલા-મ-
ગજ નામેણ તસ્સ પિયા ॥ ૭૭ ॥ સંવોસિયાભિહાણ—ઇસર વણિણો
પિયાઈ વરરયણં । પવિસિય કહમાત્રિ તમિહ—મવ હરણ લલ્લમુ-
લ્લં સા ॥ ૭૮ ॥ નાઉ રમા તં મગઈ—નય રયરી મગણ વ-
યઈ વિરસે । તો દેઈ ઉવાલંમં—વણિભજ્જા ગંગદત્તસ્સ ॥ ૭૯ ॥
મજ્જાનેહવિમોહિયમણો રમો મણઈ ગિહમણુસ્સેર્હિ । તુહ ચેવ તં
અવહદં—મા અલિયં દેસુ ણે આલં ॥ ૮૦ ॥

રૂઢ સુરિણય વણિયદરૂયર—નિવરરયણોવલંમતુદ્ગા સી । કાઠુણ ના-
વસવયં—ઉવવન્ના વંતરતેણ ॥ ૮૧ ॥ વિહિયતદ્ધવિહકમ્મા—જાયા મગજા
વિ રસ રૂઢુ તિ । મરિઠુણ ગંગદત્તો—ધનમિત્તો રસ ઉવવન્નો ॥ ૮૨ ॥
કુવિણ તેણ વંતર—સુરેણ નિયરયણવરૂયરે તંમિ । રૂઢસ્સ તિન્નિ

કહેવા લાગ્યા. [૭૬] ઇહાં વિજયપુર નગરમાં ગંગદત્ત નામે ગૃહપતિ હતો, તેની બેલ-
વામાં મીઠી પણ માયાથી ભરેલી મગધા નામે સ્ત્રી હતી. (૭૭) તે મગધાએ ઇશ્વર
નામના વાણીયાની સંતોષિકા નામની સ્ત્રીનું એ લાખ મૂદપનું ઉત્તમ રત્ન તેના ઘરમાં
કોઇક રીતે પેશી જઇને ચોરી લીધું. [૭૮] તેની તેને અશ્વર પડતાં તે આઈ તેણીના
પાસેથી તે, માગવા લાગી, ત્યારે મગધા તેને તે નહિ આપતાં સામી ગાજો દેવા લાગી,
ત્યારે તે વાણીયાની સ્ત્રીએ તે આજત ગંગદત્તને ઉપાલંબ દીધો [૭૯] ત્યારે, ગંગદત્ત
સ્ત્રીના સ્નેહથી મૂઢ મનવાળો થઇને બોલ્યો કે, તમારાજ ઘરના કોઇ માણસે તે ચોરી
લીધું હશે, માટે અમને તું કૂડો આજ નહિ આપ. (૮૦) એમ સાંભળીને તે વાણી-
યાની સ્ત્રી પોતાના રત્નની મળવાની આશા તૂટી જવાથી તાપસની દિક્ષા લઇ વ્યંતરપણે
હપ્તી. [૮૧] મગધા પણ તથાવિધ કર્મ કરીને મરણ પામી, આ ઇચ્છપણે જન્મી
છે, અને ગંગદત્ત મરીને આ ધનમિત્ર થયો છે. [૮૨] તે વ્યંતર દેવતાએ પોતાનો
વ્યતિકર સંભારી કોપ કરીને ઇચ્છના ત્રણ પુત્રને અનુક્રમે મારી નાખ્યા છે. (૮૩)

પુતા-નિહળંત ગમિયા કમેણિત્થ ॥ ૮૩ ॥ તો રત્ના ઇન્ધ્રમુદે-પલો-
 ઇષ સો ધણેહ એવં તિ । કિંતુ મરહાંમિ તેસિ-હેજ ઇણ્હિ, મણ નાઓ
 ॥ ૮૪ ॥ પુણ ધણેહ ગુરુ રયણાવલી તેણેવ અવહહા એસા, ।
 પતં ધણમિત્તેણ-આલં કિલ્લ આલદાણાઓ ॥ ૮૫ ॥ 'ધણમિત્તધમ્મ-
 થિરભાવ-રંજિણ્હિં સુદિદિઠઅમરેહિં । તં વંતર મક્કમિજ-રયણાવલી
 મોડયા તડયા ॥ ૮૬ ॥ આહ નિવો કિં અજ્જવિ-હમસ્સ કાહી સુ-
 રો, ધણેહ નાણી । રયણાવલીહ સહિયં-વિહવં હરિહી સુમિત્તસ્સ
 ॥ ૮૭ ॥

તો અટ્ટવસટ્ટગઓ—મરિઝં ઇન્ધો ભવે વહુંં મમિહી । વંતરસુરજીવો
 વિ હુ-વહુહા નિજ્જાહી વેરં ॥ ૮૮ ॥ ઇય સોઝં સંવિગ્ગો—રા-
 યા રયણાવલિં સુમિત્તસ્સ । અપ્પિતુ ઠવિંતુ સુયં—રજ્જે ગિણ્હેહ
 ચરિતં ॥ ૮૯ ॥ ધણમિત્તો વિ હુ જિદ્ધં-પુતં ઠવિઝ્ઞણ નિયકુહુંંમિ ગિણ્હિ-

ત્યારે રાજાએ ઇન્ધ્ર સાચું જોતાં તે બોલ્યા કે, એ ખરી વાત છે, પણ તે કેમ મરી
 ગયો, તેનું કારણ મેં હમણાં જ જાણ્યું છે. [૮૪] શ્રી ગુરુ બોલ્યા કે, આ રત્નાવળી
 પણ તેજ વ્યંતરે હરી હતી, અને ધનમિત્રે પૂર્વે આજ દીધેલ, તેથી હમણાં તેના પર
 આજ ચડ્યું. [૮૫] પરંતુ ધનમિત્રના ધર્મમાં રહેલા સ્થિર ભાવથી રંજિત થયેલા સુ-
 મિત્ત દ્રષ્ટિ દેવોએ તે વ્યંતરને દખાવીને તે રત્નાવળી તેના પાસેથી મૂકાવી. [૮૬] ત્યારે
 રાજા બોલ્યો કે, હજી એ વ્યંતર સુમિત્રને શું કરશે ? ત્યારે જાની બોલ્યા કે, આ રત્ના-
 વળીની સાથે તે સુમિત્રનું તમામ ધન હરણ કરશે, પછી ઇન્ધ્ર આર્તધ્યાનથી મરી બહુ
 ભવ ભમશે, અને વ્યંતરનો જીવ પણ બહુ પ્રકારે વેર ભેશે. [૮૭-૮૮] એમ સાંભ-
 ળીને સંવેગ પામી રાજાએ રત્નાવળી સુમિત્રને સોંપી પુત્રને રાજ્યમાં સ્થાપી, પોતે આરિય
 લીધું. [૮૯] ધનમિત્ર પણ મોટા પુત્રને કુટુંબ સોંપી કેવળી પાસે દિક્ષા લઈ અનુક્રમે
 મોક્ષે પહોંચ્યો. (૯૦)

ય કેવલિપાસે-દિક્ષ્વં કમસો ગઓ મુક્ષ્વં ॥ ૯૦ ॥

इत्यवेत्य धनमित्रचरित्रं-

शुद्धवृत्तजनहर्षकारकं ।

अन्यगेहगमनं यथा तथा

संत्यजंतु भविनो हि सत्पथाः ॥ ९१ ॥

॥ इति धनमित्रचरित्रं ॥

(છ)

इत्युक्तः शीलवतः परगृहगमनवर्जनलक्षणो द्वितीयो भेदः संप्रत्य-
शुद्धवेष इति तृतीयं भेदं प्रचिकटयिषुर्गाथापूर्वादिमाह.

[मूलं]

સહજ પસંતો ધમ્મી—ઉઘ્ઘડવેસો ન સુંદરો તસ્સ,

આ રીતે સદાચારિ જનોને હર્ષ કરનારૂં ધનમિત્રનું ચરિત્ર જાણીને સન્માર્ગી બ-
વ્યજનો જેમ તેમ રીતે પરાયા ઘરે જવાનું વર્જન કરે.

ઐ રીતે ધનમિત્રનું ચરિત્ર છે.

આ રીતે શીળવાનનો પરગૃહગમન વર્જનરૂપ બીજો ભેદ કહ્યો. હવે અનુદ્ધટ વે-
ષરૂપ ત્રીજો ભેદ પ્રગટ કરવા અર્ધી ગાથા કહે છે—

[મૂળનો અર્થ]

ધર્મી જન સાદો હોય તેમ શોભે, તેને ઉદ્ધટ વેષ સારો

ન લાગે.

(ટીકા)

સહજ તિ રાજતે શોભતે પ્રશાંતઃ પ્રશાંતવેષો ધર્મી ધર્મવાન્ ધાર્મિકો
ભાવશ્રાવક इत्यर्थः—અતઃ કારણાદુદ્ઘટવેષઃ ષિદ્ધગજનોચિતનેપથ્યઃ—

લંચસ્સ વ પરિહાણં—ગસડ વ અંગ તહંગિયા શાદા,

સિરવેદો ઢમરેણ—વેસો एसो सिङगाणं—

સિહિણેણ મગ્ગદેસો—ઝઘાડો નાહિમંડલં તહય,

પાસા ય અદ્ધપિહિયા—કંચુયઓ एस वेसाणं—

इत्यादिरूपो न सुंदरो नैव शोभाकारी तस्य धार्मिकस्य.

સ હિ તેન સુતરામુપહાસસ્થાનંસ્યાત્—“ નાકામી મંદનપિય ”
इति लोकोक्तेरिह लोकेपि कदाचिदनर्थं प्राप्नुयाद्—વંધુમતીવત્.

अन्ये पुनराहुः

संतलयं परिठाणं—जलं च चोबाइयं च मज्झिमयं ।

ટીકા.

ધર્મવાન્ એટલે ભાવશ્રાવક પ્રશાંત અર્થાત્ સાદા વેષવાળો હોય તો શોભે. એથી
કરીને હલકા જનને ઉચિત ઉદ્ઘટવેષ તેને સુંદર ન લાગે.

લંચની માફક નીચે કસકસતો પાટલૂન પહેરવી તથા ઉપર કસકસતી અંગી
પહેરવી, તેમજ પેચ ધાલી ફેટો બાંધવો એ પિદ્ધગજનો વેષ ગણાય છે.

તેમજ પટિમાં પાડી કપાળ ઉધાડો રાખવો તથા નાભિપ્રદેશ ઉધાડો રાખવો
તથા અર્ધી કાંચળી પહેરી પાસા ઉધાડા રાખતા એ વેશ્યાનો વેષ ગણાય છે.

એ વગેરે વેષ ધાર્મિક જનને સુંદર ન લાગે એટલે શાલા નહિ આપે.

એવા વેષથી તે ઉલટો ઉપહાસ સ્થાન થાય, કેમકે લોકમાં ઉક્તિ આસે છે કે
જેને શલ્યગાર વહાડું હોય તે કમી હોય છે. વળી તે આ લોકમાં પણ દાષ વેળા અન-
ર્થને પામે છે; બંધુમતી માફક.

બીજા આચાર્યો વળી આ રીતે કહે છે.

સુસિલિદ્ધ મુત્તરીયં-ધમ્મં લક્ષિં જસં કુણ્ણ ॥ ૧ ॥

પરિહાણ મણુબ્ધર ચલણકોદિમજ્જાય મણુસરંતં તુ ।

પરિહાણ મવ્વકમંતો-કંચુચઓ હોઈ સુસિલિદ્ધો ॥ ૨ ॥

इत्या-घेतदपि संगतमेव—किंतु क्वचिदेव देशे कुले वा घटते,
श्रावकास्तु नानादेशेषु च संभवन्ति-तस्मादेषकुलाविरुद्धो वेषोनुद्भूत
इति व्याख्यानं व्यापकमिह संगतमिति.

बंधुमतीज्ञातं त्वेवं.

अथि इह तामलिर्चा-नयरी न अरीहि कहवि परिभूया । अ-
ङ्गरुयविहवभारो-सिद्धी तत्थासि ससारी ॥ १ ॥ सारयससिनिम्म-
लसील-बंधुला बंधुला पिया तस्स । ताणं धूया रूयाइ-गुणजुया बंधु-
मई नाम ॥ २ ॥ सा पुण कंचणचूडय-मंडियबाहा अलंकियसररि ।
पगईए उब्भटवेस-परिगया चिद्धइ सयावि ॥ ३ ॥ अन्नादिणे सा पिउ-

જેનાથી બરોબર અંગ ઢંકાય તેવું નીચેનું પરિધાન તથા ઉગળું મધ્યમ કદ-
નું અંગરખું કે યોળી અને હપર બરોબર ગોઠવેલું ઉત્તરીય વસ્ત્ર-એવું પહેરવેશ ધર્મ,
લક્ષ્મી, અને યશ વધારે છે. [૧] અનુદ્ભૂત પરિધાન તે જે પગ સુધી ધોતીયું પહેરવું,
તથા તેનાપર વળગીને રહેતું અંગરખું કે, યોળી પહેરવી, તે અનુદ્ભૂત વેષ છે. [૨]
આ પશુ વ્યાખ્યાની છે, પરંતુ તે કોઈક દેશ અથવા કોઈક કુળના માટે ઘટી શકે, પણ
આવકો તો બૂઝા બૂઝા દેશોમાં રહેતા સંભવે છે, તેથી દેશ અને કુળને અવિરુદ્ધ વેષ
પહેરવો, તે અનુદ્ભૂત એમ વ્યાખ્યાન કરીએ તો તે સર્વવ્યાપક થવાથી જ્યાં સંભત
ગણાય.

બંધુમતીનું જ્ઞાન આ રીતે છે.

જ્યાં તાત્કાલિક નામે નક્કરી હતી, જે દુરમનોથી કાઢ પશુ રીતે અજ્ઞત હતી.
ત્યાં બારે પૈસાદાર રતિસાર નામે શેઠ હતો. [૧] તેની શરદક્ષતુના ચંદ્ર માફક ઉગતળ
શીજવાળી બંધુલા નામે સ્ત્રી હતી, તેમની રૂપાદિશુભ શોભતી બંધુમતી નામે પુત્રી હતી.
[૨] તે પુત્રી હાથમાં સોનાની ચુડીઓ પહેરતી, શરીરે શણગારી રહેતી, અને સ્વભાવ-

ના-મણિયા વચ્ચેહિ પળયપડોઈ. | એવં ઉઘ્ઘડવેસો-વચ્ચે પચ્છો નં
સચ્છાણ ॥ ૪ ॥

યદુક્તં.

કુલદેસાણ વિરુદ્ધો-વેસો રત્નોવિ કુળઈ નહુ સોઈ. | મણિયાણ
વિસેસેણ-વિસેસઓ તાણ ઇત્થીણં ॥ ૫ ॥ અરોસો અરોસો-અરોસો
દુક્ખણેહિ સંવાસો. | અરુઘ્ઘડો ય વેસો-પંચવિ ગલ્યાંપિ લહુયંતિ ॥ ૬ ॥
રુચ્ચાઈ જુત્તિજુસં-ચુસા વિ નં મમ્મણ હમા કિંપિ. | ચિદ્દઈ તદેવ નિ-
ચ્ચં-પિડયાપસાય દુલ્લલિયા ॥ ૭ ॥ મરુચ્ચવાસિણા વિમલસિદ્ધિ-
પુત્તેણ વંધુદક્ષેણ. | સા મૈતુ તામલિત્તિ-મહાવિભૂઈ પરિણ્યા ॥ ૮ ॥

મુત્તૂળ જળયમવળે-વંધુમઈ વંધુપરિયણસમેઓ. | જલહિમ્મિ વંધુ-
દત્તો-સંચલિઓ જાણવત્તેણ ॥ ૯ ॥ જા કિંચિ ભૂમિભાગં-ગચ્છઈ
તા અસુહકમ્મઉદ્દણં. | પઢિકૂલપવળલહરી-પણુલિયં જલહિમ્મજ્જંમિ

શીજ હમેશાં ઉર્લટ વેષ રાખતી. (૩) એક દિવસે તેના પિતાએ તેને પ્રેમ પૂર્વક વચનો-
થી સમજાવ્યું કે, હે પુત્રી ! આવો ઉર્લટ વેષ સારા માણસોને ગમવો ન જોઈએ. [૪]

જે માટે કહેલું છે કે—

કુળ અને દેશથી વિરુદ્ધ વેષ રાખતે પણ શોભા નહિ આપે, તો તે વાણિયાઓને
શી રીતે શોભે ? તેમાં પણ ધર્મી તેમની સ્ત્રીઓને તો તે વિશેષ નહિ શોભે. (૫)
અતિશય, અતિ તોષ, અતિ હાસ્ય, દુર્જનોની સાથે સહવાસ, અને ઉર્લટ વેષ એ પાંચ
મોટાને હલકો બનાવે. (૬) પ્રત્યાદિ યુક્તિ યુક્ત કથા, છતાં પણ તેણીએ કંઈ માન્યું
નહિ, કિંતુ હમેશાં બાપની મહેરબાનીથી મોઝ માણતી તેમજ રહેવા લાગી. (૭) તે-
ણીને બદલવાસિ વિમળ શોકનો પુત્ર બંધુદત્ત તાત્રચિત્તિમાં આવી, મોટા કાઠમાઠથી પ-
રવે. [૮]

તે બંધુદત્ત બંધુમતીને બાપના ઘરે મેલી બંધુ પરિજનસહિત વહાણપર ચડીને
દક્ષિણમાં રવાને થયો. [૯] તે કેટલોક આવળ થયો, એટલામાં અશુભ કર્મના ઉદયે

॥ ૧૦ ॥ સત્યં વ વિણયહીણે-વિયલિયસીલે વિમુદ્દદાણં વ । તં પ-
વહણં વિણઠં-ધણધન્નહિરન્નપદ્ધિપુઠં ॥ ૧૧ ॥ સો કહકહમવિ ફલહે-
ણ-દુત્તરં ઉત્તરિ-તુ નીરાનિર્હિ । જા પિચ્છઈ દિસિચ્છકં-તા તં નિચ્છે-
ઈ સમુરપુરં ॥ ૧૨ ॥ તો અપ્યં જાણાવઈ-કેણવિ પુરિસેણ નિયયસમુ-
રસ્સ । તં સુણિય હા કિ મેયં તિ-જંપિરો ઉદ્ધિમો સોવિ ॥ ૧૩ ॥
અઈ ઉબ્બઢવેસવિસેસ-રયણલંકારસારભૂસાણ । બંધુમર્ષણ સહિઓ-
જાં સે પાસે સ મલ્લિપઈ ॥ ૧૪ ॥ વરરયણકળયચૂઢયવિભૂસિયં તા-
વ રુદ્ધરકરજુપલં । બંધુમર્ષણ છિમં-કેણવિ જૂયારચોરેણ ॥ ૧૫ ॥ ત-
સ્સો સો આરવિલ્લય-મીઓ નાસિણુ ક્ષત્તિ સંપચ્છો । પઈ પરિસમ્મસસુ-
ત્તસ્સ-બંધુદત્તસ્સ પાસંમિ ॥ ૧૬ ॥

તેણં ચ ધુત્તયાણ-ચિંતિય મિળમેવ પચ્ચકાલં મે । રય મુ-તુ
તસ્સ પાસે-કરજુપલં તકરો નઢો ॥ ૧૭ ॥ પચ્છાગપતલવરતુમુલસ-

દરિયામાં પવન પ્રતિકુળ થઈ તોડાન થયું. [૧૦] તેથી જેમ વિનયહીનમાં કામ નાશ પામે, અથવા શીળહીન જનમાં આપેલું દાન નાશ પામે, તેમ તે ધન ધુન્ન બનેલું વહાણ નાશ પામ્યું. (૧૧) તેવામાં બંધુદત્તને પાટિલ મળી જવાથી તે જેમ તેમ કરી દરિયા કિનારે આવ્યો, અને આબુખાણુ તે જોવા લાગ્યો, તો તેને તે સસરાનું નમર જણાયું. (૧૨) ત્યારે તેણે કાષ્ઠ માણુસના મારફતે સસરાને ખબર મોકલી. તે સાંભળીને ‘હાથ ! આ શું થયું ?’ એમ પોલતો તે સસરા ઉઠી ઉભો થયો. (૧૩) તેના સાથે અતિ ઊર્જિત વેષ અને રત્નનાં ધરણીથી શણગારાયેલી બંધુમતી પણ સાથે ચાલી. તેઓ જેવાં ત્યાં નજીક આવ્યાં, તેવામાં ઉત્તમ રત્ન અને સોનાથી જડેલી ચુડીઓથી શોભતી બંધુમતીના એ હાથ કાષ્ઠક જુગારી ચોરે કાંપી લીધા. [૧૪-૧૫] પછી તે ચોર પકડાઈ જવાની બીકથી નાશીને જલદી રસ્તાના યાકથી સુતેલા બંધુદત્તની પાસે આવી પહોંચ્યો. [૧૬] તે ચોર લુચ્ચો હોવાથી તેણે ચિંતવ્યું કે, આ લાભ છે, એમ ધારી તે કાપેલા એ હાથ તેની પાસે મેલી પોતે નાશી ગયો. [૧૭] તેદલામાં ખાજળથી

વળવુદો સહુઓ ઇસો । ચોરુ તિ કાઝ તેહિં—મૂલાઈ મત્તિ પવિત્રતો
 ॥ ૧૮ ॥ અહ રડસારો સિદ્ધી—નિયપુત્તીઈ નિહ-તુ, ત મવત્થં । વહુ
 શરિઝળ પત્તો—જા જામાઝયસમીવાંપિ ॥ ૧૯ ॥ તા તં મૂલાભિન્ન—સહ-
 સા પિચ્છિવિવહું ચ પલવિત્તા । અંસુભરપુન્નનયણો—દુહિયો સે કુ-
 જઈ મયકિચ્ચે ॥ ૨૦ ॥ ઇત્તો ય મુજસનામા—વડનાળી તત્થ આ-
 ગઓ તં ચ । નમિંડ પત્તો સિદ્ધી—ગુરુવિ ઇય કહઈ સે ધમ્મં
 ॥ ૨૧ ॥ ધો ભવિયા ડબ્બટવેસ—વજ્જળં કુળહ ચયહ પરુસગિરં ।
 ચિંતહ ભવસ્સરૂવં—જેણ ન પાવેહ દુક્કાઈ ॥ ૨૨ ॥ તો સોઝ સંવિ-
 ઝો—સિદ્ધી પળમિતુ પુચ્છઈ મયવં । મહ જામાઝયદુહિયાઈ—કિં કર્યં
 દુક્યં પુર્વિ ॥ ૨૩ ॥ મળઈ ગુરુ અભિરામે—સાલિંગામંપિ ઇત્થિયા

આવેલા તવારની ગડગડ સાંભળી, તે ઉંઘમાંથી જાગી ઉઠ્યો, ત્યારે તેમણે તેને ચોર ઠેર-
 વી, પકડીને ઝટ શુળા ઉપર નાખી દીધો. [૧૮] હવે રતિસાર શેઠ પોતાની પુત્રીની
 તે-અવસ્થા જોઈને બહુ દિવંગીર થઈ, જેવો જમાઈના પાસે આવ્યો કે, ત્યાં તેને તેણે
 શુળાથી બેદાએલો જોયો. ત્યારે તે બહુ વિલાપ કરી, આંસુઓથી આંખો ભરી, દુઃખિત
 થયો થકો તેના મૃત કાર્ય કરતો હવો. [૧૯-૨૦] એવામાં ત્યાં સુયશ નામે ચડનાણી
 (ચાર જ્ઞાનવાળા) મુનીશ્વર પધાર્યા. તેને નમવા માટે શેઠ ત્યાં આવ્યો, ત્યારે ગુરુ તેને
 આ ધર્મ કહેવા લાગ્યા. (૨૧) હે ભવ્યો ! તમે ઉદ્ધટ વેપનું વર્જન કરો, પુરૂષ વાણી-
 ને તણ દો, અને ભવ સ્વરૂપને વિચારો, કે જેથી દુઃખો પામો નહિ. (૨૨) તે સાંભ-
 ળીને શેઠ વૈરાગ્ય પામી, ગુરુને નમીને પુજ્યા લાગ્યો કે, હે ભગવન્ ! મારા જમાઈ અને
 પુત્રીએ પૂર્વે શું કૃષ્ટ કર્યું છે ? (૨૩) ગુરુ બોલ્યા કે, મનોહર શાલિંગામમાં એક
 બી હતી, તે અટવીના માથે * બહુમૂલ્યાળ શુકા હતી, એટલે જેણીના ધણા બાળ
 પુત્રો મરણ પામેલા હતા, તથા તે દુર્ગત [દરિદ્ર] અને વિધવા હતી.

* અટવી બહુમૂલ્યાળશુકા એટલે ધણાં મરેલાં હોય છે, નાનાં પક્ષિઓ જેમાં
 એવી હોય છે.

एगा । आसि अडवि व्व बहुमय-बालसुया दुग्गया विहवा ॥ २४ ॥
सा उयरकंदरापूरणत्थ मीसरगिहेसु निच्चं पि । कम्मं करेइ पुत्तो
उ—चारए वच्छरूवाइं ॥ २५ ॥ सा ठविय भोयणं सिकगंभि पुत्तदठ
मन्नया पत्ता । कस्सइ गेहे कम्मत्थ—मागओ तंमि जामाउ ॥ २६ ॥

सा तस्स तुप्पणन्हाण माइ कम्मसु निउतया पढमं । पच्छा खंढण-
पीसण-रंधणदलणाइ कारविया ॥ २७ ॥ जाया महइवेला-तेणगिहत्थेण
वाउलतणओ । नहु सा जिमाविया तो भुक्खिय तिसिया गया समिहं
॥ २८ ॥ तं ददठु सुएण छुहाइएण भणिया सनिटठुरं एसा । किं तत्थ
कुमं खिसा-सूलाए जं न बहू पत्ता ॥ २९ ॥ तीइवि अणत्थभरियाइ-
जंपियं किं करा तुहं छिन्ना । जं सिकगाउ गहिऊण—भोयणं नेव
भुत्तोसि ॥ ३० ॥

(ग्रं. ४५००)

તે સ્ત્રી પોતાનું પેટ ભરવા નિત્ય શ્રીમંતોના ઘેર કામ કરતી, અને તેણીને પુત્ર
વાછર્યાં ચારતો. (૨૫) તેણી એક વેળા પુત્રના સાથે સીકામાં બોજન રાખી, પોતે
કોષ્ટકના ઘેર કામ કરવા ગઈ, તેવામાં ત્યાં તે ઘરવાળાનો જમાખ આવ્યો, એટલે તેમણે
તેને પહેલાં તેના તર્પણ સ્નાન વગેરેની ખટપટમાં રોકી, અને પછી તેની પાસેથી ખંડ-
ણ, પીપણ, રંધણુ ફળનાદિક કરાવ્યું. [૨૬-૨૭] તેથી ત્યાં તેણીને બહુ વાર લાગી,
છતાં તે ગૃહસ્થે વ્યાકુળપણાથી તેણીને જમાડી નહિ, તેથી તે લુપ્તી તરસી ઘેર આવી.
[૨૮] તેણીને બોધને લુપ્તેલા છોકરાએ તેણીને કોર વાણીએ કહ્યું કે, શું તું ત્યાં
શુભીએ ચડી હતી, કે જટ પાછી નહિ આવી ? [૨૯] તેણી પણ ગુસ્સે ભરાયલી હો-
વાથી એલી કે, શું તારા હાથ કપાયા હતા, કે જેથી સીકામાંથી બોજન લખને જમ્યો
નહિ. [૩૦]

(મૂળ ગ્રંથ સંખ્યા ૪૫૦૦)

એવી રીતે કોર વચનથી તે બંને જણાંએ નિકાચિત કર્યું બાધ્યું, અને અતિ

इय कवसवयणजणियं—कम्मं दोहिवि निकाइयं तहिं । अइनिविड
जडियभावेण—नेव आलोइयं तं च ॥ ३१ ॥ तेसिं दाणरयाणं—संजमर-
हियाण. मज्झिम गुणाण । किंचि सुहभावणाए—वट्टताणं गलिय माउं
॥ ३२ ॥ तो सो बालो जाओ—जामाऊ तुज्झ बंधुदत्तु ति । सा पुणं
दुगयनारी—बंधुमई तुह सुया जाया ॥ ३३ ॥ भवियव्वयानिओगा ।
विचिस्सयाए य कम्मपगिइए । माया जाया जाया—पुतो भता य संजाओ
॥ ३४ ॥ तक्कम्म विवागेणं—बंधुमई पाविया करुछेयं । पतो य बंधुदत्तो-
मूलापाक्खवण वसण मिणं ॥ ३५ ॥

इय सोउं रइसारो—सिद्धी संभयगरुयसंवेओ । गिण्हिय गुरुण
पासे—दिक्खं सुहभावणं जाओ ॥ ३६ ॥

इत्युद्धटं वेषमतिश्रयंत्याः—

श्रुत्वा विपाकं खलु बंधुमत्याः ।

भव्या जना निर्मलशीलभाज—

स्तद्धत देशाद्यविरुद्धमेनं ॥ ३७ ॥

॥ इति बंधुमतीज्ञातं ॥

આકરા જડ સ્વભાવના લીધે તે તેમણે આલોચ્યું નિહું પણ નહિ. [૩૧] તેઓ દાન
ગુણ સહિત હતા, અને સંયમથી રહિત હતા, તેથી મધ્યમ ગુણવાળા હતા. તેમનું કં-
ઈક શુભ ભાવનામાં વર્તતાં આયુષ્ય પૂરું થયું. (૩૨) તેથી તે છોકરો તે તારો બંધુ-
દત્ત જમાઈ થયો, અને તે દરિદ્ર સ્ત્રી તારી બંધુમતી પુત્રી થઈ. [૩૩] ભવિતવ્યતાના
યોગે તથા કર્મપ્રકૃતિની વિચિત્રતાને લીધે માતા તે સ્ત્રી થઈ, અને પુત્ર તે ભરથાર થયો.
(૩૪) તે કર્મના વિપાકે બંધુમતીના હાથ કપાયા, અને બંધુદત્ત શળાપર ચડવાનું
દુઃખ પામ્યો. (૩૫) એ સાંભળીને રતિસાર શેઠ ભારે સંવેગ પામી, ગુરૂ પાસે દીક્ષા
લઈ સુખી થયો. [૩૬] આ રીતે ઉદ્ધટ વેષ ધરનારી બંધુમતીને થએલ વિપાક સાં-
ભળીને હે નિર્મળ શીળવાનુ ભવ્ય જનો ! તમે દેશાદિક અવિરુદ્ધ વેષ ધારણ કરો. [૩૭]

એ રીતે બંધુમતીનું જ્ઞાત છે.

ઇત્યુક્તઃ શીલવતોનુદ્ગટવેષ ઇતિ તૃતીયો ભેદઃ,—સંપ્રતિ સવિ-
કારવચન—વર્જનરૂપં ચતુર્થભેદં વ્યાચિરૂયાસુર્ગાર્થોત્તરાર્દમાહ.

(મૂલં)

સવિયારજંપિયાઈ—નૂળ મુર્દરંતિ રાગર્ગિ ॥ ૪૦ ॥

(ટીકા)

સવિકારજલ્પિતાનિ સમ્યંગારમણિતાનિ નૂનં નિશ્ચિતમુદીરયંત્યુ-
દીપયંતિ રાગામિ—મતસ્તાનિ ન બ્રુતે ઇતિ શેષઃ.

ઉક્તંચ.

જં સુખમાણસ કહં—મુદ્દુયરં જલહ માણસે મયણો,
સમણેણં સાવણ વિ—ન સા કહા હોહ કહિયન્વા.

ઉપલક્ષણં ચૈતત્—દ્રેષાનલમપ્યુદીપયંતિ કેષાંચિ—દિત્યતોનર્થ-

શીળવંત જનતુ અનુદ્ગટ વેષ એ ત્રીજો ભેદ કહ્યો, હવે સવિકાર વચન વર્જનરૂપ
ઓથો ભેદ કહેવાં સાર ગાથાતુ ઉત્તરાર્દ કહે છે.

[મૂળનો અર્થ.]

સવિકાર કહેલાં વાક્યો નિશ્ચિતપણે રાગરૂપ અગ્નિ
વધારે છે.

ટીકા.

સવિકાર જલ્પિત એટલે શ્રંગારવાળાં વાક્યો નિશ્ચિતપણે રાગામિને ઉદીરે છે એ-
ટલે જગાડે છે, માટે તેમને ન ઓલે. જે માટે કહેલું છે કે—

જે સાંભળતા યકાં હૈંદયમાં કંદર્પ સળગી ઉઠે, તેવી કથા સાધુ અથવા આર્ય
નહિ કહેવી.

“ રાગામિને જગાડે ” એ ઉપલક્ષણરૂપે છે, તેથી કટલાકને દ્રેષામિ પણ જગમ-

દાયકાનિ મિત્રસેનસ્યેવ સવિકારજલ્પિતાનિ ન ભાષણીયાનિ.

મિત્રસેનકથા ત્વિયં.

આસીત્ પુર્યામધોધ્યાયા-મયોધ્યાયામરાતિભિઃ । ધર્મકર્મણિ
નિસ્ત્રો—જયચંદ્રો મહીપતિઃ ॥ ૧ ॥ તસ્ય પ્રિયતમા ચારુ—દર્શના
ચારુદર્શના । સુનુશ્વાનૂનપુણ્યશ્રી—શ્રદ્ધશ્રદ્ધસદૃક દશોઃ ॥ ૨ ॥
શ્રંગારવદુલઃ ક્ષ્યેન—પુરોહિતતનૂદ્રવઃ । તન્મિત્રં મિત્રસેનોભૂત—કેલિકૌ-
તૂહલપ્રિયઃ ॥ ૩ ॥ એકદા તત્પુરોધ્યાને—દુર્ધ્યાનેધનપાવકઃ । આગાદાગા-
મ્યતીતાદિ—વેદી સૂરિ યુગધરઃ ॥ ૪ ॥ તં નંતું દંતુરાનંદો—ઙ્ગિશ્વરોમાંચ-
કંચુકઃ । જગૃમ જમતીનાથઃ—સ મિત્રસુતસંયુક્તઃ ॥ ૫ ॥ રાજા નિઃપ-
તિમંરૂપં—દૃષ્ટ્વા તસ્ય મુનીશિતુઃ । પપ્રચ્છ સ્વંચ્છધીરેવં—વિસ્મય સ્મેર-
લોચનઃ ॥ ૬ ॥ સત્યપ્યસદૃશ રૂપે—સામ્રાજ્યવિભવોચિતે કુતો વૈરાગ્યતઃ
પૂજ્યૈર્જગૃહે દુષ્કરં વ્રતં ॥ ૭ ॥

૩ છે, તેથી મિત્રસેનની માફક અનર્થદાયક સવિકાર વચન નહિ બોલવાં.

મિત્રસેનની કથા આ છે.

દુષ્મનોથી જ્યાં નહિ લડી શકાય, એવી અયોધ્યા નગરીમાં ધર્મના કામમાં તત્પર
જયચંદ્ર તામે રાજા હતો. [૧] તેની મનીહર દેખાવવાળી આરદ્રક્ષેના નામે રાણી હતી.
તેમનો આખો હારવા સમાન અને સંપૂર્ણ પુણ્યશાળી ચંદ્ર નામે પુત્ર હતો. (૨) તે
ચંદ્રકુમારનો ક્ષ્યેન પુરોહિતનો પુત્ર મિત્રસેન નામે પુત્ર હતો, તે ખુબ શ્રંગાર સજ્જતા,
અને રમત ગમતનો શોખીન હતો. [૩] એક વેળા તે નગરના ઉદ્યાનમાં દુર્ધ્યાનરૂપ
ઇંધણું ખાળવામાં અમિ સમાત અને ભૂત ભવિષ્યના જ્ઞાત્રુ યુગધર નામે આચાર્ય પધાર્યા.
[૪] તેને નમત્રા માટે ઉજળતા આનંદથી રોમાંચિત થએલ રાજા, મિત્ર અને પુત્રની
સાથે ત્યાં ગયો. (૫) તે પવિત્ર બુદ્ધિશાળી રાજા તે મુનીશ્વરનું અનુપમ રૂપ જોઇ, વિ-
સ્મયથી વિકસિત નેત્રવાળો થઇ, આ રીતે તેમને પૂછવા લાગ્યો— (૬) હે પૂજ્ય !
તમારું આપું રાજ્ય વૈભવ ભોગવવાને ઉચિત અનુપમ રૂપ છતાં તમે ક્યા વૈરાગ્યથી આ-

ગુરુરાહ મયા દષ્ટઃ—સો રંધો નરાધિપા । સદા યુક્તો વહનિ-
ત્યં—સંપૂર્ણો ભવનામકઃ ॥ ૮ ॥ ચત્વારો સગવિદ્વેષ—મિથ્યાત્વસ્મરસં-
ક્ષિતાઃ । દદાઃ સારથયસ્તત્ર—મોહઃ સીરપાતિઃ પુનઃ ॥ ૯ ॥ વિનાપિ
ચારિવમરિમ્બ્યાં—સવલા વેગશાલિનઃ । મહાકાયા કષાયારુઢ્યા—વૃષભાસ્ત-
ત્ર પોદશ ॥ ૧૦ ॥ હાસ્યશોકમયાત્યાસ્તુ—~~કલ્પદંત્રી તત્ત્વમિત્યાદિ~~ / ૭
ગુપ્તસારત્યરત્યાદ્યા—સ્તેષાં ચ, પરિવારકાઃ ॥ ૧૧ ॥ દુષ્ટયોગમપાદા-
રુચ્યં—તત્ર તુંબદ્વયં મહત્ । વિલાસોલ્લાસવિવ્વોક—હાવભાવાદિકાઃ સ્વ-
રાઃ ॥ ૧૨ ॥ તત્રાસંયત્તંજીવારુચ્યઃ—રૂપોઽદૃષ્ટતલઃ સદા । પાપાવિરતિઃ
પાનીય—સંભારપરિપૂરિતઃ ॥ ૧૩ ॥ પાપાવિરતિનીરૌધ—મગ્નપૂરિતઃ
સેવિતં । સુદીર્ઘ જીવલોકારુચ્યં—ઘડીયંત્રમમંગુરં ॥ ૧૪ ॥ પદ્મકાર
ઉચ્ચકૈર્મૃત્યુ—રજ્ઞાનં તુ પ્રતીચ્છકઃ । દદં મિથ્યાભિમાનારુચ્યં—તસ્ય દા-
ર્પટિકં સદા ॥ ૧૫ ॥ અતિ સંકલિષ્ટચિત્તારુઢ્યા—તત્ર નિર્વહણી પૃથુઃ ।

પુ' દુષ્ટકર પ્રત ધારણ કર્યુ છે ? (૭) ગુરુ બોલ્યા કે, હે રાજન ! મેં એક નિત્ય ભ-
રપુર રહેતો અને હમેશાં જોડાતો ચાલુ રહેલો. ભવ નામનો અરબટ જોયો. (૮)
ત્યાં રાગ, દ્વેષ, મિથ્યાત્વ, અને કામ નામે ચાર સારથિઓ હતા, અને તેમનો મોહ નામે
ઉપરી સરદાર હતો. [૯] ત્યાં સોળ કષાયરૂપ મોટા બળદ હતા, જેઓ ધાસ પાણી
વગરજ બળવાન રહી વેગથી તે અરબટને ફેરવતા હતા. [૧૦] ત્યાં હાસ્ય, શોક, અને
ભય વગેરે કઠોર સ્વભાવવાળાં કામ કરતા માથુસો હતા, અને તેમને બુધુકેસા, રતિ,
અરિત વગેરે પરિવારકો [મહારાજ] હતા. [૧૧] ત્યાં દુષ્ટયોગ અને પ્રમાદ નામે
બે મોટા ટુંબ હતા, અને તેમાં વિલાસ, ઉલ્લાસ, વિવ્વોક, હાવ, ભાવ વગેરે સ્વરો
નીકળતા હતા. (૧૨) ત્યાં અસંયતી જીવ નામે એક ઉઠો કૂવો હતો, તે હમેશા પા-
પાવિરતિ નામના પાણીથી ભરપૂર રહેતો. (૧૩) વળી ત્યાં પાપાવિરતિરૂપ પાણીમાં બૂ-
ડીને ભરાવું તથા કલાવું છોડું અને મગ્નપૂત જીવલોક નામે ઘડીયંત્ર હતું. (૧૪)
ત્યાં મૃત્યુરૂપે ઉચો બખડાટ થતો, અને અજ્ઞાન નામે ત્યાં પ્રતીચ્છક [પાણી કાઢનાર],
હતો, તથા ત્યાં મિથ્યાભિમાન નામે મગ્નપૂત દાર્પટિક [પાણી રાખવાનું ડાબકું] હતું.

અતિદ્રાઘીયસી કુલ્યા-ભોગલોહપતાભિધા ॥ ૧૬ ॥

ક્ષેત્રં વિવસિતં જન્મ-માલા દુઃસ્વસ્ય સંહતિઃ । અપરાપરજન્મા-
સ્ત્યાઃ-કેદારા ગણનાતિગાઃ ॥ ૧૭ ॥ પાનાતિકસ્ત્વસદ્બોધો-વીજં
કર્મકદંબકં । દુષ્ટો જીવપરીણામો-વાપકસ્ત્ર સોદયમઃ ॥ ૧૮ ॥

તતશ્ચ.

उसं तेनारघटेन—सित्तं निष्पात्तिमागतं । प्रभूतसुखदुःखादि-
सस्यं नानाविधं नृप ॥ १९ ॥ एवं . भवारघटाति-भ्रमणोज्झीत
येतसा । दीक्षा तद्भयघाताय-मया दाधि नरेश्वर ॥ २० ॥ श्रुत्वेति
नृपतिर्भूमि-भवाज्झीतमना भृशं । न्यस्य चंद्रमुते राज्यं-शमसाम्राज्य
माददे ॥ २१ ॥ समित्रश्चंद्रराजोपि-राजन् राज्यश्रिया तथा । स-
म्यग्दर्शनसंशुद्धं-गृहिधर्ममशिश्रियत् ॥ २२ ॥ नत्वा गुरुपदद्वंद्वं-निजं
धाम जगाम राट् । अन्यत्र मुनिराजोपि—विजहे . सपरिच्छदः

(૧૫) ત્યાં અતિ સંકલિષ્ટ ચિત્ત નામની પહોળી નળી હતી, અને ભોગલોહપતા નામે
બહુ લાંબી નીક હતી. (૧૬) ત્યાં દુઃખ ભરપુર જન્મમાળા નામે ક્ષેત્ર હતું, અને ત્યાં ભુ-
વા બુદ્ધ જન્મરૂપ અસંખ્ય કપારા હતા. (૧૭) ત્યાં અસદ્બોધ નામે પાનાતિક (પાણી પા-
નાર) હતો, કર્મરૂપ ખીજ હતું, અને તેને દુષ્ટ જીવ પરિણામ નામે મહેનતુ વાવનાર હતો.
(૧૮) તેથી ત્યાં જે પાક વાવવામાં આવતો, તે તે અરઘટથી ત્યાં સીંચાઈને તૈયાર
થતો. એ પાક તે હે રાજન્ ! સુખ દુઃખરૂપ હતો. (૧૯) આ રીતના ભવરૂપ અરઘ-
ટના આકરા ભ્રમણથી મારું ચિત્ત ભય પામતાં તે ભય ટાળવા મારે હે નરેશ્વર ! મેં આ
દીક્ષા લીધી છે. (૨૦)

એમ સાંભળીને રાજા ભયંકર ભવથી અતિશય ખીનો થકો પોતાના ચંદ્ર નામના
પુત્રને રાજ્ય સોંપીને ઉપશમનું સામ્રાજ્ય [પ્રવ્રજ્યા] લેતો હવો. [૨૧] ચંદ્રરાજ
પણ તે રાજ્ય લક્ષ્મીથી શોભતો થકો સમ્યક્ત્વ પૂર્વક ગૃહિધર્મ સ્વીકારતો હવો. (૨૨)
પછી તે યુરના અરણે નખીને પોતાના ઠેકાણે આવ્યો, અને મુનીશ્વર પણ પરિવાર સહિત

॥ ૨૩ ॥ અન્યદા મિત્રસેનેન-રાજા ભાણિ રહસ્યદઃ । કિમ પ્યપૂર્વ
વિજ્ઞાનં-દર્શયામિ સસ્વે તવ ॥ ૨૪ ॥ સ પ્રાહ દર્શય ક્ષિપ્તં-તતોસૌ-
જંબુકસ્વરં । તથા રસદ્ યથા રેસુઃ-પૂર્વદિ જંબુકા અપિ ॥ ૨૫ ॥
કુક્કુઃ કુક્કુટા ઉચ્ચૈઃ-કૃતે કુક્કુટકૃજિતે । નિશીથેપિ નિ-
શાપ્રાંત-મુન્નિદ્રા મોનિરે જનાઃ ॥ ૨૬ ॥ તથા શૃંગારસારા-
ણિ-વાક્યાન્યાહ યથા જનઃ । દૃઢશીલોપિ જાયેત-મન્મથોન્માથિતો
ભૃશં ॥ ૨૭ ॥ તતો રાજાહમિત્રૈવં-માતિચારીર્નિજં વ્રતે । યદ્વિકારવચો
વક્તું-ન યુક્તં શીલશાલિનાં ॥ ૨૮ ॥

શૃંગારસારભાષિત્વ-મેવમુક્તોપિનોઝ્ઞતિ । યદા કેલિમિય-
ત્વેન-તદા રાજાપ્યુપેક્ષિતઃ ॥ ૨૯ ॥ પ્રોષિતમર્તૃસ્ત્રિયોગ્રે-સવિકાર
ગિરોન્યદા । સ તથાસ્વયથા સઘઃ-સા મૂન્મદનવિવ્હલા
॥ ૩૦ ॥ તાં તથા સવિકારાંગી-દૃષ્ટ્વા તદેવરઃ કુપ્થા । તં વંધ

ખીળ સ્થળે વિચરવા લાગ્યા. [૨૩] એક વખતે મિત્રસેને એકાંતમાં રાખને એવું ક-
હ્યું કે, હે મિત્ર ! તને હું કંઈક અપૂર્વ વિજ્ઞાન બતાવું [૨૪] તે બોલ્યો કે, વાહ
ત્યારે જલદી બતાવ. ત્યારે તે શિયાળવાંનો સ્વર એવી રીતે કાઢવા લાગ્યો કે, તે સાંભળી
શિયાળવાં છુમો પાડવા લાગ્યાં. [૨૫] વળી તેણે કૂકડાનો સ્વર કાઢ્યો કે, કૂકડાઓ
બોલી ઉઠ્યા, અને મધરાત છતાં સવાર સમજીને માણસો જાગી ઉઠ્યાં. [૨૬] વળી
એવી રીતે શૃંગારવાણી વાક્યો બોલ્યો કે, દ્રઢ શીળવાન માણસને પણ કામ જાગી ઉઠે.
(૨૭) ત્યારે રાજા બોલ્યો કે, હે મિત્ર ! આ રીતે તું તારા વ્રતને અતિચારથી મ-
લિન કરે માં-કેમકે શીળવાન જોતોને વિકારી વચન બોલવું યુક્ત નથી. [૨૮] એમ
કહ્યા છતાં પણ તે બ્યારે કુતુહળી થઈને શૃંગારવાણી વાણી બોલતો બંધ ન થયો, ત્યારે
રાજાએ તેની ઉપેક્ષા કરી. (૨૯) તેણે એક વેળા પરદેશ ગમેલા ભરથારવાળી સ્ત્રીના
આગળ એવાં વિકારી વાક્ય કહ્યાં કે, જેથી તે તત્કાળ કામથી વિહ્વળ થઈ. (૩૦)
તેને તેવા વિકારવાળી જોઈને તેનો દિગ્ગેર ગુસ્સે થઈ, મિત્રસેનને કહેવા લાગ્યો કે, અરે !

દૈર્ઘ્યે—રે વિદોસીત્યુદીરયન્ ॥ ૩૧ ॥ તદાકર્ણ્યે નૃપો મંથુ-
મોષયિત્વા તમાશ્વયત । વ્રતક્તીચારવૃક્ષસ્ય—પુષ્પં પ્રાપ્તમિદં ત્વયઃ
॥ ૩૨ ॥

ફલં તુ નરકે ધોરે—લપ્સ્યસે તીવ્રવેદના । । યત્તદા વારિતો-
સિ ત્વં—નમતિચારાદુષાત્મકઃ ॥ ૩૩ ॥ જિનં દેવં ગુરુન્ સાધૂં-સ્ત-
દદ્યાપિ સર્વે સ્મર । ગર્હસ્વ દુઃકૃતં સર્વે-સમય પ્રાણિસંહતિ ॥ ૩૪ ॥
સોપિ પ્રાહ સર્વે ગાઢં-બંધનૈઃ પીઢિતોસ્મ્યહં । ન સ્મરામિ તતઃ
કિંચિત્-પ્રતીકારં કુરુશ્વ મે ॥ ૩૫ ॥ ઇતિ જલ્પન્નસૌ મૃત્વા-ગજો
બુદ્ધિધ્યભૂયરે । તતો बहुभक्ं भ्रात्वा—क्रमा न्मोक्षमवाप्स्यति । ૩૬ ।

સવિકાસ્વચોવાદિ-કુંભમૂર્થંદ્રમૂર્ણિતઃ । રાજ્યં ન્યસ્ય સુતે દીક્ષાં
શ્રદ્ધીત્વા ચ યયૌ શિવં ॥ ૩૭ ॥

इत्यवेत्य कृतिनः स्वचेतसा

मित्रसेनचरितं गतांहसः ।

તું તો કોઈ ભડવો દેખાય છે, એમ કહી મળ્યુત બંધે બાંધતો હવો. [૩૧] તે સાં-
ભળીને રાજાએ જલદી તેને છુટો કરાવ્યો, અને કહ્યું કે, વ્રતના અતિચારકપણ ઝાડતું આ
ફુલ તને મળ્યું છે. [૩૨]

એનું જણ તો અંધારા નરકમાં તીવ્ર વેદનાઓ પામીશ તે થશે કેમકે તે વેળા
એ તને વાર્યા છતાં પણ તું અતિચારથી નિવર્યો નહિ. [૩૩] માટે હે મિત્ર ! હજુ
પણ જિનેશ્વર દેવ તથા સુસાધુ ગુરુને સંભાર, દુઃકૃત્ત્વી મહત્ કર, અને તમામ જીવોને
ખમાવ. (૩૪) ત્યારે તે બોલ્યો કે, હે મિત્ર ! હું બંધનોથી મૂળ પીડા પામ્યો છું, તેથી
હું કાંઈ સંભારી શકતો નથી, માટે મારી કાંઈક આસડવેસક્તી તજવીજ કર. (૩૫)
એમ બોલતો થકો તે મરીને વિખ્યાયણમાં હાથો થયો, ત્યાંથી બહુ ભવ ભગીને અનુક્રમે
મોક્ષ પામશે. [૩૬] વિકારવાળાં વચનરૂપ સમુદ્રને અટકાવવા કામરૂપ રૂપિ સમાન
ચંદ્રરાજ પુત્રને રાજ્ય સોંપી દિક્ષા લઈને મોક્ષે ગયો. (૩૭)

એ રીતે પાપહીન પંડીતોએ પોતાનાં ચિત્તવડે મિત્રસેનનું ચરિત્ર બુદ્ધીને લાખે

ચંચદુચ્ચતરદુઃસ્વલક્ષિતં

સંત્યજંતુ સવિકારજલ્પિતં ॥ ૩૮ ॥

॥ ઇતિ મિત્રસેનકથા.

ઇત્યુક્તઃ શીલવ્રતઃ સવિકારવચ્ચનવર્જન ઇતિ ચતુર્થો ભેદઃ—
સંપતિ ચાલક્રીડાપરિહારરૂપં પંચમં ભેદમભિધિત્યુર્ગાથાપૂર્વાર્દમાહ.

(મૂલં)

ચાલિસજનક્રીડા વિ હું-મૂલં મોહસ્સ પાત્યદંડાઓ.

(ટીકા)

ચાલિસજનક્રીડાપિ ચાલજનાચરિતક્રીડાપિ શૂતાદિરૂપ—

ઉક્તંચ.

હુંજ આપનાર સવિકાર ભાષણ લ્યાગવું.

એ રીતે મિત્રસેનની કથા છે.

આ રીતે શીળવાળ જનનું સવિકાર વચન વર્જનરૂપ ગોથું શીળ કહ્યું. હવે આળ ક્રીડા પરિહારરૂપ પાંચમું શીળ કહેવા માટે અર્ધી ગાથા કહે છે.

[મૂળનો અર્થ.]

આળ જનની રમત પણ અનર્થ દંડવાળી હોવાથી મોહતું

મૂળ છે.

(ટીકાનો અર્થ.)

આલિસ જનક્રીડા એટલે આળ જનોએ કરાતી જુગાર વગેરે રમત પણ નહિ રમવી.

ને માટે કહ્યું છે કે—

ચરંગસારિપટ્ટિય—વટ્ટાઈ લાવયાઈજુદાઈ,

પળહતરજમગાઈ—પહેલિયાઈહિં નો રમઈ. (ઇતિ)

આસતાં સવિકારજલ્પિતાનીત્યપિશબ્દાર્થઃ—હુરલંકારે--લિંગં ચિદં
મોહસ્યાનર્થદંડત્વાત્ નિઃફલપ્રાયારંભપ્રવૃત્તેરિહાપ્યનર્થ જનકત્વેન ચ,
જિનદાસસ્યેવ.

તત્કથા ચૈવં.

રાયગિહનયરકમલે-સિરિસીણયરાયદંસકયસોહે । ગુતિમદનામ
હમ્બો-આસિ પવિતોપરિમલુવ્વ ॥ ૧ ॥ સિદ્ધી ય ઝસમદત્તો--
તસ્સ સુંઓ શુવળાવિસ્સુઓ પદમો । વીઓ ઝળ જિનદાસો-આવાઓ
જૂયવસણસ્સ ॥ ૨ ॥ ઘણદવિળખયકરેણં-દુરોદરેણં રસેહ્ સો
નિચ્ચં । તતો મળિઓ સો જિદ્ધ-વંધુળા સપ્પણયમેવં ॥ ૩ ॥
હે માય કાયસયળાઈ--વિવિદ્દહેઝઝઅત્થદંડાઓ । અન્નો વિ નત્થદંડો-

આર રંગવાળા પાસા કે પટલીની રમત, વર્તક—લાવકના યુદ્ધ એટલે તીવર વ-
ગેરે પક્ષિઓની લડાઈની રમત, તથા પ્રહેલિકાઓનાવડે પ્રવૃત્તોત્તર અને યમકપૂરણ વગેરે
નહિ કરવાં.

વિકારવાળાં લાપણો તો દૂર રહો, પણ રમત નહિ કરવી, એ અપિ શબ્દનો
અર્થ છે. “ હું ” અલંકારાર્થે છે—કેમકે તે મોહનું ચિન્હ છે, જે માટે તે અનર્થ દંડરૂપ
છે, અને નિરર્થક આરંભ પ્રવૃત્તિ કર્યાથી છતાં પણ અનર્થ થાય છે. જિનદાસની માફક.

તેની કથા આ રીતે છે.

શ્રેણિક રામરૂપ રાજહંસથી શોભતા રાજગૃહ નગરરૂપ કમળમાં શુભિમતિ નામે
એક પારમહંસી માફક પવિત્ર ઇશ્ય હતો. (૧) તેને એક કંપભદ્ર નામે જગ વિષ્ણુના
પુત્ર હતો, અને બીજો જિનદાસ નામે જુગારી પુત્ર હતો. (૨) તે નિત્ય દ્રવ્યને ક્ષમ
કરનાર જુગાર રમતો, ત્યારે તેના મોટા ભાઈએ તેને પ્રીતિપૂર્વક આમ કહ્યું— [૩]

હે ભાઈ ! શરીર અને ફલજનાદિકના કારણે જે કરવું પડે તે અર્થદંડ છે, અને

વહુવંધનિવંધણં મણિઓ ॥ ૪ ॥

યદુક્તં.

અઠેણ તે ન વંધઈ-જં મળદ્દેણં તિ ચેવવહુમાવા । અદ્દે કાલા
ઈયા-નિચામગા નહ અંણદ્દાપ્પ ॥ ૫ ॥ કિંપુણ જૂયં વહુવસણ-કંદકં-
દલણનવવણસમાણં । નિયકુલકલંકકારણ-મેયં તા ચયમ્મ તં માય
॥ ૬ ॥

અન્યત્રાપ્યુક્તં.

કુલકલંકણુ, સરુચ્ચપદિવર્ણુ, ગુરુલજ્ઞીસોયરુ, ધમ્મવિગ્ધુ, અત્ય-
હ પળાસણુ, દાણભોગિહિં રહિહ, પુષ્પદારપિયમાદ્દમોસણુ—

જહિં ન મણિજ્ઞાઈ દેવગુરુ-જહિં નવિ કજ્જુ અકજ્જુ । તણુસંતાવણુ
કુગદ્દપહુ-નહિ કોઈ જૂહ રમિજ્જ ॥ ૭. ॥ ઇય પમણિઓ વિ જૂવં-જા

તેથી અન્ય તે અનર્થદંડ છે, તે બહુ અર્થનું કારણ કહેલ છે. (૪)

જે માટે કહ્યું છે કે—

અર્થથી એટલું પાપ નહિ બાંધે જેટલું અનર્થથી બાંધે—કેમકે અર્થ થોડું કરવાનું
હોય છે, અને અનર્થ બહુ થાય છે. જે માટે અર્થમાં તો કાળ વગેરે નિયામક રહેલ છે,
પણ અનર્થમાં કાંઈ નિયામક નથી. [૫] તેમાં પણ જુગાર તો બહુ વ્યસનરૂપ કંઈને
વધારવા માટે નવા મેલ સમાન છે, અને તે પોતાના કુળને કલંકિત કરવાનું કારણ છે,
માટે હે બાપ ! તે તું છોડી દે. (૬)

જે માટે બીજા સ્થળે પણ કહ્યું છે કે—

કુળને કલંક દેનાર, સાચવી વિરુદ્ધ, ભારે શરમનો અર્થ, ધર્મમાં વિદ્વ પાડનાર,
અર્થને બગાડનાર, દાનભોગ રહિત, પુત્ર, સ્ત્રી, તથા માળાપત્ની સાથે પણ કંગા અપાવનાર
(એવો જુગાર છે).

બાં દેવગુરુનો ડર રહેતો નથી, તથા કાર્ય-અકાર્યનો વિચાર રહેતો નથી, અને
જે શરીરને શોષવાનાર અને દુર્ગતિનો માર્ગ છે, એવો જુગાર કાણ રમે ? [૭] આ રીતે

ન ચયદ્ કહવિ તો ઇમો તેણ । ચત્તો સયણ સમક્કલે-ન દેહ્ મેહે પ-
 વેસં પિ ॥ ૮ ॥ અન્નદિણે જિણદાસો-કેણવિ જૂઆરિણ્ણ રમમાણો ।
 આર્યમિ જૂયકલહે-હરિયાણ નિદ્દરં હણિઓ ॥ ૯ ॥ સો સત્થઘાયવિ-
 હુરો-હુલંતઓ મહિયલંમિ રંકુ વ્વ । કેવલક્ત્તુનાઠાણં-સિદ્ધો સિદ્ધિસ્સ સ-
 ચ્ચમેહિં ॥ ૧૦ ॥ સો વિ હુ કરુણા રસભર-પણુલિલ્લો અલિલો તયં
 મણહ્ । હે ભાય, હો સુ સુત્થો-તુહ પઢિયારં કરિસ્સામિ ॥ ૧૧ ॥ સો
 મણહ્ વિણયપણ્ણો-અઙ્ગ અણઙ્ગં સ્વમેહિ મે વિહિયં । પરલોયપાત્થિ-
 યસ્સ ય-દેસુ લહું ધમ્મસંજાલયં ॥ ૧૨ ॥ સિદ્ધો વિ મણહ્ નિઝણં-
 સવ્વત્થવિ નિમ્મમ્મો હવસુ વચ્છ । સ્વમેસુ સન્વજીવે-કરેસુ ચડસર-
 ણકમ્મણં ચ ॥ ૧૩ ॥ નિંદેસુ વાલકીલં-ચિત્તે ચિંતેસુ પંચનવકારં ।
 મીમમ્મભવીહરણં-પઢિવજ્જસુ અણસણં વચ્છ ॥ ૧૪ ॥ હ્ય સમ્મં
 પઢિવજ્જિય-વજ્જિયપાવો મરિતુ જિણદાસો । જંબુદીવાહિવહ્-અણાદિ-

સમજાવ્યા છતાં પણ તેણે જુગાર ન છોડ્યું એટલે તેણે સર્ગાવહાલાની રૂબરૂ કહીને તેને
 ઘેર આવતાં અટકાવ્યો. [૮] અન્ય દિવસે જિનદાસ કોષ્ઠક જુગારી સાથે રમતાં તકરાર
 થવાથી તેણે તેને જોરથી છરી મારી, તેથી તે ધાથી વિધુર થઇ રાંકની માફક રડતો જ-
 મીનમાં પડ્યો. ત્યારે સ્વજનોએ તેના બાપને કહ્યું કે, તે દયા કરવા યોગ્ય છે. [૯-૧૦]
 ત્યારે તે પણ કંઈથી પ્રેરાઇને કામળ બની તેને કહેવા લાગ્યો કે, હે બાપ ! તું સ્વસ્થ
 થા-હું તારો પ્રતીકાર કરીશ. (૧૧) ત્યારે તે જિનદાસ વિનય પૂર્વક બોલ્યો કે, હે
 આર્ય ! મારું અનાર્થ આવરણ તું માફ કર, અને હું પરલોકે જવાની તૈયારીમાં છું,
 તેને બાપુ આપ. [૧૨] ત્યારે શેક બોલ્યો કે, હે બાપ ! તું સર્વ બાબતમાં મમતા રહિત
 થા, સર્વ જીવોને ખમાવ, અને ચાર શરણ લે. (૧૩) તેમજ બાળકીડાની નિંદા કર,
 ચિત્તમાં પંચપરમેષ્ઠિ મંત્રનું રમરણ કર, અને બચકર સંસારના બંધને હરનાર અણસણ
 લે. (૧૪)

આ પ્રમાણે સમ્યક્ પ્રકારે અણસણ લઇ પાપ ત્યાગ કરી, જિનદાસ મરીને
 જંબુદીપનો અધિપતિ અણુદિઓ નામે દેવતા થયો. [૧૫] આ રીતે બાળકીડા કરનાર

ઓ સુરવરો જાઓ ॥ ૧૫ ॥

इति बालिशकोलिशालिनो
जिनदासस्य निशम्य दुःस्थितिं ।
भाविका भवभीतचेतसो
दधतां तत्र निवृत्तिमुच्चकैः ॥ १६ ॥

॥ इति जिनदासकथा ॥

(છ)

इत्युक्तः शीलवतो बालक्रीडापरिहार इति पंचमो भेदः,—संप्रति
परुषवचनाभियोगपरित्यागलक्षणं षष्ठं शीलभेदमभिधित्सुर्गाथोत्तरार्द्ध माह—

(મૂલં)

फरुसवयणाभियोगो—न संमओ शुद्धधम्माणं ॥ ४१ ॥

જિનદાસની થએલી દુઃસ્થિતિ જોઇને ભવથી બીજારા હે ભવિકો ! તે બાબતની નિવૃત્તિ
કરો. (૧૬)

આ રીતે જિનદાસની કથા છે.

એ રીતે શીળવાનું જનનો બાળક્રીડા પરિહારરૂપ પાંચમો ભેદ કહ્યો—હવે પુરુષ-
વચનાભિયોગરૂપ છઠું શીળ કહેવા માટે અર્ધી ગાથા કહે છે:—

(મૂળનો અર્થ.)

પરુષ વચનથી હુકમ કરવો એ શુદ્ધ ધર્મવાળાને ઉચિત

નથી. (૪૧)

(ટીકા)

પરુષવચ્ચનેન ' રે દરિદ્ર દાસી પુત્રે ' ત્યાદિના-ભિયોગ, આજ્ઞા-
દાનં-ન સંગતો નોચિતઃ શુદ્ધધર્માણાં પ્રતિપક્ષજિનમતાનાં, ધર્મહાનિધ-
ર્મલાઘવહેતુત્વાત્.

તત્ર ધર્મહાનિઃ

ફરુસવચ્ચેણ દિણતવં-મહિચ્ચિત્તવંતો ય હ્ણદ માસતવં,

વરિસતવં સવમાણો-હ્ણદ હ્ણંતો ય સામન્નઃ (ઇતિવચ્ચનાત્)

ધર્મલાઘવં પુન " રહો ધાર્મિકાઃ પરપીઠાપરિહારિણઃ સવિવેકા
અથ શ્રાવકા યદેવં જ્વલદંગારોત્કરાકારા ગિરો ગિરંતી " ત્યાદિ લો-
કોપહાસાત્.

તથા,

અમિય મુક્તાઃ પુરુષાઃ-પ્રવદંતિ દ્વિગુણ મમિયં યસ્માત્ । તસ્માન્ન વાચ્ય
મમિય-મમિયમશ્રોતુકામેન ॥ ૧ ॥ વિરજ્યતે પરિવારો-નિત્યં કર્કશ-

ટીકા.

અરે દરિદ્ર દાસી પુત્ર ! છત્યાદિ કઠોર વચ્ચને કરીને અભિયોગ એટલે હુકમ કર-
વો સંગત નથી, એટલે ઉચિત નથી—(જાને તે કહે છે) શુદ્ધ ધર્મીને એટલે જૈન ધર્મ
પાળનારને. કેમકે તેથી ધર્મની હાનિ તથા લાઘવ આવે છે. ત્યાં ધર્મ હાનિ એ રીતે કે,
કઠોર વચ્ચનથી તે દિવસનું તપ નાશ પામે. અધિક્ષેપ (આક્રોશ) કરતાં માસ તપ હણા-
ય, શાપ દેતાં વર્ષનું તપ હણાય, અને મારામારી કરતાં આપું અમણપણું હણાય.

વળી પણ વાણી બોલતાં લોકોમાં ધર્મની લઘુતા પણ આવે. કેમકે લોકો હસે
કે, જુવે આ ધાર્મિક પરપીઠ પરિહારિ અને વિવેકી શ્રાવકો આવી બળતા અંગાર જેવી
વાણી બોલે છે.

તેમજ કોઈને પણ અપ્રિય કહેતાં તે પાછું અમણું અપ્રિય બોલે છે, માટે અપ્રિ-
ય નહિ સાંભળવા ઇચ્છનારે કોઈને અપ્રિય નહિ કહેવું. [૧] હમેશાં કર્કશ બોલનારનો

માધિનઃ । પરિગ્રહે વિરક્તે ચ-પ્રમુત્ત્વં હીયતે નૃણાં ॥ ૨ ॥

કિંચ.

અશિક્ષિતાત્મવર્ગેણ-મ્લાનિ યાતિ યતઃ પ્રમુઃ । અતઃ શિક્ષા પ્રદા-
તવ્યા-પ્રત્યહં મૃદુભાષયા ॥ ૩ ॥ સ્વાધીને માધુર્યે-મધુરાક્ષરસંભવેષુ વા-
ક્યેષુ । કિંનામ સત્ત્વવંતઃ-પુરુષાઃ પરુષાણિ ભાષંતે ॥ ૪ ॥ (ઇત્યાદિ)

અતएव શ્રી વર્દમાનસ્વામિના મહાશતકમહાશ્રાવકઃ સત્યેપિ પરુષે
જલ્પિતે પ્રાયશ્ચિત્તં ચાહિતે ઇતિ.

મતાંતરે પુનરદુરાધ્યતાભિધાનં ષષ્ઠં શીલં. તદપ્યપરુષભા-
ષિત્વેન સંઘૃહીતમેવ.

મહાશતકસંવિધાનકંત્વિદં.

. રાયગિહપુરસરોવર-વિભૂસહાં ગિહર્વૈ જલહરુચ્ચ । સિરિનિલઓ-
ભમરહિઓ-નાલસપયં મહાસયગો ॥ ૧ ॥ અઢઢકળયકોઢી-નિહિવુઢિ-

પરિવાર તેના તરફ વિરક્ત થાય છે, અને તેમ થતાં તેની સત્તા નબળી પડે છે. (૨)
વળી પોતાના પરિવારને કેળવણી નહિ આપ્યાથી તેનો નાપક અંખો પડે છે, માટે દર-
રોજ કેમળ ભાષાથી શીખામણ આપી કુટુંબ પરિવાર કેળવવો જોઈએ. (૩) માધુ-
ર્યતા લાવવી એ સ્વાધીન છે, તેમજ મધુર અક્ષરવાણાં વાંકયો પણ સ્વાધીનજ છે, તો
પછી શું કામ હિમ્મતવાન પુરુષો પરુષ બોલે ? [૪] આ કારણથીજ શ્રીવર્દમાનસ્વા-
મીએ મહાશતક શ્રાવકને સાચું પણ પરુષ બોલતાં પ્રાયશ્ચિત મહણ કરાવ્યું.

મતાંતરે એટલે કે, બીજા આચાર્યોના મતે અદુરાધ્યતા નામે છઠું શીળ છે,
તે પણ અપરુષભાષિપણ્યામાં આવીજ જાય છે. [કેમકે સુખે જે સેવી શકાય તે અદુરા-
ધ્ય કહેવાય, અને તે જ્યારે મીઠું બોલનાર હોય ત્યારેજ યદ્ય શકે છે.]

મહાશતકનું જ્ઞાતિ આ છે:—

રાજગૃહનગરરૂપ સરોવરનો વિભૂષણ મહાશતક નામે ગૃહપતિ હતો, તે કમળ
જેમ શ્રીનિલય બમરહિત [બમરાને હિતકારી] નાલસ્ય પદ (નાળતું સ્થાન) હોય
છે, તેમ શ્રીનિલય [લક્ષ્મીવાન] બ્રમ રહિત અને આજસ્યધીન હતો. (૧) તેના

પવિત્રરત્નપ્રજ્ઞાઓં । દસગોસહસ્સપરિમાણ-પરિગયા તસ્સ અદ્ધ વયા
 ॥ ૨ ॥ રેવદ્ધપમુહા તેરસ-મજ્જાઓ તત્થ રેવદ્ધ ઉ । પિરુમેહસં-
 તિયાઓ-કોઢીઓ અદ્ધ કળગસ્સ ॥ ૩ ॥ દસગોસહસ્સમાણા-અદ્ધ-
 વયા સેસયાણ પિરુહરિયા । ઇક્કિ કળયકોઢી-દસગોસહસ્સો પુદો
 ય વઓ ॥ ૪ ॥ અહ તત્થ સમોસરિઓ-ગુણસિલ્લ એદ્ધ જિણો
 વીરો । વંદણ વહિયાઈ ગઓ-પરેરિ સમં મહાસયગો ॥ ૫ ॥
 નમિજ્ઞણ તિહુયણગુરું-ઉચ્ચિદ્ધાણે નિવિદ્ધઓ एसो । મયયં પિ અમય
 નિસ્સંદ-સુદરં કહઈ રહ ધમ્મં ॥ ૬ ॥ રહ દુલહં ગિહિધમ્મ-લહિઉં સા-
 વયજણેણ પહિવિસં । તસ્સ વિસુદ્ધિનિમિસં-દિણ્ણચરિયા રહ વિદે-
 યવ્વા ॥ ૭ ॥

તૈયાહિ.

સુત્તધિવડ્ઠો સઢ્ઠો-સમ્મં સુમરિજ્જ પંચનવકારં । જાડકુલદેવગુરુ
 ધમ્મ-સંગયં અહ વિચિત્તિજ્જા ॥ ૮ ॥ તો છવિવહ માવસ્સય-મણુ-

પાસે ઓવીશ કોડ ધન હતું, જેમાં આઠ કોડ નિધાનમાં, આઠ કોડ વ્યાજમાં અને આઠ
 કોડ વેપારમાં વપરાતું. અને તેના પાસે દશ દશ હજાર ગાયોવાળાં આઠ ગોકુળ હતાં.
 (૨) તેને રેવતી વગેરે તેર સ્ત્રીઓ હતી, *ત્યાં રેવતીને બાપ તરફથી આઠ કોડ ધન
 મળ્યું હતું, અને એંશી હજાર ગાયો મળી હતી, બાકીની બીજી સ્ત્રીઓને એક એક કોડ
 ધન, અને દશ દશ હજાર ગાયોનું એકેક ગોકુળ પીમરથી મળ્યું હતું. [૩-૪] હવે
 ત્યાં ગુણશીલ વનમાં મહાવીર જિન સમોસર્યા, તેમને વાંદવા માટે નગર લોકની સાથે
 મહાશતક ગયો. (૫) તે જિનેશ્વરને નખી ઉચિત્ત સ્થાને બેઠો, એટલે ભગવાન અમૃ-
 તનાં ઝરણુ જેવો સુંદર ધર્મ આ રીતે કહેવા લાગ્યા. [૬] આ સંસારમાં દુર્લભ ગ્રંથિ-
 ધર્મ પામીને આવકે દરરોજ તેની વિશુદ્ધિ બળવવા માટે આ રીતે દિનચર્યા પાળવી. [૭]

જેમકે.

* સૂત્રથી બાળીને આવકે પહેલાં રૂડી રીતે પંચનવકાર મંત્ર સંભારવો. બાદ પો-
 તાની ભત-કુળ-દેવ-ગુરુ અને ધર્મની વિચારણા કરવી. [૮] પછી ૭ પ્રકારનું

દ્વિતું ન્હાઇતું ચ દિવસમુદે । તિયવત્થો મુહકોસં-કાતું પૂજ્જ ગિ-
 હવિંષં ॥ ૯ ॥ પચ્ચક્ષણં કાઠ્ઠ-ઇટ્ઠીપત્તો મહાવિમુદ્દે । ગચ્છિ-
 ઝ્ઞ જિણિંદગિદ્દે-પવિત્તિઝ્ઞ તેહિં સમયવિહિણા ॥ ૧૦ ॥ પૂણ્ણવિ જિ-
 ણં વંદિઝ્ઞ-તયણુ વચ્ચિઝ્ઞ સુમુરુપાસંમિ । કાઠ્ઠ તેમિં વિણયં-પ-
 ચ્ચક્ષણં ચ પથેતું ॥ ૧૧ ॥ ધમ્મં સુણિઝ્ઞ સમ્મં-સુદ્ધં વિત્તિ-
 ગિંહાગઓ કુઝ્ઝા । મઝ્ઝણેદ્ધ પુણ પૂયં-વિહિઝ્ઞ જિણનાહપાડિમાણં
 ॥ ૧૨ ॥ પઠિલાભિઝ્ઞ સુણિદે-પાસુયણસણિય અસણદાણેણ । સાહ-
 મ્મિયવચ્છલ્લં—કરિઝ્ઞ દાણાઇ અણુકંપં ॥ ૧૩ ॥ बहुवीयणंतकाया-
 इ—वज्जियं भोग्यं तओ कज्जा । वंदेवि जिणवरिंदे—गुरुणो य वि-
 हिज्ज संवरणं ॥ ૧૪ ॥ तो सत्थरहस्साइ—कुसलमईहिं समं वियारि-
 ज्जा । इगभत्तासत्तो पुण -सुंजिज्ज दिणहमे भागे ॥ ૧૫ ॥ संज्ञा-
 समए गिहचैइयाइं—पूएवि पुणवि वंदिज्जा । आवस्सयं विहेतुं—करि-

આવશ્યક કરીને દિવસ ઉગતાં નહાઇ ધોઇ ધોળાં વસ્ત્ર પહેરી મુખકોશ બાંધી ધરે રહેલી પ્રતિમા પૂજવી. [૯] પછી પ્રત્યાખ્યાન કરીને જે રૂઢિવાનુ આવક હોય, તો તેણે ઠાઠ-માઠથી દેરાસરમાં જઇ ત્યાં શાસ્ત્રોક્ત વિધિથી ખેસવું. [૧૦] ત્યાં જિનપૂજ કરી ચૈત્ય-વંદન કરી ભાર બાદ સુગુરની પાસે જવું, ત્યાં તેમનો વિનય સાચવી પ્રત્યાખ્યાન પ્રગટ કરવું. (અર્થાત્ ૧૧ની લેવું) [૧૧] પછી ત્યાં રૂઢી રીતે ધર્મ સાંભળી ઘેર આવી શુદ્ધ વૃત્તિ એટલે ન્યાય પૂર્વક વેપાર રોજગાર કરવો, ફરી બપોરે જિનેશ્વરની પ્રતિમા-ઓની પૂજ કરવી. [૧૨] પછી પ્રાણિક એવણીય આહાર સુનિશ્ચયેને વહોરાવવો, તથા સાધર્મિ બાંધવું વાત્સલ્ય કરવું, તથા દીનાદિક ઉપર અનુકંપા કરવી. [અર્થાત્ દીન દુઃખી જે તે દાંકણે ઉપસ્થિત હોય તેને પણ અન્નપાણી આપવું.] [૧૩] બાદ બહુ-ખીજ અને અનંતકાય વર્જિત ભોજન કરવું, બાદ ચૈત્યવંદન કરી ગુરૂને વાંદી દિવસ ચ-રિમતું પચ્ચખાણુ લઈ લેવું. (૧૪) પછી કુશળ શુદ્ધિમાન મિત્રો સાથે શાસ્ત્રનાં રહસ્ય વિચારવાં. [આ રીતે સુખ્ય વૃત્તિએ એક વખતજ જમવું] પણ કદાચ એક ભક્ત નહિ કરી શકાય, તો દિવસના આઠમા ભાગે ખાઇ લેવું. (૧૫) સાંજ થતાં ઘેર રહેલી પ્રતિ-

જ્ઞ સજ્ઞાય મેગમ્મો ॥ ૧૬ ॥

નિયમ્નાણુસાણ તત્તો—કહિજ્ઞ ધર્મં મિદ્દાગમ્મો ઉચ્ચિયં । પાયં
વિસયવિરત્તો—સીલં પ્રાલિજ્ઞ પઘ્વેસુ ॥ ૧૭ ॥ કયચ્ચસરણમમાઈ—
સાવજ્ઞં ચદ્દય ગંઠિસહિણ ॥ પંચનમુક્કારપરો—થેવં સેવિજ્ઞ તો નિ-
દ્દં ॥ ૧૮ ॥ નિદ્દાવિગમે ચિંતિજ્ઞ—વિસમવિસસંનિધં વિસયમુક્તં ।
સુરસિવપુરગમણરહે—એવં ચ મણો રહે કુજ્ઞા ॥ ૧૯ ॥ સિરિ અરિ-
હંતો દેવો—સુનાણચરણા મુસાહુણો ગુરુણો । તત્તં જિણપત્તં—ભવે ભવે
ઇય મહ હવિજ્ઞા ॥ ૨૦ ॥

જિણધર્મવાસિયમર્મ—ચેદો વિ વરં હવિજ્ઞ સદ્ધુલે । જિણધર્મેણ
વિમુક્કો—કયાવિ મા ચક્કવટ્ટી વિ ॥ ૨૧ ॥ મલમલિણતણ્ણુ જરમલિ-
ણ—ચીવરો સવ્વસંગપરિમુક્કો । મહુયરવિત્તિપહાણં—કયા કરિસ્સામિ મુ-
ણિચરિયં ॥ ૨૨ ॥ ચડ્ડં કુસીલસંગં—ગુરુપયપંકયરયં પરિફુસંતો ।

મુઓ પૂછ વાંદી આવશ્યક કરીને એકાગ્ર ચિત્તે સ્વાધ્યાય કરવો (૧૬) પછી ઘેર
આવી પોતાના કુટુંબ પરિવારને ઉચિત ધર્મ સંભળાવવો, વળી પ્રાપ્તે અને તે વિષયથી
વિરક્ત રહેવું—નહિ તો પણ પર્વ દિવસોમાં શીળ પાળવું. [૧૭] પછી ચાર શરણા
વખેરે લઈ સાંવધ ત્યાગ કરી ગંઠસી લખને નમસ્કાર મંત્ર સંભારતાં થકાં થોડી નિદ્રા લેવી.
[૧૮] નિદ્રા ઉડતાં વિષય સુખને વિષમ વિષ સમાન વિચારતાં, તથા સ્વર્ગ અને શિવપુર
જતાં રથ સમાન આવા મનોરથો કરવા. (૧૯) અને ભવોભવ શ્રી અરિહંત દેવ
હજો, સમ્યગ્ જ્ઞાન અને ચારિત્ર સંપન્ન મુસાધુ ગુરુ હજો, અને જિનભાષિત તત્ત્વ હ-
જો. [૨૦] હું આવકના કુળમાં જિનધર્મની વાસનાવાળો આકર થાઉં તે સાઈ છે, પ-
ણ જિનધર્મથી રહિત થઈ ચક્રવર્તિ રાજા પણ કોઈ વેળા ન થોઉં. (૨૧) હું મળ મ-
લિન શરીરપર જૂનાં મેલાં કપડાં ધરી સર્વ સંગ ત્યાગ કરી મધુકરની માફક ગોચરી કરી-
ને મુનિને આચાર ક્યારે પાળીશ ? (૨૨) હું કુશીળનો સંગ ત્યાગ કરી ગુરુના પદ
પંકજની રજને હરસતો થકો યોગનો અભ્યાસ કરી, સંસારનો ઉચ્છેદ ક્યારે કરીશ ?
(૨૩) હું વનમાં પદ્માસનવાળી એટો રહીશ, મારા યોગીમાં હરણનાં બચ્ચાં આવી

જોગં અબ્ધન્સંતો-ભવવુચ્છેયં કયા કાહં ॥ ૨૩ ॥ અંકહિયહરિણાસિસું-
વર્ણમિ પડમાસણેણ આસીણં । વુદ્ધા મિગજૂહપહૂ-અગ્ધાહસ્સાંતિ મં કહ-
યા ॥ ૨૪ ॥

મિત્તે સત્તુંમિ મણિમિ-લેદ્દુણ કંચળંમિ પાહાણે । મુક્ત્તે ભવે મ-
મિસ્સં-કયા અહં નિવ્વિસેસમહ ॥ ૨૫ ॥ એવં વડ્ડિણકિરિયં-કુળમાણો
માણવો નિહિયમાણો । ગિહિવાસેવિ વસંતો-આસન્નં કુળહ સિદ્ધિસુહં
॥ ૨૬ ॥ ઇય સુણિય મહાસયગો-આણંદો વિવ ગહિતુ ગિહિધર્મ્મ । તુ-
દ્ધો સગિહંમિ ગઓ-વિહરહ અન્નત્થ સામી વિ ॥ ૨૭ ॥ તસ્સંસમ્મવસે-
ણવિ-પાવિદ્ધા રેવહં ન પડિવુદ્ધા । મજ્જસસપિસિયગિદ્ધા-સુદ્ધા ધણિયં
ધણે હુદ્ધા ॥ ૨૮ ॥

અરિવિસયગિદ્ધિગહિલા-સા અન્નદિળંમિ નિયસવત્તીઓ । છ સ્સ-
ત્થપઓગેણ-છ ચ્ચ હ્ણહ વિસપઓગેણ ॥ ૨૯ ॥ દુપ્પયચ્ચપ્પયધણકળગ-
માહ તાસિં ચ સંતિયં લેહ । વહુપાણઘાયણી કૂસ્માણસા ચિદ્ધહ સયાવિ

ખેસશે, અને ટોળાંના સરદાર મોટાં હરણો અને ક્યારે આવીને સુધશે ? [૨૪] હું
મિત્ર અને શત્રુમાં, મણિ અને પથ્થરમાં, સોના અને માટીમાં, તેમજ મોર્શ અને ભવમાં
પણ સરખી મતિ ધરીને ક્યારે ભરીશ ? [૨૫] આ રીતે દરરોજની ક્રિયા કરતો થકો
નિરભિમાની માણસ ગૃહવાસમાં વસતાં પણ સિદ્ધિનાં સુખને નજીક લાવે છે. [૨૬]
એમ સંભળીને મહાશતક આનંદના મારક ગૃહિ ધર્મ સ્વીકારી ખુશી થઈ, પોતાને ઘેર
આવ્યો, અને સ્વામિ પણ અન્ય સ્થળે વિચરવા લાગ્યા. [૨૭] તેની સોખત છતાં
પણ પાપિષ્ઠ દેવતી પ્રતિબોધ પામી નહિ, કેમકે તે મધરસ અને માંસમાં ગૃહ હતી,
તથા કુદ્ર અને ધનમાં અતિશય લુબ્ધ હતી. [૨૮] તેણીએ અતિ વિષય મુદ્ધિથી ઘેલી
બનીને એક વેળા છ શોકયોને શસ્ત્ર પ્રયોગથી અને છ શોકયોને વિષ પ્રયોગથી મારી
નાંખી. [૨૯] બાદ તેમનું દ્વિપદ ચતુષ્પદ તથા ધનમાળ વગેરે પોતાને સ્વાધીન લઈ,
બહુ પ્રાણિઓની દ્વિંસા કરતી થઈ હમેશાં કુર થઈને રહેતી હતી. [૩૦] બ્યારે અ-

॥ ૩૦ ॥ જુદે ય અમાવાસુ-પલ મલહંતી કયાવિ તો ઇસા । મારાવિય
 સવયાઓ-આળાવહ ગોળપ્રોયદુગ્ધ ॥ ૩૧ ॥ ચંદ્રસવરિસવસાણે-કુહુંવમા-
 રે ઠવિતુ જિદ્ધસુયં । પોસહસાલં પવિસહ-વિરત્તચિત્તો મહાસયગો ॥ ૩૨ ॥
 સાં મઞ્જપાણમત્તા હાવલિલાસાઙ્ગિવિવિહભાવેહિં । તં ઉવસમ્માઈ વહુસો-
 અહિયાસહ સુદ્ધ સ મહપ્પા ॥ ૩૩ ॥ સમ્મં સમ્પોવાસગ-પઢિમા ઇ-
 વ્વકારસા વિ ફાસેહ । નાડણ ચરિમસમયં-વિહિના પઢિવજ્જણે નસર્ણ
 ॥ ૩૪ ॥ સો મુહમાવવસુપ્પન્ન-ઓહિનાણેણ લવણજલહિમિ । ઉત્તરવજ્જ-
 હિસામું-નિયહ પુઠો જોયણસહસ્સં ॥ ૩૫ ॥ ઉત્તરઓ હિમવંતે-હિદ્ધા
 રયણાંહ લોલુપં નરયં । તુલસીવાસસહસ્સ-છિદ્ધયં જાણેહ પાસેહ ॥ ૩૬ ॥
 હત્તો ય મઞ્જમત્તા-સા પાવા રેવઈ તહિ પત્તા । ઉવસમ્મિગં પવત્તા-
 દુસ્સહરાગમિસંતત્તા ॥ ૩૭ ॥

મુરી પડે વાગતાં તેણીને માંસ નહિ મળી શક્યું, ત્યારે તેણીએ પોતાના જોકુળમાંથી
 છેવટે એ વાછરડાં મરાવી મંગાવ્યાં હતાં. [૩૧] હવે મહાશતક શ્રાવક યાદ વર્ષની આ-
 ખરે પોતાના ઓટા પુત્રને કુટુંબનો ભાર સોંપીને પોતે વિરકલ ચિત્તવાળો થઇ, પાપધક્ષ-
 ãમાં આવ્યો. [૩૨] એવામાં રેવતી મઘપાનથી મત્ત બની ત્યાં આવી, હાવલાવ અને
 વિલાસ વગેરેથી તે મહાશતકને બહુ વાર ઉપસર્ગ કરતી, છતાં તે મહાત્મા તે બધું રૂડી
 રીતે સહન કરતો હતો. (૩૩) એ રીતે તેણે સમ્યક્ રીતે શ્રાવકની અગ્યાર પ્રતિમાઓ
 પૂજી કરી. યાદ પોતાનો છેલ્લો સમય નજીક આવેલો જાણી તેણે વિધિપૂર્વક અણસણ
 કર્યું. [૩૪] તેને શુભ ભાવના વશે કરી, અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું, તેથી તે ઉત્તર
 દિશા શિવાય ખીજ દિશાઓમાં લવણ સમુદ્રમાં હજાર યોજન સુધી જોવા લાગ્યો [૩૫]
 ઉત્તર દિશામાં હિમવત્ પર્વત સુધી અને નીચે રત્નપ્રભાના લોહપ નામના નરક સુધી
 ચોરાશી હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા નારક જીવોને જોવા-દેખવા લાગ્યો (૩૬) એવામાં
 તે પાપણી રેવતી મઘથી મત્ત થઇને ત્યાં આવી, દુઃસહ [૩૭] રાગાગ્નિથી સંતર
 થઇ થઇ તેને ઉપસર્ગ કરવા લાગી. [૩૭]

તો કિમિય મેરિસી ઇય-તવયવકમાણિણ આહેનાણે । નાથં તી-
સે સયલં-ચરિયં તહ નરયગામિત્તં ॥ ૩૮ ॥ ઈસિ કુવિણ મણિયા-હા
પાવિઠે નિવિકઠ્ઠુવિચ્છે । નિહલજ્જે અજ્જવિ પાવ-પુંજ મજ્જસિ કેવ-
ઇયં ॥ ૩૯ ॥ જં સત્તરત્તંતો-આલસ્સયવાહિણા સમભિખૂયા । મરિણ
તં મમિસ્સસિ-નિસ્સાવાસંમિ લોહુયણ ॥ ૪૦ ॥

ઇય સુણિય અવગયમયા-અહકુવિઓ અજ્જ મે મહાસયમો ।
મરણમયવેવિરંગી-દુહિયમણા સા મયા ગેહે ॥ ૪૧ ॥ ઇત્તો ય તત્થ પ-
ત્તેણ-વીરનહેણ ગોયમો મણિઓ । તં વચ્છ ગચ્છ પમાણસુ-મહ
વયણેણ મહાસયમં ॥ ૪૨ ॥ મહ ન કપ્પઇ ઉત્તમ ગુણાણ સઘાણ મા-
સિંઝં ફરુસં । પરપીઠાણ જણગં-વિસેસઓ ઉત્તમઘંમિ ॥ ૪૩ ॥ તા ત-
સ્સ તુમં દુબ્ભાસિયસ્સ ગિણ્ઠાહિ મહ પચ્છિત્તં । તત્તો તહતિ મણિંઝં-ગો-
યમસામી તહિં પત્તો ॥ ૪૪ ॥ કહિઓ પહુઆણસો-સંવેગગઓ તઓ મહા-

ત્યારે મહાશતકે વિચારું કે, આ આવી તે કેમ છે ? ત્યારે તેણે અવધિતા-
નથી તેનું સકળ ચરિત્ર તથા નરક મામિપણું જાણી લીધું. (૩૮) તેથી જરા કુપિત
થઇને તે બેઠ્યો કે, હા પાપિણી, નીચ કામ કરનારી, નિલંબ ! હજુ પણ તું કેવડું
પાપ ઉપાર્જન કરીશ ? [૩૯] જે માટે આજથી સાતમી રાતના અંદર તું અળસીયા-
ની વ્યાતિથી મરણ પામી, લોહુપ નરકમાં ઉપજવાતી છે. [૪૦] એમ સંબોધી રેવતી-
ને મદ ઉતરી ગયો, અને તેણી વિચારવા લાગી કે, આજ મારાપર મહાશતક અતિ કુ-
પિત થયો છે તેથી, તથા મરણના બાપથી થયરતે અંગે દુઃખિત મનથી તે પોતાને સ્થળે
આવી. (૪૧) એવામાં ત્યાં પધારેલા વીરપ્રભુએ ગૌતમને કહ્યું કે, હે વત્સ ! તું જ-
ઇને મારાં વચનથી મહાશતકને કહે કે, હે ભદ્ર ! ઉત્તમ શુભવાન આવકાને પશ્ય બોલવું
નહિ કદ્યે, અને અણસણમાં તો સનિશેષે, પરપીઠાકારી વાક્ય બોલવું નહિ કદ્યે મઠે
તે તારા દુર્ભાષિતનું પ્રાયશ્ચિત લે. ત્યારે ગૌતમ સ્વામિ તે વાત સ્વીકારીને ત્યાં પધાર્યા.
[૪૨-૪૩-૪૪] તેમણે આવી પ્રભુનો સંદેશ કહેતાં મહાશતક વૈરાગ્ય ખામી, ગૌતમ

સયમોઃ । વંદિતુ ગોયમપદ્મ-આલોચ્ય તં અર્ચયાર ॥ ૪૫ ॥

પદ્મિવજ્જડ પચ્છિત્ત-તો પત્તો ગોયમો પદ્મસર્મીવે । ઇયરોવિ સ-
માહિજુઓ-સુમરંતો વીરપયકમલં ॥ ૪૬ ॥ કયસદ્વિષત્તલેઓ-વિહિના
મરિઝં સુહૃન્નકપ્પંમિ । અરુણામંમિ વિમાણે-ચડ પલિયાઠિઈ સુરો જાઓ
॥ ૪૭ ॥ તત્તો ચવિય વિદેહે-વિસિદ્ધદેહો લહિત્તુ ચારિત્તં । સ મહા-
સયમસ્સ જિઓ-અફરુસભાસી સિવં ગમિહી ॥ ૪૮ ॥

મહાશતક આલપન્ પરુષવાક્યમાલોચના-
ગ્નાધિપતિગૌતમાદ્ મુવનભાનુના ગ્રાહિતઃ.
इति स्फुटमवेत्य भो विमलशीलभाजो जनाः
सुधामधुरमुत्तमं वदत संगतं तद् वचः ॥ ४९ ॥

॥ इति महाशतकसंविधानकं ॥

સ્વામિને વાંદીને તે અતિચારને આલોચતો હવો. [૪૫]

ગાદ તેણે પ્રાપ્તિ સ્વીકાર્યું, એટલે ગૌતમ સ્વામી સાંધી પ્રભુ પાસે આવ્યા.
પછી તે મહાશતક સમાધિમાં રહી વીર પ્રભુનાં ચરણકમળને સંભારતો થકો સાઠ ભક્ત
છેદીને વિધિપૂર્વક મરી, સૌધર્મદેવલોકમાં અરુણાભ વિમાનમાં ચાર પલ્લોપમના આકાષે
દેવતા થયો. [૪૬-૪૭] સાંધી ચર્ચાને મહા વિદેહમાં જન્મી, સુંદર દેહ પામી, ચારિત્ર
લખને તે મહાશતકનો જીવ અપરુષભાષી રહી મુક્તિ પામશે. [૪૮] આ રીતે મહાશ-
તકે પરુષવાક્ય બોલતાં પ્રભુએ ગૌતમ ગણધર મારફત તેને આલોચના લેવરાવી; એ પ્રમ-
દપણે સમજીને હે નિર્મળ શીળવાન પુરુષો ! તમે તે કારણે અમૃત બેલું મધુર અને
સંગત [વ્યાજબી] હિતમ વચન બોલો. [૪૯]

આ રીતે મહાશતકનું વૃત્તાંત છે.

પરંપ વચને હુકમ ન કરવો, એ છઠું શીળ કહ્યું. તે પૂરું થતાં બાવબાવકનું શીળ

સમર્થિતઃ શીલવતઃ પરુષવચનાભિયોમત્યાગ ઇતિ વદ્યે મેદઃ—
તસ્સમર્થને ચ સમાપ્તં શીલવદિતિ પદ્મપ્રકારમપિ ભાવશ્રાવકસ્ય દિ-
તીયં લક્ષણ—મધુના તૃતીયં ભાવશ્રાવકલક્ષણં ગુણવત્સ્વરૂપં નિરૂપયિષુઃ
સંવંધગાથામાહ.

[મૂલં]

જહવિ ગુણાં બહુરૂપા—તહાવિ પંચહિ ગુણેહિ ગુણવંતો ।

इह गुणिवरेहि भणिओ—सरूव मेसिं निसामेहि ॥ ४२ ॥

(ટીકા)

અણપીત્યમ્યુપગમે—મ્યુપગતમિદમસ્માભિયદુત ગુણાં બહુરૂ-
પાં બહુપ્રકારા—ઔદાર્યધૈર્યગાંધીર્યપ્રિયંવદત્વાદય—સ્તથાપિ પંચભિર્ગુણૈ-
ર્ગુણવાનિહ ભાવશ્રાવકવિચારે મુનિવરૈર્ગીતાર્થસૂરિભિર્ભણિત ઉક્તઃ—
સ્વરૂપં સ્વતત્ત્વમેષાં ગુણાનાં નિશામયાકર્ણયેતિ શિષ્યમોત્સાહનાય

વાનપણુરૂપ બીજું લક્ષણ સમાપ્ત થયું, હવે ગુણવાનપણુરૂપ ત્રીજું લક્ષણ કહેવા
સંબંધ ગાથા કહે છે:—

(મૂળનો અર્થ.)

ગુણો જો કે બહુ પ્રકારના છે, તોપણ પાંચ ગુણે કરીને

ઇહાં ગુણવાન્ મુનીશ્વરોએ કહેલ છે, તેમનું સ્વરૂપ

[હે શિષ્ય !] તું સાંભળ. [૪૨]

(ટીકાનો અર્થ.)

જો કે એ ૫૬ અન્યુપગમોએ છે, તેથી એ અર્થ થાય કે, અમે કહ્યું કરીએ
છીએ કે, ગુણો બહુરૂપ એટલે બહુ પ્રકારનાં ઔદાર્ય, ધૈર્ય, ગાંધીર્ય, પ્રિયંવદન વગેરે છે,
તોપણ અહીં ભાવ શ્રાવકના વિચારમાં ગીતાએ પાંચ ગુણોથી ગુણવાન કહ્યું છે. તે-
મનું સ્વરૂપ એટલે ખરું તત્ત્વ સાંભળ. અહીં સાંભળ એ દ્વિપાદ શિષ્યને જન્યુત કરવા

ક્રિયાપદં-પ્રમાદી શિષ્યઃ પ્રોત્સાહ્ય શ્રાવણીય ઇતિ જ્ઞાપનાર્થમિતિ.

સ્વરૂપમેવાહઃ—

સજ્જ્ઞાણ^૧ કરણામિ ય^૨-વિણયંમિ ય^૩ નિચ્ચમેવ ઉજ્જુત્તો ।

સન્વત્થ ણભિનિવેસો^૪-વહદ્દ રૂઢં સુદદુ જિણવયગે^૫ ॥ ૪૩ ॥

શોભનમધ્યયનં સ્વેનાત્મના વા ક્ષયાયઃ સ્વધ્યાયઃ સ્વાધ્યાયો
વા-તસ્મિન્નિત્યમુદ્યુક્ત ઇતિ યોગઃ (૧), તથા કરણેનુષ્ઠાને
(૨) વિનયે ગુર્વાદ્યભ્યુત્થાનાદિરૂપે નિત્યં સદૈવોદ્યુક્તઃ પ્રયત્નવાન્ ભ-
વતીતિ પ્રત્યેકમભિસંવંધાદિતિ ગુણત્રયં. (૩)

તથા સર્વત્ર સર્વપયોજનેષ્વૈહિકામુષ્મિકેષુ ન વિદ્યોતેઽભિલિવેશઃ
કદાગ્રહો યસ્ય સોઽનભિનિવેશઃ પ્રજ્ઞાપનીયો ભવતીતિ ચતુર્થો ગુણઃ

તથા વહતિ ધારયતિ રૂચિમિચ્છાં શ્રદ્ધાનમિત્યર્થઃ સુષ્ટુ વા-

ખાટે છે, તેથી એમ જણાવ્યું છે કે, પ્રમાદી શિષ્યને પ્રેરણા કરી સંભળાવવું.

સ્વરૂપમેવાહઃ—

[મૂળનો અર્થ]

સ્વાધ્યાધ્યમાં, ક્રિયાનુષ્ઠાનમાં, અને વિનયમાં નિત્ય ઉદ્યુક્ત રહે,
તથા સર્વ આબેસામાં કદાગ્રહ રહિત રહે, અને જિનાગ-
મમાં રૂચિ રાખે. (૪૩)

શોભન અધ્યયન તે સ્વાધ્યાય અથવા સ્વ એટલે આત્માવડે અધ્યાય તે સ્વાધ્યાય.
તેમાં નિત્ય ઉદ્યુક્ત રહે, તથા કરણ એટલે અનુષ્ઠાનમાં અને વિનય એટલે શુર વગેરા ત-
રફ અભ્યુત્થાન વગેરે કરવામાં નિત્ય—હમેશાં ઉદ્યુક્ત એટલે પ્રયત્નવાન્ રહે, એ વાક્ય
ત્રણેમાં જોડવાથી ત્રણ ગુણ થયા.

વળી સર્વ આ ભવના અને પરભવના પ્રયોજનોમાં અનભિનિવેશ એટલે કદાગ્રહ
રહિત હોય સમજી હોય એ એવો શુભ છે, અને જિન વચન એટલે સર્વથા પ્રણીત આ-

હં જિનવચ્ચને પારગતગદિત આગમે इति.

इत्थं गणनया पंचापि गुणानुषदर्थ्यं संप्रति तानेव भावार्थकथ-
नतो विवरीषुः प्रथमं स्वाध्यायगुणं गाथापूर्वादेर्नाहः—

(મૂલં.)

પઢનાઈ સજ્ઞાય—વેરગ્ગનિબંધણં કુણં ચિહિણા,

(ટીકા)

પઠનમપૂર્વશ્રુતગ્રહણ—માદિશબ્દાત્ પ્રચ્છનાપરાવર્ત્તનાનુપ્રેક્ષાધર્મક-
યા ગૃહ્યંતે, તતઃ પંચમકારમપિ સ્વાધ્યાયં કરોતિ—કિંચિશિષ્ટં—વૈરાગ્ય
નિબંધનં વિરાગતાકારણં વિધિના શાસ્ત્રોક્તેન, ક્યેનશ્રેષ્ટિવત્.

તત્ર પઠનવિધિઃ—

પર્યસ્તિકામવૃષ્ટં—તથા પાદમસારણં,

અમમાં સુષ્ટુ એટલે મળશુત રૂચિ—૮૨૭—અર્થાત્ શ્રદ્ધાન ધારે તે પામમે શુભુ છે.

આ રીતે ગણતીથી પાંચે શુભુ બતાવીને હવે તેમને ભાવાર્થ કહેવે કરી વિવરી
બતાવવા ખાતર પહેલો સ્વાધ્યાય શુભુ અર્ધી ગાથાથી કહે છે—

[મૂળનો અર્થ.]

વિધિએ કરી વૈરાગ્યકારક પઠન વગેરે સ્વાધ્યાય કરે.

(ટીકાનો અર્થ.)

પઠન એટલે અપૂર્વ શ્રુત ગ્રહણ—આદિ શબ્દથી પ્રચ્છન, પરાવર્તન, અનુપ્રેક્ષા
અને ધર્મ કથા લેવાં, તેથી એ અર્થ કે. પાંચે પ્રકારનો સ્વાધ્યાય કરે—તે સ્વાધ્યાય કેવો તે
કહે છે. વૈરાગ્ય નિબંધન એટલે વિરાગતાનું કારણ—વિધિએ કરી એટલે શાસ્ત્રોક્ત વિધિએ
કરી ક્યેનશ્રેષ્ટિ માફક.

ત્યાં પઠન વિધિ આ પ્રમાણે છે—

વર્જયેદ્ વિકથાં હાસ્ય-મધીયન્ ગુરુસંનિધૌ (ઇતિ)

પૃચ્છાવિધિરિયં.

આસનગઓ ન પુચ્છિજ્જા-નેવ સિજ્જાગઓ કયા,

આગમ્યુ કકુદ્ધઓ સંતો-પુચ્છિજ્જા પંજલીઝઢો- (ઇતિ)

પરાવર્તનવિધિરેષઃ—

ઈરિયં સુપઠિકંતો—કહસમઇઓ વ સુહ્હુ પિહિયમુહો,

સુતં દોસવિમુત્તં-સપયચ્છેય ગુણઇ સહ્હો. (ઇતિ)

અનુપ્રેક્ષાર્થચિંતનં-તદ્વિધિરસૌ.

જિણવરપવચણ પયદ્ધણ પઞ્ચગુરુવચણઓ સુણિયપુલ્લે,

પગમમણો ધણિયં—ચિત્તે ચિંતઇ સુયવિચારે. (ઇતિ)

ધર્મકથાવિધિઃ કિંચ.

સુદ્ધં ધમ્મુવણ્ણં-ગુરુપ્પસાણ્ણ સમ્મ મવસુદ્ધં,

સપરોવચારજણણં-જોગસસ કહિજ્જ ધમ્મત્થી. (ઇતિ)

શુર પાસે શીખતાં પલાંડી, ઓઠીમણ, પાદ પ્રસારણ, અને વિકથા તથા હાસ્ય વર્જન કરવાં.

પૃચ્છાની વિધિ આ છે કે, આસનમાં કે શય્યામાં રહી નહિ પૂછવું, કિંતુ આ-પીને ઉત્કુટકાસને રહી અંજળી બાંધી પૂછવું.

પરાવર્તનની વિધિ એ છે કે, ધર્મવહી પડિકમી, સામાયિક કરી, બરોબર સુખ ઢાંકીને નિદ્રોપપણે પદ્મચેદપૂર્વક સ્તન આવડે ગણવું.

અનુપ્રેક્ષા એટલે અર્થ ચિંતન તેની વિધિ એ છે કે, જિનાગમ સમગ્ગવવામાં કુશળ શુરના પૂર્વે સાંભળેલાં વચનથી એકાગ્ર મને ચિત્તમાં ખુબ શ્રુતના વિચાર ચિંતવવા.

ધર્મ કથાની વિધિ એ છે કે, શુરના પ્રમાદથી શુદ્ધ ધર્મોપદેશ જે બરોબર સમગ્ગયો હોય, અને પોતાને અને પરને જે ઉપકારકારક હોય તે કેવળ ધર્માર્થી યજ્ઞને યોગ્ય જનને કહેવો.

શ્યેનશ્રોત્રિકથા ચેયં.

इह अत्थि पुरी कंची-कंचणचिचइयचेइहरकलिया । तत्थ च से-
णो सिद्धी-कुवलयमाला पिया तस्स ॥ १ ॥ ताणं च तिन्नि पुत्ता-सि-
द्धिगेहे मासस्वमणपारणए । भिक्खत्थ मणुपविट्ठो-कयावि साहू चउ-
आणो ॥ २ ॥ गहिउं सतुगथालं-सिद्धि उददेइ झत्ति सें दाउं । संसत्ता
सुहुमजिएहि-मम न कप्पंति भणइ सुणी ॥ ३ ॥ को पच्चओ चि वु-
तंमि-सिद्धिणा दंसए सुणी तस्स । तच्चअजिए उवल्लस्स-पुंभदावणउवा-
एण ॥ ४ ॥

तो तइयदिवैसदहियंमि-दોइए दंसए तहेव जिए । अह सिद्धी
से दोएइ-मोयगाणं भरिभથालं ॥ ५ ॥ विसमोयगा इमे, सुणि-कहिए
स भणइ कहं, सुणी आह,— । जा इह लूगइ सा मरइ-मच्छिया,
पिच्छ, नणु सिद्धी ॥ ६ ॥ तो सो विम्हियहियओ—जंपइ विसदायगं

શ્યેન શ્રોત્રી કથા આ છે.

ઇહાં કંચનથી ચક્રચક્રિત ચૈત્ય ગૃહ [જિન મંદિર]થી શેઠાતી કાંચી નામે ન-
ગરી હતી, ત્યાં શ્યેન નામે શેઠ હતો, અને તેની કુવલયમાળા નામે સ્ત્રી હતી. [૧]
તેમના ત્રણ પુત્રો હતા. હવે તે શેઠના ઘેર એક વેળા માસખમણના પારણે ચતુર્થાની સા-
ધુ ભિક્ષાર્થે પેઠા. (૨) ત્યારે શેઠ સાથવાનો થાળ લઇને જલદી તેને આપવા ઉઠ્યો, તે
જોઇ તે મુની બોલ્યા કે, એમાં સૂક્ષ્મ શું છે, માટે મને નહિ કેલ્પે. (૩) શેઠ બો-
લ્યો કે, તેની આતરી શી ? ત્યારે મુનિએ રાતા રંગથી રંગેલાં ફાં પુંખડાં તેની આ-
જુઆજુ ધરાવીને તે ઉપાયે તેને તેમાં તે સાથવાના વર્ણનાજ સૂક્ષ્મ જાંતુઓ બતાવી
આપ્યાં. [૪] ત્યારે શેઠ ત્રીજા દિવસનું દહીં તેને આપવા માંડ્યું, ત્યારે તેમાં પશુ તે
મુનીએ તેજ રીતે શું બતાવ્યા, ત્યારે શેઠ તેના આગળ લાડુ ભરેલો થાળ મેલ્યો.
[૫] તે જોઇ મુનિ બોલ્યા કે, આ વિષ મોઢક છે. શેઠ બોલ્યો કે, તે શી રીતે ? મુની
બોલ્યા કે, હે શેઠ ! જુવો, એનાપર જે માંખી બેસે છે તે મરી જાય છે. (૬) ત્યારે

કહસુ મજ્ઞ । પચ્ચાહ સાહુપવરો—જા કમ્મવરી મયા કલ્લે ॥ ૭ ॥
 કિં તીહ કય મિમં, ઇય—પુદ્દે, સાહૂ મળેહ જહ તુમણ્ । સકુહુંબેણવિંઅ-
 મ્મુગે અવરાહે તજ્જિયા સાહ ॥ ૮ ॥ તો તીણ તુમ્મહકણ-વિસસંજુત્તા મોય-
 ગા ઇમે વિહિયા । તહ અતળ્લે નિમિત્તં-વિસસહિયા મોયગાં દુક્કિ ॥ ૯ ॥
 તો અહ્હુહાડયાણ-સંમંતમળાહ મોયગા તીણ । વિસસંજુતા મુતા-પંચતં
 તક્કણા પચ્ચા ॥ ૧૦ ॥ વિસમવિસવજ્જિયં ઇહ-થાલે પુણ મોયગાણ દુ-
 ગ મેવ । સેસા સહ્વે સવિસા-તા મચ્છ ઇમે ન કંપ્પંતિ ॥ ૧૧ ॥ જહ
 કહવિ ઇમે તુમણ્-સકુહુંબેણાવિ મક્કિવયા હુંતા । તો પાવંતે મરણં ત
 મસરણો ધમ્મપરિમુક્કો ॥ ૧૨ ॥

તતો સેળો પુચ્છહ ધમ્મં પતો મુણી હ સદ્ધાણં । મિક્કવગણ-હિ
 ધમ્મો ન કહિજ્જહ ઇય મળેજ્ઞણ ॥ ૧૩ ॥ અહ મજ્ઞણ્હે સિદ્ધી-સકુ
 હુંબો ગંતુ સાહુ મૂલંમિ । પળમિય પુચ્છહ ધમ્મં-એવં સે કહહ સાહાવિ

તે શેઠ વિરમ્મ પ્રામી બોલ્યો કે, ત્યારે એમાં વિષ કાણે બેળ્યું તે કહો. ત્યારે તે મહાન
 સાધુ બોલ્યો કે, જે ગમ કાણે તમારી દાસી મરી ગયું તેણે બેળ્યું છે. (૭) શેઠ પુ-
 છ્યું કે, એમ તેણીએ શામાટે કર્યું હશે ? સાધુ બોલ્યો કે, તમે તથા તમારા કુટુંબે મ-
 ણીને અમુક અપરાધમાં તેની તર્જના કરી હતી. [૮] તેથી તેણીએ તમારા માટે આ
 વિષ યુક્ત લાડુ કર્યા, અને પોતાના સારૂ વિષ રહિત બે લાડુ કર્યા. (૯) બાદ તેણી
 અતિ ક્રુધાતુર થઈ, ઉતાવળમાં તે વિષવાળા મોદકજી આપ મધ, તેથી તત્કાલ તે મરણ
 પ્રાપ્ત. [૧૦] આ થાળમાં તે બે લાડુ વિષ રહિત પડ્યા છે, અને બીજા બધા વિષ
 સહિત છે, તેથી મને તે નથી કલ્પતા. [૧૧] જે કાઠ રીતે તમે સકુટુંબ આ લાડુ
 આપા હતા તો, તમે ધર્મ રહિત અશરણુપણે મરણ પ્રાપ્ત. [૧૨]

ત્યારે સ્વેન શેઠ ધર્મ પુછવા લાગ્યો, ત્યારે મુની બોલ્યા કે, બિક્ષાએ આવેલાથી
 ધર્મ ન કહેવાય, એમ કહી તે સ્વરથાને આબો. [૧૩] હવે બપોરે શેઠ કુટુંબ સાથે સાધુ
 પાસે જઈને નમી, ધર્મ પુછવા લાગ્યો, અને તે સાધુ આ રીતે તેને કહેવા લાગ્યો—

॥ ૧૪ ॥ જહ સુરકરી કરીસું-અમરેસુ હરી ગિરીસુ કણયગિરી । તહ ધમ્મેસુ પહાળો-દાળાઈ ચઝહ જિણધમ્મો ॥ ૧૫ ॥ તત્થવિ સુનિકાદ્ય કમ્મ-ધુમ્મજલહરસમો તવો પવરો । તત્થવિય વિસેસિજ્જહ-સજ્ઞાઓ જેણિ મં મણિયં ॥ ૧૬ ॥

કમ્મ મસંસ્વિજ્જમર્વ-સ્વેદ અણુસમયમેવ આડત્તો । અન્નયરંમિ-વિ જોગે-સજ્ઞાયંમી વિસેસેણ ॥ ૧૭ ॥ બારસવિહંમિવિ તવે-સઘિમં-તરવાહિરે કુસલદિદ્દે । નવિ અત્થિ નવિ ય હોહી-સજ્ઞાયસમં તવો-કમ્મં ॥ ૧૮ ॥

જઓ,

સજ્ઞાણ પસર્થ-જ્ઞાણ, જાણહ ય સ્વવપરમર્થ । સજ્ઞાણ વટંતો-સ્વણે સ્વણે જાહ વેરમ્મં ॥ ૧૯ ॥ ડહ મહ તિરિયનરણ-જોહસવે માણિયા ય સિદ્ધી ય । સવ્વો લોગાલોગો-સજ્ઞાયવિડસસ પચ્ચવલ્લો

(૧૪) જેમ હાથીઓમાં ઐરાવત ઉત્તમ છે, દેવતાઓમાં ઇન્દ્ર ઉત્તમ છે, પર્વતોમાં મેરુ ઉત્તમ છે, તેમ બધા ધર્મોમાં દાન-શીળ-તપ ભાવનારૂપ ચાર પ્રકારનો જિન ધર્મ ઉત્તમ છે. [૧૫] તેમાં પણ નિકાચિત કર્મરૂપ ધામને હરવા મેલ સચાન તપજ ઉત્તમ છે, તે તપમાં સ્વાધ્યાય ઉત્તમ છે. (૧૬)

જે માટે કહેલું છે કે-

અમે તે કોઈ પણ યોગમાં ઉપયુક્ત રહેતો થકો ખુશીની સાથે સમય સમય પ્રતે અસંખ્યાત ભવનાં પાપ ખપાવે છે, અને સ્વાધ્યાયમાં ઉપયોગવાનું રહ્યો થકો તેથી પણ અધિક ભવનાં પાપ ખપાવી શકે છે. (૧૭) કેવળિએ કહેલા અબ્ધંતર અને આશ્વ મળીને ચાર પ્રકારના તપમાં સ્વાધ્યાય સમાન કોઈ પણ તપકર્મ છે પણ નહિ, અને અશે પણ નહિ. (૧૮) જે માટે સ્વાધ્યાયથી પ્રશસ્ત ધ્યાન રહે છે, અને સર્વ પરમાર્થે જાણી શકાય છે. વળી તેમાં વર્તતાં થકાં ક્ષણે ક્ષણે વૈરાગ્ય પામે છે. [૧૯] ઉચ્ચ અધસુ અને તિર્યગ્ નરક, જ્યોતિષી, વૈમાનિક તથા સિદ્ધિ એમ સઘળા લોક તથા અલોક સ્વાધ્યાય કરનારને પ્રત્યક્ષ દુલ્લભ રહે છે. [૨૦]

॥ ૨૦ ॥ ઇય સોઝં તુટ્ટમણો-સેણો સમ્યં ગહિતુ ગિહિધમ્મં । સજ્ઞાય-
ભિગ્ગહજુયં-નમિઝં ચ મુણિં ગઓ સગિહં ॥ ૨૧ ॥ તો ધમ્મકમ્મનિરણ-
સજ્ઞાયપરે સયા વિસિદ્ધિમ્મિ । વહિયવિહવે પસરિય-પુતપપુતાહસંતાણે
॥ ૨૨ ॥ વહુયાઓ વહુયાઓ-જહા તહા કરગરંતિ અન્નુન્નં । ગલિયાસિ-
ણેહા તવ્વયણાઓ ણલહંતિ પુતાં વિ ॥ ૨૩ ॥ તે કલહંતે દદ્દહુ-સિદ્ધી
ભિન્ને કરેહ તો તે ઉ । મગ્ગંતિ મૂલગેહ-તયંમિ સિદ્ધી પયચ્છેહ ॥ ૨૪ ॥

અહ સો પિયાઇ વુતો-દાવિણજુયં નિયવ્વરંપિ પુતાણ । દાઝં સં-
પહ કહ તં-હોહિસિ તો મળાઇ ઇય સિદ્ધી ॥ ૨૫ ॥ જસ્સ મળઆલવા-
લે-વટ્ટઇ જિણનાહધમ્મકુપ્પતરુ । મવ્વણેણ ધવેણ પરેણ વો વિ કા ત-
સ્સ કિર ગણાણાં ॥ ૨૬ ॥ સા પુણ તં પડ જંપહ-સંપડ મિક્કલં મપેસુ
ગહિયવયં । તહ નિવસેસુ સુસાણે-દેવઝલે સુન્નગેહે વા ॥ ૨૭ ॥ સ
મળાઇ હવેસુ ધીરા-ઇમંપિ કાહં કમેણ નણુ સુયણુ । દંસેમિ તાવ ઇહ-

એમ સાંભળી ખુશી થઇને રથેન શેઠ સમ્યક્ રીતે શુદ્ધિધર્મ સ્વીકારી તથા સ્વા-
ખ્યાયનો અભિગ્રહ લઇ મુનીને નમી પોતાના ઘેર આવ્યો. [૨૧] આદ તે હમેશાં
ધર્મનાં કામનાં લાગેલો રહી ઉત્તમ સ્વાખ્યાય કરતો રહ્યો, એમ વખત જતાં તેની પાસે
બહુ ધન થયું, તથા પુત્ર પૌત્રાદિ સંતાન વધ્યું. (૨૨) હવે બહુ વહુઓ થવાથી તેઓ
એક બીજામાં જેમ તેમ ટકટક કરવા લાગી, અને તેમનાં વચનથી પુત્રો પણ એક
રનેહવાળા થઇ કલ્યા કરવા લાગ્યા. [૨૩] તેમને કલહ કરતા જોઇ શેઠ તેમને બુદ્ધ
કર્તા, ત્યારે તેમણે શેઠને રહેવાનું જે અસલી ધર હતું, તે માગ્યું, એટલે તેણે તે પણ
તેમને આપી દીધું. (૨૪) હવે તેને શેઠાણી કહેવા લાગી કે, તમે દ્રવ્ય સહિત તમારું
ધર છોડાઓને આપી, હવે પોતે શી રીતે ચલવશે ? ત્યારે શેઠ આ પ્રમાણે બોલ્યો—
(૨૫) જેના મનરૂપ કયારમાં જિનધર્મરૂપ કલ્પતરૂ વર્તે છે, તેને ધર, ધન કે, બીજું
શી ગણતીમાં છે ? [૨૬] ત્યારે શેઠાણી તેને કહેવા લાગી કે, કીક ત્યારે હવે માયું
મુઝાવીને બીજા માગો, અને મશાણુ, દેવળ કે, સૂનાં ધરોમાં રહો. [૨૭] શેઠ
બોલ્યો કે, હે સુતનું ! ધીરી રહે, એ પણ વખત આવે કરીશ, પણ તને આ

લોહ્યંપિ ધમ્મપ્પભાવં તે ॥ ૨૮ ॥

ઇય વુત્ત સ્મૃત્તિ નિયમિત્ત-મંતિગેહંમિ ગંતુ સાહેઇ । સચ્ચં કુરુંબવતં-
તપ્પુરઓ મ્મગ્ગઇ ગિહંપિ ॥ ૨૯ ॥ મંતી ચિ ભણઇ મહ ગિહ-મેગં અ-
સ્થિ તિ મુગ્ગહ પવિટ્ઠં । કિંતુ સદોસં ન કયાવિ-કોઇ નિવેસઇ તં
ગિણ્હ ॥ ૩૦ ॥ જઇ પુણ ધમ્મપ્પભાવેણ-પમ્મવિહી વંતરો ન તુહ કિંચિ ।
સો તયર્ણુ સઝણમંઠિ-વંધિય પત્તો ગિહે તમ્મિ ॥ ૩૧ ॥ નિસ્સીહિયં
કરેઝં-અણુજાણાવિય ગઓ ગિહસ્સંતો । પઢિકમિઝ્ઞણ ય ઇરિયં-एव च
કરેઇ સજ્જાયં ॥ ૩૨ ॥

તયાહિ,

ગયમેઅદ્રઙ્ગ મહામુણિ-સ્વંદગસીસાહસાંહુ ચંરિયાઈ । સુમરંતો કહ
કુર્ણસિ-ઇતિયમિતે, ચ રે જીવ ॥ ૩૩ ॥ પિચ્છસુ પાણવિણાસેવિ-નેવ
કુર્ણતિ જે મહાસતા । તુઙ્ગ પુણ હીણસત્તસ્સ-વચ્ચણમિતવિ एस खमा

લોકમાં ધર્મને કોવો પ્રભાવ છે, તે બતાવું છું. (૨૮) એમ કહીને જો ૪૮ પોતાના
મિત્ર મંત્રિના ઘેર જઈ સધળી કુટુંબની વાત કહીને, તેની પાસેથી એક ઘર માગવા
લાગ્યો. [૨૯] ત્યારે મંત્રિ બોલ્યો કે, મારે એક ઘર છે, પણ તે સદોષ છે, એટલે
કે તેમાં વ્યંતર ભરાઈ રહેલો હોવાથી તે ઉજડ પડી રહ્યું છે, તેથી તેમાં કાંઈ રહેતું
નથી. (૩૦) માટે જો ધર્મના પ્રભાવે તને વ્યંતર કંઈ પરાભવ નહિ કરે, તો ખુશી
સાથે લે, ત્યારે શ્યેન શેઠ તરત શકુનની માંઠ વાળી તે ઘરમાં આવ્યો. (૩૧) તે નિ-
સ્સહી બોલી અતુલા લાલ ધરના અંદર આવી ધરિયાવહી પડિકમી આ રીતે સ્વાધ્યાય
કરવા લાગ્યો. [૩૨] હે જીવ ! ગજસુકુમાલ, મેતાર્થ, તથા રક્ષકસુરિના શિષ્ય વગેરે
સાધુઓનાં ચરિત્ર સંભારતો થકા, આટલામાં કેમ કોપ કરે છે ? (૩૩) જો જો મહા-
સત્ત્વવાન હોય છે, તે પ્રાણુ જતા પણ કોપ કરતો નથી, અને તું એવો હીનસત્ત્વ છે કે,
વચન માત્રમાં પણ ગુસ્સે થતો રહી છે. [૩૪] હે જીવ ! જીવોને સુખદુઃખ થવામાં
બીજો તો નિમિત્ત માત્ર છે, માટે પોતાના પૂર્વ કૃત્યનું ફળ ભોગવતાં થકાં તું આમાટે

॥ ૩૪ ॥ રે જીવ સુદુહેસું-નિમિત્તમિતં. પરો જિવાણં તિ । સકપ્પ-
લં ધુંજંતો-કીસ મુહા કુપ્પસિ પરસ્સ ॥ ૩૫ ॥ હા હા મોહવિમૂઢા-વિ-
હવે ય ઘરે ય મુચ્છિયા જીવા । નિહર્ણંતિ પુત્તમિતે-ભમંતિ તો ચગ્ગ-
દ મવંભિ ॥ ૩૬ ॥ એવં સો સજ્ઞાયં-કરેદ્દ જા જામિણીદ્દ જામદુગં ।
તા વંતરેણ સુણિઠં-પહિદ્ધચિત્તેણ ઇય મણિયં ॥ ૩૭ ॥ મહ મવજલ-
હિમ્મિ નિમાજ્જિરસ્સ પોયાઇયં તણ સાહુ । સો હં અમરો ઇયં-ગેહં
જ્ઞવાસિયં જેણ ॥ ૩૮ ॥ તો કહદ્દ સેણપુટ્ટો-સ વંતરો મદ્દ ઇયગે-
હસ્સ । અહ માસિ પુરા સામી-અહેસિ પુતા દુવે મજ્ઞ ॥ ૩૯ ॥
તેસુ લહુ અદ્દિદ્ધો-દિત્તં સવ્વંપિ તંસ્સ મિહસારં । દાઝણં કિંપિ મણ-
ભિન્નાગિહે ઠાવિઓ જિદ્ધો ॥ ૪૦ ॥

તો કહિઠં રાયંડલે-તેણં મારાવિઓ અહં સહસા । લહુભાયં
ઘરાવિય-ગેહ મિણં અપ્પણા મહિયં ॥ ૪૧ ॥ લહુવંધુ મુત્તીણ-મઓ

ખીજા ઉપર ફેગટનો ચુસ્સે થાય છે ? (૩૫) હાય હાય ! મોહથી મૂઢ થએલા જીવો
વિભવ અને ધરમાં મૂર્છિત થઈ પુત્ર અને મિત્રોને પણ ભારી નાખે છે, અને ચતુર્ગતિ-
૩૫ સંસારમાં રજળે છે. (૩૬) એ રીતે તેણે રાતના બે પોર લગી ત્યાં સ્વાધાય કર્યો,
તેવામાં વ્યંતર તે સાંભળી હર્ષિત થઈને આ રીતે કહેવા લાગ્યો. [૩૭] હું આ સંસાર
સમુદ્રમાં જીવતો હતો, તેને તે વહાણની માફક તાર્યો છે. હું દેવતા છું, અને મેંજ આ ધર
ઉગડ કર્યું છે. [૩૮] બ્રહ્મ સ્થેનના પુછવાથી તે વ્યંતર બોલ્યો કે, હે ભદ્ર ! આ ધરનો
હું પૂર્વે સ્વામિ હતો, અને મને બે પુત્રો હતા. [૩૯] તેમાં નાનો પુત્ર મને વધુ બહાલો
હતો, તેથી ધરનું તમામ સાર તેને આપ્યું, અને મોટા પુત્રને થોડોક માલ આપીને જીવ
ધરમાં રાખ્યો. [૪૦] ત્યારે મારા મોટા પુત્રે દરબારમાં કૃષ્ણ કરીને મને ઓચિંતો મરાવી
નાખ્યો, અને નાના ભાઈને કેદમાં નખાવીને આ ધર તેણે પોતાને કબજે કર્યું. (૪૧)
નાનો ભાઈ કેદખાનામાં ચુજરી ગયો, અને હું મરીને છંદાં વ્યંતર થયો, તેથી મેં મારા
માનથી મોટા પુત્રના આ કારસ્તાન બાણી લીધાં. (૪૨) તેથી મેં કાપ કરી મોટા પુ-

અહેં ઇત્ય વંતરો જાઓ । જિદ્ઠસુયવિલસિય મિર્ણ—નાર્થ મે નિયયના-
 ણેણ ॥ ૪૨ ॥ તતો કુંવિણ મણ—જિદ્ઠસુઓ વિહણિઓ સપરિવારો ।
 અઓવિ વસદ્ જો હહ—રયણીઃ તયં હણેમિ ધુવં ॥ ૪૩ ॥ સંપદ્ તુહ
 સજ્ઞાયં-સોહં બુદ્ધો વિમુક્કવદ્દરો ય । તં મજ્ઞ ગુરુ તો તુહ—સનિહાણ
 મિર્ણ મિહં દિન્નં ॥ ૪૪ ॥ નિહિટાણં ચ કહેહં—લ્લખેણ અમરો અદંસણી
 હૂઓ । સિદ્ધીવિ ઇમં ગોસે—સાહદ્ નિવમંતિમાર્ણ ॥ ૪૫ ॥ તો વિમ્મિ-
 ઓ નરિદો—તુદ્ધા વરસચિવસયણપમુહજણા । પુતા ઉવસંતપ્પા—જાયા જા-
 યા વિ ભમ્મપુરા ॥ ૪૬ ॥ જિયંત રિજ્જેણો—સેણો વિ ચિરં કરેવિ
 મિહિધમ્મં । ગહિજ્જણય પવ્વજ્જં—પત્તા સાસયપયં કપસો ॥ ૪૭ ॥

શ્યેનઃ સદૈવં સ્ફુટશુદ્ધભાવઃ— ।

સ્વાધ્યાયનિષ્ઠોઽજનિ નિષ્ઠિતાર્થઃ ॥

તને તેના સહિત નાસ્તી નાસ્તી, અને શીલો પ્રજા કે પ્રજા પ્રજા રાતે રહે છે
 તેને હું અવશ્ય મારી નાંખતો હતો. (૪૩) પણ હમણું તારો સ્વાધ્યાય સાંભળીને હું
 પ્રતિબોધ પામ્યો છું, અને મારા મનમાં રહેલું વૈર મેં મુકી દીધું છે, માટે તું મારો
 ગુરુ છે, તેથી આ નિધાન સહિત ધર હું તને આપું છું. (૪૪) પછી નિધિસ્થાન ક-
 હીને તરત તે દેવતા અદ્રષ્ટ થઈ ગયો. બાદ શેઠે તે વાત પ્રભાતે રાજા તથા મંત્રી વ-
 ગેરાને જણાવી. [૪૫] ત્યારે રાજા વિસ્મિત થયો, તથા મંત્રી અને સગાંવહાલાં ખુશી
 થયાં, તથા પુત્રો પણ ચંડા થયા, અને શેઠાણી પણ ધર્મ તત્પર થઈ. [૪૬] આ રીતે
 અંતરંગતા રિપુની સેનાં છતીને શ્યેન શેઠ ચિરંકાળ ગૃહિ ધર્મ પાળી પ્રવ્રજ્યા લક્ષ અનુ-
 ક્રમે શાશ્વત પદ પામ્યો. [૪૭] આ રીતે શ્યેન શેઠ સદા ખુલ્લા શુદ્ધ ભાવથી સ્વા-
 ધ્યાયમાં તત્પર રહી, સકળ અર્થ મેળવી શક્યો માટે વિવેકરૂપ ચંદ્રને ઉત્પન્ન કરવા દ-
 રિયા સમાન આ સ્વાધ્યાયમાં નિરંતર યત્નવાન થાઓ. (૪૮)

આ રીતે શ્યેન શેઠની કથા છે.

વિવેકપીયૂષમયૂસ્વવાદ્ધૌ— ।

તદ્વ્ર સંતઃ સતતં યતંતાં ॥ ૪૮ ॥

इति श्येनश्रेष्ठिकथा.

ઉક્તો ગુણવતઃ સ્વાધ્યાય ઇતિ પ્રથમો ભેદઃ—સંપ્રતિ કરણ ઇતિ દ્વિતીયભેદં વ્યાચિન્ધ્યાસુર્ગાથોતરાદ્દેમાહ.

(मूलं)

તવનિયમવંદનાઈ—કરણમિય નિચ્ચ મુજ્જમઈ ॥ ૪૪ ॥

(टीका.)

તપોનિયમવંદનાદીનાં કરણે સમાચરણે—ચકારાત્ કારણાનુમોદન-યોશ્ચ નિત્યં પ્રતિદિન—મુદ્યચ્છતિ પ્રયતતે.

તત્ર તપોનશ્નનાદિ દ્વાદશધા—તદુક્તં.—

ગુણવાન પુરૂષે સ્વાધ્યાય કરવો, એ પહેલો ભેદ કહ્યો. હવે કરણ નામે બીજો ભેદ વર્ણવવા અર્ધી ગયા કહે છે.

[भूषणो अर्थ.]

તપ, નિયમ, અને વંદન વગેરે કરવામાં નિત્ય ઉદ્યમવાન રહે. [૪૪]

(टीकाનો अर्थ.)

તપ, નિયમ, વંદન વગેરેનાં કરણમાં એટલે આચરણમાં ચકારથી કારણ [કર-વણ] અને અનુમોદનમાં પણ નિત્ય—પ્રતિદિન પ્રયત્નવાન રહે.

ત્યાં તપ અનશ્ન વગેરે આર પ્રકારે છે. જે માટે કહ્યું છે કે—

અનશનમૂનોદરતા-વૃત્તે: સંક્ષેપર્ણં રસત્યાગ:

કાયક્લેશ: સંલીનતેતિ બાહ્યં તપ: ષોઢા ॥ ૧ ॥

પ્રાયશ્ચિત્તધ્યાને-વૈયાઢૃત્યવિનયા વયોત્સર્ગ: ।

સ્વાધ્યાય ઇતિ તપ: ષડ્-મકારમાભ્યંતરં ઋચતિર ॥ ૨ ॥ (ઈતિ)

નિયમા યતિવિશ્રામણો-ત્તરપારણ-કૃતલોચસાધુઘૃતદાનાદિવિષયા:

ઉક્તંચ.

પહસંતં ગિલાણે મુય-આગમગાહીસુ તહય કયલોષ,

ઉત્તરપારણગંમિ ય-દાણં મુઁહુપ્પલં હોઢ સ્તિ.

વંદના ચૈત્યગુરુવિષયા,—આદિશબ્દાજ્ઞિનાદિપૂજાપરિગ્રહ-સ્તેર્ષા

કરણે નિત્યમુચ્છતિ,—નંદશ્રેષ્ઠિવત્.

તત્કથા ચૈવં.

મુહવાસા મોયજુયા-મહુરપુરી અત્થિ મંધગુલિય વ્વ । તત્થ ય

અનશન, ઉનોદરી, વૃત્તિ સંક્ષેપ, રસત્યાગ, કાયક્લેશ, અને સંલીનતા એમ છ પ્રકારનું બાહ્ય તપ છે. [૧] પ્રાયશ્ચિત્ત, ધ્યાન, વૈયાઢૃત્ય, વિનય, કાયોત્સર્ગ, અને સ્વાધ્યાય—એ છ પ્રકારે આભ્યંતર તપ છે. [૨]

નિયમ એટલે રસ્તે ચાલી થાકેલા તપસ્વિ, તથા લોચ કરનાર મુનિને ધી વગેરે દેવાની બાબતના [અભિગ્રહ].

જે માટે કહ્યું છે કે—

રસ્તે ચાલી થાકેલા, ઝાન, આગમ ભણુતા, લોચ કરનાર, તેમજ તપસ્વિ સાધુના ઉત્તર પારણે દીધેલું દાન બહુ ફળવાળું થાય છે.

વંદના એટલે પ્રતિમા તથા ગુરુનું વંદન આદિ શબ્દથી જિન પૂજા લેવી, તે કરવામાં નિત્ય ઉદ્ધમવાનું રહે. નંદશ્રેષ્ઠના માફક.

નંદ શેઠની કથા આ રીતે છે.

ગંધશુલિકા જેમ શુભવાસ અને આમોદ યુક્ત હોય, તેમ મુખવાસ (મુખે વ-

નંદો સિદ્ધી-બહુવિત્તો પગહવસંતો ॥ ૧ ॥ તસ્સ પિયા નંદસિરી—
સિરીઈ ગિદ્દા સહાવઓ કુદ્દા । તાણં ચરો પુત્તા-ઉદારચિત્તા સયા
મત્તા ॥ ૨ ॥ અહ તત્થ સમોસરિઓ—અહસયનાળી સ્લાહગુણવાળી ।
નિસ્સંગચંગ વધુસીસ-સંગમો સંગમો સૂરી ॥ ૩ ॥ તં નમણત્થં જેતે-પરે
પરે નિણ્ણિ નંદો વિ । પત્તો નમિય નિસજો-તો સૂરી કહઈ હય ધ-
મ્મં ॥ ૪ ॥ પંચમહવ્વયપાલણ-સારો સવ્વુત્તમો સુજઈધમ્મો । તદસત્તાણં
સત્તાણ—સમુચિઓ હોઈ ગિદ્ધિધમ્મો ॥ ૫ ॥ તં સોઝં સો નંદો સાનંદો ગિદ્ધિ
છળ ગિદ્ધિધમ્મં । સુકવત્થં અપ્પાણં-મન્નંતો નિયગિદ્ધે પત્તો ॥ ૬ ॥ પુ-
ચ્છઈ કયાવિ સુગુરં-શ્મિણા વહુણા ધણેણ કિં નાહ । નણુ હોઈ કિંપિ
પુન્નં-તો સૂરી મળઈ હય વચણં ॥ ૭ ॥ વઙ્ગ મણિસ્સ મસારં-પરવ્વસં
તુચ્છયં ધણં ઠવિઝં । ગિણ્ણંતિ વુદ્ધા સિવસુક્કમવ્વચયં સત્તલિત્તાણ
॥ ૮ ॥ તં સોઝં પરિતુદ્ધો-સિદ્ધી નમિઝં ગુરં ગઓ સગિદ્ધં । નિયદવિણેણં

સેલી) અને ભોલ્યુક્ત [આનંદ ભરપુર] મથુરાપુરી નામે નગરી હતી, ત્યાં બહુ પૈસા-
દાર અને સ્વભાવે શાંત નંદ નામે શેઠ હતો. (૧) તેને નંદશ્રી નામે લોભણી અને
સ્વભાવે ક્રોધવાળી સ્ત્રી હતી, તેમને ઉદાર ચિત્તવાળા અને હમેશાં ભક્તિ કરનાર ચાર
પુત્ર હતા. [૨] હવે ત્યાં અતિશય જ્ઞાની, ક્ષમાદિ ગુણના ખાણુ, અને નિષ્પરિશ્રદ્ધી
શિષ્ય પરિવારથી પરવરેલા સંગમ નામે સૂરિ પધાર્યા. [૩] તેને નમવાને ધણા નગર
લોકને જતા જોઈ, નંદ પણ ત્યાં આવીને બેઠો, એટલે સૂરિ આ રીતે ધર્મ કહેવા લા-
ગ્યા— [૪] પાંચ મહાવ્રત પાળવારૂપ યતિ ધર્મ અર્ચથી ઉત્તમ છે, પણ તેને જે જીવે
ન કરી શકે, તેમને જુદી ધર્મ ઉચિત છે. (૫) તે સાંભળીને તે નંદશેઠ આનંદ પાત્રી,
જુદી ધર્મ લઈને પોતાને કૃતાર્થ સાનતો થકા પોતાને ઘેર આવ્યો. (૬) બાદ એક વેળા-
એ તે શુરને પુછવા લાગ્યો, હે સ્વામિન્ ! આ ધનથી કંઈ પુણ્ય થઈ શકે ? ત્યારે સૂરિ
આ વચન બોલ્યા. (૭) સમજી જતો આ બાણ—અનિલ—અસાર—પરવશ અને
તુચ્છ ધનને સાત ખેતરોમાં વાપરીને તેમાંથી અક્ષય શિષ્યસુખ મેળવે છે. (૮) તે સાં-

વિદિના-કારાવડ જિનાગિહં પવર્ણ ॥ ૯ ॥ સિરિવીરનાહવિવં-તત્થ ૧૬-
ઠાવણ્ણ ઇમો રમ્મં । તહ વંભસંતિજક્કલં-જિણપવયણારક્કલણસુદક્કલં
॥ ૧૦ ॥ તુમ મેવ નેવ પૂણમિ-દેવ જા તાવ નચિય જેમેમિ । ઇય ગિ-
ણહ અઇધોરં-નિયવં પૂણવિ જિણનાહં ॥ ૧૧ ॥ દુક્કરતવનિયમરઓ-નિ-
ચ્ચં જિણપૂયણંમિ ઉચ્ચુત્તો । મુણિજણવંદણપવણો-સુદ્ધમણો ગમહ વહુ-
કાલં ॥ ૧૨ ॥ પુવ્વકયકમ્મવસઓ-વિહવધરો સે કયાવિ પરિણ્ઠો ।
તો સયણપરિયણાણ વિ-જાઓ સો પરિભવડ્ઢાણં ॥ ૧૩ ॥ નંદ મર્નિ-
દિયવિત્તં-ગયવિત્તં નંદણા વિ નિંદંતિ । મજ્જા વિ હીલહ તયં-વહુ-
યાહ વિ કુરકુરાયંતિ ॥ ૧૪ ॥ પુત્તા મળંતિ દદમૂઢ-વૂઢ જહ જહ
કરેસિ જિણધર્મં । તહતહરઉદારિહ-પાયવો ફલહ તુહ ગેહે ॥ ૧૫ ॥
તો જંવહ સ મહપ્પા-મા ઇય અસમંચસાં પમ્મણેહ । જં પુવ્વજમ્મનિ-
મ્મિય-કમ્મફલં લહહ સન્વો વિ ॥ ૧૬ ॥

લળાને શેઠ પુશી થઈ ગુરૂને નમી પોતાને ઘેર આવ્યો, બાદ પોતાના દ્રવ્યે વિધિપૂર્વક તેણે એક સુંદર ગિન મંદિર કરાવ્યું. (૯) સાંત્રી વીરપ્રભુના મનોહર ખિંબની રૂડી રીતે પ્રતિષ્ઠા કરાવી, તેમજ ગિન પ્રવચનની રક્ષા કરવામાં તૈયાર રહેનાર બ્રહ્મશાંતિ યક્ષની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. (૧૦) પછી જિનેશ્વરને પૂજાને તેણે એવો ધોર નિયમ લીધો કે, હે દેવ ! જ્યાં સુધી તમને પૂજું નહિ, ત્યાં સુધી મારે જમવું નહિ. (૧૧) આ રીતે શુદ્ધ મને દુષ્કર તપ નિયમમાં રક્ત અને તિલ ગિન પૂજામાં ઉદ્યુક્ત, તેમજ મુનિ જનને વાંદવામાં તત્પર રહી, તે બહુ કાળ પસાર કરતો હવો. (૧૨)

હવે પૂર્વકૃત કર્મના વશે કરીને તે શેઠનો વિભવ એક વેળા જતો રહ્યો, તેથી તે પોતાનાં સમગ્રજાતિ તથા ચાકરોને અગ્રિય થઈ પડ્યો. (૧૩) પવિત્ર વૃત્ત [આચાર] છતાં વિત્ત [ધન] જતું રહેવાથી નંદશેઠને તેના પુત્રે પણ નિંદવા લાગ્યા, સ્ત્રી પણ હીલવા લાગી, તથા વહુઓ કટકટ કરવા લાગી. [૧૪] પુત્રો કહેવા લાગ્યા કે, અરે અતિ મૂઢ શુદ્ધ ! તું જેમ જેમ જિનધર્મ કરે છે, તેમ તેમ ભયાનક દારિદ્ર્યરૂપ આડા મારા ધરમાં ફળે છે. (૧૫) ત્યારે તે મહાત્મા બોલ્યો કે, આવું અસમંજસ (સમજાય

પ્રમાદ જુષ્ઠિજુષ્ઠા-જુષ્ઠા પુષ્ઠા હ કોવસંતત્તા । પકુણંતિ નંદસિદ્ધી
 મિત્તં તે મિત્તનયમમ્મા ॥ ૧૭ ॥ તહવિ હમો ઇમાગી-મહાણુભાગો અભિ-
 મહાણુભાગો । ચિદ્વદ્ ગિદ્દેગદેસે-તહેવ કયલ્લજ્જમો ધમ્મે ॥ ૧૮ ॥ રયણીદ્
 ચરિમજામે-સજ્જાયાવસ્સયં કુણદ્ વિહિણા- । પઢદ્ અપુલ્લં પઢમે-દિણ-
 જામે આગમરહસ્સં ॥ ૧૯ ॥ ગંતૂણ વીયજામે-વિક્કિય લોણાદ્ સંનિહિ-
 યમામે । વવહારસુદ્ધિસારો-ભોયણચિત્તં સમજ્જેદ્ ॥ ૨૦ ॥

આગંતું નિયમેદે-સુદ્ધુઓ ગંતું નિયયજિણશ્રવણે । ગંધેદિ સુગંધેદિ
 પૂહ્ય વંદદ્ જિણવરિંદે ॥ ૨૧ ॥ સમ્મં કમ્મવિવાગં-જાણંતો અપ્પણા
 કુણદ્ પ્રાગં । જુતું વિહિણા વિહિલ્લં-સંવરણં કુણદ્ અણુપેદ્ ॥ ૨૨ ॥
 આવસ્સયાદ્કિરિયં-કરેદ્ નિપવીરિયં અગૂંહંતો । હ્ય નંદો ગયરંદો-દિ-
 વકિલ્લં આયરદ્ નિલ્લં ॥ ૨૩ ॥ તો સવિયમવિયસત્તે-કયાવિ અદ્ધા-

(૧૭) અર્થ) નહિ બોલો—કેમકે સર્વ ક્રોધ પૂર્વ જન્મે કરેલાં કર્મનું ફળ બો-
 લવે છે. (૧૮)

આ રીતે યુક્તિપૂર્વક પુત્રોને તેણે સમજાવ્યા છતાં પણ તેઓ ક્રોધથી સંતપ્ત
 થઈને નીતિ માર્ગને તોડી તે નંદશેઠને પોતાથી બૂઝો કરતા હતા [૧૭] તેમ છતાં તે
 મહાભાગ નંદશેઠ એટલો થઈ રહેતાં પણ લગારે દિલગીર નહિ થતાં ધરના એક ખુણે
 રહી પ્રથમની રીતેજ ધર્મમાં ઉજ્જમાલ રહેતો. [૧૮] તે રાતના છેલ્લા પહોરે વિધિ-
 પૂર્વક સ્વાધ્યાય અને આવશ્યક કરતો અને દિવસના પહેલા પહોરે આંગમનું રહસ્ય જા-
 નીતું. [૧૯] બીજા પહોરે નજીકના ગામમાં ભરી મશાલો વેચીને ચોખ્ખો બ્યવહાર સા-
 નીતે તે લોગન જેટલું કમાતો. [૨૦] પછી તે ઘરે આવી નહાઈ ઘોષ શુચિભૂત
 થઈને પોતાનાં જિનશુવનમાં જઈને સુગંધી ગંધવાળા દ્રવ્યોથી જિનેન્દ્રને પૂજીને ચૈત્યવં-
 ન કરતો. [૨૧] બાદ સમ્યક્ રીતે કર્મ વિપાક જાણતો થકો તે પોતાને હાથે રસોઈ
 તૈયાર કરતો અને જમીને વિચાર કરી વિધિ પૂર્વક સંવરણ એટલે દિવસ અરિમનું પચ-
 નાણુ લાઈ લેતો. (૨૨) પછી સાંજે પોતાનું વીર્ય ગોપવ્યા વગર આવશ્યક વગેરા
 ફેંક કરતો. આ રીતે નંદશેઠ વગર હરકતે નિત્ય દિન કૃત્ય આચરતો. (૨૩) હવે એક

દિયામહે પસે । કયડવવાસો एसो-जा पत्तो जिणमिहदुवारे ॥ २४ ॥

उल्लसिअबहुलपरिमल-पसरंता कुसुमचउसरं एगा* । से मालिणी
समप्पइ-सो भणइ इमस्स किं मुलं ॥ २५ ॥ सा जंपइ मुल्लेण-आणं-
समुद्दचंदनंदकयं । तुम्ह पसाएणं चि य-अम्ह इमे सारलंकारा
॥ २६ ॥ इय भणिओवि न गिण्हइ-स मोरउल्लाई जाव फुल्लाई ।
ता मालिणी सविणय-रूवद्धं मुल्ल मुल्लवइ ॥ २७ ॥ तो दाउ फुल्लमु-
ल्लं-हरिसपरो कुसुमचउसरं गहिउं । पविसिय जिणभवणं तो-भत्तीइ
जिणिंद मच्चेइ ॥ २८ ॥ पूइत्तु नामित्तु जिणं-वंदारुजणे गयंमि मुद्धाणे ।
विहिणा वंदिय देवे-नंदो इय थुणइ जिणनाइं ॥ २९ ॥ जय जय सा-
मिय जिणवर-वरकेवलकलियवत्थुपरमत्थ । मत्थयंमणिकरभासुर-सुरवर-

વેળા લબ્ય જનોને આનંદ આપનાર અજ્ઞાનિક (આઠ દિવસ ચાલે એવું) મહોત્સવ
આવતાં તે ઉપવાસ કરી જનમંદિરે ગયો. [૨૪] તેવામાં ત્યાં બેઠેલી એક માલણે તેને
ઉછળતી સુગંધવાળા પુલોની ચાર સરવાળી માળા આપી, ત્યારે તે બોલ્યો કે એવું મૂલ્ય
શું છે ? [૨૫] ત્યારે તે બોલી કે, હે આનંદરૂપી સમુદ્ર વધારવાને ચંદ્ર સમાન નંદશેઠ !
મૂલ્યની કંઈ જરૂર નથી—કેમકે તમારી મહેરબાનીથીજ અમારો આ ઠાઠમાઠ ચાલે છે.
[૨૬] એમ કહ્યાં છતાં પણ તેણે તે મોઢલા [જાતિ વિશેષ] નાં પુલ ન લીધાં ત્યારે
માલણે વિધિપૂર્વક તેનું અર્ધો રૂપીયો મૂલ્ય કહેવા લાગી. [૨૭] ત્યારે પુલનું મૂલ્ય
આપી હર્ષિત થઈ તે પુલની ચાર સરવાળી માળા લઈ જનમંદિરમાં પેશી ભક્તિપૂર્વક
જિનેન્દ્રની અર્ચા કરવા લાગ્યો. [૨૮]

આદ જિનેશ્વરને પૂછ નમીને બીજા વાંદનાર જન સ્વસ્થાને જતાં નંદશેઠ વિધિ-
પૂર્વક દેવને વાંદીને આ રીતે જિનેશ્વરને સ્તવવા લાગ્યો. [૨૯]

(જિન સ્તુતિ)

હે સ્વામિન ! હે જિનવર ! તું જ્યવંત રહે—તું કેવળ જ્ઞાને કરી વસ્તુનો પરમાર્થ જા-
ણે છે, તું મસ્તકે ધરેલ મણિઓનાં કિરણોથી દીપતા સેંકડો ધંદ્રોવડે નભાયલો છે.
[૩૦] તારા શરીરે મળરોગ હોતા નથી, તારાં ભામંડળ ચંદ્ર માફક દીપે છે, તું લય

સયનમિય કમકમલ ॥ ૩૦ ॥ મલરોગમુક્તકિંગદ-ગહવદિ દિપ્પતકંતભા-
વલય । લયપસંજ્ઞાણસોહિય-હિયકર નીસેસસત્તાણં ॥ ૩૧ ॥ ધન્નો હં
જીજ મણ-અણોરપારામિ ભવસમુદામિ । ભવસેયસહસ્સદુલહં-જં પહુ તુહ
દંસણં લદ્દં ॥ ૩૨ ॥

ચક્રહર અસુરનરવર—સ્વેયરકમલાડ્ડ ઇત્ય મુલહાઓ । પહુ, તુહ
પણીય તવચરણ—નિયમરિદ્ધી ડ પુણ દુલહા ॥ ૩૩ ॥ દાલિદ્દુ-
ક્ષતદલણી—સુહાણ જળણી દુહાણ નિદ્ધવણી । ભવજલહિપોયભૂયા—જી-
વાણં દેવ તુહ પૂયા ॥ ૩૪ ॥ તિહુયણપહુ, તુહ પયકમલ—વંદણં ચંદણં
વલહિજણ । ભવસંતાવં ડવસમિય—નિવ્વુયા હુંતિ ભવિયજણા ॥ ૩૫ ॥
તુ મપુવ્વો કલ્પતરૂ—સામિય ચિંતામણી તુમ મપુવ્વો । સ્વવિતકિયંપિ
જં પહુ—વિઅરસિ સમ્માપવગ્ગસુદં ॥ ૩૬ ॥ દેવિંદમુણિંદનરિંદ—વિંદવંદિય
જિણિંદમજ્જસયા । નિયનિમ્માલઆર્ણાકરણ—લાલસં માણસં કુણસુ

પ્રાપ્ત ધ્યાનથી શૈલિત છે. તું અધાં સત્વોને હિત કરનાર છે. [૩૧] અપાર લવસ-
મુદ્રમાં લાખો લવ ૪૨નાં દુર્લભ એવું તારું દર્શન પામીને હું અને ધન્ય માનું છું.
[૩૨] અકૃપાર્તિ, અસુર, રાજા, તથા વિદ્યાધરની લક્ષ્મીઓ મળવી સુલભ છે, પણ હે
પ્રભુ ! તારા ભાસેલા તપશ્ચરણ તથા નિયમરૂપ રિદ્ધિ મળવી દુર્લભ છે. [૩૩] હે દેવ !
તારી પૂજા દારિદ્ર દુઃખને દળનારી છે, સુખોને પેદા કરનારી છે, દુઃખોને ચૂરનારી છે,
અને જીવોને સંસાર સમુદ્ર પાર ઉતારવાને પોત સમાન છે. (૩૪) હે ત્રિભુવન પ્રભુ ! તારાં
ચરણક્રમણતું વંદન ચંદનનાં સરખું છે, તે મેળવીને લવનો સંતાપ સમાધીને લવ્ય જતો
શાંતિ મેળવે છે. [૩૫] હે સ્વામિન ! તું અપૂર્વ કલ્પતરૂ છે, અથવા તો અપૂર્વ ચિં-
તામણિ છે, જે માટે હે પ્રભુ ! તું અણુધાર્મ્ય સ્વર્ગ મોક્ષનું સુખ આપે છે. [૩૬] દે-
વેન્દ્ર—સુનીન્દ્ર અને નરેન્દ્રોએ વંદાયલા હે જિનેન્દ્ર ! મારા મનને તું તારી નિર્મળ આજ્ઞા
પાળવામાં લલચાણું કર. (૩૭) આ રીતે તેણે સ્તુતિ કરી, એવામાં ત્યાં સંગમસૂરી પ-
ધારી, તેમનાં ચરણે તે વિનયથી નમ્યો, એટલે તેમણે પૂછ્યું કે, હે શેઠ ! તારી આત્મી

॥ ૩૭ ॥ અહ તત્થા ગયસંગમ-ગુરુણો વિણણ નમદ્ જા एस । તા
તેહિ ઇમો મણિઓ-કિં સિદ્ધ ઇમા અવત્થા તે ॥ ૩૮ ॥ સ મળાઈ
મયવં મેવં—તુઝેવિ મળેહ, કિંસુ મહઝણં । નૂણં જા ફુરઈ મળે—અ-
ચિંત ચિંતામણીધમ્મો ॥ ૩૯ ॥ કિંતુ દુહ મસમમેયં—જં પહુ
મુચણા મળંતિ મૂઢમણા । જિણાપવચણપઢિકૂલં—અણંતસંસારતરુમૂ-
લં ॥ ૪૦ ॥

અહ વંમસંતિજક્ષો-પચ્ચક્ષો હોડ મળાઈ તુઢો હં । તુહ ગરુય-
મત્તિસાહસ-ગુણેણ, તા સિદ્ધિ, વરસુ વરં ॥ ૪૧ ॥ સો મળાઈ ન મે
કજ્જં-કેણવિ, જક્ષો પુણાહ મમોસુ । સો વચઈ ધણં તા ટેસુ-તસ્સ
રુવદ્ધપુત્તસ્સ ॥ ૪૨ ॥ જક્ષો અવહીણ નાડ-મળાઈ લક્ષે વહૂવિ તુહ
દેમિ । રુવદ્ધવિઢત્તપુપ્પ-ભારપારં નડણ જામિ ॥ ૪૩ ॥ તં સોડ
મળાઈ સિઢ્ઠી-સવિમ્હઓ જક્ષ વચસુ સઢાણં । જિણધમ્મપમાવાઓ-કયા
વિ નહુ કિંમિ મહ સૂણં ॥ ૪૪ ॥ જણવિ નિરીહો સિ તદ્ધાવિ-સિદ્ધિ,

અવસ્થા કેમ થઈ ? (૩૮) તે બોલ્યો કે, હે ભગવન્ ! તમે પણ એમ કેમ કહો
છો ? હું તો એમજ માનું છું કે, જ્યાં લગી મારા મનમાં અચિંત ચિંતામણિ સમાન
ધર્મ રહે છે, ત્યાં લગી કંઈએ ઉછું નથી, [૩૯] છતાં મારાં મૂંઢ મનવાળાં સગાંવહાલાં
જિન પ્રવચનથી પ્રતિકૂળ અને અનંત સંસારરૂપ તરું મૂળ એવું બોલ્યા કરે છે, તે મને
બહુ વિષમ દુઃખ લાગે છે. [૪૦] હવે તેટલામાં અલ્પશાંતિ યક્ષ થઈ બોલ્યો કે, હું
તારા ભારે ભડિત સાહસના ગુણથી તુષ્ટ થયો છું, મારે વર માગ. [૪૧] તે બોલ્યો કે,
મારે કંઈ ચીજનો ખપ નથી, યક્ષ ફરીને બોલ્યો કે, તેમ છતાં પણ કંઈક માગ, તારે
તે બોલ્યો કે, તારે મારા, તે [ફૂલની માળાવાળા] અર્ધા રૂપિયાનું ફળ આપ. [૪૨]

તારે યક્ષ અવધિ જ્ઞાનથી જોઈ કહેવા લાગ્યો કે, તને હું ગમે તેટલા લાખો
પ્રમાણુ દ્રવ્ય આપું, તોપણ અર્ધ રૂપિયામાં ઉપાર્જેલા પુણ્યનું પાર હું પામી શકું તેમ નથી.
[૪૩] તે સાંભળી શેઠ વિરમય પામી બોલ્યો કે, હે યક્ષ ! તું ખુશીથી તારા સ્થાને
બે—મને જિન ધર્મના પ્રભાવે ક્યારે પણ કંઈ ઉણાઈ પડી નથી. [૪૪] યક્ષ બોલ્યો

નિયતળયમાઈ સંઠવિહં । કુણસુ મહ વયળ મેગં-તેણાણુમણ મળઈ જક્કો
 ॥ ૪૫ ॥ નિયમિહ ચઝકોણાઠિણ-મહાનિહાણે ગહિજ્જ ઇય કહિહં ।
 જક્કો ગઓ સઠાણં-સિદ્ધીવિ સગેહ પણુપત્તો ॥ ૪૬ ॥ સવિસેસ ધ-
 મ્મનિરયં-તં દદ્ધું દુઢમાણસા મજ્જા । જંપઈ દઢ મૂઢ મુહા-મરોસિ કિં
 ધમધમી હૂઓ ॥ ૪૭ ॥ પુત્તા મળંતિ નિમ્મેર-થેર મુંચસિ કિ મજ્જ-
 વિ ન ધમ્મં । કિં જીવંતે અમ્હે-નિરિક્કિવહં ન તરસિ હયાસ ॥ ૪૮ ॥
 સિદ્ધી મળઈ કિમેવં-નિંદહ સિવસમ્મદાયગં ધમ્મં । ઇયસ્સ અસાર-
 ધણસ્સ-કારણા તેવિ ઘિંતિ તેઓ ॥ ૪૯ ॥ સિવ સમ્મેહિ અલં જે-ધણ
 મિકં ચિ ય વયં સમીહેમો । અણહુંતયા વિ જેણં-હુંતિ ગુણા પાયઢા
 સવ્વે ॥ ૫૦ ॥

તથા ચોક્તં-

હુંતાઈ હુંતિ અણહુંતયાવિ, જંતીઈ જંતિ હુંતાવિ । જીઈસમં નસિ-

કે, હે શેઠ ! જે કે તું નિરીહ છે, તોપણ તારા પુત્ર વગેરેને 'ઠેકણે લાવવા માર' એક
 વચન કહ્યું રાખ-ત્યારે શેઠે હા પાડતાં તે બોલ્યો:- [૪૫] મારા આ ધરના ચાર પુત્રો
 મોટાં નિધાન દાટલાં છે, તે તારે લેવાં. એમ કહીને યક્ષ પોતાના સ્થાને ગયે, અને શેઠ
 પોતાના ઘેર આવ્યો. [૪૬] તે ત્યારથી વિશેષે ધર્મ કરવામાં તત્પર રહેવા લાગ્યો, તેને
 જોઈ કુષ્ઠ મનવાળા તેની આ કહેવા લાગી કે, હે મૂઢના સરદાર ! ફેકટની ધમાધમ કરી
 કાં ફેકટ મરે છે ? [૪૭] વળી પુત્રો કહેવા લાગ્યા કે, હે નિર્મયાદ છુદ્ધ ! હજી પણ
 તું ધર્મની લત મુકતો નથી, તેનું શું કારણ છે ? હે હતાશ ! [કમનશીળ] શું તું
 અમને જીવતાજ જોઈ શકતો નથી ? (૪૮) શેઠ બોલ્યો કે, તમે આ રીતે અસાર
 ધનના કારણે મુક્તિ અને સ્વર્ગ આપનાર ધર્મને કાં નિંદો છો ? ત્યારે તેઓ બોલ્યા:-
 [૪૯] અમારે મુક્તિ અને સ્વર્ગ નથી જોઈતાં, પણ અમારે એકલુંજ ધનજ જોઈએ
 છીએ. કેમકે તેનાથી સર્વે અછતા ગુણ પણ પ્રગટ થાય છે. (૫૦) જે માટે કહેલું છે
 કે, “ લક્ષ્મી યતાં અણહુંતા ગુણો પણ ગવાતા રહે છે, અને લક્ષ્મી જતી રહેતાં સર્વે
 ગુણો નાણે તેની સાથેજ જતા રહ્યા હોય તેમ લાગે છે, તે લક્ષ્મી જયવાન રહે.”

સા-સગુણગણા જયત સા લચ્છી ॥ ૫૧ ॥

તથા

જાડ રૂવં વિજ્ઞા—તિન્નિવિ નિવદંતુ કંદેરે વિડલે । અત્થુ સ્થિય
પરિવટ્ટુ—જેણ ગુણા પાયડા હુંતિ ॥ ૫૨ ॥ તો પઢિભણેડ સિટ્ટી—ધન-
સ્થિણો જહ તુમે તહાવિ ઇમં । ધમ્મં કરેહ જં एस—દેહિણં કામધેણુ-
સમો ॥ ૫૩ ॥

તથા—

ધર્મોયં ધનવલ્લભેષુ ધનદઃ કામાર્થિનાં કામદઃ સૌભાગ્યાર્થિષુ
તત્પદઃ કિમથવા પુત્રાર્થિનાં પુત્રદઃ । રાજ્યાર્થિષ્વપિ રાજ્યદઃ કિમપરં
નાના વિકલ્પૈઃ ઈષ્ટાં તત્ કિં ચ ન દદાતિ કિંચ તનુતે સ્વર્ગાપવર્ગા-
વપિ ॥ ૫૪ ॥

અન્યત્રાપ્યુક્ત—

ધણુ ચિંતંતત્ ધમ્મ કરિ—ધમ્મેણ ચ ધણુ હોઈ । ધણુ ચિંતંતત્
જઈ મરઈ—દુનહવિ ઇક્કુ ન હોઈ ॥ ૫૫ ॥ તે વિંતિ તાય જઈ જે—દેસિ

વળી કહ્યું છે કે, “ જાતિ, રૂપ, અને વિદ્યા એ મોટી કંદરા (કોતર કે ગુફા) માં જ-
ધને પડે. ફક્ત અમારા પાસે પૈસા જમા થાયો, કે જેથી સધળા ગુણો પોતાની મેળે
ગવાશે. [૫૧-૫૨] તમારે શેઠ બોલ્યો કે, જે તમે ધનના અર્થી હો, તોપણુએ ધર્મનેજ
કરો, કેમકે તે પ્રાણિઓને કામધેનુ સમાન છે. (૫૩) જે માટે કહેલું છે કે, “ ધર્મ
ધન આહવારને ધન આપે છે, કામાર્થીને કામ પુરે છે, સૌભાગ્યના અર્થીને સૌભાગ્ય આ-
પે છે, વધુ શું ? પુત્રાર્થીને પુત્ર આપે છે, રાજ્યના અર્થીને રાજ્ય આપે છે, ઝાઝા વિ-
કલ્પોતું શું કામ છે ? દુઃકામાં કહીએ તો એવું શું છે કે, જે ધર્મ નહિ આપી શકે ?
વળી તે સ્વર્ગ અને મોક્ષ પણ આપેજ છે. [૫૪] વળી બીજા સ્થળે પણ કહ્યું છે કે,
ધન અહાતો હોય તો ધર્મ કર, કેમકે ધર્મથી ધન થાય છે, અને ધન ચિંતવતાં જે સ-
રીશ, તો એમાંથી એકે નહિ થાય. [૫૫] તેઓ બોલ્યા કે, હે પિતા ! જે તું ઇહાંજ

ધણ મિહાવિ કિંમિ તો ધર્મમં । કુણિમો તયણ પયંપડ-સિદ્ધી નણ સ્થિતિ
 દેમિ ત્તિ ॥ ૫૬ ॥ તત્તો તેવિહુ ધણલાભ-લાલસા નંદસિદ્ધિના સદ્ધિ ।
 જિણભવણાહસુ ગચ્છંતિ-સાહુણો તહ નમંસંતિ ॥ ૫૭ ॥ અહ તે બુદ્ધા
 કત્થ ત્થિ-તં ધણં જાવ વિંતિ તા સિદ્ધી । દંસઈ કંચણકલસં-ગિદ્દેગ
 કેહણં સ્વણાવેરં ॥ ૫૮ ॥ એવં કલસચરુકે-વદ્દે તે અંતરાયવિગમેણં ।
 પુવ્વં વ રિદ્ધિમંતા-જાયા જિણધર્મઅણુરત્તા ॥ ૫૯ ॥ અહ તેણ સયણ-
 વગ્ગો-ગિદ્ધિધર્મમં ગાદિઓ ગુરુસમીવે । સિવસુક્કલદાણદક્ખા-સયં ચ
 કવલીકયા દિક્ખા ॥ ૬૦ ॥ મૂલુત્તરગુણકલિઓ-સજ્ઞાયાવસ્સયાદિકિરિ-
 યરઓ । ઉપ્પાદિયદુહકંદો-પતો પરમં પયં નંદો ॥ ૬૧ ॥

શ્રુત્વેતિ લોકદ્વિતયેપિ સૌખ્યં—

નંદસ્ય નિત્યંકરણોદયતસ્ય ।

અમને કંઈ મેળવી આપે તો, અમે ધર્મ કરીએ. ત્યારે શેઠ બોલ્યો કે, હા, ત્યારે હું
 દિર વગેરેમાં જતા, તથા સાધુઓને નમતા. [૫૭] બાદ તેઓ લોભી થઈ કહેવા લાગ્યા.
 કે, હવે તે ધન ક્યાં છે ? ત્યારે શેઠ ધરતે એક ખુણા બોદાવી, તેમને સોનાનો કળશ
 બતાવ્યો. [૫૮] એ રીતે અંતરાય કર્મ તુટતાં ત્યારે કળશ મળવાથી તે અગાઉ માફક
 નંદિપાત્ર થયા, અને જિન ધર્મપર પ્રીતિવાન થયા. (૫૯) હવે તેણે સ્વજન પરિવારને
 ગૃહ પાસેથી શ્રદ્ધિ ધર્મ સ્વીકારાવ્યો, અને પોતે મુક્તિ સુખ આપનારી દીક્ષા ગ્રહણ કરી.
 (૬૦) તે મૂળ અને ઉત્તર ગુણ સહિત રહી, સ્વાધ્યાય અને આવશ્યકતા ક્રિયામાં ત-
 ત્પર રહેતો થકો દુઃખનું કંઈ ઉમેદીને પરમ પદને પામ્યો. [૬૧] આ રીતે નિત્ય ક-
 રણમાં ઉજાણ રહેવાર નંદશ્રીને જાતે લોકમાં પ્રાપ્ત થએલું સુખ સાંભળીને તમામ
 દુઃખરૂપ આડને (કાપવામાં) કુદાર સમાન તે નિત્ય કરણમાં, હે બળ્ય જનો ! તમે
 ચત્ન કરતા રહો. (૬૨)

નિઃશેષદુઃખદ્રુકુઠારકલ્પે—

ખવ્યા જનાસ્તત્ર વિધત્ત યત્નં ॥ ૬૨ ॥

इति नंदश्रेष्ठिकथा.

ઉક્તો ગુણવતઃ કરણ ઇતિ દ્વિતીયો ભેદઃ—સંપ્રતિ તૃતીયં વિનય-
ભેદં પ્રચિકટયિષુર્ગાથાપૂર્વાર્દિમાહ.

(મૂલં)

અભ્યુદ્ઘાણાદયં—વિણયં નિયમા પઠંજહ ગુણીણં,

(ટીકા)

અભિમુખમુત્થાનમભ્યુત્થાનં—તદાદિર્યસ્યસઃ અભ્યુત્થાનાદિ—રાદિ
શબ્દાત્ સંમુખયાનાદિપરિગ્રહ—સ્તદુક્તં:—

આ રીતે નંદશેઠની કથા છે.

ગુણવાન્ જનનો કરણરૂપ ખીજો ભેદ કહ્યો, હવે ત્રીજો વિનયરૂપ ભેદ પ્રગટ કરવા અર્ધાં ગાથા કહે છે.

[મૂળનો અર્થ.]

ગુણી જનોની તરફ અભ્યુત્થાન વગેરે વિનય જરૂર બતાવવો બેધએ.

(ટીકાનો અર્થ.)

સામે ઉઠવું તે અભ્યુત્થાન તે વગેરે તે અભ્યુત્થાનાદિ કહેવાય. આદિ શબ્દથી સન્મુખ જવું વગેરે સમજવું.

દદ્દું અન્નદ્વાણં-આગચ્છંતાણ સંમુદં જાણં ।

સીસે અંજલિકરણં-સય માસણદોયણં કુજ્જા ॥ ૧ ॥ .

નિવિસિજ્જ વિસન્નેસું-ગુરુસુ વંદણ મુવાસણં તાણં,

જંતાણં અણુગમણં-ઇય વિણઓ અદ્દહા હોઇ [તિ]

તમિત્થંભૂતં વિનયં પ્રતિપત્તિં નિયમાન્નિશ્ચયેન પ્રયુન્તે વિદધાતિ-
ગુણિનાં ગુરુગૌરવાર્દાણાં-પુષ્પસાલસુતવત્.

તત્કથા ચૈવં.

મગહાજનવયમજ્ઞે-ગુન્ધરગામંમિ ગિહવહ્ આસિ । નામેણં પુષ્પ-
સાલો-મજ્જા મદ્દામિહા તસ્સ ॥ ૧ ॥ પર્ગઈઽ વિણયકરણુ-જ્જુઓ સુ-
ઓ તાણ પુષ્પસાલસુઓ । સો ધમ્મસત્થપાદય-મુહાઽ કઠયાવિ ઇય
સુગઈ ॥ ૨ ॥

વિદ્ધિયતમેસુ જો ઉત્તમેસુ ઇહ કુણઽ વિણય મળવરયં । સો

એ માટે કહેલું છે કે:-

પાસે આવેલા જોઇને હઠી ઉભા થવું, આવતા જોઇને તેમની સામે જવું, તથા
મરતકે અંજલિ બાંધવી, અને પોતે પોતાને હાથે આસન આપવું, એ રીતે વિનય કરવો
જોઇએ.

ગુરુજન બોધ પછી બેસવું, તેમને વંદન કરવું, તેમની હિપાસના કરવી, અને
નય ત્યારે વળાવવા જવું, એ રીતે આઠ પ્રકારે વિનય થાય છે.

આવી રીતનો વિનય એટલે પ્રતિપત્તિ નિયમા એટલે નિશ્ચે કરવી. (ઈતી તે
કહે છે) ગુણિ એટલે વધુ માન રાખવા યોગ્ય હોય તેમની પુષ્પસાલ માફક.

પુષ્પસાલ સુતની કથા આ રીતે છે.

મગધદેશમાં ગોહર ગામમાં પુષ્પસાલ નામે ગૃહપતિ હતો, અને ભદ્રા નામે તેની
સ્ત્રી હતી. [૧] તેમને સ્વભાવેજ વિનય કરવામાં ઉન્નમાણ પુષ્પસાલસુત નામે પુત્ર હતો;
તેણે એક વેળા ધર્મશાસ્ત્ર પાઠકતાં મુખથી આ રીતે સાંભળ્યું. [૨] વિધટિત તમવાળા

લાહિય ઉત્તમગુણે-પાવડ સન્નુત્તમં ઠાળં ॥ ૩ ॥ ઇય સુણિય પિઝ્ઞ
અણ્ણ-મત્તિજુત્તો સ. રત્તિદિવસંપિ । જં જહ ઉચિયં તં તહ-સમ્મં વિ-
ણયં વિણિમ્મેહ ॥ ૪ ॥ કહયાવિ ગામપહુણો-વિણયપ્પવણે નિણિ નિ-
યપિઝ્ઞો । તે પિચ્છિય તં ઉત્તમ-તરં તિ ઓલગ્ગિહં લગ્ગો ॥ ૫ ॥
તેણ સહ ગામસામી-પત્તો કહયાવિ રાયગિહનયરે । અમયકુમારસમીવે-
મહયં વિણયં કુણ્ણ તસ્સ ॥ ૬ ॥ તો પુપ્ફસાલપુત્તો-પુચ્છહ કો एस
સામિ, મળહ । સિરિસેણિયનિવત્તણઓ-ગુરુયણ સંજણિયવહુવિણઓ
॥ ૭ ॥ સજ્જણવણનવમેહો-ઉત્તમલોયંમિ લદ્ધુરિરેહો । કયજ્ઞવયજ-
ણસંતી-અમયકુમારૂ ત્તિ વરમંતી ॥ ૮ ॥ ઇય સોઝ ગામસામિ-પુચ્છિ-
ય સો અમયકુમાર મહીણો । વિણયં કણયં વ સુયં-તં પહ પહવાસરં
કુણ્ણ ॥ ૯ ॥ અમયકુમારો ગોસે-તોસેણ નમેહ નિવહચરણજુગં । તુમ્હ-

એટલે જ્ઞાનવાન ઉત્તમ જનોનો જે નિરંતર વિનય કરે, તે ઉત્તમ ગુણો પામીને સર્વોત્તમ
સ્થાન પામે છે. [૩] એમ સાંભળીને તે રાત દિવસ ભારે ભક્તિથી માયાપનો યથાયોગ્ય
વિનય કરવા લાગ્યો. [૪] તેણે એક વેળા પોતાનાં માયાપને ગામના ધણીનો વિનય
કરતા જોયા, તે જોઈ તે વિચારવા લાગ્યો કે, ગામનો ધણી માયાપથી પણ ઉત્તમ લાગે
છે, તેથી તે તેની સેવા કરવા લાગ્યો. [૫] હવે એક વખતે તે ગામધણી તેને સાથે લઈ
રાજગૃહનગરમાં અભયકુમારની પાસે આવી લાગ્યો, અને તેને ભારે વિનય કરવા લાગ્યો.
[૬] ભારે પુષ્પસાલસુત તેને પૂછવા લાગ્યો કે, હે સ્વામિ ! આ કોણ છે ? ત્યારે ગા-
મધણી બોલ્યો કે, આ શ્રી શ્રેણિક રાજાનો પુત્ર છે, તે પોતાના ગુરુ જનનો બહુ વિનય
રાખનાર છે. [૭] વળી તે સન્નજનરૂપ વનને સતોષવામાં મેધ સમાન છે. ઉત્તમ લો-
કોમાં પહેલે નંબરે ગણાય છે, દેશના લોકોને શાંતિમાં રાખનાર રાજમંત્રી છે, અને તેનું
અભયકુમાર એવું નામ છે, [૮] એમ સાંભળીને પુષ્પસાલસુત તે ગામધણીની રજા
લઈ અભયકુમારની આકરીએ વળગ્યો, અને પ્રતિ દિવસ તેનો સોનાની માફક પવિત્ર વિ-
નય કરવા લાગ્યો. [૯] હવે અભયકુમાર પ્રભાતે હર્ષ ધરી રાજાનાં ચરણે નમવા લાગ્યો,
ભારે તે પૂછવા લાગ્યો કે, હે સ્વામિન ! તમને પણ પૂજ્ય આ કોણ છે ? અભયકુમાર

ચિ પુજ્જો કો एस—सामि इय पुच्छए एसो ॥ १० ॥ पभणइ मंती
भो पुष्फसाल सुय तुवणाविस्सुयजसोहो । ओहामियरिउसेणो—पसे-
णजियनरवरंगभवो ॥ ११ ॥ भवखलकारणामिच्छत्त-सुहटभडवायभंजण-
पवीरो । वरिमयभत्तिजणओ—जणओ मह सेणिओ राया ॥ १२ ॥
तं सोउ पमोयजुओ—विणएणं पुच्छिऊण वरमंति । सेहियमिवपयकम-
लं—सो सेवइ रायहंसु व्व ॥ १३ ॥ अह वीरनाहनाहं—समोसढं वं-
हिउं निवो चलिओ । पुट्ठो तेणं को एस—नाह तुब्भंपि जो
पुज्जो ॥ १४ ॥

भणइ नरिंदो अमरिंद—चंदनागिदनमियचरणजुगो । जुगवं स-
मत्तसत्ताण—सयल संसय समूहहरो ॥ १५ ॥ हरहास धवलजसभर—परिमल
सुरहियतिलोयआभोओ । भोयनिरविवख अइतिक्ख—गरुयतवचरण
सिद्धत्थो ॥ १६ ॥ सिद्धत्थनराहिवकुल—विसाल नहयलदिणेरसमा-
णो । माणकरिकेसरिसमो—समोसढो इत्थ वीरजिणो ॥ १७ ॥ तं सु-

બોલ્યો કે, હે પુષ્પસાલસુત ! જગદિપ્ત્યાતઃ યશવાણો, દુશ્મનોના સૈન્યને નમાવનાર, પ્રસેન-
જિત રાજનો અંગજ, સંસારનું મૂળ કારણ જે મિથ્યાત્વ તે રૂપી સુભટનો ભડવા બાંગ-
વામાં વ્યજવાન થોદો, વીરપ્રભુનો ભક્ત અને મારો આપઃ એવો આ શ્રેણિક નામે રાજ
છે. (૧૧-૧૨) તે સાંભળીને તે રાજ થઇ વિનય પૂર્વક મંત્રિની રજા લઇ રાજહંસની
માફક શ્રેણિક રાજનાં ચરણ કમળને સેવવા લાગ્યો. [૧૩] હવે ત્યાં વીરપ્રભુ આવી સ-
મોસર્ષા, તેને વાંદવાને શ્રેણિક રાજ બોલ્યો, તારે તે પૂછ્યા લાગ્યો કે, હે સ્વામિ ! આ
વળી તમોને પણ પૂજવા થોડાં કાણુ પુરૂષ છે ? [૧૪] રાજ બોલ્યો કે, આ તો ઈંદ્ર,
ચંદ્ર તથા નાગેન્દ્ર બેના ચરણે નમે છે, એવા સમકાળે સઘળા જીવોના સઘળા સંશયોને
હરનાર, હર અને હાસ્યના માફક ઘોળા યશ પરિમળથી ત્રિલોકને સુગંધી કરનાર, ભોગની
અપેક્ષાથી રહિત અતિ તીવ્ર તપ ચરણથી અર્ધ સિદ્ધિ મેળવનાર, સિદ્ધાર્થ રાજના કુળરૂપ
વિશાળ નભસ્તનમાં સૂર્ય સમાન, માનરૂપ હાથીને હઠાવવા કેશરિસિંહ સમાન, એવા વીર-
જિનેશ્વર સમવસર્ષા છે. [૧૫-૧૬-૧૭] તે સાંભળીને હર્ષિત થઇ, તે શ્રેણિક રાજ

હરિસિયમર્ણો—પત્તો સહ સેણિણ જિણપાસે । નમિય પહું અસિ-
હય—હત્થો ઇય મળઈ વિણણ ॥ ૧૮ ॥ પહુ તુહ કરેમિ સેવં-શુ-
વણગુરુ મળઈ કૌરણ મદં । મુહપતિયધમ્મજ્ઞય-વિહત્થહત્થેહિ જે સેવા
॥ ૧૯ ॥ ઇય હોડ તિ પયંપિય-સો દિક્કલં ગિણહણ પહુસમીવે । સંસા-
હિયાવિણયરસો--જાઓ કલ્લાણઆભાગી ॥ ૨૦ ॥

इत्यवेत्य बहुलाभकृत्तमं--

पुष्पसालसुतवृत्तमुत्तमं ।

हे जना विनयकर्मलालसाः--

संततं भवत शुद्धमानसाः ॥ २१ ॥

इति पुष्पसालसुतकथा.

નિરૂપિતો ગુણવતાં વિનય ઇતિ તૃતીયો ભેદઃ--સાંપ્રતમનભિનિવેશ
ઇતિ ચતુર્થભેદં વ્યાચિર્યાસુર્ગાર્થોત્તરાર્દ્ધમાહ.

સાથે ભગવાન પાસે આવ્યો, તે પ્રભુને નમીને હાથમાં તરવાર રાખી વિનયપૂર્વક આ રીતે
કહેવા લાગ્યો. (૧૮) તે બોલ્યો કે, હે પ્રભુ ! તમારી સેવા કરીશ. ત્યારે ભગવાન
બોલ્યા કે, હે ભદ્ર ! અમારી સેવા મુખ્યસ્ત્રિકા અને ધર્મધ્વજ [રંગેહરણ] હાથમાં
રાખીને કરાય છે. [૧૯] ત્યારે તેણે તેમ કણુલ રાખીને પ્રભુ પાસે દીક્ષા લીધી, અને
તે વિનયરૂપ સિદ્ધ રસાયન કરીને કલ્યાણનો ભાગી થયો. (૨૦) આ રીતે બહુ લાલ કરનાર
પુષ્પસાલસુતનું ઉત્તમ વૃત્તાંત સાંભળી, હે જનો ! તમે શુદ્ધ મનથી હમેશાં વિનય કરવામાં
તત્પર થાઓ.

આ રીતે પુષ્પસાલસુતની કથા છે.

વિનયરૂપ બીજો ભેદ કહ્યો, હવે અનભિનિવેશરૂપ ચોથો ભેદ વર્ણવવા બાકીની
અર્ધી ગાથા કહે છે.

(મૂલં)

અનભિનિવેસો ગીયત્થ--ભાસિયં નન્નહા મુણહ ॥ ૪૫ ॥

(ટીકા)

અનભિનિવેસોઽભિનિવેશરહિતો--ગીતાર્થભાષિતં बहुश्रुतोपदिष्टं-ના-
ન્યથા સન્નાચરૂપતયા--મુણાતિ પ્રતિપચ્ચતે, મોહોદ્રેકાભાવે કદાગ્રહાભાવાદ્.

उक्तंच.

ન મોહોદ્રેકતાઽભાવે--સ્વાગ્રહો જાયતે કચિત્,

મુણવત્પારતંત્ર્યં હિ--તદનુત્કર્ષસાધનં (ઇતિ)

इदमुक्तं भवति--तीर्थकरगणधरगीतार्थगुरूपदिष्टं तथेति प्रतिपद्यते,
आवस्तीआवक्तमुदाययत्.

तत्संविधानकमेवं.

મૂળનો અર્થ.

અનભિનિવેશી હોય, તે ગીતાર્થની વાતને સત્ય કરી માને
છે. (૪૫)

ટીકાનો અર્થ.

અનભિવેશ એટલે અભિનિવેશ રહિત ગીતાર્થ ભાષિતને એટલે બહુ શ્રુતનાં કથ-
નને યથાર્થરૂપે સ્વીકારેલું છે, 'ઉમકે મોહનું' જોર ટળવાથી કદાગ્રહ નથી રહેતો. જે માટે
કહેલું છે કે, મોહનો ઉછાળો ટળતાં કોઈ બાળતમાં સ્વાગ્રહ નથી રહેતો. ઉછાળો ટાળવાનું
સાધન ગુણવાનને પરતંત્ર રહેવું તે છે. મતલબ એ કે, તેવો પુરૂષ તીર્થકર ગણધર કે
ગુરું ઉપદેશેલું તહત કરીને કબુલ રાખે છે. આવસ્તીના આવક સમુદાયની માફક.

તેની વાત આ રીતે છે.

અતિથિ પુરી સાવત્થી-નેસત્થીઆવળુ વ્વ વહુસસ્સી । તત્થય સા-
વયપવરો-સંલ્લો સંલ્લોજ્જલમુળોહો ॥ ૧ ॥ સયયં સેવિયજિણલ્લણ-ઉ-
પ્પલા ઉપ્પલા પિયા તસ્સ । અન્નેવિ તત્થ વહવે વહેવેરવિવજ્જિયા સઢ્ઠા
॥ ૨ ॥ અહ તત્થ સમોસારિયં-વીરજિણં વંદિતં પઢિનિયતો । તે સાવ-
ણ વયાસી-એવં સંલ્લો નિરવલ્લો ॥ ૩ ॥ મો મો ઉવલ્લહીવહ- વિ-
લ્લં અસણાહ, તં ચ જિમિલ્લણ । વિહરિસ્સામો ગિણિહુ-પલ્લિયં પો-
સહં સમ્મં ॥ ૪ ॥ તેમુવિ તહેવ મણિલ્લં-સઢ્ઠાણગણ્ણુ ચિંતણ સંલ્લો ।
નો સ્વલ્લ કપ્પહ તં મજ્જા વિલ્લ મસણાહયં જુલું ॥ ૫ ॥ કિંતુ વિમુક્કા-
લ્લંકાર-સત્થકુમ્મસસ્સ ધંમયારિસ્સ । ઇગાગિણો ય પોસહ-સાલાણ પોસહં
ધિતું ॥ ૬ ॥ પુચ્છિલ્લુ ઉપ્પલંતી-સંલ્લો ગિણ્ણેહ પોસહં ઇતો । તે મિલ્લિય
સાવયા લહુ-અસણાહ ઉવલ્લહાવંતિ ॥ ૭ ॥ જંપંતિ ય મો મહા-સંલ્લ-
ણુ તં જહા જિમેલ્લણ । વિહરિસ્સામો ગિણિહુ-પલ્લિયં પોસહં અમ્હે

બહુશસ્ત્ર (વખાણવા લાયક) નેસ્તીની દુકાન માફક બહુશસ્ત્ર બહુ ધાસ દાણાથી
ભરપૂર શ્રાવસ્તી નામે નગરી હતી, ત્યાં શંખની માફક ઉત્ત્વળ ગુણવાન શંખ નામે ઉ-
ત્તમ શ્રાવક હતો. (૧) તેની જિનેશ્વરનાં ચરણરૂપ ઉત્પલાને સેવનાર ઉત્પલા નામે સ્ત્રી
હતી, ત્યાં ખીજ પણુ ધણુ વેર વાંધા વિનાના શ્રાવકો વસ્તા હતા. (૨) હવે ત્યાં સમો-
સરેલા વીરજિનને વાંદીને પાછો વળેલો નિસ્પૃહ શંખ ખીજ શ્રાવકોને આ રીતે કહેવા
લાગ્યો. (૩) આજે વિપુળ અશનપાન તૈયાર કરાવો, તે જમીને આપણે રૂઢી રીતે પાં-
ખીનો પૌષ્ઠ લઈ વિચરયું. (૪) તે બધા પણુ તેમજ કહીને પોતપોતાને ઘેર ગયા,
આદ શંખે વિચાર કર્યો કે, મારે તે અશનપાન ખાવા નહિ જવું, કિંતુ અલંકાર-શસ્ત્ર
તથા ફૂલ છોડી બ્રહ્મચારી રહીને પૌષ્ઠશાળામાં પૌષ્ઠ લઈ એકલા રહેવું. [વધુ પસંદ
છે.] (૫-૬) એમ ચિંતવી ઉત્પલાને તે વાત પૂછી જણાવી શંખે પૌષ્ઠ લીધું. હવે
આણીમેર તે એકલા મળેલા શ્રાવકો અનશનાદિક તૈયાર કરાવવા મંડ્યા. [૭] તેઓ કહેવા
લાગ્યા કે, હે ભદ્રો ! શંખે કહેલું હતું કે, જમીને પછી આપણે પાલિક પૌષ્ઠ લઈ
વિચરયું. [૮]

॥ ૮ ॥ તા કિં અજ્ઞવિ સંસ્વો-ન एह अहआह पुक्खली सव्वो । जा एमि त माहूउ-ता तुब्भे ठाह सुविसत्था ॥ ९ ॥

इम भणिय संस्वगेहे-सो पत्तो तं च उप्पला इंतं । दट्ठं अब्भु-
हइ जाइ-संमुहं तह सगट्ठ पए ॥ १० ॥ वंदिय निमंतिउं आसणेण पु-
च्छइ आगमणकज्जं । स भणइ भदे संस्वो-संखु व्व निरंजणो कत्थ
॥ ११ ॥ सा जंपइ पोसहिओ-पोसहसालाइ अत्थि सो ततो । गंतुं
पोसहसालं-गमणागमणाइ पडिकमइ ॥ १२ ॥ वंदिय संखं पुक्खल-हरि-
सपरो पुक्खली भणइ भइ । तं असणई सव्वं-सिद्धं ता एह लह
तुब्भे ॥ १३ ॥ संस्वो भणेइ भइ-पोसहिओ इं तओ स इच्छा भे ।
इय पुक्खली निसामिय-पत्तो सट्ठाण पासंमि ॥ १४ ॥

તં કહइ સંસ્વવુત્તં ત મુસમં તે વિ સાવયા તતો । કિંપિ કયઅ-
ભિનિવેસા-નિમંતિ તં અસણમઈયં ॥ ૧૫ ॥ સંસ્વો ડળ નિસિ ચરયે-

માટે હબ્બુ સુધી શંખ આવ્યા કેમ નહિ ? ત્યારે પુષ્કલિ આવક બોલ્યો કે, હું જન્મને તેને બોલાવી આવું, ત્યાં લગી તમે વીસામો લ્યો. [૯] એમ કહીને તે શંખના ઘેર આવ્યો. તેને આવતો જોઈને ઉત્પલા ઉઠી, સાત આડ ડગલાં તેના સામે આવી. (૧૦) પછી વાંદી આસનપર બેસવાની નિમંત્રણ કરી, ત્યાં પધારવાનું પ્રયોજન તે પુષ્પા લાગી. ત્યારે તે બોલ્યો કે, હે ભદ્રે ! શંખ જેવો નિમેળ શંખ ક્યાં છે ? [૧૧] તે બોલી કે, તે તો પૌષ્પશાળામાં પૌષ્પ લઇ બેઠા છે. ત્યારે તેણે પૌષ્પશાળામાં જઈ, ગમનાગમણ વગેરે ધરિયાવહી પડિકમી. [૧૨] બાદ શંખને ભારે હર્ષથી વાંદીને પુષ્કલિ બોલ્યો કે, હે ભદ્ર ! તે રસોષપાણી તૈયાર થઇ રહી છે, માટે તમે જલદી પધારો. [૧૩] શંખ બોલ્યો કે, મેં તો પૌષ્પ લીધું છે, માટે તમારી જેવી ધન્યજ્ઞ હોય તેમ કરો. એમ સાંભળીને પુષ્કલી બીજા આવકાના પાસે આવ્યો. [૧૪] તેણે આવી તે શંખની પાત કહી, ત્યારે તે આવકા જરાક હડે ચડયા, અને તે રસોષ જમ્યા. [૧૫] આણીમેર શંખ તે સતે છેલા પહેરે વિચારવા લાગ્યો કે, પ્રભાતે વીરપ્રભુને વાંદી ધર્મ સાંભળીને

જામે ચિંતડ પપ્પ જિણં વીર નમિડં સોડં ધમ્મં-પારિસ્સં પોસહં અહયં
 ॥ ૧૬ ॥ અહ ઝગપ્પ ડિર્ણિદે-સંલો અલ્લોહવાસણાજુતો । પતો નંદું
 તિહુયણ-પહુપાણ પાયચારેણ ॥ ૧૭ ॥ વીરં નમિય નિસલો-સમાગયા
 સાવયા તર્હિ તેવિ । વંદિય જિણ મુવચિદ્ઠા-તો ખયવં કહઇ ઇય ધમ્મં
 ॥ ૧૮ ॥ મો લહિય મણુયજમ્મં-ભવિયા ભવિયવ્વયાનિઓગેણ । ની-
 સેસકિલેસકરં-સયાવિ વજ્જહ અભિનિવેસં ॥ ૧૯ ॥

અહ બિંતિ અભિનિવિદ્ઠા—તે સદ્ધા સંલ સુખ કિં જુત્તં । જં
 કલ્લે કહિય સયંપિ—પોસહં જિમિયં કાહામો ॥ ૨૦ ॥ પચ્છા તં પુણ
 અજિમિય—ગિપ્પિહસિ તા સુદદ્ધ ણં તુમં અમ્હે । દેવાણુપિયા ઢિગસિ-નિ-
 દસિ વિસેસિ ગરિદેસિ ॥ ૨૧ ॥ અહ મળઇ પહુ, મેવં—સંલં હીલહ
 તુમે જઓ ઇસો । પિયધમ્મો દદ્ધ ધમ્મો—જાગરઇ સુદક્ખુ જાગારિયં
 ॥ ૨૨ ॥ તો સંલો સંલો ઇવ—મહુરસરો પુચ્છપ્પ પહુ નમિડં । કોહ-
 વસઠ્ઠે મંતે—જીવે કિં અજ્જપ્પ કમ્મં ॥ ૨૩ ॥

હું પૌપથ પાળીશ. [૧૬] હવે સૂર્ય ઉગતાં શંખ અખંડિત વાસનાથી પગે ચાલીને
 વીરપ્રભુના ચરણે નમવા ત્યાં આવ્યો. (૧૭) તે વીરને નમીને બેઠો, એટલામાં તે બીજા
 શ્રાવકો પણ ત્યાં આવ્યા. તેઓ પણ જિનને વાંદીને બેઠો, એટલે ભગવન આ રીતે ધર્મ
 કહેવા લાગ્યા— [૧૮] ભો ભો ભવિતવ્યતરના યોગે આ મહુપ્પલવ લઈને સધણા કલે-
 શતું કારણ એવો અભિનિવેશ તમારે કદાપિ નહિ કરવો. (૧૯) ત્યારે અભિનિવેશવા-
 ના તે શ્રાવકો શંખને કહેવા લાગ્યા કે, હે શંખ ! તમને શું આમ કરવું યુક્ત હતું, કે
 કાલે પોતે ઠરાવ કર્યો, કે જમીને પૌપથ કરશું. [૨૦] અને આજે તમે વગર જમે
 પૌપથ લઈ લીધું, એટલે હે દેવાનુપ્રિય ! તમે અમારી ઠીક મસ્કરી કરી. [૨૧] ત્યારે
 તેમને ભગવાન કહેવા લાગ્યા કે, તમે શંખને નિબ્રં છો માં, કેમકે એ પ્રિય ધર્મ અને
 દદ્ધ ધર્મ હોય, રૂઢી રીતે ધર્મ ભગવિકા જાગે છે. (૨૨) ત્યારે શંખના માથે મધુર
 સ્વરવાળો શંખ પ્રભુને નમીને પુછવા લાગ્યો કે, હે ભગવન ! કોધનાવશે જીવ શું કર્મે
 હિપાજે ? [૨૩] ભગવાન એવા કે હે શંખ ! કોધના વશે જીવ સાત-આઠ કર્મે બાંધે

સાહજ સામી સંસ્થા—કેહવસદે જિણ સમજોઈ । સત્તદ્ધ વ કમ્માઈ
 ખમેઈ સંસારકંતારં ॥ ૨૪ ॥ તે સોડં તે સદ્ધા—ખયતીયા અભિનિવેસ-
 પરિમુક્કા । સ્વામંતિ વિણયપુઠવં-સંસ્થં સંસ્થં વ સુપાવિતં ॥ ૨૫ ॥ તતો
 અણાભિનિવેસા—તે સઘ્વે વંદિડં જિણં વીરં । સંપત્તા સદ્ધાણે—પહૂવિ અન્ન-
 ત્થ વિહરેઈ ॥ ૨૬ ॥ સંસ્થો અસંસ્થખવિયં—કમ્મં સ્થવિડં સુહમ્મકપ્પંમિ ।
 અરુણાખંમિ વિમાણે—ચડપલિયાઠેઈ સુરો જાઓ ॥ ૨૭ ॥ તતો ચવિય
 વિદેહે—સિવંગમી અભિનિવેસપરિમુક્કો । તે સેસાવિ હુ સદ્ધા—સુગઈણ
 ભાયણં જાયા ॥ ૨૮ ॥

इत्याभिनिवेशपंकं—आवस्तीआवकाः परित्यज्य ।

प्रापुःफलममलमलं—तदत्र यत्नं जनाः कुरुत ॥ २९ ॥

॥ इति शंखविधानकं ॥

उक्तो गुणवतोनभिनिवेश इति चतुर्थो भेदः—संप्रति जिनवचनरुचि-
 रूपं पंचमं भेदं व्याख्यानयन्नाह.

અતે સંસારરૂપ અહીંમાં જીકે. (૨૪) તે સંસારજાને તે આપેકો ખપખીત થઇ અભિ-
 નિવેશ છોડી દઇ, શંખ માફક પવિત્ર રહેલા શંખ આવડને વિનય પૂર્વક ખમાવવા લા-
 ગ્યા. [૨૫] આદ તે સર્વે નિરભિનિવેશી થઇ, વીર જિનને વાંદીને સ્વસ્થાને આવ્યા,
 અને પ્રભુ પણ ખીજા સ્થળે વિચરવા લાગ્યા. [૨૬] હવે શંખ અસંખ્ય ભવનાં કર્મ
 ખપાવી, સૌધર્મ કલ્પમાં અણ્યાલ વિમાનમાં ચાર પલ્લોપમના આયુવાળે દેવ થયો.
 (૨૭) ત્યાંથી ચવીને તે અભિનિવેશ રહિત રહી સુકિત પામશે, તેમજ તે ખીજા આ-
 વડો પણ સુગતિના ભાગન થયા. (૨૮) આ રીતે અભિનિવેશને છોડી આવસ્તીના આ-
 વડો ઉત્તમ ફળ પામ્યા, માટે હે જતો ! તમે પણ એમાં યત્ન કરો. [૨૯]

આ રીતે શંખનો ધૃત્તાંત છે,

અનભિનિવેશરૂપ એથો ભેદ કસો, હવે બિન યત્ન રચિરૂપ પાંચમે ભેદ વર્ણવે છે.

(મૂલં.)

સવળકરણેસુ ઇચ્છા-હોઈ રૂઈ સદ્દહાણસંજુતા,
ઈઈઈ વિના કતો-સુદ્ધી સમતરયણસ્સ ॥ ૪૬ ॥

અવળમાકર્ણનં-કરણમનુષ્ઠાનં-તયોરિચ્છા તીવ્રાભિલાષો ભવતિ
રુચિઃ—શ્રદ્ધાનસંયુક્તા પ્રતીતિસંગતા, જયંતીઆવિકાયા ઇવેતિ.

અસ્યા એવ પ્રાધાન્યરૂપાપનાયાહ—એતયા દ્વિસ્વરૂપયા રુચ્યા
વિનાભાવેન કુતઃશુદ્ધિ—ન કુતોપીત્યાકૂતં—સમ્યક્ત્વરત્નસ્ય પ્રતીતસ્ય;
શુશ્રૂષાધર્મરાગરૂપત્વાત્તસ્ય,—તયો અ સમ્યક્ત્વસહમાધિક્કિંમત્તયા પ્રસિ-
દ્ધત્વાત્.

ઉક્તંચ,

મૂળનો અર્થ.

સાંભળવામાં અને કરવામાં શ્રદ્ધાપૂર્વક ઇચ્છા, તે રચિ છે.
તેવી રચિ વિના સમ્યક્ત્વ રત્નની શુદ્ધિ શાથી થાય ? (૪૬)

ટીકાનો અર્થ.

અવળ એટલે સાંભળવું, અને કરણ એટલે અનુષ્ઠાન. તે બેમાં ઇચ્છા એટલે
તીવ્ર અભિલાષ તે રચિ છે, તે વળી શ્રદ્ધાન સંયુક્ત એટલે પ્રતીતિ સહિત હોવી જોઈએ.
જયંતી આવિકાની માફક.

એ રચિની પ્રધાનતા બતાવવા ખાતર કહે છે કે, એ બે રૂપવાળી રચિના અભા-
વે સમ્યક્ત્વ રત્નની શાથી શુદ્ધિ થાય ? મતલબ કે, કાઠથી નહિ થાય, કેમકે તે સમ-
મ્યક્ત્વ શુશ્રૂષા અને ધર્મરાગરૂપ છે, કેમકે તે બંને સમ્યક્ત્વ સાથે પ્રગટ થતા લિંગપણે
પ્રસિદ્ધ છે.

કહેલું પણુ છે કે, શુશ્રૂષા, ધર્મરાગ, અને યથાશક્તિ શુરદેવના વૈયાકૃત્યમાં નિયમ

સુસ્ત્રસપ્તમરાઓ—ગુરુદેવાણં જહાસમાહીષ,

વેયાવચ્ચે નિયમો—સમ્મદિદિસ્સ લિંગાઈ.

इति पंचम गुणभावना.

અન્યે તુ પંચ ગુણાનિત્થમભિદધતિ;—

સુતરુઈ^૧ અર્થરુઈ^૨ કરણરુઈ^૩ ચેવ ગભિનિવેસરુઈ^૪ ।

गुणवन्ते पंचमिया—अणिद्विस्सयउच्छाया^५ होइ ॥ १ ॥

અત્રાપિ સૂત્રરુચિઃ પઠનાદિસ્વાધ્યાયપ્રવૃત્તિઃ, અર્થરુચિશ્રામ્યુત્થા-
નાદિવિનયં ગુણિનાં પ્રયુક્તે, કરણનાભિનિવેશૌ તુલ્યાવેવ. અનિષ્ટિતોત્સા-
હતા પુનરિચ્છાદિરેવેતિ ન વિરોધ આશંકનીય ઇતિ.

जयंतीश्राविकाकथा चैवं.

અતિથ પુરી કોસંબી—કોસંબીયં વિણાવિ અંકુરિયા । જસ્સ ગુ-
રુકિત્તિવહ્લી—સો તત્થ નિવો ઉદયણુ ત્તિ ॥ ૧ ॥ માયા માયારહિયા—સુ-

એ સમ્યક્ દ્રષ્ટિનાં લિંગ છે. એ રીતે પાંચમાં ગુણની સમજાતી છે.

ખીજ વળી પાંચ ગુણ આ રીતે કહે છે:—

સૂત્રરૂચિ, અર્થરૂચિ, કરણરૂચિ, અનભિનિવેશરૂચિ, અને પાંચમી અનિષ્ટિતોત્સાહતા.

એ પાંચ ગુણ ગુણવાન હોય. [૧]

છહાં પણ સૂત્રરૂચિવાળો પઠનાદિક સ્વાધ્યાયમાં પ્રવૃત્તિ કરે છે, અર્થરૂચિવાળો ગુ-
ણ જુનોનો અભ્યુત્થાનાદિક વિનય કરે છે, કરણરૂચિ અને અનભિનિવેશરૂચિ તો તેના તેજ
છે, અને અનિષ્ટિતોત્સાહતા તે ઇચ્છા વૃદ્ધિ છે, માટે એ રીતે પણ કશે વિશેષ ધારવો
નહિ.

जयंती श्राविकानी कथा आ रीते छे.

કૈશાંખી નામે નગરી હતી, ત્યાં કોશ (પાણી કાઢવાનો કોશ) તથા ખીજ એ
એ વાનાં વગર પણ અંકુરિત થએલી મોટી કીર્તિરૂપ વસ્ત્રીવાળો ઉદયન નામે રાજા હતો.
(૧) તેની માયા રહિત અને સુશીળવાળી મુગાવત્તી નામે માતા હતી, અને જિનવચ્ચ

સીલકાલિયા મિયાવડે તસ્સ । જિણવયણરૂં સચ્છા-સયા પિઝજ્જા
તહ જયંતી ॥ ૨ ॥ સા સમણ સમણાણં-પઠમા સિજ્જાયરીતિ સુપસિ-
દ્ધા । સિદ્ધત્થપલ્લિવસુઓ-અહ તત્થ સમોસદ્ધો સામી ॥ ૩ ॥ તિહુય-
ણપહુ પળમળપણ-માણસા સયણપરિયણસમેયા । પત્તા તત્થ
જયંતી-મતીદ જયંપિ વિજયંતી ॥ ૪ ॥ નમિહં વીરજિણિદં-પુરઓ કા-
ઝળ ઉદયણનરિદં । સા નિસણઈ ચારરૂં-એવં પહુદેસણં સુમઈ ॥ ૫ ॥
નરજમ્માઈ સમગ્ગં-સામગ્ગિ. લહિય કહમવિ ઉદગ્ગં । સકિરિય રૂંરૂંર-
દુણેહ ગુરુકમ્મગિરિવરૂં ॥ ૬ ॥ જિય^૧ આજિય^૨ પુત્ત^૩ પાવા^૪-સવ^૫
સંવર^૬ નિજ્જરાડ^૭ બંધમિ^૮ । મુક્કલ્લ તિ^૯ તત્તવવગે-સયા રૂં હોઈ કાય-
ધ્વા ॥ ૭ ॥ તત્થ જિયા ઇગવિહા-દુહા તિહા ચણહ પંચહા છદ્ધા ।
ચેયણ તસ ઇયેરેહિ-વેયગઈ કરણ કાણહિ ॥ ૮ ॥

ભૂમીજલ જલણાનિલ-વણસ્સઈ થાવરા ઇમે પંચ । સિયતિયચડ-

નમાં રૂચિ રાખનાર સ્વચ્છ આશયવાળી જયંતી નામે તેની પિતૃપસા એટલે ફોઈ હતી.
(૨) તે શાસ્ત્રમાં શ્રમભૂતને પહેલી શ્રધ્ધાતરી [વસ્તી દેનાર] તરીકે પ્રસિદ્ધ છે, હવે
ત્યાં સિદ્ધાર્થે રાજના પુત્ર વીરસ્વામિ સમોસર્યા. (૩) તે ત્રિભુવન પ્રભુને નમવા મન
રાખતી. જયંતી સ્વજન પરિજન સહિત ત્યાં આવી, તે ભક્તિમાં આખાં જગત્ કરતાં
અધિક હતી. [૪] તે શુભરૂચિ અને સુમતીવાળી જયંતી વીરજિનને નગી ઉદયન રા-
જને આગળ કરીને આ રીતે પ્રભુની દેશના સાંભળવા લાગી. [૫] મનુષ્ય જન્માદિક
ઉદાર સામગ્રી પામીને બારે કર્મરૂપ પર્વતને બેઠવા વજ્રસમાન એવી રૂડી સત્ક્રિયારૂચિ કરે.
[૬] જીવ, અજીવ, પ્રણય, પાપ, આશ્રવ, સંવર, નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ એ નવ ત-
ત્વમાં હમેશાં રૂચિ કરવી. (૭) ત્યાં જીવ ચેતનરૂપે એક વિધ છે, ત્રસ સ્થાવરરૂપે દ્વિવિધ
છે, સ્ત્રી, પુરૂષ અને નપુંસકરૂપે ત્રિવિધ છે, દેવ, નારક, મનુષ્ય, તિર્થચરૂપે ચતુર્વિધ છે,
પાંચ ઇન્દ્રિયોથી પંચવિધ અને છકાયથી પદ્ધવિધ છે. [૮]

પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિ એ પાંચ સ્થાવર-જીવોની દ્રિય,

પંચાદિય--તસ ચઝહા નવવિહા સન્વે ॥ ૯ ॥ પર્ણિદિય સુહુમિયરા-સન્નિ-
યર પર્ણિદિયા સનિ તિ ચઝ । અપજ્જતાપજ્જતા-ચઝદસણ અહવ હુંતિ-
જિયા ॥ ૧૦ ॥ સુહમિયર, ભૂજલાનલ-પવણાણંતવણ ઇયરવણવિગલા ।
સન્નિ અસન્નિ પર્ણિદી-અપજતપજતવતીસં ॥ ૧૧ ॥ તે સકકિણ્ણય-
પક્કિવયમેર્ણિ અહવ ભવ્વભવ્વેર્ણિ । ચઝસઠ્ઠિવિહા કમ્મપ્પગર્મ્મેર્ણિ બહુહા
વા ॥ ૧૨ ॥ પંચ અજીવા, ધમ્મા-ધમ્માગાસદ્દુપ્પગલા તત્થ । પદમા
ચઝરી અકિરિય-અરુવિણો રુવિણો ચૂરેયા ॥ ૧૩ ॥ તેસિં ભેયા લ-
ક્કણસંઠાણ-પમાણ અપ્પબહુભાવા । નેયા ભેયા તિય તિય-તિય ઇગ-
ચઝ ઇય અજીવચઝદસગં ॥ ૧૪ ॥ (ગીતિઃ) ધમ્મત્થિકાપદન્વં-તસ્સ
ય ભાગો વિવક્કિઓ દેસો । અવિભાગો ડ પપ્પસો-એવ મધમ્મે નમે-
વિ તિયં ॥ ૧૫ ॥ કાલો એગર્ણિહો ચિય-ભાવપરાવતિહેઝ નિચ્છઈઓ ।

ત્રીદિય, ચતુરિદિય, અને પંચેદિય એ ચાર ત્રસ છે, એમ બધા મેળવતા નવવિધ જીવ
છે. (૯) એકેદિય બે જાતના સૂક્ષ્મ અને બાદર-પંચેદિય બે જાતના સન્નિ અને
અસન્નિ-તથા દ્વીદિય, ત્રીદિય, ચતુરિદિય મળી સાત પર્વાણા અને સાત અપર્વાણા એમ
ચૌદ પ્રકાર છે. (૧૦) સૂક્ષ્મ અને બાદર પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ તથા અનંત વ-
વસ્પતિ, પ્રત્યેક વનસ્પતિ ત્રણ વિકલેદિય, સન્નિ, અસન્નિ, પંચેદિય એ સોળ પર્વાણા
અને સોળ અપર્વાણા મળી બત્રીસ પ્રકારે જીવ થાય છે. (૧૨) એ બત્રીસ શુક્લપાક્ષિક
અને બત્રીસ કૃષ્ણપાક્ષિક અથવા ભવ્ય અને અભવ્ય એમ ગણીએ, તો ચૌસઠ પ્રકારે જીવ
થાય, અથવા કર્મ પ્રકૃતિઓના ભેદે કરી અનેક પ્રકારે જીવ ગણાય છે. [૧૨]

અજીવ પાંચ છે-ધર્મ, અધર્મ, આકાશ, કાળ, અને પુદ્ગલ. ત્યાં પહેલા ચાર
અક્રિય અને અરૂપિ છે, અને પુદ્ગલો રૂપિ છે. (૧૩) તેમના ભેદ-લક્ષણ-સંસ્થાન
પ્રમાણ અને અલ્પ બહુત્વથી અનુક્રમે ત્રણ ત્રણ એક, અને ચાર એમ ચૌદ ભેદ છે.
(૧૪) ધર્માસ્થિત કાયરૂપ આણુ દ્રવ્ય તે સ્કંધ, તેનો અમુક વિવક્ષિત ભાગ તે દેશ,
અને નાનામાં નાનો અવિભાજ્ય ભાગ તે પ્રદેશ. એમ અધર્મ તથા આકાશના પણ ત્રણ
ભેદ જાણવા. (૧૫) કાળ નિશ્ચયથી ગણીએ તો, ભાવ પરાવૃત્તિનો હેતુ એટલે પદાર્થોના

વવહારિઓ જ રવિગઈ-ગમ્મો સમયાઈ ણેગવિહો ॥ ૧૬ ॥ સમયાવલિ-
ય મુહુત્તા-દિવસ અહોરત્ત પક્ષમાસા ય । સંવચ્છરજુગપલિયા-સામરઓ
સણિ પરિયદ્ધા ॥ ૧૭ ॥ પુદ્ગલનિચઓ સ્વંધો^૧-દેશ^૨ પપસા^૩ તહેવ પર-
માણૂ^૪ । કેવલઅણુઓ મુહુમો-દુફાસ ઇગવન્નગંધરસો ॥ ૧૮ ॥

(દારં)

ગદ્ગલક્ષણો ચ વમ્મો-પુગ્ગલજીવાણ મદ્પરિણયાણ । મમ્મોવગ્ગ-
હહેઝ-જલ્લયરજીવાણ સલિલં વ ॥ ૧૯ ॥ ઠિદ્ગલક્ષણો અહમ્મો-પુગ્ગલ
જીવાણ ઠિદ્પરિણયાણ । ટાણોવગ્ગહહેઝ-પરિયાણ વ વહલતરુચ્છાયા
॥ ૨૦ ॥ સપદ્દં સલ્લવગયં-અવગાસપયં ચ હોઈ આગાસં । માલ્પરવચ્છિલક્ષણ-
મદ્દાદુલ્લં તુ નેયલ્લં ॥ ૨૧ ॥ ઉવચયઅવચયઆયાણ-પોલ્લરસગંધવન્ન-

નવા જુનાપણાનો હેતુ એકજ છે. વ્યવહારથી ગણીએ તો, સર્વની ગતિથી ગણીતો સમય
વગેરે અનેક પ્રકારનો છે. [૧૬] વ્યાવહારિક રાગના બેદ આ પ્રમાણે છે:—સમય,
આવલિકા, મુહૂર્ત, દિવસ, અહોરાત્ર, પક્ષ, માસ, સંવત્સર, યુગ, પલ્લોપમ, આશ્વોષમ,
ઉત્સર્ગપીઠી, અવસર્ગપીઠી, અને પુદ્ગળ પરાવર્ત. (૧૭)

પુદ્ગળનો સમૂહ તે સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશ, તેમજ પરમાણુ એમ પુદ્ગળના ચાર બેદ
છે. છઠા પરમાણુ તે સૂક્ષ્મ હોય છે, અને તેને બે સ્પર્શ તથા એક વર્ણ—એક રસ—એક
ગંધ હોય છે. [૧૮]

[આ બેદ દાર થયું, હવે લક્ષણ દાર કહે છે.]

ગતિ પરિણુત પુદ્ગળ અને જીવની ગતિ તે ધર્મોસ્તિકાય છે. તે જલ્લયર જીવોને
જેમ પાણી મદદગાર છે, તેમ ગમન કરવામાં મદદગાર છે. [૧૯] સ્થિતિ પરિણુત પુ-
દ્ગળ અને જીવની સ્થિતિ તે અધર્મોસ્તિકાય છે. તે પશ્ચિકાને ધાટી તરુજાયાની માફક સ્થિર
રહેવામાં મદદગાર છે. (૨૦) જધાનું આધાર—અધર્મા વ્યાપી રહેલ—અને અવકાશ
દેનાર તે આકાશ છે, અને ભાવ પરાવૃત્તિએ અદ્ધા દ્રવ્ય (કાળ) જાણીવો. (૨૧)

મર્દિયં । છાયાયક્તમર્દિય-લક્ષણં પુન્રલાણં તુ ॥ ૨૨ ॥

(દારી)

ધમ્માધમ્માલોગા-ગિર્હિત કાલો હ વત્તણારુવો । નિયસંઠાણવિમુક્કો
ઉવયારા દબ્બપજ્જાઓ ॥ ૨૨ ॥ સજ્જસિરવટ્ટુલગોલ-ગસરિસાગારો અલો-
ગઆગાસો । લોગો વેસાહટ્ઠિય-કઢિત્થકારજુમનરસરિત્થો ॥ ૨૪ ॥ અ-
ચિત્તમણત્વંધો-લોગસમાણો ય અટ્ઠસામહઓ । પોગલ જોગ્ગમારો-સંત્તા-
સંત્વટ્ઠિર્હિ સેસા ॥ ૨૫ ॥

(દારી)

પગ્ગજિયપ્પસસમો-ધમ્મો ધમ્મો ય લોગઆગાસો ॥ કાલહન્વં ઇયં
અણંતયા પોગ્ગલઅલોગા ॥ ૨૬ ॥

છાયા આત્મ અધિકાર વર્તના પુન્રજોતુ લક્ષણ એ છે કે, તે હિપચ્ચ અપચ્ચ માનનાર છે,
લેવાઈ બિમાપ શકાય તેવા છે, વેસ ગંધ વર્ણવાળા છે. ઇત્યાદિ. [૨૨]

લક્ષણ દાર કહ્યું, હવે સંસ્થાનદાર કહે છે.

ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાય લોકના આશરે છે. કાળ વર્તનારૂપ હોવાથી
સંસ્થાન રહિત છે—તે દ્રવ્યનો પર્વાય છે, છતાં હિપચ્ચરે દ્રવ્ય ગણાય છે. [૨૩] અ-
લોકાકાશ શુભિર વર્તુલગોળ જેવા આકારવાળો છે, અને લોકાકાશ વૈશાખસ્થિત [પહોળા
પગ કરી ઉભા રહેલા] અને કેડે હાથ રાખનાર માણસના સરખો છે. [૨૪] અચિત્ત
મહા સ્કંધ લોક પ્રમાણ અને આઠ સમય સુધી રહેનાર છે. વ્યાકીર્ણ પુન્રજા અનેક આ-
કાર છે, અને તેની સંખ્યાતી અસંખ્યાતી સ્થિતી હોય છે. [૨૫]

આ રીતે સંસ્થાન દાર કહ્યું, હવે પ્રમાણ દાર રહે છે.

ધર્મ—અધર્મ અને લોકાકાશના પ્રદેશ એક જીવના પ્રદેશ સરખા છે. કાળ દ્રવ્ય
એક છે. પુન્રજનાં પ્રમાણ અને આલોકના પ્રદેશ અનંતા છે. [૨૬]

(દારં)

યોવો કાલો લોગો-ધમ્મોઽધમ્મો અસંસ્વતિભિસમા । દુષ્ણિ અ-
ર્ણતા પુમ્મલ-અલોમસ્વપ્પસયા કમસો ॥ ૨૭ ॥

(દારં)

ધમ્માધમ્માગાસા-કાલો પરિણામિણ્ણે રૂઠ્ઠે ભાવે । ઉદયપરિણામિણ્ણે
પુમ્મલા ઉ સવ્વેસુ પુણ જીવા ॥ ૨૮ ॥ ભાવા છ ચ્ચો વસમિય-સ્વદ્ધ-
સ્વઓવસય-ઉદય-પરિણામા । દુનવદ્ધારિગવીસા-તિગમેયા સંનિવાઓ ય
॥ ૨૯ ॥ સમાચરણાણિ પઢમે-વીણ વરનાણદંસણ ચરિસા । તદ્દ દાણ-
લામ્મ ભોગો-વભોગવિરિયાણિ સમ્મં ચ ॥ ૩૦ ॥ ચડદાણ ત્રાણતિગં-
દંસણતિગ પંચ દાણલદ્ધીઓ । સંપત્તં ચારિત્તં ય-સંજમાસંજમો તદ્દ
॥ ૩૧ ॥ ચડગંદ ચડકસાયા-લિંગતિગં લેસ છક્ક મન્નાણં । મિચ્છત્ત મસિ-

[પ્રમાણુ દ્વાર કહ્યું, હવે અલ્પ બહુત્વ કહે છે.]

કાળ એક ગણાવીથી સૌથી ઓછી સંખ્યાનો થયો. લોક-ધર્મ-અધર્મ એ ત્રણે
સરખા છે. પુદ્ગલ અને આલોકાકાશ એ બે અનંત પ્રદેશી છે. [૨૭]

[અલ્પ બહુત્વ કહ્યું, હવે ભાવદ્વાર કહે છે.]

ધર્મ-અધર્મ-આકાશ અને કાળ પારિણામિક ભાવમાં છે, પુદ્ગલો ઉદય અને
પરિણામ એ બન્ને ભાવમાં છે, અને જીવો સર્વ ભાવમાં છે. [૨૮] ભાવ છ છે:-
બે પ્રકારનો ઔપશમિક, નવ પ્રકારનો ક્ષાયિક, અદાર પ્રકારનો ક્ષાયોપશમિક, એકવીસ
પ્રકારનો ઔદયિક, અને ત્રણ પ્રકારનો પારિણામિક છે. [૨૯] તથા જહો સાંતિપાતિક
ભાવ છે. પહેલામાં સમ્યક્ત્વ અને ચારિત્ર છે, બીજામાં જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્ર, તથા દાન,
લાલ, ભોગ-ઉપભોગ, વીર્ય, અને સમ્યક્ત્વ એ નવ છે. [૩૦] ચાર જ્ઞાન, ત્રણ અ-
જ્ઞાન, ત્રણ દર્શન, પંચ દાનલબ્ધિ, સમ્યક્ત્વ, ચારિત્ર, અને સંયમોપક્રમ એ અદાર ત્રીસ
ભાવમાં રહેલા છે. [૩૧]

દ્વચં-અસંજઓ તુરિયભાવંમિ ॥ ૩૨ ॥ પંચમગંમિ ય ભાવે-જીવાઽમધ્વ-
 ચમધ્વયાર્દિણિ ૧ પંચનહાવિ ભાવાણં-ધેયા ૫ યેવ તેવન્ના ॥ ૩૩ ॥ સુ-
 હ્રહેડ કમ્મપગર્દે-પુષં દુહ્રહેડ વુચ્ચર્દે પાવં । વાયાલીસં વાસીઈ-તેસિ ધેયા
 હમે કમસો ॥ ૩૪ ॥ તિરિયાડ ૧ સાય ૨ મુચ્ચં ૩-તિત્થયર ૪ પર્ણિદિજાઈ ૫
 તસદસગં ૧૫ । સુત્તગઈ ૧૬ સુવક્કચડગં ૨૦-આહમસંવ્વયણ ૨૧ સઘાણં ૨૨
 ॥ ૩૫ ॥ નિમિણા ૨૨ ચવ ૨૪ નર ૨૭ સુરતિગ ૩૦-પરચ્વા ૩૧ ઉસ્સાસ ૩૨
 ગુરુલ્લહુ ૩૩ ળ્જોયં ૩૪ । પળતણુ ૩૫ લવંગતિય મિય-વાયાલં વુક્કપાગિ-
 ર્દિઓ ॥ ૩૬ ॥

(પુણ્યતત્ત્વ)

ચાવરદસ ૧૦ નિરયાતિગં ૧૨ સેસા સઘવળ ૧૦ જાઈ ૨૨ સંઘાણા ૨૦ ।
 તિરિદુગ ૨૧ વયા ય ૨૦ કુત્તગઈ ૩૧ વક્કચડકં ચ અપસત્થં ૩૫ ॥ ૩૭ ॥

આર ગતિ, આર કપાય, ત્રણ સિંચ, ૫ લેશ્યા, અગ્ગાન, મિથ્યાત્વ, અસિદ્ધપણું
 અને અસંયમ એ એકવીસ યોગ્યા ભાવમાં છે. (૩૨) પાંચમાં ભાવમા જીવ, અભવ્યપણું
 તથા અભવ્યપણું વિચેર છે, એમ પાંચ ભાવના ત્રેપન ભેદ છે. (૩૩) સુખહેતુ કર્મપ્રકૃતિ
 એ પુણ્ય કહેવાય છે, અને દુઃખહેતુ કર્મપ્રકૃતિ તે પાપ કહેવાય છે, ત્યાં પુન્યના ૪૨ ભેદ
 છે, અને પાપના ૮૨ ભેદ છે, તે આ ક્રમે છે. (૩૪) તિરેચાણુ, સાતાવેદનીય, ઉચ્ચ
 ગોત્ર, તીર્થંકર નામ, પચેદિય જ્ઞાતિ, ત્રણ દશક, શુભ વિહાયો ગતિ, શુભવર્ણ મનુષ્ય, પ્ર-
 થમ સંધેણુ, પ્રથમ સંસ્થાન—(૩૫) નિર્માણુ નામ, આતપ નામ, નરત્રિક, સુરત્રિક,
 પરાધાત નામ, ઉડ્ડાસ નામ અગ્રણ્યુ નામ, ઉદ્યાત નામ, પાંચ શરીર, ત્રણ અગ્રોપાંગ,
 એમ બેતાળીસ પુણ્ય પ્રકૃતિ છે. [૩૬]

એ પુણ્ય તત્ત્વ કહ્યું.

સ્થાવર દશક, નરત્રિક, શેષ સંધેણુ, શેષ જ્ઞાતિ, શેષ સંસ્થાન, તિર્થંક્રિક, ઉપ-
 ધાત નામ, અશુભ વિહાયો ગતિ, અપ્રશસ્ત, વર્ણ્યમતુષ્ક, જ્ઞાનાવરણ પાંચ, અંતરાય પાંચ,

નાળંતરાય દસમં^{૧૫} નવ વીપ^{૧૪} નીયમોય^{૧૫} મસ્સાયં^{૧૬} મિચ્છં^{૧૭}
સાયપળવીસ^{૨૨}—વાવપાગેઈહ બાસીઈ ॥ ૩૮ ॥

પાપતત્વ.

ભવ્ભમણ હેહ કમ્મં—જીવો અણુસમય, માસવડ જુસ્તો । સો આ-
સવો ત્તિ તસ્સ હ બાયાલીસં મ્મવે મેયા ॥ ૩૯ ॥ ઇંદિય^૧ અબ્બય^૧
જોમા^૩ કસાય^૪ કિરિયાહ^{૨૫} તેસિ મે મેયા । કમસો પંચય પંચય—તિ-
મ્મિ ય ચરો ય પળવીસં ॥ ૪૦ ॥ સોમં ચક્કું ધાળં—રસણા ફરિ-
સણ મિંદિયા પંચ । તહ અબ્બય જિયવ્હ મોસ દિમ્મ મેઢળ પરિગ્ગહિ-
યા ॥ ૪૧ ॥ મળવયતણુજોગતિયં—અપસત્યં તહ કસાય ચત્તારિ । કો-
હો માળો માયા—લોમો, કિરિયાહ અહ યયા ॥ ૪૨ ॥ ક્કાઈય^૧ અ-
હિગરળીયા^૨—પાહસિયા^૩ પારિતાવળી કિરિયા । માળાઈયાય^૪ રંમિય^૧—
પરિગાહિયા^૫ માયવત્તી^૬ ય ॥ ૪૩ ॥ મિચ્છાદંસળવત્તી^૧—અપ્પચ્ચક્કા
ળ^{૧૦} દિહિ^{૧૧} ઘુહી^{૧૨} ય । પાહુચ્ચિય^{૧૩} સામંતો વળીય^{૧૪} નેસત્તિય^{૧૫}

દર્શનાવરણુ નવ, નીચ ગોત્ર, અસાતાવેદનીવ, મિથ્યાત્વ મોહનીય અને પચ્ચીસ કપાય એ
ખ્યાતી પાપ પ્રકૃતિ છે. (૩૭-૩૮) જીવમાં જેનાથી સમય સમય બવબ્રમણ હેતુ કર્મે
આશ્રવે એટલે બરાચ તે આશ્રવ, તેના જેતાળીશ બેદ છે. [૩૯] પાંચ દ્વિય, પાંચ
અવતં, ત્રણુ યોગ, ચાર કપાય અને ૨૫ ક્રિયા એમ ૪૨ આશ્રવ છે. [૪૦] જ્ઞાન,
ચક્કુ, ધ્રાણુ, રસના, અને ૨૫શે એ પાંચ દ્વિયો છે, તેમજ જીવહિંસા, મૃષા, અદત્ત, મૈ-
થુન અને પરિગ્રહ એ પાંચ અવજ છે. [૪૧] અપ્રશસ્ત મન વચન અને તન એ ત્રણુ
યોગ છે. ક્રોધ, માન, માયા, લોભ એ ચાર કપાય છે, અને પચ્ચીસ ક્રિયાનો, તે આ છે.
[૪૨] કાષિકી, અધિકરણિકી, આદેષિકી, પારિતાપનિકી, પ્રાણાતિપાતિકી, આરંભિકી,
ચારિત્રિકી, માયાપ્રત્યયિકી. [૪૩] મિથ્યાદર્શનપ્રલયિકી, અપ્રભાખ્યાનિકી, દ્રષ્ટિકી, પૃ-
ષ્ટિકી, પ્રાતીલકી, સામ તોપનિપાતનિકી, વૈશેષિકી, સ્વાહસ્તિકી, આરાપનિકી, વિહારણિકી, અના-

સાહત્યી^{૧૬} ॥ ૪૪ ॥ અણવણ^{૧૭} વિચારણિયા^{૧૮} અણમોગા^{૧૯} અણવ-
કંસ્વપ્ચહ્યા^{૨૦} । અણપઓગ^{૨૧} સમુદાણ^{૨૨}-પિજ્જદોસે^{૨૩} રિયાવહિ-
યા^{૨૪} ॥ ૪૫ ॥

एतासा मर्थलेशो यः

કાયેનાયતમાનેન નિર્વૃત્ત કાયિકીક્રીયા (૧) પશુવધાદિક-
વર્ત્તેનેનવા સ્વદ્ગાદિનિવર્ત્તેનેન વાધિકરણિકી (૨) જીવાજીવયો
રૂપરિ પ્રદ્વેષેણ પ્રાદ્વેષિકી (૩) નિર્વેદાત્ ક્રોધાદે ચ સ્વપરયોઃ પારિ-
તાપનેન પારિત્યાપનિકી [૪] યત્ પ્રાણાતિપાતેન પ્રાણાતિપાતિકી (૫)
કૃષ્ણાદ્યારંભેણ રં-ભિકી [૬] ધાન્યાદિપરિગ્રહેણ પારિગ્રહીકી (૭) માંયયા
પરત્વંચનેન માયામત્યયિકી (૮) જિનવચનાશ્રદ્ધાનનેન મિથ્યાદર્શનમત્યયિકી
[૯] અવિરત્યા અપ્રત્યાખ્યાનિકી [૧૦]

कौतुकात् निरीक्षणेन दृष्टिकी (११) रामद्वेषाज्जीवाजीवस्वरूप-

ભોગિકી, અનવકાંક્ષાપ્રસયિકી, અન્યપ્રયોગિકી, સાસુઘનિકી, પ્રેમિકી, દ્વેષિકી તથા ઇર્ષ્યાપ-
યિકી. [૪૪-૪૫]

એમનો કુંકામાં અર્થ આ છે:—

અમતનાવાળા શરીરથી બને તે કાયિકી, [૧] પશુવધાદિકમાં પ્રવર્તવાથી અ-
થવા ખડ્ગ વિગેરે બનાવવાથી થાય તે વાધિકરણિકી, [૨] જીવ-અજીવ હિપર પ્રદ્વેષ
લાગવાથી થાય તે પ્રાદ્વેષિકી, (૩) નિર્વેદ [દિલ્લીરી] કરવાથી તથા ક્રોધાદિકવડે સ્વપરને
પારિતાપ કરવાથી થાય તે પારિતાપનિકી, [૪] પ્રાણુપ્રાણાત્ કરવાથી થાય તે પ્રાણુતિપા-
તિકી, [૫] કૃષ્ણાદિક આરંભથી થાય તે આરંભિકી, [૬] ધાન્યાદિક પરિગ્રહથી થાય
તે પરિગ્રહિકી, [૭] માયા એટલે પર વચનથી બને તે માયાપ્રસયિકી, [૮] જિન-
વચનના અશ્રદ્ધાનથી બને તે મિથ્યાદર્શનપ્રસયિકી, [૯] અવિરતિથી થાય તે અપ્રત્યાખ્યા-
નિકી, (૧૦) કૌતુકે જોવાથી થાય તે દ્રષ્ટિકી, [૧૧] રામદ્વેષે જીવાજીવનું સ્વરૂપ પૂ-

પ્રચ્છનેન રાગાદશ્વાદીનાં હસ્તસ્પર્શનેન વા પૃષ્ઠિકી સ્પૃષ્ઠિકી [૧૨]
 જીવાજીવૌ પ્રતીત્ય કર્મબંધનેન પ્રાતીત્યિકી (૧૩) ગવાશ્વાદિકં કિ-
 ચિત્ દ્રષ્ટું સમંતાદુપનિપતંતં પ્રશંસંતં ચ લોકમવલોક્ય હર્ષકરણેન અ-
 નાચ્છાદિતભાજને ત્રસાનાં સમંતાદુપનિપાતેન ચ સામંતોપનિપાતિકી
 (૧૪), રાજાદ્યદેશાન્નિતરાં યંત્રશસ્ત્રાદ્યાકર્ષણેન નૈશસ્ત્રિકી (૧૫)
 જીવેન આનાદિના અજીવેન શસ્ત્રાદિના શ્વશકાદિકં મારયતઃ સ્વાહસ્તિ-
 કી (૧૬), જીવાજીવયોરાજ્ઞાપનેન આનયનેન વા આજ્ઞાપનિકી આ-
 નયનિકી વા (૧૭), જીવાજીવયોઃ સ્ફોટનેન વિદારણિકી [૧૮],
 અનુપયોગાદ્સ્વાદાનગ્રહણેનાનાભોગિકી (૧૯), હૃદયપરલોકવિરુદ્ધા-
 ચરણેનાનવકાંક્ષપ્રત્યચિકી [૨૦], દુઃખણિહિતયોગત્રયેણ પ્રાયોગિકી
 [૨૧], અઘ્નાનાં કર્મણાં યેન સમુપાદા નં ભવતિ તેન સામુદાનિકી
 (૨૨) માયાલોભાનિશ્રિતા પ્રેમિકી [૨૩], ક્રોધમાનનિશ્રિતા દ્વેષિ-

છવાથી ચા રાગથી ઘોડા વગેરેની પીઠે હાથ ફેરવવાથી થાય તે પૃષ્ઠિકી કે, સ્પૃષ્ઠિકી,
 (૧૨) જીવાજીવને આસરી કર્મ બાંધવાથી થાય તે પ્રાતીત્યિકી [૧૩] બળદ, ઘોડા
 વિગેરેને જોવા ચારે બાજુથી આવી પડેલા, અને વખાણુ કરતા લોકને જોઈ રાજી થ-
 વાથી અથવા ઉધાડાં મેલેલાં વાસણુમાં ચારે બાજુથી આવી પડતા ત્રસ જીવોથી અને તે
 સામંતોપનિપાતનિકી, (૧૪) રાજા વગેરેના હુકમથી હુમેશાં યંત્રશસ્ત્ર ચલાવવાથી અને
 તે નૈશસ્ત્રિકી, (૧૫) આન વગેરે જીવથી ચા શસ્ત્રાદિક અજીવવંદે શશક્ષા વગેરેને માન-
 રતાં થાય તે સ્વાહસ્તિકી, [૧૬] જીવાજીવને શરમાવવાથી ચા અણાવવાથી થાય તે આજ્ઞા-
 પનિકી અથવા આનયનિકી, [૧૭] જીવાજીવને ફેડવાથી થાય તે વિદારણિકી, [૧૮]
 અણુઉપયોગે વસ્તુ લેવા દેવાથી થાય તે અનાભોગિકી, (૧૯) હૃદયલોક પરલોક વિરુદ્ધ
 આચરણુ કરી થાય તે અનવકાંક્ષવલયિકી, [૨૦] દુઃખણિહિત મનવચકાપરપ્રભાથી
 થાય તે પ્રાયોગિકી, (૨૧) આઠ કર્મોનું જેથી સમુપાદાન થાય તે સામુદાનિકી, (૨૨)
 માયા અને લોભથી અંચેલી તે પ્રેમિકી, (૨૩) ક્રોધ અને માનથી અંચેલી તે દ્વેષિકી

કી [૨૪], અકષાયિણાં કેવલકાયયોગજકંથેન યૌર્ધપથિકી [૨૫].

આશ્રવતત્ત્વં.—

વિહિયદુવારે મેદે-સરે ય પવિસઈ જહા ન રેણુજલં । તદ્ પિહિ-
યાસવદારે-ન વિસઈ જીવ્વેનિ પાવમલં ॥ ૪૬ ॥ તો અમુહાસવનિગાહ-
હેડ્ હઈ સંવરો વિણિરિદ્ધો । સો પુણ જેગવિદોવિદુ હઈ મણિઓ સત્ત
વન્નવિદો ॥ ૪૭ ॥ તત્થ પરીસહ^{૨૨} સમિર્દ^૫-ગુચ્છી^૩ માવણ^{૧૨} ચરિત્ત^૫
ધમ્મેહિ^{૧૦} । બાવીસ પળ તિ વારસ-પળ દસમણ્હિ જહસંત્વં ॥ ૪૮ ॥
સુહાં પિવાસા સીજઞ્હ-દંસા ચેલા રઈ ત્થિઓ । નિચરિયાનિસીહિયા
સિજ્ઞા-અક્કોસ વહ જાયણા ॥ ૪૯ ॥ રોગ તળફાસા યલ-સક્કા-
રપરીસળ । પન્ના અન્નાહા સંમચ્ચં-હઈ બાવીસં પરીસહા ॥ ૫૦ ॥

હરિયા માસા ઇસળ-આયાણુસ્સગ્ગ પંચ સમિર્દો । મળગુચ્છી વ-
યગુચ્છી-તણુગુચ્છી ગુત્તિતિય મેયં ॥ ૫૧ ॥ માવિજ્જ માવણાઓ-વારસ

[૨૪] અને કથાય રહિત કેવળ જ્ઞાનિને કેવળ કાયયોગથી થતા અશ્રવાણી તે યૌર્ધપથિકી.

[આશ્રવ તત્ત્વ કથું, હવે સંવર કહે છે.]

અંધ દરવાજાવાળા ઘરમાં પુણ પેસતી નથી, અને તળાવમાં પાણી પેસતું નથી, તેમ અંધ કરેલા આશ્રવરૂપી દ્વારવાળા જીવમાં પણ પાપમળ પેસતું નથી. [૪૬] તેથી અશુભ આશ્રવને રોકવાનો જે હેતુ, તે ઇહાં સંવર કહેલો છે, તે અનેક પ્રકારનો છે, જતાં ઇહાં તે સતાવન બેદનો ગણાય છે. [૪૭] ત્યાં બાવીસ પરીપહ, પાંચ સમિતિ, ત્રણ ગુપ્તિ, બાર ભાવના, પાંચ ચારિત્ર, અને દશ યતિ ધર્મે એમ ૫૭ બેદ છે. [૪૮] જુખ, તરસ, ટાઢ, તડકો, દંશ, અત્પ વસ્ત્ર, રતિ, સ્ત્રીઓ, મુસ્તદરી, કટાસજી, દર્ભશયા, આક્રોશ, વધ, બિદ્યાવૃત્તિ, રોગ, તુલ્યસ્પર્શ, મળ, સત્કાર, પ્રતા, અજ્ઞાન, અને સમ્યક્ત્વ એ બાવીસ પરીપહ છે. (૪૬-૫૦) ઇર્ષ્યા, ભાષા, એપણા, આદાન, અને ઉત્સર્ગ, એ પાંચ સમિતિ છે. મનગુપ્તિ, વચનગુપ્તિ, અને તતુગુપ્તિ એ ત્રણ ગુપ્તિ છે. [૫૧] બાર ભાવ-

ખાઓ અણિચ્ચ અસરણયા । ચઝગદ્ ભવસ્સરૂવં-એગત્તન્નત્ત અસુદ્ધ
ત્તં ॥ ૫૨ ॥ આસવસંવરનિજ્જર—લોગસરૂવાણિ સુદ્ધુદેસિત્તં । ધમ્મે
જિણાણ અદ્ધુલ્લહં ચ સંમતવરરયણં ॥ ૫૩ ॥ સામાઈયં ચ છેઓ-વઢાવ-
ણિયંયં સુદ્ધુ પરિહારં । તદ્ધ સુદ્ધુમસંપરાયં--અહસ્વાયં પંચમચરિતં ॥ ૫૪ ॥
સાવજ્જ જોગવિરહિત્તિ-તત્થ સામાઈયં દુદ્ધા તં ચ । ઇત્તર માવકહં તિય-
પઢમં પઢમંતિમજિણાણં ॥ ૫૫ ॥ તિત્થેસુ અણારોવિય-વયસ્સ સેહસ્સ
થોવકાલીયં । સેસાણ માવકહિયં-તિત્થેસુ વિદેહયાણં ચ ॥ ૫૬ ॥ પરિ-
યાયસ્સ ડ છેઓ-જત્થો વઢાવણં વણ્ણં ચ । છેઓવઢાવણ મિદ્ધ-ત
મણ્ણયારેયરં દુવિદ્ધં ॥ ૫૭ ॥

(ગ્રં. ૫૦૦૦)

સેહસ્સ નિરહયારં-તિત્થંતરસંકમે વ તં હોજ્જ । મૂલ ગુણ ઘાઈણો
સાઈયાર મુખયં ચ ટિઠ્ઠકપ્પો ॥ ૫૮ ॥

નાઓ ભાવવી તે આ છે:—અનિત્થ, અશરૂણ, ચતુર્ગતિભવ સ્વરૂપ, એકત્વ, અન્યત્વ,
અશુચિત્વ. [૫૨] આગ્રવ, સંવર, નિર્જરા, લોકસ્વરૂપ, જિન ધર્મે સુષ્ટુભાપિતપણું,
અને અતિ દુર્લભ સમ્યક્ત્વ રત્ન. (૫૩) [પાંચ ચારિત્ર આ છે] સામાયિક, છેદોપ-
સ્થાપનીય, પરિહાર વિશુદ્ધિ, સૂક્ષ્મ સંપરાય, અને પાંચમું યથાખ્યાત. (૫૪) ત્યાં
સામાયિક તે સાવધ યોગની વિરતિ નાણવી, તે બે પ્રકારનું છે:—ધત્વર, અને યાવત્કથિક.
ત્યાં પહેલા અને છેલા તીર્થકરના તીર્થમાં પહેલું ધત્વર હોય છે. (૫૫) તે તેમના તી-
ર્થમાં જોને હજી વ્રત આરોપાયા ન હોય, તેવા શિષ્યોને હોય છે. તે થોડા વખતનું છે.
બાકીના તીર્થકરો તથા મહા વિદેહમાં યાવત્કથિક હોય. [૫૬] જ્યાં પર્વાય કાપવામાં
આવે, અને વ્રતમાં ઉપસ્થાપન થાય, તે છેદોપસ્થાપનીય છે, તે બે પ્રકારનું છે:—નિર-
તિચાર અને સાતિચાર. (૫૭) શિષ્યને ક્યથવા તીર્થાતરમાં સંક્રમ કરતાં નિરતિચાર
હોય છે, અને મૂળશુણ્ણ ભાગનારને તે સાતિચાર હોય છે. તે બે પ્રકારનું છેદોપસ્થાપનીય
સ્થિતકલ્પમાં ગણાય છે.

સ્થતાસ્થિતકલ્પઃ પુનરેવં.

આચેલુવકુ દેસિય સિજ્જાયર રાયપિંડ કિંકમ્મે । વય જિહ્
પટિક્કમ્મે-માસં પજ્જોસાવણકલ્પો ॥ ૫૯ ॥ આચેલુવકુ દેસિય પટિક્કમ્મે
રાયપિંડ માસેસુ । પજ્જુસણાકલ્પંમિ ય-અટ્ઠિયકાવો મુણેયવ્વો ॥ ૬૦ ॥
આચેલુવકો ધમ્મો-પુરિમસ્સ ય પચ્છિમસ્સ ય જિણસ્સ । મજ્ઞિમયાણ
જિણાણં-હોઈ અચેલો સચેલો વા ॥ ૬૧ ॥ ઇહ પુરિમ પચ્છિમાણં-જિ-
ણાણ એમ મુણિં જ મુદિસ્સ । આહારમાઈ વિહિયં-તં સવ્વેસિં ન કલ્પેઈ
॥ ૬૨ ॥ મજ્ઞિમયાણં તુ ઇમં-જં કય મુદિસ્સ તસ્સ ચેવ તિ । નો
કલ્પઈ સેસાણ ઉ-તં કલ્પઈ એસ મેર તિ ॥ ૬૩ ॥ સપટિક્કમ્મો ધ-
મ્મો-પુરિમસ્સ ય પચ્છિમસ્સ ય જિણસ્સ । મજ્ઞિમયાણ જિણાણં-કાર-
ણજાણ પટિક્કમ્મણં ॥ ૬૪ ॥ અસણાઈચ્ચવકે વત્થ-પત્તકંવલ્લમ પાય-
પુંડળયં । નિર્વાપિંડમિ ન કલ્પઈ-પુરિમંતિમજિણર્જણં તુ ॥ ૬૫ ॥ પુ-

સ્થિતપ્રિયતકલ્પ આ પ્રમાણે છે:-

અચેલકલ્પ, ઔદેશિક કલ્પ, શય્યાતર કલ્પ, રાજર્પિંડ, કૃતિકર્મ, વ્રતકલ્પ, અયેષ્ટ
કલ્પ, પ્રતિક્રમણ, માસકલ્પ, અને પર્યુપણાકલ્પ, (એ દશ કલ્પ ગણાય છે.)

તેમાં અચેલકલ્પ, ઔદેશિક, પ્રતિક્રમણ, રાજર્પિંડ, માસકલ્પ, અને પર્યુપણાકલ્પ,
એ છ અસ્થિતકલ્પ ગણાયા. [૬૦] પહેલા અને છેલ્લા તીર્થકરના તીર્થમાં અચેલ ધર્મ
છે. વચલા તીર્થકરના તીર્થમાં અચેલ તથા સચેલ એમ બન્ને હોય છે. (૬૧) ધર્મ
પહેલા અને છેલ્લા જિનના વારે એક અમુક મુનિને ઉદ્દેશીને જે આહાર વગેરે તૈયાર
કર્યું હોય, તે બીજા યથાએને પણ કલ્પતું નથી. [૬૨] વચલા તીર્થકરના વારે જેને
ઉદ્દેશીને કરેલું હોય, તે તેનેજ કલ્પ નહિ કલ્પે, બીજાએને કલ્પે એવી મર્યાદા છે. (૬૩)
પહેલા અને છેલ્લા તીર્થકરનો ધર્મ પ્રતિક્રમણ સાહિત છે. વચલા તીર્થકરના વારે ન્યારે
કારણ પડે, ત્યારે પ્રતિક્રમણ કરાય છે. (૬૪) પહેલા તથા છેલ્લા તીર્થકરના સાધુએને
ગળાએ ત્રીધેલા અસનપાનપ્રાદિમ સ્વાદિમ કે વસ્ત્ર પાત્ર કંબળ પાદપુષ્પન નથી કલ્પતા.

રિમેયરાણ દિયઓ-માસકપ્પો થ મજ્ઞિમાણં તુ । અદ્ધિયઓ એમેવ ય-ને-
ઓ પજ્જોસવણકપ્પો ॥ ૬૬ ॥ ચાઉમ્માસુવકોસો-જહ્નઓ સયરિ દિ-
વસુ થેરાણં । પજ્જોસવણાકપ્પો-જિણાણ ઉવ્વકોસઓ ચેવ ॥ ૬૭ ॥
સિજ્જાયરપિંદમિ ય-ચાઉજ્જામે ય પુરિસાજિદ્ધે ય । કિદ્ધકમ્પસ્સ ય ક-
રણે-તિદ્ધકપ્પો મજ્ઞિમાણં પિ ॥ ૬૮ ॥ સિજ્જાયરો પહુ વા-તહ સંદિ-
દ્ધો ય હોદ્ધ કાયન્વો । એગો જેગેવિ પહુ-પહુસંદિદ્ધેવિ એમેવ ॥ ૬૯ ॥
સાગારિયસંદિદ્ધે-એગ મણેગે ચંડવક ભયણાઓ । એગ મણેગા વજ્જા-જે-
મેસુ ય ઠાવણ એયં ॥ ૭૦ ॥

અન્નતથ વસેઝ્ઞણં-આવસ્સગચરિમ-મૈન્નહિં કુણદ્ધ । હંતિ તયા દો-
વિ તરા-સત્થાઇસુ અન્નદા ભયણા ॥ ૭૧ ॥ જદ્ધ-જિગંતિ સુવિદિયા-ક-
રંતિ આવસ્સયં તુ અન્નતથા । સિજ્જાયરો ન હોદ્ધ-સુત્તે વ કણ વ સો-
હોદ્ધ ॥ ૭૨ ॥ દાઝ્ઞણ મેદં તુ સપુત્તદારો-વણિજ્જમાદ્ધિ ઉ કારખેદ્ધિ ।

[૬૫] પહેલા અને છેલ્લા તીર્થકરોના વારે સ્થિત માસકલ્પ છે, અને વચલા તીર્થકરોના વારે અસ્થિત માસકલ્પ છે, અને એજ રીતે પશુપણુ કલ્પ પણ ગણાયો. (૬૬) તેમાં પશુપણુકલ્પ સ્થાવરોને ઉત્કૃષ્ટે ચાર માસનો અને જળન્યથી સિતેર દિવસનો છે. તેમાં જિન કલ્પીને ઉત્કૃષ્ટેજ હોય. [૬૭] શ્યાતરપિંડ, ચતુર્થામ પ્રત, પુરુષ જ્યેષ્ઠ કલ્પ, અને કૃતિકર્મ (વંદન વ્યવહાર) કરવાનો કલ્પ એ વચલા તીર્થકરોના વારામાં પણ સ્થિત કલ્પ છે. (૬૮) શ્યાતર તે મંદાનનો માલેક અથવા તેનો હુકમદાર ગણાયો. અનેક માલેક હોય, તો તેમાંના એકને શ્યાતર ગણાયો, એમ તેના હુકમદારો માટે પણ સમજ લેવું. [૬૯] માલેક ગૃહસ્થ અને હુકમદાર એમાં એક અનેકની ચોલંગી છે. ત્યાં માલેક અને હુકમદાર અનેક હોય તે વર્ણવા, અને બધા અનેક હોય, તો એકને વર્ણવું. [૭૦] એક ટેકાણે વસી છેલ્લું આવશ્યક બીજા સ્થળે કરે તો, ત્યારે તે એ સ્થળના માલેક શ્યાતર ગણાય. બાકી સાર્યે ચાલતાંભજના છે. [૭૧] જો સુવિદિત સાધુઓ રાતે જાગતા રહી, સવારે બીજા સ્થળે આવશ્યક કરે, તો તે શ્યાતર ન ગણાય, પણ જો સુષ્ટને પછી બીજા સ્થળે આવશ્યક કરે, તો બન્ને શ્યાતર થાય. (૭૨) જો માલેક

તં ચેવં અશં વ વહ્જ્જ દેસં-સિજ્જાયરો તત્થ સપ્પ હોઈ ॥ ૭૩ ॥

લિંગત્થસ્સવિ વજ્જો-તં પરિહરઓ વ ધુંજઓ વા વિ । જુત્તસ્સ
અજુત્તસ્સ વ-રસાયણો તત્થ દિઠ્ઠતો ॥ ૭૪ ॥ તિત્થયરપ્પડીકુદ્ધો-
અન્નાયં ઉગ્ગમો વિ ય ન સુજ્ઞે । અવિમુત્તિય લાઘવયા-દુલ્લહસિજ્જાઈ
વુચ્છેઓ ॥ ૭૫ ॥ પુરપચ્છિમવજ્જેહિ-અવિકમ્મં જિગવરોહિ લેસેણ । મુ-
ત્તં વિદેહણહિ ય-નય સાંગરિયસ્સ પિંહો ઉ ॥ ૭૬ ॥ વાહુલ્લા ગચ્છ-
સ્સ ઉ-પહમાલિય પાણગાઈકજ્જેસુ । સજ્ઞાયકરણઆઉટ્ઠિયા કરે ઉગ્ગ-
મેગયરં ॥ ૭૭ ॥ દુરિદ્ધે ગેલબ્બંમી-નિમંતણે દવ્વદુલ્લહે અસિવે । ઓ-
મોયરિય પઓસે-મણ ય ગહણં અણુન્નાયં ॥ ૭૮ ॥ અસળાઈયા ચઢરો-
પાઠંઢણ વત્થ પત્ત કવલ્લં । સુદ્ધ સુર કન્નસોહણ-નહરણિયા સાગારિ-

ધર આપીને પછી સકુટુંબ વેપાર વગેરેના કારણે તે અથવા બીજા દેશમાં ગયાઓ જાય,
તો તે ત્યાં હોય ત્યાં નેજા શય્યાતર ગણાય છે. [૭૩] લિંગરથને પણ તે શય્યાતર
વર્જનીય છે, તેને ત્યાગ કરનાર અથવા ભોગવનાર યુક્ત [ઉપયોગવંત] અથવા અયુક્ત
એ સધાગાને તે વર્જનીય છે. ત્યાં રસાયનનો દ્રષ્ટાંત છે. (૭૪) [શય્યાતર ભોગવતાં આ
દોષો છે:—] તીર્થકરનો નિષેધ છે, અન્યાય ગણાય છે, ઉદ્ભ્રમ (આધારકર્મ દોષ) ની
શુદ્ધિ નહિ રહે, નિઃસ્પૃહતા ન રહે, લધુતા થાય, એને દુર્લભ જે વસતિ તે ફરી નહિ મ-
ળતાં તેનો વ્યુત્કેદ થાય. [૭૫] પહેલા તથા છેલ્લા તીર્થકર શિવાય બાકીના તીર્થકરોએ
તથા મહા વિદેહના તીર્થકરો પણ લેશે કરી, કોઈ કારણે આધારકર્મી હજી ભોગવ્યું છે,
પણ સાગારિકપિંડ એટલે શય્યાતરપિંડ ભોગવ્યું નથી. [૭૬] ગચ્છ મોટો હોય, તો
પહેલી પકિત બ્યારે પાણી વગેરે લેવા જાય ત્યારે, તથા સ્વાધ્યાય કરવાની ઉતાવળ હોય,
ત્યારે ઉદ્ભ્રમાદિક અન્યતર દોષ સેવી શકાય છે. (૭૭)

એ પ્રકારની માંદગીમાં, નિમંત્રણમાં, દુર્લભ દ્રવ્યમાં, અશીવ (ઉપદ્રવવાળાં કાળ)
માં, અવભોદરિકામાં (દુર્લક્ષમાં) પ્રદેશમાં અને ભયમાં શય્યાતરના આહારનું મહણ
અનુજાત છે. [૭૮] [શય્યાતરપિંડ કદ કદ વસ્તુ છે તે ગણાવે છે] અશન, પાન,
આદિમ, સ્વાદિમ એ ચાર તથા પાદ પુંજન, વસ્ત્ર, પાત્ર, કંબલ, સૂત્રિ, પુર, કર્ણ શોધ-

યર્પિંદો ॥ ૭૯ ॥ તળ ઢગલ સુર મલ્લગ-સિજ્જા સંથાર પીઢ લેવાઈ
સિજ્જાયરપિંદો સો-ન હોઈ સેહો ચ સોવહિઓ ॥ ૮૦ ॥

શેષાઃ સ્થિતકલ્પાઃ પ્રતીતાઃ

ધિઈ સંવ્વયણજુયાણં-વિસિદ્ધતવસુતસતજુતાણ । હોઈ નવણહ મુળી-
ણં-પરિહારવિસુદ્ધિઓ કપ્પો ॥ ૮૧ ॥ લોભાણું વેયંતો-જો સ્વલુ ઉવ-
સામઓ વ સ્વવઓ વા । સો સુહુમસંયરાઓ-અહસ્વાયા ઉણઓ કિંચિ
॥ ૮૨ ॥ અકસાય મહસ્વાયં-ચરણં છુમત્થકેવલીણં તુ । ઉવસંતસી-
ણમોહે-સંજોગજોગિમિ તં કમસો ॥ ૮૩ ॥ સ્વંતી ચ મહવજ્જવ-મુત્તી ત-
વસંજમે ચ બોધવ્વે । સચ્ચં સોચં, આકિંચણં ચ વંભં ચ જહમ્મો ॥ ૮૪ ॥

સંવરતત્વં.

પુન્નવનિવદ્દં કમ્મં-મહાતવેણં સરંમિ સલિલં વ । નિઝિજ્જહ

નિકા અને નખ રહનિકા (નેણ) એ શય્યાતરપિંડ છે. [૭૯] પરંતુ તણ, ડગળ,
છાર, મલ્લક (શરાવળા)-શય્યા-સંસ્તારક-પીઢ-લેપ વગેરે શય્યાતરપિંડ નથી ગ-
ણાતા તેમજ ઉપધિ (ઉપકરણ) સહિત શિષ્ય પણ શય્યાતર નથી. [૮૦]

બાકીના સ્થિતકલ્પ પાધરા છે.

પરિહાર, વિશુદ્ધિ, કલ્પ, ચારિત્ર, ધૃતિ, સંહનન, તપ, શ્રુત અને સત્તવાન નવ મુનિ-
ઓને હોય. [૮૧] ઉપશમ શ્રેણિવાળો અથવા ક્ષપકશ્રેણિવાળો ન્યારે લોભના અણુઓને
વેદતા હોય, ત્યારે તે સૂક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્ર કહેવાય છે. તે યથાખ્યાતથી કાંઈક ઉણું
છે. [૮૨] છદ્મસ્થ અથવા કેવળિનું અકષાયવાળું ચારિત્ર તે યથાખ્યાત બાણુવું, તે ઉપ-
શાંત-મોહ-ક્ષીણમોહ-સયોગી તથા અયોગી ગુણ સ્થાને અનુક્રમે હોય છે. (૮૩)
ક્ષાંતિ, માર્દવ, આર્જવ, મુક્તિ, તપ, સંયમ, સત્ય, શૌચ, આંકિચન્ય અને બ્રહ્મચર્ય એ
દશ પ્રકારના ચતિધર્મે છે. (૮૪)

(સંવર તત્વ કહ્યું, હવે નિર્જરા કહે છે.)

સખ્ખા તડકાથી તળાવનું પાણી શોષાય તેમ પૂર્વે બાંધેલાં કર્મ જેનાથી નિર્જરે તે

જેન જિણ—વારસહા નિઝરા સાડ ॥ ૮૫ ॥ અણસણ મૂળોયરિયા—વિ-
ચીસંલેવણં રસચ્ચાઓ । કાયકિલેસો સંલીણયાં ઉં વજ્જો તવો હોઈ
॥ ૮૬ ॥ પાયચ્છિતં વિણઓ—વેવાવચ્ચં તહેવ સજ્જાઓ । ઝ્ઞાણં ડસ-
મ્મો વિ ય—અઢ્ઘિતરઓ તવો હોઈ ॥ ૮૭ ॥

નિર્જરાત્વં.

જહ તુપ્પિયસ્સ વંધો—રણ પહસંઠિયસ્સ હોઈ દઢં । તહ રાગ
દોસ જુસ્સ—કમ્મુગા હોઈ તં ચડહા ॥ ૮૮ ॥ પુઠ્ઠં વદ્ધનિધચ્ચં—નિ-
કાઈયં ચ ચિ ચડવિહો વંધો । પયઈદ્વિહ અણુભાગ—પ્પણસમ્પણિ વા
ચડહા ॥ ૮૯ ॥

વંધતત્વં.

જહ કેવણોવલામં—અણાહસંજોગસંજુયાણં પિ । પવલવહલપ્પ-
ઓગા—અચ્ચંતે હોઈ હુ વિજોગો ॥ ૯૦ ॥ તહજિયકમ્માણં પિહુ—વ-
રમુક્કજ્ઞાણહુયવહવસેણ । જો અચ્ચંતવિઓમો—સો મુક્કલો નવવિહો સો

નિર્જરા, તે ચાર પ્રકારની છે. (૮૫) અનશન, ઉનોદરી, વૃત્તિ સંક્ષેપ, રસત્યાગ, કા-
લેશ અને સંલીનતા એ બાહ્યત્વ છે. (૮૬) પ્રાયશ્ચિત, વિનય, વૈશ્યાવલ, સ્વાધ્યો-
ધ્યાન, અને ઉત્સર્ગ એ અભ્યંતર તત્વ છે. [૮૭]

નિર્જરા તત્વ કહ્યું, હવે બંધ તત્વ કહે છે.

જેમ રસ્તે રાખેલા તૂટ્યા [ઘીના ડબ્બા] ઉપર રજ વળગી મળ્યુત બંધાય છે
તેમ રાગ દ્વેષયુક્ત જીવને કર્મોનો બંધ થાય છે, તે ચાર પ્રકારે છે. [૮૮] સ્પૃષ્ટ, બંધો
નિધત અને નિકાચિત એમ ચાર પ્રકારનો બંધ છે, અથવા પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, અનુભવ,
અને પ્રદેશના બેઢે કરી ચાર પ્રકારનો બંધ છે. [૮૯]

બંધ તત્વ કહ્યું, હવે મોક્ષ તત્વ કહે છે.

જેમ અનાદિ સયોગથી સંયુક્ત રહેલા કંચન અને ઉપલનો પ્રબળ પ્રયોગથી
અત્યંત વિયોગ થાય છે, તેમ જીવ અને કર્મોનો મુક્તિપ્રાપ્તિ અગ્નિના યોગે કરીને જે
અત્યંત વિયોગ થાય તે મોક્ષ. તે ત્રણ પ્રકારે છે—વિચારવાનો છે. (૯૦-૯૧) સત્પદ-

૩ ॥ ૧૧ ॥ સંતપયપરૂવણયા-દ્રવ્યપમાણં ચ સ્વિષ્ણુસંગા ય । કાલો ય
અંતરં ભાગ-ભાવ અપ્પાવહું ચેવ ॥ ૧૨ ॥ સંતં સુદ્વપથતા-વિજ્ઞંતં
સ્વકુમુમં વ ન અસંતં । મુક્ષુ તિ પયં તસ્સ ૩ પરૂવણા મગ્ગનાર્થિ
॥ ૧૩ ॥ નરગઈ પરિણિદિતસમન્વ-સન્નિ અહર્યાયસ્વદ્યસંમત્તો । મોક્ષો
પહાકેવલિ-દંસનનાળે ન સેસેમ્મ ॥ ૧૪ ॥ (દારં) દ્રવ્યપમાણં સિ-
દ્ધાણ-જીવદન્ત્રાણિ હંતિ ણંતાણિ । લોગસ્સ અસંસ્વંસો ઇમો સવ્વેવિ
સ્વિત્તિમિ ॥ ૧૫ ॥

ફુલણા અહિયા કાલો-ઇગ સિદ્ધ મવિક્ષ્વ સાઇઓળંતો । પઢિ-
વાયાભાવાઓ-સિદ્ધાણં અંતરં નરિય ॥ ૧૬ ॥ સવ્વજિયાણ મળંતે-ભામે
તે તેસિ દંસણં નાણં । સ્વદ્ય ભાવે પરિણામિયે ચ પુણ હોઇ જીવચં
॥ ૧૭ ॥ થોવા નપુંસસિદ્ધા-થીનરસિદ્ધા કમેણ સંસ્વગુણા । ઇય મુક્ષ-
વત્ત મેવ-સંસ્વેવેણં સમક્ષાયં ॥ ૧૮ ॥ આહારે આધેઓ વચારઓ રિય

પ્રશ્નપણું, દ્રવ્યપ્રમાણું, ક્ષેત્ર, સ્પર્શના, કાળ, અંતર, ભાગ, ભાવ અને અલ્પબહુત્વ એ નવ પ્રકાર છે. [૬૨] મોક્ષ એ શુદ્ધ પદ છે, માટે તે વિદ્યમાન છે. આકાશ કુસુમતી માફક પ્રવિદ્યમાન નથી, તેની માર્ગભ્રુદિક દ્વારે પ્રશ્નપણું કરી શકાય છે. [૬૩] નરિયતિ, પચે-વિદ્ય, ત્રસી, ભવ્ય, સંતિ, યથાખ્યાત, ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વ, અનાહાર, કેવળજ્ઞાન અને કેવળ જ્ઞાનમાં મોક્ષ છે, ખીજી સ્થિતિમાં મોક્ષ નથી. (૬૪) દ્રવ્ય પ્રમાણમાં અનંત જીવ દ્રવ્ય છે એ ક્ષેત્ર પ્રમાણમાં સર્વે સિદ્ધ લોકના અસંખ્યાતમા ભાગમાં રહેલા છે. [૬૫] સ્પર્શના ક્ષેત્રિ કરતાં કંઈક અધિક છે, કાળ એક સિદ્ધની અપેક્ષાએ સાદિ અનંત છે, પ્રતિપાતનો અભાવ હોવાથી સિદ્ધોમાં અંતર દાર નથી. (૬૬) ભાગદારમાં સર્વ જીવના અનંતમે જ નેગે સિદ્ધ છે, ભાવદારમાં તેમજ જ્ઞાનદર્શન ક્ષાયિક ભાવમાં છે, અને જીવપણું પારિણામિયક ભાવમાં છે. (૬૭) અલ્પબહુત્વદારમાં સૌથી થોડા નપુંસક સિદ્ધ છે, તેથી સંખ્યાતગણા સ્ત્રી સિદ્ધ, અને તેથી સંખ્યાતગણા પુરુષસિદ્ધ છે, એ રીતે સંક્ષેપે મોક્ષતત્ત્વ બંધી બતાવ્યું. [૬૮] આધારમાં આધેયના ઉપચારથી ઇલાં મોક્ષ શબ્દે કરી સિદ્ધ બન-

મુક્તસદેશ । વર્ચ્ચંતિ ફુલં સિદ્ધા - તે પુણ પનરસવિહા એવં ॥ ૯૯ ॥
 જિણસિદ્ધ અજિણસિદ્ધા-તિત્થસિદ્ધા અતિત્થસિદ્ધા ય । તિત્થંમિ વટ્ટ-
 માણે-જે સિદ્ધા તિત્થસિદ્ધા તે ॥ ૧૦૦ ॥ તિત્થે અવટ્ટમાણે-જાડસર-
 નાણા મુણિયત્તા । જે સિદ્ધિપયં પત્તા-અતિત્થસિદ્ધા ડ તે નેયા
 ॥ ૧૦૧ ॥ સયમેવં બુદ્ધસિદ્ધા-તહેવ પત્તેયબુદ્ધસિદ્ધા ય । પદમા દુ-
 ણે-તિત્થયરા તદિયરા અવરે ॥ ૧૦૨ ॥ તિત્થયરદ્વજ્જિયાણં-બોહી ડ
 મુયં ચ લિંગં ચ । નેયાઈ તેસિ બોહી-જાડસરનાણા હોઈ ॥ ૧૦૩ ॥
 મુહપુસ્સી રયહરણં કપ્પતિગં સત્તપાયનિજ્જોગો । હ્યં બારસહા ઉવહી-હ
 સયંબુદ્ધસાહૂણં ॥ ૧૦૪ ॥ હવઈ હમેસિ મુળીણં પુન્વાહીયં મુયં અ-
 નેયં । જઈ હોઈ દેવયા સં લિંગં અપ્પઈ અહં નં મુરુણો ॥ ૧૦૫ ॥

જઈ ષગાગી વિ હું વિહરણક્ષમો તારિસીં વ્વ સે હચ્છા । તા
 કુણઈ ત મન્નહ ગચ્છવાસ પણુસરઈ નિયમેણ ॥ ૧૦૬ ॥ પત્તેયબુદ્ધસાહૂણ
 હોઈ વસહાઈદંસણા બોહી । પુત્તિયરયહરણેહિં-તેસિ જહન્નો દુહા ઉવહી

જુવા. તે પંદર પ્રકારે છે:— (૯૯) જિનસિદ્ધ, અજિનસિદ્ધ, તીર્થસિદ્ધ, અતીર્થસિદ્ધ, તીર્થ વર્તતાં જે સિદ્ધ થયા તે તીર્થ સિદ્ધ નાજુવા. (૧૦૦) તીર્થ પ્રવર્ત્યા અગાઉ જાતિ સ્મરણાદિકર્ત્તી તત્વ નાજીને જે સિદ્ધપદ પામ્યા, તે અતીર્થસિદ્ધ નાજુવા. (૧૦૧) પોતાની મેળે સિદ્ધ થાય, તે સ્વયંબુદ્ધ તેમજ પ્રત્યેકબુદ્ધ સિદ્ધ કહેવાય છે. સ્વયંબુદ્ધ એ પ્રકારે છે; તીર્થંકર તથા બીજા. (૧૦૨) તીર્થંકર સિવાયના સ્વયંબુદ્ધોની બોધિ, ઉપશ્રુત અને લિંગ નાજુવાના છે—તેમને બોધિ જાતિ સ્મરણાદિકર્ત્તી થાય છે. [૧૦૩] મુખવસ્ત્રિકા, રત્નેહરજી, ત્રણ કલ્પ, સાત પાત્ર એમ સ્વયંબુદ્ધ સાધુઓને બાર પ્રકારની પધિ હોય છે. (૧૦૪) તેમને પૂર્વાધીત શ્રુત હોય અગર નહિ પણ હોય અને જે શકમાં દેવતા હોય, તો તેને લિંગ આપે છે, અને તે ન હોય તો ગુરૂ લિંગ આપે [૧૦૫] જે સ્વયંબુદ્ધ એકલો વિચરવા સમર્થ હોય અગર તેવી તેની ઇચ્છા હોય, તેમ કરે છે, નહિ તો નિયમા ગચ્છમાં વાસ કરે છે. (૧૦૬) પ્રત્યેક બુદ્ધસાધુઓ વૃષભાદિક નેવાથી બોધિ થાય છે, અને તેમને જઘન્યપણે મુખ વસ્ત્રિકા અને રત્નેહરજી

॥ ૧૦૭ ॥ મુહપત્તી રચરણં-બ્રહ્મ સત્તય પત્તચાઇ નિજ્જોગો । ઉક્કોસો-
વિ નવવિહો-સુણં પુણો પુવ્વભવપદિયં ॥ ૧૦૮ ॥ ઇક્કારસ અંગાઈ-જ-
હન્નઓ હોઈ તં તહુક્કોસં । દેસેણ અસંપુન્નાઈ-હુંતિ પુવ્વાઈ દસ ત-
સ્સ ॥ ૧૦૯ ॥ લિંગં તુ દેવયાં દેઈ-હોઈ કડયાવિ લિંગરહિઓ વિ ।
પહાગિ ચિય વિહરઈ-નો ગચ્છહ ગચ્છવાસે સો ॥ ૧૧૦ ॥ તહ બુદ્ધ-
દ્વાપ્પયાસિદ્ધા-નપુંસલિંગમિ ઇત્થિલિંગમિ । નરલિંગં તહ સિદ્ધા-ગિહ અન્ન-
સિલ્લગસિદ્ધા ય ॥ ૧૧૧ ॥ તે હહ એગગસિદ્ધા-ઇક્કિક્કા ઇક્કસમય-
દ્વા જે । ઇક્કસમય અણેગે-જે સિદ્ધા ણેગસિદ્ધા તે ॥ ૧૧૨ ॥ એ-
વાપ્પં સુયવિયારો-જયંતિ ! સલ્લસિરજ્જુતિપંભારો । નિર્વંપિ જસ્સ રુચ્ચ-
તે ણો મુચ્ચહ સત્તિ કમ્મેહિં ॥ ૧૧૩ ॥

તણં સા જયંતી સમણોવાસિયા સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ
સુત્તયં ધમ્મં સુચ્ચા નિસમ્મ હદ્ધતુઠ્ઠા સમણં (૩) વંદઈ નમંસઈ—એ-

જે ઉપધિ હોય છે, અને ઉત્કૃષ્ટપણે તેમને મુખ્યચરિત્ર, રત્નેહરણ અને સાત પદ્મના
પદ્મરણ એમ નવ ઉપધિ હોય છે, અને તેને પૂર્વભવપદિત શ્રુત આ પ્રમાણે હોય છે.
(૧૦૭-૧૦૮) જઘન્યથી તેને અગીયાર અંગ હોય છે, અને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા
કેશપૂર્વ હોય છે. [૧૦૮] પ્રત્યેકજુદને લિંગ તો દેવતાં આપે છે, અથવા તે લિંગ રહિત
જુદ હોય છે, અને તે એકાકીજ વિચરે છે, પણ ગચ્છવાસમાં જતો નથી [૧૧૦]
આ રીતે જ બેદ થયા, વ્યાક્રીનાં બેદ કહે છે.) જુદબોધિકસિદ્ધ, નપુસકલિંગસિદ્ધ,
લિંગસિદ્ધ, પુરુષલિંગસિદ્ધ, ગૃહિલિંગસિદ્ધ, અન્યલિંગસિદ્ધ, અને સ્વલિંગસિદ્ધ તથા
એક એક સમયે સિદ્ધ થાય છે, તે એક સિદ્ધ, અને એક સમયે અનેક સિદ્ધ થાય, તે
એક સિદ્ધ. [એમ સિદ્ધતા પંદર બેદ છે] [૧૧૧-૧૧૨] હે જ્યંતિ ! ઇત્યાદિ
થી ઉછળતી યુક્તિના જોરવાળો શ્રુત વિચાર નિત્ય જોને રહે છે, તે કર્મોથી ઝટ મુક્ત
થાય છે. [૧૧૩]

ત્યારે તે જયંતી શ્રમણોપાસિકા શ્રમણુ મહાવીરની પાસે ધર્મ સાંભળી

વં વ્યાસિ:—

કહમં મંતે જીવા ગરુપત્તં હમ્વ માગચ્છંતિ ?

જયંતી, પાળાહવાણં જાત મિચ્છાઠંસણસલ્લેખં.

ભવસિદ્ધિયત્તળં મંતે જીવાણં કિં સહાવઓ પરિણામઓ ?

જયંતી, સહાવઓ, નો પરિણામઓ.

સન્વેવિ ણં ભવસિદ્ધિયા જીવા સિજ્ઞિસ્સંતિ ?

હંતા જાવ સિજ્ઞિસ્સંતિ.

જહણં મંતે સન્વે ભવસિદ્ધિયા જીવા સિજ્ઞિસ્સંતિ તમ્હાણં ભવ
સિદ્ધિયવિરહિણ લોણ ભવિસ્સહ ?

નો ઇણદ્દે સમદ્દે.

સે કેણદ્દેણં મંતે યવ મુચ્ચહ—“સન્વેવિ ણં ભવસિદ્ધિયા જી
સિજ્ઞિસ્સંતિ નો ચેવણં ભવસિદ્ધિયજીવવિરહિ લોણ ભવિસ્સહ ?”

હૃદયે યદ્ય તેમને વાંદી નમીને આ રીતે પૂછવા લાગી.

હે પૂન્ય ! જીવો ભારેપાણું કેમ પામે છે ?

હે જયંતી ! પ્રાણાતિપાત અને યાવત્ મિથ્યાદર્શન શલ્યથી.

હે પૂન્ય ! ભવસિદ્ધિપણું જીવોને સ્વભાવથી હોય છે કે, પરિણામથી ?

હે જયંતી ! સ્વભાવથી, પરિણામથી નહિ.

શું સર્વ ભવસિદ્ધિ યા જીવ સિદ્ધિ પામશે ?

હા, યાવત્ સિદ્ધિ પામશે.

ન્યારે હે પૂન્ય ! સર્વ ભવસિદ્ધિ યા જીવો સિદ્ધ થશે, ભારે લોક તેનાથી આ
થઈ જશે કે કેમ ?

ના, એમ નહિ બને.

હે પૂન્ય ! એમ કેમ કહો છો કે, સર્વ ભવસિદ્ધિ યા જીવો સીજશે છતાં તે
નાથી લોક ખાલી નહિ થશે ?

સે જહાનામણ સવ્વાગાસસેઢી સિયા અણાઈયાં અણવદમ્મા પેરિચા (એકપ્રદેશિકત્વેન વિષ્કંભાભાવેન પરિમિતા) પરિવુઢા (શ્રેણ્યંતરૈઃ પરિકરિતા), સા ણં પરમાણુપુગ્ગલમણ્હિં સ્વંધેહિં સમણ [૨] અવહીરમાણી [૨] અણંતાહિં ઉસ્સપ્પિણીઓસપ્પિણીહિં અવહીરઈ, નો ચેવ ણં અવહરિયા, -સે ણ્ણણ્ણેણં જયંતી ? એવં વુચ્છઈ “ સવ્વેવિ ણં જાવ મ-વિસ્સઈ. ”

સુતત્તં મંતે સાહુ, જાગરિયત્તં સાહુ ?

જયંતિ, અત્યેગઈયાણં જીવાણં સુતત્તં સાહુ-અત્યેગઈયાણં જીવાણં જાગરિયત્તં સાહુ.

સે કેણ્ણેણં (તં ચેવ)

જયંતી, જે રૂપે જીવા અહમ્મિયા અહમ્માણુયા અહમ્મિહા અહમ્મક્વાઈ અહમ્મોવજીવી અહમ્મપલોઈ અહમ્મફલજ્જણા અહમ્મસીલસમુદ્ધાયારા અહમ્મેણં ચેવ વિત્તિં કલ્પેમાણા વિહરંતિ-ણ્ણસિ ણં સુત્તં સાહુ.

એમ એક સર્વોક્કાશની અનાદિ અનંત એક પ્રદેશની હોવાથી વિષ્કંભ રહિતપણે પરિમિત અને બીજી શ્રેણીઓથી પરિવૃત્ત શ્રેણી હોય, તે પરમાણુ પુદ્ગલોથી તથા રક્તોથી સમય સમય એવંચતા જન્મ્યે, તો અનંત ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીઓ જતાં, પણ અપરિવર્ત ન થાય તે કારણે હે જયંતી ! એમ કહેવાય છે.

હે પૂન્ય ! સુતાપણું સારું કે જગતાપણું સારું ?

હે જયંતી ! કેટલાએક જીવોનું સુતાપણું સારું છે, અને કેટલાએક જીવોનું જગતાપણું સારું છે.

હે પૂન્ય ! એમ કેમ કહો છો ?

હે જયંતી ! જે જીવો અધર્મી, અધર્માનુસત, અધમિષ્ટ, અધર્મ મોહનાર, અધર્મથી ઉપજીવિકા ચલાવનાર, અધર્મના જોનાર, અધર્મ રૂળ ઉપાર્જન કરનાર, અધર્મ શીળ આચરવાળા અને અધર્મથીજ પેટ ભરતાં રહે છે, તેઓનું સુતાપણું સારું, કેમકે એ જીવો

जयंती ! जे इमे जीवा धम्मिया जाव धम्म्येणं चेव विंत्ति कप्पे
माणा विहरेति—एएसिणं जीवाणं जागरियत्तं साहु. एएणं जीवा जा
रासमाणा बहूणं पाणाणं [४]. अदुक्खणयाए जाव अपरियावणया
वट्ठंति—एएणं जीवा जागरा समाणा अप्पाणं वा परं वा तदुभयं व
वहूहिं धम्मियाहिं संजोयणाहिं संजोइत्तारो भवंति—एएणं जीवा जागरा
समाणा पुठवरत्तावरत्तकालसमयंसि धम्मजागरियं जागरइत्तारो भवंति—
एएसिणं जीवाणं जागरियत्तं साहु.

से एणद्वेणं जयन्ति ! एवं बुद्धइ अत्येगइयाणं जीवाणं सुत्तं
साहु, अत्येगइयाणं जीवाणं जागरियत्तं साहु.

હે જ્યંતી ! એ જીવો ધાર્મિક અને સવત્તર્ક થઈને પેટ ભરતા થકા વિચરે છે, તે જીવોનું જાગવું સારું છે, કેમકે એ જીવો જાગતા થકા ધણાં પ્રાણીઓને દુઃખ પડે છે, તે આપણા વચ્ચે વર્તે છે, એ જીવો જાગતા થકા પોતાને, પરને અને બીજાને ધણી ધાર્મિક યોજનાઓમાં જોડતા રહે છે, એ જીવો જાગતા થકા પાછલી રાતે ધર્મ જાગરણ જાગતા રહે, સાટે એ જીવોનું જાગૈતાપણું સારું.

એ કારણે હે જ્યંતી ! એમ કહેવાય છે કે, કેટલાક જીવેનું સ્વતાપણ સારું
અને કેટલાકનું જાગતાપણું સારું.

एवं बलियस्तं दुब्बलियत्तं. नवरं, एएणं जीवा बलिया समाणा बहुहिं चउत्थछट्ठमदसबाइएहि विचित्तवोकम्मेहि अण्णाणं भावेमाणा विहरंति.

एवं दक्खतं आलसियत्तं नवरं, एएणं जीवा दक्खा समाणा बहुहिं आयरियवेयावच्चेहिं उवज्झायथेरसेहगिलाण तवस्सिकुलगणसंध-
साहम्मियवेयावच्चेहिं अत्ताणं संजोइतारो भवंति (इति)

इय जिणवरपुहकमलाउ निग्गयं सुहुमअत्थमयरंदं । अमरी इव
रुइसारं-पियइ जयंती अतिप्पंती ॥ १ ॥ अह सा दढसमत्ता-उदयण मा-
पुच्छिउं अवविरत्ता । पक्वज्जइ पक्वज्जं-पच्चक्खिय सव्वसावज्जं ॥ २ ॥
इकारस अंगधरा-बंधुरसद्धा विमुद्धचरणभरा । निहणेवि कम्मजालं-
पा ठाणं सुहाविसालं ॥ ३ ॥

इति शुचिशुचिरां रुचिं दधत्या—

शिवसुखमक्षयमाश्रितं जयंत्या ।

એ રીતે ગુણવાનપણું તથા દુર્બલપણુ માટે પણ ગાણુ. વિશેષ એ કે, તેવા ગુણવાન છવો એથ, છટ્ઠ, આઠમ, દશમ વગેરે વિચિત્ર તપક્ષમથી આત્માને ભાવતા થકા પ્રેયરે છે.

એ રીતે ઉદ્ધોગીપણું અને આગસુપણું પણ ગાણુ. વિશેષ એ કે, એવા ઉદ્ધોગી છવો આચાર્ય—ઉપાધ્યાય—સ્થવિર—શિષ્ય—જ્ઞાન—તપસ્વિ—કુળ—ગણુ—સંધ અને ધર્મિના વૈવાઘ્યથી પોતાને બેઠે છે. [૧] આ રીતે જિનેશ્વરના મુખકમળથી નીકળેલ આર્થશ્વ મકરંદને ભમરીની માફક રૂચિ પૂર્વક જયંતી અતૃપ્તપણે પીતી હતી, હવે તે સમ્મકત્વવાળી જયંતી ભવથી વિરક્ત થઈ ઉદયનને પૃથ્વી સર્વ સાવણ ત્યાગ કરી પ્રત્યા લઈ અચાર અંગ શીખી મનોહર શ્રદ્ધા અને નિર્મળ ચારિત્ર પાળી કર્મ ગળી રીતે સુખ ભરપૂર સ્થાન પામી. [૨-૩] આ રીતે અગ્નિ માફક પવિત્ર રૂચિને, ધારતા જયંતી અક્ષય શિવ સુખ પામી, *માટે તમે પણ સંસારના ભયથી કરીને તે આપત સર્વ.

ભવ ભવમયમારમીતચિત્તા—

ભવત તદ્વ કૃતાશયાઃ સમંતાત્ ॥ ૪ ॥

॥ ઇતિ જયંતીકથા ॥

ઇત્યુક્તો ગુણવતો જિનવચનરૂચિરિતિ પંચમો ભેદ—સ્તદુક્તૌ ચ સમર્થિતં તૃતીયં ગુણવાનિતિ ભાવશ્રાવકલક્ષણ—મધુના ઋજુવ્યવહારીતિ ચતુર્થે તદાહ.

(મૂલં.)

ઋજુવ્યવહારો ચડહા—જહત્યમ્ભણં અવંચિગા કિરિયા ।

હુંતાવાયપગાસણ—મિત્તીભાષો ય સન્ભાવા ॥ ૪૭ ॥

(ટીકા)

ઋજુ પ્રગુણં વ્યવહરણમૃજુવ્યવહારો ભાવશ્રાવકલક્ષણગુણશ્ચતુર્દા

પ્રયત્નથી આશય આધી. (૪)

એ રીતે જયંતીની કથા છે.

આ રીતે ગુણવાનનો જિનવચનરૂચિર પાંચમો ભેદ કહેા, તે કહેતાં ત્રીજું ગુણવાનપણરૂપ ભાવ શ્રાવકનું લક્ષણ કહ્યું, હવે ઋજુવ્યવહારરૂપ એકું લક્ષણ કહે છે.

મૂળનો અર્થ.

ઋજુવ્યવહાર ચાર પ્રકારે છે:—યથાર્થભણન, અવંચક્રિયા, છતા અપરાધનો પ્રકાશ અને ખરો મૈત્રીભાવ. (૪૭)

ટીકાનો અર્થ.

ઋજુ એટલે સરલ ચાલવું તે ઋજુવ્યવહાર, તે ચાર પ્રકારનો છે, જેમકે એક તો યથાર્થભણન એટલે અવિસંવાદિ બોલવું, તે ધર્મની બાબતમાં અથવા કવચિક્રમમાં અગર

ચતુઃપ્રકારો ભવતિ—તથા—યથાર્થભજનમવિસંવાદિવચન—ધર્મવ્યવહારે
ક્રયવિક્રયવ્યવહારે સાક્ષિવ્યવહારાદૌ વા અસ્ય ભાવાર્થઃ—

પરવંચણબુદ્ધીઐ ધમ્મ મધમ્મં અધમ્મ મવિ ધમ્મં । ન ભર્ણતિ મા-
વસદ્ધા—ભર્ણતિ સત્ત્વં ચ મહુરં ચ ॥ ૧ ॥ કયવિક્રયસદ્દીપ્તિ-જળ-
બ્ધિયં કહતિ નહુ અગ્ધં । સત્ત્વિત્તેવિ નિહત્તા ન અગ્ધા વાઇળો
હુંતિ ॥ ૨ ॥ રાયસમાદ ગયાવિ હુ-જળં ન દૂસંતિ અલિયમણિપ્પિં ।
ધમ્મોવદ્ધાસજળગં—વયળં વજ્જંતિ ધમ્મરયા ॥ ૩ ॥

કમલશ્રોષ્ટિવત્.

તત્કથા ચૈવં.

इह विजयपुरे नगरे—न गरीयःसंपदापरित्यक्ते । आसीद्दासी-
कृतरिपु-भूपो भूपो यशोजलधिः ॥ १ ॥ जिनधर्मसारसहकार-कीरसदृशः
सुसत्यवचनकृतः । नगरश्रेष्ठी कमलः—कमलश्री प्रणयिनी तस्य ॥ २ ॥
पुत्रस्तयोश्च विमलो—नाम्ना निजचेष्टया पुनः समलः । दोषाकरः

સાક્ષી ભંરવામાં. એનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છે:—

પરને ઠગવાની બુદ્ધિથી ધર્મને અધર્મ અથવા અધર્મને ધર્મ ભાવ આવડો નહિ
કહે, પણ સાચું અને મધુર બોલે છે. [૧] ક્રયવિક્રયના સાટાઓમાં પણ ઓછું અદકું
મૂલ્ય નથી કહેતા, વળી સાક્ષિ તરીકે બોલાવ્યા થકા અન્યથાવાદિ થતા નથી. (૨) રા-
જસભામાં ગયા થકા પણ બોલું બોલીને કાષ્ટને દૂષિત કરતા નથી, તેમજ ધર્મને લજવ-
નાર વાક્ય ધર્મરાશી ભાવ આવડો બોલતા નથી. (૩) કમળશેઠની માફક.

કમળશેઠની કથા આ રીતે છે.

ઇહાં ઘણી રીદિવાળા વિજયપુર નગરમાં દુશ્મન રાજ્યએને હાસ કરનાર યશોજ-
લધિ નામે રાજા હતો. (૧) ત્યાં જિનધર્મરૂપી ઉત્તમ આંખામાં પોપટ સમાન અને
સત્યવાદી કમળ નામે નગરશેઠ હતો, તેની કમળશ્રી નામે સ્ત્રી હતી. [૨] તેમનો વિ-
મળ નામે પુત્ર હતો, પણ તેની ચૈષ્ટાથી તો મળ સહિતજ હતો, જે માટે ચંદ્ર કળાએનો

કુલાનાં—કુલસભ્ય તથાપિ નહિ સોમઃ ॥ ૩ ॥ વારયતોપિ પિતુઃ સ તુ
 વૃષભગર્જૈરુચિતપણ્યમાદાય । મલયપુરે સોપારક—સીમપુરેઽગાત્ સ્થલ-
 પ્યેન ॥ ૪ ॥ વિક્રીય તત્ર નિજપણ્ય-મન્યદાદાય નિજપુરાભિમુલ્લે ।
 સહિ યાવદ્ચલદ્ચલાં—ચલયન્નિવ વૃષભપદપાતૈઃ ॥ ૫ ॥ તાવદ્-
 કાલયનાધન—ધનમુક્તજલૈઃ પ્રપૂરિતા માર્ગાઃ । કતિપયદિનાનિ સોઽસ્યા-
 ત્-તત્રૈવચ્છાદનીં કૃત્વા ॥ ૬ ॥

અથ સાગરાભિધાનઃ—સાગરમુત્તીર્ય તત્ર સંપ્રાપ્તઃ । નિજનગરવ-
 ણિક્ દદૃશે—વિમલે નૈવં સ ઉક્તશ્ચ ॥ ૭ ॥ મદ્રૈહિ નિજં નગરં—યા-
 વો જમકમપિ સાગરોપ્યાહ । આગમયસ્વ સત્ત્વે મે—પક્ષં સોપ્યાખ્ય
 દામે તિ ॥ ૮ ॥ અથ સાગરસ્ય પણ્યં—વિનિમેયયતોઽતરા કમલસૂતુઃ ।
 જગ્રાહ હસ્તસંજ્ઞાદિના સહસ્રાણિ દશ હેન્નઃ ॥ ૯ ॥ સાગરવિમલૌ તુ-
 રગા—રુદૌ તૌ સોમર્ભમણુકલિતૌ । સ્વપુરમભિ સોમર્ભોમા—વિવેહ ચલિતૌ

કુળગૃહ છતાં પણ દોષનો અંકર નથી કિંતુ દોષાકરજ છે. [૩] તેને આપે વારતાં છતાં
 પણ તે બળદો ઉપર યોગ્ય માલ બાંધીને સોપારાના સીમાડે આવેલા મલયપુરમાં સ્થળ-
 મર્જે આવી પહોંચ્યો. (૪) ત્યાં તે પોતાનો માલ વેંચી તે બદલ બીજે માલ લઇ પોતાના
 નગર સન્મુખ બળદોના પગોના ધક્કાથી બાણે જમીનને ધ્રુજવડો હોય, તેમ પાછો વળ્યો.
 [૫] તેવામાં અકાળે વરસાદ થતાં તેના પાણીથી રસ્તાઓ પૂરાઇ ગયા, તેથી તે કેટલાક
 દિવસ લંબી ત્યાંજ તંબુ મારીને રહ્યો. [૬] એવામાં તેના નગરનો રહીશ સાગર નામે
 બીજે વાણીયો સાગર ઉતરીને ત્યાં આવ્યો, તેને જોઇ વિમળ તેને કહેવા લાગ્યો કે—
 (૭) હે ભદ્ર ! આવો આપણે જાથે મળીને પોતાને નગરે જઇએ. સાગર બોલ્યો—
 હે મિત્ર ! મારા પક્ષમાં આવ, એટલે વિમળે તે પ્રમાણે કબુલ કર્યું. [૮] હવે કમળનો
 પુત્ર વિમળ સાગર શેઠનો માલ વેંચાવો, તેમાં હસ્ત સંજ્ઞાદિકથી દશ હજાર સોનામંદોર
 પચાવી ગયો. (૯) પછી કામ પૂરું થતાં તે બંને સોમ અને ભોમની માફક સૌમ્ય અને
 ભીમ ગુણવાળા ધોડાપર ચઢી પોતાના નગર તરફ ચાલ્યા. [૧૦] તેઓ પોતાના નગર

વિહિતકાર્યૌ ॥ ૧૦ ॥ યાવન્નિજનગરસમીપ—મગમતાં તાવ દાયયૌ ક-
મલઃ । સૂનોઃ સંસુસ્વમેતૌ—પ્રણેમતુસ્તસ્ય પદકમલં ॥ ૧૧ ॥ ચેલુ
સ્ત્રયોપિ સમમેવ—સાગરઃ સ્માહ તદનુ હે મિત્ર । દૃષ્ટવદદૃષ્ટમપિ તે-
કિંચન કથયામિ શુદ્ધમતે ॥ ૧૨ ॥ કિંચિદિતઃ પરતઃ સ્વલુ-ગચ્છતિ
ગંત્રી મૃતા પ્રધાનામૈઃ । સ્વેટયતિ તાં ચ વિમ્બો—નિકૃષ્ટકુષ્ઠપસરવિધુરઃ ॥ ૧૩ ॥
તત્રચ દક્ષિણપક્ષે—સમસ્તિ યુક્તો ગલિઃ સુરભિસન્નુઃ । સ્વંજશ્ચ વામચરણે
વામે પાર્શ્વે વહતિ દૃષધઃ ॥ ૧૪ ॥ સ્વેટયતિ ચરણચારી—વેલ્લકગંત્રીમ-
સંસ્પૃશન્ શ્વપચઃ । કસ્યાપિ વધૂ રુષ્ટા—પથ્થાદાગાત્તનયગર્ભા ॥ ૧૫ ॥
કૃતકુંકુમાંગરાગા—વકુલશ્રીદામવિરચિતવતંસા । સત્રણદેહા રક્તો—ત્તરીય-
કા પ્રસવિની શીઘ્રં ॥ ૧૬ ॥ વેલ્લકગંત્ર્યારુદ્ધા—સા ગચ્છતિ તદનુ કમ-
લસુત ઉચ્ચે । જ્ઞાનીવ કિમિતિ જલપસિ—વિકલ્પસંકલ્પનાવિકલં ॥ ૧૭ ॥

યતઃ

પાસે આઘ્યા, તેવામાં પુત્રની સામે કમળ શેઠ આઘ્યો, એટલે એ બંને જણ તેને પગે
લાઘ્યા. [૧૧] પછી તે ત્રણે જણ સાથે ચાલ્યા, તેવામાં સાગર બોલ્યો કે, પવિત્ર મતિ-
વાળા હે મિત્ર ! હું તને દીઠેલા માફક કંઈક અણદીકું પણ કહું છું. (૧૨) અહીંથી
કંઈક છેટે સારી કેરીઓથી ભરેલી ગાડી જાય છે, તેને કાઢથી પીડાયલો આહણુ ખેડે છે.
[૧૩] તેમાં સવળી બાજુમાં ગલિ [આંધળો] બેસે નેતરેલો છે, અને ડાબી બા-
જુમાં લંગડો બળદ નેતરેલો છે. (૧૪) ગાડીની પાછળ તેને અડક્યા વગર આંડળ
પગે ચાલતો જાય છે, વળી કાઢકની વહુ સગર્ભા છતાં રીસાધને પાછી વળી છે, તેણીના
ગર્ભમાં છોકરો છે. (૧૫) તે સ્ત્રીનાં અંગે કુંકુમ ચોપડેલ છે, બકુલનાં ફૂલની માળા
તેણીએ માથામાં પહેરી છે, તેના શરીરે ગુમડાં થયેલાં છે, તેમી સાડી લાલ છે, અને જ-
લદી જણનારી છે. [૧૬] તે આછ તે ગાડી ઉપર ચડેલી છે, ત્યારે કમળનો પુત્ર
બોલ્યો કે, તું જ્ઞાનીની માફક શક લાઘ્યા વગર આમ કેમ બોલે છે ? (૧૭) જે માટે
મૂર્ખ માણસો તો મુખ મળેલું હોવાથી યદ્વાતદ્વા ગમે તે બકે છે, પણ તારા જેવા પોતાને

મુખમસ્તીતિ વક્તવ્યં—યદ્વા તદ્વા પિ બાલિશાઃ । જલપંતિ ન જિ-
તાત્માનો—વિશેષેણ ભવાદૃશાઃ ॥ ૧૮ ॥ સાગરઃ સ્માઢ હેઞ્ચાત-રઞ્ચાંત મુ-
દિતં મયા । શક્યતે નાન્યથા કર્તુ—કથંચિચ્છુદ્દેહતુવત્ ॥ ૧૯ ॥ હસ્તે
સત્કંકણે પ્રાપ્તે—કાર્યં કિં દર્પણેન વા । પ્રત્યાસન્નૈવ સા ગંત્રી—યાતિ
મિત્ર વિનિશ્ચિતું ॥ ૨૦ ॥ વિમલોઽવોચ દેવં કિં—ધૃષ્ટતામવલંબસે । સ
પ્રોચે ધૃષ્ટ એવા સિ—ત્વયા ધૃષ્ટેન વચ્મિ યઃ ॥ ૨૧ ॥ વિમલ સ્તદ્દને લુ-
બ્ધઃ—પ્રોચે સત્યમિદં યદિ । તતે સ્યાન્મમ સર્વસ્વં—તાવકં ત્વન્યથા
મમ ॥ ૨૨ ॥ ક્રુધ્યં સ્તદ્વચસા હત્ય—હસ્તં હસ્તેન સાગરઃ । ષભાષે
કમલં શ્રેષ્ઠિન્—સાસિકોત્ત્વમાવયોઃ ॥ ૨૩ ॥ શ્રેષ્ઠયાહ યદ્યયં મૂર્ત્વ
સ્તત્ કિં ત્વમપિ સાગર । વિમલઃ પ્રાહ કિં તાત—લાઘવં કુરુષે મમ
॥ ૨૪ ॥ સાગરો વ્યાકરો દેવં—શ્રેષ્ઠિન્ યદ્યેષ તે સુતઃ । મત્પાદયોર્લગત્યુ-
ચૈ—હૃદ્ઘાતસ્તત્ ત્યજામ્યહં ॥ ૨૫ ॥ વિમલોઽયક્ લગિર્ણ્યંતિ—કુર્કુરા

વશ રાખનાર માણસોએ તો ખાસ એવું બોલવું ન બેઠ્યો. [૧૮] સાગર બોલ્યો કે,
હે ભાઈ ! મેં તો બ્રાતિ ખાધા વગરજ આ કહ્યું છે, તે શુદ્ધ હેતુની આદક અન્યથા કરી
શકાયજ નહિ. [૧૯] વળી જ્યારે હાથે કંકણ હોય, ત્યારે દર્પણની શી જરૂર છે ?
માટે આનો નિશ્ચય કરવો હોય તો ગાડી નજીકમાંજ જાય છે. [૨૦] વિમળ બોલ્યો—
આની ધીઠાઈ કાં બતાવે છે ? સાગર બોલ્યો કે, તારા જેવા ધીઠાની સાથે બોલું છું, માટે
હું ધીઠાજ છું. (૨૧) ત્યારે વિમળ તેના ધનપર લોભાઈને બોલ્યો કે, જો આ વાત
સાચી હોય, તો મારું ધનજે છે તે તારું થાયો, અને નહિ તો તારું ધન મારું છે. [૨૨]
ત્યારે સાગર ગુસ્સે થઈ હાથે લગાવીને કમળને કહેવા લાગ્યો કે, હે શેઠ ! અમે બેનો
તું છઠ્ઠાં સાક્ષી છે. [૨૩] શેઠ બોલ્યો કે, આ તો મૂર્ખ છે, તો હે સાગર ! તું પણ
મૂર્ખ કાં બને છે ? તેવામાં વિમળ બોલ્યો કે, હે પિતા ! મારી લઘુતા શામાટે કરે છે ?
[૨૪] સાગર બોલ્યો કે, હે શેઠ ! જો આ તમારો પુત્ર મારા પગે લાગે તો, હું એને
હોડથી છુટા કરું. [૨૫] વિમળ બોલ્યો કે, જ્યારે હું તારું ધન લઈ લઈશ, અને તું
ભીખ માગશે, ત્યારે કૃતરાઓ તારા પગે લાગશે. [૨૬] આમ તેઓ તકરાર કરતા

સ્તવ પાદયોઃ । નિત્યં વંશ્રમતો ભિક્ષાં—ગૃહીતે ત્વદ્દને મયા ॥ ૨૬ ॥
 एवं વિવદમાનો તૌ—યાંતૌ ગંત્ર્યા અમીલતાં । અવીક્ષ્ય યોષિતં તન્ન-
 હર્ષલો વિમલોઽજનિ ॥ ૨૭ ॥ પૃથ્થ સારથિસ્તેન—સા યોષિત્ કિં
 ન વીક્ષ્યતે । સ ઉચે ભદ્ર સા ગુર્વી—પ્રસવાય વને યયૌ ॥ ૨૮ ॥ “અ-
 જૈવ પતનેઽમુષ્યા વિચતે જનની તતઃ । તસ્મૈ કથયિતું વાર્તા—માતંગઃ પ્રે-
 પિતોઽત્ર હિ” ॥ ૨૯ ॥ વિપ્રોદમેષા વણિક્ષ્ત્રી—રુદ્રાગાઙ્ગર્તુતાદિતા ।
 પ્રાતિવેશ્મિકર્સાહાર્દાન્નૈવે નાં ત્યક્તુમુત્સહે ॥ ૩૦ ॥ इतश्च तत्र तन्माता
 स मातंगोपि चाययौ । तस्याश्च पुत्रः संजज्ञे—विप्राय च निवेदितः
 ॥ ૩૧ ॥ इत्येवैव पिता पुत्रौ—चलतुः स्वगृहं प्रति । स्वपण्यं मद्वૃદ્ધે
 પ્રેષ્યં વિમલં સાગરોઽભ્યધાત ॥ ૩૨ ॥

સ પ્રોષે તે યથા ભાતિ—તથોપદસ નઃ સત્વે । દધ્યકૌ સાગરઃ
 કિં મે—કલહેનાધુનાધુના ॥ ૩૩ ॥ ધ્યાત્વેતિ વિમલપણ્યં—સર્વં નિજ-
 વાટકાશ્રિતં કૃત્વા । નિજસદ્ધ સાગરો ગા—દિતરાવપિ જન્મતુઃ સ્વગૃહં

આલીને ગાડીને જઈ મળ્યા. ત્યાં સ્ત્રી નહિ દેખાવાથી વિમળ રાજ થયો. [૨૭] તેણે
 સારથિને પૂછ્યું કે, ઇહાં તે સ્ત્રી કેમ નથી દેખાતી ? ત્યારે તે બોલ્યો કે, બાપ !
 તે તે ગર્ભવતી છે, તેથી જણવા સાર આ વનમાં ગણ છે. [૨૮] વળી આજ શહે-
 રમાં તેની મા રહે છે, તેથી જિને તે વાત કહેવા સાર માતંગને મોકલાવ્યો છે. [૨૯]
 વળી તે બોલ્યો કે, હું તે બ્રાહ્મણ છું, અને એ તે વાણીયાની સ્ત્રી છે, તે ભત્તારે મા-
 થથી રીસાઇને આવી, તે પાડોશી હોવાથી હું તેણીને ના પાડી શક્યો નહિ. [૩૦]
 એવામાં ત્યાં તેની માતા તથા તે માતંગ પણ આવ્યા, અને તે આંખને પુત્ર જન્મ્યો, તે
 તેણીએ બ્રાહ્મણને જણાવ્યું. [૩૧] આ જાણીને કમળ તથા વિમળ પોતાના ઘર તરફ
 આવ્યા, એટલે સાગરે વિમળને કહ્યું કે, તમારો માલ મારે ઘેર મોકલવો. [૩૨] વિ-
 મળ બોલ્યો કે, તને જેમ આવે તેમ હે મિત્ર ! તું અમારી હાંસી કર. ત્યારે સાગરે વિ-
 મળને કહ્યું કે, હમણાં આ ઝંઘડો કરવાનું શું કામ છે ? એમ વિચારી તે બધો માલ પોતાના
 વાઝમાં રખાવી પોતાને ઘેર આવ્યો, અને તે એ જણ પણ ઘેર પોહોંચ્યા. (૩૩-૩૪)

॥ ૩૪ ॥ નૂતનધનમલિનમુખો વિમલઃ કમલસ્ય સંમુસ્વમધાર્યત્ । નિ-
સ્તરણીયઃ કથમાપદાપગાપતિરયં તાત ॥ ૩૫ ॥ તાત વિચિત્ર મ-
ધ્યસ્થ-ભાવમાધાય વાસ્તવમિહાર્યં । હસિતભણિતાન્યાપિ કથં-પશ્યત
દૂરં ચિલ્લિટિતાનિ ॥ ૩૬ ॥ તત્ત્વંગત્વા बोधय-सागरमिव सागरं सुदुः-
पूरं । नहि कोपि निजं धनमर्पयिष्यते हसितभणितेन ॥ ३७ ॥ કમલઃ
કમલમુકોમલ-વાચમુવાચેતિ સત્યકૃતસંધઃ । મા વત્સ ગચ્છ કુ-
પથે-સ્મર નિજભણિતાનિ નરનિપુણ ॥ ૩૮ ॥ યાનિ વચનાનિ નંદન,-
હસતાપિ સતા સત્તા પ્રયુક્તાનિ । તન્નિર્વહણે તસ્યો-હસતિ સદા નિરવ-
ધિઃ સંવા ॥ ૩૯ ॥

યતઃ

ગચ્છતુ લક્ષ્મીઃપરિભવતુ પરિજનઃ સજ્જના વિષ્ટયંતુ । પ્રતિપન્ન-
પાલને સત્પુંસાં-યદ્ ભવતિ તદ્ ભવતુ ॥ ૪૦ ॥ इत्युक्तः कुपितमनाः-
विमलः समलं जगौ जरन्मूर्ख । जोषं पोष भिजगृह-पल्वलकमलः कमल

હવે કમળ નવા મેઘની માફક અંખવાણા પડીને કહેવા લાગ્યો કે, હે તાત ! આ
આફતનો દરિયો શી રીતે તરી શકશે ? [૩૫] હે તાત ! તમે મધ્યસ્થ લાવે છો
ખરી વાત વિચારે કે, જુવો તો ખરા ? હસતાં કહેલાં વાક્યો પણ કેવાં લાંબાં થઈ પડ્યાં
છે ? [૩૬] માટે તમે જઈને સાગરની માફક દુઃપૂર સાગરને સમજાવો કે, હસતે કલાથી
કોઈ પોતાનું ધન આપી દેનાર નથી. [૩૭] ત્યારે સત્ય પ્રતિજ્ઞાવાન કમળ કમળની
માફક કોમળ વાણી બોલ્યો કે, હે વત્સ ! અવળે રસ્તે મળ, અને નીતિનીપુણ થઈ
તારા બોલોને સંભાર. (૩૮) હે પુત્ર ! સત્પુરુષ જે હસતાં પણ બોલે છે, તેને પણ
નિર્વાહ કરવામાં તેની હમેશા મજબુત પ્રતિજ્ઞા હિલસે છે. [૩૯] જે માટે સત્પુરુષોને બોલેલું
પ્રાણતાં લક્ષ્મી જતી હોય, પરિજન પરિભવ કરતા હોય, અને સજ્જનો અળગા પડતા
હોય, એમ જે થવાનું હોય તે થાય, તેની દરકાર હોતી નથી. [૪૦] એમ કહેતાં વિ-
મળ ગુસ્સે થઈ બોલ્યો કે, અરે જુદા કમળ ! ત્યારે પોતાના ધરણ તળાવમાં કમળ
જેવો થઈને (ધરણ) જોડાયો રહે. (૪૧) એમ બોલીને વિમળ બેટાં લઈ રાગ

ભૂયાઃ ॥ ૪૧ ॥ एवं प्रजल्प्य विमलः—प्राभृतभृद् भूभृदंतिकं गत्वा ।
 उचितस्थाने न्यविषद्—विषण्णमूर्तिर्नृपं नत्वा ॥ ४२ ॥ राजाह किं
 विषण्णः स प्रोचे सागरोग्रक्षीद् द्रव्यं । किमिति क्षिति पतिनोक्ते—सो
 वोचत् पृच्छयतां सैव ॥ ४३ ॥ आकार्यार्थं नृपातिना—पृष्ठः सागर-
 उवाच तद्वृत्तं । कौतुकयुक् नृप आख्य—त्कथमिदमज्ञायि भो भवता
 ॥ ४४ ॥ सागर आह सविनयं—मार्कंदफलानि देव बुबुधेहं । तद्वासित-
 भूनिपतित—कोद्रवतृणानिकरगंधेन ॥ ४५ ॥ उपविशति गलि बहुशो धू-
 लिप्रतिबिंबतः स तु ज्ञातः । वामे पार्श्वे खंजः—पदानुसारान्मया ज्ञा-
 यि ॥ ४६ ॥ गलितं करपल्यंभो—चालधिवालान् प्रतोदखंडानि । द्र-
 व्यं शुचित्वकोपित्वतो मया निधितो विप्रः ॥ ४७ ॥ भग्ने तांत्रे शखा-
 खंडं मुमुचे यतः क्षितौ तेन । अस्पृश्योज्ञायि मया गन्ध्या उतीर्य वि-
 प्रोथ ॥ ४८ ॥ अभ्युक्ष्य तच्च जगृहे—तत्पदरसिकां निरीक्ष्य भूलग्नान् ।

પાસે જઈ, તેને નમી વલખે ચહેરે ઉચિત સ્થાને બેઠો. [૪૨] રાજા બોલ્યો કે, વલખો
 કાં દીસે છે ? તે બોલ્યો કે, સાગરે મારું દ્રવ્ય લઈ લીધું છે. રાજાએ કહ્યું કે, શી રીતે ?
 ત્યારે તે બોલ્યો કે, તે વાત તેનેજ પૂછી જુવો. [૪૩] હવે રાજાએ સાબરને બોલાવી
 પૂછતાં તેણે તે વૃત્તાંત કહ્યું, ત્યારે રાજાએ કૌતુક પામી પૂછ્યું કે, તેં એ બધું શી રીતે
 જાણ્યું ? (૪૪)

ત્યારે સાગર વિનય પૂર્વક બોલ્યો કે, હે દેવ ! કેરીની વાસથી વાસેલા જમીને
 પડેલા પલાળની ગંધ ઉપરથી મેં તે ગાડીમાં કેરીઓ છે, એમ જાણ્યું. [૪૫] આંધળો
 બેલ બહુ વાર બેસે છે, તે મેં ધુળમાં પડેલા પ્રતિબિંબથી જાણ્યું, તથા ડાબી બાજુ
 લંગડો બેલ તેનાં પગલાંપરથી મેં પારખ્યો. [૪૬] કાવડમાંથી ગળતું પાણી, બેલની
 પુછડીના વાળો, તથા પરાણના કટકા જોઈને, શુચિપણ તથા ક્રોધિપણથી તેનો હાંકનાર
 બ્રાહ્મણ છે એ જાણ્યું. (૪૭) સમેલ ભાંગતાં ઝાડની ઝાળોના કટકો પાછળ ચાલતા
 માણસે જમીનપર મેલ્યો, તેથી તે આંઝળ જાણ્યો, અને ગાડીથી ઉતરી બ્રાહ્મણે તેને જળ

વહુમાસિકાપરિગતાં—વિષઃ કુઠી તતો જજ્ઞે ॥ ૪૮ ॥

વેલ્લકગંઝ્યા ઉત્તીર્ય—ભામિની ભામશાલિની સા તુ । વદરીવળસ્ય
મધ્યે—નિષસાદ શરીરચિંતાયૈ ॥ ૫૦ ॥ દક્ષિણહસ્તોપદ્મંભતસ્ત્વસા
વુત્થિતેતિ સુતમર્ભા । સંવીક્ષ્ય શૌચસુલિલં—વિરચિત્ત્વમૃગાંગરાગેતિ
॥ ૫૧ ॥ વદરીકંટકલગ્નાં—સ્તદુતરીયસ્ય રક્તસૂત્રલવાન્ । અવલોક્ય
રક્તચીવર—પરિકલિતા સા મયા જ્ઞાતા ॥ ૫૨ ॥ પશ્ચાન્મુખાનિ ત-
સ્યાઃ—પદાનિ કિલ સિકતિલે સ્થલે વીક્ષ્ય । અવલોકયતે પશ્ચાદ્ મુ-
ખમિતિ રુષ્ટા મયા બુબુધે ॥ ૫૩ ॥ કેશકલાપાત્ પતિતાન્—વી-
ક્ષ્યામલ્લકુલમાલિકાવયવાન્ । જ્ઞાતા સવકુલદામા—ત્રણયુક્તપદપદ્મ-
ર્શનતઃ ॥ ૫૪ ॥ ધુર્ધેવ ચૂતંગંઝ્યાઃ સારથિરુપવિશતિ શુભિ ચ વૈતા-
યાઃ । અનિરીક્ષ્ય પાદપંક્તિ—વેલ્લકગંઝી વિનિશ્ચયે ॥ ૫૫ ॥ રાજા
હ કોઞ સાગર સાક્ષી સ પ્રાહ દેવ કમલ ઇતિ । નૃપ આરૂપ્યત્ યદે-

છાંડી ઉપાડ્યું, ત્યાં જમીનપર પડતી રસી કે જેનાપર માખીઓ વીંટાઈ હતી, તે ઉપરથી તે
ઝાડવાળો છે, એમ મેં નક્કી કર્યું. (૪૯) વેલપરથી ઉતરીને તે ગુરસાવાળી સ્ત્રી બોર-
ડીના પત્નમાં શરીર ચિંતા ટાળવા બેઠી, ત્યાં સવળા હાથના ચોઢાએ તે ઉડી, તેપરથી
તેના ગર્ભમાં મેં પુત્ર જન્મ્યો, અને તેના શૌચનું પાણી જોઈ, તેણે અંદન કુંકુમનો લેપ
કરેલો તે જાણ્યું. [૫૦-૫૧] બોરડીના કાંટામાં તેની સાડીના રાતા દોરા વળગેલા જોઈ,
તેનાં લાંબા વસ્ત્ર મેં જાણ્યાં. [૫૨] રેતાળ જમીનમાં તેનાં ઉલટાં પગલાં જોઈ, તે પા-
છું ફરી જોતી હોવાથી રીસાવલ જાણી. [૫૩] તેના આમુઝામાંથી પડેલા બકુલની મા-
ળાના કટક જોઈ તેણે બકુલની માળા માથામાં ધાલેલી છે એ જાણ્યું, તથા પગે શુભર્ણ
તે પગલાંપરથીજ જાણ્યાં. [૫૪] તે કેરીની ગાડીની ધુરમાંજ સારથિ બેઠો હતો, અને
તે સ્ત્રીનાં પગલાં હેડે પડતાં નહતાં, તેપરથી તે વેલ્લકગંઝી (વેલ્લક) છે એમ જાણ્યું.
(૫૫) રાજા બોલ્યો કે, હે સાગર ! ઇહાં સાક્ષી કોણ છે ? ત્યારે સાગર બોલ્યો કે,
હે દેવ ! કમળ સાક્ષી છે. રાજા બોલ્યો કે, જો એમ છે તે [સાચું કેમ બોલશે ?] કે-

વં—યાતિ ધનં તર્હિ તસ્યૈવ ॥ ૫૬ ॥ સાગર આર્યાદેવં-દેવ ત-
થાપિ ચ સુધાર્મિકધુરીણઃ । નિત્યં સત્યં વક્તા-મમ પ્રમાણં સ एवा
સ્તુ ॥ ૫૭ ॥ આદ્યાય્ય ભૂમિપતિના-કમલો મધુમધુરયા ગિરા પ્રોચે ।
વ્યતિકરમિમમસ્વિલં ત્વં વેત્સિ તતો વદ યથાવૃત્તં ॥ ૫૮ ॥ કમલઃ
સ્પષ્ટમભાષિષ્ટ—શિષ્ટજનગર્હિતં કુગતિજનકં । અન્યોપિ કોપ્યલીકં—ન
વદતિ, કિમુ ચિદિતજિનવચનઃ ॥ ૫૯ ॥

સજ્જનકાર્યેપ્યયથાર્થ-ભળનમંગતિ ન સંગતિં દેવ । યેનૈષણ્વ શુ-
ચિસત્ય-વચનકનકસ્ય કષપટ્ટઃ ॥ ૬૦ ॥ યદિચ યથાસ્થિતભળને કુપ્ય-
તિ તનયો વિરજ્યતે સુજનઃ । ઇત્યેપિ ભવતુ તથાપિ ચ-ન યુક્તમય-
થાર્થ ભળનં તુ ॥ ૬૧ ॥

યત ઉક્તં.

નિંદંતુ નીતિનિપુણા યદિવા સ્તુવંતુ । લક્ષ્મીઃ સમાવિશતુ ગચ્છતુ

મકે તેતુંજ ધન જાય છે. (૫૬) સાગર બોલ્યો કે, હે દેવ ! એ વાત ખરી, પણ તે
ધાર્મિક ધુરીણ અને હમેશાં સત્યવક્તા છે, માટે મારે એજ કહ્યું છે. [૫૭] ત્યારે
રાજાએ કમળને બોલાવી મધ જેવી મીઠી વાણીએ પુછ્યું કે, તું આ આખો વ્યતિકર
જાણે છે, માટે જેમ બન્યું હોય તેમ કહે. [૫૮] ત્યારે કમળ ખુલ્લી રીતે બોલ્યો કે,
જુહું બોલવું તે શિષ્ટજનગર્હિત અને કુગતિજનક છે, તેને બીજને પણ કાંઈ નહિ બોલે તો,
જિન વચનનો જાણુ કેમ બોલે ? [૫૯] હે દેવ ! સજ્જનના માટે પણ જુહું બોલવું
એ વાજબી નથી. કારણ કે, એજ ખરા પવિત્ર સત્ય વચનરૂપ સોનાતી કસોટી છે. [૬૦]
જો ખરું કહેતાં પુત્ર કોપે તથા કુટુંબ વિરક્ત થાય, તો તે થાઓ, પણ જુહું બોલવું
વાજબી નથી. (૬૧)

જે માટે કહેલું છે કે—

નીતિ નિપુણ લોકો નિંદા કે વખાણો, લક્ષ્મી તેની ઇચ્છા પ્રમાણે આવો કે
જાઓ, આજેજ મંરણ આવો કે યુગાંતરે આવો, પણ ત્યાગવાલા માર્ગથી ધીરજનો એક

વા યથેષ્ટં, અથૈવ વા મરણ મસ્તુ યુગાંતરે વા-ન્યાય્યાત્ પથઃ પ્રવિચલં-
તિ પદં ન ધીરાઃ ॥ ૬૨ ॥ સ્વયમેવ વેત્તિ દેવો-યો યાદ્રક્ષસ્તથાપિ
મામેવં । પૃચ્છતિ યથાસ્થિતં તત્-સાગરભણિતં પ્રમાણમિહ ॥ ૬૩ ॥
શ્રુત્વૈવંપુલકિતતનુ-રતનુસુદામેદિરો વિશામીશઃ । શુચિકમલકંઠપીઠા
ધારં હારં નિજં ચક્રે ॥ ૬૪ ॥ અભગચ્ચ યથા સત્યં-નિત્યં લોકં કરો-
તિ કૃતકૃત્યં । સત્યં સત્યંકારિત-ઘનસુકૃતધના જનાઃ પ્રાહુઃ ॥ ૬૫ ॥
સત્યેન રત્નગર્ભા-સુરત્નગર્ભા પદેપદે પુંસાં । સત્યાય સ્પૃહયાલુ-હૃદયાલુ
રયં જનઃ સર્વઃ ॥ ૬૬ ॥

સત્યાત્ ફલંતિફલદા-જલંદા જલદાનનૈપુણાઃ કાલે । સત્યસ્યે
યં પરમા-મહિમા જ્વલનપ્રશમનાદ્યા ॥ ૬૭ ॥ સત્યે તસ્મિન્ સત્યે-ન
દુર્ગતિભવં ભયં ભવતિ પુંસાં । દૃઢસત્ય સત્યવાદિષુ-ધુરિ પટ્ટઃ કમલ ત
ત્તેસ્તુ ॥ ૬૮ ॥ ઇત્યુક્ત્વા સુદિતમનાઃ-સુમનોન્વિતસજ્જનસ્ય કમલ
સ્ય । સુવિશાલભાલપટ્ટે-હાટકપટ્ટં વબંધ નૃપઃ ॥ ૬૯ ॥ વિમલં નિજગાદ

ડગલું પણ ખસતા નથી. (૬૨) આપ જે જોવો છે, તેને તેવો જાતે જાણો છો, છતાં
મને ખરી વાત પુછો છો તો, [હું કહું છું કે,] ઇહાં સાગરનું કહેલું સાચું છે. (૬૩)
આમ સાંભળીને રાજા ભારે હર્ષથી પુલકિત શરીરવાળો થઈને પોતાનો હાર કમળશેઠના
પવિત્ર કંઠમાં પહેરાવતો હવે. [૬૪] તે સાથે રાજા બોલ્યો કે, સત્ય લોકોને નિત્ય કૃત-
કૃત્ય કરે છે, વળી ખરા સુકૃતવાળા પુરુષો સત્યજ બોલે છે. [૬૫] સત્યવડે આ પૃથ્વી
પગલે પગલે પુરુષોને રત્નગર્ભા થઈ પડે છે, અને તમામ સમજી જતો સત્યનેજ આહે છે,
[૬૬] સત્યથી ઝાડો પ્રજા આપે છે, વખતસર વરસાદ વર્ષે છે, અને અગ્નિ વગેરે દ્રવ્યો
જાય છે, એ સત્યનેજ મહાન મહિમા છે. (૬૭) સત્ય કાયમ હોય તો, પુરુષોને દુર્ગ-
તિનો ભય થતો નથી, માટે હે દ્રઢસત્ય કમળ ! તને આ સત્યવાદીઓમાં પહેલી પાઘડી
મળે. [૬૮] એમ કહીને હર્ષિત થઈ રાજાએ સારા મનવાળા સંજ્ઞન કમળશેઠના મ-
સ્તકે સોનાની પાઘડી અંધાવી. [૬૯] હવે રાજા વિમળને કહેવા લાગ્યો કે, હે દુષ્ટ !

પુના-રસનાચ્છેદાર્હો સિં રે દુષ્ટ । કિંતુ કમલાંગમૂરિતિ-મુક્તોસિ વિમુ-
ક્તસત્યધનઃ ॥ ૭૦ ॥

અથ સાગરોપિ દુષ્ટો-ન્યગદ્ગજગતીશ સકલમપિ પળ્યં । પુ-
ણ્યાત્મનોર્પયિષ્યે-ગતલોભમલસ્ય કમલસ્ય ॥ ૭૧ ॥ સિતિપતિતિલકેન
સમૃદ્ધ-શુદ્ધિસદ્બુદ્ધિરંજિતેન મૃદ્ધં । સચિવશ્ચીવરપદસલિલ-સાગરઃ સા-
ગરશ્ચક્રે ॥ ૭૨ ॥ નિરતો યથાર્થભળને-કમલઃ કમલામનાવિલામાપ ।
મવ્રજ્ય વિમલકેવલ-કલિતઃ શિવસૌધમધ્યાસ્ત ॥ ૭૩ ॥

एवं मृषाविटपिपाटनदीप्तदंत-

दंतावलस्य कमलस्य निशम्य वृत्तं ।

त्यक्त्वा जना जनितवाच्यमसत्यवाक्यं-

नित्यं यथार्थभणने कुरुत प्रयत्नं ॥ ७४ ॥

॥ इति कमलश्रेष्ठिकथा ॥

इत्युक्त ऋजुव्यवहारे यथार्थभणनस्वरूपः प्रथमो भेदः—संमति द्वि-

તું સત્યહીન હોવાથી જો કે જીભ કાપવા લાયક છે. જતાં કમળનો પુત્ર છે, માટે તને
જતો મેલું છે. (૭૦) હવે સાગર પણ હર્ષિત થઇ બોલ્યો કે, હે રાજન ! હું ખરો
માલ પવિત્ર આત્માવાળો અને નિર્દોષી કમળશેઠને આપીશ. [૭૧] ત્યારે તેની બારે
પવિત્ર સદ્બુદ્ધિથી રંજિત થઇને તે ઉત્તમ રાજાએ સામરને મંત્રીશ્વરપદરૂપ પ્રાપ્તીને સા-
ગર બનાવ્યો. (૭૨) આ રીતે યથાર્થ બોલવામાં નિપુણ કમળ નિર્મલ લક્ષ્મી પ્રાપ્તો, અને
દીક્ષા લઈ કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્તી મુક્તિએ પહોંચ્યો. (૭૩) આ રીતે મૃષાવાદરૂપ ઝાડને
પાડવા માટે દીપતા હાથી સમાન વિમળશેઠનું વૃત્તાંત સાંભળી, હે બનો ! તમે નિંદનીય
અસત્ય વાક્ય મૂકીને હમેશા યથાર્થ કહેવામાં યત્ન કરો. [૭૪]

આ રીતે કમળશેઠની કથા છે.

એ રીતે ઋજુવ્યવહારમાં યથાર્થભણન સ્વરૂપ પહેલો ભેદ કહ્યો, હવે બીજો ભેદ

ત્રીયં ભેદમાહ—“ અવંચિગા કિરિયત્તિ ” અવંચિકા પરાવ્યસનહેતુઃ
ક્રિયા મનોવાકકાય-વ્યાપારરૂપેતિ દ્વિતીયમૃજુવ્યવહારલક્ષણં.

ઉક્તંચ.

તપ્પદિરૂવગવિહિના-તુલાપલાઈહિ ડળ મઘ્મહિયં ।

દિંતો લિંતો વિ પરં-ન વંચણ સુદ્ધધમ્મત્થી ॥ ૧ ॥

વંચણકિરિયાઈ હંપિ-કેવલં પાવ મેવ પિચ્છંતો ।

તત્તો હરિનંદી ઇવ-નિયતણ સવ્વહા સુમઈ (ઇતિ) ॥ ૨ ॥

કઃ પુન રયં હરિનંદી ? તત્કથોચ્યતે.

ઉડ્ડોણિ પુરવરીણ-વહિયા વળખીહિયાઈ વવહરઈ । હરિવંદિવર્ણી
દારિદ્ધ-રુદ્ધંદોલિદુપવિદ્ધો ॥ ૧ ॥ આસન્નસન્નિવેસાડ-અન્નયા આગયા
વળે તસ્સ । આહીરી વવહરિડં-ણા ઘયમાઈ ધિત્તૂણ ॥ ૨ ॥ તં ચિક્કિ-
ણિડં કિણિડં ચ-લોણતિલ્લાઈ સા પર્યપેડ । સિદ્ધિવિસિદ્ધં રૂવગ-દુગ-
સ્સ કપ્પાસ મપ્પેલુ ॥ ૩ ॥ સો ય સમગ્ગો સમણ-તંમિ ય તો તોલિડં

કહે છે.—અવંચક ક્રિયા—અવંચક એટલે ખીખને હેરાન નહિ કરનાર ક્રિયા, એટલે મન-
વચન કાયના વ્યાપાર તે ખીખું ઋણુવ્યવહારનું લક્ષણ છે, જે માટે કહેલું કે, છે શુદ્ધધર્મનો
અર્થ પુરુષ નક્કીયાત માલ બનાવી અથવા ઉણું અદકાં તોલ માપ કરી ખીખને લેતાં
દેતાં કો નહિ. (૧) સુમતિવાન પુરુષ વંચનક્રિયાથી અહીં કેવળ પાપમાત્રજ પેદા થાય
છે, એમ જોતો ચક્ર હરિનંદીની માફક તેનાથી સર્વ પ્રકારે નિવૃત્ત છે. [૨]

હરિનંદી કાણુ હતો, તેની કથા કહીએ છીએ.

હ્રસ્વમિની નગરીની બાહરની બજારમાં એક હરિનંદી નામે દરિદ્ર વાણીએ
વેપાર ચલાવતો હતો. (૧) તેની દુકાને નજીકનાં ગ્રામડાંમાંથી એક રથારણુ ધી ધીજે
લખને વેચવા આવે. [૨] તે વેચીને અને લૂણ, તેલ વગેરે લખને, તે બોલી કે, હે
શેઠ ! બે રૂપિયાનો ઉચો ૩ આપો (૩) તે વખતે ૩ મોંઘો હતો, તેથી હરિનંદીએ એક
રૂપિયાનો ૩ બે વાર તોળીને આપ્યો, તે રથારણુ માટે આપ્યો. (૪) તેને તેમ કરતી

દુવે વારે । ઇગરૂવગસસ અપ્પડ—સા મુદ્ધા વંધણ ગંઠિ ॥ ૪ ॥ તે તહ
દદ્દું સિદ્ધી—વિચિત્તણ પરપવંચનાનિગ્ગો । અગ્ગ મણ અગ્ગિણિઓ—
અકિલેસ—રૂવગો ણગો ॥ ૫ ॥

ઇય ચિંતિડં વિસગ્ગજ્જ—ઇમો અણુગ્ગુત મુગ્ગયં સગ્ગો । ઇત્તો
તવણિનિમિત્ત—પત્તા સે મેહિણી તત્થ ॥ ૬ ॥ સા તવણિં ડવણેડં—મ-
ણિયા ઘયસંહસમિયમાદિણિ । ણ્યાઇં ગિણ્હ સિગ્ગયં—કરેસુ તં ઘેરે પડે
॥ ૭ ॥ સા તાઇં ગહિય સગિહે—ગંતું તુઠ્ઠા કરેઇ ઘયપુણે । સિદ્ધી ડ-
ઠ્ઠિય હટ્ટાડ—ન્હાડં પત્તો નઇં ઇત્તો ॥ ૮ ॥ ઇત્તો ય આગ્ગો તગિહંમિ
જામાડઓ વયંસગ્ગુઓ । અડ્ડસગ્ગુ ત્તિ મુત્તું—તે ઘયપુણે ગઓ તુરિયં
॥ ૯ ॥ અહ ન્હાડ ગિહે પત્તો—સિદ્ધી સાહાવિયં ચિ ય કુમત્તં । પરિ
વિદ્ઠં દદ્દું સદ્દુ—રૂઠ્ઠો મણઇ ઇય મગ્ગં ॥ ૧૦ ॥

હિં અલસે ઘયપુણા—ન કયા સા મણઇ તે કયા કિંતુ । તે સ-
વ્વેવિ સમિત્તો—તુહ જામાડ ગઓ જિમિડં ॥ ૧૧ ॥ ઇય સોડં સ વિસગ્ગો-
તં પિ ય જિમિડં પુરીત્તિં ગંતું । અણુતાવતાવિયમણો—ઇય અપ્પં નિદણ

જોઇ ઠગારો શેઠ ચિંતવા લાગ્યો, આજ મેં વગર મહેનતે એક રૂપિયો પેદા કર્યો. (૫)
એમ ચિંતવાને તે ઠગારાએ તે બોળાને તુરત રવાને કરી, એટલામાં ત્યાં તેની બી તાવડી
લેવા આવી. (૬) તે તાવડી લાઇને વળી, એટલે તે વાણીઆએ તેણીને કહ્યું કે, આ
ધી, ખાંડ, બળતણ વગેરે લઇ જા, અને જલદીં ધણું ધેવર બનાવજો. [૭] તે તે લ-
ઇને ઘેર આવી, રાત્રી થઇને ધેવર કરવા લાગી, અને શેઠ હાટથી ઉઠી નદીએ ન્હાવા
ગયો. (૮) એવામાં તેના ધેર તેને જમાઇ મિત્ર સહિત આવ્યો, તે ઉતાવળ હોવાથી
ધેવર ખાઇ, જતો રહ્યો. [૯] હવે ન્હાઇને શેઠ ધેર આવ્યો, અને હમેશનું ખરાબ બો-
જન પીરસેલું જમીન તે ગુસ્સે થઇ પોતાની બીને આ રીતે કહેવા લાગ્યો. [૧૦] અરે
બાળસુ ! ધેવર કેમ ન કર્યું ? તે બોલી કે, તે કર્યું, પણ તે બધું તારો જમાઇ તેના
મિત્ર સાથે આવીને જમી ગયો. (૧૧) એમ સાંભળીને તે દિલગીરી સાથે તે જમીને
શહેરની બહાર જઇ અનુતાવ કરી પોતાને આ રીતે નિંદવા લાગ્યો. [૧૨] હાથ હાથ

સિદ્ધી ॥ ૧૨ ॥ હી વંચિયા મુદાઈ-ધવલ્લલુદેણ સા મણ મુદા। અ-
મેહિ તયં શુર્ત-પાવં મહ ચેવ સંજાયં ॥ ૧૩ ॥ હદ્દી શ્ચિરકાલં-પરવં-
ચણપવણમાણસેણ મણ । દુસહદુહનરયદાવગિ-ઈધણં કહ કઓ અપ્પા
॥ ૧૪ ॥ ઇય જૂરંતો જા જાઈ-કિંપિ ભૂમાગ મમ્મઓ તાવ । મમ્મંમિ
મુણિં ઇગં-ગચ્છંતં દદ્દુ મિય મણઈ ॥ ૧૫ ॥

ભયવં પઢિક્વસુ સ્વણં-મણઈ ઇમો ગચ્છિમો સકજ્જેણ । સિદ્ધીવિ
આહ કિં કોવિ-નાહ પરિભમઈ પરકજ્જે ॥ ૧૬ ॥ અડસયનાળી સાહુ-
મણેઈ તં ચિય મમેસિ પરકજ્જે । સો મમ્મે ઇવ પુઠ્ઠો-બુદ્ધો તેણેવ વય-
ણેણ ॥ ૧૭ ॥ હરિનંદી આણંદિય-હિયઓ વંદિય મુણિં મણઈ કરત્ય । ચિદ્ઠ-
હ તુભે ભયવં-મણઈ મુળી રત્થ ડજ્જાણે ॥ ૧૮ ॥ તો મુણિકહિયં-
ધમ્મં-સોઠં વિમ્મવઈ પહુ તુહસમીવે । ગિણ્હસ્સ મહં દિક્કલં-નવરં પુચ્છિ-
ય સયણ વગ્ગં ॥ ૧૯ ॥ પણમિત્તુ મુણિં મેહે-પત્તો મેલિતુ જંપણ સય-

મેં ધનમાં લુપ્પ થઈ, તે બિચારી બોળીને ફેગટ ઠગી, કેમકે તે ખીળએ ખાધું. અને
અને પાપ તો મનેજ લાગ્યું. (૧૩) હાય બિદ્ ! આટલા લગી પરને ઠગવામાં મન
રાખી મેં મારા આત્માને બારે દુઃખવાળા નરકાગ્નિનો ઇંધન કાં બનાવ્યો ? [૧૪]
એમ ચિંતવીને તે થોડાક બોલ્યો, તેવામાં માર્ગે જતા એક મુનિને જોઈ તે આ રીતે
બોલ્યો—હે ભગવન ! ક્ષણભર ઉભા રહો. તે મુનિ બોલ્યો કે, અમે પોતાને કામે જ-
ઈએ છીએ. શેઠ બોલ્યો કે, હે સ્વામિન ! ખીળ કાણુ પરાયા કામે ભમે છે ? [૧૬]
ત્યારે તે અતિશય માની સાધુ બોલ્યા કે, તુંજ પર કામે ભમે છે, ત્યારે તે મર્મમાં
અડકાયો હોય, તેમ તેજ વચનથી પ્રતિજીવ્ય થયો. [૧૭] તે આનંદ પામી મુનિને વાંદી
પૂછવા લાગ્યો કે, હે ભગવન ! તમે ક્યાં રહો છો ? મુનિ બોલ્યા કે, ઇહાંના ઉદ્યાનમાં.
[૧૮] પછી મુનિએ કહેલો ધર્મ સાંભળી તે વીનવવા લાગ્યો કે, હે પ્રભુ ! તમારી
પાસે હું દીક્ષા લઈશ, છતાં સ્વજન વર્ગની રજા લાવું છું. (૧૯) એમ કહી મુનિને
નમી ઘેર આવી સ્વજનને એકઠા કરી કહેવા લાગ્યો કે, અંહી વધારે લાભ મળતો નથી,

www.jainelibrary.org

યંપિ મુકયલ્લં । વીઓ પુણ સત્થાહો-મુગુલુ ગુણરયણગણકલિઓ
 ॥ ૨૮ ॥ જિણસાસણ સુદ્ધાગર-સંઘૂણ નિમ્મલે. ય સચ્છાણ । સો.
 સમ્મં.દેહ નિણ-પંચમહચ્ચયમહારણે ॥ ૨૯ ॥

જં તેહિ પંચ રયણેહિ-અજ્જિયં મુહકરં મુકયદલ્લં । ન ય તં
 કયાવિ ગિણ્ણાહ-કમેણ પાવેહ સિવનયરં ॥ ૩૦ ॥ ઇય સોઠં સંવિ-
 ઝામે-હરિનંદી ગિણ્ણે સમણધમ્મં । સયણાવિ સસનીણ-ધમ્મં ગહિઠં ગ-
 યા સગિહે ॥ ૩૧ ॥ હરિનંદી પરવંચણ-કિરિયાસરિયાહ સોસણિકરવી ।
 કયસકિરિઓ અકિરિય-ઠાણંમિ કમેણ સંપત્તો ॥ ૩૨ ॥

इत्यवेत्य हरिनंदिवज्जनाः—

पापसंतमसदर्शयामिनीं ।

संविमुच्य परवंचिकां क्रियां—

सत्क्रियाः स्थ यदिवाऽक्रियेच्छवः ॥ ३३ ॥

इति हरिनंदिकथा.

પૂર્વે ક્રમાયેલાં કૃતને પણ હરી લે છે, હવે ખીજો સાર્થવાહ તે ગુણરત્નથી સહિત
 સુગર છે. [૨૮] તે જિન શાસનરૂપ પવિત્ર આગરમાં પેદા થએલા નિર્મળ તેજહાર પો-
 તાના પાંચ મહા વ્રતરૂપ રત્ન સમ્યક્ પ્રકારે આપે છે. [૨૯] તે પાંચ રત્નોત્તરે જે
 સુખકારી સુકૃત દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવામાં આવે, તે તેવણુ કદાપિ લાઇ લેતા નથી, અને અ-
 નુકસાને મુક્તિનગરે પહોંચાડે છે. (૩૦) એમ સાંભળીને હરિનંદી સવેગ પામી શ્રમણ
 ધર્મ પ્રશ્ન કરતો હવો, અને તેના સ્વજનો પણ યથાશક્તિ ધર્મ સ્વીકારી ઘેર ગયા.
 (૩૧) હવે હરિનંદિ પરવંચન ક્રિયારૂપ નદીને શોષવામાં સૂર્ય સમાન રહી સત્ક્રિયા કરી
 અનુક્રમે અક્રિય સ્થાને પહોંચ્યો [૩૨] આ રીતે હરિનંદી માફક હે જનો ! તમે પાપ-
 રૂપ અધિકારની અમાવસીની રાત જેવી પરને ઠગવાની ક્રિયા છોડીને સત્ક્રિયાવાળા થઈ
 અક્રિયાના ઇચ્છુ રહો. (૩૩)

એ રીતે હરિનંદિની કથા છે.

इत्युक्तः ऋणव्यवहारेऽवंचिका क्रियेति द्वितीयो भेदः--संप्रति भा-
व्यपायप्रकाशन-स्वरूपं तृतीयं भेदमाह “ हुं तावापमासण ” ति
हुंतति माकुचशैल्या भाविनोऽशुद्धव्यवहारकृतो येऽपाया स्तेषां प्रकाशनं प्र-
कटनं करोति— “ भद्र मा कथाः पाप्मनि चौर्यादीनि इह परत्रचान-
र्थकारीणी ” त्याश्रितं शिक्षयति—भद्रश्रेष्ठीव निजपुत्रं धनं—न पुनरन्या-
यप्रवृत्तमप्युपेक्षत इति भावः.

भद्रश्रेष्ठिकथा चैवं.

हरिदेहं पि व भद्रिल—पुर मत्थિ સુવન્નસંગયં સુગયં । તત્થ સુ-
પસત્થનયકુંજ—કેસરી કેસરી રાય ॥ ૧ ॥ સિદ્ધો મદો મદો—દંતો
ઇવ દાણપસરદુલ્લલિઓ । તસ્સ પવંચણપવણો—ધણબુદ્ધમણો ધણો ત-
ણઓ ॥ ૨ ॥ મુણિચિત્તંવ સકરુણં—સઅજ્જુણં પંઢવાણ સિન્નં વ । તે
કીલિહં કયાવિહુ—દુવેવિ ઉજ્જાણ મણુપત્તા ॥ ૩ ॥ ઉચ્છુદ્ધસ્વમાધારં--

આ રીતે ઋણવ્યવહારમાં અવંચક ક્રિયારૂપ બીજો ભેદ કહ્યો, હવે ભાવિઅપાય પ્રકાશન સ્વરૂપ ત્રીજો ભેદ કહે છે. અશુદ્ધ વહીવટ કરનારને સંકટો આવતાં રહે છે, એમ હોનાર અપાયોનું જે પ્રકાશ કરે એટલે કે, પોતાના આશ્રિતે એવું શીખવે કે, હે બોજા ! ચોરી વગેરે પાપ કે, જે ઇલાં અને પરભવમાં અન્યંકારક છે, તે કરવો નહિ, અને ભદ્રશેઠની માફક પોતાનો પુત્ર અન્યાયે ચાલતો હોય, તો તેની પણ ઉપેક્ષા નહિ કરવી.

ભદ્રશેઠની કથા આ પ્રમાણે છે.

જેમ ઇંદ્રનો દેહ સુવર્ણ (સારા વર્ણથી) સંગત અને સુગત છે, તેમ સુવર્ણ, સંગત [સોનાથી ભરપૂર] અને સુગત [આબાદ] ભદ્રિલપુર નામે નગર હતું. ઉત્તમ ન્યાયરૂપ કુંજમાં કેશરીસંહ સમાન કેશરી નામે રાજા હતો. (૧) ત્યાં ભલા હાથીની માફક દાનથી ઉજળતો ભદ્ર નામે શેઠ હતો, તેનો ધનભુખ અને ઠગ બાણમાં હુશિયાર ધન નામે પુત્ર હતો [૨] તેઓ પિતાપુત્ર બંને મળી એક વેળા મુર્ખનાં ચિત્તની માફક સંકરણ (કરણ વક્ષ) સહિત અને પાંડવના સૈન્યની માફક સઅર્જુન (અર્જુન વક્ષ સહિત) ઉદ્ધાનમાં પ્રાપ્ત થયા. [૩] ત્યાં તેમણે સુપ્રતિષ્ઠ (મેર) પર્વતની માફક ક્ષ-

નિબ્બુદ્ધયં પલ્લવગુરુવંસં । સેલંપિ વ સુપદ્મં સુપદ્મપુર્ણિ નિયંતિ તદ્દિ
 ॥ ૪ ॥ તે તં સમણુત્તમ મુત્તમંગ મુનિવિદ્ધ કરયલા નમિત્તં । નિસયંતિ
 ઇચિયઠાણે—તો ધમ્મં કહદ્દિ ઇય મુપળી ॥ ૫ ॥ કમલસરંમિ વ વરુમ્-
 ઠલંમિ તપસંમિ રયણદીવં વ । નરભવમિદ્દુલ્લહં લહિય—કુણહ સત્તીદ્ધ
 જિણધમ્મં ॥ ૬ ॥

ઇય મુણિત્તં પિયપુત્તા—પદ્ધિવિત્તા ગહિતુ મિદ્ધિધમ્મં । મુણિવ-
 રણે જયસરણે—નમિત્તં પત્તા નિર્ણ સરણે ॥ ૭ ॥ ભાવિવહુભદ્ધસંદોહ-
 સુંદરો ભદ્ધમાણસો ભદ્ધો । વવહારસુદ્ધિનિરઓ—મિદ્ધિધમ્મં પાલદ્ધિ વિમુદ્ધં
 ॥ ૮ ॥ હદ્ધિણિ ઠિઓ નિચ્ચવધ્ધણો પુણો મુદ્ધઓ ધણે ધણિયં । કુદ્ધવકય-
 વિચ્ચકયતુલ્લ—માણમાદ્ધિદ્ધિ વવહરદ્ધિ ॥ ૯ ॥ અહવિચ્ચિત્તં અવાણ—તેણા-
 ણીયંપિ લેદ્ધિ પચ્છિન્નં । તં નાહ સો હ પિટ્ઠાણા વચ્ચણં હય મણિઓ
 ॥ ૧૦ ॥ વચ્છ અપત્થં પૂચ્છા—અપત્થમત્તં વ દોસપાદિહત્થં । અન્નાણં

માના ભારને ધારણ કરનાર, દયારૂપ ઉદ્ધક ઝીઝનાર અને મોટા વંશમાં પેદા થયેલ સુપ્ર-
 તિષ્ઠ નામે મુનિ જોવા. (૪) તેઓ મસ્તકે હાથ જોડી, તે મુનિને નમીને ઉચિત સ્થાને
 બેઠા, ત્યારે તે મુનિ ધર્મ કહેવા લાગ્યો. (૫) મર મંડળમાં કમળ ભરેલાં તળાવની
 માફક તથા અધારમાં રત્નના દીવાની માફક આ દુર્લભ મનુષ્ય ભવ જાણીને હે ભવ્યો !
 તમે યથારહિત જ્ઞાનધર્મ કરો. [૬]

એમ સાંભળી પિતા પુત્ર હર્ષિત થઇ ગૃહિ ધર્મ સ્વીકારી જયકારી મુનિના ચરણ
 નમીને પોતાના સ્થળે આવ્યા. (૭) હવે ભાવિભદ્ધ ભદ્ધ મનવાળો ભદ્ધ શેઠ યોગો વેહેવાર
 રાખતો થકો નિર્મળ ગૃહિ ધર્મ પાળવા લાગ્યો [૮] પણ તેના પુત્ર ધન ધનમાં અતિ
 લુબ્ધ હોવાથી કૂડી કરવિકર અને કૂડા તોલ માપથી વેપાર ચલવતો. (૯) તે અપાયોની
 દરકાર રાખ્યા વગર ચોરે લાવેલું માલ પણ છાનોમાનો લઇ લેતો, તે જાણીને તેના પિતાએ
 તેને ક્રોધ વચનોથી આ રીતે કહ્યું:— [૧૦] હે વત્સ ! અન્યાયથી દ્રવ્ય મેળવવું તે
 પાછળથી અનિષ્ટ કર્તા અને અપત્થ ભોજન માફક દોષ પરિપૂર્ણ થઇ પડે છે, એમ સજ્જનો

દવિષસ્ત-અજ્જણં સજ્જણાં ચિત્તિ ॥ ૧૧ ॥ અન્નાણં વિઢત્તં-દવ્વ મસુદ્ધં
અસુદ્ધદવ્વેણ । આદ્ધારોવિ અસુદ્ધો-તેણ અસુદ્ધં સરીરં પિ ॥ ૧૨ ॥ દેહેણ
અસુદ્ધેણ-જં જં કિજ્જઈ કયાવિ મુહાકિચ્ચં । તં તં ન હોઈ સહલં-વીયં
પિ વ ઉસરનિહિતં ॥ ૧૩ ॥

કિંચ.

માવિઅવાણ અન્નયપહપહિયાણં નરાણં ચિત્તેસુ । નિજ્જિયકજ્જલ-
પસો-અજસમરો ફુરઈ ભુવણંમિ ॥ ૧૪ ॥ ઇહયંપિ હંતિ કારા-પવેસવહ-
વંધ હુત્થ છેયાર્હિ । પરલોણ પુણ દારુણ-નરગાઈસુદુક્કરિંછોલી ॥ ૧૫ ॥
સંપાસંપાયંચલં-જલજલણનરિંદમાઈસાદીણં । વિહવલયં નાહ અનાય-હ-
જ્જુઓ કો હવિજ્જ ઇહં ॥ ૧૬ ॥ વચ્છ વિયાણસુ અન્નાય-અજ્જિયં હ-
જ્જિયંપિ વિહવભરં । પજ્જંતે અઈવિરસં-સુજ્જયમ્મવમૂલમાવં ચ ॥ ૧૭ ॥
અહ્લોહનેહપૂરિય-અન્નાયપઈવમાવિણા ઇમિણા । નિયવયમ્મરમ્મંજણસંજણેણ

કહે છે. [૧૧] અન્યાયથી ઉપાર્જેલું દ્રવ્ય અશુદ્ધ છે. અશુદ્ધ દ્રવ્યથી આહાર પણ અશુદ્ધ
થાય છે, અને તેથી શરીર પણ અશુદ્ધ રહે છે. અને અશુદ્ધ દેહ વડે કાષ્ટ વેળા બે કંઈ
શુભ કૃત્ય કરવામાં આવે, તે તે ઉપર જમીનમાં વાવેલા બીજની માફક સફળ થતું
નથી. (૧૨-૧૩) વળી અન્યાય માર્ગે ચાલતાં લોકોને થતા અપાય વિચારો ત્યાં પહેલું
તો કાજળથી કાણું અપયશ જગતમાં ફેલાય છે. [૧૪] વળી છતાં તે બંદીખાને પડે છે,
વધ બંધ પામે છે, વખતે તેના હાથ કપાય છે, અને પરલોકમાં તે વળી દારૂ નરકાદિક
દુઃખની પીડા પામે છે. (૧૫) ધન વીજળીના ઝબકારા જેવું છે, અને તે જળ અગ્નિ
તથા રાજા વગેરેને સ્વાધીન છે, એમ નાણીને છતાં કાણુ અન્યાય કરવા તૈયાર થાય ?
(૧૬) હે વત્સ ! અન્યાયથી ઉપાર્જેલું ધણું ધન પણ અતે અતિ વિરસ બને છે, અને
આ દુર્લભ સંસારતું મૂળ થઈ પડે છે. (૧૭) અતિ લેલ રૂપ સ્નેહથી ભરેલા અન્યાય
રૂપ દીવામાં થતા આ વ્રત ભંગ રૂપ કાજળથી કાણુ પોતાને મેલું કરે ? [૧૮] એમ

કો મહાલ અર્પ્ય ॥ ૧૮ ॥ ઇય જંપિઓવિ વિરુણા-સ્તે શુરુષા લોહક-
મ્મણા જલિણો । નહુ કિંપિ તં પવજ્જહ-ચિદ્દહ પુવ્વં વ અનયપરો
॥ ૧૯ ॥ અહ ચોરે ગિવકેળ-વરકુંડલજુયલસંજુયં દારં । ઉવર્ણાયં સ્તિ
ધણો-ધણેણ યોવેણ ગિણેહં ॥ ૨૦ ॥

ચોરકસઓ કહ્યાવિ-જાવ રચનાવાલે સ ગિણેહં । નિવસિરિદ્-
પરિઓ વિમલો-તો પત્તો તસ્સ હદંમિ ॥ ૨૧ ॥ તેણ ય મણિઓ વરસિ-
ચયસંચણ દંસણ ધણો જાવ । તાવ ધણહિયાણ-પહિયા રચનાવાલી
શક્તિ ॥ ૨૨ ॥ તં ગંહિયં ઉવલક્ષિય-વિમલો પુચ્છેહં સિદ્ધિ કિં ઇયં ।
જા કિંપિ ન સો જંપહ-સુહિઓ તા જંપણ વિમલો ॥ ૨૩ ॥ અન્નંપિ
ઈમીહસમં-નંદં નિવહારકુંડલાઈયં । તુહપાસે તંપિ અહં-મન્ને તા વહુ
મહપ્પેસુ ॥ ૨૪ ॥ અન્નહ નિવેણ નાણ-ધણેણ દેહેણ વા ન હુદ્ધિહિ-
સિ । અહ હણહણિત્તિ મણિરો-સંપત્તો તલાવરો તત્થ ॥ ૨૫ ॥

ખાપે કહ્યાં છતાં પણ તે હારે લોભ કર્મથી મલિન રહીને તે વાતને લગારે નહિ સ્વીકારતાં
પ્રથમ માફક અન્યાય તત્પર રહેવા લાગ્યો. [૧૯] હવે એક ચોર તેની પાસે બે કુંડળ
સાથેનો હાર લાગ્યો, તે ધન શેઠ થોડા ધનમાં સ્તબ્ધ થીયો. [૨૦] તેણે એક વેળા ચોરના
હાથથી રત્નાવળી લીધી, તેટલામાં વિમળ નામે રાજાનો ભંડારી તેના હાટે આવી પહોંચ્યો—
તેના કહેવાથી ધન તેને કાપડ દેખાડવા લાગ્યો, એટલામાં ધનની પોતમાંથી રત્નાવળી પડી
ગઈ. [૨૧-૨૨] તેને લઈ ઓળખીને વિમળ પૂછવા લાગ્યો કે, શેઠ ! આ શું છે ? ત્યારે
ધન બહારાષ્ટ્રને કંઈ બોલી શક્યો નહિ. એટલે વિમળ બોલ્યો કે, આની સાથે બીજું પણ
રાજાનો હાર તથા કુંડળ વગેરે ખાલ તારી પાસે હોવું જોઈએ, એમ હું માતું છું. માટે
તે જલદી અને આપ. [૨૪] નહિ તો રાજા જાણશે તો, તું ધન તથા શરીરથી શૂંટનાર
નથી. એટલામાં તો આરંભાર કરતો તલવર [શેઠદાર] ત્યાં આવી પહોંચ્યો. [૨૫]
તેણે ધનને પકડીને બાંધ્યો, અને વિમળે તે માટે પૂછતાં તેણે કહ્યું કે, શોધતાં શોધતાં
આ એક ચોર હાથ લાગ્યો છે, તેથી તેને પકડ્યો છે. (૨૬] પછી તેણે સર્વેને રાજાના

વદો તેણ ધણો વિમલપુચ્છિઓ સો ચ મળઈ જહ અજ્ઞ । લ-
દો ફક્કો ચોરો—સોહિજ્જતેણ તેણ ઇમો ॥ ૨૬ ॥ કહિઓ મોસઠાણં-
નરવર આહરણમાઈ સન્વાણ । તો રચણાવલિ સહિઓ—સ તેણ નીઓ
નિવસમીવે ॥ ૨૭ ॥ તો મિહિદિભાસુરેણં—નિવેણ સેહાવિઓ ધણો અ-
હિયં । રચણાવલિકુંડલહાર—માઈ સવ્વં સમપ્પેઈ ॥ ૨૮ ॥ ઇય સોડણ
અપ્પહો—મહો ગંતૂણ નિવહપાસંમિ । દાડં પમૂયવિહવં—કહકહમવિ મો-
ચણ પુત્તં ॥ ૨૯ ॥ તો નાહ વહુઅવાયં—ચડણા દુહાવિ દુજ્જણં વ ધણં ।
દિવસં ગિણિય જાઓ—મહો મહાણ આભાગી ॥ ૩૦ ॥ મુક્કવવહાર-
સુદ્ધી—સુમહંતસમુલ્લસંતધણગિદ્ધી । પરિચ્ચવિમલભાવો—નરણ પત્તો ધણો
પાવી ॥ ૩૧ ॥

इत्येवमाकर्ण्य सकर्णलोका—

भद्रस्य भद्रंकरणं चरित्रं ।

तद् भाव्यपायप्रसरेण मुक्तां—

આભરણ વગેરે મોરવાળી વાત કહી સંભળાવી. બાદ તેણે તેને સ્નાવણી સાથે રાત્રી
પાસે રજી કર્યો. (૨૬-૨૭) ત્યારે રાત્રીએ બ્રહ્મદેવ યજ્ઞની ધનને એવી ધારતી બતાવી
કે, તેણે સ્નાવણી, કુંડળ, તથા હાર વગેરે તમામ માલ રાત્રીને સુપ્રત કર્યો. [૨૮] એ
સાંભળીને મંત્રીર શુદ્ધિમાત્ર ભદ્ર શેઠ રાત્રી પાસે જઈને ધણો પૈસો આપીને જેમ તેમ
કરી પુત્રને છોડાવી લાવ્યો. (૨૯) બાદ ભદ્ર શેઠે બધું કે, ધન પુત્ર તથા ધન એ બંને
બહુ અપાયવાળા છે, તેથી તે બંનેનો ત્યાગ કરીને દીક્ષા લઈ ભદ્ર શેઠ ભદ્ર પદને પ્રાપ્ત
થયો. [૩૦] અને વ્યવહાર શુદ્ધિથી રહિત, અતિશય ઉછલતા લોકવાણી, અને નિર્ભય
ભાવને છોડીને વર્તનાર પાપી ધન શેઠ નરકે પહોંચ્યો. [૩૧] આ રીતે સમજદાર લોકો
ભદ્ર શેઠનું બહુ અરિત સાંભળીને તેથી ભાવિ (યનાર) અપાયથી મુક્ત એવી વ્યવહાર

અયંતુ નિત્યં વ્યવહારશુદ્ધિં ॥ ૩૨ ॥

॥ ઇતિ મદ્રશ્રેષ્ઠિકથા.

ઇત્યુક્ત ઋજુવ્યવહારે ભાવ્યપાયપ્રકાશનમિતિ તૃતીયોબેદઃ—સંપ્રતિ સદ્ભાવતો મૈત્રીભાવ ઇતિ ચતુર્થે બેદમાહ.

“ મિત્રીભાવો ય સદ્ભાવ ” તિ—મિત્રસ્ય ભાવઃ કર્મ યા મૈત્રી તસ્યાભાવો ભવનં સત્તા—સદ્ભાવાન્નિઃકપટતયા મુમિત્રવન્ નિઃકપટમૈત્રીં કરોતીત્યર્થઃ—મૈત્રીકપટભાવયોચ્છાયાતપયોરિવ વિરોધાત્.

ઉક્તં ચ.

શાઠ્યેન મિત્રં કલુષેણ ધર્મં પરોપતાપેન સમૃદ્ધિ ભાવં ।

મુશ્વેન વિદ્યાં વરુષેણ નારીં વાંછંતિ યે વ્યક્તમપંડિતાસ્તે.

ઇતિ ચતુર્થે ઋજુવ્યવહારબેદઃ

શુદ્ધિને નિત્ય આસરો. [૩૨]

આ રીતે ભદ્ર થેઠની કથા છે.

આ રીતે ઋજુવ્યવહારમાં ભાવિઅપાય પ્રકાશનરૂપ ત્રીજો બેદ કહેા. હવે સદ્ભાવથી મૈત્રી કરવા રૂપ યોથો બેદ કહે છે. મિત્રનો ભાવ કે કામ તે મૈત્રી. તેનો ભાવ એટલે થવું કે સત્તા, અર્થાત્ ખરા ભાવથી નિષ્કપટ મૈત્રી કરે. કેમકે મૈત્રી અને કપટભાવ એ બંનેને છાયા અને તડકા જેવો વિરોધ રહેલ છે. જે માટે કહેલું છે કે, જેઓ કપટથી મિત્ર કરવા ઇચ્છે છે, પાપથી ધર્મ સાધવા ઇચ્છે છે, પરને દુઃખી કરી સમૃદ્ધિ મેળવવા ઇચ્છે છે, સુખ વડે વિદ્યા શીખવા ઇચ્છે છે, અને કઠોર વાણીથી સ્ત્રીને વશ કરવા ઇચ્છે છે, તે ખુદશી રીતે અપંગિત છે.

આ યોથો ઋજુવ્યવહારનો બેદ છે.

મુમિત્રની કથા આ પ્રમાણે છે.

સુમિત્રકથા ચૈવં.

સુપુરિસપુર ઇવ સુકરે-વરવત્થે સિરિપુરંમિ નયરંમિ । સિદ્ધી આસિ-
ન દીણો—સમુદ્દત્તો સમુદ્દુ વ્વ ॥ ૧ ॥ સઙ્ખાવસારમિત્તી—મહંતદિ-
પ્પંતકંતિકયસોહો । પુત્તો તસ્સ સુમિત્તો મિત્તુ વ્વ પરં અસત્તા સો ॥ ૨ ॥
નિદ્દમ્મો ચત્તગુણો—લોહમઓ મગ્ગણુવ્વ પીઠ્ઠરો । પરમમ્મવેહણપરો—
મિત્તો તસ્સત્થિ વસુમિત્તો ॥ ૩ ॥ પુન્નવિયકહરણત્થં—ઉભયં પિવ
સુમિત્તવસુમિત્ત । સંગહિય પઝર પણિયા-વણિયા દેસંતરે ચલિયા ॥ ૪ ॥
મિત્તપઓસી દોસુકરિસ પરો કોસિહ વ્વ વસુમિત્તો । બુદ્ધમણો મિત્તધ-
ણે - કુણ્ણ વિદ્વાયં હ્ય પહંમિ ॥ ૫ ॥ જીવાણ જઓ ધમ્માહ-કિંવ
પાવાહ કહત્તુ મહ મિત્ત । મ્હણ્ણ સુમિત્તો ધમ્માહ-નણુ જઓ નહણ
પાવાઓ ॥ ૬ ॥

યતઃ

સુપુરિસપુર [અલકાપુરી]ની માફક સુકર [એળા કરવાળા] અને વરવત્થવાળા
શ્રીપુર નામના નગરમાં સમુદ્દ જેમ નદીન [નદીપતિ] છે, એમ અદીન સમુદ્દત્ત નામે
શેઠ હતો. [૧] તેનો સુમિત્ર નામે પુત્ર હતો, તે ખરેખરી મિત્રતા રાખનાર, અને મોટી
દીપતી ક્રાંતિવાળો હતો, અને સુર્યની માફક અસંખ્યજનોને ત્રાસ આપનાર હતો. (૨)
તેને વસુમિત્ર નામે નિર્ધર્મી અને ગુણહીન તેમજ લોહમય બાણુની માફક પરમર્મને વીધ-
નાર, અને કપટ પ્રીતિ ધરનાર મિત્ર હતો. [૩] તે અને જલ્લુ માબાપની જેમ તેમ
રજ્જ લઈ ઘણો માલ લઈ દેશાંતર ચાલ્યા. (૪) હવે મિત્રપર દ્વેષ રાખનાર, અને કૌ-
શિક સર્પની માફક દોષ ભરેલો વસુમિત્ર મિત્રના ઘનમાં લુપ્થ બની રસ્તામાં આ રીતે
વિવાદ કરવા લાગ્યો:—[૫] જીવેનો શું ધર્મથી જય થતો હશે કે, પાપથી ? તે હે
મિત્ર ! તું મને કહે. સારે સુમિત્ર બોલ્યો કે, ધર્મથીજ જય છે. પાપથી નથી. (૬)
જે માટે પૂરતું દ્રવ્ય, નિર્મળ કુળ, અખંડ આજ્ઞા, ઐશ્વર્ય બળ, સુરસંપદા અને શિવપદ

દાવિણ મલં કુલ મમલં—આણેસ્સરિયં અભંગુરં વિરિયં । સુરસંપયં
સિવપયં—ધમ્માઽ ચિય જિયાણ ધુવં ॥ ૭ ॥ જડ પુણ પાવેણ બુદ્ધિ—
રિદ્ધિસંસિદ્ધિપાણો હુજ્જા । તો હુજ્જ ન કોવિ રૂદ્ધિ—જહો દરિદ્ધો અસિદ્ધો
ય ॥ ૮ ॥

રવિસ્વયમિગોવિ મિયલંછણો સસી હ્યમિગોવિ મિગનાહો । સીદ્ધો
હ તઓ પાવા—જહ તિ ર્ય મણિ વસુમિત્તો ॥ ૯ ॥ ર્ય વ વયંતા દુ-
ભિવિ—સવ્વસ્સ પણંમિ નિમ્મિયપદ્ધા । અન્નાયધમ્મનામે—કમેણ કંપિવિ
ગયા ગામે ॥ ૧૦ ॥ તત્થય વસુમિત્તેણ—મચ્છરભરપૂરિણ નિયમક્કવં ।
શુદ્ધા ગામીણજણા—પાવાહ જહ સિ જંપંતિ ॥ ૧૧ ॥ જે પરવંચણપણા—
વિગલિયકરુણા સયા અસચ્ચધણા । તે પચ્ચક્કવં પિચ્છહ—અતુચ્છલચ્છીઈ
સંછન્ના ॥ ૧૨ ॥

અન્વૈરપ્યુક્તં.

નાતીવ સરલૈર્ભાવ્યં—ગત્વા પશ્ય વનસ્પતીન્ । સરલાસ્ત્ર છિદ્યંતે.

એ નિશ્ચયે ધર્મથીજ જીવોને મજ છે. (૭) જે પાપથી બુદ્ધિ—અદ્ધિ—સિદ્ધિ થતી હોય
તો, છતાં કોઈ જડ, દરિદ્ર કે, અસિદ્ધ રહેજ નહિ. [૮] ચંદ્રમા હરિજીને રાખે છે, છતાં
મૃગલાંછન કહેવાય છે, અને સિંહ હરિજીને મારે છે, ત્યારે મૃગનાથ કહેવાય છે. માટે
પાપથીજ જય છે, એમ વસુમિત્ર બોલ્યો. [૯] એમ બે જણ તકરાર કરતા થકા
બધા લોકોની રૂબરૂ પછુની પ્રતિજ્ઞા કરીને કોઈક તદ્દન ધર્મથી અગ્નિ ગામમાં ગયા.
(૧૦) ત્યાં ભારે મત્સરથી ભરાયલા વસુમિત્રે ગામડીયા લોકોને પોતાનો પક્ષ પૂછ્યો,
એટલે તેઓ બોલ્યા કે, અધર્મથી જય છે. [૧૧] તેઓ બોલ્યા કે, જે પરને ઠગવામાં
તત્પર કશ્ચાહીન અને હમેશાં ભૂલું બોલનાર હોય છે, તે જીવે પ્રત્યક્ષપણે બહુ પૈસાદાર
રહેલા છે. [૧૨]

બીજાઓએ પણ કહ્યું છે કે :—

અતિ સરળ નહિ થવું. વનસ્પતિને જીવો—ત્યાં જે સરળ હોય તે કપાય છે,

કુઞ્જા સ્તિષ્ઠંતિ પાદપાઃ ॥ ૧૩ ॥ ઘુણાનામેવ દૌરાત્મ્યા ધ્ધુરિ ધુર્યો
નિયુજ્યતે । અસંજાતકિણસ્કંધઃ સુખં તિષ્ઠતિ ગૌર્ગલિઃ ॥ ૧૪ ॥ ઉત્ત-
રદાણઅસત્તો-તસ્સ સુમિત્તો મુરુસ્વસત્થસ્સ । વસુમિત્તેણં સત્થાઉ-ધાઢિઓ
ગહિય સવ્વસ્સં ॥ ૧૫ ॥ સો ઇગાગી અઢવીઈ-નિવઢિઓ આહિ દુક્કસત-
ત્તો વિ । પગઈઈ મિત્તભાવેણ-પરિગઓ ચિંતપ્પ એવં ॥ ૧૬ ॥ ઝુંજંતોરે જિય
પુવ્વ-જમ્મકઢુકમ્મરુક્કફલ મેયં । કાઝણં સંતોસં-વસુમિત્તે વજ્જસુ પ-
ઓસં ॥ ૧૭ ॥ ઇય ચિંતિઢં સુમિત્તો-નિસાઈ સાવયગણાણ વીહંતો । ઇ-
ક્કસ્સ નિલુકો ગરુય-વિઢવવિઢવિસા કુહરંમિ ॥ ૧૮ ॥ ઇતો નિસુણઈ દા-
વં-તરાઉ પત્તાણ રુક્કસિહરંમિ । સો પવ્વવીણુ લ્હવિયં-મહલ્હવિહ્ગેણ પુ-
દ્ધાણં ॥ ૧૯ ॥ મો વિહગા કહહ મહં કત્તો કો ઇત્થ આગઓ ઇણિં ।
દીવંતરંમિ કેણં-કિં કિર દિદ્ધં વ નિસુયં વા ॥ ૨૦ ॥ તેહિવિ જં જહ
દિદ્ધં-સુયં વ દીવંતરેસુ તં સવ્વં । તહચેવ તસ્સ કહિયં-ઇગો પુણ મ-

અને વાંકાં આઠ કાયમ ઉભા રહે છે. [૧૩] વળી શુભોનીજ સુગ્રામથી ધોરી બળદને
ધુંસરીમાં જોડે છે, અને ખૂટિઓ બળદ તેના સ્કંધમાં કંઈ પણ ધસારાનો ધા પડ્યા વગર
સુખે ઉભો રહે છે. (૧૪) ત્યારે આ મૂખાને ઉત્તર દેવા સુમિત્ર અસમર્થ થયો, તેથી
વસુમિત્રે તેનું સર્વસ્વ પડાવી લાઇ, તેને સાથથી છૂટો કહાડી મેલ્યો. [૧૫] તે અટવીમાં
એકાકી પડીને ચિંતા અને દુઃખથી તપેલો છતાં પણ સ્વભાવેજ ખરી મિત્રતાવાળો હોવાથી
આ રીતે વિચારવા લાગ્યો :— (૧૬) હે જીવ ! પૂર્વ જન્મના કટુ કર્મરૂપ ગ્રાહનું આ ફળ
ભોગ્યતાં તારે સંતોષ ધરીને વસુમિત્રમાં પ્રદેપ વર્જવો જોઇયે. (૧૭) એમ ચિંતવને
સુમિત્ર રાત્રે જંગલી જનવરોથી બીતો થકો, એક મોટા વડની કોતરમાં ભરાઇ રહ્યો. (૧૮)
એવામાં ત્યાં આડની ટોચે દ્વીપાંતરથી આવેલા પક્ષિઓને તેમાંના એક મોટા પક્ષિએ પૂછતાં
તેમણે જે વાત કરી તે તેણે સાંભળી. [૧૯] હે પક્ષિઓ ! મને કહો કે, ક્યાંથી કોણ
છહાં આવ્યો છે ? અને દ્વીપાંતરમાં કોણે શું શું નવું દીઠું કે, સાંભળ્યું છે ? [૨૦]
ત્યારે તેમણે પણ ત્યાં જે જેમ દીઠું સાંભળ્યું હતું, તેમ તે બધું તેને કહ્યું. તેવામાં તે-

ખડ તત્થ ઇમં ॥ ૨૧ ॥ તાય અહ મજ્જ પત્તો—સિંહલદીવાડ તત્થ નરવ-
ઇણો । અત્થિ જિયમય ઘરિણી—રૂવા ધૂયા મયણરેહા ॥ ૨૨ ॥ તીસે
ય અત્થિ વિયણાઇ પીડિયાણ તદ્દજ્જઓ માસો । વિજ્ઞેહિવિ પહિસિદ્ધા-
ત્તો પિણ્ણા દાવિઓ પરહો ॥ ૨૩ ॥

જો મંહ ધૂયં પડળેઇ—તસ્સ વિયરેમિ રજ્જ મદ્દ મહં । તીઇ સમં ચિ-
યનયકોવિ—પહ્વહયં છિવઇ પુણ તાય ॥ ૨૪ ॥ અજ્જ દિણં છટ્ઠં પહ્વ-
યસ્સ તા તીઇ નયણરોગસ્સ । કિં નત્થિ ઓસહ મિહં—કિંવા અત્થિ
તિ મહ કહસુ ॥ ૨૫ ॥ અહ મળાઇ વુટ્ટપક્કવી—જાણતોહિવિ જહાતહા એ-
યં । દિવસંમિ વિ ન કહિજ્જઇ—કિંપુણ રયણીઇ હે પુત્તા ॥ ૨૬ ॥ તે-
ણુ તં મહ ગરુયં—કુહં નય કોઇ સુણાઇ ઇહ તાય । તા કહસુ આહ
સો વિ હુ—સુયપુવ્વં વચ્છ મહ એયં ॥ ૨૭ ॥ અદ્ધાણ પવતેહિં—ઇહ
નિસિ વસિણ્ણિ જઇણસાહિં । સલ્લવલ્લણુ તિ કહિઓ—એસ તરુ નય-

માંનો એક આ રીતે બોલ્યો. (૨૧) હે તાત ! હું આજે સિંહલદીપમાં આવ્યો છું,
ત્યાંના રાજાને રતિના રૂપને જીતનારી મદનરેખા નામે પુત્રી છે. (૨૨) તેને આંખોમાં
પીડા થાય છે, તેને આ ત્રીજો માસ થયો છે. વૈદ્યએ તેનો દરદ અસાધ્ય જણાવેલો, તેથી
તેના પિતાએ ત્યાં એવો પડહ ફેરવ્યો છે કે, જે મારી પુત્રીને હુશિયાર કરે, તેને હું તે પ-
રણાવું, અને તે સાથે અર્ધું રાજ્ય આપું. પણ કોઇ પડહને હે તાત ! [હજી લગણુ]
અડક્યો નથી. [૨૩-૨૪] આજે તે પડહને છોકો દિન બાય છે, માટે તેની આંખોના
દરદનું કંઈ ઔષધ છતાં છે કે નહિ, તે મને કહો. [૨૫] ભારે વૃદ્ધ પક્ષી બોલ્યો કે,
ખરેખરી રીતે તે બળજીતા થકા, પણ દિવસે પણ નહિ કહેવું બોધ્યે, તો પછી હે પુત્ર !
રાતે શી રીતે કહેવાય ? [૨૫-૨૬] તે પક્ષીએ કહ્યું કે, હે તાત ! મારું રહેઠાણ બહુ
બોધું છે, તેથી છતાં કોઇ સાંભળનાર નથી, માટે કહો. ભારે તે બોલ્યો કે, હે વત્સ ! મેં
પૂર્વે એવું સાંભળ્યું છે કે—[૨૭] મારે ચાલતા, અને છતાં રાતે વસેલા જૈન સાધુઓ એવું
બોલતા હતા કે, આ આ ધણુ ઉંચા લક્ષણવાળો અને આંખના રોગને હરનાર છે.

ખરોગહરો ॥ ૨૮ ॥ જડ કોઈ એય તરુણો પત્તરસં તીઈ અચ્છિસુ સ્ત્રિવિ-
જ્ઞા । તો સા પઞ્ચણ્જજડ લહુ-ઈય સોઈ ચિંતઈ સુમિત્તો ॥ ૨૯ ॥

છજ્જીવહિયા મિત્તીઈ મંદિરં દુરિયદહણજલવાહા । સન્નાણચયજ-
લહી-ન અન્નહા ચિંતિ જડણમુળી ॥ ૩૦ ॥ ઇય નિચ્છિય તત્તરુણો-સર-
સદલાઈ ગહિત્તુ સો અપ્પં । વંધઈ સિંહલદીવા-ગયભારુંડસસ ચરણંમિ
॥ ૩૧ ॥ નીઓ તેણ તહિં સો-છિવિંડં પડહં ગઓ નિવડપાસે । વિહિ-
ઓચિયપડિપત્તી રન્ના પુઠ્ઠો કુસલવત્તં ॥ ૩૨ ॥ વાહરિયમયણરેહં-બલિમં-
ડલમાઈ કાઝ સંજ્ઞાણ । લોચણવેયણરાહિયં-કરેઈ તેણં દલરસેણં ॥ ૩૩ ॥
પરિણાવિય નિયકન્નં-દિન્નં રન્ના ય તસ્સ રજ્જદ્દં । સો તત્થ ત્થઈ સુ-
ત્થિય-હિયઓ સવ્વેસિ હિયનિરઓ ॥ ૩૪ ॥ વસુમિત્તોવહણેણં-કયાવિ
તત્થાગઓ વણિજ્ઞેણ । નિવદંસણાય પત્તો-ગહિં કોસલ્લિયં બહુયં ॥ ૩૫ ॥

[૨૮] માટે જો કાઝ આ ઝાડનાં પાંદડાંનો રસ તેની આંખોમાં નાખે તો, તેને તુરત
આરામ થાય. આ વાત સાંભળીને સુમિત્ર ચિંતવવા લાગ્યો:—[૨૯] છાયાના હિત
કર્તા, મૈત્રી ગુણના મંદિર, દુરિતરૂપ અગ્નિ આલવવામાં મેઘ સમાન અને સમ્યક્ જ્ઞાનરૂપ
રત્નના રત્નાકર સમાન જૈન મુનિઓ ખોટું બોલે નહિ. (૩૦) એમ નિશ્ચય કરી, તે
ઝાડનાં સારાં પાંદડાં સાથે લખને તેણે પોતાને સિંહલદ્વીપથી આવેલા ભારંડ પક્ષીના પગમાં
બાંધ્યો. [૩૧] હવે તે ભારંડ પક્ષી તેને લાં લઈ ગયો, લાં તે પડહને અડકીને રાજ
પાસે ગયો, લાં રાજએ તેની ઉચિત પ્રતિપત્તિ કરી કુશળ વાર્તા પૂછી. [૩૨] તેણે કુ-
શળ વાર્તા કહીને સાંજે બળિ મંડળ વગેરે કરીને તે પાંદડાંના રસથી મદનરેખાને આં-
ખની પીડાથી રહિત કરી. [૩૩] ત્યારે રાજએ તેને પોતાની તે પુત્રી પરણાવીને અર્ધું
રાજ્ય આપ્યું, લાં તે સુસ્થ રહી સર્વેનું હિત કરતો થકો રહેવા લાગ્યો. [૩૪] હવે લાં
વસુમિત્ર પણ વેપાર અર્થે વહાણપર ચડીને લાં આવી પહોંચ્યો, તે મોટું ભેટાણું લઈને
રાજ પાસે આવ્યો. (૩૫) ત્યારે સુમિત્રને મોટી રાજ્ય લક્ષ્મીથી દીપ્તો બળીને પોતે

તત્થ સુમિત્તં સુમહંત-રાયલ્લહીદ દટ્ટુ દિપ્પંતં । સો ચત્તમિત્તભાવો-વ-
સન્નિક્કઓ ચિંતણ્ણં ॥ ૩૬ ॥

एसो पयडपओसो-जइ कहमवि मज्झ वइयरं रओ । पायडइ
तओ अट्टणा-हियसव्वस्सो विणस्सामि ॥ ३७ ॥ केणावि उवाएणं-ता
एयं मारियु त्ति चित्तेउं । पाहुड मप्पित्तु निवइपासंमि आसीणो ॥ ३८ ॥
विज्जणं जाणित्तु इमो-सुमित्तभवणंमि जाइ मायाए । पुच्छियकुसलोदंता-
परूपरं जाव अत्थंति ॥ ३९ ॥ ता वसुमित्तेणु तं-सुमित वरमित कइवय-
दिणाणि । मा मं जाणाविज्जसु-रओ तेणावि पडिवसं ॥ ४० ॥ अन्न-
दिणे वसुमित्तो-रहंमि विस्सवइ नरवइ एवं । परदोसग्गहणं जइवि-देव
जुत्तं न पुरिसाणं ॥ ४१ ॥

तहविहु गुरुअववाओ-पहुणो मा होउ इय पयंपेमि । एसो तुह
जामाऊ-अम्ह पुरे विज्जहुंवसुओ ॥ ४२ ॥ तं सोउं सुविसओ-कराल-

જૈનીહીન હોવાથી મત્તમાં ડરીને એમ વિચારવા લાગ્યો. [૩૬] જો આ સુમિત્ર દ્વેષ ધ-
રીને જો કોઈ પણ રીતે મારું વ્યતિકર રાખેને જણાવશે, તો મારું સર્વસ્વ નાશ પામશે.
[૩૭] માટે કોઈ પણ ઉપાયથી એને મારે મારવો. એમ ચિંતવી તે બેટણું આપીને
રાત્રી પાસે બેઠો. [૩૮] પછી એકાંત જાણીને તે કપટથી સુમિત્રના મકાનમાં ગયો,
ત્યાં તેઓ એકબીજાના કુશળ સમાચાર પૂછતા રહ્યા—એટલામાં વસુમિત્રે કહ્યું કે, હે
સુમિત્ર ! કેટલાક દિવસ લગી તમે રાત્રીને મારી ઝાળખ આપશો ના. તે વાત સુમિત્રે
કહ્યું રાખી. [૩૯-૪૦] હવે એક દિવસે વસુમિત્ર રાત્રી પાસે જાને જઈ વીનવવા લાગ્યો
કે, હે દેવ ! પરાયા દોષ જો કે સારા માણસને બોલવા નહિ જોઈયે. [૪૧] તેપણ
સ્વામિને મોટું નુકશાન મ થાઓ એમ ધારીને કહ્યું છું કે, આ તમારો જમાઈ અમારા
નગરમાં એક દેડ વેંધનો પુત્ર હતો. [૪૨] તે સાંભળીને વજ્રથી હણાયો હોય તેમ, રાત્રી
દિલગીર થયો, અને તેણે તે સઘળું વત્તાંલ સુલુદ્ધિ મંત્રિને કહી સંભળાવ્યું. (૪૩) મંત્રિ
બોલ્યો કે, હે દેવ ! જો એમ હોય તો, ભારે અપયશ ફેલાશે—કેમકે તમારી આ નગ

કુલિસા હડ વ્વ નરનાહો । તં વુત્તંતં સવ્વં-સુબુદ્ધિસચિવસ્સ સાહેદ
॥ ૪૩ ॥ સો પઢિમ્મણે જઇ દેવ-એવ મેયં તઓ ગુરુ અયસો । વવ-
હારિયાણં ઠાણં-જ મિમા દીવેસુ તુહ નયરી ॥ ૪૪ ॥ સહસા નિવોવિ
જંપડ-જા પયડં હવડ નહુ ઇમંલોણ । તા પચ્છમં એયં વાવાયસુ મંતિ
તં ક્ષત્તિ ॥ ૪૫ ॥ આમં તિ મંતિણુ તે-રહંમિ પુટ્ઠા નિવેણ નિયધૂયા ।
કિં અકુલીણવિચારો-સચ્ચવિઓ કોવિ તે પડ્ઠા ॥ ૪૬ ॥

સા મળઇ અવિકલંકો-સસિણો કિર અત્થિ નહણ મહ પડ્ઠો ।
કેવલગુણમયમુત્તી-પડુચ્છ પરગુજ્જરકવટ્ઠા ॥ ૪૭ ॥ નિયપચ્છઇયનરેહિ-
ઇત્તો પિચ્છણયપિચ્છમિસેણ । સચિવેણ લહુ સુમિત્તો-સંજ્ઞાસમયામિ વાહ-
રિઓ ॥ ૪૮ ॥ પુત્તભરપેરિણ-તેણવિ નિયવેસ મપ્પિડં તદ્દયા । પટ્ઠ-
વિઓ વસુમિત્તો-સુબુદ્ધિપુરિસેહિ સો નિહઓ ॥ ૪૯ ॥ તં નાહ નિવો
કહ મહ-દુહિયા હોહિ ત્તિ જાવ જૂરેડ । સા તાવ તત્થ આગંતુ-પુચ્છણ
કિં ઇમં નાય ॥ ૫૦ ॥ તુહ વેહવ્વકરો હં-વચ્છે પાવુ ત્તિ જંપિરમા ।

હીપોના વચ્ચે આવેલી અને વેપારીઓનું મથક છે. (૪૪) સારે રાજા ઉતાવળે થઇ
બોલ્યો-ત્યાં સુધી એ વાત બહાર ફેલાઇ નથી, ત્યાં સુધીમાં એને જાણી જાનોમાનો મારી
નાખ્યો. [૪૫] મંત્રિએ તે બાબત હા કહી. બાદ રાજાએ પોતાની પુત્રીને એકાંતમાં પૂછ્યું
કે, તારા પતિએ કંઈ અકુલીનપણાનો વિચાર સાચો પાડ્યો છે? (૪૬) તે બોલી
કે, અંદરમાં કલંક છે ખરું પણ મારા પતિને તે નથી. તે તો પરાયું શુદ્ધ સાચવવામાં
કેવળ યુક્તમય મૂર્તિ છે. (૪૭) એવામાં સુબુદ્ધિ મંત્રિએ પોતાના વિશ્વાસુ માણસો
મારશ્વ નાટક બોધાના ભિષે સુમિત્રને સાંજે પોતાને ત્યાં બોલાવ્યો. (૪૮) પરંતુ યુવ્યના
બેરની પ્રેરણાથી સુમિત્રે પોતાનો દરેક વસ્તુમિત્રને પહેરાવીને ત્યાં તે વખતે મોકલાવ્યો,
તેને સુબુદ્ધિના માણસોએ મારી નાખ્યો. [૪૯] તે જાણીને રાજા બૂરવા લાગ્યો કે, મારી
પુત્રીનું હવે શું થશે? તેટલામાં તે ત્યાં આવી પૂછવા લાગી કે, પિતાજી આ શી વાત છે?

સા મળઈ તુજ્ઞ જામાડગો મિદે ચિટ્ઠણ તાય ॥ ૫૧ ॥ તં આયન્નિય
રન્ના-રહંમિ પુટ્ઠો પયંપઈ સુમિત્તો । અઘ્મત્થમણો સઘ્વં-તં વસુમિત્તસ્સ
બુત્તંતં ॥ ૫૨ ॥ તો ચિત્તણ નરિંદો-મિત્તીભાવતણં ઇમસ્સ અહો । મચ્છ-
રમીરુત મહો અહોઅહો ધમ્મસુધિરત્તં ॥ ૫૩ ॥ ઇયા ચિત્તિઉં ચમક્કિય-
મણો નિવો કહઈ મંતિપજરાણ સઘ્ભાવરુદ્ધરમિત્તી-જુત્તં ચિત્તં સુમિત્તસ્સ
॥ ૫૪ ॥ તયણુ સુમિત્તેણ તહિં-પિયરો આણાવિયા પહિટ્ઠેણં । નય-
રિપવેસો રન્ના-કરાવિઓ ગુરુવિભૂદણ ॥ ૫૫ ॥

જાયા ય વંસસુદ્ધી-સપરેસિ સુદ્ધાણ કારગો જાઓ । પાડિવાજ્ઞિયપ-
વ્વજ્ઞો-કમા સુમિત્તો ગઓ સુગઈ ॥ ૫૫ ॥ મિત્તીભાવ વિરાહિઓ-અ-
હિઓ સપરેસિ સયયવસુમિત્તો । મરિઝ્ઞણ ગઓ નરણ-મમિહી સંસાર
મદ્ધોરં ॥ ૫૭ ॥

एवं सुमित्रस्य समस्तसत्त्व—

संदोहमित्रस्य निशम्य वृत्तं ।

રાજા બોલ્યો કે, હું તારા વૈધવ્યનો કરનાર પાપી છું. ત્યારે તે બોલી કે, તમારો જન્માષ્ટ
તો ઘરે બેઠો છે. (૫૦-૫૧) તે સાંભળીને રાજાએ સુમિત્રને એકાંતે પૂછતાં અને આગ્રહ
કરતાં તેણે વસુમિત્રનું સધણું વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યું. (૫૨) ત્યારે રાજા વિચારવા
લાગ્યો કે, અહો ! આનો મૈત્રીભાવ જીવો, અને મત્સરભીડપણું તથા ધર્મમાં સુસ્થિરપણું
જીવો ! [૫૩] એમ ચિંતવીને ચમત્કાર પામી રાજા મંત્રિ અને પૌર જનોને કહેવા
લાગ્યો કે, સુમિત્રનું ચિત્ત ખરેખરી મિત્રતાવાળું છે. [૫૪] ત્યાર બાદ સુમિત્રે હર્ષિત
થઈ પોતાના માથાપને ત્યાં બોલાવ્યા, અને રાજાએ મોટા ઠાકમાઠથી તેમને નગરમાં પ્રવેશ
કરાવ્યો. (૫૫) માથાપ ત્યાં આવી પહોંચ્યાથી વંશની ખબર પડી રહી, અને તે
સ્વપરને સુખનો કરનાર થઈ દીક્ષા લઈ અનુક્રમે સુગતિએ પહોંચ્યો. [૫૬] મૈત્રી ભાવ
રહિત અને સ્વપરને નિરંતર અહિતકારી વસુમિત્ર મરીને નરકમાં ગયો, અને અતિ ધોર
સંસારમાં લખશે. [૫૭] આ રીતે સમસ્તસત્ત્વ સિત્ત, એવા સુમિત્રનું વૃત્તોત સાંભળીને

ભવ્યાજના દુઃખલતાલવિન્યાં

સદ્ભાવમૈત્ર્યાં શૃશમાદ્રિયધ્વં ॥ ૫૮ ॥

इति सुमित्रकथा.

इत्युक्त ऋणुव्यवहारे सद्भावमैत्रीलक्षणश्चतुर्थो भेद—स्तदुक्तौ निरूपितं चतुर्विधमृणुव्यवहारस्वरूपं. सांप्रतमस्यैव विपर्यये दोषदर्शनपूर्वकं विधेयतामाह.

(मूलं.)

અન્યહ મળનાઈસું—અબોહિબીયં પરસ્સ નિયમેણ ।

તત્તો ભવપરિવુઢી—તા હોજ્ઞા જ્ઞુવવહારી ॥ ૪૮ ॥

હે ભવ્ય જનો ! તમે દુઃખલતાને હણનારી ખરી મિત્રતામાં અતિ આદરવાળા થાઓ.

એ રીતે સુમિત્રની કથા છે,

આ રીતે ઋણુ વ્યવહારમાં સદ્ભાવ મૈત્રીરૂપ એથો ભેદ કહ્યો. તે કહેવાથી આરે પ્રકારના ઋણુ વ્યવહારનું સ્વરૂપ કહ્યું. હવે એથી વિરુદ્ધ રીતે વર્તવામાં દોષ બતાવીને શું કરવું, તે બતાવે છે:—

મૂળનો અર્થ.

અન્યથા ભાષણ વગેરે કરતાં બીજાને નિયમા અબોધિ બીજના કારણ થવાય, અને તેથી સંસાર વધી પડે છે, માટે ઋણુ વ્યવહારી થવું. (૪૮)

[ટીકા.]

અન્યથા ભજનમયથાર્થજલ્પનમાદિસહ્દાદ્વચક્રિયાદોષોપેક્ષાઽસદ્-
ભાવમૈત્રીપરિગ્રહસ્તેષુ સત્સુ શ્રાવકસ્યેતિભાવઃ—અબોધેર્ધર્માપ્રાપ્તેર્જીવ મૂ-
લકારણં પરસ્ય મિથ્યાદ્રષ્ટોર્નિયમેન નિશ્ચયેન ભવતીતિ શેષઃ

તથાહિ—શ્રાવકમેતેષુ વર્તમાનમાલોક્ય વક્તારઃ સંભવંતિ—“ .ધિ-
ગસ્તુ જૈનશાસનં, યત્ર શ્રાવકસ્ય શિષ્ટજનનિંદિતેઽલીકભાષણાદૌ કુકર્મણિ
નિવૃત્તિર્નોપદિશ્યતે ” इतिनिंदाकरणादमी प्राणिनो जन्मकोटिष्वपि बोधिं
न प्राप्नुवंतीत्यबोधिबीजमिदमुच्यते ततश्चाबोधिबीजाद् भवपरिवृद्धि भवति
तर्हिदाकारिणस्तन्निमित्तभूतस्य શ્રાવકસ્યાપિ.

યદવાચિ—

શાસનસ્યોપધાતે યો-નાભોગેનાપિ વર્તેતે ।

ટીકાનો અર્થ.

અન્યથા ભણન—એટલે અયથાર્થ ભાષણ આદિ સખ્દથી વચ્ચક ક્રિયા, દોષોની ઉ-
પેક્ષા, તથા કપટ મૈત્રી લેવી, એ દોષો હોય તો, શ્રાવક બીજા મિથ્યા દ્રષ્ટિ જીવને નક્કીપણે
અબોધિનું બીજ યદ્ય પડે છે. એટલે કે, તેથી બીજા ધર્મ પામી શકતા નથી.

કારણ કે, એ દોષોમાં વર્તતા શ્રાવકને જોઈ, તેઓ એવું બોલે કે, “ જિન શા-
સનને ધિક્કાર થાઓ કે, જ્યાં શ્રાવકોને આવા શિષ્ટ જનને નિંદનીય મૃષા ભાષણ વગેરા
કુકર્મથી અટકાવવાનો ઉપદેશ કરવામાં નથી આવતો. અમી રીતે નિંદા કરવાથી તે પ્રા-
ણિઓ કોડ જન્મો લગી પણ બોધિને પામી શકતા નથી, તેથી એ અબોધિ બીજ કહે-
વાય છે, અને તે અબોધિ બીજથી તેવી નિંદા કરનારનો સંસાર વધે છે, એટલુંજ નહીં,
પણ તેના નિમિત્તભૂત શ્રાવકનો પણ સંસાર વધે છે.

જે માટે કહેલું છે કે—

જે પુરુષ અજ્ઞાણતાં પણ શાસનની લઘુતા કરાવે, તે બીજા પ્રાણિઓને તેવી રીતે

સ તન્મિથ્યાત્વહેતુત્વા-દન્યેષાં પ્રાણિનામિતિ.—૧

વધ્નાત્યપિ તદેવાલં.—પરં સંસારકારણં ।

વિપાકદારુણં ધોરં—સવાનર્થવિવર્દન (મિતિ) ૨

તતસ્તસ્માત્ કારણાદ્ ભૂયાદ્ ભવેત્ ક્ષુદ્રવ્યવહારી પ્રગુણવ્યવહાર-
ચાન્ પ્રકૃતો ભાવશ્રાવક इति. (છ)

અત્ ક્ષુદ્રવ્યવહાર इति ચતુર્થે ભાવશ્રાવકલક્ષણં—સંપ્રતિ ગુરુશુ-
શ્રૂષ इति પંચમં ભાવશ્રાવકલક્ષણમાહ.

(મૂલં.)

સેવાહકારણેણ ય-સંપાદયણભાવઓ ગુરુજણસ્સ ।

સુસ્સુસણં કુણંતો-ગુરુસુસ્સુઓ હવહ ચ્ચહા ॥ ૪૯ ॥

(ટીકા)

સેવયા પર્યુપાસનેન (૧), કારણેન અન્યજનપ્રવર્તનેન (૨), સં-

મિથ્યાત્વનો હેતુ થઇ, તેના જોટલાજ સંસારતું કારણ કર્મ બાંધવા સમર્થ થઇ પડે છે કે,
જે કર્મ વિપાકે દારૂણ, ધોર, અને સર્વ અનર્થતું વધારનાર થઇ પડે છે. [૧-૨]

ક્ષુદ્ર વ્યવહારરૂપ ભાવશ્રાવકતું ચોથું લક્ષણ કહ્યું, હવે ગુરુ શુશ્રૂષકરૂપ પાંચમું
લક્ષણ કહે છે—

મૂળનો અર્થ.

ગુરુ જનની સેવાવડે, બીજને તેમાં પ્રવર્તીવવાવડે, ઔષ-
ધાદિક આપવાવડે, તથા ચિત્તના ભાવવડે કરીને ગુરુ જનની
શુશ્રૂષા કરતો થકો ચાર પ્રકારે ગુરુ શુશ્રૂષક થાય છે.

ટીકાનો અર્થ.

સેવાવડે એટલે પર્યુપાસના કરવે કરીને, કારણવડે એટલે બીજને તેમાં પ્રવર્તીવ-

પાદનં ગુરોરૌષધાદીનાં પ્રદાનં (૩)—ભાવશ્ચેતોબહુમાન (૪) સ્તા-
વાશ્રિત્ય સંપાદનભાવતઃ ગુરુજનસ્યારાધ્યવર્ગસ્ય,—

इह यद्यपि गुरुवो मातापित्रादयोपि भण्यन्ते, तथापि धर्मप्रस्तावा-
दिहाचार्यादय एव प्रस्तुता इति—तानेवोद्दिश्य गुरुशुश्रूषो व्याख्येयो
गुरुलक्षणं चेदं:—

• ધર્મજ્ઞો ધર્મકર્તા ચ—સદા ધર્મપ્રવર્તકઃ,
સત્ત્વેભ્યો ધર્મશાસ્ત્રાણાં—દેશકો ગુરુરુચ્યતે. [ઇતિ]

ગુરુજનગ્રહણં बहुत्वप्रतिपत्त्यर्थ—तेन येकेचित् पूर्वोक्तगुरुलक्षणल-
क्षितास्ते सर्वेपि गुरुजनशब्देन गृहीता द्रष्टव्याः ततश्च तस्य गुरुजनस्य
शुश्रूषणं पर्युपासनं कुर्वन् गुरुशुश्रूषो भवति—स च चतुर्द्धा चतुःप्रकार
इति गाथाक्षरार्थः [छ]

વાથી, સંપાદનવડે એટલે ગુરૂને ઔષધાદિક આપવાથી, અને ભાવવડે એટલે ચિત્તના બહુ
માનવડે ગુરુજનની એટલે આરાધ્ય વર્ગની છતાં જો કે, માઆપ વગેરે પણ ગુરુ ગણા-
ય છે, તોપણ છતાં ધર્મના પ્રસ્તાવથી આચાર્ય વગેરેજ પ્રસ્તુત છે, માટે તેમને ઉદ્દેશીનેજ
ગુરુ શુશ્રૂષકની વ્યાખ્યા કરવી.

गुरुं लक्षणं आ प्रभाष्ये छे:—

ધર્મનો જાણુ, ધર્મનો કરનાર, હમેશાં ધર્મનો પ્રવર્તક, અને જીવને ધર્મ શાસ્ત્રનો
ઉપદેશ આપનાર હોય, તે ગુરુ કહેવાય.

ગુરુના બદલે ગુરુજન કહ્યા તે બહુપણું જાણાવવા માટે, તેથી જે કોઈ પૂર્વે કહેલાં
ગુરુ લક્ષણથી લક્ષિત હોય, તે બધા ગુરુજન સમ્બંધી લેવા.

તેથી તેવા ગુરુજનની શુશ્રૂષા એટલે પર્યુપાસના કરતો એકો ગુરુ શુશ્રૂષક ગણાવ
છે, તે ચાર પ્રકારે છે. એ ગાથાનો અક્ષરાર્થ છે.

ભાવાર્થ તુ સૂત્રકાર એવ વ્યાખ્યાનયન્ પ્રથમમેર્દ સેવાલક્ષણં ગા-
ત્રાપૂર્વાર્દેનાદ.

(મૂલં)

સેવઈ કાલેમિ ગુરુ-અકુર્ણતો જ્ઞાણજોગવાધાર્યં ।

ટીકા.

સેવંતે પર્યુપાસ્તે કાલેઽવસરે ગુરુ પૂર્વોક્તસ્વરૂપં કથ-મકુર્વન્ ધ્યાનં
ધર્મધ્યાનાદિ-યોગાઃ પ્રત્યુપેક્ષણાવશ્યકાદય-સ્તેષાં વ્યાધાતમંતરાયં જી-
ર્ણશ્રેષ્ઠિવત્.

તત્કથા ચેયં.

પુરી સમસ્તિ વૈશાલી-શાલીનજનશાલિની । તન્નાસીત્ પરમશ્રાદ્ધો-

ભાવાર્થ તો સૂત્રકારજી જણાવે છે. ત્યાં સેવારૂપ પહેલો ભેદ અર્ધા ગાથાવડે
પર્યુપે છે.

મૂળનો અર્થ.

ગુરુના ધ્યાન યોગમાં હરકત નહિ પાડતાં વખતસર તેમને સેવે.

ટીકા.

કાળે અવસરે પૂર્વોક્ત સ્વરૂપવાળા ગુરુને સેવે, એટલે તેમની પર્યુપાસના કરે [શી
રીતે તે કરે છે.] ધર્મ ધ્યાનાદિ ધ્યાન તથા પ્રત્યુપેક્ષણા અને આવશ્યકાદિક યોગમાં વ્યાધાત
એટલે હરકત નહિ પાડતાં જીર્ણશ્રેષ્ઠની માફક.

જીર્ણશ્રેષ્ઠની કથા આ પ્રમાણે છે.

મનોહર લોકવાળી વૈશાળી નામે નગરી હતી, ત્યાં જિનદત્ત નામે નિર્મળ સુદ્ધિ-
વાન શ્રાવક હતો. [૧] તે હમેશાં જિનનાં ચરણ કમળ સેવામાં જામરાની માફક રહેતો, અને

જિનદત્તાભિષઃ સુધીઃ ॥ ૧ ॥ સદા જિનપદાંભોજ—સેવનૈકસિતચ્છદઃ ।
 ચ્યુતઃ શ્રેષ્ઠિપદાજ્જીર્ણ—શ્રેષ્ઠિત્વેન ચ વિશ્રુતઃ ॥ ૨ ॥ બહિર્દેવકુલે તત્ર
 સ્ત્રીવીરમધુરન્યદા । છદ્મસ્થોસ્થાત્ પ્રતિમયા—કાલે મુદિરમેદુરે ॥ ૩ ॥
 અજીર્ણવાસનો જીર્ણ—શ્રેષ્ઠી ત્રૈલોક્યભાસ્કરં । દૃષ્ટ્વા કોક ઇવાસ્તોક—
 હર્ષમાપદપાપધીઃ ॥ ૪ ॥ ધ્યાનવિગ્રમતન્વાનો—મન્વાનો જન્મજઃ ફ-
 લં । સ વિશ્વવિશ્વસેવ્યસ્ય—સેવાં ચક્રે જગદ્ગુરોઃ ॥ ૫ ॥ કૃત્વા ચ સુ-
 ચિરં સેવાં—શ્રેષ્ઠીસ્વગૃહમાગમત્ । અર્હિંદનેન નાથસ્ય—તર્કયન્નુપવાસિતાં
 ॥ ૬ ॥ એવં પ્રતિદિનં સેવાં—કુર્વન્ વર્ષા અતીત્યસઃ । દધ્યૌ સ્વામ્યઘ-
 મદ્ગ્રે—યયા ગચ્છેત્ પરેણ કિં ॥ ૭ ॥ ધ્યાયન્નિતિ ગૃહસ્થાંત—સ્તસ્થૌ
 સ્વસ્થમનાશ્ચિરં । મધ્યાહે તુ ગૃહદ્વારે—સોથ સ્થિત્વેત્યર્ચિતયત્ ॥ ૮ ॥

યદ્યવૈષ્યતિ વીરોદ્ધ—કલ્પદુરિવ જંગમઃ । સંમુખં તસ્ય યાસ્યા-
 મિ—મૃદ્ધવદ્દાંજલિસ્તદા ॥ ૯ ॥ તં ત્રિઃપ્રદક્ષિણીકૃત્ય—વંદિષ્યે સપારિચ્છ-

શેઠની પદવીથી સહિત થયો હતો, તેથી જીર્ણશેઠના નામે પ્રસિદ્ધિ પામ્યો હતો. [૨] ત્યાં
 આહેરના દેવળમાં શ્રી વીર પ્રભુ એક પેળા છદ્મસ્થપણમાં કાઉસગ્ગે ઉભા રહ્યા હતા.
 [૩] જીર્ણશેઠ છતાં પણ તેની ધર્મપર વાસના અજીર્ણ હતી, તે શેઠ ત્રૈલોક્યમાં ભારકર
 સમાન બિનને જોઈ ડાક પક્ષીની મારક બારે હર્ષ પામ્યો. [૪] તે તેમના ધ્યનમાં
 વિગ્ર પાડ્યા વગર પોતાના જન્મનું ફળ મેળવવા જગત પૂજ્ય જગત ગુરુની સેવા કરતો
 હોયો. [૫] તે ચિરંકાળ સેવા કરીને પોતાને ઘેર આપ્યો. તેણે વિચાર્યું કે, ભગવાન
 આજે ક્યાં પણ ગયા નથી, માટે ઉપવાસિ હોવા જોઈએ. [૬] એમ દરરોજ સેવા ક-
 રતો થકો, તે વર્ષાકાળ પૂરં થતાં વિચારવા લાગ્યો કે, જો સ્વામી મારા ઘેર પધારે તો,
 અસ છે. [૭] એમ ધ્યાન કરીને તે સ્વસ્થ બને ચિરંકાળ સુધી ઘરમાં રહ્યો, અને
 બપોરે ઘરના દરવાજે ઉભો રહી આ રીતે ચિંતવવા લાગ્યો. [૮] જો છતાં આજ જ-
 ગમ કલ્પ વૃક્ષ સમાન વીરપ્રભુ પધારશે તો, મસ્તકે અંજળિ આંધી સામે જઈશ. [૯]
 આત્મે લેને ત્રણ પ્રદક્ષિણા આપી પરિવાર સહિત વાંદીશ, અને પછી ઘરની અંદર તેમને

દઃ । તતોન્વેષ્યે મૃહસ્પાંત-નિધાનમિત્ર વંધુરં ॥ ૧૦ ॥ પ્રધાનૈસ્તત્ર
પાનાઞ્ચૈઃ પ્રાશુકૈરેષણીયકૈઃ । ભક્ત્યા તં પારયિષ્યામિ-સંસારાંભોધિતાર-
કં ॥ ૧૧ ॥ પુનઃ નૈત્વા તુ યાસ્યામિ-પદાનિ કતિચિં તતઃ । ધન્યં મન્યઃ
સ્વયં ભોક્ષ્યે-શ્રેષ્ઠમુદ્ધરિતં મુદા ॥ ૧૨ ॥ એવં મનોરથશ્રેણી-જિનદત્ત-
સ્ય કુર્વતઃ । શ્રીવીરોભિનવશ્રેષ્ઠિ-ગૃહે ભિક્ષાકૃતેવિક્રમત્ ॥ ૧૩ ॥

કુલમાશા દાપિતાસ્તેન-ચેટયા ચટુકહસ્તયા । સુપાત્રદાનતસ્તત્ર-
પંચ દિવ્યાનિ જહિરે ॥ ૧૪ ॥ નૃપાઘા મિલિતાસ્તત્ર-શ્રેષ્ઠયસૌ તૈઃપ્ર-
સંસિતઃ । પારયિત્વા તતોન્વન્ન-વિહર્તુ પ્રશુરપ્યગાત્ ॥ ૧૫ ॥ જિ-
નદત્તો નિશમ્યા ય-ધ્વનંતં દેવદુંદુભિં । દધ્યૌષિન્ મામધન્યોહં-ય
આયાન્મદ્ગૃહં પ્રશુઃ ॥ ૧૬ ॥ તત્પુર્યામથ તન્નાદિ-કેવલીં સમવાસ-
રત્ । નૃપાઘા एत्य તં નત્વા-પૃચ્છન્ કઃ પુણ્યવાનિહ ॥ ૧૭ ॥ સ
પ્રોચે જિનદત્તં તં-રાઙ્ગોચેનેન ભો જિનઃ । પારણાં પારિતઃ કિંતુ-શ્રે-

નિધાનની માફક લાવીશ. [૧૦] અને ત્યાં તેમને ઉત્તમ પ્રાશુક એપણીય આહાર પા-
ણીથી ભક્તિપૂર્વક પારણું કરાવીશ, કે જે પારણું સંસાર સમુદ્ર તારવા સમર્થ છે. (૧૧)
અને જીને તેમને નમીને કેટલાક પગ તેમની પાછળ બધા, આદિ પોતાને ધન્ય માનતો
થકો, આકાં બચેલું આપશ. (૧૨) એમ જિનદત્ત શેઠ મનોરથ કરતો હતો, તેવામાં
શ્રી મહાવીર પ્રભુ ભિક્ષાના અર્થે અભિનવ શેઠના ઘેર પધાર્યા. (૧૩) તેણે દાસીમા
હાથે આટવાથી ભગવાનને અડદ અપાવ્યા, તેથી તે સુપાત્ર દાનથી ત્યાં પાંચ દિવ્ય પ્રગટ
થયાં. (૧૪) ત્યાં રાજા વગેરે એકઠા થઈ, તે શેઠને વખાણવા લાગ્યા, અને પ્રભુ પશુ
ત્યાં પારણું કરી બીજા સ્થળે વિચરવા લાગ્યા. [૧૫] હવે આણીગેર જિનદત્ત બીજા
સ્થળે દેવ દુંદુભિ વાગતું જોઈ, વિચારવા લાગ્યો કે, મને ધિક્કાર છે, અને હું અધન્ય છું.
કેમકે મારે ત્યાં પ્રભુ પધાર્યા નહિ. [૧૬] તે નગરમાં તે દિવસે બીજા કેમળા ભગવાન
સમોસર્યા. ત્યાં રાજા વગેરે આવીને તેને નમીને પૂછવા લાગ્યા કે, ત્યાં પુણ્યવાન કોણ છે ?
કેમળા બોલ્યા કે, જિનદત્ત છે. રાજા બોલ્યો કે, ભગવાનને પારણું તો અભિનવ શેઠ કરાવેલું

ષ્ટિનાભિનયેન સઃ ॥ ૧૮ ॥

કેવલી કથયિત્વાસ્ય-ભાવનાં મૂલતોપિ હિ । વધાષે ભાવતો
નેન-પારિતઃ પરમેશ્વરઃ ॥ ૧૯ ॥ અમાનં बहुमानं च-દધતા ધીમતા
તદા । દ્વાદશસ્વર્ગસંસર્ગ-યોગ્યં કર્મ સમાર્જિતં ॥ ૨૦ ॥ કિંચાન્ય
ઘદિ નાશ્રોધ્ય-ચદાસૌ દેવદુંદુભિં । પ્રાપ્સ્ય તત્તસ્તદૈવાય-કેવ-
લજ્ઞાનમુજ્જ્વલં ॥ ૨૧ ॥ અનેનં ભાવશૂન્યેન-નૂતનશ્રેષ્ઠિના પુનઃ સુપાત્રદા-
નતઃ પ્રાપ્તં-સ્વર્ણવૃષ્ટયાદિકં ફલં ॥ ૨૨ ॥ સમ્પત્તિરહિતો ઝીવઃ-સ્યા
છેષ્ઠે નૈદિકં ફલં । ભક્તિવ્યક્ત્યા પુનર્યુક્તઃ-સ્વર્ગમોક્ષાદપિ ક્ષણાત્
॥ ૨૩ ॥ જિનદત્તં પ્રશ્નસ્યાય-તે સર્વેર્ગ્યયાગતં । મુચિરંધર્મમારાધ્ય-સ્ત
શ્રેષ્ઠી મામદત્તપુતં ॥ ૨૪ ॥

एवं जीर्णश्रेष्ठिनः शुद्धदृष्टेः—

श्रुत्वा वृत्तं भावसङ्गावसारं,

છે. [૧૭-૧૮] કેવળીએ જિનદત્ત શેઠની મૂળથી ભાવના કહીને કહ્યું કે, ભાવથી એણે
પ્રભુને પારણું કરાવ્યું છે. (૧૯] અને તેણે તે વેળાએ બારે બહુ માત્ર ધરતાં થકા
બારમા દેવલોકે જવા યોગ્ય કર્મ બાંધ્યું છે. (૨૦) વળી જો તે વેળા તેણે દેવ દુંદુભિ
સાંભળી ન હોત તો, તેજ વખતે એ ઉત્ત્વળ કેવળ જ્ઞાન પામત. (૨૧) અને આ ભાવ-
શૂન્ય અભિનવ શેઠ સુપાત્ર દાનથી માત્ર સ્વર્ણવૃષ્ટિ વગેરે ફળને પ્રાપ્તો છે. [૨૨]
જો જીવ ખરા ભાવથી સહિત હોય તો, તેને છઠ્ઠલોકિક ફળ પણ મળવું નથી, પણ ખરી
ભક્તિવાળો હોય તો, તે ક્ષણવારમાં સ્વર્ગ અને મોક્ષ પણ પામી શકે છે. [૨૩] બાદ
જિનદત્ત શેઠની પ્રશ્નસા કરીને તે સર્વે જ્ઞાથી આવ્યા હતા, ત્યાં મધા, અને તે શેઠ પણ
ધણા કાળદાગી ધર્મ આરાધીને બારમા અન્યુત દેવલોકે પ્રહોત્યો. [૨૦] આ રીતે શુદ્ધ

બો બો ભવ્યાઃ સદ્ગુરુણાં હિ સેવા--
હેવાકત્વં સંતતં સંશ્રયધ્વં ॥ ૨૫ ॥

॥ ઇતિ જીર્ણશ્રેષ્ઠિકથા ॥

ઇત્યુક્તો ગુરુશુશ્રૂષકલક્ષણસ્ય ગુરુસેવારૂપઃ પ્રથમો ભેદઃ--સંજ્ઞિતિ
અસ્યૈવ દ્વિતીયં કારણ ઇતિભેદં પ્રકટયન્ ગાયોત્તરાર્દમાહ.

મૂલં.

સદ્ વક્ષણાદ્ કરુણા-અભેદિ પચસ્ટણ તત્થ ॥ ૫૦ ॥

[ટીકા.]

સદા વર્ણવાદકરુણાભિલ્લં સદ્ભૂતગુણોત્કર્તિનેન અન્યાનપિ પ્રવા-
દયતઃ પ્રવર્તયતિ,-પદ્મશેખરમહારાજવત્-તન્ન તસ્માં ગુરુસેવાયામિતિ.

દ્રષ્ટિવાળા જીર્ણશ્રેષ્ઠનું ખરેખરા જાણથી યુક્ત જતાંત સાંભળીને હે ભવ્યા ! તમે સદ્ગુરુની
સેવાની હેવા ધારણ કરો. (૨૫)

એ રીતે જીર્ણશ્રેષ્ઠની કથા છે.

આ રીતે ગુરુશુશ્રૂષપણનો ગુરુ સેવારૂપ પહેલો ભેદ કહ્યો. હવે એનાંજ કારણરૂપ
બીજો ભેદ કહેવા માટે અર્ધાં ગાથા કહે છે.

મૂળનો અર્થ.

પોતે વર્ણુન વગેરા કરીને બીજાને પણ તેમાં પ્રવર્તીવે
છે. (૫૦)

ટીકાનો અર્થ.

હમેશ્વાં વર્ણવાદ કરીને, એટલે કે નિલ ખરા ગુણો બોલીને બીજા પ્રમદવાળાઓને
પણ પદ્મશેખર મહારાજની માફક તે ગુરુ સેવામાં પ્રવર્તીવે.

પદ્મશેખરમહારાજકથા ચૈવં.

પુરિસુત્તમસયણં સુરયણસહિયં કિંતુ સ્વારગુણરહિયં । નીરનિહિ-
 નીરસરિસં-પુહ્નપુરં અત્થિ इत्थ પુરં ॥ ૧ ॥ સ નઓ વસણવિરહિઓ-
 કિંતુ જડાસંગવજ્ઞિઓ સયયં । સસિસેહરુ વ્વ સિરિ પડમ-સેહરો નરવરે
 તત્થ ॥ ૨ ॥ સો બાલભાષઓ ભાવિણ ભાવેણ ગહિયજિણધમ્મો । રા-
 ર્સરાર્સ પુરઓ-પત્તો પન્નવ્વ જિણધમ્મં ॥ ૩ ॥ વક્ષાણ્ઠ જીવદયં-અપ-
 માયાઓ પરુવ્વ યુક્ત્વં । બહુસો બહુમાણેણં-एवं વન્નહ સયા ગુરુણો
 ॥ ૪ ॥ સ્વંતા દંતા સંતા-ઉવસંતા રાગરોસપરિચ્છા । પરપરિવાયવિરચ્છા-
 હંતિ ગુરુ નિચ્છ મપમચ્છા ॥ ૫ ॥ ઉવસમસીયલસલિલ-પ્પવાહવિજ્ઞવિય-
 કોહજલણા વિ । ગાઢપ્પરુઢભવવિયડ-વિઢિવિનિઢવણદ્વદ્દહણા ॥ ૬ ॥ નિ-
 જ્જિય મયણા વિ પસિદ્ધ-સિદ્ધિ બહુસંગસુક્કલ્લિત્થા । પરિચ્છતસયલ-

પદ્મશેખર મહારાજની કથા આ રીતે છે.

દરિયાનું પાણી પુરષોત્તમ (શ્રીકૃષ્ણ)નું શયન સ્થળ છે, રૂડાં રત્નોવાળું છે, તે-
 મળ પૃથ્વીપુર નામે નગર પણ પુરષોત્તમ [ઉત્તમ પુરષો]નું શયન (રહેવાનું સ્થળ),
 અને રત્નોથી આપ્તાદ છતાં ક્ષારયુક્તે કરી રહિત હતું. [૧] ત્યાં ન્યાયવાન વ્યસન રહિત
 અને મહાદેવ જેવો છતાં જડની સોજતથી રહિત પદ્મશેખર નામે રાજા હતો. (૨) તે
 નાનપણથીજ વિચારપૂર્વક ભાવે કરી જિનધર્મે સ્વીકારી, ખીજા રાજા તથા સરદારોની આ-
 ગમ્મ જિનધર્મની પ્રશ્નપૂછા કરતો. [૩] તે જીવદયાને વખાણતો, વગર પ્રમાદે મોક્ષને
 વર્ણવતો, તથા બહુ માનથી વારંવાર હમેશાં યુક્તું આ રીતે વર્ણન કરતો. (૪) યુદ્ધ
 મહારાજ ક્ષમાવાન, જિતેન્દ્રિય, શાંત, ઉપશમવંત, રાગ રોષ રહિત, પરનિંદાવર્જક,
 અને અપ્રમત્ત હોય છે. તેઓ ઉપશમરૂપ શીતળ પાણીના પ્રવાહથી ક્રોધરૂપ અગ્નિને ઉપશ-
 માવે છે, અને મળજીત જડ ધાતી ઉગેલાં ભવરૂપ ઝાડને નાશ કરવા દવામિ સમાન હોય
 છે. [૫-૬] તેઓ કામને જીતનાર છે, છતાં પ્રસિદ્ધ સિદ્ધિરૂપ સ્ત્રીનાં વિલાસ સુખમાં

સંગાવિ-સુદિઢસંગહિયચરણધના ॥ ૭ ॥ નીસેસજંતુસંતાળ-પાલળે ફુરિ-
યગરુયકરુણાવિ । નિદ્દુરપમાયાસિંધુર-કુંભત્થલ દલળહરિસરિસા ॥ ૮ ॥

તથા.

કંસે સંસે જીવે-ગયળે વાઝ ય સારણ સલિલે । પુક્કરપત્તે કુ-
મ્મે-વિહળે સ્વળે ય મારુંડે ॥ ૯ ॥ કુંજર વસહે સીહે-નગરાયા ચેવ
સાગરવ્તોહે । ચંદે સૂરે કળળે-વસુંધરા ચેવ સુદુયદુણ ॥ ૧૦ ॥ જિ-
ળસમણ નિદિઠા-ઈચ્છાઈનિદંસળેહિ મુળિવસદા । માવેળ નેસિ ગુળવક્ષણ-
પિ નાસેઈ દુરિયમરં ॥ ૧૧ ॥

કિંચ-

માણસં ઉત્તમં ધમ્મો-ગુરુ નાળાઈસંજુઓ । સામગ્ગી દુલ્લહા ઇસા-
જાળેહિ હિય મપ્પળો ॥ ૧૨ ॥ ઇયારિસો સુદગુરુ-ધન્નાણં દિઢિગોયર
મુવેઈ । ઇયસ્સ સવળ સુદયં-પિયંતિ વયળામયં ધન્ના ॥ ૧૩ ॥ ઇય-
સ્સ મહા મુળિળો-ઉવણસરઆયણં અકાઝણં । હોહી પચ્છાયાવો-ચત્તે

હીન હોય છે, તેમજ સર્વ સંગના લાગી છતાં ચારિત્ર ધનના ખુબ સંધરનાર હોય છે.
(૭) વળી સધળા શ્રવે બચાવવામાં ભારે કશ્સા રાખનારા છતાં પ્રમાદશ્પ હાથીના
કુંભસ્થળ વિદારવામાં સિંહ સમાન હોય છે. (૮) વળી તેમના માટે નીચેની ઉપમાઓ
અપાય છે:- કાંડું, શંખ, શવ, ગગન, વાસુ, શરદ ઝડતું પાણી, કમળપત્ર, કૂર્મ, વિ-
હગ, ખર્જી, [ગેડો] ભાઈડ (પક્ષી) હાથી, બળદ, સિંહ, મેર પર્વત, દરિયો, ચંદ્ર,
સૂર્ય, સ્વર્ણ, વસુંધરા અને બળતી અમિતા એવા તેઓ ગણાય છે. (૯-૧૦) ઇત્યાદિક
દ્રષ્ટાંતોથી જિનાગમમાં મુનિવરોને વર્ણવ્યા છે. તેમનું ભાવપૂર્વક ગુણ વર્ણન કરતાં પાપ દૂર
નાશે છે. (૧૧) વળી મનુષ્ય ભવ, ઉત્તમ ધર્મ અને યાની શુર, એ સામગ્રી મળવી
ફુલ્લ છે, માટે તું તારા હિતને ગણ. [૧૨] આવા શુભ ગુરુભાવશાળી પુરુષોનેજ
દ્રષ્ટિગોચર થાય છે. અને તેઓજ એવા ગુરુના કાનને સુખ આપનાર વચનામૃત પીયે છે.
(૧૩) એવા મહા મુનિનું ઉપદેશશ્રી રસાયન નહિ કરવાથી નિધાન મળતા છતાં પણ
તેને છોડી દીધાથી જેમ પશ્ચાતાપ થાય છે, તેમ પશ્ચાતાપ થાય છે. [૧૪]

પણે નિહાણિ ઘ્વ ॥ ૧૪ ॥ ઇય મણિણં તેણં-જિણ ધમ્મે ઠાવિઓ
 બહુ છોએ । ઇગો પુણ સિદ્ધિસુઓ-વિજઓ નામેણ ઇય મણિ ॥ ૧૫ ॥
 પવણુધુયવેલચલં-ચલં મળં કહ ધરંતિ-મે મુણિણો । કહ નિયનિય વિ-
 સણ ધાવિરાઈ સ્થંતિ કરણાઈ ॥ ૧૬ ॥ દુહિયજિયાણં ચ વહો-જુત્તો
 ળં તે વિણાસિયા ઇહયં । વેદુ નિયયકમ્મ-સુગઈણ માયણં વુતિ
 ॥ ૧૭ ॥ જં પુણ અપમાયાઓ-મુક્કલ્લસ પલ્લવણં તયં મન્ને । જરહરે
 તલ્લગમહલિ-રયણવણસદાણં વ ॥ ૧૮ ॥ ઇય સો વાયાલત્તેણ-ધ-
 મ્મ લિમ્મહંપિ મોહણ લોયં । નીઓ નિવેણ તલ્લોહણત્થ મેવં તઓ
 વિહિયં ॥ ૧૯ ॥

જક્કુ તિ નિયયપુરિસો-મણિઓ જહ મહ ઇમં અલંકારં । પવિસ-
 વસુ કાઢ મિત્તિ-રયણકરંદંમિ વિજયસ્ય ॥ ૨૦ ॥ તેણવિ તહેવ કાઢ-
 વિજયં રાણો તઓ ઇમિણા । પદહગપયાણપુવ્વં-નયરે ઘોસાવિયં एवं
 ॥ ૨૧ ॥ જો નિવઆહરણં કહવિ-લલ્લ મપ્પઈ સ દોસવં નિન્દિં ।

એમ બોલીને તેણે ધણા લોકોને જિનધર્મમાં સ્થિર કર્યા. હવે વિજય નામે એક
 શ્રેષ્ઠપુત્ર આવું ખેલતો હતો. [૧૫] આ મુનિ પવનથી શરૂ કરતા વસ્ત્ર જેવું ચંચળ
 મન શી રીતે સ્થિર રાખી શકે, તેમજ પોતપોતાના વિષયોમાં દોડતી ઇન્દ્રિયોને શી રીતે
 રોકી શકે ? (૧૬) દુઃખી જીવેને તો મારી નાખવાજ જોઈએ, કેમકે તે માર્યા થકા
 છંદાં પોતાનું કર્મ ભોગવી વળતા મુગતિના બાજન થાય છે. (૧૭) વળી જે અપ્રમાદથી
 મોક્ષ થતો કહેવામાં આવે છે, તે તાવ હરવા માટે સર્પના માથાપર રહેલી મણિ લેવાના
 ઉપદેશના જેવું છે. (૧૮) આ રીતે વાચાજ થઈ, તે ધર્માભિસુખ જનોને પણ મુંઝાવતો
 હતો, તેથી સભાએ તેને વ્રતિઆધિત કરવાને ત્યાં આજ્ઞાબો, અને તેના માટે નીચેનો
 ઉપાય જોડ્યો. (૧૯) તેણે યજ્ઞ નામના પોતાના ચાકરને કહ્યું કે, વિજયની સાથે
 દોસ્તી કરીને તેના રત્નકરંડકમાં આ માઈ અલંકાર નાખી આવ. (૨૦) ત્યારે તેણે
 પણ તેમ કરીને રાજાને ખબર આપી. ત્યારે સભાએ નગરમાં પડક બગાડવાપૂર્વક આવું
 ઘોષાવું કે, જેને કોઈ પણ રીતે રાજાનું આલસ્ય મળ્યું હોય, તે હમણાં આપી દેશે તો,

પછા સે તણુદંડો-ઇય ધોસાવિત્તુ વારતિગં ॥ ૨૨ ॥ સહ પડેરેહિ સ-
પુરિસા-વુત્તા મિહસોહણંમિ અહ તેહિં । વિજયામિહે તં દિઠ્ઠં-સો મુઢો નણુ કિ-
મેયં તિ ॥ ૨૩ ॥ સ મળઇ અંહં ન યાણે-ચોરિય માવિ ન મુણસિ
ત્તિ મળિરેહિં । નિવપાસે નીઓ તેહિ-તેણ વજ્ઞો સ આણતો ॥ ૨૪ ॥

નય તે કોવિ મુયાવડ-પચ્ચક્કલો તક્કરત્તિ તો વિજઓ । પરિચ-
ત્તજીવિયાસો-જક્કલં પડ જંપડ સુદીણો ॥ ૨૫ ॥ મિત્ત નિવં વિન્નવિડં-
દંઢેણં દુક્કરેણ વિ કહંપિ । દાવેસુ જીવિયં મે-તો જક્કલો મળઇ ઇય
નિવડં ॥ ૨૬ ॥ દેવ મહ મુયમ્મ મિત્તં-કેણવિ દંઢેણ મળઇ તો રાયા ।
જડ જાડ હઓ સુગડં-મિત્તો તુહ કિં ન પડિહાડ ? ॥ ૨૭ ॥ સ મળઇ
સુગડં અલં-જીવંતો પિચ્છણ નરો મદં । તા દેસુ પાણમિક્કલં-તો નિ-
વડ મળઇ કુવિયવ્વ ॥ ૨૮ ॥ જડ મમ પાસાઓ તિરલ-પુન્નપત્તિ ગહિ-
ત્તુ વિંદુંપિ । અચયંતો સયલપુરે-મમિડં પુણ ઠવડ મહ પુરઓ ॥ ૨૯ ॥

દોષવાન નથી, પણ પાછળથી તેને શારીરિક દંડ કરવામાં આવશે, એમ ત્રણવાર ધોષાવ્યું.
(૨૨) બાદ નગરલોક સાથે પોતાના પુરુષોને કહ્યું કે, ધરેધરની ઝડતી લ્યો. હવે તેમણે
ધરેધર ઝડતી લેતાં, વિજયના ધરે તે જોયું, અને તેને પૂછ્યું કે, આ શું કર્યું ? [૨૩]
તે બોલ્યો કે, હું જાણતો નથી. તેઓ બોલ્યા કે, ચોરેલાને પણ જાણતો નથી કે ? એમ
કહી, તેઓ તેને રાજ પાસે લાવ્યા, એટલે રાજ્યે તેને મારી નાખ્યા હુકમ ફરમાવ્યો.
[૨૪] તે ખુલ્લી રીતે ચોર જાણ્યો હોવાથી તેને કાઢ્યે છોડાવ્યો નહિ. ત્યારે તે વિજય
દીન બની યક્ષ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યો:— [૨૫] હે મિત્ર ! તું રાજને વીનવીને ગમે તેવું
ફુકર દંડ કરાવીને પણ મને જીવિત અપાવ. ત્યારે યક્ષ રાજને કહેવા લાગ્યો કે, હે દેવ !
ગમે તે દંડ કરીને પણ મારા મિત્રને માફ કરો. ત્યારે રાજ બોલ્યો કે, જો તારો મિત્ર
મરાધને સુગતિએ જાય તો, તે તને કેમ નથી ગમતું ? (૨૬-૨૭) તે બોલ્યો કે,
એવી સુગતિ નથી જોઈતી. જીવતો માણસ બદ્ધ જીવે છે, માટે પ્રાણબિક્ષા આપો. ત્યારે
રાજ કહેલાની માફક રહીનેજ બોલ્યો:— (૨૮) જો એ મારી પામેથી તેલથી ભરેલું

તા તુહ મુષ્મિ મિત્તં-રાયાણસં તયં કહઈ જક્ષો । વિજયસ્સ તેજ
તંપિહુ--પઢિવર્ણં જીવિયાસા ઇ ॥ ૩૦ ॥ તત્તો નિરુવિયાઈ--સયલપુરે પ-
અમસેહરનિવેણ । પહુપહવેણુવીણાઈ--સહજહામ હરિસાઈ ॥ ૩૧ ॥ અહ-
લહહરુલવાણિય--સુવેસવેસાવિલાસકલિયાઈ । સર્વિવિદિયસુહયાઈ--પણ પણ
વિચ્છણસયાઈ ॥ ૩૨ ॥ સો કિર વિસેસરસિઓ--તેસુ અહમરણધીરુ-
ઓ તહવિ । તિહુપઢિપુત્રપત્તા-નિહિયમણો ભમિયસયલપુરે ॥ ૩૩ ॥
પત્તો નરવરપાસે--પુરઓ જત્તેણ મુતુ તં પત્તં । પઢિઓ ચલણેસુ તઓ-ઈ
સિં હસિંઝં નિવો ભણઈ ॥ ૩૪ ॥

અશ્વંતચંચલાઈ--મહાકરણાઈ કહં તુમે વિજય । અહવલ્લહેસુવિ ભિ-
સં-પિચ્છણગાઈસુ નિરુદ્ધાઈ ॥ ૩૫ ॥ તેણુ ત્તં સામિય મરણ-ધીરુણા અ-
હ નિવો ભણઈ જઈ તે । ઇગમવ મરણધીરુણ--સેવિઓ ઇવ મપમાઓ
॥ ૩૬ ॥ તા કહ સેવંતિ ણ તં--અણંતમવ મરણધીરુણો મુણિણો ।

વાસણ ઉપાડી તેમાંથી એક બિંદુ પાડ્યા વગર આખા નગરમાં ફેરવીને મારી પાસે
આવી ધરે. [૨૯] તો તારા મિત્રને જોઈ. ત્યારે તે રાજાને હુકમ તેણે વિજયને જ-
ણાવ્યો, એટલે તેણે પણ જીવવાની આશાએ તે કબુલ રાખ્યો. [૩૦] પછી આખા
નગરમાં પદ્મશેખર રાજાએ પડહ-વેણુ-વીણા યજ્ઞેના કબંદોથી ગાળતા તથા અતિ મ-
નોહરરૂપ લાવણ્ય તથા શણુગારવાળી વેશ્યાઓના દિલાસથી યુક્ત સર્વ ઇન્દ્રિયોને સુખ આ-
પનાર સેંકડો નાય તમાસા સર કરાવી દીધા. (૩૧-૩૨) હવે તે વિજય જો કે, અતિ
રસિક હતો, છતાં સરવાના ભવથી બારે ડરતો થકો ભેલ ભરેલાં પાત્રમાં મન રાખી
આખા નગરમાં ભ્રમવા લાગ્યો. (૩૩) બાદ રાજા પાસે આવી ચતનપૂર્વક તે પાત્ર તેના
આગળ મેલીતે તેના પ્રગે પડ્યો. ત્યારે રાજા જરા હસીતે બોલ્યો-- (૩૪) હે વિજય !
તો આ અતિ વલ્લભ નાય તમાશાઓમાં પણ અતિ અંચળ મન જીને ઇન્દ્રિયો સખતપણે
શી રીતે રૂંધી રાખ્યાં ? (૩૫) તે બોલ્યો કે, હે સ્વામિન્ ! મરણની બીકે. ત્યારે
રાજા બોલ્યો કે, જો તું એક ભવના મરણની બીકે અપ્રમાદ સેવી શક્યો, તો અનંતભ-
વના મરણથી બીજા મુનિઓ તેને કેમ નહિ સેવી શકે ? આ સાંભળીને વિજય પ્રતિબોધ

ઇય સોડં પઢિબુદ્ધો-વિજઓ જાઓ પવરસદ્ધો ॥ ૩૭ ॥ ઇય ગુરુગુણ
ગણવક્ષણ—પરાયણો બોહિડં બહું લોયં । સો પડમસેહરનિવો—મુર્ગઈપ્
ભાયણં જાઓ ॥ ૩૮ ॥

શ્રુત્વેતિ કુમ્મહવિનિમ્મદ્દણેકમન્ત્ર—

શ્રી પદ્મશેખરનરેશ્વરસચ્ચરિત્રં,

સજ્ઞાનદર્શનચરિત્રમ્ભૂતાં ગુરુણાં—

ભવ્યા જના ગુણગણં પરિકીર્તયંતુ ॥ ૩૯ ॥

॥ ઇતિ પદ્મશેખર મહારાજ કથા ॥

ઇત્યુક્તો ગુરુશુશ્રુષકલક્ષણસ્ય કારણ ઇતિ દ્વિતીયો ભેદઃ સાંમત
મૌષઘ્નૈષઘ્નસંપ્રણામ ઇતિ તૃતીયં ભેદમભિધિત્તુર્ગાથાપૂર્વોદ્દમાદ્.

મૂલં.

ઓસહભેસજ્ઞાઈ-સઓ ય પરઓ ય સંપણામેઈ ।

પામી પરમ શ્રદ્ધાવંત થયો. [૩૬-૩૭] આ રીતે ગુરુના ગુણ વર્ણન કરતો થકો ધણા
લોકને પ્રતિભોધિત કરી, તે પદ્મશેખર રાજા સુગતિનો ભાગ્યન થયો. [૩૮] આ રીતે
કદાચહને જીતવામાં મત્ર સમાન પદ્મશેખર મહારાજનું ચરિત્ર સાંભળી હે જનો ! તમે
જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર સંપત્ત ગુરુ મહારાજના ગુણોને વર્ણન કરતા રહો. (૩૯)

આ રીતે પદ્મશેખર રાજાની કથા છે.

આ રીતે ગુરુશુશ્રુષકપણામાં કરણુ નામે બીજો ભેદ કહ્યો. હવે ઔપધૈષઘ્ન
સંપ્રણામ નામે કહેવા સાર અર્થ ગાથા કહે છે.

મૂળનો અર્થ.

ઔપધૈષઘ્ન પેતે તથા બીજા પાસેથી પણ અપાવે.

(ટીકા)

ઔષધાનિ કેવલદ્રવ્યરૂપાણિ. બહિરૂપયોગાનિ વા ભૈષજાનિ સાં-
યોગિકાન્યંતર્ભોગ્યાનિ વા—આદિશબ્દાદન્યાન્યપિ સંયમોપકારકાણિ
વસ્તૂનિ સ્વતઃ સંયમે પરતોન્યજનતો દાપનેન ચ સમ્યક્ પ્રણમયતિ
સંપાદયતિ—શ્રી યુગાદિજિનાધીશજીવાભયઘોષવત્—ગુરુભ્યદ્વિતિશેષઃ

ઉક્તં ચ.

અન્નં પાનમઔષધં बहुविधं धर्मध्वजः कंबलं, वस्त्रं पात्रमुपा-
શ્રયશ્ચ વિવિધો દંડાદિધર્મોપધિઃ । શસ્ત્રં પુસ્તકપીઠકાદિ ઘટંતે ધર્મ્માય
યચ્ચાપરં, દેયં દાનવિચક્ષણૈસ્તદસ્થિલં મોક્ષાર્થિને ભિક્ષવે ॥ ૧ ॥

તથા,

જો દેઈ ઓસહાઈ—મુળીળ મળવયળકાયગુત્તાળં । સો સુદ્ધભાવ-

ટીકાનો અર્થ.

કેવળ એક દ્રવ્ય રૂપ અથવા બાહ્યર યોગ્યતાને ખપ લાગે તે ઔષધ, અને ઘણા
દ્રવ્યોની મેળવણીથી બનેલા અથવા પેટમાં ખાવાના તે ભૈષજ—આદિ શબ્દથી બીજી પણ
સંયમમાં મદદગાર ચીજો ગુરૂમહારાજને પોતે આપવે કરીને અને બીજા પાસેથી અપાવવે
કરીને રીઠી રીતે પહોંચતી કરે—શ્રીરૂપભદેવ સ્વામિના જીવ અભયઘોષની માજક.

કહેલું પણ છે કે,

અન્નપાન, અનેક જાતનાં ખોસડ, ધર્મધ્વજ (રત્નેહરણ), કંબલ, વસ્ત્રપાત્ર,
અનેક જાતના ઉપાશ્રયો, અનેક જાતના દંડાદિક ધર્મોપકરણ, તેમજ ધર્મના અર્થે બીજું
પણ જે કંઈ પુસ્તક પીઠ વગેરે જોઈતું હોય, તે બધું દાન દેવામાં વિચક્ષણ જનોએ મોક્ષાર્થિ
ભિક્ષુને આપવું. ૧

વળી કહ્યું છે કે,

મને વચન અને શરીરને કબજે રાખનાર મુનિઓને જે ઔષધો પૂરાં પાડે, તે

વિભવો-ભવે ભવે હોઈ નીરોગી ॥ ૨ ॥

અભયઘોષકથા ચેયં.

આસીત્ પૂર્વવિદેહેષુ-શત્રુસંહતિદુર્જયે । વત્સાવત્યાશ્રયવિજયે-પ્રવરા
પૂઃ પ્રભંકરા ॥ ૧ ॥ તસ્યાં સુવિધિવૈદ્યસ્ય-સૂત્રુઃ સત્કર્મકર્મઠઃ । આસીદ-
ભયઘોષાશ્રયો-વૈદ્યવિદ્યાવિશારદઃ ॥ ૨ ॥ નરેન્દ્રમંત્રિસાર્થેશ-નગરશ્રેષ્ઠિનાં સુ-
તાઃ । પ્રશસ્યાઃ સદ્ગુણશ્રેણ્યો-વયસ્યાસ્તસ્ય જક્ષિરે ॥ ૩ ॥ મિલિતાના
મથામીષા-મન્યેયુર્વૈદ્યપંદિરે । આગાદનહગારવૃત્તિ-સાધુર્માધુકરીં ચ-
રન્ ॥ ૪ ॥ તં પૃથ્વીપાલભૂપાલ-પુત્રં નામ્ના ગુણાકરં । નિકૃષ્ટકુળં તે દ-
ર્ષ્ણ-પ્રોચીરે વૈદ્યનંદનં ॥ ૫ ॥ સદાર્થદૃષ્ટિર્ભવેશ્યાવત્-ભવદ્વિર્ભક્ત્યતેજ-
નઃ । ન કસ્યચિત્તપસ્વ્યાદે-ચિકિત્સા ક્રિયતે કિલ ॥ ૬ ॥ જગાદ વૈ-
દ્યજન્માપિ-ચિકિત્સ્યોયં મુનિર્મયા । મો મદ્રા નિશ્ચિતં કિંતુ-ભેષજાનિ

પવિત્ર ભાવવાળો પુરુષ ભવોભવ નીરોગી થાય છે. ૨

અભયઘોષની કથા આ રીતે છે.

પૂર્વ મહાવિદેહમાં શત્રુઓને અછત એવી વત્સાવતી નામની વિજયમાં પ્રભંકરા નામે ઉત્તમ નગરી હતી. [૧] તેમાં સારાં કામ કરવા કમર કસનાર અને વૈદ્યકમાં હુશિયાર અભયઘોષ નામે સુવિધિ વૈદ્યને પુત્ર હતો. [૨] તેના વખાણવા લાયક અને સદ્ગુણવાળા રાજકુમાર, મંત્રિકુમાર, સાર્થવાહકુમાર, અને શ્રેષ્ઠિકુમાર એ ચાર મિત્રો હતા. [૩] એક વખતે તેઓ વૈદ્યના ઘરે એકઠા થયા, ત્યાં ભભરાતી માશક ગોત્રીએ શ્રૂતો અનમાર [ઘર વિનાનો] એક સાધુ પંધાર્યો. (૪) તે સાધુ પૃથ્વીપાળ નામના રાજાનો ગુણાકર નામે પુત્ર હતો, અને તેને ગળતકોડ થયું હતું, તે જોઈને તે મિત્રો વૈદ્યકુમારને કહેવા લાગ્યાઃ—[૫] તમો વૈદ્યો વેશ્યાની માશક હમેશાં પૈસામાંજ નજર રાખી લોકોને ખાઓ છો, પણ કોઈ તપસ્વી વગેરેની ચિકિત્સા કરતા નથી. [૬] વૈદ્ય-કુમાર બોલ્યો, કે મારે આ મુનિની ચિકિત્સા કરવી છે. પણ હું ભલા ભાઈઓ! મારી પાસે

ન સ્મૃતિમે ॥ ૭ ॥ તે પ્યુચુ દેવદે મૂલ્યં—સાધિ સાધ્વૌષધાનિ નઃ । ઉવાચ સો-
પિ ગોશીર્ષ—ચંદનં રત્નકંબલં ॥ ૮ ॥ લક્ષદ્વયેન તત્ ક્રેયં (ગ્રં. ૫૫૦૦)
તૃતીયં તુ મદોકસિ । વિચિતે લક્ષપાકાર્યં—તૈલં તદ્ ગૃહ્યતાં દ્રુતં ॥ ૯ ॥

લક્ષદ્વયં ગૃહીત્વા થ—ગત્વા તે કુત્રિકાપણે । અયાચંતૌષધે તાં સ્તુ-
શ્રેષ્ઠ્યુ ચે કિં પ્રયોજનં ॥ ૧૦ ॥ તેવોચન્ કુષ્ઠિનઃ સાધો—શિકિત્સા
ભ્યાં વિધાસ્યતે । આકર્ષ્ય તદ્વચઃ શ્રેષ્ઠી—ચેતસ્યેવમચિતયત્ ॥ ૧૧ ॥
ક્વૈષાં પ્રમાદશાર્દૂલ—કાનનં યૌવનં હૃદઃ । વિવેકબંધુરા બુદ્ધિઃ ક્વચેયં
વાર્ધકોચિતા ॥ ૧૨ ॥ માદશામીદર્શં યોગ્યં—જરાજર્જરવર્ષ્મણાં । યત્ કુ-
ર્વંત્યપિ તદ્દો—ધન્યૈર્ભારોયમુચ્યતે ॥ ૧૩ ॥ એવં વિચિંત્ય સ શ્રેષ્ઠી—
તે સમપ્યૌષધે મુખા । ભાવિતાત્મા પ્રવત્રાજ—વત્રાજ ચ મહોદયં ॥ ૧૪ ॥

કૃત્વા સમગ્રસામગ્રીં—તેગ્રિમા ભક્તિશાલિનાં । સમં વૈદ્યવરેણ્યેન—
પ્રયયુઃ સાધુસન્નિધૌ ॥ ૧૫ ॥ નત્વાનુજ્ઞાપ્ય તૈલેન—સર્વાંગં ઘ્રસિતઃ સ

ઔષધો નથી. [૭] તેઓ બોલ્યા કે, મૂલ્ય અમે આપીએ. તું અમને સારાં ઔષધ બતાવ.
તે બોલ્યો કે, લાખનું ગોશીર્ષ ચંદન અને લાખનું રત્ન કંબળ ખરીદી લાવો. બાકી ત્રીજી
લક્ષપાક નામે તૈલ તો મારા ઘરેજ છે. માટે તે બે જલદી લાવો. (૮-૯) તેઓ બે લાખ
દ્રવ્ય લઈ કુતિઆમણની દુકાને જઈ તે બે ઔષધ માગવા લાગ્યા. તેમને તે દુકાનદાર શેઠે
પૂછ્યું કે તેનું તમારે શું કામ છે ? (૧૦) . તેઓ બોલ્યા કે એમના વડે સાધુની
ચિકિત્સા કરવાની છે. તે સાંભળીને શેઠ આ રીતે વિચારવા લાગ્યો. [૧૧] ક્યાં તો
એમની પ્રમાદ ૩૫ સિંહને રમવા માટે કાનન સમાન યૌવન અવસ્થા, અને ક્યાં આવી
વૃદ્ધપણના જેવી વિવેક ભરેલી બુદ્ધિ ! ! [૧૨] એઓ જે કરે છે, તે તો મારા જેવા
જરાથી જાજરા થયેલ શરીરવાળાને ઉચિત છે. માટે જેઓ નશીબવાન હોય, તેજ આ ભાર
ઉપાડે છે. [૧૩] એમ ચિંતવીને તે શેઠે તે ઓસડો મશત આપ્યાં, અને પોતે ભાવિતાત્મા
હોષ દીક્ષા લઈ મોઢે ગયો. (૧૪) તે ખરા બહિત્વંતો સધળી સામગ્રી તૈયાર કરી, તે
વૈદ્યક્રમારની સાથે સાધુ પાસે ગયા. [૧૫] તેઓએ નમ્રીને તેને જણાવીને તેના સધળા

તૈઃ । વેષ્ટિતઃ કંબલેનાથ-નિરીયુઃ ક્રમયસ્તતઃ ॥ ૧૬ ॥ શીતત્વાત્તત્ર
તે લગ્ના-નિર્યદ્વિસ્તૈઃ પ્રપીઢિતઃ । લિપ્તશ્ચ ચંદનેનાથુ—સ્વાસ્થ્યમાપ
મુનિઃ ક્ષણાત્ ॥ ૧૭ ॥ ત્રિરેવમાઘવેલાયાં—નિર્યયુઃ ક્રમયસ્ત્વચઃ ।
માંસગાસ્તુ દ્વિતીયસ્યાં-ચ તૃતીયસ્યાં તેસ્થિગાઃ ॥ ૧૮ ॥ તાન્ કૃમીંસ્તે દયા-
વંત—શ્ચિક્ષિપુર્ગોકલેવરે । સંરોહણ્યા ચ તં સાધું—સઘઃ સજ્જં પ્રચ-
ક્તિરે ॥ ૧૯ ॥

ક્ષમાયિત્વા ચ નત્વા ચ—ગત્વાંતર્નગરં તતઃ । ચૈત્યં ચક્રુશ્ચ વિ-
ક્રીય-તેર્દ્દમૂલ્યેન કંબલં ॥ ૨૦ ॥ ગૃહીત્વા ગૃહીધર્મં ચ—પશ્ચાત્ કૃત્વા
ચ સંયમં । તે પંચાપ્યચ્યુતે ભૂવ—મિદ્રસામાનિકાઃ સુરાઃ ॥ ૨૧ ॥ ત-
ત ઋચ્યુત્વા વિદેહેષુ—ભૂત્વા પંચાપિ સોદરાઃ । તે પ્રવ્રજ્ય ચ સવાર્થ—
સિદ્ધેભૂવન્ સુરોત્તમાઃ ॥ ૨૨ ॥ તતોપ્યભયઘોષસ્ય—જીવઋચ્યુત્વા
ત્ર ભારતે । વભૂવ ભવ્યસંદોહ—બોધનઃ પ્રથમો જિનઃ ॥ ૨૩ ॥ શે-

અથે તે તેલ લગાવ્યું. પછી તેના પર કાંબળી વીંટાળી એટલે કીડા તેમાંથી નીકળ્યા. તે
કાંબળ થકું લાગવાથી તેમાં ભરાયા.—પણ તેઓ નીકળતાં મુનિને બહુ પીડા થઈ. તેથી
અંદનવડે તેના પર લેપ કર્યાથી તે તરત સ્વસ્થ થયો. [૧૬] આ રીતે પહેલી વાર
પ્રયોગ કરતાં આમડીના કીડા નીકળ્યા, બીજી વાર માંસના કીડા નીકળ્યા, અને ત્રીજી વાર
હાડકાંમાંના કીડા નીકળ્યા. [૧૭-૧૮] તે કીડાઓને તે દયાળુ કુમારે બળદના કલેવરમાં
નાખી આવ્યા, અને પછી સંરોહણી (રૂઝ લાવનારી) દવાથી તે સાધુને તરત સજ્જ
કરતા હતા. (૧૯)

પછી તે મુનિને ખમાવી નખીને શહેરમાં આવી, તે કાંબળને અર્ધા મૂલે વેચી,
તેવડે જિન મંદિર બંધાવતા હતા. (૨૦) આઠ તેઓ ગૃહધર્મ અને ચાર કેડે સંયમ
સ્વીકારી અચ્યુત દેવલોકમાં ઇદ્ર સામાનિક દેવતા થયા. [૨૧] ત્યાંથી ચવીને મહા વિ-
દેહમાં પાંચે ભાષાઓ થઈ દીક્ષા લઈ સવાર્થ સિદ્ધ વિમાને દેવતા થયા. [૨૨] ત્યાંથી
અભયધોષનો છવ ચવીને આ ભરતક્ષેત્રમાં ભવ્યજનોને યોધ આપનાર પહેલા તીર્થંકરરૂપે

વાસ્તુ ભરતો વાહુ—બલિર્બ્રાહ્મી ચ સુંદરી । જશ્નિરે તદપત્યાનિ—પ્રાપુ
અ પરમ પદં ॥ ૨૪ ॥

एवं निशम्याभयघोषवृत्तं—

मुदा गुरुणां गुणराजिभाजां,

दाने सदा प्यौषधभैषजादेः—

कृतोद्यमा भव्यजना भवंतु ॥ २५ ॥

॥ इत्यभयघोषकथा. ॥

इत्युक्तो गुरुभृश्रूषकस्य औषधभैषजसंप्रणाम इति तृतीयो भेदः—
संप्रति भाव इति चतुर्थं भेदं विवरीषुर्गाथोत्तरार्द्धमाह.

॥ मूलं. ॥

સહ વહુમન્નેહ ગુરુ-ભાવં ચ ણુવત્તણ તસ્સ ॥ ૫૯ ॥

જ-મ્યો, અને બ્રાહ્મીના તે ભરત બાહુબળ બ્રાહ્મી અને સુંદરીરૂપે તેના અપત્યરૂપે થયા,
અને તે સર્વે પરમ પદ પામ્યા. [૨૩-૨૪] આ રીતે અભયઘોષનું વૃતાંત સાંભળી
હમેશાં ગુણવાન ગુરુઓને ઓસડવેસડ દેવામાં લવ્યજનોએ તૈયાર રહેવું. [૨૫]

એ રીતે અભયઘોષની કથા છે.

એ રીતે ગુરુ શુદ્રપકપણામાં ઔષધભૈષજ સંપ્રણામ એ ત્રીજો ભેદ થયો. હવે
ભાવ નામે ચોથો ભેદ વર્ણવવા બ્રાહ્મીની અર્ધી ગાથા કહે છે.

મૂળનો અર્થ.

સદા ગુરુનું બહુ માન રાખે, અને તેના અભિપ્રાયને અ-
નુસરે. [૫૧]

[ટીકા.]

સદા બહુમન્યતે મનઃપ્રીતિસારં શ્લાઘતે ગુરુમુક્તસ્વરૂપં-સંપ્રતિમ-
હારાજવત્, ભાવં ચ ચેતોવૃત્તિ-મનુર્વર્તતે-તદનુકૂલં વ્યવહરતિ-તત્સંમત
મેવાચરતીતિ તત્ત્વં.

ઉક્તંચ.

સરુષિ નતિઃ સ્તુતિવચનં-તદભિમેત પ્રેમ તદ્વિષિ દ્વેષઃ
દાનમ્પ્રકારકીર્તન-મમૂલમંત્રં વશીકરણં (ઇતિ)

સંપ્રતિમહારાજનિદર્શનં ત્વેવં.

અત્થિ પુરી ઉજ્જઈની-સિરિહિં અલયંપુરિં પિ ઉજ્જયણી । તત્થ
નિવનિવહસેવિય-પયજુયલો સંપદનરિંદો ॥ ૧ ॥ જીવંતસામિપદિમં-વંદિહં
કયાવિ તહિં । પત્તો ભવતરુહત્થી-ગુરુ સુહત્થી સપરિવારો ॥ ૨ ॥ તઈ-
યા ચડવિહ આડજ્જ-સમિચ્છળયજણિયજળહરિસો । ઠાણે ઠાણે પાય-

ટીકાનો અર્થ.

સદા—હમેશાં કહેલ સ્વરૂપવાળા ગુરુને બહુ માન આપે, એટલે કે, મનની
પ્રીતિપૂર્વક વખાણે, સંપ્રતિ રાગની માફક. તથા ભાવ એટલે ચિત્તના અભિપ્રાયને અનુ-
કુળપણે વર્તે, એટલે કે તેમને જે અભિમત હોય, તેજ પ્રમાણે આચરે એ મતલબ છે.

કહેલું પણ છે કે, રોષ કરતાં નમન કરવું, સ્તુતિ કરવી, તેના વલ્લભ ઉપર
પ્રેમ કરવો, તેના દ્વેષિ ઉપર દ્વેષ કરવો, દેવું, ઉપકાર માનવો, એ અમૂલ્ય મંત્ર વશીકરણ છે.

સંપ્રતિ રાગનું નિદર્શન આ રીતે છે.

લક્ષ્મીથી અલકાપુરીને પણ જીતનારી ઉજ્જઈની નામે નગરી હતી, ત્યાં ધણા
રાગઓથી સેવાયલો સંપ્રતિ નામે રાગ હતો. [૧] ત્યાં રહેલી જીવંત સ્વામિ પ્રતિમાને વાં-
દવા માટે ક્યારેક લવતરને તોડવા હાથી સમાન સુહરિત નામના આચાર્ય પરિવાર સાથે
પધાર્યા (૨) ત્યારે ત્યાં રથ યાત્રા શરૂ થઈ, તેમાં ચારે પ્રકારનાં વાજાં અને તમાસાથી

હિય-પયદપુરનારિહલીસો ॥ ૩ ॥ સદ્ધાવંધુરભવિયણ-પયપયકલગુડરા-
સમળહરણો । ચડદિસિ સુસાવિગાગિજ્જમાણસુમહલ્લમંગલો ॥ ૪ ॥ રહિ-
પહિ ભવવિપ્પિ-સણિયં પગટિજ્જમાણઓ પુરઓ । પડહટ્ટે પડ્ધવણં-ગ-
રુયં પૂયં પઢિચ્છંતો ॥ ૫ ॥ અણુગમ્મંતો ગુરુણા-સુહત્થિણા સયલસંવ-
સહિણ ॥ મમિઓ તત્થ જિણરહો-પત્તો નિવભવણદારામિ ॥ ૬ ॥ અહ
રાયા નિજ્જૂહે-સકમ્મવિવરિ વ્વ વટ્ટમાણો સો । દદ્દુ સુહત્થિસૂરિ-તુઢ-
મણો ચિંતણ ચિત્તે ॥ ૭ ॥ મન્ને કત્થવિ દિટ્ઠો-એસ સુણિદો મયા દયા-
ભવણં । જં મહ મળજલનિહિણો-ઈંદુ વ્વ જણેડ ઝણાસં ॥ ૮ ॥

ઇય ચિંતિરસ્સ તસ્સા—સુ ખાસુરં જાહસરણ મુપ્પન્નં । તો મુત્ત
સવ્વકજ્જે—પત્તો ગુરુચરણનમણત્થં ॥ ૯ ॥ નમિડં ગુરુણો પુચ્છેડ-જિ-
ણધમ્મો કિંફલો મળેડ સૂરી । સો સમ્મમુક્કલ ફલઓ-પુચ્છેડ પુણોવિ
ચરનાહો ॥ ૧૦ ॥ કિં ફલ મવત્તસામાહ્યસ્સ રજ્જાહ સંસદ્ધ મુણિદો ।

લોકો હર્ષ પામવા લાગ્યા, તેમજ ઠેકાણે ઠેકાણે નગર નારીઓ રાસ રમવા લાગી. [૩]
શ્રદ્ધાવૃંત લવ્યબનો પગલે પગલે લાકડીઓથી રાસ રમણ કરવા લાગ્યા, ચારે દિશાઓમાં
સુશ્રાવિકાઓ મહા મંગળ ગાવા લાગી. [૪] હુશીયાર રથિકોથી આગળ ખેંચાતો રથ
ફરવા લાગ્યો, તે દરેક હાટ અને દરેક ઘર દીઠ બારે પૂજા પામવા લાગ્યો. [૫] તેના
પાછળ સકળ સંધની સાથે સુહસ્તિ આચાર્ય ફરવા લાગ્યા, એમ ચાલતાં ચાલતાં તે રથ રા-
ળના મેહેલના દ્વારે આવી પહોંચ્યો. [૬] હવે રાજા જાણે પોતાના કર્મના વિવરણ
વર્તતો હોય, તેમ સુહસ્તિસૂરિને તે ટોળામાં જોઈને તુટમાનવાળો થઈ વિચારવા લાગ્યો.
(૭) હું ધારું છું કે, આ ક્યાનિધાન મુનીંદ્રને આગળ ક્યાંક જોયેલા છે, કેમકે એ
મારા મનકપ દરિયાને ચંદ્રમા માફક ઉલ્લાસિત કરે છે. (૮) એમ ચિંતવતાં, તેને
જાતિ રમરણ ઉત્પન્ન થયું, તેથી તે સર્વ કામ છોડી ગુરુના ચરણે નમવા આગ્યો. [૯]
નમીને તે ગુરુને પૂછવા લાગ્યો કે, 'મિત્તધર્મનુ' શું જણ છે ? સૂરિ બોલ્યા કે, તે સ્વર્ગ
અને મોક્ષનું ફળ આપે છે. ત્યારે રાજા ફરીને બોલ્યો—(૧૦) અવ્યકત સામાયિકનું

તો તુઢો મળઈ નિવો—કિં હલવકલેહ મં મયવં ॥ ૧૧ ॥ તયણ અ-
ણતરમુયનાણ—મુદ્દ ઉવઓગઓ મુણિયમ્મરી । જંપડ સંપડ નરવર—આ-
સિ પુરા મજ્ઞ તં સીસો ॥ ૧૨ ॥

તથાહિ.

કડયાવિ માસકપ્પેણ—વિહરમાણા સમં મહાગિરિણા । અમ્હે કો-
સંવિપુરિં—પત્તા દુગ્ધિમ્મલ્લકાલંભિ ॥ ૧૩ ॥ સંકઢભાવા વસહીણ—વહુય-
ભાવેણ મુણિજનસ્સ તહા । સિરિ અજ્જ મહાગિરિણો—વયં ચ વસહીસુ
વીસુ ઠિયા ॥ ૧૪ ॥ સુતત્થપોરિસિક્કમેણ—ભિક્કલ્લેલાઈ સાહુસંઘાદો ।
અમ્હં કમ્મિવિ ઈસર—ગિહમ્મિ ભિક્કલ્લત્થ મણુપત્તો ॥ ૧૫ ॥ અન્નાણં-
સત્તાણં—મન્નંતેણં ચ તેણ ધળવડ્ડણા । મત્તીઈ મત્તપાણં—પડરં ઉવદોડંયં
તસ્સ ॥ ૧૬ ॥ દિઠ્ઠં ચ ત મેગેણં—ભિક્કલ્લયરેણં તદ્દિં પવિઠ્ઠેણં । ચિંતિ-
ય મિમિણા સમણા—ળહોઅહો પુન્ન માહપ્પં ॥ ૧૭ ॥ તુલ્લે ભિક્કલ્લયરત્તે—ઈમે
સડ્ડા લહંતિ સન્નલ્લત્થ । અહયં તુ પુન્નરહિઓ—લહેમિ જડ નવર મ-

શું ક્ષણ છે ? મુનીંદ્ર બોલ્યા કે, રાજ્ય વગેરે. ત્યારે તુષ્ટ થઈ રાજ કહેવા લાગ્યો કે, હે ભ-
ગવન્ ! અને ઓળખો છો ? [૧૧] ત્યારે આચાર્ય ઉત્તમ શ્રુત જ્ઞાનના શુદ્ધ ઉપદેશથી
તેને ઓળખીને કહેવા લાગ્યો કે, હે રાજન્ ! તું પૂર્વ ભવે મારો શિષ્ય હતો. [૧૨]
તે આ રીતે કે, એક વેળા દુકાળના વખતે અમે મહાગિરિ આચાર્યની સાથે માસ કલ્પે
વિચરતા થકા કૌશાંબી નગરીમાં આવી પહોંચ્યા. [૧૩] ત્યાં વસ્તી સાંકડી હોવાથી,
અને મુનિઓ ધણા હોવાથી શ્રી આર્ય મહાગિરિ અને અમે જુદી જુદી વસ્તીમાં રહ્યા.
[૧૪] હવે સૂત્રપૌરૂષી અને અર્ધપૌરૂષી પૂરી થયા બાદ ભિક્ષા વેળાએ અમારા સાધુ-
ઓનો એક સંઘાડો કોઈક પૈસાદારના ઘેર ગયો. (૧૫) ત્યારે તે ધનપતિએ ખોતાને
ધનભાગ્ય ખાતીને ભક્તિપૂર્વક તે સંઘાડને તેણે ધણું ભક્તપાત આપ્યું. (૧૬) તે ત્યાં
બેઠેલા એક બીખારીએ દીકું, તેથી તે ચિંતવવા લાગ્યો કે, અમણોના પુણ્યને મહિમા
જુલો. અને ભિક્ષાચર છતાં આ પુણ્યશાળીઓને બધા ઠેકાણેથી મળતું રહે છે. ત્યારે હું
પુણ્ય રહિત હોવાથી ગાળો ખાઉં છું. [૧૭-૧૮] એમ ચિંતવી, તે તેમની પાછળ

ક્રેસો ॥ ૧૮ ॥

इय चितिय सो लग्गो—मुणीण मग्गंमि मग्गए बहुसो । भयवं
तुग्गे सव्वत्थ—लहह तो देह मह किंचि ॥ १९ ॥ तो मुणिवरेहि
भणियं—भो भइ न (अम्ह कप्पए दाउं,) । अम्ह इमस्स च पहुणो
गुरुणो चिट्ठंति वसहीए ॥ २० ॥ तेणा साइ वसेणं—वसीहि आंगतु
जाइया अम्हे । साहूहि वि णे कहिओ—सव्वोवि हु मग्गवुत्ततो
॥ २१ ॥ तो नाउ सुएण वयं—भाविं पवयणसमुन्नइकरं तं । सामाइय
सुतपयाण—पुव्वगं ज्झत्ति दिक्खिंसु ॥ २२ ॥ भोयविय जहिच्छं मणुअ
माहार मह निसाए सो । सुद्धमणो गाढ विसूहयाइ पंचत्त मणुपत्तो
॥ २३ ॥ सिरि चंदगुत्त सुयबिंदु सारतणुसहअसोगसिरिरिओ । पियपु-
तस्स कुलाणस्स—एस तं नंदणो जाओ ॥ २४ ॥ इय सोऊणं राया-
बहुवहुमाणुलसंतरोमंचो । भालत्थलमिलियकरो—एवं थुणिउं समाढत्तो

લાગી, માર્ગમાં વારંવાર યાચવા લાગ્યો કે, હે ભગવન ! તમને બધાને ત્યાંથી મળે છે, તો મને થોડુંક આપો. (૧૯) ત્યારે સાધુઓ બોલ્યા કે, હે ભોળા ! “ અમે તને આપી શકતા નથી, કેમકે અમારા અંતે આ ધનપતિના ઉપરી ગુરૂ વસ્તીમાં રહે છે. ” [૨૦] ત્યારે તે આશાથી તણાઈને વસ્તીમાં આવી અમને યાચવા લાગ્યો, તેમજ સાધુઓએ પણ સધળી માર્ગમાં બનેલી હકીકત કહી. [૨૧] ત્યારે અમે શ્રુતજ્ઞાનના બુદ્ધે પ્રવચનની ઉચ્ચતિ થનારી જોઈને તેને સામાયિક શ્રુત ઉચ્ચરાવીને જલદી દીક્ષા આપી. (૨૨) પછી તેને તેની મરણમાં લાવ્યું, તેટલું મનોહર આહાર પાણી ખવરાવ્યું. હવે રાતે તે આકરી વિશ્વમિકાથી શુદ્ધ મને મરણ પામ્યો. [૨૩] તે શ્રીચંદ્રગુપ્તના પુત્ર બિંદુસારના પુત્ર અશોકશ્રી રાજા પ્રિય પુત્ર કુણ્ડલનો તું આ પુત્ર થયો છે. [૨૪] એ મસાંબળીને રાજા બહુ માનથી શ્રેષ્ઠાચિત થઈ મસ્તકે હાથ જોડી તેમની આ રીતે સ્તવના કરવા લાગ્યો. [૨૫] હે જ્ઞાત દિવાકર ! પરોપકાર પરાયણ, ભારે કર્ણના જળના સાગર મુતીશર ! તમારા ચરણોને નમસ્કાર હો. [૨૬] હે કર્ણનિધિ ! દારિદ્ર્ય ભરપૂર સ-

॥ ૨૫ ॥ જય જય નાળદિવાયર-પરોવચારિકપચ્ચલ મુર્ણિદ । ગુરુક-
રુણાસાયર-નમો નમો તુજ્ઞ રસાયાણ ॥ ૨૬ ॥

દારિદ્ર અમુદસમુદ્ર-મજ્ઞ નિવહંતજંતુ પોયાણ । ગુરુકરુણા રસ
સાયર-નમો નમો તુજ્ઞ પાયાણ ॥ ૨૭ ॥ સગ્ગાપવગ્ગ મગ્ગા-ણુલગ્ગ
જણસત્થવાહ પાયાણ । ગુરુ. ॥ ૨૮ ॥ ચકંકુસ ક્કસવરકલસ-કુલિસ-
કમલાઈ લક્ષણ જુયાણ । ગુરુ. ॥ ૨૯ ॥ ઇમ થોહં સો ગુરુણો-ગિહિ
ધમ્મં ગહિય સગિહ મણુપત્તો । સવ્વત્થાવિ નિયરજ્જે-રહજત્તાઓ પવસેહ
॥ ૩૦ ॥ જહ સુમરિય રંકચં-સત્તાગારા કરાવિયા તેણ । જહ બોહિયા
અણજ્જા-તહા નિસીહાહ નેયવ્વં ॥ ૩૧ ॥ જિણસાસણં પમાવિય-સુ-
ઈરં સુગુરુ સુસુમાણપરો । સો સંપદનરનાહો-જાઓ વેમાણિઓ સુ-
સુરો. ॥ ૩૨ ॥

इत्यधिकार्यं धर्मविचारं—

संप्रतिभूपतिवृत्तमुदारं ।

સુદ્રમાં સુદતાં જંતુઓને તારવા પોત સમાન તમારા ચરણે નમસ્કાર હો. (૨૭) સ્વર્ગ
અને અપવર્ગના માર્ગે લાગેલા જનોને જે ચલા સાર્થવાહ સમાન તમારા ચરણે નમસ્કાર
હો. [૨૮] ચંદ્ર, ચંકુશ, મીન, કળશ, વજ્ર, તથા કમળ વગેરે લક્ષણવાળાં તમારાં
ચરણે નમસ્કાર હો. [૨૯] એમ સ્તવીને તે ગુરુ પાસેથી ગૃહિધર્મ સ્વીકારી ઘેર આવી
પોતાના રાજ્યમાં અર્ધાં રથજે રથ યાત્રાઓ પ્રવર્તાવવા લાગ્યો, [૩૦] વળી તેણે જેમ
રાંકપણું સંભારીને સત્રાગાર [દાન શાળાઓ] મંડાવી, અને જેમ આચાર્યોને પ્રતિષ્ઠાપા
તેમ નિશીથ ચૃણ્ણિથી જાણી લેવું. [૩૧]

જિન શાસનની ધણી કાળ લગી પ્રભાવના કરી, ગુરુની શુશ્રૂષા કરતો થકો તે
સંપ્રતિ રાજ્ય વૈમાનિક દેવતા થયો. (૩૨) આ રીતે ધર્મ વિચારતો આશ્રીને સંપ્રતિ
રાજ્યનું ઉદાર વૃત્તાંત છે. માટે હું ભગ્ય જનો ! તમે સધળું માન છોડીને સદ્ગુરુમાં બહુ

સદ્ગુરૌપ્રહતાખિલમાન—

ભવ્યજના દધતાં બહુમાને ॥ ૩૨ ॥

इति संप्रतिमहाराजनिदर्शनं. “ छ ”

इत्युक्तो गुरुश्रूषकलक्षणस्य भाव इति चतुर्थो भेद—स्तदुक्तौ च समर्थितं सप्रभेदं गुरुश्रूष इति पंचमभावश्रावकलक्षणं संप्रति तदेव प्रवचनकुशल इति षष्ठमाह.

(मूल.)

સુતે અત્થ ય તહા—ઉસ્સગ્ગવવાયભાવવહારે ।

જો કુસલસં પત્તો—પવચનકુસલો તઓ હદ્ધા ॥ ૫૨ ॥

(टीका)

इह प्रकृष्टं वचनंप्रवचनमागमः—स च सूत्रादिभेदात् षोढा-त

માન ધૂરો. (૩૩)

આ રીતે સંપ્રતિ મહારાજનું નિર્દેશન છે.

આ રીતે ગુરુશ્રૂષકપણાનો ભાવરૂપ એથી ભેદ કહ્યો. તે કહેતાં ગુરુશ્રૂષકરૂપ પાંચમું ભાવ શ્રાવકનું લક્ષણ પુરું થયું. હવે પ્રવચન કુશળરૂપ છઠું લક્ષણ કહે છે.

મૂળનો અર્થ.

સૂત્રમાં, અર્થમાં, તેમજ ઉત્સર્ગમાં, અપવાદમાં, ભાવમાં, અને વ્યવહારમાં જે કુશળતા ધરાવતો હોય, તે એ છ પ્રકારે પ્રવચન કુશળ ગણાય છે. [૫૨]

(टीकानो अर्थ.)

ઇહાં ઉત્કૃષ્ટ વાક્ય તે પ્રવચન કે આગમ કહેવાય. તે સૂત્રાદિક ભેદે છ પ્રકારે છે.

સ્તદુપાધિકં કૌશલમપિ ષોઢા-તત્સંબંધાત્ કુશલોપિ ષોઢૈવેત્યાહઃ-સૂત્રે સૂત્રવિષયે ચઃ કુશલત્વં પ્રાપ્તિરિતિ પ્રત્યેકં યોજનીયં. તથાઽર્થે સૂત્રાભિધેયે-ચઃ સમુચ્ચયે-તથા તેનૈવ પ્રકારેણ ઉત્તર્ગે સામાન્યોક્તાવપવાદે વિશેષભણિતે, ભાવે વિધિસારધર્માનુષ્ઠાનકરણસ્વરૂપે, વ્યવહારે ગીતાર્થાચરિતરૂપે, સૂત્રે સમાહારસ્યૈકત્વેપિ સમમ્યા પૃથક્ વ્યાખ્યાનં બાલાવબોધનાર્થં. એતેષુ ચઃ કુશલત્વં પ્રાપ્તઃ સદ્ગુરુપદેશાદેવ પ્રવચનકુશલઃ તત્ત ચિ ષોઢા પદપ્રકાર ઇતિ ગાથાક્ષરાર્થઃ (છ)

સંપ્રત્યસ્યૈવ ષષ્ટલક્ષણસ્ય ભાવાર્થે ચિવરીપુરાચ્યભેદં ગાયાપ્રથમ-પાદેનાહઃ—

અચિય મહિજ્જઙ્ઞ સુતં.

અચિતં યોગ્યં શ્રાવકભૂમિકાયા અધીતે પઠતિ સૂત્રં પ્રવચનમાત્રા-દિ પદ્મજીવનિકાંતં.

અર્થઃ—

તેથી તેના અંગે રહેલ કુશળપણું પણ છ પ્રકારે અને તેના સાંબંધે કુશળ પણ છ પ્રકારે છે. તેજ કહે છે:— સૂત્રમાં જે કુશળતા પામેલ હોય, તેમજ અર્થ એટલે સૂત્રનો અભિપ્રાય તેમાં, તથા તેજ રીતે ઉત્તર્ગ એટલે સામાન્ય કથનમાં, અપવાદ એટલે વિશેષ કથનમાં, ભાવ એટલે વિધિ સહિત ધર્માનુષ્ઠાન કરવામાં, વ્યવહાર એટલે ગીતાર્થ પુરષોના અચરણમાં, એ બધામાં જે સદ્ગુરુના ઉપદેશથી કુશળતા પામ્યો હોય, તે છ પ્રકારે પ્રવચન કુશળ ગણાય છે. એ ગાથાનો અક્ષરાર્થ છે.

હવે એ છઠ્ઠા લક્ષણનોજ ભાવાર્થ વર્ણવવા સાર માથાના પહેલા પદથી પહેલો ભેદ કહી બતાવે છે.

ઉચિત સૂત્ર શીખવું.

પ્રવચનમાઈ છઝ્ઝીવણિયં તા ઉમયઓવિ ઇયરસ્સ (ગ્રહણશિક્ષે-
તિ તત્ર પ્રકૃતં) ઉમયતઃ સૂત્રતોર્યતત્ર-ઇતરસ્ય શ્રાવકસ્યેતિ-સૂત્રગ્રહણ-
મુપલક્ષણં-તેનાન્યદપિ પંચેસંગ્રહકર્મપ્રમૃતિકં શાસ્ત્રસંદોહં ગુરુપ્રસાદીકૃતં
નિજપ્રજ્ઞાનુસારેણ જિનદાસવત્ પઠતીતિ.

તત્કથા ચૈવં.

અચ્છરસોહજુગા-અણિમિસકાલિયાઈ હરિસહાઈ વ્વ । ઉવવૂદા
જડણનઈઈ-અત્થિ ઇહ પુરવરી મહુરા ॥ ૧ ॥ સમુચિય મુસુત્તઅજ્ઞવણ-ર-
જ્ઞસંજમિયચવલમણપવગ્ગો । સિટ્ઠી જિણદાસો તત્થ-સાહુદાસી પિયા
તસ્સ ॥ ૨ ॥ તેઈં પચ્ચક્ખાયં-સન્વસ્સ ચડપ્પયસ્સ જાજીવં । મિણંહિ
ગોરસં પહુ-દિણંપિ ગોડલિયહત્થાઓ ॥ ૩ ॥ જાયા સિણેહવુટ્ઠી-અ-

ઉચિત એટલે શ્રાવકપણાને યોગ્ય સૂત્ર એટલે દશવૈકાલિક સૂત્રના પ્રવચનમાત્રા
નામના અધ્યયનથી માંડીને જીવણિયા અધ્યયન સુધીનું સૂત્ર શીખે.

જે માટે કહેલું છે કે,

પ્રવચનમાત્રા અધ્યયનથી લઇને જીવણિયા અધ્યયન સુધીનું સૂત્ર, અને અર્થ
થકી શ્રાવકને પણ ગ્રહણ શિક્ષારૂપે રહેલ છે.

સૂત્ર શબ્દ ઉપલક્ષણરૂપે છે, તેથી પંચ સંગ્રહ-કર્મ પ્રકૃતિ વગેરે બીજાં પણ
શાસ્ત્રને ગુરૂની મહેરબાનીથી પોતાની બુદ્ધિના અનુસારે જિનદાસ શ્રાવક માફક શ્રાવક લેણે.

તેની કથા આ પ્રમાણે છે—

ઈંદ્રની સભા જેમ, અચ્છરસૌધયુક્ત [અપ્સરાના સમૂહથી યુક્ત], અને અનિ-
મિષકલિત [દેવતા સહિત છે, તેમ અચ્છર સૌધયુક્ત (સ્વચ્છ પાણીથી ભરેલી), અને
અનિમિષકલિત [માછલાંથી ભરપૂર] યમુના નદીનાવડે વીંટાયેલી મથુરા નામે નગરી
હતી. [૧] ત્યાં ઉચિત સૂત્રના અધ્યયનરૂપ રજ્જુથી મનરૂપ ધોડાને વશમાં રાખનાર
જિનદાસ નામે શ્રાવક હતો, અને તેની સાહુદાસી નામે સ્ત્રી હતી. [૨] તેમને યાવજીવ
સુધી ગોરસ (ઘી દુધ દહિ વગેરે પ્રાણિજન્ય ખોરાક)નો ત્યાગ કરેલો હતો, તેથી તેમને
ઠાકાર તરફથી તે એટ મળતું, તોપણ તેઓ ગોવાળિયાના હાથેજ તે લેતા હતા. [૩]

ન ખેયથં કુણ્ણ । તંમિ દિણે શુદ્ધમણા--આહારં તેવિ વજ્જંતિ ॥ ૧૧ ॥
 સિદ્ધિસ્સ તેસુ જાઓ-બહુમાણો સમાદિઓ સિણેહોય । ભવિયા ઉવસંત-
 વ્યા-મદગભાવ સિ કાણ ॥ ૧૨ ॥ સાવયમિત્તેણ કયાવિ-નિયવગંતીદ
 જોઈઉં એ । તોયા અપુચ્છિણં-મંદીરમણસ્સ જત્તાણ ॥ ૧૩ ॥ અન્ન-
 સ્સ નત્થિ સ્વહુ એકિસ તિ વિમ્મિયણેણ વેણ રમે । અન્નભેદિં સાર્દ્ધ-
 વસેદિં વાદિયા વહુયં ॥ ૧૪ ॥

તે સુકુમાલા તુદા-સિદ્ધિગિદે તેણ આણિઉં વદ્દા । ન ચરંતિ નેવ
 નીરં-પિવંતિ પીઠાવિહરદેહા ॥ ૧૫ ॥ સો નાયવંદયેરણં-શ્ચરેઉં સિદ્ધિણા
 વહુપયારં । વિદિણા નસણં કારિય--દિક્કો તેસિં નમુવકારો ॥ ૧૬ ॥
 સો મરિઉં મુદ્ધભાવા-નામકુમારા મહિદ્ધિયા જાયા । અજ્ઞયણ જ્ઞાણપવરો
 સિદ્ધિવિ મઓ મરિય સુગઈ ॥ ૧૭ ॥

एवं च सूत्राध्ययनोद्यतोभूत्—

પરોપકારૈર્જિનદાસ ઉચ્ચૈઃ ।

દિવસે નિરસ્તહ જિનદાસ ઉપવાસ કરતો, તે દિવસે તેઓ પણ શુદ્ધ મનથી આહારનું વ-
 ર્જન કરતા. [૧૧] આ ઉપરથી શેઠને પણ તેઓમાં બહુ માન, અને અધિક સ્તેહ
 થયો, અને તેઓ પણ ભદ્રક ભાવવાળા હોવાથી ઉપશાંત થયા. (૧૨) હવે એક વેળા
 તે આવકના મિત્રે શેઠને પૂછ્યા વગર લાંડી રમણુની યાત્રામાં પોતાની ગાડીમાં જોતર્યા.
 [૧૩] તે મલકાયો કે, આવા બેલ બીજા કામના નથી, તેથી તેણે જુદા જુદા ગાડીવા-
 નાઓની સાથે તે બળદો ઘણીવાર દોડાવ્યા. (૧૪) તે બેલો સુકુમાર હોવાથી તૂટી
 પડ્યા, એકલે તેણે શેઠના ઘેર લાવી આપ્યા. તેઓ પીડાથી વિધુર થઈ ચારો, પાણી ચ-
 રતા અટક્યા. [૧૫] ત્યારે શેઠને તે વાતની ખબર પડતાં તેણે બહુ પ્રકારે પશ્ચાતાપ
 કરી, વિધિપૂર્વક તેમને અણસણ કરાવીને નમસ્કાર મંત્ર આપ્યો. (૧૬) તે બેલો મ-
 રીને શુભ ભાવથી મહાદિક નામકુમાર દેવ થયા, અને શેઠ પણ અધ્યયન અને ધ્યાનમાં
 તત્પર રહી મરીને સુગતિએ પહોંચ્યો. (૧૭) આ રીતે જિનદાસ ઉચ્ચી રીતે પરોપકાર

વિશ્વપ્રકાશૈકસહસ્રમાનો—

તદ્વચ્ચ ભવ્યાઃ કુરુત પ્રવચનં ॥ ૧૮ ॥

॥ ઇતિ જિનદાસકથા ॥

ઇત્યુક્તઃ પ્રવચનકુશલસ્ય સૂત્રકુશલ ઇતિ પ્રથમો ભેદઃ—સંપત્યર્થ-
કુશલ ઇતિ દ્વિતીયં ભેદઃ વ્યાચિન્ન્યામુર્ગાયાપૂર્વાર્દસ્ય દ્વિતીયં પાદમાહ.

(મૂલં.)

સુણઈ તયત્થં તદ્દા સુતિત્થંમિ.

[ટીકા.]

શૃણોત્યાકર્ણયતિ તદર્થં સૂત્રાર્થં તથા તેનૈવ પ્રકારેણ સ્વભૂમિકી-
ચિત્તરુપેણ સુતીર્થે સુગુરુમૂલે—યતઆહ.

કરતો થકો સૂત્ર બળવામાં તેમાર રહેતો, માટે જગતનો પ્રકાશ કરવા સર્વ સમાન જ્ઞાન-
બ્યાસમાં હે બધ્યો ! તમે પ્રવચન કરો.

એ રીતે જિનદાસની કથા છે.

એ રીતે પ્રવચન કુશળનો સૂત્ર કુશળરૂપ પહેલો ભેદ કલો, હવે અર્થ કુશળરૂપ
બીજો ભેદ કહેવા માટે બીજું પદ કહે છે:—

મૂળનો અર્થ.

તેમજ સુતીર્થમાં તેનો અર્થ સાંભળો.

ટીકાનો અર્થ.

તેમજ એટલે પોતાની ચોખ્ખતાના ઉચિતપણે કરીને સુતીર્થમાં એટલે સમજની
પાસે તેનો એટલે સૂત્રનો અર્થ સાંભળો જે માટે કહેલું છે કે,

તિથ્યે સુત્તત્થાણં-ગહણં વિહિણાઽ ઇત્થ તિત્થ મિણં ।

ઉભયન્નુ ચેવ ગુરુ-વિહીઽ વિણયાઽ ઓચિત્તો [ઇત્યાદિ]

અત્રાયમાશયઃ—ઋષિભદ્રપુત્રવત્ સંવિગ્નગીતાર્થગુરુસમીપશ્રવણ-
સમુત્પન્ન પ્રવચનાર્થકૌશલેન ભાવશ્રાવકેણ ભાવ્યમિતિ.

ઋષિભદ્રપુત્રકથા ચૈવં.

ઇત્યેવ જંબુદીપે-ભારહ વાસસ્સ મજ્ઞિમે સ્વંદે । અત્થિ પુરી આ-
લભિયા-ન કયાવિ અરીહિ આલભિયા ॥ ૧ ॥ સુગુરુપ્પસાયઽહ્લસિય-
વિમલવહુવયણ અત્થકોસહ્લો । ઇસિભદ્રપુત્તનામો-ન્સહ્લો તત્થાસિ સુચિયહ્લો
॥ ૨ ॥ અન્નેવિ તત્થ નિવસંતિ-સાવયા આવયાસુ દઢધમ્મા । ઇસિભ-
દ્સુઓ કઠ્યાવિ-તેહિ મિલિણ્ણ હિ ઇય પુટ્ઠો ॥ ૩ ॥ મો મો દેવાણુ-
પિયા-દેવાણ ઠિર્ઠ્ઠિ કહેસુ અમ્હાણ । સોવિહુ પવયણમ્મિણયત્થ-સત્થકુસ-
લો ઇય મ્મણ્ણ ॥ ૪ ॥

તીર્થમાં સૂત્ર અને અર્થનું પ્રહણ કરવું. ત્યાં તીર્થ તે સૂત્રાર્થના જાણુ ગુરુ જાણુવા.
વિધિ તે વિનયાદિક ઔચિત્ય સાચવવું.

ઇહાં આ આશય છે:—ઋષિભદ્ર પુત્રની માફક ભાવ શ્રાવકે સંવિગ્ન અને ગી-
તાર્થ ગુરુની પાસે શાસ્ત્ર સાંભળીને પ્રવચનના અર્થમાં કુશળતા મેળવવી.

ઋષિભદ્ર પુત્રની કથા આ રીતે છે.

આ જંબુદીપમાં ભરતક્ષેત્રના મધ્યમ ખંડમાં આલભિકા નામે નગરી હતી, કે
જે શત્રુઓથી ક્યારે પણ છતાઈ ન હતી. [૧] ત્યાં સુગુરુના પ્રયાસથી ઘણાં વચનોના
અર્થને જાણનારો હુશિયાર ઋષિભદ્ર પુત્ર નામે શ્રાવક હતો. (૨) ત્યાં ખીજન પણ
ઘણા શ્રાવકો રહેતા, તેઓ આપદમાં પણ ધર્મમાં દૃઢ રહેનાર હતા, તેઓએ મળીને એક
વેળા ઋષિભદ્રપુત્રને આ રીતે પૂછ્યું—[૩] હે દેવાનુમિય ! અમને તું દેવતાઓની
સ્થાંતિ કહી સંભળાવ. ત્યારે તે પણ પ્રવચનમાં કહેલા અર્થોમાં કુશળ હોવાથી આ રીતે
જોલ્યો—(૪) અસુર, નાગ, વિદ્યુત, સુપર્ણ, અગ્નિ, વાયુ, સ્તનિત, ઉદધિ, દ્વીપ, દિશા

અસુરા^૧ નાગા^૨ વિજ્જૂ^૩-સુવન્ન^૪ અગ્નીઝ^૫ વાયુ^૬ થાળિયા^૭ ય ।
 ઉદહી^૮ દાંવ^૯ દિસા વિય^{૧૦}-દસહા ઇહ હુંતિ ભવણવર્દે ॥ ૫ ॥ પિ-
 સાય^૧ ભૂયા^૨ જવ્વાય^૩-રક્ષસા^૪ કિન્નરા ય^૫ । કિંપુરિસા^૬ મહોરગા^૭
 ય મંધન્વા^૮-અઢ્ઢવિહા વાળમંતરિયા ॥ ૬ ॥ સસિ^૧ રવિ^૨ ગહ^૩ નક્ષ-
 ત્તા^૪-તારા^૫ જોડસિય પંચહા દેવા । વેમાળિયા ય દુવિહા-કપ્પગયા
 કપ્પતીયા ય ॥ ૭ ॥

તત્ર કલ્પગતાઃ

સોહમ્મી^૧ સાળ^૨ સળંકુમાર^૩ માહિંદ^૪ વંભ^૫ લંતગયા^૬ । સુક્ક^૭
 સહસારા^૮ જય^૯-વાળય^{૧૦} આરળય^{૧૧} અચ્ચુયજા^{૧૨} ॥ ૮ ॥

કલ્પાતીતાસ્તિવમે.

સુદરિસળ^૧ સુપ્પવહ્દં^૨-મળોરમં^૩ સવ્વભદ્દ^૪ સુવિશાલં^૫ । સોમળ-
 સં^૬ સોમાળસ^૭-પીડકરં મેવ^૮ નંદિકરં^૯ ॥ ૯ ॥ વિજયં ચ^૧ વેજયંતં^૨-
 જયંતં^૩ મપરાજિ યં^૪ યસવ્વહ્દં^૫ । ઇસુ જે ગયા તે-કપ્પાઈયા મુળેયન્વા

એ રીતે દશ પ્રકારના ભુવનપતિ છે. (૫) પિશાય, બૂત, યક્ષ, રાક્ષસ, કિંનર, કિંપુ-
 રા, મહોરગ, મંધર્વ એ રીતે આઠ પ્રકારના વાણવંતર છે. [૬] ચંદ્ર, સૂર્ય, અહ,
 નક્ષત્ર, અને તારા એ રીતે પાંચ જ્યોતિષિક દેવ છે.

આં કલ્પવાસી આ પ્રમાણે છે:—

સૌધર્મ, ઇશાન, સનતકુમાર, માહેન્દ્ર, બ્રહ્મ, લાંતક, શુક્ર, સહસ્રાર, આનત, પ્રા-
 ભુત, આરણ અને અચ્યુત [એ આર પ્રકારે વૈમાનિક કે, કલ્પવાસી દેવ છે.]

કલ્પાતીત આ પ્રમાણે છે:—

સુદર્શન, સુપ્રતિપદ્ધ, મનોરમ, સર્વભદ્ર, સુવિશાળ, સુમનસ, સૌમનસ, પ્રીતિકર,
 અને નંદિકર એ નવ ત્રૈવેદ્ય તથા વિજય, વૈજયંત, જયંત, અપરાજિત, અને સંવર્ધસિદ્ધ,
 એ પાંચ અનુત્તર વિમાન, તેમાં જે દેવો છે, તે કલ્પાતીત છે. (૯-૧૦) ચમરેશ્વર

॥ ૧૦ ॥ ચમ્રવલિ અચર મહિયં-દિવદ્વપલિયં તુ સેસ જમ્માણં । આઠં
દો દેસુણુ તરા-પલિયં વળયરાણં ॥ ૧૧ ॥ પલિયં વાસરલક્વં-વાસસ-
હસ્સં ચ પલિય મહં ચ । ચઝભાગો ય કમેણં-સસિરવિગહરિક્વતા-
રાણં ॥ ૧૨ ॥

દો^૧ સાહિ^૨ સત^૩ સાહિય^૪ દસ^૫ ચઝ^૬ સત^૭ અચર જા સુ-
રકે । એકિક્કાહિગતદુવરિ-તિતીસ અણુતરેસુ પરં ॥ ૧૩ ॥ દસવરિસ
સહસ્સાઈ-ભવણવણેસુ ઠિઈ જહાયા હ । પલચઝભાગો ચંદાઈ-ચઝસુ તા-
રેસુ અઢભાગો ॥ ૧૪ ॥ પલિયં^૧ અહિયં^૨ દો અચર^૩ સાહિયા^૪ સત^૫
દસય^૬ ચઝદસય^૭ । સતરસ^૮ જા સહસ્સારે-તદુવરિ ઇગ અચરતુદ્ધિ ત્તિ
॥ ૧૫ ॥ અહ જંન્નુ વ્કોસઠિઈ-અચરા તિતીસ હંતિ સન્વઢે । ઇતો પ-
રેણ દેવા-દેવાણ ઠિઈ ય વિચ્છિન્ના ॥ ૧૬ ॥ ઇસિ મહપુત્તકહિયં-ઇણ

એક સાગરોપમ અને અણિઈદતું કંઈક અધિક સાગરોપમ આયુષ્ય છે. બાકીના યમ
દેવતાઓનું આયુષ્ય દોઢ પલ્યોપમનું છે. વાસુવ્યંતરોનું આયુષ્ય દેશેલિષ્ઠા બે પલ્યોપમ છે.
ચંદ્રનું આયુષ્ય પલ્યોપમનું, સૂર્યનું લાખ વર્ષનું, મહેાનું હજાર વર્ષનું, નક્ષત્રોનું અર્ધા-
પલ્યોપમનું અને તારાઓનું પા પલ્યોપમનું આયુષ્ય છે. (૧૧-૧૨) સાધર્મમાં બે
સાગરોપમ, ઈશ્વનમાં કંઈક અધિક, સનતકુમારમાં સાત, માહેંદ્રમાં તેથી કંઈક અધિક,
અહમાં દશ, લાંતકમાં ચૈદ, અને શુકમાં સત્તર સાગરોપમની સ્થિતિ છે. તે પછીના પાંચ
દેવલોક તથા નવ ઐવેયકમાં એક એક સાગરોપમ અધિક જાણવું. અને પાંચ અનુત્તરમાં
તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિ છે. (૧૩) ભવનપતિ અને વ્યંતરની જ્ઞાન્યની દશ હજાર
વર્ષની સ્થિતિ છે, ચંદ્ર-સૂર્ય-મહા નક્ષત્રમાં પા પલ્યોપમ અને તારામાં પલ્યોપમના અષ્ટમાંશની
સ્થિતિ છે, શ્રી ધર્મમાં પલ્યોપમ, ઈશ્વનમાં કંઈક અધિક, સનતકુમારમાં બે સાગરોપમ,
માહેંદ્રમાં કંઈક અધિક, અહમાં સાત, લાંતકમાં દશ, શુકમાં ચૈદ, અને સહસ્રારમાં સત્તર
સાગરોપમની સ્થિતિ છે. તે પછી એક એક સાગર વધતી છે. [૧૪-૧૫] સવાર્થસિદ્ધમાં
જ્ઞાન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટ કરમીજ સ્થિતિ છે. ત્યાંથી હિપર દેવતા નથી. (૧૬) રૂપિબદ્ર
પુત્રનો કહેલ જા માર્ગ પ્રેરો છતાં, તે આવડે તેને નહિ શ્રદ્ધતા મકા પોતાપોતાના માર્ગે

મઠં સુઠિયંપિ તે સદ્ધા । સઘ્વે અસદ્દંતા-નિયનિયગેહસુ સંપત્તા ॥ ૧૭ ॥

સુપભૂય ભક્તિ આહૂય-પવરપુરહૂયવહુસમૂહનઓ । અહ તત્થ વીર-
સામી-ચામીયરસમપહો પત્તો ॥ ૧૮ ॥ સિરિપવચણઉત્થપ્પણ-પુઘ્વં જય-
તાયપાયનમણત્થં । ઇસિમહ્ધપુત્તસહિયા-ત્તે સઘ્વે સાવયા પત્તા ॥ ૧૯ ॥
કાઠં પયાહિણતિગં-સુમતિજુતા નમિતુ તે સામિં । નિસિયંતિ ઉચિયદેસે-
ઇય ધમ્મં કદ્દહ ધુવણગુરુ ॥ ૨૦ ॥ ધો મવિયા અઇદુલ્લહ-નરજમ્મં લ-
હિય ઉઝ્જમહસયયં । અન્નાણહણમલ્લે-પવચણમણિયત્થકોસલ્લે ॥ ૨૧ ॥
ઇય આયન્નિય ધમ્મં-તે સદ્દા વિનવંતિ જયપહુણો । તં દેવઠિહિવિસેસં-સ
ઘ્વં ઇસિમહ્ધસુયકહિયં ॥ ૨૨ ॥

તો સંસદ્ સંસયરેણુ-પુંજહરણે સમીરણો સામી । ધો મહા દેવ-
ઠિહં-એવ અદંપિ જંપેમિ ॥ ૨૩ ॥ ઇય સોઠં તે સદ્ધા-ઇસિમહ્ધસુયં સુ-
યત્થકુસલકાઠં । સ્વામિતુ નમિતુ પહું-સંપત્તા નિયનિયગિહસુ ॥ ૨૪ ॥
ઇયરોવિ વંદિય જિણં-પુચ્છિય પસિણાઠં સગિહ મણુપત્તો । વરકમલુ

આવ્યા. [૧૭] હવે ત્યાં બારે ભક્તિથી આવેલા મોટા ઇન્દ્રોના સમૂહથી નમાવવા અને
સ્વર્ણસમાન પ્રભાવાળા વીર સ્વામિ સમોસર્વા. (૧૮) તે જગત્પ્રાતના ચરણો નમવા
માટે શ્રીપ્રવચનની પ્રભાવનાપૂર્વક શ્વિભદ્ર પુત્રના સાથે તે સર્વે શ્રાવકો ત્યાં આવ્યા. (૧૯)
તેઓ ત્રણ પ્રદક્ષિણા દષ્ટ ભક્તિથી ભગવાનને નમીને ઉચિત સ્થાને બેઠા, ત્યારે તે જગદ્-
ગુરુ આ રીતે તેમને ધર્મ સાંભળાવવા લાગ્યા. (૨૦) હે ભગ્વે ! અતિ દુર્લભ મનુષ્ય
જન્મ પામીને અજ્ઞાનને હણવા મલ્લ સમાન પ્રવચનમાં કહેલા અર્થના કુશળપણામાં
નિરંતર ઉદ્ધમ કરો. (૨૧) આ રીતે ધર્મ સાંભળીને તે શ્રાવકો જગત્પ્રભુને શ્વિભદ્રપુત્ર
કહેલી તે સઘળી દેવોની સ્થિતિ જણાવવા લાગ્યા. (૨૨) ત્યારે સંશયરૂપ રજ હરવા
પવન સમાન સ્વામી બોલ્યા કે, હે ભદ્રો ! હું પણ એજ રીતે દેવ સ્થિતિ કહું છું. [૨૩]
એમ સાંભળીને તે શ્રાવકો શ્રુતાર્થમાં કુશળ પતિવાળા ઋષિભદ્ર પુત્રને ખમાવી, પ્રભુને નમી
પોતપોતાને ધરે આવ્યા. (૨૪) ઋષિભદ્રપુત્ર પણ પ્રભુને વાંદી પ્રમો પૂછી પોતાને

ઘ્વ પહ્નિદ્ધુ--અન્નતથ સુવાસણ ભવિષ્ય ॥ ૨૫ ॥ સમ્મ પિસિમદ્ધપુત્તો—
ચિરકાલં પાલિક્કણ ગિહિધમ્મં । કયમાસમત્તયાઓ--જાઓ સોહમ્મસગ્ગ-
સુરો ॥ ૨૬ ॥ અરુણામંપિ વિમાણે--ચડપલિયાઈ તહિં સુહં શુત્તં । ચ-
વિય વિદેહે પવયણ--કુસલો હોડં સિવં ગમિહી ॥ ૨૭ ॥

एवं निशम्य सम्यक्-भव्या ऋषिभद्रपुत्रसुचरित्रं,
भवत भवतापहारिषु-कुशलधियः प्रवचनार्थेषु ॥ २८ ॥

॥ इति ऋषिभद्रपुत्र कथा “ छ ” ॥

इत्युक्तः प्रवचनकुशलस्य अर्थकुशल इति द्वितीयो भेदः—सांप्रत-
मुत्सर्गापवादकुशलाभिधानौ तृतीयचतुर्थभेदौ युगपदभिहितसुर्गाथोत-
रार्द्धमाह.

[मूलं]

उत्सर्गगववायाणं—विसयविभागं विद्याणाइ ॥ ५३ ॥

ધરે આગ્યો, અને ઉત્તમ કમળના માણક પ્રભુ પણ ખીજ સ્થળે ભવ્યોને વાસિત કરવા
લાગ્યા. [૨૫] આ રીતે સમ્યક્ પ્રકારે ઋષિભદ્ર પુત્ર ચિરકાળ શુદ્ધિ ધર્મ પાળીને માસ
ભક્ત કરી સૌધર્મ દેવલોકમાં દેવતા થયો. [૨૬] ત્યાં અશ્ણુભ વિમાનમાં ચાર પદ્યોપમ લગી
સુખ ભોગવીને ત્યાંથી ચલી મહાવિદેહમાં જન્મી પ્રવચનમાં કુશળ થઈ મુક્તિએ જશે. (૨૭)

આ રીતે હે ભવ્યો ! ઋષિભદ્રપુત્રનું ચરિત્ર બરોબર સાંભળીને ભવતાપ હરનાર
પ્રવચનના અર્થોમાં કુશળ શુદ્ધિવાળા થાઓ.

આ રીતે ઋષિભદ્રપુત્રની કથા છે.

એ રીતે અર્થ કુશળરૂપ ખીજો ભેદ કહ્યો, હવે ઉત્સર્ગ કુશળ તથા અપવાદ કુ-
શળ નામના ત્રીજા તથા ચોથા ભેદ સાથે કહેવાને બાકીની અર્થ ગાથા કહે છે.

મૂળનો અર્થ.

ઉત્સર્ગ અને અપવાદના વિષય વિભાગને જણે. (૫૩)

[ટીકા.]

ઉત્તર્ગાપવાદયોર્જિનવચનપ્રતીતયોર્વિષયવિભાગં કરણમસ્તાવં
વિશેષેષ જ્ઞાનાત્યવગચ્છતિ, અયમત્રાભિપ્રાયઃ—નોત્તર્ગમેવ કેવલ-
માલંબતે, નાપ્યપવાદમેવ પ્રમાણીકરોતિ, કિંતર્ણચલપુરશ્રાવકસમુદાયવત્-
તયોરવસરમવબુધ્યતે.

ઉક્તંચ—

ઉન્નય મવિક્ષ્વ નિન્નયસ્સ પસિદ્ધી ઉન્નયસ્સ ઇયરા ઉ,
ઇય અન્નુન્નપસિદ્ધા—ઉસ્સગવવાય દો તુલ્લા.

જ્ઞાત્વા ચ યથાવસરં તયોર્વિષયે સ્વસ્પન્ધયઘટ્ટુલાભાં પ્રવૃત્તિમા-
ત્તનોતીતિ.

અચલપુરશ્રાવકસમુદાયકથા ચેયં.

વહુભદ્રસાલભાવેણ—પરસોમણસસંગયત્તેણ । નિઝ્જિણિયકળયઅચ-

ટીકાનો અર્થ.

જિન પ્રવચનમાં પ્રસિદ્ધ રહેલા ઉત્તર્ગ અને અપવાદના વિષય વિભાગને એટલે
કરણ પ્રસ્તાવને વિશેષે કરી જાણે. મતલબ એ કે, કેવળ ઉત્તર્ગ યા કેવળ અપવાદને નહિ પકડતાં,
અચળપુરના શ્રાવકોની માફક તેનો અવસર જાળવે. જે માટે કહેલું છે કે—

ઉંચાની અપેક્ષાએ નીચું કહેવાય, અને નીચાની અપેક્ષાએ ઉંચું કહેવાય છે. એમ
અન્યો-અન્યની અપેક્ષા રાખતાં ઉત્તર્ગ અને અપવાદ બંને સરખા છે.

તે જાણીને અવસરના અનુસારે તે બેમાં સ્વસ્થ વ્યય અને બહુ લાભવાળી
પ્રવૃત્તિ કરે.

અચળપુરના શ્રાવકોની કથા આ પ્રમાણે છે.

ધણા ભદ્રશાળ (વન)વાળા અને પ્રચુર સુખનસ્ [દેવ]વાળા કનકાચળની
માફક બહુ સરસ સાલ [ગઢ]વાળા અને ધણા સુખનસ્ [સન્નિવન]વાળા અચળપુર

લં-અચલપુરં અત્થિ વરનયરં ॥ ૧ ॥ તત્થ સ્થિ જણપદયણ-પભાવણા
 કરણપવણમણ કરણા । ઉસ્સગવવાયવિહ-વહવે સુમહટ્ઠિયા સઘ્ઠા ॥ ૨ ॥
 કમ્માવિન્નાનહંતરંમિ તત્થેવ તાવસા વહવે । નિર્વાસિસુ તત્થ ણ્ણો-વિ-
 સારઓ પાયલેવંમિ ॥ ૩ ॥ સો પયલેવલેણં-નિચ્ચં સંચરહ સલિલ-
 પૂરોવિ । થલમગ્ગે ઇવ ધણિયં-જણયંતો વિમ્હયં લોણ ॥ ૪ ॥ તં દદ્દહું
 પુદ્ધજણો-દુસ્સહપિચ્છત્તાવંસતત્તો । મહિસો વિવ ઋદંસણ-પંકે નિસ્સંક-
 મણુલુત્તો ॥ ૫ ॥ જહ પચ્ચક્કવં અમ્હાણ-સાસણે દીસણ ગુરુપહાવો ।
 ન તહા તુમ્હં ઇય સો-ધિટ્ઠો ધરિસેહ સઘ્ઠાજિણં ॥ ૬ ॥ મિચ્છત્તાથિરી-
 કરણં-મા મુદ્ધવણં હવેહ ઇય સઘ્ઠા । ઉસ્સગપયંલીણા-તં દિઠ્ઠીણવિ ન
 નિયંતિ ॥ ૭ ॥ અહ મહિલિયકુમયપમોય-કરૂરવો વહરસામિયાહલઓ ।
 સિરિ અજ્જસમિયસૂરી-સૂરુ વ્વ સમાગઓ તત્થ ॥ ૮ ॥

સવિઠ્ઠીણ સવ્વેવિ-સાવયા તે લહું સમાગમ્મ । ભૂમિલિયમહલિ-

નામે નગરી હતી. ત્યાં જિન પ્રવચનની પ્રભાવના કરવામાં તૈયાર રહેતા, અને ઉત્સર્ગાપ-
 વાદના બાણુ ધણુ મહર્દિ આવકો રહેતા હતા. [૧-૨] ત્યાં કન્યા અને બિત્તા નદી-
 યોના વચ્ચે ધણુ તાપસો રહેતા, તેમાં એક તાપસ પગના લેપમાં હુશીયાર હતા. [૩]
 તે તાપસ પગના ઉપર લેપ લગાડી, તેના બળે નિત્ય પાણી ઉપર સ્થળના માફક ચાલતો
 અને તેથી લોકો વિસ્મય પામતા. (૪) તેને જોઇ બારે મિથ્યાત્વરૂપ તાપથી તપેલા
 મુગ્ધ જનો પ્રાણની માફક અન્ય દર્શનરૂપ પંકમાં સખ્ત રીતે ખૂચાઇ રહ્યા. (૫) તેઓ
 આવકોની આગળ બેસી કરવાં લાગ્યા કે, અમારા શાસનમાં પ્રત્યક્ષ રીતે જેવો ગુરુનો
 પ્રભાવ દેખાય છે, તેવો તમારામાં નથી. [૬] ત્યારે તે આવકો રખેને મુગ્ધ જનોને
 મિથ્યાત્વમાં સ્થિરીકરણ થાય, તેની બીકે ઉત્સર્ગ માર્ગે પકડીને તેને આંખવતી પણ જોતા
 નહિ. [૭] હવે ત્યાં કુમતરૂપના પ્રમોદરૂપ કૈરવને મોડવા સૂર્ય સમાન વૈરસ્વામિના મામા
 શ્રી આર્યશમિતસૂરિ પધાર્યા. [૮] ત્યારે તે સૂર્ય આવકો ઠાઠમાઠથી તેમની સામે ઝટ
 આવીને પૃથ્વીએ મરતક નમાવી, તેમના પગે નમવા લાગ્યા. (૯) તેઓ આંખે આંસુ

કમલા-ગુરુપયકમલં નમંસંતિ ॥ ૯ ॥ વાહજહુલિય નયના—સુદીનવય-
ના ય નિયયતિત્થસ્સ । સંસંતિતાવસવયં-તામસ મસમંજસં સવ્વં ॥ ૧૦ ॥
અહ મળઇ ગુરુ સદ્ધા-અવિયદ્વજનં ઇમો કવહવુદ્ધી । કેનાવિ પાયલેવ-
પ્પમુહપયારેણ વંચેઇ ॥ ૧૧ ॥ નહુ કાવિ તવોસતી-તવસ્સિણો તાવસસ્સ
ઇ યસ્સ । તં સોઝં તે સદ્ધા-વંદિય ગુરુણો ગયા સગિહં ॥ ૧૨ ॥ અવ-
ચાયકરણસમયં—નાઝં તે સાવયા ત્રિમલમ્પણો । અહ તંતાવસ મહ આ-
ચરેણ યુત્તું નિમંતંતિ ॥ ૧૩ ॥

સોવિઢ વહુલોયજુઓ—પત્તો ણગસ્સ સાવમસ્સ ગિહે । તં દદ્ધ
સમયન્ન—સહસા અવ્વહુઇ સોવિ ॥ ૧૪ ॥ ઉવ્વેસિય મળઇ ઇમં-પ-
ક્ખાલાવેસુ નિયયપયપઝમં । ન હવઇ ગરુણ્ણુ ધુવં—અત્થીણં પત્થણા
વિહલા ॥ ૧૫ ॥ તસ્સ અણિચ્છંતસ્સવિ—પાણ પાઝય ઉસિણનીરેણ ।
તહ સો ધોયઇ જહત્થ-લેવગંધોવિ નહુ ઠાહ ॥ ૧૬ ॥ ગરુણપઢિવતિ-
પુવ્વં—તં યુજાવઇ ન સો પુણો પુણઇ । મોયણઆસાયંપિ હુ—ભાવિ-

ભરી દીન વચનથી પોતાના તીર્થ તરફ તે તાપસે કરેલું તામસી સ્વધનું અસમંજસ તેમને
કહેવા લાગ્યા. (૧૦) ત્યારે ગુરુ બોલ્યા કે, હે આવકો ! આ કપડી કાઢક પાદલેપ વગેરે
ઉપાયથી બોળા લોકોને ઠગે છે. બાકી એ રાંકડા તાપસના પાસે તપની શક્તિ કંઈ પણ
નથી. તે સાંભળી તે આવકો ગુરુને વાંદી પોતાના ધરે આવ્યા. (૧૧-૧૨) હવે તે
હુશિયાર આવકો અપવાદ સેવવાનો સમય ઓળખીને તે તાપસને જમવા માટે નિમંત્રણ
કરવા લાગ્યા. (૧૩) તે તાપસ પણ ધણું લોકની સાથે એક આવકના ધરે આવી
પહોંચ્યો. તેને જોઈને તે સમયસર આવક સામે ઉઠી માન આપવા લાગ્યો. (૧૪)
તે આવકે તેને બેજાડીને કહ્યું કે, તમારાં ચરણકમળને પખાળાવો. કેમકે મોટા જનોની
આગળ અર્થીની પ્રાર્થના વિકળ થતી નથી. [૧૫] તે તાપસની ઇચ્છા નહિ છતાં પણ
ગરમ પાણીથી પગ પખાળીને તે એવી રીતે ધોવા લાગ્યો કે, ત્યાં લેપનો ગંધ પણ નહિ
રહે. [૧૬] પછી બારે પ્રતિપત્તિપૂર્વક તેને જમાડ્યો, પણ તેને તો પોતાની ચનારી

વિગોવળ મળણ ત્રિસં ॥ ૧૭ ॥ જલથંભકંદુદંસળ—સમુસ્પૃષ્ણં જળેણ
પરિયરિભો । સરિયાતીરં પુણરાવિ—જિમિંસં સો તાવસો પત્તો ॥ ૧૮ ॥

અજ્જવિય લેવઅંસો—કોવિ હવિજ્જ તિ ચિંતિય પવિદ્ધો । નહ-
તીરે વહુ વુદ્ધો—પકુળંતો વુદ્ધવુયારાવં ॥ ૧૯ ॥ કિચ્ચિર મમુણા માયા-
વિણા વયં વંચિયત્તિ ચિંતંતા । મિચ્છતિણોવિ જાયા તયા પુરતા જણધમ્મે
॥ ૨૦ ॥ તક્કાલં તુમ્મલકરે—નયરજણે તહય દત્તતાલંમિ । પત્તા સમિ-
યાપારિયા—કુરંતવહુજોગ સં જોગા ॥ ૨૧ ॥ કાઝમળા જિણસાસળ—પ-
ભાવળં સરિય અંતરાલંમિ । જોગવિસેસં સ્વિવિંસં—લોયસમકવં ઇય મ-
ળિંસુ ॥ ૨૨ ॥ વિણ્ણે, તુહ પરતીરે— મંતું વય મિચ્છિમ્મો તઓ જ્ઞાત્તિ ।
તત્તદ્દુગંપિ મિલિયં—સાયં ચિંચાદલજુયં વ ॥ ૨૩ ॥

તત્તો અમંદ આળંદ—પુન્નચડવન્નસંઘપરિયરિયા । સિરિઅજ્જસામિ-
યગુરુણો પરતીરિયુવં સમણપત્તા ॥ ૨૪ ॥ તે તાવસા નિણ્ણં—આયરિયં

વિગોવળના ભારે ભયથી ભોજનના સ્વાદની પણ ખબર નહિ પડી. [૧૭] હવે જળ-
સ્તંભ જેવા ઉત્સુક થયેલા લોકોથી પરવરેલો તે તાપસ જમાને શરીરને નદીના કિનારે
આવી પહોંચ્યો. [૧૭] તેણે વિચાર્યું કે, હજુ પણ જરા લેપનો અંશ રહ્યો હશે, એમ
ચિંતવી તે પાણીમાં પેઠો કે ઝટ દષ્ટ પુગ્ગુડ કરતો પુડવા માંડ્યો. (૧૮) ત્યારે તેનો પોકળ
દેખાઈ રહેતાં લોકો વિચારવા લાગ્યા કે, આ માયાવીએ આપણને આજ સુધી કેટલા બધા
હુઆ ? એમ ચિંતવી, તેઓ જૈનધર્મના રાગી થયા. [૨૦] હવે તે વખતે નગરના લોક
તાળો પાડીને ઘોંઘાટ મચાવવા લાગ્યા, તેવામાં ત્યાં બહુ યોગ સંયેગના બહુ આર્યસમિતા-
આર્ય ત્યાં પધાર્યા. [૨૧] તેઓ જિનશાસનની પ્રભાવના કરવા નદીના મધ્ય ભાગમાં
યોગવિશેષ (અમુક દ્રવ્યો) નાંખીને લોકો આમળ આ રીતે કહેવા લાગ્યા. [૨૨]
હે બેણા નદી ! તારા બીજા કાંઈ અમે જવા ધરિછયે છીયે, ત્યારે ઝટ દષ્ટ તેના બે કાંઠા
માંજે ચીચોડાના બે ફળ મળે તેમ સાથે મળ્યા. (૨૩) ત્યારે ભારે ક્રુઆનંદ પરિપૂર્ણ
અતુર્વિધ સંઘની સાથે શ્રીઆર્યસમિતાઆર્ય નદીના પેઢે પાર પહોંચ્યા. [૨૪] ત્યારે તેવા

પયસિયપ્પભાવં તં । સઘ્વે ગયમિચ્છતા-તેસિં સમીવે પવર્ડિજસુ ॥ ૨૫ ॥
 તે વંમહીવાનિવાસિણુ તિ તેસિં પહાણવસંપિ । વંમહીવગનામા-સમણા
 સુયવિસ્સુયા જાયા ॥ ૨૬ ॥ ૨૬ ॥ ૨૬ ॥ ૨૬ ॥ ૨૬ ॥ ૨૬ ॥ ૨૬ ॥ ૨૬ ॥ ૨૬ ॥
 હિપમોયકરા । નવજલહરસારિત્થા-ગુરુણો અન્નત્થ વિહરિંસુ ॥ ૨૭ ॥
 તે સાવયાવિ સુરં-સિરિજિણવરપવયણં પમાવિત્તા । પરિપાલિય ગિહિધ-
 મ્મા-સુગર્હેય મયણં જાયા ॥ ૨૮ ॥

ઇત્યુત્સર્ગાપવાદદ્વયકુશલધિયો દગ્ધમિધ્યાત્વકક્ષા,
 વિસ્ફૂર્જઞ્ઞર્મલક્ષ્યા અચલપુરવરશ્રાવકાઃ સુષ્ટ્દુદક્ષાઃ ।
 શ્રમિત્તીર્થેશતીર્થસ્વપરહિતકરોત્સર્પણાયૈવશ્રુતુ,
 સ્તસ્માદ્ભવ્યાવિવેક દ્રુમઘનસલિલં કૌશલં તત્ર ધસ ॥ ૨૯ ॥

॥ ઇત્યુત્સર્ગાપવાદલક્ષણગુણદ્વયેપ્યચલપુર
 શ્રાવકસમુદાયકથા. ' છ ' ॥

પ્રભાવવાળા તે આચાર્યને જોઈ, તે સર્વે તાપસો મિથ્યાત્વને છોડી, તેમની પાસે પ્રવ્રજ્યા
 લેવા લાગ્યા. (૨૫) તે તાપસો જ્ઞાત્રીપદમાં રહેતા, તેથી તેમના વંશથી જ્ઞાત્રીપદના
 નામે વિદ્વાન્ સાધુઓ થયા. (૨૬) આ રીતે કુમતનો તાપ સમાપનાર, ભવ્યજનના
 મન અને નેત્રરૂપ મોરને આનંદ આપનાર, તે નવા મેઘસમાન ગુરુ અન્ય સ્થળે વિચરવા
 લાગ્યા. [૨૭] તે શ્રાવકો પણ ચિરંકાળ જિનપ્રવચનની પ્રભાવના કરતા થકા મુદ્ધિધર્મ
 પાળીને સુગતિના ભાજન થયા. (૨૮) આ રીતે ઉત્સર્ગ અને અપવાદમાં કુશળ બુદ્ધિવાળા,
 મિથ્યાત્વરૂપ કક્ષને બાળનાર, ધર્મના લક્ષવાળા, ઘણા હુશિયાર, તે અચળપુરના શ્રાવકો
 શ્રીતીર્થકરના તીર્થની સ્વપરને દ્વિત કરનારી પ્રભાવના કરવા સમર્થ થયા. માટે હે ભગ્વે !
 તમે તેમાંજ કુશળપણુ ધારણ કરો, કે જે વિવેકરૂપ આડને વધારવા મેઘ સમાન છે.] ૨૯]

આ રીતે ઉત્સર્ગ અપવાદરૂપ બે ગુણમાં અચળપુરના શ્રાવક સમુદાયની કથા છે.

ઇત્યુક્તો પ્રવચનકુશલસ્યોત્સર્ગાપવાદૌ તૃતીયચતુર્થભેદૌ સંપ્રતિ વિ-
ધિસારાનુષ્ઠાન ઇતિ પંચમં ભેદં પ્રકટયન્ ગાથાપૂર્વાર્દ્ધમાહ.

॥ મૂલં. ॥

વહઈ સહ પક્ષવાચ્ય—વિહિસારે સઽવધમ્મણુટ્ટાણે ।

(ટીકા.)

વહતિ ધત્તે સદા પક્ષપાતં बहुमानं વિધિસારે વિધાનપ્રધાને સર્વધ-
ર્માનુષ્ઠાને દેવગુરુવંદનાદૌ હૃદયુક્તં ભવતિ—વિધિકારિણમન્યં बहुमन्य-
ते, स्वयमपि सामग्रीसद्भावे यथाशक्ति विधिपूर्वकं धर्मानुष्ठाने प्रवर्तते
सामग्र्यभावे पुनर्विध्याराधनमनरेयान्नमुंचत्येवमप्यसावाराधकः स्याद्,
ब्रह्मसेनश्रेष्ठिवत्.

તત્કથા ચૈવં.

આ રીતે પ્રવચન કુશળતા ઉત્સર્ગે અપવાદરૂપ ત્રીજા એથા ભેદ કહ્યા હુવે વિધિ-
સારાનુષ્ઠાન નામે પાંચમો ભેદ બતાવવા અર્ધી ગાથા કહે છે.

મૂળનો અર્થ.

વિધિવાળા સર્વ ધર્માનુષ્ઠાનમાં હમેશાં પક્ષપાત ધારણ કરે છે.

ટીકાનો અર્થ.

વિધિસાર એટલે વિધિપ્રધાન સર્વ ધર્માનુષ્ઠાન, એટલે દેવગુરુ વંદનાદિકમાં હમેશાં
પક્ષપાત એટલે બહુ માન ધારણ કરે.—એનું મતલબ એ છે કે, બીજા વિધિ પાળનારાનું
બહુ માન કરે, અને પોતે છતી સામગ્રીએ યથાશક્તિ વિધિપૂર્વક ધર્માનુષ્ઠાનમાં પ્રવર્તે. સામગ્રી
ન હોય, તોપણ વિધિ આરાધવાના મનોરથો નહિ છોડે, એ રીતે પણ તે આરાધક થાય છે.
બ્રહ્મસેન શ્રેષ્ઠની માફક.

તેની કથા આ પ્રમાણે છે.

ગંગાવિભૂષિતાનંદિ-કલિતાવૃષભૂષિતા । શંભુમૂર્તિરિવાત્રાસ્તી-
પુરી વાણારસી વરા ॥ ૧ ॥ દારિદ્ર્યમુદ્રિતસ્તત્ર-બ્રહ્મસેનો ભવ -
ણિક્ । યશોમતી ચ તત્પત્ની સોન્યદાગાદ્બહિપુરાત્ ॥ ૨ ॥ મન્યાનાં
ધર્મ માધ્યાતં-દૃષ્ટ્વોદ્યાનગતં મુનિં । પ્રણમ્ય મુદિતઃ શ્રેષ્ઠી-નિષસાદ ત-
દંતિકે ॥ ૩ ॥ મુનિરાણ્યદહો મન્યા-યાવજ્જીવોયમેજતિ । તાવ-
દાહારમાદતે-તાવત્કર્માણિ ચાર્જયેત્ ॥ ૪ ॥ તતોપ્યનંતદુઃખાનિ-
સહતે દુઃસહાન્યસૌ । તસ્માત્ સુલૈષિણાહાર-ગૃહ્ણિસ્ત્યાન્યા મનીષિ-
ણા ॥ ૫ ॥ શ્રેષ્ઠ્યુ ચેર્થાદશ્વક્યોય-મુપદેશઃ પ્રભો નન્તુ । મુનિઃ પ્રો-
ચે ગૃહસ્થાના-મસ્તિ ભો પૌષધવ્રતં ॥ ૬ ॥ તત્રા હારાંગસત્કારા-બ્રહ્મ-
વ્યાપારવર્જનં । દેશતઃ સર્વતોવાપિ-કર્તવ્યં દ્વિવિધં ત્રિધાઃ ॥ ૭ ॥

યાવત્કાલ મિદં ધન્યો-વિભર્તિ શ્રાવકો વ્રતં । તાવત્કાલં સ
વિજ્ઞેયો-યત્યાચારાનુપાલકઃ ॥ ૮ ॥ શ્રુત્વેત્વત્રાંતરે કથિ-ચ્છ્રાદઃ ક્ષેમં-

ગંગાથી શેાભતી નંદિવાળી અને વૃષભવાળી શંભુની મૂર્તિની માફક છતાં તેવીજ ઉત્તમ વાણરસી નામે નગરી છે. (૧) ત્યાં દારિદ્ર્યથી ઢંકાયેલો બ્રહ્મસેન નામે વાણીયો હતો, તેની યશોમતી નામે સ્ત્રી હતી, તે એક વેળા નગરથી બાહર ગયો. [૨]

ત્યાં ઉદ્યાનમાં ભળ્યોને ધર્મ કહેતા મુનિને જોઈને તેને નમી, હર્ષ પામેલો શેઠ તેના પાસે બેઠો. (૩) મુનિ બોલ્યો કે, હે ભળ્યો ! જ્યાં લગી આ જીવ હાલે ચાલે છે, ત્યાં સુધી આહાર લે છે, અને કંઈ ઉપાજે છે. [૪] તેથી આ જીવ અનંત દુઃસહ દુઃખ સહન કરે છે, માટે સુખ ઇચ્છનાર મનીષિ પુરૂષે આહાર ગૃહ્ણિ છોડવી જોઈએ. (૫) શેઠ બોલ્યો કે, હે પ્રભુ ! આ તો અર્થ જોતાં અશક્ય ઉપદેશ છે. મુનિ બોલ્યો કે, ગૃહસ્થોનાં માટે પૌષધવ્રત છે. [૬] ત્યાં સર્વથી અથવા દેશથી દ્વિવિધ ત્રિવિધપણે આહાર વર્જન, અંગસત્કાર વર્જન, અથાહ વર્જન અને વ્યાપાર વર્જન કરવું જોઈએ. [૭] જ્યાં સુધી ભાગ્યશાળી શ્રાવક એ વ્રત ધારણ કરે, ત્યાં સુધી તે યતિના આચારનો પાળક ગણાય છે. [૮] તે સાંભળીને તેવામાં કેાઈક ક્ષેમંકર નામે શ્રાવક

કરાભિધઃ વખાપે પૌષધાચ્ચયેન-વ્રતેનાનેનમેકૃતં ॥ ૯ ॥ 'ઐષ્ટ્યુચેથ
મુનિનત્વા કિં વિદ્વેષોસ્ય પૌષધે । પ્રકૃત્યા મદ્રકસ્યાપિ-જ્ઞાતસ્ય શ્રાવકે કુલે
॥ ૧૦ ॥ મુનિઃ સ્માહ ભવાદસ્મા-તૃતીયે ચ ભવે ભવત્ । નગર્યાં કિલ કૌશાં-
વ્યાં-ક્ષેમદેવાભિધો વણિક્ ॥ ૧૧ ॥ આતરૌ તત્ર ચાભૂતાં-મહેમ્યૌ
શ્રાવકોત્તમૌ । જિનદેવાભિધો જ્યેષ્ઠો-ધનદેવઃ કનિષ્ઠકઃ ॥ ૧૨ ॥

કુદુંબારમારોપ્ય-જિનદેવોન્યદાનુજે । પૌષધં પૌષધાગારે-પ્ર-
ત્યહં વિધિનાવ્યધાત્ ॥ ૧૩ ॥ અન્યદા પૌષધસ્થસ્ય-તસ્યોત્પદેવાધિ
સ્તતઃ । જ્ઞાત્વા જ્ઞાનોપયોગેન-સોવાદીદનુજં યથા ॥ ૧૪ ॥ વત્સા
વશિષ્ઠમાયુસ્તે-નૂનં જાને દિવાન્ દશ । વિધેહિ બાંધવસ્વાર્થ-સાવધાન-
મનામૃતં ॥ ૧૫ ॥ ધનદેવસ્તતઃ કૃત્વા-ચૈત્યે પૂર્જાં ગરીયસીં । દત્વા
દાનં ચ દીનાના-મદીનો નિર્નિદાનકં ॥ ૧૬ ॥ સંધં ચ ક્ષમયિત્વા
સૌ-નિધાયાનશ્ચતં સુધીઃ । તૃણસંસ્તારકે તસ્થૌ-સ્વાધ્યાયધ્યાન
તત્પરઃ ॥ ૧૭ ॥

બોલ્યો કે, પૌષધ નામનાં એ વ્રતે કરીને મારે કામ નથી. (૯) ભારે શેક મુનિને ન-
મીને બોલ્યો કે, આ શ્રાવકનાં કુળમાં જન્મેલ, અને સ્વભાવે ભદ્રક છે, છતાં તેને પૌષધ
પર કેમ વિદ્વેષ દેખાય છે ? [૧૦] મુનિ બોલ્યા કે, આ ભવથી ત્રીજા ભવમાં કૌશાંબી
નગરીમાં ક્ષેમદેવ નામે એક વાણીયો હતો. [૧૧] વળી ત્યાં જિનદેવ અને ધનદેવ નામે
મોટા ઋદ્ધિવાન્ બે ભાઈઓ હતા, તે ઉત્તમ શ્રાવક હતા. [૧૨] હવે જિનદેવ કુદુંબનો
ભાર નાના ભાઈને સોંપીને પૌષધશાળામાં વિધિપૂર્વક દરરોજ પૌષધ કરતો. [૧૩]
તેને એક દિવસે પૌષધમાં અવધિ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું, ભારે જ્ઞાનના ઉપયોગથી જાણીને
તેના નાના ભાઈને કહેવા લાગ્યોઃ— (૧૪) હે વત્સ ! તારું હવે ફક્ત દશ દિન આ-
યુષ્ય છે, માટે હે ભાઈ ! બરોબર સાવધ થઈને તું તારો અર્થ સાધ. (૧૫) ભારે ધ-
નદેવ ચૈત્યમાં મોટી પૂજા કરી નિદાન રહિતપણે દીન જનોને દાન આપી, સંધને ખમાવી,
અંજુસણુ લઈ, સ્વાધ્યાય ધ્યાનમાં તત્પર રહ્યા થકો તૃણના સંચારમાં બેઠો. [૧૬]
હવે ત્યાં ક્ષેમદેવ બોલી ઉઠ્યો કે, ગૃહસ્થ તો સસંગ હોય છે, માટે તેને એવું અવધિ

ક્ષેમદેવોથ તત્રૈવ-મૂલે મોઃ મોઃ કથં મહેત્ । મૃદસ્થસ્ય સ-
સંગત્વા--દ્વધિજ્ઞાનમીદૃશં ॥ ૧૮ ॥ અથૈતદપિ ચેત્ સત્યં--મહેત્
મદ્રં તતોમૃતં । ગ્રહીણ્યે પૌષધં જ્ઞાનમાનોઃ પૂર્વાચલોપમં ॥ ૧૯ ॥ ધન-
દેવોથ તત્રાદિ-સ્મરન્ પંચનમસ્ક્રિયાં । વિષદ્ય દ્વાદશે કલ્પે-ઇન્દ્રસામા-
નિકોજનિ ॥ ૨૦ ॥ કલેવરસ્ય તસ્યાશુ-યથાસંનિહિતામરૈઃ । ગંધાંબુ
પુષ્પવૃષ્ટ્યાચૈશ્વક્રે તુર્ધૈર્મહામહઃ ॥ ૨૧ ॥ ક્ષેમદેવોપિ વીક્ષ્યૈત-દૌષચ્છ્ર-
દ્ધાલ્લતાંદધન્ । પૌષધં પ્રાયશ ચક્રે-ધર્મકામો યદાતદા ॥ ૨૨ ॥

કૃત્વાષાઢચતુર્માસે-સોન્યદા પૌષધવ્રતં । તપસ્વિન્યાં તપસ્તાપ-
શુત્તૃદાર્તો વ્યચિંતયત્ ॥ ૨૩ ॥ અહો દુઃસ્વ મહો દુઃસ્વં-શુત્તૃદધર્માદિસંભવં ।
एवमार्त्यातिचर्यासौ-પૌષધં હિ તતોમૃતઃ ॥ ૨૪ ॥ વ્યંતરેષુ સુરો
શૂત્વા-સો મૃત્ ક્ષેમકરો રહ્યં । યત્ પૌષધાન્મૃતઃ પ્રાક્તત્-ત્રસ્તોદ્યાપિ
તદારુયયા ॥ ૨૫ ॥ બ્રહ્મસેન ઇતિ શ્રુત્વા-પ્રણિવત્ય પુનર્મુનિં । પૌષધવ્રત-
માદાય-ધન્યમન્યો યયૌ મૃદં ॥ ૨૬ ॥ તતઃ પ્રમૃતિ સ શ્રેષ્ઠી-સુલ્લેખ પ્રા-

જ્ઞાન કેમ થાય ? (૧૮) પણ જો એ વાત સાચી પડશે, તો બહુ સારું થશે, એટલે
કે, હું પણ જ્ઞાનભાનુને ઉગવા માટે ઉદ્યાત્તળ સમાન પૌષધ ગ્રહણ કરીશ. (૧૯) હવે
તે દિવસે નવકાર સંભારતો થકો ધનદેવ મરીને આરમાં દેવલોકમાં ઇન્દ્ર સામાનિક દેવ
થયો. [૨૦] તે વખતે પાસે રહેલા દેવોએ તુષ્ટ થઈ સુગંધિ જળ અને ફૂલ વરસાવી
તેના કલેવરનો મહા મહિમા કર્યો. [૨૧] આ જોઈને જરા શ્રદ્ધા ધરીને ક્ષેમદેવ પણ
ધર્મની ઇચ્છાએ પ્રાયે ન્યારે ત્યારે પૌષધ કરતો. (૨૨) તે એક વેળા અષાઢ ચોમા-
સાની પૂનમે પૌષધવ્રત લઈને રાતે તપના તાપ તથા ભૂખ તરસથી પીડાઈને ચિંતવવા
લાગ્યો કે, હાય હાય ! ભૂખ, તરસ અને ધામનું કેવું દુઃખ છે ? એમ પૌષધને અતિચાર
લગાવીને ત્યાંથી મરણ પામ્યો. (૨૩-૨૪) તે વ્યંતરમાં દેવતા થઈને આ ક્ષેમકર થયો,
અને પૂર્વે પૌષધથી મરણ પામ્યો, તેથી હમણું તેના નામે બીએ છે. (૨૫) એમ સં-
ભળીને બ્રહ્મસેન મુનિને નમી, પૌષધવ્રત લઈ, પોતાને ધન્ય માનતો થકો ધરે આવ્યો.

મંજીવિકઃ । કેચત્કાલમતીતાય-કુર્વાણઃ પૌષધવ્રતં ॥ ૨૭ ॥

અન્યદા તત્પુરાધીશે-મૃતે કસ્માદપુત્રિણિ । પુરેરિભિર્ભજ્યમા-
ને-શ્રેષ્ઠ્યસૌશસ્યમાનુષઃ ॥ ૨૮ ॥ ગત્વા મગધદેશેષુ-ગ્રામે પ્રત્યંતવર્તિ-
નિ । કસ્મિન્નાજીવિકાહતો-રધ્યુવાસ વિધેર્વશાત્ ॥ ૨૯ ॥ એકદા
સ તુ સંપ્રાપ્તે-ચતુર્માસકપર્વણિ । ધર્માનુષ્ઠાનકરણે-લાલસોધ્યાતવાનિતિ
॥ ૩૦ ॥ અહો મે હીનપુણ્યત્વ-મહો મે વિભિવક્રતા । યદહં ન્યપતં સ્થા
ને-સાધુસાધર્મિકોઽજ્ઞિતે ॥ ૩૧ ॥ અભવિષ્યદર્હચ્ચૈત્ય-મત્ર ચેત્
તં તદા મુદા । વિધિસાર મર્વદિણ્યે-દ્રવ્યતો ભાવતોપિ ચ ॥ ૩૨ ॥

ગુરવો પ્યભવિષ્યં શ્રે-દત્ર સર્વત્ર નિઃસ્પૃહાઃ । અદાસ્યં દ્વાદશા-
વર્ત-વંદનં તત્તદંદ્રિષુ ॥ ૩૩ ॥ એવં વિચિંત્ય સશ્રેષ્ઠો-શ્રેષ્ઠધર્મગૃહકો-
ણકે । સ્વાપત્તં પૌષધં ચક્રે-કર્મવ્યાધિસદૌષધં ॥ ૩૪ ॥ ઇતશ્ચ તદ્દુ-
હે નિત્યં-ક્રયવિક્રયણચ્છલાત્ । ચત્વારઃપુરુષાઃકેચિ-ત્રિષેદુર્દુષ્ટબુદયઃ

[૨૬] ત્યારથી માંડીને તે શેઠ મુખે આજીવિકા મેળવતો થકો પૌષધવ્રત કરતો કેટલોક
કાળ પસાર કરવા લાગ્યો. [૨૭] એક વેળા તે નગરનો રાજા અપુત્ર મરણ પામતાં
તે નગરને દુઃસ્મનોએ ભાંગતાં, તે બલો શેઠ મગધ દેશમાં છેડાના કાષ્ઠક ગામમાં આજી-
વિકા માટે નશીબ સધોગે રહ્યો. [૨૮] હવે એક વેળા ચોમાસી પર્વ આવી પ-
હોંચતાં ધર્માનુષ્ઠાન કરવામાં લાલસ થઈ, તે ચિંતવવા લાગ્યો. [૩૦] અહો ! હું કેવો
હીન પુણ્ય છું ? મારું નશીબ કેવું વાંકું છે ? કે જેથી હું સાધુ શ્રાવક રહિત સ્થાનમાં
આવી રહ્યો છું. [૩૧] જો, છતાં જિન પ્રતિમા હોત તો, અત્યારે હર્ષથી હું વિધિપૂર્વક
દ્રવ્ય અને ભાવથી તેને વાંદત. (૩૨) વળી જો છતાં બધી વ્યાપ્તમાં નિઃસ્પૃહી ગુરુ
હોત, તો હું તેમનાં ચરણોમાં દ્વાદશાવર્ત વાંદણું દેત. (૩૩) એમ ચિંતવતે તે ઉ-
ત્તમ શુદ્ધિવાન શેઠ ધરના ખુણે બેસી, કર્મરૂપ વ્યાધિને હણવા ઉત્તમ ઔષધ સમાન પૌષ-
ધવ્રત, કે જે સ્વાપત્ત હતું, તેને કરવા લાગ્યો. (૩૪) એવામાં તેના ઘેર નિત્ય ક્રય-
વિક્રય કરવાના મિથે કાષ્ઠક દુષ્ટ શુદ્ધિવાળા ચાર જણુ બેસતા હતા. (૩૫) તેથી તે-

॥ ૩૫ ॥ તતશ્ચ તૈર્નરૈર્જાતઃ—શ્રેષ્ઠિનઃ પૌષધક્ષણઃ । સવ્રહ્મ બ્રહ્મસે-
નોપિ—કાલેઽસ્વાપ્સીવિથાવિધિ ॥ ૩૬ ॥ નિશીથમહરાદુર્ધ્વ—તસ્મિન્
સુપ્તેથ તે નરાઃ । પ્રવિશ્ય તત્ર સ્વાત્રેણા—રેભિરે મોષિતું યદ્દં ॥ ૩૭ ॥

મુદ્દુઃ શ્રેષ્ઠ્યથો ગેહે—મુપ્યમાણં વિદ્ અપિ । મનાગપિ શુભધ્યાના
આચાલીદચલાચલઃ ॥ ૩૮ ॥ સંવેગાતિશયાત્સોનુ—શિષ્ટિમિત્યાત્મનો
દદૌ । રે જીવ ધનધાન્યાદૌ—મા મુદ્ધઃ સર્વથા યતઃ ॥ ૩૯ ॥ એતદ્ વા-
શ્ચામનિત્યં ચ—તુચ્છં ચાતુચ્છદુઃસ્વદં । એતસ્માદ્વિપરીતે તુ—ધર્મે ચિત્તં
દદં કુરુ ॥ ૪૦ ॥ શ્રુત્વેત્યાત્માનુશિષ્ટિં તે—તસ્કરાઃ શ્રેષ્ઠિનો મુસ્વાત્ ।
એવં વિભાવયામાસુ—ર્માવનાં ભવનાશિનીમ્ ॥ ૪૧ ॥ ધન્યોયમેવ યેના
સૌ—સ્વસ્યાપિ સ્વસ્ય નિઃસ્પૃહઃ । અધન્યા વય મૈવૈ કે—યે પરાર્થે જિ-
દ્દીર્ઘવઃ ॥ ૪૨ ॥

તતશ્ચ લઘુકર્મત્વા—જ્ઞાતિસ્મૃતિમત્રાપ્ય તે । સર્વેપિ દેવતાદત્ત—લિ-

જ્યોએ જાણી લીધું કે, શેઠનો અમુક વખતે પૌષધ કરવાનો અવસર છે. હવે બ્રહ્મસેન
શેઠ પણ બ્રહ્મચર્યની સાથે વિધિપૂર્વક અવસરે સૂતો. [૩૬] તે સુષ્ટ્ જતાં મધરાતે પા-
દ તે માણસો તેના ઘરમાં ખાતર પાડીને પેશી કરી તે ઘર ભૂટવા મંડયા. [૩૭]

ભારે શેઠ જાગ્યો થકો ઘર હુંડાતું જાણીને પણ મેરની માફક શુભ ધ્યાનથી લગારે
ડગમગ્યો નહીં. (૩૮) તે ભારે સંવેગે ચડી પોતાના આત્માને શીખામણ દેવા લાગ્યો
કે, હે જીવ ! ધન ધાન્ય વગેરે પરિગ્રહમાં સર્વથા મોહ મ રાખ. (૩૯) કેમકે એ બ્ર-
હ્મ, અનિત્ય, તુચ્છ અને મોટા દુઃખતું દેનાર છે. માટે એનાથી વિપરીત જે ધર્મ છે તેમાં
દ્રઢ ચિત્ત રાખ. [૪૦] આ રીતે તે શેઠના મુખથી આત્માનું શાસન સાંભળીને આ
રીતે ભવની નાશ કરનારી બુદ્ધતા ભાવણ લાગ્યા. [૪૧] આ શેઠનેજ ધન્ય છે કે, જે
પોતાના માલમાં પણ નિઃસ્પૃહ છે, અને અમેજ એકલા અધન્ય છીએ કે, પરાયા માલને
હરવા ધમ્મીએ છીએ. (૪૨) ત્યારે તેઓ લઘુકર્મી હોવાથી જાતિ સ્મરણ પામી, બ-
ધા દેવતા પાસેથી લિંગ મેળવી, વ્રત ધારણ કરતા હવા. [૪૩] હવે સૂર્ય ઉગતાં શેઠ

ગા આદિરે વ્રતં ॥ ૪૩ ॥ અથોદયમિતે સૂર્યે-શ્રેષ્ઠ્યકસ્માદિલોક્ય-
તાન્ । નત્વા પ્રાક્ષીત્ કિમેતદ્ વઃ—પૂર્વાપરવિરોધકૃત્ ॥ ૪૪ ॥ તતઃ સુપુ-
ણ્યકારુણ્યાવનયો-મુનયો મ્યધુઃ । અન્નાસ્તિ વાસ્તવશ્રીભિ—વ્યાપ્તા તુરુમિ-
ણી પુરી ॥ ૪૫ ॥ તસ્યા મર્યામલસ્વાંતાઃ-કેશારિદ્વિજસૂનવઃ । આસન્ના-
સન્નકલ્યાણાશ્વત્વારો વિપ્રપુંગવાઃ ॥ ૪૬ ॥ પિતર્યુપરતેસ્તોક-શોક-
શંકુનિપીડિતાઃ । તે નિર્યધુર્ભવોદ્વિગ્ના—સ્તીર્યદર્શનકામ્યયા ॥ ૪૭ ॥

અદ્રાહ્નુઃ પથિ ગચ્છંતો-મુનિમેકં શ્રુધાદિભિઃ । મૂર્છાગતં તતો મ-
ક્ત્યા-તં સજ્જીચકિરે ક્ષણાત્ ॥ ૪૮ ॥ સકર્ણેધર્મમાકર્ણ્ય-તત્પાર્થે જ-
શ્ચુર્વ્રતં । વિહરંતઃ સમં તેન-પેઠુઃ પૂર્વગતાઘપિ ॥ ૪૯ ॥ કૃતજાતિમ-
હાઃ કિંચિત્-કૃત્વાનશન મુત્તમં । તે ચત્વારોપિ પંચત્વ-માપ્યામુઃ પ્ર-
થમં દિવં ॥ ૫૦ ॥ તત્પ્રચુત્વા ચ તે સર્વે-પ્યત્રૈવ મરતાવનો । અમ-
વામ વંયં જાતિ-મદતસ્તાસ્કરે કુલે ॥ ૫૧ ॥ મુષ્ણંતશ્ચાઘતેસન્ન-સ્ના-

ઓચિતો તેમને સાધુના વેષમાં બેઠા, નમીને પુછવા લાગ્યો કે, આ પૂર્ણપર ત્રિશ્ચ તમા-
રા શા બનાવ થયો ? [૪૪] ત્યારે પવિત્ર કશ્ણાના નિધાન તે મુનિઓ બોલ્યા કે, ઇહાં
ખરી લક્ષ્મીથી ભરપુર તુરમિણી નામે નગરી છે. [૪૫] ત્યાં કેશારિ નામના આદ્યજ્ઞાના
નિર્મળ ચિત્તવાળા અમે આસન્નકલ્યાણી ચાર પુત્રો હતા. [૪૬] તેઓ બાપ મરી જતાં
શોકથી પીડાઈ, લવથી ઉદાસ થઈ, તીર્થ બેવાની ઇચ્છાથી મુસાફરીએ નીકળ્યા. (૪૭)
તેઓએ રસ્તે જતાં લુપ્ત વગેરેથી મૂંઝા પામેલા એક મુનિને બોલ્યો, એટલે તેઓ ભક્તિથી
તેને તરત સન્ન કરવા લાગ્યા. [૪૮] પછી તેઓ લક્ષ્યપૂર્વક તેની પાસે ધર્મ સાંભ-
ળાને દીક્ષા લઈ, તેની સાથે વિચરતા રહી ચૈદે પૂર્વ શીખ્યા. (૪૯) છતાં તેઓ જરાક
જાતિમદ કરતા રહી, ઉત્તમ અણુસણ કરીને મરણ પામી, હેલા સ્વર્ગે ગયા. [૫૦]
ત્યાંથી ચલીને તેઓ બધા આ ભારત ક્ષેત્રમાં જાતિમદથી ચોરોના કુળમાં અમે જન્મ્યા.
(૫૧) તે અમે આજ તારું ઘર છું ત્યાં તે પોતાના આત્માને કરેલી અનુશિષ્ટિ સાંભ-
ળાને જાતિ મરણ પામી, ત્રત લઈ બેઠા છીએ. [૫૨]

નુશિષ્ટિશ્રુતેસ્તવ । સંજાતજાતિસ્મરણા અઘૃહ્નીમ વ્રતં વયં ॥ ૫૨ ॥ ધ-
ર્મલાભોસ્તુ તત્તુભ્ય—મભ્યર્ણશિવસંપદે । વિધિપ્રધાનધર્માનુ—દ્વાનનિ-
શ્ચલચેતસે ॥ ૫૩ ॥ ઇત્યુદિત્વા મહાનંદ—પુરવ્રજનસત્વરાઃ । અત્વરા અ-
પિ તેઽન્યત્ર—વિહર્તુ મુનયો યયુઃ ॥ ૫૪ ॥ સુચિરં બ્રહ્મસેનોપિ—પ્રતિપા-
લિતસદ્વ્રતઃ । આરાધનાવિધેર્મૃત્વા—પદમવ્યયમવ્યયત્ ॥ ૫૫ ॥

एवं ज्ञात्वा शुद्धभावप्रभाव—
प्राप्तब्रह्मब्रह्मसेनस्य वृत्तं ।
दत्तस्वांता विध्यनुस्यूतधर्मा—
नुष्ठाने तत्संततं संतु संतः ॥ ५६ ॥

इति ब्रह्मसेनकथा “ छ ”

इत्युक्तः प्रवचनकुशलस्य विधिसारानुष्ठान इति पंचमो भेदः—संप्रति
व्यवहार कुशल इति षष्ठं भेदं विवरीषुर्गाथोत्तराद्धमाह.

તું પણ આસન્ન શિવ સંપત્તવાળો હોવાથી વિધિ સહિત ધર્માનુષ્ઠાનમાં દ્રઢ મન રાખનાર
છે, માટે તને ધર્મલાભ થાઓ. [૫૩] એમ કહી તેઓ ત્વરા રહિત છતાં પણ મુક્તિ-
પુરીએ જવામાં સત્વર હોવાથી અન્ય સ્થળે વિચરવા લાગ્યા. (૫૪) બ્રહ્મસેન પણ ધણી
કાળ સુધી સારાં વ્રત પાળીને આરાધનાપૂર્વક મરીને અવ્યય પદ પામ્યો. [૫૫] એ
રીતે શુદ્ધ ભાવથી મુક્તિ મેળવનાર બ્રહ્મસેનનું વ્રતોત સાંભળી, વિધિ સહિત ધર્માનુષ્ઠાનમાં
સત્પુરુષોએ હમેશાં મન લગાડવું. [૫૬]

આ રીતે બ્રહ્મસેનની કથા છે.

આ રીતે પ્રવચન કુશળતા વિધિસારાનુષ્ઠાનરૂપ પાંચમો ભેદ કહ્યો, હવે વ્યવહાર
કુશળરૂપ છઠો ભેદ વર્ણવવા અર્ધી ગાથા કહે છે.

(મૂલં)

દેસદ્વાદ્ગુરુવં—જાણહ ગીયત્થવવહારં ॥ ૫૪ ॥

(ટીકા)

દેશઃ સુસ્થિતદુઃસ્થિતાદિઃ—અદ્વા કાલઃ સુભિક્ષદુર્ભિક્ષાદિઃ—આદિ-
શબ્દાત્ સુલભદુર્લભાદિ દ્રવ્યં મદૃષ્ટગ્લાનાદિભાવથ પરિગૃહ્યતે, તેષા મનુરુ-
પં જાનાતિ ગીતાર્થવ્યવહારં—યોયત્રદેશે કાલે ભાવે વા વર્તમાનૈર્ગીતા-
ર્થે સ્તસર્ગાપવાદવેદિભિર્ગુરુલાઘવપરિજ્ઞાનનિપુણૈરાચરિતો વ્યવહારસ્તં ન
દૂપયતીતિ ભાવઃ એવંવિધવ્યવહારકૌશલં ષટ્ કૌશલં ભવ—ત્યેત-
ચ્ચોપલક્ષણં જ્ઞાનાદિક્રયમશ્રુતિ સર્વભાવેષ્વપિ યઃ કુશલઃ સ પ્રવચનકુશ-
લોઽભયકુમારવત્.

તત્કથા ચેયં.

મૂળનો અર્થ.

દેશ કાળ વગેરેને અનુરૂપ ગીતાર્થના વ્યવહારને બોલે. [૫૪]

ટીકાનો અર્થ.

દેશ આખાદ કે, દરિદ્રતાવાળો વગેરે—કાળ, સુકાળ, દુકાળ વગેરે—આદિ શબ્દથી
સુલભ દુર્લભ વસ્તુ તથા માંદા સગાપણું વગેરે લેવાં, તેમને અનુરૂપ ગીતાર્થ વ્યવહારને
બોલે. મતલબ એ કે, ઉત્તર્ગાપવાદના બોલ, અને ગુરુ લાઘવનાં જ્ઞાનમાં નિપુણ એવા
ગીતાર્થોએ દેશ કાળ અને ભાવ બેઠને આચરેલો જે વ્યવહાર હોય, તેને દૂષે નહિ. આવું
વ્યવહાર કુશળપણું તે જોડે ભેદ છે. આ ભેદ ઉપલક્ષણરૂપે છે, તેથી જ્ઞાનાદિક ત્રણ વ-
ગેરે સર્વે ભાવોમાં જે કુશળ હોય, તે પ્રવચન કુશળ બોલે. અભયકુમારની માફક.

તે અભય કુમારની કથા આ રીતે છે.

અસ્તિ સ્વસ્તિક્રવત્ પૃથ્વ્યાઃ પૃથ્વ્યાઃ સંપદ આસપદં । સુચંગમંગલ-
વ્યાપ્તં-પુરં રાજગૃહાભિષં ॥ ૧ ॥ પ્રરુદ્રપ્રૌઢમિથ્યાત્વ-કાનનૈકપરશ્વધઃ ।
સુધોજ્વલગુણશ્રેણિઃ-શ્રેણિકસ્તત્રપાર્થિવઃ ॥ ૨ ॥ આગમાર્થપરિજ્ઞાન-વિસ્ફુ-
ર્જંદુબુદ્ધિવંધુરઃ । તસ્યાભયકુમારાલ્યો-નંદનો વિશ્વનંદનઃ ॥ ૩ ॥ આ-
ગચ્છદન્યદા તત્ર-મુનિપંચશતીયુતઃ । પ્રકટીકૃતસદ્ધર્મા-સુધર્મા મણમૃ-
દ્વરઃ ॥ ૪ ॥

વંદિતું તત્પદદ્વંદ્વં-સર્વધર્મ્યા શ્રેણિકો નૃપઃ । શાસનોત્સર્પણામિચ્છ-
ન્નગચ્છત્ સપરિચ્છદઃ ॥ ૫ ॥ નાનાયાનસમારુદ્ધ-સ્તથાન્યોપિ પુરીજ-
નઃ । ભક્તિસંભારસંજાત-રોમાંચોઽસ્તિતાં ગતઃ ॥ ૬ ॥ એવં પ્રભાવનાં
પ્રેક્ષ્ય-તત્રૈકઃ કાષ્ઠમારિકઃ । ગત્વા ભક્ત્વા ગુરુનૂનત્વા-શ્રૌષીદર્મ
મિમં યથા ॥ ૭ ॥ જંતુઘાતો મૃષા સ્તેય-મન્નહ્ય ચ પરિગ્રહઃ । મોમોમ-
વ્યા વિમુચ્ચંતાં-પંચૈતે પાપહેતવઃ । ઇત્યાકર્ણ્ય નરેન્દ્રાઘા-પર્ષન્નત્વાગૃહે

પૃથ્વીના સાથિયા માફક શોભતી, ભારે ઋદ્ધિનું સ્થાન, મનોહર મંગળથી ભરપૂર
રાજગૃહ નામે નગર હતું. [૧] ત્યાં મળખુત જડ ઘાલી ઉગેલાં ભારે મિથ્યાત્વરૂપ વનને
છેદવા પરશુ સમાન, અને કળીયુત જેવા ઉજ્જ્વળ ગુણવાળો શ્રેણિક નામે રાજા હતો.
[૨] તેને અભયકુમાર નામે પુત્ર હતો, તે આગમના અર્થના પરિજ્ઞાનથી ઉજ્જળતી બુ-
દ્ધિથી સુકત હતો, અને જગતને આનંદ આપનાર હતો. [૩] ત્યાં એક વેળા સદ્ધર્મને
પ્રગટ કરનાર સુધર્મા નામે ગણધર પાંચસો મુનિઓના પરિવારથી પધાર્યા. [૪] તેનાં
ચરણ વાંદવાને શાસનની પ્રભાવતાની ઇચ્છાએ શ્રેણિક રાજા સંપૂર્ણ કાઠમાઠથી પરિવાર
સહિત ત્યાં ગયો. (૫) તેમજ બીજા નગર જતો પણ અનેક વાહનોપર ચડી, ભક્તિના
જોરથી રોમાંચિત થઈ, ત્યાં આવ્યા. (૬) આવી પ્રભાવના જોઈ, ત્યાં એક કઠિયારો
હતો, તે પણ આવી ગુરૂને નમી આ રીતે ધર્મ સાંભળવા લાગ્યો. [૭] શ્રવણે સાંભળી,
હા, ચોરી, અપ્રભ, અને પરિગ્રહ, એ પાંચ પાપના હેતુ છે, માટે હે ભગ્વે ! તમે તેમને
છોડો. (૮) આમ સાંભળીને રાજા વગેરે પર્ષદા નમીને ઘર તરફ ચાલી, પણ તે આ-

ગમત્ । દ્રમકઃ સત્તુ તત્રૈવ-સ્વાર્થાર્થી તસ્થિવાન્ સ્થિરઃ ॥ ૯ ॥

ગુરુસ્તમૂલેચિત્તઙ્ગ-શ્ચિતિતં બ્રૂહિ સોબ્રવીત્ । જાનામિ યદિ વઃ
પાદાન્-વરિવસ્યામિ સર્વદા ॥ ૧૦ ॥ તતઃ પ્રવ્રાજ્ય તં સઘો-ગુરુઃ
કૃતયોગિનાં । અર્પયામાસુરાચારં-શિક્ષયામાસુરાશુતે ॥ ૧૧ ॥ તં
ગીતાર્થયુતં ભિક્ષા—ચર્યાયામન્યદાગતં । પ્રાગવસ્થાવિદઃ પૌરાઃ-પ્રેક્ષ્ય
પ્રાહુરહંયવઃ ॥ ૧૨ ॥ અહો મહર્દ્દે સ્ત્યક્તા યં-મહાસત્ત્વો મહામુનિઃ ।
ઇતિ વક્ત્રોક્તિતઃ ત-ચિદ્દૃગૈ-રૂપાદ્રસ્યત સોન્વહં. ॥ ૧૩ ॥ તતોસૌ શૈક્ષ-
કત્વાત્તં-પરીષદ્મસાસહિઃ । સુધર્મસ્વામિના પ્રોચે-નૂચાનેન વચસ્વિના-
॥ ૧૪ ॥

સંયમે કિં સમાધાન-મસ્તિ તે સુષ્ટુ, સોભ્યધાત્ । અસ્તિ યુષ્મ-
ત્પસાદેન-વિહારોન્યત્ર ચેદ્ ભવેત્ ॥ ૧૫ ॥ વિધાસ્યતે સમાધિસ્તે-વ-
ત્સેત્યુક્ત્વા ગુરુસ્તતઃ । અભયસ્યાગતસ્યાચ્યા-દ્વિહારો નો ભવિષ્યતિ ॥ ૧૬ ॥

તમાર્થી કહિયારો તો ત્યાંજ સ્થિર થઈ રહો. (૯) ત્યારે ચિત્તના બાણ ગુરુ તેને કહેવા
લાગ્યા કે, તારો શો વિચાર છે ? તે બોલ્યો કે, હું એટલું બાણ છું કે, હમેશ તમારા
ચરણ સેવવા. [૧૦] ત્યારે ગુરુએ તેને દીક્ષા આપીને હુશીયાર મુનિઓને તે સોંપ્યો,
તેમણે તેને તરતમાં આચાર શીખવ્યો. [૧૧] તે એક વેળા ગીતાર્થ સાથે રહી ગોચરી-
એ ગયો, ત્યારે તેની પૂર્વાવસ્થાને બાણનારા નગરલોકો તેને જોઈને અહંકારથી આ રીતે
બોલવા લાગ્યા કે, જુવો આ મહા સત્ત્વ, અને મહા મુનિ, એણે મોટી ઋદ્ધિનો ત્યાગ
કરેલ છે. આ રીતે વક્રોક્તિથી તેની વારંવાર મસ્કરી કરવા લાગ્યા. (૧૨-૧૩) ત્યારે તે
હજી નવોસવો હોવાથી તે પરીષદને સહેવા અસમર્થ બન્યો, એટલે પૂર્ણ વક્તા સુધર્મ
સ્વામીએ તેને આ રીતે કહ્યું—[૧૪] તને સંયમમાં બેસાડી સમાધાન છે કે ? ત્યારે
તે બોલ્યો કે, જો આપ કૃપા કરી, બીજા સ્થળે વિહાર કરો તો છે. [૧૫] ગુરુ બો-
લ્યા કે, તને સમાધિ કરવામાં આવશે, એમ કહી તેઓ ત્યાં આવેલા અભયકુમારને કહે-
વા લાગ્યા કે, અમારો અહીંથી વિહાર થશે. (૧૬) અભય બોલ્યો કે, હે પ્રભુ ! ઓ-

અભયઃસ્માહ નઃ કસ્મા-દકસ્માદીદઃ પ્રભો । અમસાદોષ તેષોણુ-
ર્ધુનેરસ્ય પરીવહં ॥ ૧૭ ॥ અમયોપ્વધ્યધાદેક-દિવસં સ્વીચતાં પ્ર-
ભો । નિવર્તેત ન ચેદેષ-ન સ્વાતર્થ્યં તતઃ પરં ॥ ૧૮ ॥ ઓમિ-
ત્યુક્તે સુનીદ્રેષ-નિસ્તંદ્રઃ કાસનોષતૌ । જગામ ધામ સદ્ધર્મ-ધામધામા
ભયસ્તતઃ ॥ ૧૯ ॥

રત્નાનામસપત્રાનાં-રત્નગર્ભાધિપાંગણે । કોટિત્રયીં સમાકુલ્ય-રા-
શિત્રયમવીકરત્ ॥ ૨૦ ॥ તુષ્ઠો રાજાદદાત્યુચ્યૈ-રત્નકોટિત્રયીં જનાઃ ।
ચૃદ્ધૈતૈ નાં યથેષ્ટં હિ-પટ્ટેનેત્વષોષયત્ ॥ ૨૧ ॥ તતોમિલદ્ દુતં
લોકો-લોહુપઃ સો ભયેન તુ । વધાષે મુક્તામેષા-રત્નકોટિત્રયીમુધા
॥ ૨૨ ॥ યુષ્માભિઃ સ્વમૃદં ગત્વા-નયા કિંતુ હરીતયા । યાવજીવં વિ-
મોક્તવ્યં-જલમગ્નિં સ્થિયસ્તયા ॥ ૨૩ ॥ इत्याकर्ण्य जनास्तूर्ण-
मुत्कर्णा तज्जिघृक्षवः । विभ्यतो निश्चलास्तस्थुः-सिंहनादं मृगाश्च ॥ २४ ॥
અભયઃ પ્રાહ ભોઃ કસ્મા-દ્વિલંબસ્તેપ્યદોવદન્ । લોકોચરમિદં

ચિંતી અમારાપર આવી અકૃપા કેમ કરે છે ? ત્યારે તેમણે તે મુનિને થતા પરીવહ કહ્યો. [૧૭] અભય બોલ્યો કે, એક દિવસ રહો, અને તેટલામાં જે તે નહિ દે, તે પછી નહિ રહેતા. [૧૮] મુનીદ્રિ તે કણ્ઠ્ય રૂપતાં શાસનની ઉન્નતિમાં તત્પર, અને સદ્ધર્મનો મહિમા કરાવનાર અભયકુમાર પોતાના મુકામે આવ્યો. [૧૯]

તેણે રાજાના આંગણમાં ત્રણ કોડ ઉત્તમ રત્નો અણાવીને તેમના ત્રણ હમલા કર્યા. (૨૦) પછી પડહ વગડાવ્યો કે, રાજા તુષ્ઠમાન થઈ ત્રણ કોડ રત્ન આપે છે, માટે જેને જેઇએ, તે લઈ જાઓ. (૨૧) ત્યારે તે લેવાને જલદી લોક એકઠા થયા, તેમને અભયકુમાર કહેવા લાગ્યો કે, ખુશીથી આ ત્રણ કોડ રત્ન લઈ જાઓ, પણ તે લેવા પછી તમારે જીવતાં સુધી પાણી, અગ્નિ, અને સ્ત્રીઓ છોડવી, એ સરત છે. [૨૨-૨૩] આ સાંભળીને તેને લેવા ઇચ્છનાર જનો ખીતા થકા ઉંચા અને સિંહનાદ સાંભળીને જેમ હરણો ઉભાં રહે, તેમ અગ્નિ ઉભા રહી ગયા. (૨૪) અભય બોલ્યો કે, ટીલ કાં કરો

લોકઃ કિં કચ્ચિત્કર્તુમીશ્વરઃ ! ॥ ૨૫ ॥ સોવાદીન્યુનિના તેન-તજ્ય-
મે ત્રયમપ્યદઃ । તત્ક્રુતો હસતૈ વં ત-મતિદુષ્કરકારકં ॥ ૨૬ ॥ ન જા-
નીયો વયં સ્વામિ-સ્તસ્યર્થેઃ સત્ત્વમીદ્રશં । ત મૃષિમચ્ચરિષ્યામ-સ્તદિ-
દાર્નીં મહામતે ॥ ૨૭ ॥ અભયમ સમં ગત્વા-શ્રીમંતસ્તે પ્રણમ્ય તં ।
મહર્ષિ જ્ઞામયામાસુઃ-સ્વાપરાધં મુહુર્મુદુઃ ॥ ૨૮ ॥ ઇત્યેવમભયો જૈન-
શાસનાર્થત્રિશારદંઃ । અતિષ્ઠિપજ્જનં મુગ્ધં-ચિરં ધર્મે જિનોદિતે ॥ ૨૯ ॥

ઇત્યેવેત્ય હતપાપકદમલં—

સજ્જના અભયવૃત્તસુજ્જ્વલં ।

શિક્ષયંતુ કૃતસર્વમંગલં—

સંતતં પ્રવચનાર્થકૌશલં ॥ ૩૦ ॥

ઇત્યભયકુમારકથા (છ) ॥

ઇત્યુક્તઃ પ્રવચનકુશલસ્ય વ્યવહારકુશલ इति षष्ठो भेद—स्तदुक्तौ

છો ? તે બોલ્યા કે, એ લોકોત્તર કામ છે, તેને જાણ કરી શકે ? [૨૫] અભય બોલ્યો
કે, તે મુનિએ આ ત્રણે વાત તજ છે, માટે તે દુષ્કરકારક ઉપર તમે શા માટે હસતા ?
લોકો બોલ્યા કે, હે સ્વામિ ! તે ઋષિના આવા સત્વને અમે જાણી શક્યા નહિ, માટે હે
મહા મતિવાન મંત્રિ ! હવેથી તે ઋષિને અમે પુજીશું. [૨૭] પછી તેઓ ઋદ્ધિવંત
છતાં અભયકુમાર સાથે જઈ, તે મુનિને નગીને પોતાનો અપરાધ વારંવાર ખમાવવા લા-
ગ્યા. (૨૮) આ રીતે જૈન શાસનના અર્થમાં કુશળ અભયકુમાર બોળા જતોને જિન-
લાપિત ધર્મમાં સ્થાપિત કરતો હશે. [૨૯] આ રીતે પાપ મળને હણનાર અભયકુમાર-
નાં ઉત્તરો અરિત્ર સાંભળીને હે સન્નનો ! તમે સર્વ સંગળને કરવારી પ્રવચનાર્થ કુશળ-
તા હમેશાં ધારણ કરો. [૩૦]

આ રીતે અભયકુમારની કથા છે.

આ રીતે વ્યવહાર કુશળરૂપ છઠો ભેદ કહ્યો, તે પુરો ચત્તમ પ્રવચન કુશળરૂપ

ચ સમર્થિતં ભાવશ્રાવકસ્ય પ્રવચનકુશલરૂપં ષટ્ લિંગં, પ્લુતદેવોપસં-
હરન્નાહ.

॥ મૂલં. ॥

एसो पवयणकुसलो-छब्मेओ मुनिवरेहि निदिट्ठो ।

किरियागयाइं छच्चिय-लिंगाइं भावसकुस्स ॥ ५५ ॥

(ટીકા)

एष उक्तस्वरूपः प्रवचनकुशलः षट्पदेदः षट्प्रकारो मुनिवरैः पूर्वा-
चार्यैर्निर्दिष्टतत्त्वावसितं भावश्रावकलिङ्गषष्टप्रकरणमित्येतद्वर्णयन्नाह
क्रियागतानि क्रियोपलक्षणानि—चियशब्दस्यावधारणार्थत्वात् षडेव लिं-
गानि लक्षणान्यग्ने धूमवद् भावश्रावकस्य यथार्थाभिधानश्रावकस्येति.

ભાવ શ્રાવકનું 'જડું' લિંગ પુરું થયું, માટે તેનો ઉપસંહાર કરે છે.

મૂળનો અર્થ.

મુનિવરોએ છ ભેદનો એ પ્રવચન કુશળ કહ્યો. આ રીતે
ભાવ શ્રાવકનાં ક્રિયાગત એટલે ક્રિયામાં જણાતાં આ છ
લિંગજ છે.

મીઠાનો અર્થ.

એ એટલે ઉક્ત સ્વરૂપ પ્રવચન કુશળ છ ભેદનો—છ પ્રકારનો મુનિવરોએ—પૂર્વા-
ચાર્યોએ કહેલો છે, તે કહેવાય રહેતાં ભાવ શ્રાવકનાં છ લિંગનું પ્રકરણ પુરું થયું, તે
દર્શાવે છે:—

ક્રિયાગત એટલે ક્રિયામાં જણાતાં છ લિંગો એટલે અગ્નિનાં લિંગ ધૂમની માફક
ભાવ શ્રાવકનાં એટલે ખરા નામવાળાં શ્રાવકનાં લક્ષણો છે.

વાર, શું બીજાં પણ લિંગો છે કે, જોથી આ લિંગોને ક્રિયાગત કહ્યો હોતો હો, છે.

નત્રુ કિમન્યાન્યપિ લિંગાનિ સંતિ येनैवमुच्यते क्रियागतानि-
सत्यं, संत्येव, यत आह.

॥ मूलं. ॥

ભાવગયાઈ સત્તરસ—મુનિણો એયસ્સ ઘિંતિ લિંગાઈ,
મણિયજિણમયસારા—પુઠ્ઠાચરિયા જઓ આહુ ॥ ૫૬ ॥

(ટીકા)

ભાવગતાનિ ભાવવિષયાણિ સમુદય મુનયઃ સૂરયઃ અસ્ય પ્રકૃત-
શ્રાવકસ્ય બ્રુવતે પ્રતિપાદયંતિ લિંગાનિ ચિહ્નાનિ, જ્ઞાતજિનમતસારા इति
व्यक्तं—पूर्वाचार्या यतोयस्मादाहुर्ब्रुवते—इत्यनेन स्वप्नोपेक्षापरिहार
माह. किंतदाहुरित्याह.

તે માટેજ કહે છે કે:—

મૂળનો અર્થ.

એનાં ભાવમત સત્તર લિંગ મુનિઓ કહે છે. જે માટે
જિન મતના સારને બાણનારા પૂર્વાચાર્યોએ આ રીતે કહેલું
છે:— (૫૬)

ટીકાનો અર્થ.

ભાવગત એટલે ભાવમાં રહેલાં સત્તર એ પ્રકૃત ભાવશ્રાવકનાં લિંગ એટલે ચિહ્ન
છે, એમ મુનિઓ એટલે આચાર્યો કહે છે. જે માટે જિન મતના સારને બાણનારા પૂર્વા-
ચાર્યો આમ બોલે છે. આથી સ્વપ્નદિનો પરિહાર કહી બતાવ્યો.

॥ મૂલં. ॥

ઈત્થિ^૧-દિય^૨-ત્થ^૩-સંસાર^૪-વિસય^૫-આરંભ^૬-ગેહ^૭-દંસણઓ^૮ ।

ગહુરિગાહપવાહે^૯-પુરસ્સરં આગમપવિત્તી^{૧૦} ॥ ૫૭ ॥

દાણાહ જહાસત્તી-પવત્તણં^{૧૧}-વિહિ^{૧૨}-અરત્તદુદ્ધેય^{૧૩} ।

પજ્જત્થ^{૧૪} મસંબદ્ધો^{૧૫}-પરત્થકામોવભોગી ય^{૧૬} ॥ ૫૮ ॥

વેસા હવ ગિહવાસં પાલહ^{૧૭} સત્તરસપયનિવહં તુ ।

ભાવગયભાવસાવગલક્ષણ મેયં સમાસેણં ॥ ૫૯ ॥

(ટીકા)

આસાં વ્યાખ્યા.

સીંચેંદ્રિયાણિ ચાર્થથેત્થપદિદ્વં-સ્તતઃ સીંદ્રિયાર્થસંસારવિષયા
રંભગેહદર્શનાનિ તેષ્વિત્યાદિભ્યં ઇત્યાકૃતિગણત્વાત્તસિ કૃતે સીંદ્રિ-
યાર્થસંસારવિષયારંભગેહદર્શનત ઇતિ મવાતિ-તત્તથેતેષુ ભાવગતં

મૂળનો અર્થ.

સી, ઇંદ્રિય, અર્થ, સંસાર, વિષય, આરંભ, ઘર, ગહુરિ
પ્રવાહ, આગમ પુરસ્સર પ્રવૃત્તિ, યથાશક્તિ દાનાદિકની પ્રવૃ-
ત્તિ, વિધિ, અરક્તદ્વિષ્ટ, મધ્યસ્થ, અસંબદ્ધ, પરાર્થ કામોપભોગિ,
અને વેશ્યા માફક ઘરવાસને પાળનાર, એમ સત્તર પદથી સમા-
સ કરી, ભાવશ્રાવકનાં ભાવગત લક્ષણ છે. (૫૭-૫૮-૫૯)

આ ગાથાઓની વ્યાખ્યા.

સી, ઇંદ્રિયો, અર્થ, સંસાર, વિષય, આરંભ, ગેહ તથા દંસન એમનો દ્વંદ્વ છે.
પછી તેનાપર તસુ પ્રત્યય લગાવેલ છે, માટે એ બાબતોમાં ભાવ શ્રાવકનું ભાવગત લક્ષણ
આય છે, એમ ત્રીજી ગાથામાં જોડવાનું તે, તથા ગહુરિકા પ્રવાહ સંબંધી તથા પુરસ્સર

ભાવશ્રાવકલક્ષણં ભવતીતિ તૃતીયગાથાયાં સંબંધઃ તથા ગહુ-
રિકાદિપ્રવાહવિષયે તથા પુરસ્સરમાગમપ્રવૃત્તિરિતિ પ્રાકૃતત્વાચ્છંદો-
ભંગભયાન્ન પૂર્વાપરનિપાતઃ—તતશ્ચાગમપુરસ્સરં પ્રવૃત્તિર્વર્તનં ધર્મકાર્ય-
શ્ચિતિ ગમ્યતે—પ્રસ્તુતલિંગમિતિ, તથા દાનાદિ—યથાશક્તિ—પ્રવર્તનમિતિ
સ્પષ્ટં—પ્રાકૃતત્વાન્ન દીર્ઘત્વં—તથાચિદ્દીકો ધર્માનુષ્ઠાનં કુર્વન્ ન લ-
જ્જતે, તથા અરક્તદ્વિષ્ટશ્ચ સાંસારિકભાવેષુ ભવતિ,—

મધ્યસ્થો ધર્મવિચારે ન રાગદ્વેષાભ્યાં વાધ્યતે, અસંબદ્ધો ધનસ્વજ-
નાદિષુ ભાવપ્રતિબંધરાહિતઃ, પરાર્થકામોપભોગી પરાર્થે પરોપરોધાદેવ કામાઃ
શબ્દરૂપસ્વરૂપા ઉપભોગા મંધરસસ્પર્શલક્ષણા વિદ્યંતે પ્રવૃત્તિતયા यस્ય સ
પરાર્થકામોપભોગી—સમાસઃ પ્રાકૃતત્વાત્—વેદ્યેવ પળ્યાંગનેવ કામિન
મિતિ ગમ્યતે ગૃહવાસં પાલયત્યશ્વેવા પરિત્યજામ્યેન મિતિ ભાવયન્નિતિ
સમ્પદશવિધ-પદનિવર્દ્ધ-તુઃ પૂરણે-ભાવગતં પરિણામજનિતરૂપ મિતિ-જાતા
વેકવચનમનુસ્વારલોપશ્ચ પ્રાકૃતત્વાત્—ભાવશ્રાવકલક્ષણમેતત્ • સ-

આગમ પ્રવૃત્તિ એ પદમાં પ્રાકૃતપણાથી તથા છંદના લંગની બીકે આગળ પાછળ પદ
રાખ્યા છે, તે સીધા કરતાં આગમ પુરસ્સર પ્રવૃત્તિ એટલે ધર્મ કાર્યમાં વર્તન, એ પણ
લિંગ છે. તથા દાનાદિકમાં યથાશક્તિ પ્રવર્તવું. કેમકે તેવાં ચિન્હવાળા પુરૂષ ધર્માનુષ્ઠાન
કરતાં લગ્નગતો નથી, તથા સાંસારિક બાબતોમાં અરક્તદ્વિષ્ટ હોય, ધર્મ વિચારમાં મધ્યસ્થ
હોય, તેથી રાગ દ્વેષમાં ચડે નહિ, અસંબદ્ધ એટલે ધન સ્વજનાદિકમાં પ્રતિબંધ રહિત
હોય, પરાર્થે કામોપભોગી હોય, એટલે ખરના અર્થે અર્થાત્ ઉપરોધથી કામ એટલે શબ્દ
અને રૂપ તથા ઉપભોગ એટલે મંધરસ સ્પર્શ તેમાં પ્રવૃત્તિ કરનાર હોય, તેમજ વેશ્યા
એટલે ભાકૃત સ્ત્રી જેમ ઉપર ટપકેથી કામિને ચાહે, તેમ ગૃહવાસને પાળે, એટલે એને
આજ કે કાલ છોડવો છે, એમ ભાવતો થકો વર્તે. આ રીતે સત્તર પદમાં બધેકું ભાવ
આવકતું ભાવગત લક્ષણ સમાસે કરીને એટલે સૂચના માત્ર છે. એ રીતે ત્રણ ગાથાનો
અક્ષરાર્થ છે.

માસેન સૂચામાત્રેણોતિ ગાથાત્રયાક્ષરાર્થઃ (છ)

અથ યથોદ્દેશં નિર્દેશં ઇતિન્યાયાત્ પ્રથમં સ્ત્રીતિ ભેદં વ્યાખ્યા-
નયન્નાહ.

॥ મૂલં. ॥

ઈત્થિ અણત્થમ્ભવણં-ચલચિત્તં નરયવત્તિણી ખૂયં ।

જાણંતો હિયકામી-વસવત્તી હોઈ નહુ તીસે ॥ ૬૦ ॥

(ટીકા.)

સ્ત્રીં યોષિતમનર્થાનાં કુશીલતાનૃશંસતાદિદોષાણાં ભવનમાશ્રય-
સ્થાનં ચલચિત્તામન્યાન્યાભિલાષિણીં નરકસ્ય વર્તિનીભૂતાં માર્ગકલ્પાં
જાનન્નવગચ્છન્ હિતકામી શ્રેયોભિલાષુકો વશવર્તી તદધીનચારી ભવતિ સ્યા
બ્રહુ નૈવ તસ્યાઃ સ્ત્રિયઃ કાષ્ટશ્રેષ્ઠિવત્.

તત્કથા ચેયં.

હવે જેમ ઉદ્દેશ હોય, તેમ નિર્દેશ થાય, એ ન્યાયે પહેલાં સ્ત્રીરૂપ ભેદ વર્ણવે છે:—

મૂળનો અર્થ.

સ્ત્રીને અનર્થની ખાણ, અંચળ અને નરકની વાટ સમાન
બાણનો થકો હિતકામિ પુરૂષ તેનો વશવર્તી નહિ થાય. [૬૦]

ટીકાનો અર્થ.

સ્ત્રીને કુશીલતા નૃશંસતા વગેરે દોષોની ભવન એટલે ઉત્પત્તિ સ્થાન (ખાણ) તથા અન્ય
અન્યને ઇચ્છનારી હોવાથી ચલચિત્ત તથા નરકની વર્તિનીભૂત એટલે માર્ગ સરખી બાણનો
થકો હિતકામિ એટલે શ્રેયનો અભિલાષી પુરૂષ વશવર્તી એટલે તેને આધીન નહિજ થાય.
કાષ્ટશેઠની મારક.

કાષ્ટશેઠની કથા આ પ્રમાણે છે.

રાયગિહનયર મલયા—ચલંમિ નિવસેહિ સુરહિગુણકાલિઓ । ક-
હો સિદ્ધી ચંદનકટુ વ્ય પિયા ય સે વજ્જા ॥ ૧ ॥ સાગરદત્તો પુત્તો-
મયણા નામેણ સારિયા સારા । તુંદિયનામા કીરો—સલક્ષણો કુ-
વકુહો ઇમો ॥ ૨ ॥ સિદ્ધી ગિહં મલાવિય—પિયાઈ કહ્યા ગઓ વણિ-
જ્ઞેણ । ફુલ્લવડુણ સદ્ધિ—સા જાયા મુકમજ્જાયા ॥ ૩ ॥ તં વડુય
મવેલાઈ—ઈતંજંતં ગિહે નિણ્ણ ॥ કોવનરઅરુણનયણા—મયણા કલય-
લઈ ઉચ્ચસરં ॥ ૪ ॥ મળઈ ય કો નિલ્લજ્જો—મહ પહુમેહં અવેલ મે-
ઈ ઇમો । તાયસ્સ કો ન વીહઈ—કો નિવ્વિમ્મો ય જીયસ્સ ॥ ૫ ॥ સ-
ય મન્નૂનં કીરો—સ્તીરોવમ વયણઓ મળઈ મયણે । કુણ મોળ જો દ-
ઈઓ—વજ્જાઈ સણ્ણ જો તાઓ ॥ ૬ ॥

સા પુણ તયં પર્યપઈ—હા પાવ તુમં સજીવિયસયણ્હો । તાયગિ-
હેવિ અકજ્જં—સજ્જંતં કહ ઉવક્સેસિ ॥ ૭ ॥ સ મળઈ તં મારિજ્જસિ

રાજગૃહ નગરરૂપ મલયાયણમાં સુરહિ ગુણયુક્ત ચંદન કાષ્ઠનાં જેવો કાષ્ઠશેઠ ર-
હેતો, અને તેની વજ્જા નામે સ્ત્રી હતી. [૧] તેને સાગરદત્ત નામે પુત્ર હતો, મદના
નામે સરસ્વ સારિકા હતી, તુંડિક નામે પોપટ હતો, અને એક લક્ષણવાળો કૂકડો હતો.
[૨] હવે શેઠ એક વેળા પોતાની પ્રિયાને ઘર બળાવી વેપાર અર્થે દેશાંતર ગયો, તે
ટાંકણે તે સ્ત્રી પુલ્લ નામના બુદ્ધકની સાથે મર્વાદા છોડી વર્તવા લાગી. [૩] તે બ-
ડવાને અવેર અસુર ઘેર આવતો જતો જોઈને કોપથી લાલ નેત્ર કરી, મેના ઉંચા સાદે
કળકળાટ કરવા લાગી. [૪] તે બોલી કે, મારા શેઠના ઘેર આ કોણ નિર્લજ્જ અ-
વેળાએ આવે છે ? શું તે શેઠથી બીતો નથી ? શું તેના દિવસ બરાબર રહ્યા છે ? [૫]
ત્યારે તેને પોપટ સ્ત્રીર જેવાં વચનથી કહેવા લાગ્યો કે, હે મેના ! તું બરોબર મૌન રહે.
જે વજ્જને બહોલો તેજ આવણો શેઠ છે. [૬] ત્યારે તે મેના તેને કહેવા લાગી કે,
હે પાપિષ્ઠ ! તું પોતાના જીવિતમાં તૃષ્ણાવાળો છે. તાતના ઘરમાં પણ અકાર્યને સાધના-
રાને કેમ ઉવેળે છે ? (૭) તે બોલ્યો કે, તને મારી નાખશે, છતાં તે મેના વિરમી નહિ,

તહાવિ ઇમા જાવ વિરમણ નેવ । તા કોમલગલકંદલ—ચલણેનં નિહ-
ણિયા તીણ ॥ ૮ ॥ ભિક્ષવઢાઈ પવિઢં—તંમિ મિહે અન્નયા મુળીણ દુ-
ગં । સામુદ્ધવિઝ ત્તાણં—જિઢ્ઠો જંપડ કણિઢ્ઠમુળિ ॥ ૯ ॥ જો સિરસં સં-
સ્વાહિઈ—ઈમસ્સ વરકુક્કુડસ્સ સો રાયા । હોહી નિસુણિય મેયં—પચ્છ-
ન્નાઠિણ વડુણ ॥ ૧૦ ॥ તો વજ્જં સો પખ્ખણઈ—વહુ મહ વિયરેસુ તં-
વચ્છૂપલં । સા આહ દેમિ અન્નં—સ ખ્ખણઈ અન્નેણ નહુ કજ્જં ॥ ૧૧ ॥

વહુપાવપુંજગુરુભાવ—વિજિયવજ્જાઈ તયણુ વજ્જાણ । ગોસે વિહણિ-
ય ચરણાઝહં તયં રંધિયં મિસિયં ॥ ૧૨ ॥ ભોયણકણ રુયંતસ્સ—લેહસા-
લામયસ્સ પુત્તસ્સ । તીણ મજરિપલ મેવ—દિન્ન મન્નાયતત્તીણ ॥ ૧૩ ॥
તં સો જિમિઝણ ગઓ—પત્તો વડુઓ સ્વણેણ તત્થ તયં । મુંજંતો મંજ-
રિપલ—મપિચ્છિઝં પુચ્છણ વજ્જં ॥ ૧૪ ॥ કત્થ સિરમંસ મેસા—આ-
હ મણ તં સુયસ્સ નણુદિન્નં । સ ખ્ખણઈ જઈ મે કજ્જં—તો તં લહુ હ-

તેથી તેના કેમળ ગળાને તેમણે પગવતી મરડી નાખ્યું. (૮) એવામાં તે ધરમાં એક વખતે
ભિક્ષાર્યે એ મુનિ પેઠા, તેમાંના મોટા મુનિ સામુદ્રિકને નાણુનાર હોવાથી નાના મુનિને ક-
હેવા લાગ્યો કે, [૯] આ ઉત્તમ કૂકડાનું માથું જે ખાશે, તે રાજા થશે. તે વાત જાના
હોવા રહેવા બટુકે સાંભળી. (૧૦) સારે તે વજ્જાને કહેવા લાગ્યો કે, મને જલદી
કૂકડાનું માંસ આપ. સારે તે બોલી કે, બીજા કૂકડાનું માંસ લાવી આપું. સારે તે બોલ્યો
કે, તે મને નહિ જોઈએ. [૧૧] સારે સારે પાપના ભારથી દબાએલી વજ્જાએ પ્રભાતે
તે ચરણાયુધ (કૂકડા)ને મારી તેનું માંસ રાંધ્યું. [૧૨] તેણીને તત્વની ખબર નહતી,
તેથી તેણીએ તે કૂકડાની માંજરીનું માંસ લેખશાળાથી આવીને ખાવા માટે રેતા પુત્રનેજ
આપી દીધું. (૧૩) તે જમીને આલ્યો ગયો, તેવામાં ત્યાં તુરત બટુકે આલ્યો, તે
તે માંસને ખાવા લાગ્યો, પણ તેમાં માંજરી નહિ જોવાથી તે વજ્જાને પૂછવા લાગ્યો
(૧૪) કે, માંજરીનું માંસ ક્યાં છે ? વજ્જા બોલી કે, તે પુત્રને આપ્યું. સારે તે બોલ્યો
કે, જો માંસ કામ હોય, તો પુત્રને પણ મારી નાખ. (૧૫) સારે તે દુર્ગતિએ જતારી

નસુ પુત્રંપિ ॥ ૧૫ ॥ તો દુગ્ગઈ ગમિરીઈ-સુગ્ગઈપુરપંથગમણપંગૂઈ । અવિ-
વેયભૂમિયાઈ—મયણસરપ્પસરવિહુરાઈ ॥ ૧૬ ॥

લજ્જામજ્જાયવિવજ્જિયાઈ વજ્જાઈ તંપિ પઢિવન્નં । ઇય ઉલ્લાવો
નિસુઓ—સાગરદત્તસ્સ ધાઈઈ ॥ ૧૭ ॥ સા તં કઢીઈ કાઉં—પત્તા ચં-
પાપુરિં તયા સયા । તહિયં મઓ અપુત્તો—નિરૂવિયંદિવ્વપણમં તો ॥ ૧૮ ॥
વેણં સો અહિસિત્તો—રજ્જે સંપુન્નપુન્નઉદણં । તં પાલઈ સુત્થમણો-પસ-
મંતમહંતસામંચં ॥ ૧૯ ॥ જં કાઉણ કઢીઈ-ધાઈઈ एस આણિઓ તેણં ।
ધાઈઈ ધાઈવાહણુત્તિ પત્તો-પસિદ્ધિપયં ॥ ૨૦ ॥ કામાસત્તેમણાઈ-વજ્જાઈ
ણાસિયંમિ ગિહસારે । કત્થવિ કોવિ પઞ્ચો-સીયંતો પરિયણો સન્વો
॥ ૨૧ ॥ ઇત્તો ય કઠ્ઠસિઢ્ઠી-વિઠત્તવિત્તો નિયં ગિહં પત્તો । તં દદ્દુ સ-
હિયપઢિયં-ધસક્કિઓ પુચ્છણ વજ્જં ॥ ૨૨ ॥ સો કત્થ પિણ પુત્તો-સા
ધાઈ કત્થ કત્થ સા મયણા । તં કત્થ ધણં સો કત્થ કુક્કુડો કત્થ
સો લોઓ ॥ ૨૩ ॥

સુગતિપુર જ્ઞાના માર્ગમાં ચાલવા પાંગળી થએલી, અવિવેકની ભૂમિકા, અને કામબાણુથી
વિધુર થયેલી. (૧૬) અને લાજ મર્યાદ વિનાની વજ્જાએ તે પણ કબુલ કર્યું. હવે
આ વાતચિત્ત સાગરદત્તની ધાઈ માતાએ સાંભળી. [૧૭] તેથી તે તેને કેડપર ઉંચકી
ચંપાપુરીમાં નાંચી આવી. ત્યાં તે, વેળાએ રાજા અપુત્ર મરણ પામ્યો હતો, તેથી પાંચ
દિવ્ય કરવામાં આવ્યાં. (૧૮) તે દિવ્યોથી સંપૂર્ણ પુણ્યના ઉદયે સાગરદત્ત રાજ્યમાં
અભિષિક્ત થયો, તે મેદા સામંતોની સંપ સલાહથી સ્વસ્થપણે રાજ્ય પાળવા લાગ્યો.
(૧૯) તેને ધાઈ માતાએ કેડે કરી આણેલો, તેથી તે ધાત્રીવાહન નામે પ્રસિદ્ધ પામ્યો.
[૨૦] આણીએર કામાસક્ત અનેલી વજ્જાએ ધરનો સાર ઉઠાવી દીધાથી સઘળા આકર,
નકર, સીદાઈને જ્યાં ત્યાં જોડાઈ ગયા. [૨૧] એવામાં કાષ્ટશેઠ બહુ ધન કમાઈ પોતાને ઘેર
આણ્યો. તે ધરને હાલહવાલ થયેલું જોઈ, ખરિત ખાઈ વજ્જાને પૂછવા લાગ્યો કે, [૨૨]
હે પ્રિયા ! તે પુત્ર ક્યાં છે ? તે ધાઈ ક્યાં છે ? તે મેના ક્યાં છે ? તે ધન ક્યાં છે ?
તે કુકુડો ક્યાં છે ? અને તે આકર નકરો ક્યાં છે ? [૨૩] એમ પૂછતાં પણ તેણીએ કશો

ઇય પુઠાવિહુ પુણરૂત્તરં-જા ન દેઈ સા કિંપિ । કઢેળ કઢપંજર-
મજ્જાઠિઓ તો સુઓ પુઠો ॥ ૨૪ ॥ નિયચેલંચલચલણે-તીઈ સો સવહુ
ભેસવિજ્જંતો । જંપડ કંપિરહિયઓ-સિઠ્ઠવરિઠં ચિસિઠ્ઠમઈ ॥ ૨૫ ॥ તં પુ-
ચ્છાસિ પુણરૂત્તં-એસા મં ભેસણ મિસં તાય । તા વમ્મદુત્તહાસંકઠંમિ પ-
ઠિઓ કિમુ કરેમિ ॥ ૨૬ ॥ તો પંજરાડ મુલ્લકો-ઘરતરુવરસિહરસાંઠિ-
ઓ કીરો । તં સવ્વં પુવ્વુત્તં-વત્તંતં કહઈ જહનાયં ॥ ૨૭ ॥ ઇય મળિ-
ય નમિય સિઠ્ઠીં-ગઓ સુઓ મળસમીહિણ ઠાળે । સિઠ્ઠીવિ તાઈ ચરિયં
સોડં એવં વિચિંતેઈ ॥ ૨૮ ॥ અત્થિરયેમત્ત મહો-અહો ચલત્ત અહો અકરુણત્તં ।
કામાસત્તત્ત મહો-અહો મહેલાળ કવ્વહત્તં ॥ ૨૯ ॥

કિંચ,-

આનાયાસ્તિમિસંહેતેરિવ દઢાઃ પાશા ગજાનામિવ, પ્રાસ્તીર્ણા
ઇવ સર્વદિશુ હરિણત્રાતસ્ય વા વાયુરા । સ્વૈરં પ્રાંતિમૃતઃ પતત્રિનિવહસ્યે-

ઉત્તર આખ્યો નહિ, ત્યારે કણ્ઠથી કાષ્ટપિંજરમાં પડેલા પોપટને તેણે પૂછ્યું. [૨૪]
ત્યારે તેણીએ તેને પોતાની સાડીનું કપડું ચલાવીને ખુબ ખીવરાવ્યો, એટલે શ્રેષ્ઠ બુદ્ધિ-
વાળો તે પોપટ ધ્રુજતો ધ્રુજતો શેઠને કહેવા લાગ્યો:- (૨૫) હે તાત ! તું મને વારં-
વાર પૂછે છે, અને આં મને ખીવરાવે છે, માટે હું વાધ અને દેતડ વચ્ચે પડ્યો છું.
માટે શું કરું ? [૨૬] ત્યારે શેઠે તેને પાંજરાથી છુટો કર્યો, એટલે તે ઘરના આંગણે
રહેલા ઉંચા ઝાડની ટાચે બેસી, તે સઘળું પૂર્વોક્ત વૃત્તાંત જોમ જાણતો હતો, તેમ કહી
ગયો. (૨૭) જાણી શેઠને નમી, તે પોપટ પોતાને મનપસંદ સ્થાને ઉડી ગયો. હવે
શેઠ તેનું ચરિત્ર સાંભળી, આ રીતે મનમાં વિચારવા લાગ્યો. [૨૮] સ્ત્રીઓનો અસ્થિર-
પ્રેમ જુઓ, ચંચળપણું જુઓ, નિર્દયપણું જુઓ, કામાસક્તપણું જુઓ અને કપટ જુઓ !
[૨૯] વળી સ્ત્રીઓ માછલાંને પકડવાની મજાણત જાળની માફક, હાથીને પકડવાના
કાંસા માફક, હરણોને પકડવાની ચોમેર પાથરેલી વાયુરા માફક અને મરજી પ્રમાણે ભમ-
નારાં પક્ષિઓને પકડવા જોડાવેલા જટકાની માફક આ સંસારમાં વિવેક રહિત જનોને
ખંધન માટે રહેલી. [૩૦]

વાહિતાઃ સ્કંધકાઃ સંસારેત્ર વિવેકમુક્તમનસાંબંધાય વામઞ્ચુઃ ॥ ૩૦ ॥
 भारियावि सिणेहेणं-सकज्जलग्गा सिणेहखयकारी । दीवसिहव्व सकलु-
 सां-मलिणकरी चयह ता महिला ॥ ૩૧ ॥ जलसंगया दुरंत-दोपख-
 यंकरी दुराचारा । सरियव्व विसमयहनीय-गामिणी महिलया चयह
 ॥ ૩૨ ॥ इय चित्तिउण सम्मं-वम्मपि धणं च दाउ सव्वंपि । मिण्हेइ
 कठसिद्धी-पव्वज्जं कम्मगिरिवज्जं ॥ ૩૩ ॥ वज्जा उ निवभएणं-नट्ठा
 बहुएण सह तओ ज्ञत्ति । चंपाइ गंतु चिट्ठइ-न मुणइ निययं सुयं
 निवई ॥ ૩૪ ॥ अह कट्ठमुणी कट्ठाणुदट्ठाण परायणो सुगीयत्थो ।
 एमागी विहरंतो-कयावि चंपापुरीं पत्तो ॥ ૩૫ ॥

તત્થય મિઠ્ઠાહેડં--ઘરંઘરેણં મમંતઓ પત્તો । વજ્જાઈ ગિહં નાઓ-
 તીણ જહ એસ મે મત્તા ॥ ૩૬ ॥ જાણાવિસ્સઈ નૂળં--મહ દોસે એસ ન-

સ્નેહ (તેલ)થી ભરેલી, સકજ્જલાગ્ર [કાળજી ખરતી], સ્નેહ [તેલ]ને ક્ષય કરનારી, ક્રુષ્ણ અને મલિન કરનારી, દીપશિખા માફક સ્નેહ [પ્રીત]થી પોષેલી, સ્વકાર્ય લભ (પોતાનું મતલબ સાધતી), સ્નેહને ક્ષય કરતી કલુષ, અને મલિન કરનારી મહિલા છે, માટે તેને તજી દો. [૩૧] જળ [પાણી]વાળી, દુરંત, દ્વિપક્ષ [બે તંડને] ક્ષય કરતી દુરાકાર [વાંકીચુંટી] વિષમ પક્ષવાળી, અને નીચ ગામિની [નીચે વહેતી] નદીની માફક મહિલા પણ જડને પકડનારી, દુરંત, પીયર અને સાસરીયાને નાશ કરનારી, દુરાચારિણી, વિષમ માર્ગે નીચના સાથે ચાલનારી મહિલા છે, માટે તેને તજો. [૩૨] એમ બંનેઓર ચિંતવેને તેણે બંધુ ધન ધર્મ માર્ગે દુષ્ટને કર્મરૂપ ગિરીને તોડવા વજ્ર સમાન દીક્ષા લીધી. (૩૩) હવે વજ્ર પણ રાગના ભયથી તે બટુકના સાથે નાશીને ચંપામાં આવી રહી. કેમકે તેનો પુત્ર ત્યાંનો રાગ છે, એમ કંઈ તેને ખબર ન હતી. [૩૪] હવે કાષ્ઠમુનિ ભારે તપમાં પરાયણ રહી, ગીતાર્થ ચર્ચ, એકાકિપણે વિચરતો કાષ્ઠ વેળા ચંપામાં આવ્યો. (૩૫) ત્યાં તે મુનિ બિક્ષાર્થે ઘરોઘર ભ્રમતો થકો વજ્રના ધરમાં આવ્યો, એટલે તેણે બળ્યું કે, આ મારો ભત્તાર છે. [૩૬] માટે તે અવશ્ય

યરિલોયસ્સ । તા તહ કરેમિ અહયં---જહ કીરડ શક્તિ નિઘ્વિસઓ
 ॥ ૩૭ ॥ તો તીડ તસ્સ દિઘ્નં-સહિરન્નં મંડયાઇયં અન્નં । તેણવિ સહસા ગ-
 હિણ-ચોરો ચોરુત્તિ વાહરિયં ॥ ૩૮ ॥ સો તલવરેણ ગહિઓ-જાનીઓ
 નિવડમંદિરે તાવ । સહસ્સચ્ચિય ધાઈણ---દિટ્ઠો ઉવલલ્લિઓ ય તહા.
 ॥ ૩૯ ॥ નિવડિત્તુ ચલણજુયલે--કુહંકુહં રોડં સમાદત્તા । મણિયં નિવેણ
 અમ્મો-તુમં અયંડે રૂયસિ કિહણુ ॥ ૪૦ ॥

સા મળઈ ગમ્મરસરં—તુહ જળઓ એસ ગહિયપવ્વજ્જો । સુચિરાડ
 મણ દિટ્ઠો—તેણ અહં વચ્છ રોણમિ ॥ ૪૧ ॥ તથણુ નિવેણ સ નેઓ--
 નિવેસિઓ આસણંમિ ગિહમજ્જે । મણિઓ ય ગિણ્હસુ તુમં-રજ્જં તુહ કિં-
 કરો અહયં ॥ ૪૨ ॥ સાહૂ સાહૂ નરવર-નિરીહચિત્તાણ સંગરહિયાણ ।
 સાવજ્જકજ્જસજ્જેણ--અમ્હ રજ્જેણ કિં કજ્જં ? ॥ ૪૩ ॥ સુરનરવરપર-
 પ્પય-લક્કી સંપાયણિક પઢિહત્થં । તં કુણસુ નરેસર નિચ્ચ મેવ જહ-

છહાંના લોકોને મારા દોષ જણાવી દેશે, માટે હું એમ કરું કે, જેથી એ જટ દેશનિકા-
 લ થાય. (૩૭) તેથી તેણીએ તેને સોનાવાળાં મંડક [લજ્જાં વગેરે] આપ્યાં, તે તેણે
 ઓચિંતાં લીધાં, એટલે તેણીએ ચોર ચોર કરીને છુપો પાડી. (૩૮) એથી ત્યાં તળ-
 વરે આવી, તેને પકડી રાજમંદિરમાં આણ્યો, તેવામાં ઓચિંતો તેને ધાધએ જોયો,
 અને ઓળખ્યો. (૩૯) તેથી તે તેના પગે પડી ડસકે ડસકે રોવા લાગી, ત્યારે રાજ-
 એ કહ્યું કે, હે અંબા ! તું અકાંડે [વગર પ્રસ્તાવે] કેમ રૂવે છે ? (૪૦) ત્યારે તે
 ગદ્ગદ સ્વરે બોલી કે, આ તારો પાપ છે, અને તેણે દાક્ષ લીધી છે. તેને મેં ઘણા
 લાંબા વખતે જોયો, તેથી હે વત્સ ! હું રોઉં છું. (૪૧) ત્યારે રાજએ તેને ધરમાં
 નેડી, આસનપર બેસારી કહ્યું કે, તમે આ રાજ્ય લ્યો, હું તમારો કિંકર છું. (૪૨)
 ત્યારે સાધુ બોલ્યો કે, હે નરવર ! અમે નિરપૂહ અને નિસંય છીએ, માટે અમને પાપ
 કાર્યથી ભરપુર રાજ્યનું શું કામ છે ? [૪૩] માટે તું પણ સુરનર અને મોક્ષની લ-
 ક્ષ્મી સંપાદન કરી આપવામાં સમર્થ એવા જિનધર્મને યથાશક્તિ કર. (૪૪) એમ

સસિ જિગધમ્મં ॥ ૪૪ ॥ ઇય સોઝ્જનં તુદ્ધો-સિરિકદ્ધમુણિદપાયમૂલંમિ ।
નિમ્મલસમત્તજુયં-ગિહિધમ્મં ગિણ્હરિંદો ॥ ૪૫ ॥

ઇય વુત્તંતં વજ્જા-વજ્જપહારોવમં નિસામિત્તા । નરવરભયભીયમણા-
નદ્ધા તુરિયં સમં વહુણા ॥ ૪૬ ॥ નરનાહપત્થણા-વાસાવાસં ઠિઓ મુળી
તત્થ । પઢિવોહણ વહુજનં-પભાવણ પવયણં વહુસો ॥ ૪૭ ॥ સુહરં
અન્નાણીણાવિ-ચિત્તચમકં જણંતઓ તવસા । પાલિય વય મકલંકં-કદ્ધ-
મુળી મુગદ મણુપત્તો ॥ ૪૮ ॥

एवं काष्ठश्रेष्ठितः शुद्धवृत्तं—
ज्ञात्वाऽर्धं चाकस्त्ववैराग्यरंगं ।
मास्म स्त्रीणां सर्वदोषाकरीणां,
भव्यालोकावश्यतां जातुयात् ॥ ४९ ॥

॥ इति काष्ठश्रेष्ठिकथा. ॥

સાંભળીને તે નરેન્દ્ર ખુશી થઇ, કાષ્ટમુનિ પાસેથી નિર્મળ સમ્યક્ત્વ સાથે યુદ્ધિધર્મ સ્વીકાર-
તો હવે. (૪૫)

આ વૃત્તાંત વળ્યે સાંભળતાં બાણુ તેણીને વળ્લનો ધા લાગ્યો હોય, તેવું લા-
ગ્યું, તેથી તે રાજના બચથી ખીતી થકી બહુકન્નિ સાથે નાશી ગઇ. (૪૬) બાદ રા-
જની પ્રાર્થનાથી મુનિ ત્યાં ચતુર્માસ રહ્યા, અને ધણુ લોકને પ્રતિબોધી બહુ પ્રકારે પ્રવચ-
નની પ્રભાવના કરવા લાગ્યા. [૪૭] તેઓ તપવડે આત્માની જનોને પણ ચમત્કાર કરા-
વતા થકા ધણુ કાળ લગી નિર્મળ વ્રત ખળી સુગતિએ પહોંચ્યા. (૪૮) આ રીતે કા-
ષ્ટશ્રેષ્ઠ અવચકપણુ તથા વૈરાગ્યથી ભરપુર શુદ્ધ વૃત્તાંત સાંભળીને હે બચ્ચ લોકા ! તમે
સર્વ દોષની ખાણુ સ્ત્રીઓને વશ થતા ના. [૪૯]

આ રીતે કાષ્ટશ્રેષ્ઠની કથા છે.

ઇત્યુક્તઃ સપ્તદશસુ ભેદેષુ સ્ત્રીતિ પ્રથમો ભેદઃ—સાંપ્રતમિન્દ્રિયેતિ
દ્વિતીયં ભેદં વ્યાખ્યાનયન્નાહ.

(મૂલં)

ઇન્દ્રિયચ્ચલતુરંગે-દુગ્ગદ્મગ્ગાણુધાધિરે નિચ્ચં,
આવિયભવસ્સરુવો-રંભઇસન્નાણરસ્સીર્હિ. ॥ ૬૧ ॥

(ટીકા.)

ઇહ ઇન્દ્રિયાણિ શ્રોત્રચક્ષુર્ગ્રાણરસનાસ્પર્શનભેદાન્ પંચ, તથાહિ,-
પણ ઇન્દ્રિય સોચ્ચાઈ--દબ્બે નિવ્વત્તિ તહય ઉવગરણં ।
આગારો નિવ્વત્તી--વજ્ઞા ચિતા ઇમા અંતો ॥ ૧ ॥
પુણ્ણં કલંબુયાણ--ધન્નમસૂરા તિમ્મુત્ત ચંદી ય ।
હોઇ સુરણ્ણો ણાણા--ગિઈ ય સોઈન્દ્રિયાઈણં ॥ ૨ ॥

આ રીતે સત્તર ભેદોમાં ત્રીણ પહેલો ભેદ કહ્યો. હવે ઇન્દ્રિય નામે બીજા ભેદ-
ની વ્યાખ્યા કરે છે:—

મૂળનો અર્થ.

ઇન્દ્રિયોરૂપ ચપળ ઘોડા હમેશાં દુર્ગતિના માર્ગ તરફ દોડ-
નારા છે, તેમને સંસારનું સ્વરૂપ સમજનારો પુરૂષ સમ્યક્
જ્ઞાનરૂપ રસીથી રોડી રાખે છે. (૬૧)

ટીકાનો અર્થ.

છતાં ઇન્દ્રિયો પાંચ છે, શ્રોત્ર, ચક્ષુ, ઘ્રાણુ, રસના, અને સ્પર્શ. તેનું વિશેષ વ-
ર્ણન આ પ્રમાણે છે:—(૧)

શ્રોત્રાદિક માંચ ઇન્દ્રિયો દ્રવ્યથી બે ભેદમાં વહેંચાયેલી છે. એક નિર્વૃત્તિરૂપ, અને
બીજી ઉપકરણરૂપ. ત્યાં નિર્વૃત્તિ એટલે આકાર સમજવો. (૨)

ત્રિસયગ્રહણસમત્થં-ઉવગરણં ઇંદ્રિયંતરં તંપિ ।

જં નેહ તદુવ્વાણ-ગિણ્હૃદ્ નિવ્વત્તિભાવેષિ ॥ ૩ ॥

ઇંદ્રિયંતરં તંપિ તિ-તદર્પીંદ્રિયાંતરં દ્રવ્યેંદ્રિય દ્વિતીયો ભેદ:-

ભાવેંદ્રિયસ્વરૂપમિદં.

લઘુવઓગા ભાવિંદિયં તુ લલ્હિ ત્તિ જો સ્વઓવસમો,

હોઈ તદાવરણાણં-તલ્હાભે ચેવ સેસંપિ ॥ ૪ ॥

શેષમપિ દ્રવ્યેંદ્રિયં તલ્હામણ્વ લલ્હિપ્રાપ્તાવેવ ભવતીતિ.

ઉપયોગસ્ત્વેવં-

જો સવિસયવાવારો-સો ઉવઓગો સચેગકાલંમિ,

ણગેણ અવેઈ તઓ-ઉવઓગે ગિંદ્રિઓ સવ્વો ॥ ૫ ॥

તે બાહ્યથી વિચિત્ર હોય છે, અને અંદરમાં આ પ્રમાણે છે:-કલંબુકાનુ કુલ, મસૂરનો દાણો, અતિ મુક્તલતા, ચંદ્ર, અને ખુરપો, એ પાંચ આકારે પાંચ ઇન્દ્રિયો છે.

વિષયનું અદ્યક્ષ કરવા સમર્થ હોય, તે ઉપકરણેંદ્રિય કહેવાય છે, કારણ કે નિર્વૃત્તિ-રૂપ ઇન્દ્રિય રહેલી છતાં ઉપકરણેંદ્રિયનો ઉપધાત થએલ હોય, તો વિષય અદ્યક્ષ થતો નથી. [૩]

ઉપકરણેંદ્રિય પણ ઇન્દ્રિયાંતર એટલે દ્રવ્યેંદ્રિયનો બીજો ભેદ છે.

ભાવેંદ્રિયનું સ્વરૂપ આ રીતે છે.

ભાવેંદ્રિય બે પ્રકારે છે:-લલ્હિરૂપ અને ઉપયોગરૂપ. લલ્હિ એટલે તેનાં આવરણો ક્ષયોપશમ લલ્હિ થાય, ત્યારેજ શેષ ઇન્દ્રિયો મળે છે, એટલે કે, લલ્હિ પ્રાપ્ત થતાંજ દ્રવ્યેંદ્રિયો થાય છે. [૪]

ઉપયોગ આ રીતે છે:-પોતપોતાના વિષયમાં વ્યાપાર તે ઉપયોગ બાજુવો. તે એક વખતે એક હોય, તેથી એક ઇન્દ્રિયવડે બાજી શકે, માટે ઉપયોગના હિસાબે સર્વે એકેંદ્રિય હોય. (૫)

દ્વીંદ્રિયાદિભેદસ્તર્હિકયમિત્યાહ—

ર્મિંદિયાઇમેયા-પદુચ્ચ સેસિંદિયાઈ જીવાણ ।

અહવા પદુચ્ચ લદ્દિ-દિયંપિ પંચિંદિયા સવ્વે ॥ ૬ ॥

કુતઃ સર્વેપિ પંચેંદ્રિયા ઇત્યાહ—

જં કિર વડલાઈણં-દીસઈ સેસિંદિઓ વલંભોવિ ।

તેણાથિ તદાવરણ-વલ્લઓવસમ સંભવો તેસિં ॥ ૭ ॥

પંચિંદિઉ વ્વ વડલો-તરુ વ્વ વિસઓવલંભઓ તહવિ ।

ભન્નઈ-પંચિં-દિઓ ત્તિ વર્જિંદિયા ભાવા ॥ ૮ ॥

સુત્તોવિ કુંભનિવ્વત્તિ-સત્તિજુતો ત્તિ જહ સ ઘઠકારો ।

લદ્દિંદિયણ પંચિંદિઓ તહા વજ્જરહિઓવિ ॥ ૯ ॥

સંગુલજોયણલક્ષ્વો-સમહિય નવવારસુક્કસો વિસઓ ।

ચક્કુ-ત્તિય-સોયાણં-અંગુલઅસ્સંસ્થભાગિયરો ॥ ૧૦ ॥

ત્યારે દ્વીંદ્રિય વગેરે ભેદો કેમ થાય, તે માટે કહે છે:—શેષ ઇંદ્રિયોની અપેક્ષાએ જીવોના એકેંદ્રિયાદિક ભેદ પડે છે, એમજ લલ્પિની અપેક્ષાએ સર્વે પંચેંદ્રિય છે. [૬]

અથા પંચેંદ્રિય કેમ છે, તે માટે કહે છે—

જે માટે બુદ્ધાદિકને શેષ ઇંદ્રિયોનો પણ ઉપલંબ દેખાય છે, તે માટે તેમને તદાવરણના ક્ષયોપશમનો સંભવ છે. [૭] પંચેંદ્રિય મનુષ્યના માણક બુદ્ધલતર વિષયનો ઉપલંબ કરે છે, છતાં બાહ્ય ઇંદ્રિયોના અભાવે તે પંચેંદ્રિય ગણ્યોતો નથી. [૮] તેમજ કુભાર સુતેલો છતાં પણ કુંભ બનાવવાની શક્તિવાળો હોવાથી કુંભકાર કહેવાય છે, તેમ બાહ્ય ઇંદ્રિયોથી રહિત છતાં પણ લલ્પિ ઇંદ્રિયની અપેક્ષાએ પંચેંદ્રિય કહી શકાય. (૯) ચક્કુનો ઉત્કૃષ્ટ વિષય આગળ અધિક લાખ યોજન છે, ત્વચ્ચાનો ઉત્કૃષ્ટ વિષય નવ યોજન છે, શ્રાત્રનો ઉત્કૃષ્ટ વિષય પાર યોજન છે, જઘન્ય વિષય અધાનો આંગળનો અસંખ્યાત લાગ છે. (૧૦) ભાસ્વર દ્રવ્યને આશ્રી વધારે વિષય પણ રહે છે. કેમકે પુષ્ક-

ભાસ્વરદ્રવ્યત્વાશ્રિત્યં બહુતરમપિ,—

પણસયસત્તતીસા—ચતતીસસહસસલક્ષ્મીસા (૨૧૩૪૫૩૭)

પુસ્કરદીવદુનરા—પુન્વેણ વરેણ પિચ્છંતિ ॥ ૧૧ ॥ (હિતિ)

તતશ્ચેદ્રિયાણ્યેવ કરણાન્યેવ ચપલાઃ શીઘ્રગામિત્વેન તુરંગા અશ્વા
સ્તાન્ દુર્ગતિમાર્ગં દુર્યોનિપદર્વી—મનુધાવિરત્તિ અનુધાવનશીલાન્—નિત્યં સ-
દા ભાવિતં પુનઃપુનરાલોચિતં ભવસ્વરૂપં યેન સ તથાવિધો રુણદ્વિ
નિવર્તયતિ સ તાભિઃ શોભનાભિર્જ્ઞાનરશ્મિભિઃ શ્રુતવશ્ચાભિ—વિજય-
કુમારવત્.

તત્કથાચૈવં.

ગયગુણબુદ્ધિનિસેહા—ગુરુલાઘવવન્નનાસપાર્મિકા । અત્થિહ અડવ્વ-
લક્ષણ—વિતિ વ્વ પુરી કુણાલત્તિ ॥ ૧ ॥ તત્થય આહવમલ્લો—રાયા
નિજ્જણિયસયલરિડમલ્લો । નિયમુહજિયકમલસિરી—કમલસિરી પળણી
તસ્સ ॥ ૨ ॥ પુત્તો વિજયકુમારો—હેલાનિયસતિહીલિયકુમારો । નિયરૂવવિ-

રાઈ દ્વિપનાં માણસો પૂર્વ પશ્ચિમ તરફ એકબીજા સાથે ચોત્રીશ હજાર પાંચસો ને આઠત્રીશ
યોગ્યનપર ઉદય થએલા સૂર્યને જોઈ શકે છે. [૧૧] ઇંદ્રિયો એ ચપળ એટલે ઉતાવળો
ચાલના ઘોડા છે, તેઓ દુર્ગતિના રસ્તે દોડનારા છે, તેમને હમેશાં ભવ સ્વરૂપનો ભાવનાર
એટલે વારંવાર આલોચના કરનાર પુરૂષ જ્ઞાનરૂપ રસીઓથી શેકી રાખે છે. વિજયકુમા-
રના માફક.

વિજયકુમારની કથા આ રીતે છે.

ગુણબુદ્ધિ અને નિષેધ વિનાની, ગુરુ લાઘવવાળા વર્ણુન્યાસથી પરિમુક્ત, એવી
અપૂર્વ લક્ષણ વૃત્તિ [વ્યાકરણ વૃત્તિ]ના માફક ગુણુની વૃદ્ધિના અટકાવથી નિરાલી, અને
ગુરુ લઘુ (નાના મોટા) વર્ણુના નાશથી પરિમુક્ત કુણુલા નામે નગરી હતી. (૧) ત્યાં
સકળ દુઃખનોને હણુનારો આહવમલ્લ નામે રાજા હતો, તેની પોતાના મુખથી કમળની
લક્ષ્મીને જીતનારી કમળશ્રી નામે રાણી હતી. [૨] તેમને વિજયકુમાર નામે પુત્ર હતો,

જયકુમારો-નિરુદ્ધસર્વિદિયવિચારો ॥ ૩ ॥ ચાલતણેવિ રૂવતણાડ વિજ્ઞા-
હરેણ સો હરિંડં । પુત્તત્થિણેણ નીઓ-સુરમ્મનયરીં વેયદ્દં ॥ ૪ ॥

તેણા મિયતેણ-રત્ના રચણાવલીં દેવીં ॥ દિન્નો પુત્તતેણ-પટ્ટિ-
વન્નો તીં તુટ્ઠાણ ॥ ૫ ॥ સો વહિંદઓ સુહેણ-કલાકલાવેણ ભૂસિય-
સરીરો । કમસો ઉદમ્મસોદમ્મ-પાવણં જોવણં પત્તો ॥ ૬ ॥ અહ દદ્દુર્ણ-
ઈંદિય-તવ્વકરઅવહરિયનાણ વરસયણા । રચણાવલી પયંપડ-વિજયકુમારં
ઇહ રહંમિ ॥ ૭ ॥ તં સુહય મજ્ઞ પડ્ડણા-અપુત્તણં પુરી કુણાલાણ ।
કમલસિરીઆહવમલ્લ-રાયતણઓ ઇહાણીઓ ॥ ૮ ॥ સોહમ્મરૂવજુવ્વણ-
મેયં મહ સંગમેણ ત્તા ઇંદિંહ । સહલી કરેસુ દાહામિ-જેણ તુહ સવ્વવિ-
જ્ઞાઓ ॥ ૯ ॥

વિજ્ઞાહરચકવડ-હોંડં નયરીં ઇહ સુરમ્માણ । ઉવશુંજસુ રજ્જસિ-
રિં-મણ સમં વિસયસુક્કલં ચ ॥ ૧૦ ॥ ઇય સોડ તીં વયણં-વજ્જનિ-

તે પોતાની શક્તિવડે સહેલાઈથી કાર્તિકસ્વામિ કુમારને પણ હલકો પાડતો હતો, પોતાના
રૂપવડે કામદેવને છતનાર હતો, અને સર્વ ઇન્દ્રિયોના વિકારને રોકનાર હતો. [૩] તે
નાનપણથીજ રૂપવાન હોવાથી તેને પુત્રાર્થી વિદ્યાધરે હરીને વૈતાલ્યની સુરમ્ય નગરીમાં
આણ્યો. (૪) તે અમિત તેજ નામના વિદ્યાધરે તે પોતાની રત્નાવળી દેવીને આપ્યો.
તેથી તેણીએ ખુશી થઈને પુત્ર પણ સ્વીકાર્યો. (૫) આદ તેને સુખે કરી ઉછેરવામાં
આણ્યો, અને તે સઘળી કુળાઓ શીખી, અનુક્રમે ભારે સૌભાગ્યવાળું યૌવન પામ્યો. [૬]
તેને જોઈને ઇન્દ્રિયરૂપ તરકરેથી જ્ઞાનરૂપ ઉત્તમ રત્ન હરાઈ જતાં રત્નાવળી વિજયકુમારને
એકાંતમાં આ રીતે કહેવા લાગી— (૭) હે સુભગ ! તું કમળશ્રી અને આહવમલ્લ
રાજાનો પુત્ર છે, અને તને કુણ્ડાલાપુરીથી છતાં અપુત્ર મારા પતિએ આણ્યો છે.
[૮] માટે હવે તારું આ સૌભાગ્ય, રૂપ, તથા યૌવન મારી સાથે સંગમ કરીને તું સ-
ફળ કર, કે જોઈ તને હું સર્વ વિદ્યાઓ આપું. (૯) એથી તું આ સુરમ્યનગરીમાં
વિદ્યાધરોનો અકવર્તી થઈ, રાજ્યશ્રી ભોગવીશ, અને મારી સાથે વિષય સુખ પણ ભોગ-

વાયં વ સ્વર્ણસુહરણં । વિજયકુમારો ચિત્તે-ચિત્તિઝ મેવં સમાઢત્તો
 ॥ ૧૧ ॥ ઇચ્છિકાલં પુત્તત્તેણ પાલેવિ જં ઇમીઈ મઙ્ગ । નવસિયમકઙ્ગ
 મેયં-ધિરત્થુ ઇત્થીસહાવસ્સ ॥ ૧૨ ॥ તહવિ ઇમીઈ સયાસા-વિજ્ઞાઝ ગ-
 હેમિ ઇત્થ મત્થાવે । ઇય ચિત્તિઝણ કુમરેણ-જંપિયં દેહિ મે વિજ્ઞા
 ॥ ૧૩ ॥ વિગયમઈણ તીણ-તાઓ દિન્નાઝ ધણઈ તો કુમરો । ઇચ્છિર
 ધંવે જળણિતિ મન્નિયાતા નમો તુઙ્ગ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ ચ તુહ પસાણ-જં મણ જાણિયાઝ વિજ્ઞાઓ । તા અઙ્ગ-
 દિનાઝ તુમં-વિસેસઓ મહ ગુરુઢાણં ॥ ૧૫ ॥ તા ઇયં દુચ્ચરિયં-અ-
 મ્મો દુવ્વસિયં અસંભાવં । જાવ ન જાણઈ તાઓ-તા ચિરમસુ ઇયપા-
 વાઓ ॥ ૧૬ ॥ ઇય કુમરગિચ્છિયં નાઝ-તીઈ રોસેણ જંપિયં વચ્છ ।
 કામાસત્તો જઈવિઢ-મા પત્થહ જં તુમં પુત્તો ॥ ૧૭ ॥ અહવા ન તુ-

પ્રીશ. (૧૦) આ રીતે તેણીનું કાનના સુખને હરવા વળતા નિપાત સરખું વચન સાં-
 લળીને વિજયકુમાર મનમાં આ રીતે ચિંતવવા લાગ્યો— [૧૧] એણીએ આટલા સુધી
 મને પુત્ર તરીકે પાળીને પણ આવું અકાર્ય ચિંતવ્યું, માટે સ્ત્રીના સ્વભાવને ધિકાર હોજો.
 (૧૨) તોપણ આ વખતે એણીની પાસેથી વિદ્યાઓ લઈ લઉં, એમ ચિંતવી તેણે કહ્યું
 કે, મને વિદ્યાઓ આપ. [૧૩] તેણીએ અક્કલ ખોલને તેને વિદ્યાઓ આપી, એટલે
 કુમાર કહેવા લાગ્યો કે, હે અંબા ! આટલા સુધી તને મેં માતા તરીકે માનેલી છે,
 માટે તને હું નમું છું. (૧૪)

વળી તારા પ્રયાસથી મેં વિદ્યાઓ જાણી, માટે આજ દિનથી તો તું વિશેષે
 કરીને મારી ગૃહસ્થાન જેવી છે. [૧૫] માટે હે માતા ! આ માહું ચિંતવેલું અસં-
 ભાવ્ય દુશ્ચરિત ત્યાં લગી તાતતી જાણુમાં નથી આવ્યું, ત્યાં લગી એ પાપથી તું અ-
 જાગી થા. (૧૬) આ રીતે કુમારનો નિશ્ચય જાણીને તેણી ગુરસો કરીને ખોલી કે,
 હે પુત્ર ! તું કામાસકત થઈને મને પ્રાર્થના મ કર, કારણ કે તું પુત્ર છે. (૧૭)
 અથવા એમાં તારો વાંક નથી, જાત અને રૂપજ તારાં આવરણ છે, તું કોઈ અકુલીન

જ્ઞ દોસો—જાઈરૂઠં હવેઈ આવરણં । અકલીણો કોવિ તુમં—સચ્ચ મ-
જાયા કહં પુત્તો ॥ ૧૮ ॥ તત્ત્વયણઙ્ગણિય ગુરુકોઝણ—કુમેરેણ ચિંતિ-
યં મહિલા । કામાસત્તા કવડેણ નત્થિ તં સ્વલુ ન જં કુણઈ ॥ ૧૯ ॥
હારેઈ ધણં મારેઈ નિયપઈ—અહિલસેઈ પુત્તંપિ । ભક્સેઈ અભક્સંપિ હુ—મ
ઇલિયચિત્તા સયા મહિલા ॥ ૨૦ ॥

અવિય.

અસુદ્ધં અલિયત્તં—નિતંસત્તં ચ વંચગત્તં ચ । અકામાસત્તિત્તં—એ-
યાણં મહિલિયા ઠાણં ॥ ૨૧ ॥ મરણં વિદેસગમણં—દારિદ્ર્યં વંધણં ચ
દોહગ્ગં । ચિરસંસારનિવાસો—હવેઈ મહિલાઈ સંગેણં ॥ ૨૨ ॥ તા જઈ
તાયસ્સ ઇમં—સંસિજ્જઈ તાં ન સદ્દેતાઓ । લીલાવદ્વયણાણં—પાયં
સવ્વોવિ પત્તિયઈ ॥ ૨૩ ॥ ચિદ્ધામિ જઈ વિરોહો—ઞ્ઞપુણ વચ્ચામિ
સચ્ચયં ઇયં । તહવિહુ તાણ સમં—હોઈ વિરોહો ન જુસુ ત્તિ ॥ ૨૪ ॥

છે, જુદા ન હોય, તે પુત્ર શાના થાય ? (૧૮) આવાં તેનાં વચનથી કૌતુક પામીને
કુમારે ચિંતવ્યું કે, કામાસક્ત સ્ત્રી કપટથી શું શું નહિ કરે ? (૧૯) હમેશાં મલિન
ચિત્તવાળી મહિલા ધન બગાડે, પતિને મારે, પુત્રને પણ અભિલષે તથા અભક્ષ્યનું પણ
ભક્ષણ કરે. [૨૦] વળી અશુચીપણું, અલીકપણું, નિર્દયપણું, વંચકપણું, તથા અતિ
કામાસક્તપણું, એ બધાંની સ્ત્રી સ્થાનભૂત છે. [૨૧] સ્ત્રીના સંગે યા તો મરણ થાય
છે, યા તો વિદેશે જવું પડે છે, યા તો દારિદ્ર્યપણું પ્રાપ્ત થાય છે, યા તો દૈર્ઘ્યાઅપણું
પ્રાપ્ત થાય છે, યા તો સંસારમાં બહુ કાળ રખાવું પડે છે. (૨૨) મારે હવે જો આ
વાત તાતને જણાવીશ, તો તે માનશે નહિ, કેમકે પ્રાચી સઘળા સ્ત્રીઓનાં વચનપર વધુ
વિશ્વાસ રાખે છે. [૨૩] જો રહું છું, તો વિરોધ થાય તેમ છે, જો ચાલ્યો બહુ તો
આ વાત ખરી મનાશે, છતાં પણ તાતની સાથે વિરોધ કરવો યુક્ત નથી. (૨૪)
વળી ક્રોધે ચડેલો મારે છે, લોભે ચડેલો માલમતા પડાવે છે, માને ચડેલો અપમાન કરે
છે, અને માયાવાળો સર્પની માફક ડસે છે. [૨૫] પરંતુ આ તો કામાસક્ત, ભારે

કિંચ.

કો હાવિઠો મારહ-લોહાસતો ય હરહ સવ્વસ્સં । પરિભવકરો ય
માણી-માયાવી ઢસહ સપ્પુ વ્વ ॥ ૨૫ ॥ એસા કામાસત્તા-માયાવહુલા
ય કૂઢકવડનિહી । ચતનયલજ્જ કરુણા-સવ્વપયત્તેણ ચઇયવ્વા ॥ ૨૬ ॥
એવં ચિંતિય કુમરો-વિજ્જાવલસંજુઓ ગહિય સ્વર્ગં । ગયણેણ લહું પત્તો-
પિડનયરીણ કુણાલાણ ॥ ૨૭ ॥

દદ્દુણ નિયય જણાણિ-કમલસિરિં સોયગલ્લકયહત્થં । અત્તાણં
પયદંતો-અવયરિઓ તીહ પયમૂલે ॥ ૨૮ ॥ વિહિયપણામો નિયજન-
ણિ-જણયપમુહાણ સયલલોયાણં । તં નાહ નિયયતણયં-કમલસિરી ચું-
વણ સીસે ॥ ૨૯ ॥ હરિસિયહિયઓ જણઓ-કુમરં મૂલાહ પુચ્છણ
સુદ્ધિં । જા સાહહ સો સવ્વં-તા દૂઓ આગઓ તત્થ ॥ ૩૦ ॥ આહ-
વમલ્લો દૂણ પમણિઓ લહુ અહજ્જનયરીણ । જયવમ્મનિવેણ તુમં-સે-
વાહકં સમાહુઓ ॥ ૩૧ ॥ સોઝણ દૂયવયણં-વિજયકુમારેણ પમણિયં

માયાવાળી, કુડકપટની ખાણ, તથા લાજ, નીતિ અને કરણાથી રહિત બનેલી છે, માટે તેને કોઈ પણ રીતે તજવી નોંધ્યો. (૨૬) એમ ચિંતવીને વિદ્યાભળથી યુક્ત કુમાર તરવાર લઈને આકાશ માર્ગે ઉડી જવદી પોતાના આપની કુણાલાનગરીમાં આવી પહોંચ્યો. (૨૭) ત્યાં પોતાની કમળશ્રી માતાને શોકથી ગાલે હાથ દઈ બેઠેલી નોંધને તેણીના પગ પાસે ઉતરીને પોતાને પ્રગટ કરવા લાગ્યો. [૨૮] પછી તેણે પોતાનાં માખાપ વગેરે સઘળાં લોકોને પ્રજ્ઞામ કર્યા. ત્યારે તેને પોતાનો પુત્ર જાણી કમળશ્રી મસ્તક સુખવા લાગી. [૨૯] તેણે પિતા પક્ષ હૃદયમાં હર્ષિત થઈ, કુમારને મૂળથી માંડીને ખબર પૂછવા લાગ્યો. ત્યારે કુમારે તે સઘળાં હકીકત કહી બતાવી, તેવામાં ત્યાં એક દૂત આવી આવ્યો. [૩૦] તે દૂતે આહવમલ્લને કહ્યું કે, તમને અયોધ્યા નગરીમાં જયવર્મ રાજા જવદી પોતાની સેવના માટે બોલાવે છે. (૩૧) દૂતનું વચન સાંભળીને વિજયકુમાર કહેવા લાગ્યો કે, અરે ! આ ભારતવર્ષમાં અમારો પણ ખીજો કોઈ સ્વામિ હોય શકે છે

રે રે । અમ્હાણવિ કિં સામી—અત્થિ પરો ભરહવાસંમિ ॥ ૩૨ ॥

ખણિઓ નિવેણ કુમરો—વચ્છ સયા અમ્હ સો પહુ રાયા । સાહ-
મ્મિઓ સુમિત્તો—સુપસાઓ તહવિસેસેણં ॥ ૩૩ ॥ તા ગંતવ્વંસુપ્પ-જ-
યવમ્મનરાહિવસ્સ પયમૂલે । ચિરદંસણસુહહેત્તં—ચિદ્દ સુમં જણણિપાસંમિ
॥ ૩૪ ॥ તો કહકહમવિ જણયં—કુમરો પુચ્છિય અડ્ઝ્ઞ નયરીણ । યો-
વદિણેહિં પત્તો—હયગયરહસુહહપરિયરિઓ ॥ ૩૫ ॥ નિવઅત્થાણે કુમરો—
સપરિયણો અવસરંમિ સંપત્તો । રાયસ્સ કયપણામો—કયસંમાણો ય ઉવ-
વિદ્ધો ॥ ૩૬ ॥ વિભાણકલાલાવન્ન—રૂવનપચાયવિક્કમણેહિં । વિત્થ-
રિઓ વિમલજસો—વિજયકુમારસ્સ નયરીણ ॥ ૩૭ ॥

ઇત્થંતરંપિ જયવમ્મ—રાયધૂયા સહાઈ સીલવહ્ । વહુપરિવારસમે-
યા—સમાગયા તાયનમણત્થં ॥ ૩૮ ॥ કુમરં પલોયમાણી—નિહુયં સ-
હિયાહિં સા હસિજ્જંતી । લજ્જંતી નિયપિઞ્ણો—પુણા ગયા નિયયશુવળં-

કે ? (૩૨) ત્યારે કુમારને રાજા કહેવા લાગ્યો કે, હે વત્સ ! તે રાજા આપણો હમેશીથી સ્વામિ
છે, અને તે આપણો સાધર્મિ, સુમિત્ર અને વિશેષ કરી આપણા તરફ સારી મેહેરબાની
રાખે છે. [૩૩] માટે મારે અવશ્ય જયવર્મ રાજાની પાસે જવું જોઈશે, અને તું
લાંબા વખતે દેખાશે છે, તે કારણે તારી માની પાસે રહે, કે જેથી તે રાજા રહેશે.
(૩૪) ત્યારે જેમ તેમ કરી સમજાવીને કુમાર પિતાની રજા લઈ, થોડા દિવસમાં ત્યાં
હાથી, થોડા, રથ, તથા પેદલ સાથે આવી પહોંચ્યો. (૩૫) ત્યાં અવસર પામી કુમાર
પોતાના પરિજન સાથે રાજસભામાં આવી, તે રાજાને નમ્યો, એટલે તેને રૂઝી રીતે સ-
ન્માન મળ્યું. [૩૬] બાદ તે કુમારના વિજ્ઞાન, કળા, લાવણ્ય, રૂપ, નીતિ, ઉદારતા
અને પરાક્રમ વગેરે ગુણોથી તે નગરીમાં તેનું નિર્મળ યશ ફેલાયું. (૩૭) એવામાં
તે સભામાં જયવર્મ રાજાની પુત્રી શીળવતી આપને પગે લાગવા ધણા પરિવાર સાથે પ-
ધારી. (૩૮) તે કુમારને તાડીને જોવા લાગી, તેથી તેની સખીઓ તેના પર હસવા
લાગી, એટલે આપની શરમથી તે પોતાના ઘેર પાછી આવી. [૩૯] ત્યારે જયવર્મ

મિ ॥ ૩૯ ॥ વદ્દહ્ણ પવરુવં-સીલવૈ વિજયવમ્મનરવણા । કુમરસ્સ
ક્કતિ દિમા-પારદ્ધો તેણ વીવાહો ॥ ૪૦ ॥ પત્તે તંમિ વસંતે-સંતોવિ ક-
રેહ્ જો અણુવસંતે । તો ઉઝ્જાણંમિ ગઓ-સપરિયજો કીલિં રાયા
॥ ૪૧ ॥ તત્થય મઝ્જણકીલા-પમત્તવિત્તસ્સ ભૂમિનાહસ્સ । વિઝ્જાહરે-
જા હરિયા-સીલવૈ કુમરુવેણ ॥ ૪૨ ॥

અલિયં અમુર્નેતીય-સ્વયરં પદ્ધં જંપિયં ઇમં તીય । મા કુણસુ સુ-
હય હાસં-લઝ્જામિ સહીણ લહુ મુંચ ॥ ૪૩ ॥ સહ પરિયણેણ સહિયા-
જણેણ સમણેણ તયણુ પુકારિયં । ઉપ્પિચ્છ દેવ ગયણે-નિઝ્જહ કેણા-
વિ સીલવૈ ॥ ૪૪ ॥ સહસત્તિ ઇયં સોઠં-રાયા ગુરુરોસઅરુણનયણ-
જુઓ । કસ્સકલિયસ્વમ્મવંહો-હોતઓ ધાવણ કુદ્ધો ॥ ૪૫ ॥ અહ-
અમ્મહમ્મહવાયા-મુહ્મહાવિહુ ગહિયપહરણસમૂહા । પહરંતા મહિવીઠં-સમુદ્ધિ-
યા જુઝ્સસઝ્જમણા ॥ ૪૬ ॥ અહ સો મુરોવિનિવો-કિં કુણઠ મહીચ-
રો નહયરેણ । અહવા ગરુયાવિ લંહંતિ-પરિમવં નૂણ ધૂયાહિં ॥ ૪૭ ॥

સગ્ગએ કુમારતું, ઉત્તમ ૩૫ જોઇ, શીળવતી તેને આપી, અને તેનો વીવાહ કરવો શરૂ કર્યો. [૪૦] તેવામાં શાંત જનોને પણ અતુપર્યાત [વિકારવાળા] કરનાર વસંત ઋતુ આવતું રાત્રી પોતાના પરિજન સાથે ઉદ્યાનમાં ગયો. [૪૧] ત્યાં રાત્રી સ્નાન-ક્રીડા કરવા લાગ્યો, એટલામાં કોઇક વિદ્યાધરે કુમારના વેષે શીળવતી હરણ કરી. (૪૨) ત્યારે તે કષ્ટને નહિ જાણતી શીળવતીએ તેને કહ્યું કે, હે સુલભ ! હાસ્ય મ કર, હું તુજીએથી શરમાઉ છું માટે મને જલદી છોડી દે. (૪૩) તેવામાં પરિજન સાથે બીજીએ સગ્ગએ પોકાર કર્યો કે, હે દેવ ! જુઓ જુઓ, શીળવતીને કોઇક આકાશમાં લઇ જાય છે. (૪૪) આ સાંભળીને રાત્રી ભારે રાત્રીથી લાલ આંખો કરી હાથમાં તરવાર લઇ ગુરુએ અહ-અહપ્રક્ર બોમ તેમ દોડવા લાગ્યો. [૪૫] તેમજ ભારે લડવાવાળા મુખરો પણ હથિયારો લઇ જમીનને અપ્રગાતા થઇ લડવા માટે તૈયાર થઇ ઉઠ્યા. (૪૬) જતાં તે શરીર રાત્રી બૂચર હતો, એટલે ખેચરને શું કરી શકે ? અથવા ખરી વાત છે

ચિંતેઈ મજ્જ સંપદ-જલકીલાવિમલસસ અવસસસ । સત્યત્થનવપરસસસ-
સંજાઓ પરિભવો ઘસો ॥ ૪૮ ॥

કિંચ,

જાતેતિ ચિંતા મહતીતિ શોકઃ—કસ્ય પ્રદેયેતિ મહાન્ વિકલ્પઃ ।
દત્ત્વા સુખં સ્થાસ્યતિ વા નવેતિ—કમ્યાપિત્ત્વં સ્વલુ નામ કટ્ટં ॥ ૪૯ ॥

અવિચ.

ધાડ઼વાયરસાયણ-જેતવસીકરણત્વણ્ણવાણિં । કીલાવસણેહિ તહા
ગરુયાવિ પદંતિ શુરુવસણે ॥ ૫૦ ॥ ઇય સોઝણં સુદરં-મ્મણિ નિવો તં કુમાર પ-
વલ્લવલ । વચ્ચ વહુ તસસ પુઠિં-નહગમણં તુજ્જ જં અત્થિ ॥ ૫૧ ॥ તો મ્મણિ વિ-
જયકુમરો-જઈ પહુ તુહ પુત્તિયં ન આણેમિ । પ્મણિણગંતો તો હં-જાજી-
વંપિહુ ન પરિણેમિ ॥ ૫૨ ॥ મ્મણિઝ્ઞણ ઇમં કુમરો-અસિહત્થો નહયલં
સમુપ્પદઓ । વિઝ્ઞાહરપિદ્દીણ-જા વચ્ચઈ કયપડ્ધો સો ॥ ૫૩ ॥ તા જ-

કે, પુત્રીઓના લીધે મોટા જન્મે પણ પરિભવ ખાત્રે છે. (૪૭)

રાજા વિચારવા લાગ્યો કે, હું શસ્ત્ર, અસ્ત્ર અને નીતિમાં તત્પર રહું છું, છતાં
આ જળકીડામાં વિવહળ બન્યો, ત્યારે આ પરિભવ થયો. [૪૮] ખરેખર કન્યાના માપ
થવું, તે એક કષ્ટજ છે. કેમકે કન્યા જન્મી એટલેજ મોટી ચિંતા અને શોક ઉભા
થાય છે, અને તે કોને આપવી, એ મોટો વિકલ્પ થઈ પડે છે. આદ્ય પરણાવી, તોપણ સુખે
રહેશે કે નહિ, એ વિચાર આવ્યા કરે છે. [૪૯] અથવા તો ધાતુવાદ, રસાયણ, યંત્ર,
વશીકરણ, અને આણના નાદે ચાલ્યા, તેમજ કીડાના વ્યસનથી મોટા જન્મે પણ બારે
કષ્ટમાં આવી પડે છે. [૫૦] એમ બહુ વખત લખી શોધીને રાજા કુમારને કહેવા
લાગ્યો કે, હે પ્રમળ બળવાન કુમાર ! તું જલકી તેની પુઠે જા, કેમકે તું આકાશે જઈ
શકે છે. [૫૧] ત્યારે વિજયકુમાર બોલ્યો કે, હે પ્રભુ ! જો પાંચ દિવસની અંદર
તમારી પુત્રી નહિ લાવું, તો પછી મારે આવજીવ પરણવું નથી. [૫૨] એમ કહીને
કુમાર હાથે તરવાર લઈ આકાશે ઉડ્યો. તે પ્રતિજ્ઞા કરી વિદ્યાધરની પુઠે જવા લાગ્યો.

કલિંગકલિયવિમલ-સેલસિહે નિણિ સો સ્વયરો । કુમેરેણ નિદ્દુરેહિ-
 વ્યગેહિ હનિકઓ એવં ॥ ૫૪ ॥ રે ઠાહિ ઠાહિ વાહર-સરણે કત્તિસ્થ
 ધચ્ચસિ દુરપ્પા । મચ્ચ વલં ન વિયણાસિ—અવહરસિ નરિંદપિયધૂયં
 ॥ ૫૫ ॥ વિજ્ઞાહરોવિ તન્વયણ-જણિય અચ્છિન્નમચ્છરચ્છન્નો । પરસેઝ જા-
 વ કુમારસ્સ—કુલિસઅટિક્કવ ચકેણ ॥ ૫૬ ॥ તં વંચેવિ કુમારો-ચ-
 કં તદિતરલમંડલભ્રમેણ । વિજ્ઞા થલિઓ તમ્મઝલિ-મંડલા પાહણ મઝ-
 હં ॥ ૫૭ ॥ નાઝળ કુમારવલં-નરિંદધૂયં ચણિ તત્થેવ । સ્વયરો ગુ-
 રુકોવભરો-પત્તો કાર્કિધગુહસિહેર ॥ ૫૮ ॥ તે જુઝ્ઞંતા ગાદં-તત્થ ઠિ-
 યા દોવિ પંચ દિવસાઈ । તો કુમેરેણ કહકહવિ-નિઝ્ઞિઓ સ્વયરો નહો
 ॥ ૫૯ ॥ કુમેરોવિ તસ્સ પિટ્ઠીઈ-ધાવિઓ જા સ્વળંતરં ઇકં । તા પિ-
 ચ્છઈ વેયહ્દે-સુરમ્મનયરીઈ તં પત્તં ॥ ૬૦ ॥

પ્રસો સો મહતાઓ-પ્રયં ભવણં ઇમા ચ સા જળખી । ચિંતઈ હા-

(૫૩) તેવામાં તેણે તે ખેચરને હરિયાન્ના વચ્ચે રહેલા વિમળસ્રૃષ્ઠ પર્વતના શિખરપર
 જોયો, ત્યારે તે તેને આ રીતે કહાર વચ્ચેનાથી હાંકવા માંડ્યો. (૫૪) અરે ! હોમો રહે,
 હોમો રહે, શરણને ખોલાવી દે, ભુડો થઈ તું ક્યાં જાય છે ? શું મારું બળ નથી જા-
 ન્યુંતો ? કે રાજાની પુત્રીને હરી જાય છે- [૫૫] ત્યારે તે વિદ્યાધર પણ તેના વચ્ચે
 નથી બારે મત્સર ધારીને તેને વળ રત્નના અતિ તીક્ષ્ણ ચક્રથી અહાર કરવા લાગ્યો.
 (૫૬) ત્યારે કુમારે ધીજળી બેવી અંચળ તરવારથી તે ધા સુઝાવીને વિદ્યાના બળવડે
 તેના મસ્તકથી ઝુગટ પાડી નાંખ્યો. (૫૭) ત્યારે કુમારતું બળ જાણીને રાજપુત્રીને
 ત્યાંજ સુકી, તે ખેચર બારે કોપવાન થઈ, ક્રિષ્કિંધ પર્વતની ટોચે આવ્યો. [૫૮]
 ત્યાં તે અને જથ્થે પાંચ દિન સુધી બારે યુદ્ધ કરતા રહ્યા, તેવામાં કુમારે જેમ તેમ કરી
 તેને હરાવ્યો, એટલે તે નાહો. [૫૯] ત્યારે કુમાર તેની પીઠે ફાલુબર દોડ્યો, એટલે તેણે
 તેને વૈતાલ્યની સુરમ્મનગરીમાં આવેલો જોયો. [૬૦] ત્યારે તે વિચારવા લાગ્યો કે, આ
 તો મારો તે તાતજ છે; આ રહ્યું તે ધર, અને આ રહી તે માતા. અરે ! આ તો મેં

દુઠ કયં—તાણ જં પહરિયં તિવ્વં ॥ ૬૧ ॥ एण अहं बालतणाउ
अइसच्छवच्छलमणेण । पुत्तु व्व लालिओ पालिओ य सुकलाउ सि-
क्खविओ ॥ ६२ ॥ ता सव्वहावि एसो—ताओ पुज्जो व्व गुरु मज्झ सया ।
जं एस रणे विजिओ—कलंकिओ तं मए अप्पा ॥ ६३ ॥ एवं जा नि-
वपुत्तो—चित्तेइ विसायपसरमलिणमुहो । ता विज्जाहरपहुणा—वुत्तो खेयं
चयसु वच्छ ॥ ६४ ॥ पहुकज्जे पहरिज्जइ—जणयस्सवि एस खत्तियां-
यारो । अन्नं तए न नायं—जह एसो मज्झ ताओ त्ति ॥ ६५ ॥ अ-
न्नं च तुह पसायण—कए मए आगएण तुह पिट्ठिं । तत्थेसा सीलवई-
दिट्ठा रइरंभसमरूवा ॥ ६६ ॥

તત્તો હિંદિયવિવસેણ—તુજ્જરૂવેણ સઃ મए हरिया । तहवि तए
हं विजिओ—पुढवीए इक्खीरेण ॥ ६७ ॥ अन्नं च तुज्झ सीलं—क-
हियं सव्वंपि मह परियणेण । जह एसा तुह जणणी—कुविया तुग्ग्भोव-
रि सकामा ॥ ६८ ॥ ता खलु इट्ठविण्णो—अणिट्ठसंसग्गि आवईओ य ।

ભુંડું કયું કે, જે તાતને તીવ્ર ધા કયો. [૬૧] એણે તો અતિ સ્વચ્છ અને વતસલ મન
ધરીને મને બાળપણથી પુત્રની માફક લાલન પાલન કર્યું છે, તથા રૂઠી કળાઓ શીખવી
છે. (૬૨) માટે એ તાત તો મને હમેશાં સર્વ પ્રકારે ગુરૂની માફક પૂજ્ય છે, માટે
એની સાથે લડીને એને મેં હત્યો, તે મેં મારા આત્માને કલંકિત કર્યો. (૬૩) એ
રીતે દિલગીર ચહેરે કુમાર ચિંતવવા લાગ્યો, તેવામાં તે વિદ્યાધરના પ્રભુએ તેને કહ્યું કે,
હે વતસ ! તું શા માટે ખેદ કરે છે ? [૬૪] જે માટે પ્રભુના કાર્મ બાપ સાથે પણ
લડવું, એ ક્ષત્રિયોનો આચાર છે, તેમ તે કંઈ બળયુ નહોતું, કે આ મારો તાત છે.
(૬૫) વળી તને સમજવવા માટે હું તારી ખીટો બાળ્યો હતો, ત્યાં આ રતિ અને
રંભા સરખી રૂપવાળી શીળવતી જોઈ. [૬૬] તેથી છદ્ધિય વશ થઈને મેં તારું રૂપ ધરી,
એને અપહરણ કરી, છતાં તું પૃથ્વીમાં એકલો વીર થઈને મને હતોલો છે. [૬૭]
વળી મારા પરિજને તારું સઘળું શીળ સંબંધી બ્યાન મને કહ્યું છે, અને આ તારી

અત્યઞ્મસો મરણંપિ--હોઈ ઇંદિયપરવસાણ ॥ ૬૯ ॥ જાણકુલવિગયસુય-
સીલ--ચરણસમ્મત્તવિચ્છેદાદે । ઇંદિયઅવહરિયમણો--હારેઈ નરો સ્વળ
દેણ ॥ ૭૦ ॥

કિંચ.

દિવસરજનિસારૈઃ સારિતં પક્ષોગં--સમયફલકમેતન્મંદિતં ભૂતધા-
ત્ર્યાં । રહહિ જયતિ કાશ્ચિન્મોક્ષમક્ષૈર્વિધેયૈ--રધિગતમપિ ચાન્યે વિ-
પ્લુતૈરહરિયંતિ ॥ ૭૧ ॥

[ગ્રં. ૬૦૦૦]

વિજિંદિયપુરિસેસું--વૂઢામણિણો નમો નમો તુજ્જ । રયણાવલીઈ
વચણેહિં--મોહિઓ જો તયા ન તુમં ॥ ૭૨ ॥ વીરેસુ પટ્ટવંધો--છજ્જઈ
તુહેવેવ જેણ તરુણ્ણે । જગજગટણપવણાઈં કરણાઈં જિયાઈં હેલાણ
॥ ૭૩ ॥ રય ઉવવૂહિય કુમરં--જેપડ તં વચ્છ ગિણ્ણ મહ રજ્જં । અહયં

જાતા તારાપર આશક થઇને કેમ સુસ્ને થઇ, તે પણ કહ્યું છે. [૬૮] માટે ઇંદિય વશ થ-
એલાઓને ખરેખર છટ વિયોગ, અનિષ્ટ સયોગ, આપદાઓ, અર્થતાશ, અને મરણ પણ
આવી પડે, તેમાં શી નવાઇ છે ? (૬૯) જે માટે ઇંદિયોથી વિવેક હીન થએલ મનુ-
ષ્ય અર્ધી ક્ષણમાં ભ્રમ, કુળ, વિનય, શ્રુત, શીલ, ચરણ, સમ્યક્ત્વ, ધન, તથા શરીર
નારે હારી ભય છે. [૭૦] વળી કહ્યું છે કે, આ જમીનપર કાળરૂપી બાજી માટેલી
છે, અને ત્યાં પક્ષરૂપી ખાનાં છે, તેમાં રાત દિવસરૂપ ખાસા ઢોળાય છે, તેમાં કાષ્ઠકળ
ખસા પાસા પાડીને છતે છે, બાકી ઘણા તો અવળા પાસા નાંખીને હારતાજ રહે
છે. [૭૧]

ગ્રંથ ૬૦૦૦

તું વિનિતેન્દ્રિય પુરોમાં ચૂડામણિ સમાન છે, કેમકે તું તેવી વેળાએ રત્નાવ-
ળીના વચનોથી મોહિત થયો નહિ, માટે તને વારંવાર નમસ્કાર હો. [૭૨] વીર પુર-
નો ફેટા તારેજ બાંધવો જોઇએ કે, જેણે તરણપણમાં જગત સાથે લડનારી ઇંદિયોને

પુણ સામન્ન-નિસ્સામન્ન-ચરિસ્સામિ ॥ ૭૪ ॥

તં સોઝ મળઈ કુમરો-કયંજલી ઇરિસંમિ સંસારે । મજ્જવિ એવં
જુત્ત-નિદંસણં સ્વલુ ઇમં તાય ॥ ૭૫ ॥ તો અમિયતેયરાયા-નિયજામણ
ઠવિત્તુ નિયરજ્જં । ગિણ્હેઈ ભવવિરત્તો-પવ્વજ્જં સુગુરુપયમૂલે ॥ ૭૬ ॥
અહ કુમરો વલિઉણં-સમેઈ જા વિમલસેલસિહરંમિ । તત્થાવિ વિમલસી-
લં-સીલવં નેવ પિચ્છેઈ ॥ ૭૭ ॥ ચિંતઈ વિસન્નચિત્તો-નિરત્થઓ મહ
પરક્કમો સયલો । જીઈ કણ તાણવિ-સમં મણ પહરિયં તિવ્વં ॥ ૭૮ ॥
સાવિ ન મુદ્ધા લદ્ધા-જયવમ્મનિવોવિ નેવ તોસવિઓ । મુહ્હત્તણં ચ
નદ્દં-મદ્દમદ્દન્નસ્સ જણમજ્જે ॥ ૭૯ ॥

તા હં નિયયપદ્ધન્ન-કરેમિ સચ્ચં ચરિતગહણેણ । ઇય ચિંતિય સો
ગિણ્હેઈ—દિક્કલં સુત્થિયસુગુરુપાસે ॥ ૮૦ ॥ સીલવં પુણ તત્તો-વહ્ણા-
ગયચંદસિઠ્ઠિતણણ । સિંઘલદીવે નીયા—સા તત્થ કરેઈ જિણધમ્મં

જપાટીમાં જીતેલી છે. [૭૩] એમ કુમારને પ્રશંસીને તે તેને કહેવા લાગ્યો કે, હે
પત્ત ! મારું આ રાજ્ય તું લે, અને હું તો સખ્ત શ્રમભુખા પાળીશ. [૭૪]

તે સાંભળીને અંજલિ જોડી કુમાર કહેવા લાગ્યો કે, હે તાત ! એવા સંસારમાં
મારે પણ એમજ કરવું જોઈએ; કારણ કે છતાં આજ દ્રષ્ટાંત મોબુદ છે. [૭૫]
ત્યારે અમિતતેજ રાજાએ પોતાના ભાણેજને રાજ્ય સોંપીને ભવથી વિરક્ત થઈ સુગુરુની
પાસે દિક્ષા લીધી. * (૭૬) હવે કુમાર ત્યાંથી પાછો વળીને વિમળસૈલના શિખર પર
આગ્યો, તો ત્યાં તેને નિર્મળ શીળવાળા શીળવતી જોવામાં આવી નહિ. ” (૭૭) ત્યારે તે
દિલગીર જતી ચિંતવવા લાગ્યો કે, મારો સધજો પરાક્રમ નિષ્ફળ થયો છે, કેમકે જેના
માટે મેં તાતની સાથે સખ્ત લગાવ કરી, તે જોણી છતાં મળતી નથી, અને હવે જ્ય-
વર્મ રાજા પણ શી રીતે સંતોષી શકાય, તેમજ મારી પ્રતિજ્ઞા ભંગાયથી મારું મુલ્યપણું
પણ નાશ પામ્યું છે. (૭૮-૭૯) માટે હવે હું ચારિત્ર લખતેજ મારી પ્રતિજ્ઞા સાચી
કરું, એમ ચિંતવીને તેણે સુરિચત ગુરુની પાસે દિક્ષા લીધી. [૮૦] આણીમેર શીળવતીને

॥ ૮૧ ॥ સા કડયા મરુચ્છે—સુદંસળાઈ સમં સમાગમ્મ । કાડળ
 દુવ્વકરતવં—પત્તા ઈશાણસગ્ગામિ ॥ ૮૨ ॥ વિજયકુમારમુનીવિહુ—વિહુણિ-
 યનીસેસકમ્મસંતાણો । વરનાણદંસળાણંદ—વિરિયકલિઓ ગઓ સિદ્ધિ
 ॥ ૮૩ ॥

इति विजयकुमारो ज्ञानबल्गाभिरुच—

चचपलकरणवाहीन् संनिरुध्य प्रकामं ।

परमपदमुदारं प्रापदापद्वियुक्तं—

तदिह भविकलोकास्तज्जयेधसयत्नं ॥ ૮૪ ॥

॥ इति विजयकुमारकथा (छ) ॥

उक्तः सप्तदशसु भेदेषु इंद्रियेति द्वितीयो भेदः—इदानीं अर्थ इति
 तृतीयं भेदं प्रचिकटयिषुराह.

ત્યાં વહાણથી આવેલો ચંદ્રશેઠનો પુત્ર સિંહલદ્વીપમાં લઇ ગયો, ત્યાં તે બિનધર્મ કરતી રહી.
 (૮૧) તે એક વેળા મુદ્દર્શના સાથે ભણ્યમાં આવીને દુષ્કર તપ કરી, ધુશ્ચાન દેવલોકમાં
 પહોંચી. (૮૨) વિજયકુમાર મુનિ પશુ કર્મના સંતાનને તોડી ઉત્તમ જ્ઞાન દર્શન, આ-
 નંદ અને વીર્ય મેળવીને મોક્ષે પહોંચ્યો. [૮૩]

આ રીતે વિજયકુમાર જ્ઞાનરૂપ લગામ વડે ઇન્દ્રિયરૂપ ચપળ ધોડાને અરોબર રોકીને
 આપદાથી રહિત ઉદાર પરમ પદને પામ્યો, માટે હે ભવ્ય લોકો! તમે તેના જયમાં યત્ન કરો.

એ રીતે વિજયકુમારની કથા છે.

સત્તર ભેદોમાં ઇન્દ્રિયરૂપ ખીજો ભેદ કહ્યો. હવે અર્થરૂપ ત્રીજા ભેદને વર્ણવે છે.

॥ મૂલં. ॥

સયલાણત્થાનિમિત્તં-આયાસકિલેસકારણ મસારં ।

નાડણ ધણં ધીમં—નહુ લુબ્ધં તંમિ તણુયંમિ ॥ ૬૨ ॥

(ટીકા.)

इह धनं ज्ञात्वा तत्र न लुभ्यतीति योगः—किं चिशिष्टं धनं सक-
लानर्थ-निमित्तं समस्तदुःखनिबन्धनं.

उक्तंच.

अर्थानामर्जने दुःख-मर्जितानां च रक्षणे,
आये दुःखं व्यये दुःखं-धिगर्थाःकष्टसंश्रयाः॥

આયાસશ્ચિત્તેવદોયથા—

મૂળનો અર્થ.

ધન સકળ અનર્થનું નિમિત્ત અને આચાસ તથા કલેશનું
કારણ હોવાથી અસાર છે, એમ જાણીને ધીમાન્ પુરૂષ તેમાં
લગારે લોભાતો નથી. (૬૨)

ટીકાનો અર્થ.

મહાં મૂળ વાત એ છે કે, ધનને અસાર જાણીને તેમાં લોભાય નહિ. ધન કેવું
છે, તો કહે છે કે, સકળ અનર્થનું નિમિત્ત એટલે સમસ્ત દુઃખોનું નિબંધન છે. જે માટે
કહેલું છે કે: —

પૈસો પેદા કરતાં દુઃખ છે, પેદા કરેલાને રાખતાં પણ દુઃખ છે, આવતાં દુઃખ
છે, અને જતાં પણ દુઃખ છે. માટે કષ્ટના ધર એવા પૈસાને ધિક્કાર છે. વળી આચાસ
એટલે ચિત્તનો ખેદ, જેમકે: — શું મને રાજ રોકશે ? શું મારા ધનને અગ્નિ જાળી

રાજા રોધ્યતિ કિંતુ મે દ્રુતવહો દગ્ધા કિમેતદ્ધનં -
 કિંવામી પ્રભવિષ્ણવઃ કૃતનિમં લાસ્યંત્યદો ગોત્રિકાઃ
 મોષિષ્યંતિ ચ દસ્યવઃ કિમુ તથા નષ્ટા વિસ્વાતં ધ્રુવિ -
 ધ્યાયન્નેવમહર્દિવં ધનયુતોપ્યાસ્તેતરાં દુઃસ્વિતઃ ॥
 તથા કલેશઃ શરીરપરિશ્રમઃ--તયોઃ કારણં નિવંધનં,--તથાહિ.
 અર્થાર્થ નક્કચક્રાકુલજલનિલયં કેચિદુચ્ચૈસ્તરંતિ--
 પ્રોઘચ્છસ્ત્રાભિઘાતોત્થિતશિશ્વિકણકં જન્યમન્યે વિશંતિ,
 શીતોષ્ણાંભઃસપીરગ્લમિતતનુલતાક્ષેત્રિકાં કુર્વંતેન્યે--
 શિલ્પં ચાનલ્પભેદં વિદદ્યતિ ચ પરે નાટકાઘં ચ કેચિત્. ॥
 તથા અસારં સારફલાસંપાદનાત્-યદાહ.
 વ્યાધીન્નો નિરુણદ્ધિ મૃત્યુજનનજ્યાનિક્ષયે ન ક્ષમં--
 નેષ્ટાનિષ્ટવિયોગયોગદૃતિકૃત્ સપ્રદ્ધ ન ચ પ્રેત્ય ચ,

નાખશે ? શું આ સમયે ગોત્રિઓ આરા ધનમાંથી ભાગ પડાવશે ? શું ચોરા લૂંટી લેશે ?
 અને જમીનમાં દાટેલું શું કાઢ હરી જશે ? એમ ધનવાળો માણસ રાત દિવસ ચિંતા કરતો
 દુઃખી રહે છે.

તથા કલેશ એટલે શરીરનો પરિશ્રમ--એ એનું ધન કારણ છે. જેમકે :—
 પૈસાના માટે કેટલાક મગરના ટોળાંથી ભરેલા દરિયાને તરી દેશાંતરે જાય છે, બીજા
 હજીજતા શસ્ત્રોના અભિઘાતથી ઉડતા આગના કણિયાવાળા યુદ્ધમાં દાખલ થાય છે, ત્રીજા
 થંડા ગરમ પાણી અને વાયરાથી ભીંજાયેલા શરીરવડે ખેતી કરે છે, ચોથા અનેક પ્રકારના
 શિક્ષક કરે છે, અને પાંચમા નાટક વગેરે કરે છે.

વળી ધન અસાર છે, એટલે કે, તેમાંથી કંઈ મજબૂત ફળ પ્રાપ્ત થતું નથી.
 જે માટે કહેવાય છે કે, ધન વ્યાધિઓને અટકાવી શકતું નથી, જન્મ, જરા, મૃત્યુને
 ટાળી શકતું નથી, ઇષ્ટ વિયોગ અને અભિસંયોગને હરી શકતું નથી, પરભવમાં સાથે
 ચાલતું નથી, અને પ્રાપ્ત કરી ચિંતા, લાઘવોમાં વિરોધ, ધરપકડ, મારફાડ, અને ત્રાસનું

ચિંતાવંધુવિરોધવંધનવધત્રાસાસ્પદં પ્રાયશો-

વિત્તં વિત્તવિવક્ષણઃ ક્ષણમપિ ક્ષેમાવદં નેક્ષતે ॥

ઇત્થંધૂતં ધનં જ્ઞાત્વા નહુ લુપ્ત્યતિ નૈવ મૃધ્યાતિ ધીમાન્ બુદ્ધિમાન્,
તસ્મિન્ દ્રવ્યે ચારુદત્તવત્-તનુકમપિ સ્તોકમપ્યાસ્તાં ચાદિત્યપેરર્થઃ-
ભાવશ્રાવકોદિ નાન્યાયેન તદુપાર્જનાય પ્રવર્તતે, નાપ્યુપાર્જિતે તૃષ્ણા-
વાન્ ભવન્તિ-કિંતર્હિ,

આયાદર્દ્ધે નિયુઝીત-ધર્મે સમધિકં તતઃ

શેષેણ શેષં કુર્ચીત-યત્નતસ્તુચ્છર્મદિકં.

ઇતિ વિમુક્તન્ યથાધોમં તદ્સપ્તક્ષેત્ર્યાં વ્યયતીતિ.

ચારુદત્તદૃષ્ટાંતશ્રાવ્યં.

અતિથિ તથ પવરનયરી—ચંપા લંપાગલોગપરિમુક્તા । તત્થય સિદ્ધી
ધાણુ—ધાણુ ઇવ મુયણકમલાણં ॥ ૧ ॥ તસ્સ મુખદા ગિહિણી—અહ-

કારણ છે; માટે એવા ધનને ધનનું સ્વરૂપ જાણવામાં કુશળ પુરૂષ ક્ષણભર પણ બંડ
કરનાર નથી જણતો.

ધનને એવું જાણીને બુદ્ધિમાન પુરૂષ તેમાં ચારદત્તની માફક કદાપિ મૃદ્ધ થતો
નથી, કેમકે ભાવશ્રાવક હોય, તે અન્યાયથી ધન કમાવા પ્રવર્તતો નથી, અને ઉપાર્જિતમાં
તૃષ્ણાવાજો થતો નથી. જે માટે આવકમાંથી અધિક અર્થ તો ધર્મમાં વાપરવું, અને બાકી-
નાથી જેમ તેમ ઘર ખર્ચ નબાવી લેવું, એમ વિચારી, તે તેને યથાધોમ્યપણે સાતે ક્ષે-
ત્રોમાં ખર્ચે છે.

ચારદત્તનો દૃષ્ટાંત આ છે.

૧૬માં વૃદ્ધાઈ લોકથી રહિત ચંપાનામે નગરી હતી, ત્યાં મુજ્જનરૂપ કમજોને વિકસિત
કરવા બાનુ સમાન બાનુ નામે શેઠ હતો. [૧] તેની અતિ નિર્ભજ શીળ ધર્મવાળી મુખદા
નામે સ્ત્રી હતી, તેનો ચારદત્ત નામે ઉત્તમ હાથીના દાંત માફક ઉત્તમ ગુણવાળો પુત્ર હતો.
[૨] તે મિત્રો સાથે રમતો થોડા નિવારના બેઠવાનાં પગલાંને અનુસરીને એક વેળા

નિમ્મલસીલધમ્મ વરધરણી । પુત્તો ય ચારુદત્તો—સુદતિદંતુલ્લ વિમલ-
ગુણો ॥ ૨ ॥ મિત્તેહિં સહ રમંતો—પયાણુસારેણ સ્વયરમિદુગ્ધસસ । સ
કયાત્તિ કયલિયેહે—પત્તો પિચ્છેહ અસિફલગં ॥ ૩ ॥ તત્થ દુમેણં સદ્દિ-
દદ્દત્તં સવ્વંગકીલિયં સ્વયરં । તસ્સા સિકોસમજ્ઞે—ઓસહિતિયગં તહા
તેણ ॥ ૪ ॥

નિસ્સલ્લો રુદ્ધવણો—સચેયણો તાહિં ઓસહીહિં કઓ । સો જંપહ
વેયહ્હે—ગિરિમિ સિવમંદિરપુરંમિ ॥ ૫ ॥ પુત્તો મહિંદવિક્રમ—નરવડ્ડણો
મિયગઈ ત્તિ સ્વયરો હં । ધૂમસિદ્ધવંસેણ—જુત્તો સિચ્છાઈ કીલંતો
॥ ૬ ॥ હરિમંતપવ્વયગઓ—હિરણ્ણ સોમસ્સ માલલસ્સ સુયં । સુકુમાલિ-
યંતિ દદ્દેહં—મયણત્તો તો ગઓ સપુરં ॥ ૭ ॥ મિત્તાઉ તયં નાઉં—પિ-
વ્વણા પરિણાવિઓ ય તસ્સ સુયં । અહ ધૂમસિદ્ધો તીણ—અહિલાસી
સો મણ નાઓ ॥ ૮ ॥ સુકુમાલિયાઈ તેણય—સમન્નિઓ તહય આગઓ

કદલીગૃહમાં પહોંચ્યો, અને ત્યાં તેણે તરવાર પડેલી લીધી. (૩) ત્યાં આજુબાજુ
જેતાં તેણે એક વિદ્યાધરને એક ઝાડમાં બાંધાથી જોડેલો જોયો, તથા તેની તે તરવારના
આનમાં ત્રણ આપવિઓ જોઈ. [૪] ત્યારે તેણે તેને તે આપવિઓથી નિઃશંક્ય કરી
જખમ રૂઝવી સચેતન કર્યો, એટલે તે બોલ્યો કે, વૈતાલ્ય પર્વતના શિવમંદિર નગરમાં
મહેન્દ્ર વિક્રમ રાજનો હું અમિતગતિ નામે પુત્ર છું. હું વિદ્યાધર હોવાથી ધૂમ્રશિખ નામના
મિત્ર સાથે રવેચ્છાથી રમતો થકા. [૫-૬] હરિમંત પર્વતપર આવ્યો. ત્યાં મારા
મામા હિરણ્યસોમની સુકુમાલિકા નામની પુત્રીને જોઈને હું કામવશ થઈ મારે ઘેર આવ્યો.
[૭] તે વાતની મારા મિત્ર તરફથી મારા આપને ખબર પડતાં તેમણે તે કન્યા અને
પરણારી, હવે ધૂમ્રશિખ પણ તેનો અભિલાષી અને જણાયો. [૮]

આઠ હું સુકુમાલિકા તથા તે મિત્રની સાથે ઇહાં આવ્યો. હવે તેણે ઇહાં મને પ્રમત્ત
જોઈને આ ઝાડ સાથે જડી લીધો, તથા મારી બાર્યાને હરણુકરી તે જતો રહ્યો છે. (૯)

તેં મને જોડાવ્યો માટે તારા કરજથી હું મુક્ત થાઉં તેમ નથી,

ઇહયં । સો મં પમતયં કીલિઝ્જનં-હરિઝં ગઓ ખજ્જં ॥ ૯ ॥

તુમણિ મોહઓ તેણ-તુઝ્જ વાહં ભવામિ રિણમુક્કો । ઇય મણિય
ગઓ સ્વયરો-સિદ્ધિમુઓ નિયગિહં પત્તો ॥ ૧૦ ॥ સન્વદ્ધમાઝલસુયં-
પિણ્ણા ઝઘ્વાહિઓ સ મિત્તવદં । તહવિહુ નીરાગમણો-સિત્તો દુલ્લલિય-
મોદ્દીણ ॥ ૧૧ ॥ પત્તો ગણિયાઈગિહે-વસંતસેણાઈ તીંદ આસત્તો । સોલસ-
સુવન્નકોટી-વારસવરિસેહિં સો દેં ॥ ૧૨ ॥ અવ્વકાઈ નિદ્ધણુત્તિય-ગિ-
હાઝ નિસ્સારિઓ ગઓ સગિહં । નાઝં પિણ્ણ મરણં-ગાઢપરં દૂમિઓ
ચિત્તે ॥ ૧૩ ॥ મજ્જાઈ મૂસળેહિં-માઝલસહિઓ ગઓ વણિઝ્જેણં । નય-
રે ડસીરવત્તે-કપ્પાસો તત્થ વહુ કિંણિઓ ॥ ૧૪ ॥

જંતસ્સ તામલિત્તિં-મગ્ગે દદ્ધો દવેણ સો સયલ્લો । નિમ્મગ્ગસેઠ્ઠરો-
તિય-માઝલણ્ણાવિ સો વત્તો ॥ ૧૫ ॥ આસારુઠો ગચ્છઈ-પચ્છમદિસિ
તયણુસેં મઓ તુરગો । હુત્તણ્ણપરિકિલંતો-તત્તો પત્તો પિયંગુપુરં ॥ ૧૬ ॥

એમ કહીને તે વિદ્યાધર ચાલતો ગયો, એટલે શેઠનો પુત્ર પણ પોતાને ધરે આવ્યો.
[૧૦] હવે તેના પિતાએ તેને સ્વાર્થિમામ્મની મિત્રવતી નામે કન્યા પરણાવી, તોપણ તે
સામરહિતપણે રહેવા લાગ્યો, એટલે પિતાએ તેને દુર્બલિત ગોષ્ઠીમાં દાખલ કર્યો. [૧૧]
તે વસંતસેના નામની વેશ્યાના ધરે રહી તેના સાથે આસક્ત બન્યો, અને તેણે બાર
વર્ષમાં સોળ કોડી સોનામહોર ઉઘાવી. [૧૨] ત્યારે વસંતસેનાની ઉપરી અકક્કાએ તેને
નિર્ધન થએલો બોઈ ધસ્થીકાઢી મેલ્યો, એટલે તે પોતાના ધરે આવ્યો; એટલે તેને
બાપના મરણની ખબર પડી, તેથી તે મનમાં ધણો દિલગીર થયો. [૧૩] બાદ સ્ત્રીના
દાગીના વેચી પોતાના મામા સાથે ઉધીરવર્તન નગરમાં વેપાર નિમિત્તે ગયો, અને ત્યાં
તેણે રૂની ખૂબ ખરીદ કરી. [૧૪] બાદ તે લઈને તામ્રલિપ્તનગરી તરફ તે જતો હતો,
તેવામાં તે સઘળું રૂ વનમાં લાગેલા દવથી સળગી ગયું, ત્યારે તેને નિર્ભાગ્યનો સરદાર
બાણીને તેના મામાએ પણ છોડી દીધો. (૧૫) છતાં તે આશા ધરીને પશ્ચિમ દિશા
તરફ ચાલ્યો, તેવામાં તેના થોડા મરી ગયો, ત્યારે બૂખ્યો તરસ્યો પ્રિયંગુપુરમાં પહોંચ્યો.

સિદ્ધી સુરિદ્દત્તો-પિડમિત્તો તત્થ તસ્સમાસાઓ । બુદ્ધીદ્દ વલ્લભ-ગ-
હિંડ સો પોય મારુદ્ધો ॥ ૧૭ ॥ પત્તો જમુનાદીવં-તસ્સ પુરેસું મમાગમે-
ળં ચ । અજ્જેદ્દ ચારુદત્તો-કહમવિ કળગદ્વકોઠીઓ ॥ ૧૮ ॥ અહ તસ્સ
નિયયદેસા-ભિમ્મુદ્દંદંતસ્સ પવહણં ફુદ્દં । તો ફલગમઓ સત્તહિં-દિણેહિં
કિચ્છેળ ઉત્તિઓ ॥ ૧૯ ॥

ઉવ્વરવદ્દેલત્તે-પત્તો રાયપુરવાહિરુજ્જાણે । તત્થ તિદ્દંદી દિણકર-
પહનામો તસ્સ સંમિલિઓ ॥ ૨૦ ॥ તેળં સહ સો પત્તો-રસેદ્દં પવ્વય-
સ્મ કૂવીય । મંચીદ્દ ઠિઓ તુંવય-સહિઓ રજ્જૂદ્દ ઓદ્ધો ॥ ૨૧ ॥
તા કેળવિ મળિય સિલ્લ-કોસિ તુમં તયણુ તેળ ઇય વુત્તં । વળિઓમિ
ચારુદત્તો-તિદ્દંદિણિ ત્થ પક્કિવત્તો ॥ ૨૨ ॥ સો મળદ્દ પુળો વળિઓ-
ઇમિણા સિવિઓપિ ઇત્થ મે દેહો । અદ્ધો રસેળ સ્વદ્ધો-તુમંપિ તા ઇત્થ
મા વિસસુ ॥ ૨૩ ॥ ઇય મળિત્તળં તેળ-સમપ્પિયં તસ્સ મરિયરસતુંવં ।
રજ્જૂદ્દ કાપિયા-તિદ્દંદિણા કરિસિઓ સોઝ ॥ ૨૪ ॥

(૧૬) ત્યાં તેના આપનો મિત્ર સુરેન્દ્રના નામે શોઠ હતા, તેના પાસેથી તેણે એક લાખ
દ્રવ્ય વ્યાજે લીધું, અને ત્યાંથી વહાણ પર ચડ્યો. [૧૭] તે યમુના દ્વીપમાં આવી, તેમાં
રહેલા નગરોમાં આવગતવ કરી, આઠ કોડ સેનામહોર કમાયો. [૧૮] હવે તે પોતાના
દેશ તરફ આવવા લાગ્યો, તેવામાં તેનું વહાણ લાંબુ, ત્યારે તેને પાટિડ મળતાં સાતમે
દિને ધણી મુશ્કેલીથી તે કિનારે આવ્યો. [૧૯] તે ઉર્ધ્વરત્ની નામના બંદરે ઉતરી
રાજપુરના બાહેરના ઉદ્યાનમાં આવ્યો, ત્યાં તેને દિનકર પ્રબ્ધ નામે ત્રિદંડી મળ્યો. [૨૦]
તેની સાથે તે રત્ન મેળવવા માટે પર્વતની વાવડી તરફ ગયો, ત્યાં માંચીપર બેસી તુંબુડું
સાથે બઈ રસી વડે નીચે ઉતર્યો. [૨૧] ત્યારે નીચે પહોંચતાં કોઈએ અવાજ કર્યો કે,
તું કોણ છે ? ત્યારે તે બોલ્યો કે, હું આરદ્ર નામે વાણિયો છું, અને છતાં ત્રિદંડિએ મને
નાંખ્યો છે. (૨૨) ત્યારે પહેલો વાણિયો બોલ્યો કે, મને પણ તેણેજ છતાં રાખ્યો છે.
અહીં સાહેબ ધુ સરીર રસથી અવાજ મથુ છે, માટે તું અંદર ઉતર મા. [૨૩] એમ
કહીને તેણે રસથી ભરેલું તુંબુડું આપ્યું, તેવામાં તે ત્રિદંડિએ તેને કપીમાં બાંધી રસી

મગઈ રસતુંવં તં-નુ તારડ તેણ તો રસો ચત્તો । અહ લિંગિણા.
સ સ્વિસ્તો-પડિઓ રસકૂવિયાઈ તદે ॥ ૨૫ ॥ તો વ્વણિણા સો વુત્તો--
ગોદાપુચ્છેણ ઉત્તરિજ્જાસુ । એવ મિયો ઉત્તરિઓ-સુપરંતો પંચનવકારં
॥ ૨૬ ॥ જા ગિરિકુહરાડ વહિં-નિવસંતો તાવ ધાવિઓ મહિસો ।
તો સો સિલાઈ ઉવરિં-આરુદો જાવ ચિટ્ટેઈ ॥ ૨૭ ॥ તા નિગ્ગઓ
અયગરો-તેસિં જુચ્છંતયાણ સો નદ્દો । મિલિઓ માડલપુત્તો-અહમયા
રુદ્દત્તો સો ॥ ૨૮ ॥ મંદં અલત્તયાઈ-વિવહું ચલિયા સુવન્નમ્મુ મુવરિં ।
તરિડં વેગવડનડં-ગિરિકૂડે તે મયા દોવે ॥ ૨૯ ॥

તો ચિત્તવણે તતો-ટંકણદેસંમિ તત્થ દો મેસા । કિણિડં તેમું ચ-
હિડં-પંથો અડલંવિઓ બહુઆ ॥ ૩૦ ॥ રુદ્દેણ-તઓ વુત્તં-અઓપરં
નત્થિ ભૂમિ ચારુત્તિ । તો મેસે મારેડં-ઉચ્છલ્લેડં પવિસ્સામો ॥ ૩૧ ॥

વડે ઉપર ખેંચ્યો. [૨૪] તે નજીક આવ્યો, ત્યારે ત્રિવંડીએ તું 'અર્ધ' માગ્યું, પણ તેને
કૂવાથી બાહેર નહિ કાઢ્યો, ત્યારે તેણે રસ કોળી દીધો, એટલે લિંગિએ તેને કૂવામાં
ફેંક્યો; તે જાળને નીચેના તડમાં પડ્યો. [૨૫] ત્યારે પેલા વાણિયાએ તેને કહ્યું કે,
ધોતું પૂછ પટડીને તું ઉપર જા, તેથી તે તેમ કરી નવકારમંત્ર સંભારતો થકા ઉપર
આવ્યો. (૨૬) હવે તે પરંતની ખીણમાંથી બહાર નીકળ્યો કે, તેના સામે એક પાડો
દોડ્યો; તેથી તે શિલાપર ચડી બેઠો. [૨૭] તેટલામાં ત્યાં એક અજગર નીકળ્યો, તે
પાડા સાથે લડ્યા માંડ્યો, એટલે લાગ બોધને ચાલત ત્યાંથી તારી છુટ્યો. હવે તેને
એક વેળા રૂદ્ધત નામે મામાનો પુત્ર મળ્યો. [૨૮] તે બંને જણ અળતું વગેરે માલ
લઈ, સુવર્ણભૂમિ તરફ ચાલ્યા. તે વેગ વતી નદી ઉતરીને પરંતની ટોચે પહોંચ્યા. [૨૯]
ત્યાંથી ચિત્ર વનમાં આવ્યા, અને ત્યાંથી ટંકણુ દેશમાં આવ્યા, ત્યાં તેમણે ખે મેષ (ખેડકા)
ખરીદ્યા, તેમનાપર ચડીને તેમણે બધો માર્ગ પસાર કર્યો. (૩૦) તેવામાં રૂદ્ધતે કહ્યું કે,
છાંથી આગળની જમીન સારી નથી, માટે આ ખેડકાઓને મારી, તેની જાલ ઉપેડીને તેમાં
પેશી રહીએ. [૩૧] તો માંસની આંતિથી આપણને ભારંડ પક્ષીઓ ઉપાડી જશે, એટલે

તો પલ્લભ્યંતરિ-ખાંડવિહંગમેહિં ઉક્લિતા । વચિસ્તામો અમ્હે-સુવચ-
 મૂર્ધિ સુદેણમવિ ॥ ૩૨ ॥ અહ તેણુ તો રુદો-જેહિં ઉત્તારિયા વિસમમૂર્ધિ ।
 તે મેસે કહ હણિયો-હિયજનાણ પરમવંધુ વ્વ ॥ ૩૩ ॥ રુદો મળઈ
 નણસિં-તં સામી તેણ મારિઓ મેસો । નિહઓ વીઅંઝ ય પુણો-તરલ-
 છો નિયઈ માણુસુયં ॥ ૩૪ ॥

તો વુત્તો તેણ ઇમં-તાડ મસત્તો તુમં કિમ્મુ કરેવિ । જિણધમ્મં પઢિ-
 વડ્ઝસુ-સરણં વિહુરેવિ વંધુસમં ॥ ૩૫ ॥ દિઓ નવકારો તસ્સ-ચારુ-
 દત્તેણ, અહ હઓ છગલો । રુદેણ તથો દુઝિવિ-તઁમ્મત્થાણું પાવિદ્ઠા તે
 ॥ ૩૬ ॥ છુરિયાહત્થા વિહગેહિં-વઢિયા ઇગઆમિસત્થીણં । તેસિં જુઝ્ઞં
 તાણં-ખાણસુરો સરવરે પઢિઓ ॥ ૩૭ ॥ છુરિયાઈ છિત્તુ મત્ત્યં-નિસ્સ-
 રિડ્ઢણં ગઓ નગં ઇગં । દિદ્ધો તત્થુ સ્સગ્ગે-ઠિઓ મુળી વંદિઓ તેણ
 ॥ ૩૮ ॥ પારિયકાડસ્સગ્ગો-મળઈ મુળી ધમ્મલાભ મહ દાડં । કહ મિ-

આપણે સુખે કરી, સુવર્ણ ભૂમિમાં પહેંચીશું. [૩૨] ત્યારે ચાંદદત્ત તેને કહેવા લાગ્યો કે, જેમણે આપણને વિષમ ભૂમિથી છુટાર્યા, તે બોકડા તો આપણા હિતકારક હોવાથી સગા બાધ જેવા છે, તેને કેમ મારીએ ? (૩૩) ચંદદત્ત બોલ્યો કે, તું કદાચ એમનો ધણી નથી; તેથી તેણે પહેલાં એકને માર્યો, અને પછી બીજાને મારવા લાગ્યો, ત્યારે તે બોકડો અંચળ આંખે ચાંદદત્ત તરફ જોવા લાગ્યો. [૩૪]

ત્યારે ચાંદદત્ત તેને કહેવા લાગ્યો કે, તું બચાવી શકે તેમ છે નહિ, માટે હું શું કરું ? જતાં તું જિનધર્મ સ્વીકાર, કે જે કષ્ટમાં પણ બાધની માફક મદદ કરે છે. [૩૫] પછી તેણે તેને નવકાર આપ્યો, બાદ ચંદદત્તે તેને મારી નાખ્યો. હવે તે બે જાણુ તેની ભત્રામાં પેલા. [૩૬] તેમણે હાથમાં છરી રાખી હતી હવે તેમને પક્ષીઓએ ઉચક્યા, પણ આકાશમાં ખોરાકના માટે તે પક્ષીઓ લડવા લાગ્યા, તેથી ચાંદદત્ત નીચે સરેવરમાં પડ્યો. [૩૭] ત્યાં છરીથી ભભાને ફાડી, તે તેમાંથી નીકળીને એક પર્વતપર ગયો, ત્યાં તેણે કાયોત્સર્ગમાં કુલા રહેલા એક મુનિને જોઈ વંદન કર્યું. (૩૮) ત્યારે

તથ ભૂમિગોચર--અવિસયસેણે તુમં પત્તો ॥ ૩૦ ॥

સ્વયંતો હં અભિયગઈ--તદયા તુમં વિમોહો પત્તો । અઘાવયગિ-
રિમાસે--મં દદ્દું સો અરી નહો ॥ ૪૦ ॥ તા હં નિયમજ્જં ગિણિહજ્જ
સિવમંદિરમિ સેવત્તો । રજ્જે મં ઠવિરુજ્જં--મજ્જા પિયા ગિણ્ણ દિક્કલ્લં
॥ ૪૧ ॥ પુત્તો મે સીહજસો--પત્તીઈ મળોરમાઈ સંજાઓ । વીઓ વરાહ-
ગીવો--મમ તુલ્લા ત્રિક્કમવલેહિં ॥ ૪૨ ॥ ગંધવ્વસેણધૂયા--તદ જાયા
વિજયસેણપત્તીઈ । રજ્જં જુવરજ્જ મહં--દાઉં પુત્તાણ પવ્વઈઓ ॥ ૪૩ ॥
કવ્વકોદગસેલોયં--લવળજલે કુંભકંઠગે દીવે । અહ મિત્થ તવેમિ તવં--તુ-
મેપિ સાહસુ નિયમવંધં ॥ ૪૪ ॥ સિદ્ધિસુણ્ણવિ સન્વો--નિયવુત્તંતો મુણિ-
સ્સ તો કહિઓ । અહ સાહસુયાતેદો--પત્તા તેહિં મુણી નમિઓ ॥ ૪૫ ॥
મળિયા તે વરમુણિણા--પુત્તા સો एस ચારુદત્તુત્તિ । ઇત્થંતરે મહિટ્ઠી--ત-
ત્થેગો આગઓ તિયસો ॥ ૪૬ ॥ તેણ નઓ સો પદમં--ચ્છા સાહ,

કાયોત્સર્ગ પાળી, તેને ધર્મલાભ દઈ, મુનિ કહેવા લાગ્યો કે, તું આ બૂચરને અગોચર પ-
ર્વતપર કેમ આવી પહોંચ્યો છે ? [૩૪] વળી તે મુનિ બોલ્યો કે, હું અમિતગતિ ના-
મનો વિદ્યાધર છું, કે જેને તેં તે વેળા છુટો કર્યો હતો. હું ત્યાંથી છુટો થઈ અટ્ટપદ
પર્વત પાસે આવ્યો, એટલે મને જોઈને તે દુશ્મન નાશી ગયો. [૪૦] ત્યારે હું મારી
સ્ત્રીને લઈને શિવમંદિર નગરમાં આવ્યો, ત્યાં મને રાત્ર્ય સોંપીને મારા પિતાએ દિક્ષા
લીધી. (૪૧) બાદ મારી મનોરમા સ્ત્રીની કૃષેથી સિંહચશ અને વરાહચીવ નામે
મારા બેવા બાળ, પરાક્રમવાળા બે પુત્ર થયા. (૪૨) તેમજ વિજયસેના સ્ત્રીની કૃ-
ષથી ગંધર્વસેના નામે પુત્રી થઈ. પછી રાત્ર્ય તથા ધૈવરાત્ર્ય પુત્રોને સોંપીને હું પ્રવ-
ર્જિત થયો છું. [૪૩] આ એ લવણ સમુદ્રમાં રહેલા કુંભકંઠ દ્વીપમાં કકોટક નામે
પર્વત છે, તેનાપર રહીને હું તપું છું. હવે તું તારી વાત કર. [૪૪] ત્યારે ચાર-
દત્તે પણ તે મુનિને પોતાનો સધળો વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યો, તેમાં તે મુનિના બે પુત્રો ત્યાં
આવ્યા, અને તે મુનિને નમ્યા. (૪૫) ત્યારે તે મહા મુનિ તેમને કહેવા લાગ્યો કે, હે
પુત્રો ! આ ચારદત્ત છે. એવામાં ત્યાં એક મહા ઋષિવાન દેવતા આવ્યો. [૪૬] તે

તઓય સ્વયંરેહિં । પુટ્ટો સાહર દેવો—હેઠં વંદનવિવજ્ઞાસે ॥ ૪૭ ॥

તથાહિ.

સુલસા તહય સુખદા-સસાઝ ચરિયાઝ અસિ કાસીસુ । વેયંગ-
પારમાઓ-તીહિ જિયા, વાડળો વહવે ॥ ૪૮ ॥ અહ જળનાયપરિવ્વાય-
ગેળ સુલસા જિયા કયા દાસી । વહુસો સંસગીઈ--તેળય તીઈ સુઓ
જાઓ ॥ ૪૯ ॥ લોંગોવહાસમીયાણિ--તાણિ તં મુત્તુ પિપ્પલસ્સ અહે ।
નદ્દાણિ સુખદાઈ--દિટ્ટો મુહપડિયપિંયો સો ॥ ૫૦ ॥ કય પિપ્પલાયના-
મો-તીઈ સંવટ્ઠિઓ ગહિયવિજ્ઞો । ધિયમાયમેહપમ્મેહ--જએ પન્નવિય તે
હણઈ ॥ ૫૧ ॥ તસ્સ ધિનેઓ વહ્હલિ-નામા હં પસુવદાઈ વહુજએ ।
કાઝં નરયંમિ ગઓ-પંચ મવે તો પસુ જાઓ ॥ ૫૨ ॥ હણિઓ દિષ્-
હિં જએ-છદ્ધમવે ગેળ દિક્કનવકારો । સોહમ્મે ડવવઓ-તો મુવ્વ મિમો
મઈ નમિઓ ॥ ૫૩ ॥

પહેલાં ચારદત્તને નમ્યો, અને પછી સાધુને નમ્યો. ત્યારે વિદ્યાધરાએ તેમ કરવાનું કારણ
પૂછતાં, તેણે આ રીતે તે કહી બતાવ્યું. (૪૭) કાશીમાં સુલસા અને સુલદા નામની
બે બહેનો હતી, તે પ્રવાગિકાઓ હોઇને વેદાંતની પારમામિની થયેલ હતી, તેમણે ધણા
વાદિઓ છુટ્યા હતા. [૪૮] હવે યાજ્ઞવલ્કય નામના પરિભ્રાજકે સુલસાને છુટી પો-
તાની દાસી કરી, તેની સાથે વધારે સંસર્ગ થતાં તેણીને મર્લ રહી પુત્ર પેદા થયો. [૪૯]
ત્યારે લોક નિંદાથી ડરીને તેઓ તે બાળકને પીપળાની નીચે મેલી ખોતે નાશી ગયા. બાદ
સુલદાએ તે બાળકનાં મોમાં પીપ પડેલી જોઇ. (૫૦) તેણીએ તેનું પિપ્પલાદ નામ
પાડી, તેને ઉછેર્યો. તે વિદ્યા શીખીને પિતૃમેધ, માતૃમેધ વગેરે યજ્ઞો પ્રરૂપીને તેમને હ-
ણુવા લાગ્યો. [૫૧] તેનો હું વર્દલિ નામે એસો હતો. તે યજ્ઞોમાં ધણા પશુવધ વગેરે કરીને
મરીને નરકે ગયો; ત્યાંથી પાંચ વાર પશુ થયો. [૫૨] અને પાંચ વાર મને બ્રાહ્મણોએ
મજામાં હાજરો. છદ્ધ ભવે આ ચારદત્તે મને નવકાર આપ્યો, તેથી સ્નાધર્મ દેવલોકમાં
હું ઉત્પન્ન થયો, તેથી હું પહેલાં એને નમ્યો છું. (૫૩) એમ કહી ચારદત્તને નમી, તે

इय भणिय चारुदत्तं-नमिउं च गओ सुरो सटाणंमि । खयरेहि
 तेहि सो पुण-नीओ सिवमंदिरे नयरे ॥ ५४ ॥ सकारिओ य संमा-
 णिओ य अइगरुयगउरवेण तहिं । खयरेहि तेहि सद्धिं-जा चलिओ
 नियपुरी समुहं ॥ ५५ ॥ ता तत्थ सुरवरो सो पत्तो तव्विहियवरविमा-
 णंमि । आरुढो सिद्धिसुओ-समागओ ज्ञाति चंपाए ॥ ५६ ॥ बहुयाउ
 कणयकोडीउ-दाउ महो सो सुरो गओ संगं । नमिउण चारुदत्तं-खय-
 रावि गया सदटाणंमि ॥ ५७ ॥ सव्वठमाउलो तह मित्तवई सा वसं-
 तसेणाय । सव्वेवि तस्स मिलिया-फुरिया विमला तहा कित्ती ॥ ५८ ॥
 अह सो अत्थ मणत्थिक-मंदिरं जाणिउं विसुद्धमणो । परिगहपरिमाण-
 जुयं-गुरुमूले लेइ गिहिधम्मं ॥ ५९ ॥ जहजुमां नियदव्वं-सव्वं वविऊण
 सत्तखितेसु । मुच्छामच्छरचत्तो-स चारुदत्तो गओ सुगइं ॥ ६० ॥

एवं ज्ञात्वा चारुदत्तस्य वृत्तं-

नित्यं शिष्टाः सुष्ठु संतुष्टिपुण्डीः ।

દેવતા સ્વસ્થાને ગયો. બાદ તે વિદ્યાધરે તેને શિવમંદિર નગરમાં લઈ ગયા. (૫૪)
 ત્યાં તેમણે તેનો ભારે ગૌરવથી સત્કાર સન્માન કર્યો, પછી તેમની સાથે તે પોતાની નગરી
 તરફ ચાલ્યો. (૫૫) તેવામાં તે દેવતા આવી પહોંચ્યો. તેણે એક વિમાન વિકુન્થુ, તેના
 પર તે શ્રેષ્ઠિકુમાર ચઢીને જલદી ચંપામાં આવ્યો. [૫૬] પછી તેને તે દેવતા ધણી
 કોડ સોનામ્હોરે દઈને સ્વર્ગે જતો રહ્યો, અને વિદ્યાધરે પણ તેને નમીને સ્વસ્થાને ગયા.
 [૫૭] હવે તેને સ્વાર્થમામો, તથા મિત્રવતી, તથા તે વસંતસેના એ બધાં આવી મળ્યાં,
 અને તેની નિર્મળ કીર્તિ થવા લાગી. [૫૮] હવે તેણે અર્થને અનર્થનું ધર બાણીને વિશુદ્ધ
 મનથી પરિગ્રહ પરિભાણુ સહિત ગૃહિ ધર્મે સ્વીકાર્યો. [૫૯] બાદ યથાયોગ્યપણે પોતાનું
 સધળું દ્રવ્ય સાત ક્ષેત્રોમાં વાપરી, મૂર્છા અને મત્સરથી રહિત થઈ તે આરદ્રત સુગતિને
 પહોંચ્યો. [૬૦] આ રીતે આરદ્રતનો ઇત્યાંત સાંભળી, હે શિષ્ટ જનો! તમે હમેશાં

અર્થેનર્થવલેશસંબંધબદ્ધે-

ધર્મક્ષોભં માસ્મ ધત્ત પ્રલોભં ॥ ૬૧ ॥

॥ ઇતિ ચારુદત્તદૃષ્ટાંતઃ ॥

(છ)

ઇત્યુક્તઃ સપ્તદશસુ ભેદેષ્વર્યેતિ તૃતીયો ભેદઃ-સંસારઇતિ ચતુર્થે
ભેદે વ્યાચિત્રયામુદાહ.

(મૂલં)

દુઃકરૂણં દુઃકલ્પફલં-દુઃપ્રાણુબંધિં વિટંબનારૂણં ।

સંસાર મસારં જાણિજ્ઞ ન રઈ તર્હિં કુણઈ ॥ ૬૨ ॥

(ટીકા)

ઇહ તત્ર સંસારે રતિં ન કરોતીતિ યોજ્યં-કિં કૃત્વા જ્ઞાત્વા સંસારં

સતોષની પુષ્ટિ કરો, પણ અનર્થ અને કલેશવાળા ધનમાં, ધર્મમાં ક્ષોભ કરાવનાર લોભને
ધારણ કરો માં.] ૬૧]

એ રીતે ચારુદત્તનો દ્રષ્ટાંત છે.

એ સત્તર ભેદોમાંથી ત્રીજો ભેદ કહ્યો. હવે સંસારરૂપ ચોથો ભેદ વર્ણવે છે.

મૂળનો અર્થ.

સંસારને દુઃખરૂપ, દુઃખફળ, દુઃપ્રાણુબંધિ, વિટંબનારૂપ
અને અસાર જાણીને તેમાં રતિ નહિ કરે. [૬૨]

ટીકાનો અર્થ.

પ્રહાં સંસારમાં રતિ નહિ કરે, એ મુખ્ય વાત છે, સંસાર કેવો છે તે કહે

કિંવિશિષ્ટં દુઃસ્વરૂપં જન્મજંરામરણરોગશોકાદિગ્રસ્તત્ત્વેન દુઃસ્વસ્વભાવં-તથા
 દુઃસ્વફલં જન્માંતરે નરકાદિદુઃસ્વભાવાત્-દુઃસ્વાનુબંધીતિ દુઃસ્વાનુબંધિનં
 પુનઃ પુનર્દુઃસ્વસંતાનસંધાનાત્-તથા વિહંબનાયામિવ જીવાનાં સુરનરનૈર-
 યિકતિર્યક્સુભગદુર્ભગાદીનિ વિચિત્રાણિ રૂપાણિ યન્ન સ વિહંબનારૂપ-
 સ્તમેવંવિધં સંસારં ચતુર્ગતિરૂપં સુખસારાભાવાદસારં જ્ઞાત્વાવબુધ્ય
 ન રતિં ધૃતિં તસ્મિન્ કુરુતે વિદધાતિ-શ્રીદત્તવત્.

તદ્દૃષ્ટાંતશ્રાવ્યં.

પાત્સકાલંસિમિવ-બહુસસ્સ કુલાગસંનિવેસાંમિ । આસિ જિણધમ્મ-
 રત્તો-સિરિદત્તો સિદ્ધિવરપુત્તો ॥ ૧ ॥ તસ્સ અદિણે મજ્ઞા-અતક્કિયં
 ચેવ મરણ મણુપત્તા । સંસારવિરત્તમણો-ત્તો સો ઇય ચિંતિત્તં લમ્મો
 ॥ ૨ ॥ સુર અન્નુન્નુદીરિય-સાહાવિયવેયણાસમભિંભૂણ । નરયમવંમિ જિ-

છે:— તે દુઃખરૂપ અર્થાત જન્મ જરા મરણ, રોગ, શોક, વગેરેથી ભરેલ હોવાથી
 દુઃખમય છે; તથા દુઃખકળ એટલે જન્માંતરમાં નરકાદિ દુઃખ આપનાર છે; તથા
 વારંવાર દુઃખનાં સંતાન સંધાતાં હોવાથી દુઃખાનુબંધિ છે; તથા વિહંબના એટલે ભવાઇયા
 માફક એમાં જીવોના સુરનર નરક તિર્યક, સુભગ દુર્ભગ વગેરે વિચિત્ર રૂપો થાય છે. એ
 રીતે ચતુર્ગતિરૂપ સંસારમાં સુખસાર ન હોવાથી અસાર છે, માટે તેમાં શ્રીદત્તના માફક
 સતિ નહિ કરે, તે ભાવ શ્રાવક બાણુવો.

શ્રીદત્તનો દ્રષ્ટાંત આ રીતે છે.

વર્ષાકાળ જેમ બહુ શસ્થ [બહુ ઘાસ ચારવાળો હોય છે,] તેમ બહુ શસ્થ [બહુ
 વખાણુવા લાયક] કુલાગસંનિવેશમાં જિનધર્મેનો સગી શ્રીદત્ત નામે શ્રેષ્ઠિકુમાર હતો. (૧)
 તેની ભાર્યા એક વેળા એમિંતી મરણ પામી; ત્યારે, તે સંસારથી વિરક્ત થઈ, આ રીતે
 ચિંતવવા લાગ્યો. (૨) નરકના જીવો પરમાધર્મિની કરેલી, માહોમાહો ઉઠીરીને કરેલી,
 અને સ્વાભાવિક વેદનાથી ધીમણલા છે; માટે નરકમાં જીવોને નિમેષમાત્ર પણ સુખ નથી.

યાણં-નિમેસમિત્તંપિ નતિથ સુહં ॥ ૩ ॥ હિંદણમિંદણવંધન-દુઘ્વહમર-
વહનમસુહ દુક્ષેહિં । સયયં સંતત્તાણં-તિરિયાણં નામ કિં સુક્ષ્મં ॥ ૪ ॥
સ્વંદિય આસ્વંડલચાવ-ચંચલં જીવિયં ઇહ નરાણં । દુલ્લહજનસંજોગો-
મહલ્લકલોલ લોલતરો ॥ ૫ ॥

તાવ ભરકંતસકુંત-પોયગલચંચલં ચ તરુણતં । ઇહ સંપયાઽ સં-
પા-સંપાયસમાઽ સયકાલં ॥ ૬ ॥ ઇય ઇદ્ઠાણિદ્ઠવિઓગ-જોગવહુરોગસો-
ગપમુદેહિં । નિચ્ચ મમિદમિયાણં-મણુયાણં ન સુહગંધોવિ ॥ ૭ ॥ અ-
સરિસઅમરિસઈસા-વિસાયરોસાદ્મઇલિયમણેસુ । અમરેસુવિ અફારો-દુ-
હસંભારો વિયંભેહ ॥ ૮ ॥ તા ચઽગઈસંસારે-જિયાણ નૂણં ન અતિથ
સ્થ સુહં । સયલ સુદેહેઽદુહજલહિ સેઽ જિણ ધમ્મ મુક્કાણ ॥ ૯ ॥

ઇય ચિંતિય સિરિદત્તો-ગિણ્હ દિક્ષં કમેણ સંજાઓ । ગીયત્થો
પઢિવજ્જઈ-એગલ્લવિહારવરપઢિમં ॥ ૧૦ ॥ કસ્સય ગામસ્સ વ-
હિં-પેયવણે અન્નવા નિસાઈ ઇમો । અણમિસનયણો વીરા-સણેણ ચિ-

(૩) તિર્યચો છેદન, બેદન, બંધન, અને અતિ ભાર વહન પ્રમુખ દુઃખથી હમેશાં
સંતપ્ત રહે છે, માટે તેમને શું સુખ હોય? (૪) મનુષ્યનું જીવિત ભાંગેલા ઘેર
ધનુષ્યના માણક ચંચળ છે; કુટુંબનો સંયોગ મોટાં મોઝાની માણક લોળ છે; (૫)
યુવાની તાપથી તપેલાં પક્ષીનાં બચ્ચાનાં ગળાં માણક ચંચળ છે, અને લક્ષ્મી સદા વિગળીનાં
જખકારા જેવી છે. [૬] આ રીતે ઇષ્ટ વિયોગ, અનિષ્ટસંયોગ, રોગ અને શોક પ્રમુખથી
નિત્ય દુઃખી રહેલાં મનુષ્યોને સુખનો લેશ પણ હોતો નથી. [૭] ભારે અમર્ષ, ઇર્ષ્યા,
વિષાદ અને રોષ વગેરેથી મેલા મનવાળા દેવતાઓમાં પણ, અતિ મોટો દુઃખ સંભાર
ઉછળે છે. (૮) માટે સકળ સુખના હેતુ અને દુઃખ દરિઆના સેતુ સમાપ્ત જિન ધર્મથી
રહિત રહેલા જીવોને ચારે ગતિઓમાં ક્યાંએ સુખ નથી. (૯) એમ ચિંતવીને શ્રીદત્ત
દીક્ષા લઇ, અનુક્રમે ગીતાર્થ અર્થ એકલવિહારીની પ્રતિમા પાળવા લાગ્યો. [૧૦] તે એક
વેળા કાંઈક ગાળ્યા બાહેર રાતે મશાણમાં સ્થિર આંખે વીરાસનથી શુભ ધ્યાનમાં ઉભો

ટટઈ મુહજ્ઞાને ॥ ૧૧ ॥ ઇત્તો હરી પસંસઈ—સિરિદત્તમુળી ઇમો મુરે-
 હિં પિ । જ્ઞાણાઉ ન ચાલિજ્જઈ—સ્વરપવળેહિં વ અમરગિરી ॥ ૧૨ ॥
 તે ગિર મસદંહતો—એગો અમરો સમાગઓ તત્થ । કાઉં રવસ્વસરુવં-
 તં મુણિ મુવસગ્ગણ ગાદં ॥ ૧૩ ॥ ચંદણ તરું વ વેદિય—સવ્વંગં ઢ-
 સઈ વિસહરો હોઉં । મુમુણિં તહ અવિહત્થો ગલહત્થઈ હત્થિ-
 રુવેણ ॥ ૧૪ ॥

જાલઈ જઢાલજાલા—કલાવકલિયં ચડહિસિં જલણં । સ્વરપવળે-
 હિં પાડિતુ—ભામણ અક્કતૂલં વ ॥ ૧૫ ॥ કરહયકંઠકઢારેણ—પંસુપૂરે-
 ણ પિહઈ સવ્વત્તો । વિસમવિસપસરાચ્ચંચઈય—વિંલુણ મુંચણ તત્તો ॥ ૧૬ ॥
 અહ મુણિણો ભિપ્પાયં—અમરો જાં નિયઈ ઓહિનાણેણ । તા ચિંતઈ
 સાહ સાહસિકમલ્લો મળાંમિ ઇમં ॥ ૧૭ ॥ સાહિયઝવસગ્ગવટ્ટો—તુજ્ઞ
 ઇમો જીવ સત્તકસવટ્ટો । સત્થા વત્થાઈ વયં-પાયં પાલેઈ સવ્વોવિ

રહો. [૧૧] એવામાં છંદે પ્રશંસા કરી કે, જેમ જે રૂપવંત ગમે તેવા સખત પવનથી
 હીલ્લતો નથી, તેમ આ શ્રીદત્ત મુનિ દેવતાઓથી પણ પોતાના ધ્યાનથી ડગાવી શકાય તેમ
 નથી. (૧૨) તે વણીની અશ્રદ્ધા કરી એક દેવતા ત્યાં આવ્યો, તે રાક્ષસનું રૂપ કરીને
 તે મુનીને સખત ઉપસર્ગ કરવા લાગ્યો. [૧૩] બાદ સર્પ થઈને ચઢત તરૂની માફક
 તેનાં સર્વે અંગોમાં ડંશવા લાગ્યો, તેમજ હાથીનું રૂપ ધરીને તે, તે મુનીને સુંઢ વડે
 ઉછાળવા લાગ્યો. [૧૪] વળી તેણે તેની ચારે બાજુએ સખ જ્વાળાવાળી અગ્નિ સળગાવી,
 તથા સખત પવનવડે આકાશનાં તૂર માફક તેને ભમાવ્યો. (૧૫) બાદ ઉંટના ગળા
 પૂરતી ધૂળવડે તેને ચોમેરથી ઘાટયો; પછી વિષમ વિષવાળા વીંછીઓ તેનાપર મૂક્યા.
 [૧૬] હવે તે દેવતા અવધિજ્ઞાનથી તે મુનીનો અભિપ્રાય જોવા લાગ્યો, તો તે મહા
 સાહસવાન સાધુ તેના મનમાં આ રીતે ચિંતવતો હતો. (૧૭) હે જીવ ! સ્વાધીન
 ઉપસર્ગરૂપ અરિસો તારા સૈવની કસોટી છે, કેમકે સ્વસ્થ અવસ્થામાં તો પ્રાપ્તે સૌ કાષ-
 ત્ર ત 'પાળે છે, (પણ ઉપસર્ગમાં પાળે તેજ ખરો હિમ્મતવાન ગણાય.) [૧૮] હે જીવ !

॥ ૧૮ ॥ इतो अणंतगुणिया-सहिया वियणा तए परवसेण । रे जिय इह भवगहणे-न उण मुणो कोवि संजाओ ॥ १९ ॥

તા ધરિય ધીરિમગુણ-સ્વણં ઇમં વેયણં સહસુ સંમં । જેણ લહું
ભવજલહિં-તરિહં પાવિસિ સિવં જીવ ॥ ૨૦ ॥ સ્વામેસુ સયલજીવે-તુમં-
પિ તેસિં સ્વામેસુ રે જીવ । સન્વત્થ કુણસુ મિત્તિં-ઇમંમિ અમરે વિસેસેણ
॥ ૨૧ ॥ જો ય તુમં કઢિયભવકારાગારાઝ સ્વિચ્છ કિર અપ્પં । સો एस
સુરો તુહજિય-પરમસુહી પરમબંધૂ ય ॥ ૨૨ ॥ કિંતુ ઇમો ડવસમ્મો-જહ
મહ હરિસાય ભવહરત્તેણ । તહ ણંતભવનિવંધણ-મિમસ્સ ઇય દૂમ્મ મણંમિ
॥ ૨૩ ॥ ઇય સુહભાવણઘણસાર-વાસિયં મુણિમણં મુણેવિ સુરો । ગય
મિચ્છતો પયાડિય-નિયરૂવો નામિય ઇય ધુણઙ ॥ ૨૪ ॥

जयजयदधम्मधुरीण-रीणभवगहणओ मुणि सूधीर । धीरिमनिज्जि-

તે' પરવશ રહી આ સંસારરૂપ ગહન વનમાં આથી અનંતગુણી વેદના સહી છે, પણ તેથી કંઈ ગુણ થયો નથી. [૧૯]

માટે હે જીવ ! ધૈર્ય ધરીને ક્ષણભર આ વેદના સમ્યક્ રીતે સહન કર કે, જેથી જલદી સંસારસમુદ્ર તરીને મુક્તિ મેળવીશ. [૨૦] હે જીવ ! તું સધળા જીવોને ખમાવ, અને તું પણ તેમને ખમ, સર્વ ઉપર મૈત્રી કર, અને આ દેવ ઉપર તો વિશેષ કરી મૈત્રી કર. (૨૧) કેમકે હે જીવ ! જે ભવરૂપ કેદખાતામાંથી તને કહાડીને તેમાં પોતાને નાખે છે, તે દેવ તારો પરમ મિત્ર અને પરમ બંધુ છે. [૨૨] પરંતુ આ ઉપસર્ગ મને જેમ સંસારનો હરતાર હોવાથી હર્ષજનક છે, તેમ એને અનંત ભવનું કારણ થઈ પડશે, એ મારા મનમાં સાલે છે. (૨૩) આ રીતે શુભ ભાવનારૂપ ચંદનથી વાસેહું મુનીનું મન બાળીને દેવતા મિથ્યાત્વ છોડી પોતાનું રૂપ પ્રગટ કરી મુનીને નમીને આ રીતે તેની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો. [૨૪] દ્રઢ ધર્મમાં ધોરી, ભવરૂપ વનથી અળગા થએલા, ધીરજથી મેરૂને જીતનાર, ભવરૂપ સર્પને નસાવવા ગરૂડ સમાન ધીરજવાન મુનિ !

યમંદર-દરવિસદરનિયરવરગરુડ ॥ ૨૫ ॥ તસ્સ તુહ ચરણકમલં-કમલ-
સરં સારસબ્ધ અણુસરિમો । જસસ સયં દેવિંદો-વંદિવ્વ પસંસઈ ગુણોઈ
॥ ૨૬ ॥ ઇય થુણિઝ્ઞ મુણિંદં-સુરલોયં સુરવરો ગઓ અહવા । ગુણિ-
થુણનાઓ સગ્ગં-જંતિ જિયા કિમિહ અચ્છરિયં ॥ ૨૭ ॥ સિરિદત્તમુ-
ણિવરોવિહુ-પરિચાયં પાલિઝ્ઞ ચિરકાલં । અણસણ વિહિણા મરિંડં-
જાઓ અમરો મહાશુકો ॥ ૨૮ ॥ તો ચવિંડં સાણે પુરંમિ સિરિ તિ-
લયનયરસિદ્ધિસ્સ । દડયાઈ જસવર્ણે—ઉવરે પુત્તો સમુપ્પઓ ॥ ૨૯ ॥

સો અદ્દપમાસે જિણધમ્મં જણીઈ નિસુણમાળીણે । ગબ્બદુહં અ-
મરસુહં ચ-નિસામિંડં સંભરઈ જાઈ ॥ ૩૦ ॥ તો ભવવિરત્તચિત્તોં-અભિ-
ગ્ગહં લેઈ જહ મણે સમણે । દિક્કલ્લચ્ચિય ગહિયવ્વા-નિયમો પુણ ગેહવા-
સસ્સ ॥ ૩૧ ॥ કમસો જાઓ કયપપ્પમ નામઓ તરુણભાવ મણુપત્તો ।
ચડનાણિગુરુસમીત્તે-ગિણ્ઠિય દિક્કલ્લં ગઓ મુક્કલ્લં ॥ ૩૨ ॥

તમે જ્યવાન રહો. (૨૫) કમળવાળા તળાવને જેમ સારસો અનુસરે, તેમ તારાં ચ-
રણકમળને હું અનુસરું છું, તારા ગુણોને બંદીની માફક ખુદ છંદ્ર પ્રશંસે છે. (૨૬)
એમ મુનીંદ્રને સ્તવી દેવતા સ્વર્ગે ગયો, અથવા ગુણિજનોની સ્તવનાથી જીવો સ્વર્ગે જાય,
તેમાં શું આશ્ચર્ય છે ? [૨૭] શ્રીદત્ત મુનીશ્વર પણ ચિરંકાળ ચારિત્ર પાળી અણુસણ
કરી મરણ પામીને મહા શુકમાં દેવતા થયો. [૨૮] ત્યાંથી ચવીને સાંકેત નગરમાં
શ્રીતિલક નામના નગરશેઠની યશોમતી ભાર્યાની કૂખે પુત્રપણે ઉપ-ન્યો. (૨૯) તે આ-
ઠમા માસે જિનધર્મે સાંભળવા ગઈ, ત્યાં ગર્ભનાં દુઃખ અને દેવતાનાં સુખ સાંભળી જાતિ
રમરણ પામ્યો. [૩૦] ત્યારે સંસારથી વિરક્ત તેણે અભિગ્રહ લીધો કે, મારે અવસર
આવતા ગૃહવાસમાં નહિ રહેતાં દીક્ષાજ અહણુ કરવી. (૩૧) તે જન્મતાં તેનું પદ
એવું નામ પાડવામાં આવ્યું, તે જીવન પામી ચતુર્સાની ગુરૂ પાસે દીક્ષા લઈ મોક્ષે ગયો.
(૩૨) આ રીતે ખીલેલા કૂલવાળી મલ્લિકાના તખ્તના સરખું વિશદ [સ્વચ્છ] શ્રીદ-

શ્રીદત્તચેષ્ટિતમિતિ સ્ફુટફુલ્લમલ્લી—
 વલ્લીવિતાનવિશદં વિનિશમ્ય સમ્યક્ ।
 નિઃસંખ્યદુઃસ્વનિકરપ્રભવે ભવેસ્મિન્—
 નિત્યં વિરક્તમનસો ભવિનો ભવંતુ ॥ ૩૩ ॥

॥ ઇતિ શ્રીદત્તદ્રષ્ટાંતઃ ॥

ઇત્યુક્તઃ સમદશસુ ભેદેષુ સંસાર ઇતિ ચતુર્થો ભેદઃ—સંપ્રતિ વિષ-
 ય ઇતિ પંચમં ભેદં વ્યાખ્યાનયન્નાહ.

[મૂલં]

સ્વળમિત્તસુહે વિસણ-વિસોવમાણે સયાવિ મઝ્જતો,
 તેસુ ન કરેઈ ગિદ્ધિ-ભવખીરુ સુણિયત્તત્થો ॥ ૬૪ ॥

તત્તું ચરિત્ર ૩૪ી રીતે સાંભળાને અનેક દુઃખથી ભરેલા આ ભવમાં ભવજનોએ નિત્ય
 વિરક્ત રહેવું જોઈએ. [૩૩]

આ રીતે શ્રીદત્તનો દ્રષ્ટાંત છે.

એ રીતે સત્તર ભેદોમાં એથો ભેદ કહ્યો. હવે વિષયરૂપ પાંચમા ભેદને વર્ણવે છે.

મૂળનો અર્થ.

ક્ષણ માત્ર સુખદાઈ વિષયોને હમેશાં વિષ સમાન ગણીને
 ભવભીર, અને તત્ત્વાર્થને સમજનાર પુરૂષ વિષયોમાં ગૃહ્ણિ નહિ
 કરે. (૬૪)

(ટીકા.)

ક્ષણમાત્રં મુક્ત્યં ચેત્યસ્તે તથા તાન્ વિષયાન્ શબ્દાદીન્ વિષોપ-
માન્ કાલકૂટસામિખાન્ પરિણામદારુણાનિત્યર્થઃ--સદાપિ નૈકદૈવ
જાનાનોત્તરબુદ્ધ્યમાનો--યથા કિલ વિષં બુદ્ધ્યમાનં મધુરમાસ્વાદં દર્શ-
યતિ, પરિણામે તુ પ્રાણપ્રહાણાય સંપદ્યતે--એવમેતેપિ વિષયા વિરસાવ-
સાનાં ઇત્યવગચ્છન્ ભાવશ્રાવકસ્તેષુ ન કુર્યાત્ શુદ્ધિમત્યાસક્તિ--જિ-
નપાલિતવત્--ભવભીરુઃ સંસારવાસચકિતમનાઃ

કિમિતિ શુદ્ધિં ન કરોતિ ? યતો મુણિતતત્વાર્થો જિનવચનશ્રવ-
ણાદિજ્ઞાતતત્સારત્વ--સ્તથાહિ જિનવચનં,

શુંજંતા મહુરા વિવાગવિરસા કિંપાગતુલ્લા ઇમે—

કચ્છકંડુયણં વ દુક્લજ્જણયા દાવિતિ શુદ્ધિં મુદ્ધે ।

ટીકાનો અર્થ.

જેમનાથી ક્ષીણુ માત્ર સુખ થાય, તેવા શબ્દાદિક વિષયોને કાળકૂટ વિષ જેવાં
પરિણામે ભયંકર હમેશાં સમજતો થકો--અર્થાત્ વિષ ખાતાં થકાં મીઠું લાગે, પણ પ-
રિણામે પ્રાણનાશક થાય છે, તેમ આ વિષયો પણ છેડામાં વિરસ છે, એમ જાણતો થકો
જિન પાલિતની માફક સંસારથી બીને ભાવ શ્રાવક તેઓમાં અતિ આસક્તિ નહિ કરે.

શુદ્ધિ કેમ નહિ કરે, તે કહે છે. કારણ કે તે તત્વાર્થને જાણે છે, એટલે કે જિ-
નવચન સાંભળનાથી વિષયોનું અસારપણું સમજેલો છે.

બુવો જિનવચન આ પ્રમાણે છે:—

આ ભોગ વિલાસ ભોગવતાં મીઠા છે, પણ કિંપાકની માફક વિષાકે વિરસ છે,
શદર અને પુજલી માફક દુઃખજનક હોય સુખમાં શુદ્ધિ હાવળાવે છે. જ્યોરના વખતે

મજ્જણ્હે મયત્તિહય વ્વ નિયયં મિચ્છાભિસંધિપ્પયા ।

મુત્તા દિંતિ કુજોણિજમ્મગહણં મોગા મહાવેરિણો ॥

इत्यादि.

जिनपालितकथा पुनरेवं.

જીઈ વિસાલાણ સસિસરીઈ વિજિયવ્વવોમપાયાલા । જાયા સુન્ન-
સુમલિણા-સા ચંપા અત્થિ इत्थ पुरी ॥ १ ॥ सज्जणसुयमाकंदो-माकं-
दी नाम तत्थ सत्थाहो । जिणपालियाजिणरक्खिय-अभिहाणा नंदणा
तस्स ॥ २ ॥ ते कुसले णिक्कारस-वाराओ गंतु आगया जलहिं । वा-
रसमंपिहु वारं-चडिउं पोयंमि लोहेण ॥ ३ ॥ जा यंति जलहिमज्जे-
कितियमितंपि ताव सहसत्ति । भग्ग मभग्गाणं ताणं-पवहणं पणियपडि-
पुनं ॥ ४ ॥ फलहेहि तरिय जलहिं-ते लग्गा कहवि रयणदीवंमि । स-

દેખાતી મૃગનૃણાની માફક ખરેખર ધોખો ખવાડનારા છે, અને ભોગવ્યા થકા કુયોનિમાં જન્મ અપાવનાર હોવાથી મહા વૈરિ સમાત છે.

એ વગેરે જિનોપદેશ છે.

जिनपालितनी कथा आ प्रमाणे छे.

જે વિશાળ અને આબાદ નગરીમાં આકાશ, પાતાળને છતનારા ઉત્તમ જનો થયા, તે અંપા નામે ઇહાં એક નગરી હતી. [૧] ત્યાં સજ્જનરૂપ શુકોને આશ્રય આપવા માકંદ સમાન માકંદી નામે સાર્થવાહ હતો, તેના જિનપાલિત અને જિનરક્ષિત નામે એ છોકરા હતા. (૨) તે ક્ષેમ કુશળથી અગીયાર વાર દરિયા પાર જઈ આવ્યા, તેઓ લોકથી દૂરીને બારસી વેળાએ વહાણે ચડ્યા. (૩)

તેઓ દરિયામાં થોડુંક આગળ ગયા કે, એવિંતું તે અભાગિયાઓનું માત્ર ભરેલું વહાણ સાંગી પડ્યું. [૪] ત્યારે તે એ જણ પાટિયાથી દરિયો તરીને જેમ તેમ કરી

રસફલાઈં ઘુંજિતુ-તત્થ જીવંતિ દીણમણા ॥ ૫ ॥

તા રયણદીવદેવી-રૂદ્ધા સુદ્ધા નિર્ણવિ તે દોવિ । ઘણકસિણકલ-
કિરસ્વગ્ગ-વગ્ગપાળી તહિંણ ॥ ૬ ॥ ભણઈ ય અરે મણ સહ-ભોણ ઘું-
જહ ઇમંમિ પાસાણ । ઇહરા ઇમિણા અસિણા-લુણામિણે મઝલિકમલાઈં
॥ ૭ ॥ ભયકંપિરેહિ તેહિં વિ-તીણ વચણં તહિંતિ પઢિવચ્છં । તો દોવિ
જ્ઞતિ તે ઉક્કસવિત્તુ સા નેઈ નિયમવણે ॥ ૮ ॥ તાણ સરીરાઉ અસુહુ-
ગ્ગલે હરઈ દેહ આહારે । અમથરસાઈં ફલાઈં-ઘુંજઈ સહ તેહિ વરભોણ
॥ ૯ ॥ સા ભણઈ કયાવિ ઇમે-લવણે ગંતવ્વમિણિહ્ હરિવચણા । સહસુ-
દિઠણ સહ સુદિઠણ લવણાહિવેણ મણ ॥ ૧૦ ॥

તત્થય તિસત્તસુત્તો-તણકયવરમાઈ સોહિંજં જાવ । અહ મિત્થ ઇ-
મિ તાવય-તુન્નભોહિં ઇહેવ ઠાયવ્વં ॥ ૧૧ ॥ અહ હુજ્જ ઇત્થ અરઈ-તા
પુવ્વુતરિમપચ્છિમુજ્જાણે । રમહ કમે ણિક્કેકે પાઞસપમુહા રિઝં દો દો

સ્તન્દ્રીપમાં આવી ચડ્યા, ત્યાં રસવાળાં જણ આપ દિલ્લીગીર અને રહેવા લાગ્યા. [૫]
ત્યારે રૂદ્ધ અને ક્ષુદ્ર પ્રકૃતિવાળી સ્તન્દ્રીપની દેવી તે બંનેને જોઈને કાળી અડખડતી તરવાર
હાથે ધરી ત્યાં આવી. (૬) અને કહેવા લાગી કે, આ મહેલમાં રહી મારી સાથે
ભોગવિલાસ કરો, નહિ તો આ તલવારથી તમારાં માથાં ઉઘાડી દઈશ. [૭] ત્યારે ભયથી
કુચ્છીને તેમણે તેણીનું વચન કબૂલ રાખ્યું; ત્યારે તે બંનેને ઉપાડીને તેણી પોતાના
ઘરમાં લઈ ગઈ. [૮] પછી તેમના શરીરમાંથી અશુભ પુદ્ગલો હરીને તેમને આહાર
તથા મીઠા રસવાળાં ફળો દઈ તેમના સાથે ભોગવિલાસ કરવા લાગી. (૯) તેણીએ એક
વેળા તેમને કહ્યું કે, ઈંદ્રના હુકમથી એચિંતા ઉઠેલા સુરિયત નામે લવણાધિપતિ દેવની
સાથે મારે હમણાં લવણમાં જવું છે. [૧૦] ત્યાં એકવીસ વાર દરિયામાં પડેલો તુલું
કચરો શોધીને હું ત્યાં સુધી છતાં આવું, ત્યાં સુધી તમારે ઇલાજ રહેવું. [૧૧]
એગર જો ઇલાં કંટાળો થાય તો, પૂર્વ ઉત્તર, અને પશ્ચિમ બાજુના ઉદ્યાનમાં દરેકમાં
વરસાદ વિગેરે બે બે ઋતુ રમજો. (૧૨) પણ તમારે દક્ષિણ બાજુના ઉદ્યાનમાં કાંઈ

॥ ૧૨ ॥ નય દાહિણુજ્જાણે—ગંતવ્વં કહાવિ તત્થ જં વસદ્ । મસિ-
કસિણતણ્ણુ ધુયગો—તેવિહુ એવં તિ મન્નંતિ ॥ ૧૩ ॥ ઇય ધણિય ગયા
એસા—તિસુ ઉજ્જાણેસુ તેસુ રમમાણા । વિણિવારિયાવિ કુદ્દેણ—તે ગ-
યા દાહિણુજ્જાણે ॥ ૧૪ ॥ જા તસ્સંતો પવિસંતિ—કહાવિ દુગ્ગધંપસરપ-
રિખૂયા । તા સોઽ કલ્લણસદં—જંતિ પુરો તયણુસારેણ ॥ ૧૫ ॥

પેયવળમજ્ઝસંઠિય—સૂલાસ્થિતં નિયંતિ નર મેગં । કંદંતં વિલવંતં—
તહ બહેવે અઠ્ઠિયકરદે ॥ ૧૬ ॥ તો ધીયા સૂલાભિન્નપુરિસપાસંમિ ગંતુ
પુચ્છંતિ । કોસિ તુમં કેણ તુમં—ત મવત્થં પાવિઓ ભદ્ ॥ ૧૭ ॥
સ ધણદ્ કાયંદિપુરી—વણિઓ ભિન્નવહ્ણો ઇહં પત્તો । દેવીએ ગાહિઓ
હં—શુત્તા મોગા મણ સદ્ધિ ॥ ૧૮ ॥ અહ લહુસગ મવરાહં—સયરાહં ક-
પ્પિઝ્ઞ તીદ્ અહં । પવિસ્સતો સૂલાએ—એવં અન્નેવિ નરનિવહા ॥ ૧૯ ॥
ભય ઘણપવળપકપિર—તણુણો તરુણુ વ્વ તયણુ તે વિંતિ । એમેવ તીદ્ વ-
યમવિ—સંગહિયા ભદ્ ચિદ્દામો ॥ ૨૦ ॥

રીતે પણ જવું નહિ. કેમકે ત્યાં મેષ જેવો કાળો સર્પ વસે છે, ત્યારે તેમણે તે વાત
માન્ય રાખી. [૧૩] એમ કહીને તે ચાલતી થઈ. બાદ તેઓ ત્રણ ઉઘાનોમાં રમતા થકા
મનાઈ છતાં પણ કૈાતુકના લીધે દક્ષિણના ઉઘાનમાં ગયા. [૧૪] તેઓ જેવા તેની
અંદર પેદા કે, તેમને દુર્ગંધ આવવા માંડી, અને અંદર કાઠ કરણુ સ્વરે રડતો સંભળાયો.
તેથી તે અવાજને અતુસરી તે આગળ ગયા. [૧૫] ત્યાં તેમણે પ્રેત વનના વચ્ચે
શળાપર ચડાવેલો એક આકાંદવિલાપ કરતો માણસ તથા ઘણા હાડકાંના ઢગલા જોયા.
(૧૬) ત્યારે તેઓ ખી જઈને શળાપર ચડેલા માણસના પાસે જઈ પૂછવા લાગ્યા કે,
હે ભદ્ર ! તું કોણુ છે, અને તારા આવ્યા હાલ કોણુ કર્યા છે ? (૧૭) તે બોલ્યો કે, હું
કાકંદીપુરીનો વાણિયો છું. મારું વહાણ ભાંગતાં હું ઇહાં આવ્યો, એટલે દેવીએ મને
પકડ્યો, અને મારી સાથે તેણીએ ભોગ ભોગવ્યા. [૧૮] બાદ એક નાનકડા અપરાધને
મોટા કલ્પીને તેણીએ મને શળાપર ચડાવેલો છે, અને એ રીતે ખીજા માણસોના પણ

તા અમ્હં કિં હોહી-સો પુરિસો મળઇ કવણ નણ મુણઇ । કિંતુ
વિયકે અચિરા-નુમ્હવિ એમુ ચિય પહુ તિ ॥ ૨૧ ॥ તો માયેદીતણ-
હિં-દીળવયણોહિ પમણિયં મદ । જડકમવિ ઉવાયં મુણસિ-ઇત્થ તા કહમુ જે
પસિડં ॥ ૨૨ ॥ તો મળઇ નરો સૂલા-મિત્તો અભિન્નકરુણરસપસરો ।
મદા અત્થિ ઉવાઓ-અપચ્ચવાઓ ઇહં એમો ॥ ૨૩ ॥

તથાહિ.

ઇહ પુન્નવદિસારામે-અભિરામે વરતુરંગરૂપધરો । નિવસઇ પળયાણ
સુદિક્કમેલઓ સેલઓ જવલો ॥ ૨૪ ॥ સો અઢ્ઢમિચાઉદસિ-અમાવસાપુન્નિ-
મામુ સંયકાલં । કં તારયામિ કં પાલયામિ પમણેઇ ઉચ્ચસરં ॥ ૨૫ ॥
તારય વાલય અમ્હે-નાહ અણાહે કરેવિ સુપસાયં । एवं તુમે મણિજ્જહ-
સ તુમ્હ સત્થં તઓ કાહી ॥ ૨૬ ॥

હાલ થએલા છે. (૧૯) ત્યારે ભારે પચનથી કાંપતા ઝાડની માફક ભયથી કાંપતા થકા
તે બોલ્યા કે, હે ભદ્ર ! એજ રીતે તેણીએ અમને પણ પકડેલા છે. (૨૦) માટે અમારા
કેવા હાલ થશે ? ત્યારે તે બોલ્યો કે, તે વાત કોણુ જાણે, પણ હું ધારું છું કે, જલદીથી
તમે પણ એજ રીતે પહોંચશો. (૨૧) ત્યારે માંકંદીના તે બે પુત્રોએ દીન વચનથી
કહ્યું કે, હે ભદ્ર ! જો તું કંઈ ઉપાય જાણતો હોય, તો મહેરજાની કરી બતાવ. (૨૨)
ત્યારે શ્શીપર ચડી બેઠાયેલા છતાં કરુણવાણો તે માણસ બોલ્યો કે, હે ભદ્ર ! ઈહાં એક
ખરેખર ઉપાય છે. (૨૩) તે એ કે ઈહાં પૂર્વ જાણુના ઉદ્યાનમાં ઘોડાનું ૩૫ ધરનાર
સેલક નામે યક્ષ વસે છે, તે તેને નમનારાને સુખ સાથે મેળવે છે. [૨૪] તે હમેશાં
આઠમ યૌદ્ધ અમાસ પૂનમે ઉઝેથી એવું ખંખારે છે કે, “ કોને તારું ? કોને પાળું ? ”
[૨૫] આ વખતે તમારે બોલવું કે, હે નાથ ! અમો અનાથના ઉપર પસાય કરીને
અમને તાર, અને બચાવ—એટલે તે તમારું સ્વાસ્થ્ય કરશે. (૨૬) હું વિષયોના વિષથી
મુંઝાધને દબમૂઠ બન્યો, તેથી એ ઉપાય કરી શક્યો નથી, પણ તમારે એ જાણતમાં જરા

વિસયવિસમોદિણે-દઢમૂઢેણં ઇમં મણ ન કયં । તુઢ્ઢેહિ પુણ
પમાઓ નહુ ઇહ મણયંપિ કાયઞ્વો ॥ ૨૭ ॥ તં વયણં અઞ્ઞુવમમ્મ--
સમ્મ માગમ્મ તંમિ ઉજ્જાણે । ન્હાણ્વિ દોવિ કમલાઈં ગાહિય તે જંતિ
જક્કલગિહે ॥ ૨૮ ॥ પણયજણવિહિયરક્કલં-જક્કલં દક્કલં ઉવદ્ધુલ્લણે ।
પૂહત્તુ ભત્તિભૂપતમત્થયા પણિવંતિ તઓ ॥ ૨૯ ॥ એવં તાણ કુણંતાણ
નિયયસમયંમિ જંપણ્ જક્કલો । કં તારયામિ કં પાલયામિ તો વંતિ તે
દોવિ ॥ ૩૦ ॥

સામિય અણન્નસામન્નપુલ્લકારુન્ન અસરણસરન્ન । અમ્હેચ્ચિય ગય-
સરણે-તારયપાલય પસિય ઇણ્હિ ॥ ૩૧ ॥ જક્કલો જંપણ સંપણ-ઇમં ક-
રિસે અહં પરં તુઢ્ઢમ્ । આરુઢે મહ પુટ્ટીઈ સુટ્ટુ દટ્ટં જલહિમજ્જે
॥ ૩૨ ॥ આગંતુ જ્ઞાતિ સા સુદ્ધવંતરી ફલ્લસમલ્લકલ્લુણાહિં । સિંગારપહા-
ણાહિય-ગિરાહિ હરિહી મણં તુમ્હ ॥ ૩૩ ॥ જઈ કહવિ કુણહતીણ-
અણુરાયં જઈવિ નિયહ દિટ્ઠીણ । નિયપિટ્ઠીણ વિહુણેવિ-તયણુ દૂરં સ્વિ-
વેમિ તુમે ॥ ૩૪ ॥ અહતીઈ નાણુરચ્ચહ-હવેહ નય વિસયસુક્કલસાવિ-

પણુ પ્રમાદ ન કરવો. (૨૭) તે વચ્ચુન્ સ્વીકારીને તેઓ તે ઉદ્યાનમાં આવી સ્નાન કરી.
અને જલુ કમળો લાઇને યક્ષના મંદિરમાં આવ્યાં. [૨૮] આવીને નમતાને રાખનાર
અને ઉપદ્રવ ચૂરનાર, તે ચાલાક યક્ષને પૂછીને ભક્તિથી ભૂમિમાં મસ્તક લગાડી તેને નમવા
લાગ્યા. (૨૯) એમ કરતાં થકાં ચોક્કસ વખતપર યક્ષ તેમને કહેવા લાગ્યો કે, “ કોને તારૂં,
કોને પાળું ? ” ત્યારે તે બોલ્યા. [૩૦] હે સ્વામિન! તું બધા કરતાં વધુ કશ્ચાવાન
અને અશરણુનો શરણુ છે, તો અમે અશરણુ છીએ, તેમને હમણાં મહેરબાની કરી તાર,
અને પાળ. (૩૧) યક્ષ બોલ્યો ! હું તેમ કરીશ, પણ તમોને મારી પીઠપર ચડેલા જોઇને
દરિયામાં. [૩૨] તે ક્ષુદ્રવ્યંતરી ઝટ આવીને નરમગરમ અને શ્રંગાર ભરેલાં વચનોથી તમારું
મન હરશે. (૩૩) તે વખતે જો તમે તેના તરફ અનુરાગ લાવી તેને નજરથી પણ
બોલો, તો હું મારી પીઠથી પાડીને તમને દૂર નાખી કાઢશ. [૩૪] અને જો તેના

વસા । તો તુઠ્ઠે નૂળ કરેમિ—ભાયણં પીવરસિરીં ॥ ૩૫ ॥

તેવિહુ તહાતિ આળા—વિળણ્ણબ્બુવમમંતિ તત્ત્વયણં । તત્તો સેલગ-
જક્કો—વિઝ્ઞિવંડં તુરગવરૂવં ॥ ૩૬ ॥ તે દોવિ જાવ આરોવિઝ્ઞણ પિ-
દ્દિઠીં ચલ્લિઓ તાવ । સા વંતરી સઠાળે સમાગયા ન નિયડ તહિં તે
॥ ૩૭ ॥ તયણુ પડંજડ ઓહિં—તે પાસિયલવળજલહિમજ્ઞંમિ । કોવધ
રક્કલિરગતા—પત્તા ગયળેણ તપ્પાસે ॥ ૩૮ ॥ મળ્ણયરેરે દુઢ્ઠા—કહ ચ-
લિયા સેલળેણ મં મુત્તું । કિં અજ્ઞવિય અળજ્ઞા—મજ્ઞ સરૂવં ન વિ-
ત્તાયં ॥ ૩૯ ॥ તા ડજ્ઞિવિ લહુ ઇયં—જડ મહ સરણં સરેહ ન પુળો-
વિ । તો ડગ્ગલ્લગ્ગલ્લંડે ણિમિળા પાડેમિળે સીસે ॥ ૪૦ ॥

ઐવં ફરુસગિરાહિં—અચંતી સોમિહં ઇમે કહવિ । તો કલ્લણગ-
લ્લિમળીહિં—સિંગારગિરાહિં આઢત્તા ॥ ૪૧ ॥ ઇગંતહિયાવિ સુમતયાવિ સ-
રલાવિ નેહસારાવિ । હા કહ મહં અળાહ-નાહા હેલાહ મે ચત્તા ॥ ૪૨ ॥

સાથે નહિ રંગાઓ, અને વિષય સુખની અપેક્ષા રાખશે નહિ, તો હું તમને ભારે લક્ષ્મીના
ભાગ્યન કરીશ. (૩૫)

ભારે તેમણે તેનું વચન, આજ્ઞા અને વિનયથી તહત્ત કરી કબુલ રાખ્યું. ત્યારે
સેલક યક્ષ ઘોડાના રૂપે થઈ. [૩૬] તે બેને પીઠે ચઢવીને ચાલ્યો, એટલામાં તે વ્યં-
તરી પોતાનાં સ્થાને આવી બેવા લાગી, તો તે તેને નહિ દેખાયા. (૩૭) ભારે તેણી
અવધિથી બેવા લાગી, તો લવણુ સમુદ્રમાં તે તેને દેખાયા, તેથી કોપના બેરથી બળતી
થકી આકાશ માર્ગે તેમના પાસે આવી. [૩૮] તે બોલી કે, અરે દુઢ્ઠો ! મને છો-
ડીને સેલક સાથે કેમ ચાલ્યા ? અરે અનાયો ! હજી સુધી તમે માંડે સ્વરૂપ બાણ્યું નહિ
કે ? (૩૯) બે તમે સેલકને ઝટ છોડીને ફરીને મારાં શરણે નહિ આવો, તો આ ઉપાડી
તરવારથી તમારાં માથાં કાપી લઈશ. [૪૦] એમ કહોર વાણીથી તેમને શોભાવવા તે
અસમર્થ થઈ, ભારે કશ્સુની શ્રંગાર ભરેલી વાણીથી બોલવા મંડી. [૪૧] અરે !
હું તમારી એકંત હિતકર્તા, ભક્ત, સરલ, અને સ્નેહવાળી હતી, માટે હે નાથો ! તમે

તા પસિડં एस जणो—अइदुस्सह विरह ह्यवहंपलितो । नियसंगमस-
लिलेणं—सुनिव्वुओ किज्जउणुणोवि ॥ ४३ ॥ इय पभाणियावि जाहे ते
दिट्ठीइवि नियंति नहु पच्छा । ता ओहीए नायं—सुभिही जिणरक्खि-
ओ नूणं ॥ ४४ ॥ तो भणियं जिणरक्खिय—सयावि तं हिययवल्लहो
मज्झ । आलवणरमणपमुहंपि—सह तए भावओ आसि ॥ ४५ ॥

जिणपालिओ उ एसो—वेसो वि य मह सयावि अवियट्ठो ।
जइ देइ न पडिवयणं—मा देउ तुहं पुण न जुत्तं ॥ ४६ ॥ तुह विरहे
मम हिययं—निदय दलइ व्व फुट्ठइ व्व लहुं । ता जिणरक्खिय रक्ख-
सु—ओजीयं मज्झ वच्चंतं ॥ ४७ ॥ रणरणिर्मंजुमंजिर—किंकिणीसदजाणि-
यसवणसुहा । इय भणिरी तस्सुवरिं—वरिसेइ सुवन्नकुसुमाइं ॥ ४८ ॥
अह निविड वियडनियडी—कुडीइ तीए निएवि तं रूवं । ताई वयणाई
निसुणिय—मणहरणं भूसणरवंच ॥ ४९ ॥ पुव्वरमियाइं सुमरिय—अग्घा-

મને અનાથ કરીને કાં છોડી દીધી ? (૪૨) માટે મેહેરબાની કરી, આ વિરહાતુર જ-
નને તમારા સંગમરૂપ જળથી ફરી શાંતિ કરો. [૪૩] એમ કહ્યા થકાં પણ યાવત
તેઓ નજરથી પણ પાછળ નહિ જોવા લાગ્યા. ત્યારે તેણીએ અવધિથી જાણ્યું કે, જિન-
રક્ષિત નિશ્ચયે ડગશે. (૪૪) તેથી તે તેને કહેવા લાગી કે, હે જિનરક્ષિત ! તું હમેશાં
મારો હૈયાનો હાર હતો, તારી સાથે હું । ખરા લાવથી ખોલતી, રમતી. [૪૫] આ
જિનપાલિત તો મને હમેશાં અવિદગ્ધ વાણિયા જેવો જડ લાગતો હતો, તે મને ઉત્તર ન
આપે તો ભલે, પણ તારે તેમ કરવું ન થયે. (૪૬) તારા વિરહમાં માંડે હૈયું કટકા થઇને
જલદી ફૂટી જશે, માટે હે જિનરક્ષિત ! મારા નીકળી જતા જીવને રાખ. (૪૭) આ
રીતે રમઝમ કરતી ધુધરીઓના અવાજથી કાનને રાજી કરતી, તે એમ ખોલવાની સાથે
તેના માથાપર સોનાનાં ફૂલ વરસાવતી હતી. [૪૮] હવે ભારે કપટવાળી તે વ્યંતરીનું
તે રૂપ જોઇ, તે વચનો તથા ધરેણીની રમઝમ સાંભળી. [૪૯] પૂર્વની ક્રીડાઓ સં-
ભારી, તથા સુગંધી ગંધો સુંધીને જિનરક્ષિત શ્રીપર ચડેલા ખાણસે કહેલી સઘળી વસ્ત્ર

પૂજન સુરહિંગમહં । સંવં સૂલારોવિય-નરોવડં ચ પદ્મસિયં ॥ ૫૦ ॥

સયમેવ તદ્દુહાઈ-દિદ્દાઈ અગણિજૂળ જળમઈ । સેલગજસ્વ-
સ્ત સુભાસિયાઈ અવહીરિજનં ચ ॥ ૫૧ ॥ કુસુમસરભિલ્લસુમહલ્લભ-
લિલ્લહુસલ્લસલ્લિય સરીરો । જિણરક્ષિવંઓ નિરક્ષિવ-તયાભિશુહં પિમુહ-
શુકયમરો ॥ ૫૨ ॥ અહ તં વિસયામિસવિવસ-માણસં નાહ સેલગો જક્ષો ।
નિયાપિટ્ટીય વિહુણ-દીણ મળં તં, ચ નિવહંતં ॥ ૫૩ ॥ રે રે દાસ મઓ
સિત્તિ-પમાણિરીસા સુરે ધરેજળ । કોવાનલજલિયતપૂ-દૂરં પક્ષિવડ
ગયળંપિ ॥ ૫૪ ॥ તો નિવહંતં સંતં-પાવા હંદસ્વગદંદેણ । સંદાસંદિ
કાઠં-દ્વસદિસિ તં કુણઈ ભૂયવાલિ ॥ ૫૫ ॥

અહ સુવહુ કિલકિલંતી-દિદ્દા જિણપાલિયં વહુપયારં । ઉવસુગઈ
અચયંતી-સ્વોમેઝં જાઈ સદ્ધાણે ॥ ૫૬ ॥ જિણપાલિઓ સ્વળેણં સેલગ-
જક્ષેણ પાવિઓ ચંપં । અમ્માપિજળ મિલિઓ-તં સવં કહઈ વુત્તં
॥ ૫૭ ॥ તે અંસુપુન્નનયણા-કુળંતિ જિણરક્ષિવસ્સ મયકિચ્ચં । કહ-

તને વીસરી ગયો. (૫૦) વળી પોતે આંખે જોયેલા, તેના દુઃખોની તે અપૂર્ણ મતિ-
વાળાએ ગણના નહિ કરી, તથા સેલક યક્ષના સુભાષિતોની પણ અવધીરણા કરી. (૫૧)
બાદ કંદર્પરૂપ ભીલના મોઝા ભાલાથી વીંધાયો થકો તે કમનશીય જિનરક્ષિત તે વ્યંતરી
તરફ જોવા લાગ્યો. [૫૨] ત્યારે તેને વિષયમાં શુદ્ધ મનવાળો જાણીને સેલકે તેને પોતાની
પીઠપરથી નીચે પાડ્યો. ત્યારે તે પડતા દીનને પગમાં પકડીને “ રે દાસ હવે મર્યોજ છે ”
(૫૩) એમ બોલતી, તે વ્યંતરી ક્રોધથી જળતી થકી ઉંચે આકાશમાં ફેંકતી હતી. (૫૪)
ત્યાંથી તે પડ્યો કે, તે પાપણીએ ઉંચી તરવારથી તેના ખડેખડ કરી, તેની દશ દિશા
ભૂતભણિ કરી. (૫૫) હવે તે હર્ષ પામી બહુ કિલકિલ કરીને જિનપાલિતને અનેક
પ્રકારે ઉપસર્ગ કરવા લાગી, પણ તેને ક્ષોભ પમાડી શકી નહિ, એટલે સ્વસ્થાને જતી
રહી. [૫૬] બાદ થોડા વર્ષતમાંજ જિનપાલિતને તે યક્ષ અંપાપુરીએ પહોંચાડ્યો. તે
માઆપને મળ્યો, અને તે સર્વ વ્રતાંત તેણે કહી સંભળાવ્યો. [૫૭] ત્યારે તેઓ આંખે

ચાવિ સુગુરુપાસે—ગિળહ જિણપાલિઓ દિકસં ॥ ૫૮ ॥ ઇકારસઅંગ-
ધરો—ચિરકાલં પાલિજ્ઞ નવ્વજ્ઞં । દો સાગરોવમાજ—જાઓ અમરો
પઠમકપ્પે ॥ ૫૯ ॥ તત્તો ચવિય વિદેહે—વિસણ ચડિજ્ઞ ગિળિહં ચ વયં ।
સો મરમપયં ગમિહી—એસો પુણ ઉવણઓ ઇત્થ ॥ ૬૦ ॥

જહ રયણદીવદેવી—વિસણસું અવિરઈ તહા પાવા । જહ લાહત્થી
વણિણો—સુહેસિણો પાણિણો, તહય ॥ ૬૧ ॥ જહ ખીણિં તેહિં—દિદ્ધો
આઘાયમંડલે પુરિસો । તહ ભવદુહસયખીયા—નિયંતિ કહકહવિ ધમ્મકહિં
॥ ૬૨ ॥ જહ તેથ તેસિ કહિયા—દારુણદુક્કલાણ કારણં દેવી । તત્તો પુ-
ણ નિત્થારો—સેલગજવલાહ મગ્ગત્તો ॥ ૬૩ ॥ દિદ્ધો વિરહસહાએ—તહ ધ-
મ્મકહી કહેઈ ખવિયાણ । સયદુહહેજ ખૂયા—વિસયાવિરહિત્તિ જીવાણ ॥ ૬૪ ॥
દુહિયજિયાણહિ ચરણં—સેલગપુટ્ટાધિરોહણસમાણં । નીરજિહિવ્વ ખવોહો—
સિવગમણં સગિહગમણં ચ ॥ ૬૫ ॥ જહ દેવીકામોહા—સેલગપુટ્ટા તુઓ

આંસુઓ લાવી નિમ્નરક્ષિતના મૃતકાર્ય કરવા લાગ્યા. બાદ એક વખતે જિનપાલે સુચર
પાસે દિક્ષા લીધી [૫૮] તે અગ્યાર અંગ લાણી ચિરકાળ પ્રવ્રજ્યા પાળી એ સામરોવમાજના
આલિપે પહેલા દેવલોકમાં દેવતા મળે. [૫૯] ત્યાંથી ચળીને વિદેહમાં ઉપજી વિષયનો
ત્યાગ કરી વ્રત લઈ તે મોક્ષે જશે. હવે આ સ્થળે એ વાતનો ઉખનય છે. (૬૦)
રત્નકીર્તીની દેવી માફક છતાં પાપત્રય વિષયાવિરતિ જાણુથી. લાભાર્થી વાણિયાઓ માફક
જાણુથી પ્રાણિઓ જાણુથી. (૬૧) તેઓએ ભ્રમિત થઈને વધસ્થાનમાં જેમ પુરૂષ જોયો,
તેમ છતાં સેંકડો લાવ દુઃખથી બીધેલાં પ્રાણિઓ મહા મહેનતે ધર્મકથિક પુરૂષને મેળવી
છે. [૬૨] તે શરીર પર ચડેલા પુરૂષ જેમ તે દારણ દુઃખોની કારણ દેવી જાણુવી,
અને સેલક ચડેથી તે દુઃખોનો નિસ્તાર જાણુવો, તેમ છતાં વિરતિ સ્વભાવવાળો ધર્મકથિક
પુરૂષ લવ્ય જીવોને કહે છે કે, વિષયાવિરતિ સેંકડો દુઃખની હેતુભૂત છે, અને દુઃખિત
જીવોને આરિત્ર તે સેલકના પુરૂષ ચડવા સમાન છે; દરિયાની માફક સંસાર છે, અને મુક્તિએ
જવું, તે પોતાના ધરે પહોંચવા સમાન છે. (૬૩-૬૪-૬૫) જેમ દેવીના વ્યામોહથી જિન-

ગઓ નિહણં । વિસયવિમોહાઝ તહા-ભવન્નવે પડઈ ચરણચુઓ ॥ ૬૬ ॥
જહ દેવીઈ અસુદ્ધો-નિયઠાણં વરસુહં ચ સંપત્તો । તહ વિસયઈ અસુદ્ધો-
સુદ્ધો જીવો લહઈ મુક્તવં ॥ ૬૭ ॥

एवं विमुच्यन् विषयेषु गृद्धि—
स्थानं सुखानां जिनपालितोभूत् ।
तत्तेषु त्रिप्रतिबंधमंगी—
मंगीकृथा मा जलसे कदाचित् ॥ ६८ ॥

॥ इति जिनपास्तिकथा ॥

(છ)

इत्युक्तः सप्तदशसु भेदेषु विषय इति पंचमो भेदः—सांप्रतमारंभ
इति षष्ठं भेदं व्याख्यानयन्नाह.

રક્ષિત મેલકની પુઠથી પડી જઈને મરણ પામ્યો, તેમ વિષયના મેલથી જીવ ચારિત્ર બ્રહ્મ
અધને સંસાર સમુદ્રમાં પડે છે. [૬૬] જેમ દેવીથી શ્લેષ નહિ પામેલા જિનપાલિત
ધરે પહેાંચ્યો, અને ઉત્તમ સુખ પામ્યો, તેમ વિષયોથી નહિ પામ્યો શુદ્ધ જીવ મોક્ષ
પામે છે. (૬૭) આ રીતે વિષયોમાં ગૃહિ છોડીને જિનપાલિત સુખોતું સ્થાન થયો,
માટે હે ભ્રાતૃ ! તમે કોઈ વેળા પણ તે વિષયોમાં તિવ્ર પ્રતિબંધ કરશો માં. (૬૮)

એ રીતે જિનપાલિતની કથા છે.

એ રીતે સત્તર ભેદોમાં વિષયરૂપ પાંચમો ભેદ કહ્યો, હવે આરંભરૂપ છઠ્ઠો ભેદ
વર્ણવે છે :—

॥ મૂલં. ॥

વજ્રહ તિવ્વારંભં-કુણહ અકામો અનિવ્વહંતો ૩ ।

થુણહ નિરારંભજનં-દયાલુઓ સન્વજીવેસુ ॥ ૬૫ ॥

(ટીકા.)

વર્જયતિ ન કરોતિતીવ્વારંભં ભૂતપ્રાણિપીડાકારણં વ્યવસાયં, સ્વ-
સ્કર્માદિ કરોતિ ચેદકામોમંદાદરસ્તંવિનાઽનિર્વહન્-સ્વયંભૂદત્તવત્, તુ
શબ્દો વિશેષણાર્થઃ--કિં વિશિનાદિ, સંસ્તકો મુરુલાઘવાલોચનપૂર્વકં
ન નિર્દેશસદૃશ્યેતિ ભાવઃ

તથા સ્તૌતિ પ્રશંસતિ નિરારંભજનં સાધુલોકમેવં--

ધન્ના હુ મહાસુણિણો--મણસાવિ કરંતિ જ્ઞે ન પરપીડં,

મૂળનો અર્થ.

તીવ્વારંભ વજ્રે, નિર્વાહ નહિ થતાં કદાચ કંઈ કરવું પડે
તો, અણુધમ્માથી કરે, છતાં નિરારંભી જનને વખાણે, અને સર્વે
જીવોમાં દયાળુ રહે. [૬૫]

ટીકાનો અર્થ.

તીવ્વારંભ એટલે સ્થાવર જંગમ જીવોને પીડાતું કારણ વ્યવસાય તેને વર્જે, અર્થાત્
તે ન કરે, જો તે વિના નહિ ચાલતાં પરકર્માદિક કરવાં પડે તો, તે અકામપણે એટલે
મંદ ઇચ્છાથી કરે, સ્વયંભૂદત્તની માફક. તુ શબ્દ વિશેષણાર્થે છે, થું વિશેષ બતાવે છે તે
દહે છે--અનિર્વાહે ગુરૂ લાઘવ વિચારીને પ્રવર્તે, પણ નિર્દેશસપણે પ્રવર્તે.

વળી નિરારંભ જન એટલે સાધુ જનને પ્રશંસે--તે આ રીતે કે--

આરંભપાવવિરયા-મુંજંતિ તિકોઢિપરિસુદં,
તથા દયાલુકઃ કૃપાવાન્ સર્વજીવેષુ સમસ્તપ્રાણિષુ
એગસસ કણ નિયજીવિયસસ બહુયાઝ જીવકોઢીઓ,
દુક્ષ્વે ઠવંતિ જે કેઈ-તાણ કિં સાસયં જીયં.

इत्यादि भावयून् श्रावक इति.

स्वयंभूदत्तकथा पुनरेवं.

जलहिजलनेहपुत्रे—सुमेरुदंडं लोइकेतिले । जंबुदीवे जीवे-इव-
त्थि कंचणपुरं नयरं ॥ १ ॥ तत्थासि वासिओ जिणमएण सिद्धी
सयंभुदत्तु त्ति । पायं परिवज्जियपउर-तिव्वआरंभसरंभो ॥ २ ॥ उल्ल-
सिरनिरंतरअंतरायवसओ न तस्स संपडइ । आजीवियाणि निरवज्ज-
अण्णसावज्जवितीए ॥ ३ ॥ ततो अनिव्वहेतो—आरंभइ जाव करिस-

ધન્ય છે તે મહા મુનિઓને કે, જેઓ મનથી પણ પર પીડા કરતા નથી, અને
આરંભ તથા પાપથી દૂર રહી ત્રિકોટિ પરિશુદ્ધ આહાર ખાય છે.

વળી સમસ્ત પ્રાણિઓમાં ઘ્યાણ એટલે કૃપાવાન હોય, ને એવું વિચારે છે કે,
પોતાના એક જીવના માટે કોડો જીવોને જેઓ દુઃખમાં સ્થાપે છે, તેમનું જીવંતું શું શા-
સ્ત રહેનાર છે ?

स्वयंभूदत्तनी कथा आ रीते છે.

સ્નેહપૂર્ણ દંડધારી કાંતિવાળા જીવની માફક દરિયાના પાણીરૂપ સ્નેહથી ભરેલા,
મેરૂ પર્વતરૂપ દંડ ધરનાર, અને ન્યોતિરૂપ કાંતિવાળા જંબુદ્વીપમાં કંચન નામે નગર
હતું. [૧] ત્યાં જિનમતથી વાસિત સ્વયંભૂદત્ત નામે શેઠ હતો, તે પ્રાચે મહા આરંભના
કામોથી દૂર રહેતો. (૨) તેને ગાઢ અંતરાયના બેરથી નિરવધ અથવા અદ્ય સાવધ
ધંધાથી આજીવિકા બેટલું પણ નહિ મળતું. [૩] ત્યારે નિર્વાહ નહિ ચાલતાં, તેણે

ળં एसो । क्ररगहदोसेणं—ता जाया तत्थ णाबुद्धी ॥ ४ ॥ तीए व-
सेण अविरल—रलरोलाउलिय इब्भसंदोहं । जणियजणदुक्खलक्खं—दुब्भिक्खं
निवडियं घोरं ॥ ५ ॥ तत्थय सयंमुदत्तो—तयणु अकामो अनिव्वहंतो
य । वसहाण वाहणेणं—आरंभइ जीवणोवायं ॥ ६ ॥

તેણવિ દુબ્ધિક્ખવસી—જાવ ન નિવ્વહइ તાવ કેણાવિ । મહ્યા
સત્થેણ સમં—ચલિઓ દેસંતરામિમુહં ॥ ૭ ॥ દૂરપહ મુહકંતે—સત્થે
આનાસિણ અરન્નેમિ । તો મુક્કપક્કહક્કા—ચિલાયધાટી સમાવડિયા
॥ ૮ ॥ તો મલ્લસિલ્લવાવલ્લ—પમુહણ્ણહરણકરા સમરધીરા । સત્થસુહડા-
વિ તીણ-સદ્ધિ જુઝ્ઞમિ સંલગ્ગા ॥ ૯ ॥ સ્વંડિય પયંડ મુહંડ—વિહડિય-
રણરહસનાસિરનરોહં । ઉપ્પિચ્છસત્થનાહં—દારુણ માઓહણં જાયં ॥ ૧૦ ॥
પવલવલેણ સ્વેણણં—તેણં સુમંહલ્લભિલ્લનિવહેણ । કાલિકાલેણ વ ધમ્મો—
સત્થો ગલહત્થિઓ સયલો ॥ ૧૧ ॥

ખેડતો ધધો શર કર્યો, પણ તેના વાંકા અહ હોવાથી, ત્યાં દુકાળ પડ્યો. [૪] દુકા-
ળના કારણે ધણી શેડ શાકુકાર રોળાયા, અને લોકોને લાખો દુઃખ આવી પડ્યાં, એમ
ભયંકર દુર્ભિક્ષ ફેલાયું. (૫) ત્યારે ત્યાં સ્વયંભૂદતે પોતાનો નિર્વાહ થવો મુશ્કેલ બ-
નીને ધન્ય વિના પણ બળદો વડે ભાડાંબત્તાં કરીને જીવવાનો ઉપાય શર કર્યો. (૬)
દુર્ભિક્ષના કારણે તેથી પણ તેનો નિર્વાહ નહિ ચાલ્યો. ત્યારે કોઇક મોટા સાથ સાથે તે
દેશાંતર જવા નીકળ્યો. (૭) હવે ધણી માર્ગ પસાર કરી, તે સાથે એક અટવીમાં
પડાવ નાંખ્યો, તેવામાં ત્યાં ભારે હોદ્કારો કરતા બીચોની ઘાડ આવી પડી. [૮] ત્યારે
સાથેના સુભટો પણ ભાર્વા, પથ્થર, બાવળ વગેરે હથિયારો હાથમાં લઇ, તેના સાથે યુદ્ધ
કરવા તૈયાર થયા. (૯) ત્યાં કઇક પ્રચંડ સુભટો ધવાયા, લડાઇના ગભરાટથી કઇક
લોકો નાશી છુટયા, અને સાથેનો નાથ ડોળા તાણી જોતો રહ્યો, એવું ભયંકર યુદ્ધ થયું.
[૧૦] તે પ્રબળ બળવાળા બીચોનાં મોટાં ટોળાંએ ક્ષણવારમાં કળિકાળજેમ ધર્મને
પકડે, તેમ આખો સાથ પકડી પાડ્યો. (૧૧) તે ભૂલસેના સારથીત વરુ, તથા રૂપ-

વિષ્ણુ સાર મર્ત્ય—સુરુવરામાજણ મણુસે ચ । વંદિગ્મેહણ ચ ત-
ઓ-ચિલાયસેના ગયા પલ્લિ ॥ ૧૨ ॥ સોવિદુ સયંમુદત્તો—ગયંસવ્વ-
સ્સો પલાયમાણો ચ । ધણવંતુ ત્તિ વિચિંતિય—ગહિઓ મિલ્લેહિં દુદ્દે-
હિં ॥ ૧૩ ॥ નિદ્દયકસવ્વાયનિવાય—વંધનાઈહિં તાહિઓત્રિ દદં । સો-
ચ્છઈ જાવ ન-કિંચિ-દેયદ્ધવં તઓ તેહિં ॥ ૧૪ ॥ પડિણપુત્તોવાઈય-
ચિલાયકીરંત તપ્પણ વિહીણ । ચામુંડાણ પુરઓ-ઉવંહારૂત્થં સં ઉવળી-
ઓ ॥ ૧૫ ॥ રે રે વણિયા જડૂ જીવિયવ્વ મહિલસસિ તા વહું દવિ-
ણં । અજ્જવિ મન્નસુ અમ્હં—કાલમુહં જાસિ કિ મકાલે ? ॥ ૧૬ ॥

एवं ते जंपंता-सयंमुदत्तं न जाव स्वग्गेण । निहणंति ताव सह-
सा-समुद्वीओ बहलहलबोलो ॥ १७ ॥ भो चयह चयह एयं-वरागं
मणुसरह वेरिवार मिणं । थीबालवुट्टविद्धंस-कारिणं मा विरावेह ॥ १८ ॥
एसा हम्मइ पल्ली-डज्झंति इमाइं सयलगेहाइं । इय उल्लावं सोउं-स-
यंमुदत्तं विमुचुण ॥ १९ ॥ पवणजइणा जवेणं-सुमारियचिरवइरिसुहइसं-

વત સ્ત્રીઓ અને માણસોને કેદ પકડીને પોતાની પલ્લિ તરફ જવા લાગી. [૧૨] તે
સ્વયંબુદ્ધત પણુ લૂંટાયો, અને નાસવા મંડ્યો, એટલે તેને ધનવાળો બાણીને તે દુષ્ટ બીલોએ
પકડ્યો. [૧૩] તેને તેઓએ બાંધીને સખત તાગણું માર્યું, તોપણુ તેણે કંઈ પણુ
આપવા હા પાડી નહિ. ત્યારે તેઓ દરરોજ માનતા પૂરી થતાં, જેનું તપ્પણુ કરતા, એવી
ચામુંડાની આગળ તેને ઉપહારના અર્થે લાઇ આવ્યા. (૧૪-૧૫) પછી તેઓ તેને ક-
હેવા લાગ્યા કે, અરે વાણિયા ! જે તું જીવવા ઇચ્છતો હોય, તો હણુ પણુ અમાને બહુ
દ્રવ્ય આપવાની કશુલાત આપ—શા માટે અકાળે કાર્ણના મુખમાં પડે છે ? [૧૬] તે
બીલો એમ બોલતા થકા સ્વયંબુદ્ધતને ખડ્ગથી મારવા તૈયાર થતા હતા, તેવામાં ત્યાં આ-
ચિંતો ભારે કાલાહલ થયો કે, અરે ! આ શંકને મૂકો, અને આ દુસ્ખનોનાં ટાંળાં તરફ
ધસો કે, જે આપણાં સ્ત્રી, બાળ, વૃદ્ધને નાશ કરીતર છે, માટે તેને જતો ખેલો માં.
[૧૭-૧૮] જુઓ આ પલ્લિ તોડાય છે, અને આ સંધ્યાનાં મેશ બાળવામાં આવે છે.

પાયા । ચામુંદા, મવળાઓ--તે મિલ્લા ક્ષતિ નીહરિયા ॥ ૨૦ ॥ જા-
ઓ અઝ્જેવ અઠ્ઠ--અઝ્જેવવ સયલસંપયં પત્તો । ઇય ચિંતંતો તુરિયં-સ-
યંશુદત્તો અવકંતો ॥ ૨૧ ॥

• મીસળચિલામયતરલિઓ ય ગિરિકુહરમજ્જમજ્જેણ । વહલતરુવલિ-
પહલાહલેણ અપહેણ વચ્ચંતો ॥ ૨૨ ॥ કસિણમુયમેણ ઢક્કો-હપ્પજ્ઞા વે-
યણા મહાધોરા । પરિચિતિયં ચ તેણં-ઇત્તોહે નણુ વિણસ્સામિ ॥ ૨૩ ॥
જઇ ક્રહાવિ ચિલાઈ--પરિમુક્કો તા ક્કયંતતુલ્લેણ । ઢસિમો મુયંમેણ
અણિજ્જં અહહ દિવ્વં ॥ ૨૪ ॥ અહવા જમ્મો મરંણેણ-જુવ્વણં સહ
જરાઈ. સયરાઈ । સંજોગો ય વિઓમેણ-જાયર્પ, કિમિહ સોમેણં ? ॥ ૨૫ ॥
ઇય ચિંતંતો જા, કિંચિ-સણિયં સણિયં સઅગ્ગઓ જાઈ । તા તિલયત-
રુસસ અહે--ચારણસમણં નિપચ્છેઈ ॥ ૨૬ ॥

આ રીતનો ધોંધાટ સાંભળીને સ્વયંભૂદત્તને છોડી લાંબા વખતના વૈરિ મુકામે આવી પડ્યા
ધારીને પવનના સપાટાની માફક ચામુંડાના ભવનથી તે બીસો જલદી બાહર નીકળ્યા.
[૧૯-૨૦] ત્યારે સ્વયંભૂદત્ત વિચારવા લાગ્યો કે, હું આજે નવો જન્મ્યો, અને અજ્ઞેય
સમ્રાજી સમૃદ્ધ પામ્યો, એમ ચિંતવતે તે જલદી ત્યાંથી રવાને થયો. (૨૧) તે ભય-
કર બીલોના ભયથી ધ્રુજતો થકો પર્વતની ખીણના વચ્ચેથી ઘણાં ઝાડ અને વેળાઓથી
છવાયલા જંગલ રસ્તે ચાલ્યો, એટલે કાળા સર્પવડે દંશાયો, તેથી તેને મહાધોર વેદના થવા
લાગી, ત્યારે તે વિચારવા લાગ્યો કે, હવે તો મારો નાશજ થવાનો જણાય છે. (૨૨-૨૩)
કેમકે જેમ તેમ કરીને હું બીલોથી મૂકાયો તો, આ કૃતાંત સમાન સર્પે મને ઝસ્યો, માટે
દૈવ અલંકારીય છે. [૨૪] અથવા જન્મ મરણ સાથે જોડાયેલું છે, યૌવન જરા
સાથે સદા જોડાયેલું છે, અને સયોગ વિયોગની સાથે જોડાયેલો ઉત્પન્ન થાય છે, માટે
એ બાબત શોક કરવો નકામો છે. [૨૫] એમ ચિંતવતો થકો ધીમે ધીમે કંઈક આ-
ગળા ચાલ્યો કે, તેને તિલકતરની નીચે એક ચારણ મુનિ જોવામાં આવ્યો. [૨૬]

વિસમશ્રુયંગમવિસત્રિહુરિયસ્સ સરણં તુમં મમ મુણિંદ । ઇય મ્મણિ-
 રો મુણિપુરુષો-વિચેયણો ઘ્વતિ સો પહિઓ ॥ ૨૭ ॥ મુણિવિહિયગરુ-
 લઅજ્ઞયણ-સરણવસ જાય આસણપકંપો । મુણિણો વરદાણપરો-ગરુલ-
 વર્ડે તિથ સંપત્તો ॥ ૨૮ ॥ તો તિમિરંપિ વ દિવસયર-કિરણહણિયં
 તયં મંહાહિવિસં । નદ્દઠં સુતવિબુધુ વ્વ-ઉદ્ધિઓ સોવિ પહુદેહો
 ॥ ૨૯ ॥ અહ અજ્ઞયણ સમતીડ-ગરુલનાહો પયંપણ હિદ્ધો । મુણિપ-
 વર વરેસુ વરં-આહ ઇમો ધમ્મલાહો તે ॥ ૩૦ ॥ તં દદ્ધુ મુણિ મળી-
 હં નમિય સઠાણં ગઓ ગરુલનાહો । તુઠ્ઠો સમંશ્રુદત્તોવિ-તં મુણિ પહં ઇમં
 મળઈ ॥ ૩૧ ॥

મયવં મમંતમીસથ-સાવયકુલસંકુઢાઈ અઢવીણ । ગુરુપુત્રેણ તુણં-
 તુહ જોગો મહ ઇહં જાઓ ॥ ૩૨ ॥ જઈ મુણિવરિંદ ન તુમં-ઈહ હુંતો
 પુરિયગરુયકારુઓ । અદ્ધુદ્ધુદ્ધવિસહર-વિસવિવસો તો મરંતો હં ॥ ૩૩ ॥

“ હે મુનીન્દ્ર ! ત્રિપદ સર્પના વિપથી હું પીડાયેલો છું, તેને તુંજ શરણુ છે, ” એમ બો-
 લતો થકો તે તે મુનિની આગળ અચેતન થઈને ધબ દેતો પડ્યો. [૨૭] તેવામાં તે
 મુનિ ગરૂડાધ્યયન સંભારતા હતા, તેના ભેરથી ગરૂડકુમારનું આસન કંપાયમાન થતાં, તે
 તે મુનિને વરદાન આપવા ત્યાં આવી પહોંચ્યો. [૨૮] ત્યારે સૂર્ય ઉગ્યાથી નેમ અ-
 ધાઈ નાશે, તેમ તે મહા સર્પનું વિષ ઉતરી ગયું, અને તે સ્વયંભૂદત્ત સૂઝને નાચ્યો હોય,
 તેમ તંદુરસ્ત શરીરે ઉડી ઉભો થયો. (૨૯)

હવે અધ્યયન સમાપ્ત થતાં ગરૂડકુમાર હર્ષિત થઈ કહેવા લાગ્યો કે, હે મુનીશ્વર !
 વર માગ—ત્યારે તે મુનિ બોલ્યો કે, તને ધર્મ લાભ આપ્યો. [૩૦] ત્યારે તે મુનિને
 નિરીહ નાણીને ગરૂડકુમાર સ્વરથાને ગયો. હવે સ્વયંભૂદત્ત પણ તુષ્ટ થઈને તે મુનિ પ્રત્યે
 આ રીતે કહેવા લાગ્યો. [૩૧] હે ભગવન્ ! ભમતાં ભયંકર જનવરોથી ભરપૂર
 અટવીમાં ઇલાં મહા પુણ્યે કરીનેજ મને તારો યોગ ગ્રયો. [૩૨] હે મુનીશ્વર ! જો મહા
 કરૂણાવાન ઇલાં નહિ હોત, તો અતિ દુષ્ટ સર્પના વિપથી હું મરણુ પામત. [૩૩] માટે

તા મહ પસિઝ્ઞ મુણિદ-ચંદ સ્વયરિંદવિંદનયચરણ । આરંભદંભસંરંભ-
વજ્જિયં દેસુ પવ્વઙ્ગ ॥ ૩૪ ॥ તો સમયમભિયવિહિના-ગુરુપ્પ પવ્વાવિ-
ઓ ઇમો સુરં । પાલિય વયં સુહમ્મં-પત્તો ગમિહી સિવં કમસો ॥ ૩૫ ॥

કૃપાલોર્જીવાનાં તતિષુ હૃદયાલોર્જિનમતે—
સ્વયંભૂદત્તસ્ય પ્રકટમિતિવુદ્ધવા સુચરિતં ।
નિરારંભે ભાવે કુરત મનસો વૃત્તિમતુલાં—
સદા તીન્નારંભાન પરિહરત હે શ્રાવકજનાઃ ॥ ૩૬ ॥

इति स्वयंभूदत्तकथा.

(છ)

इत्युक्तः सप्तदशसु भेदेष्वारंभ इति षष्ठो भेदः—संप्रति गेह इति
सप्तमं भेदं व्याचिख्यासु राह,—

વિદ્યાધરોએ નમેલા હે મુનીન્દ્રચંદ્ર ! મારાપર પ્રસાદ કરી મને આરંભ અને દંભથી રહિત
એવી પ્રવ્રત્ત્યા આપો. (૩૪) ત્યારે શાસ્ત્રાક્રમવિધિથી ગુરુએ તેને દિક્ષા આપી. બાદ
તે ચિરંકાળ વ્રત પાળી સૌધર્મ દેવલોકે ઉપનો, અને અનુક્રમે મોક્ષે પહોંચ્યો. [૩૫]
આ રીતે જીવોમાં કૃપાળુ અને જિનમતમાં કુશળ સ્વયંભૂદત્તનું ચરિત્ર બાળ્યીને હે શ્રાવક
જનો ! તમે નિરારંભ ભાવમાં સજાજીત મન રાખો, અને હમેશાં તીન્નારંભનો પરિહાર કરો.

એ રીતે સ્વયંભૂદત્તની કથા છે.

એ રીતે સત્તર ભેદોમાં અરંભરૂપ છઠ્ઠો ભેદ કહ્યો. હવે ગેહરૂપ સાતમો ભેદ,
વર્ણવે છે :—

(મૂલં)

ગિહવાસં પાસં પિ વ—મન્નંતો વસઈ દુક્ખિઓં તંમિ,
ચારિત્તમોહણિજ્જં—નિઙ્ગિણિઙ્ગ ઉજ્જમં કુણહ ॥ ૬૫ ॥

ટીકા.

ગૃહવાસં ગૃહસ્થતાં પાશંબંધનવિશેષમિવંમન્યમાનો ભાવ—યન્ વસ
ત્યંવતિષ્ઠતે દુઃસ્વિતો દુઃસ્વપાન્ તસ્મિન્ ગૃહવાસે—યથાહિ કિલ પાશપતિતો વિહં
ગમોનોત્પતિતું શક્નોતિ, કણ્ઠં ચં તત્રાવસ્થાનં કલંયાતિ—એવં સંસાર-
ભીરુરપિ માતરપિતરાદિમતિબંધેન દીક્ષાં પ્રહીતુમપારયન્ શિવકુમાર
ઇવ ભાવશ્રાવકો ગૃહવાસે દુઃસ્વેનાવતિષ્ઠતે અતएव ચારિત્ર મોહનીયચર-
ણાવારકં કર્મ નિર્જેતુમપનાયિતું પ્રયત્નં કરોતિ તપઃસંયમાદાવિ-
હિ શેષઃ

મૂળને અર્થ.

ગૃહવાસને પાશની માફક માનતો થકો દુઃખિત થઇને તેમાં
બસે, અને ચારિત્રમોહનીય કર્મ જીતવાને ઉદ્ધમ કરે. [૬૬]

ટીકાનો અર્થ.

ગૃહવાસ એટલે ગૃહસ્થપણને પાશ એટલે ફાંસા જેવું માનતો થકો એટલે ભાવતો થકો,
તે ધરવાસમાં દુઃખવાન થઇને રહે. જેમ ફાંસામાં પડેલ પક્ષિ ઉડી શકતો નથી, તેથી
તેમાં મહા મુશીબતે રહે છે, એમ સંસારભીરુ ભાવ શ્રાવક પણ માતાપિતા વગેરેના
પ્રતિબંધથી દિક્ષા લઇ શકતો ન હોવાથી શિવકુમારના માફક દુઃખે ધરવાસમાં રહે છે.
એથીજ તે ચારિત્રમોહનીય કર્મને ટાળવા માટે તપસંયમમાં પ્રયત્ન કરે છે.

શિવકુમારકથા ત્વેવં.

અતિથિ વિદેહે મેહે-ઇવ સુવને પુત્રસ્ત્રલાવર્ણવિજયે । વહુવીયસોય-
લોયા-વરનયરી વીયસોય ત્તિ ॥ ૧ ॥ સન્નયમહુયરપત્તમો-પત્તમરહો નામ
નરવર્ણ તત્થ । વરસીલહત્થિસાલા-વળમાલા તસ્સ પાણપિયા ॥ ૨ ॥
તાણં અર્ધવ ઇદ્દો-વિસિદ્ધચિદ્દો સયાવિ ધમ્મિદ્દો । પુત્તો ય. સિવ-
કુમારો-સિરીસ સુકુમાર કરચરણો ॥ ૩ ॥ તત્થય કામસમિદ્ધો-સ-
ત્યાહો માસસ્વમળપારણે । સાગરચંદ્ર મુણિદ-પહિલાહર નાણતિચક-
લિયં ॥ ૪ ॥

તસ્સ ગિદ્ધે અઙ્કારા-વસુહારા સુરગણેહિ પરિમુક્કા । તં નિસમિય
વુત્તં-સિવકુમારો હરિસિઓ હિયે ॥ ૫ ॥ ગંતું તં મુણિવસહં-વંદિય ઉ-
વવિસઃ ઉચિયઠાણંમિ । તો સાગરચંદ્રગુરુ-એવં સે કહરૂ ધમ્મકહં ॥ ૬ ॥
ઇહ સયલાડ પવિત્તી-સુહેસિણો પાણિણો કુણંતિ સયા । તં ચ સિવંમિ

શિવકુમારની કથા આ રીતે છે.

મેઘ જ્ઞેમ સુવન [સારા પાણીવાળો] હોય છે, તેમ સુવન [સારા વનવાળો]
મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં પુષ્કળાવતી વિજયમાં ધણા આનંદી લોકોવાળી વીતસેક નામે નગરી
હતી. [૧] ત્યાં સાચા ન્યાયરૂપ ભમરાને રહેવા પદ્મ સમાન પદ્મરથ નામે રાજા હતો, તેની
ઉત્તમ શીળરૂપ હાથીની શાળા સમાન વનમાળા નામે પ્રાણપ્રિયા હતી. (૨) તેમને
અતિશય ઇષ્ટ, વિશિષ્ટ ચેષ્ટાવાળો, સદા ધર્મિષ્ઠ, અને સિરીપના કૂલ જ્ઞેવા હાથપગવાળો
શિવકુમાર નામે પુત્ર હતો. [૩] ત્યાં કામસમૃદ્ધ નામના સાર્થવાહે ત્રણ જ્ઞાનવશ્યા સાગર-
ચંદ્ર મુનિચંદ્રને માસખમણના પારણે આહારપાણી વહોરાવ્યું. [૪]

ત્યારે તેના ઘરે દેવોએ જાલુ મોટી મનવૃષ્ટિ કરી. તે વૃત્તાંત સાંભળી શિવકુમાર
હૃદયમાં હર્ષિત થયો થકો [૫] તે મુનીશ્વર પાસે જઈ વાંદીને ઉચિત રથાને બેઠો. ત્યારે
સાગરચંદ્ર ગુરૂ તેને આ રીતે ધર્મ કથા કહેવા લાગ્યા. [૬] આ સંસારમાં સઘળી

તયં પુણ લઘ્મઇ સુવિસુદ્ધચરણેણ ॥ ૭ ॥ પાપણ તયં સુદં-ગિહવાસઠિ-
યસ્સ નેવ સંભવઇ । તો તવ ચરતુ . જુત્તં—ધિતું અંહનિમ્મલં ચરણં .
॥ ૮ ॥ ઇ સોઽ સિવો પુચ્છઇ—ભયંવં કિં પુવ્વભવભવો નેહો । જં પિ-
ચ્છંતસ્સ તુમં-વઢ્ઢઇ અહિયાહિઓ હરિસો ॥ ૯ ॥

તો ઓહિના મુણેઽં—ભણઇ મુણિંદો પુરા સુગામંમિ । મરહંમિ
રઠ્ઠુડસ્સ—નંદણા-રેવદ્દપમવા ॥ ૧૦ ॥ મવદત્તામિહમવદેવ—નામયા
માઝ્ઞો દુવે આમિ । કાઝ્ઞ વયં સુદરં—પત્તા સોહમ્મકપ્પંમિ ॥ ૧૧ ॥
મવદત્તજિઓ અહયં-મવદેવજિઓ તુમેસ સંજાઓ । તો પુવ્વભવસિણેહા-
મહવિસણ્ણ એસ તુહ હરિસો ॥ ૧૨ ॥ તો ગિહવાસવિરત્તો-સિવો પયંપઇ
મુણિંદ તુર પાસે । પુચ્છિય અમ્માપિઝ્ઞાં-પવ્વજ્ઞં સંપવજ્ઞિસં ॥ ૧૩ ॥
ઇય મણિય નમિય સુહણો-સો ગંતું મિહંમિ પુચ્છણ્ણ પિઝ્ઞો ! નિવિઙ્-
પહિંવંધવંધુર-હિયયા તે વિંતિ હે વચ્છ ॥ ૧૪ ॥

મરહંમિ સુખના અર્થે પ્રાણિઓ કરે છે, અને સુખ તો મોક્ષમાર્ગ છે અને તે મોક્ષ
પત્રિત્ત ચારિત્રથીજ મળી શકે છે. [૭] હવે તે શુદ્ધ ચારિત્ર પ્રાપ્ત કરીને ધરવાસમાં
વસનારને સાંભળેજ નહિ; માટે તારે ધરવાસ છોડીને અતિ નિર્મળ ચારિત્ર લેવું જોઇએ.
[૮] એમ સાંભળીને શિવકુમાર પૂછવા લાગ્યો કે, હે ભગવન! આપણા વચ્ચે શું
પૂર્વના ભવનો સ્નેહ હશે? જે માટે તમને જોતાં થકાં મને અધિક અધિક હર્ષ વધે
છે. (૯) ત્યારે અવધિજ્ઞાનથી જાણીને તે મુનીંદ્ર બોલ્યો કે, પૂર્વે ભરતક્ષેત્રના સુગ્રામમાં
એક રોહાડની રેવતી નામની સ્ત્રીના કૂખે જન્મેલા ભવદત્ત અને ભવદેવ નામના બે ભાઈઓ
હતા, તેઓ લાંબો વખત વ્રત પાળીને સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉપન્ન્યા. [૧૦-૧૧] તેમાંના
ભવદત્તનો જીવ હું છું, અને ભવદેવનો જીવ આ તું થયો છે; તેથી પૂર્વ ભવના સ્નેહથી
મારા વિષે આ તારો હર્ષ વધે છે. (૧૨) ત્યારે ગૃહવાસથી વિરક્ત થઇ શિવકુમાર
બોલ્યો કે, હે મુનીંદ્ર! માઆપને પૂછીને તમારી પાસે હું દિક્ષા લઇશ. (૧૩) એમ
કહી ગુરૂને નમી તે ધરે જઇ માઆપને પૂછવા લાગ્યો, ત્યારે તેઓ તેના ઉપર ગાઢ
પ્રતિજ્ઞાથી બંધાયેલા મનવાળા હોવાથી આ રીતે કહેવા લાગ્યા. [૧૪]

જઈ ખંતો અમ્હાણં-જઈ અમ્હે પુચ્છિહં મહેસિ વયં । દિક્ષવાનિ
 .સેહપવણા-તો ણે રસણા સયાહોદ્ધી ॥ ૧૫ ॥ ઈય અવિસજ્જંતેહિં-જણ-
 ણહિ સિવો નિસેહિહં સબ્બં । સાવજ્જં પહિવેજ્જઈ-માવજ્જઈતં તહિંચેવ
 ॥ ૧૬ ॥ પિણ્ણવેયનિમિત્તં-કયમોણો ઁજ્જણવિ નેવં ઇમો । હકારિય
 વહધમ્મો-ઈમ્મસુઓ તો નિવેણુ સો ॥ ૧૭ ॥

પુત્ત, સિવકુમારેણં પવ્વજ્જાભિલાસિણ અમ્હેહિં અવિસાજ્જિણં
 મોણં પહિવજ્જં, સંપયં ઁતુંપિ નં ઇચ્છઈ; તં જહા જાણસિ તહાણં મો-
 યાવેહિ. ણવં કરંતેણ અમ્હં જીવિયં દિવંતિમણે ઠવેજ્જણ પંત્તસુવિદિન્નભૂમિ-
 ભાગો સિવં અસંકિય ઉવસંપજ્જસુત્તિ.

તઓ.સો પળઓ, સામિ-કપિસ્સં જં જુત્તં તિ ઉવગઓ સિવકુ-
 મારેણ ચિંતિયં-—એસ ઇમ્મપુત્તો અગારી સાહુવિણયં પહંજિજ્જણ ટિઓ.

જો.તું અમારો લકત હોય, અને જો અમને પૂછીને તું વ્રત લેતો હોય, તો હ-
 મેશાં અમારી જીભ તને દિક્ષા લેવાનો નિષેધ કરતીજ રહે. [૧૫] આ રીતે માળાપે અટકાવી
 રાખ્યાથી શિવકુમાર સર્વ સાવધ નિષેધીને ધરમાંજ રહીને ભાવયતિપણું અંગીકાર કરતો
 હવે. [૧૬] તે માળાપને ઉદ્દેશ આપવા માટે મૌન ધરી આવતું પણ બંધ રાખવા
 લાગ્યો, ત્યારે રાજાએ દ્રઢધર્મ નામના શ્રેષ્ઠિકુમારને બોલાવી આ રીતે કહ્યું:—[૧૭] હે
 પુત્ર ! શિવકુમારે દિક્ષા લેવા તૈયાર થતાં અમે અટકાવ્યાથી મૌન ધારણ કર્યું છે, અને
 હવે ખાવા પણ ઇચ્છતો નથી, માટે તું જેમ જાણતો હોય, તેમ એને ખવરાવ. એમ
 કહીથી તે અમને જીવિત આપ્યું, એમ મનમાં ધારીને તને શિવકુમાર પાસે આવવા
 જવાની તદ્દન છુટ બક્ષીએ છીએ, માટે વગર શંકાએ તું ત્યાં જા.

ત્યારે તે દ્રઢધર્મકુમાર સમને નમીને બોલ્યો કે, સ્વામિન્ ! જે યુક્ત હશે, તે
 કરીશ, એમ કહીને તે શિવકુમારની પાસે ગયો. ત્યારે શિવકુમારે વિચાર્યું કે, આ શ્રેષ્ઠિકુમાર
 અગારી મારી આગળ સાધુને કરવાનો વિનય કરીને ઉભો રહ્યો છે, માટે એને પૂછું તો

પુચ્છામિ તાવ ણં-તેણ મંણિઓ-ફળપુત્ર, જો મયા ગુરુણો સાગરદત્તસ સમીવે સાહૃદિં વિણઓ ષજુજ્જમાણો દિદ્ધો સો તુમણ પડતો; તા કહેહિ કહ ન વિરુજ્જહ ?

દઢધમ્મેણ મણિયં,-કુમારં, આરહણ પવયણે વિણઓ. સમણાણં સાવગાણં ચં સામન્નો, જિણવયણં સચ્ચં તિ જા દિદ્ધો સાંવિ સાહારણા;- સમણા પુણ મહવ્વયધરા-અણુવણો, સાવગા; જીવાજીવાહિગમંબંધમુક્કલ વિહાણં આગમુ તિ, સાહવો સમત્તમુયસાગરપારણા; તવે દુવાલસવિહં કેહ વિસેસં તિ તિ.

તા કુમાર તુમં સમભાવ-ભાવઓ વંદનારિહો સિ ધુવં । પુચ્છામિ કિંતુ એયં-કિં ચતં મોયણંપિ તણ. ॥ ૧૮ ॥ દેહો ય પુગ્ગલમઓ-જં આહારેણ વિરહિઓ ન મવે । તયમભાવે નય ચરણં-ચરણાભાવે કઓ સિદ્ધી ॥ ૧૯ ॥

ખરો કે, એમ તે શ્રી માટે કરે છે ? તેથી તેણે કહ્યું કે, હે શ્રેષ્ઠકુમાર ! જે મેં સાગર-દત્ત ગુરુની પાસે સાધુઓએ કરાવેલ વિનય જોયો, તે તેં ખૂબી આગળ કર્યો, માટે બોલું એ અધરિત નથી ?

દ્રઢધર્મ બોલ્યો—હે કુમાર ! અહંતના પ્રવચનમાં વિનય તો સાધુ અને શ્રાવકોના સરખોજ કહેલ છે, તેમજ જિનવચન સત્ય છે, એવી શ્રદ્ધા તે પણ સરખીજ છે. બાકી વ્રત તથા આગમ વિશેષ છે, તે એ કે, સાધુઓ મહા વ્રતધારી હોય છે. ત્યારે શ્રાવકોને અણુવ્રત હોય છે. સાધુઓ સમસ્ત શ્રુતસાગરના પારંગામી હોય છે. ત્યારે શ્રાવકો જીવા-જીવ તથા બધા મોક્ષના વિધાન જોઈએ આગમ જાણે છે, તેમજ આર પ્રકારના તપમાં થોડા વિશેષ છે.

માટે હે કુમાર ! તું સમભાવવાળો હોવાથી અવશ્ય વાંદવા યોગ્ય છે, પણ હું એ ધુણું છું કે, તેં ભોજન શા માટે ત્યાગ્યું છે ? [૧૮] કારણ કે, દેહ પુદ્ગળમય છે, તે આહાર વિના કાયમ રહે નહિ, અને દેહ ન હોય તો આરિત કેમ રહે ? અને આ-

કિંચ

નિરવજ્જં આહારં-દેહાહારં મુણીવિ ગિણંતિ । તા કમ્મનિજ્જરટ્ઠી
 તુમંપિ તં કુમર ગિણેસુ ॥ ૨૦ ॥ આહારો નિરવજ્જો-સંપજ્જઈ કિહણુ
 મજ્જ ગિહવાસે । તો વર મમોયણં ઇમ્મંપુત્ત એવં સિવો આહ ॥ ૨૧ ॥
 ઇમ્મો મળેઈ તં અજ્જપમિઈ મુગુરુ અહં ચ તુહ સીસો । સંપાઈસ્સં
 સઠવં-જં ઇચ્છસિ ત મિહ નિરવજ્જં ॥ ૨૨ ॥ પથ્થણઈ સિવો સિવત્થી-
 જઈ એવં તો કરિત્તુ છઠ્ઠ તવં । આયંવિલેણ કાહં-પારણયં અણુહવારણયં
 ॥ ૨૩ ॥ તો સમ્મં દઢધમ્મો-અઈદઢધમ્મસ્સુ સિવકુમારસ્સ । વેસાત્થં
 નિરવજ્જ-અસણમાઈહિ પકરેઈ ॥ ૨૪ ॥ પાસંપિ વ ગિહવાસં-વંધુજનં વંધણં
 વ મન્નંતો । કાઉં વારસ વરિસે-હરિસેણ સિવો ઉદમ્મતવં ॥ ૨૫ ॥
 જાઓ ય વિજ્જુમાલિ ત્તિ-તેયમરમાસુરો સુરો વંધે । દસસાગરોવ્વમાઝ-
 તો ચવિઉં રાયમિહનયરે ॥ ૨૬ ॥

રિત્ર ન હોય, તો સિદ્ધિ ક્યાંથી હોય ? (૧૯) વળી નિરવઘ આહાર શરીરનો આધાર
 હોવાથી મુનિઓ પણ લે છે, માટે કૃત્તિની નિર્જરાતા અર્થે હે કુમાર ! તું પણ તે લે.
 (૨૦) શિવકુમાર બોલ્યો કે, અને ધરવાસમાં નિરવઘ આહાર શી રીતે પ્રાપ્ત થાય ?
 માટે હે ઇન્દ્રપુત્ર ! નહિ ખાવું, એજ સાફ છે. [૨૧] ઇન્દ્રકુમાર બોલ્યો કે, આ-
 જથી તું મારો મુગુરુ છે, અને હું તારો શિષ્ય છું, માટે તું જે ઇચ્છીશ, તે હું નિરવઘ
 તરીકે લાવી આપીશ. (૨૨)

ત્યારે શિવનો અર્થી શિવકુમાર બોલ્યો કે, જો એમ છે, તો હું ઇચ્છુ તપ કરી
 અશુભને ટાળનાર આંખિલનું પારણું કરીશ. [૨૩] ત્યારે દ્રઢધર્મકુમાર અતિ દ્રઢધર્મી
 શિવકુમારનું અશનાદિકવડે નિરવઘ વૈયાઘ્રત્ય કરવા લાગ્યો. [૨૪] હવે ગૃહવાસને પાશ
 માફક તથા બંધુ જનને બંધન માફક ગણતો થૂકો શિવકુમાર હર્ષથી બાર વર્ષ લગી ભારે
 તપ કરીને અલ્પદેવલોકમાં વિદ્યુ-માળી નામે તેજસ્વી દેવતા થયો. ત્યાં દશ સાગરોપમનું
 આયુષ્ય ભોગવી ત્યાંથી ચવી રાજગૃહ નગરમાં અપલદત્ત બ્રાહ્મણની ધારણી ભાર્યાની કૃપે

ઈન્દ્રસ રિસહદત્તસ--ધારણીપણ્ડી સંજાઓ । પુત્રો જંબુ જંબુ-
 દીવાહિવજણિયહરિસમરો ॥ ૨૭ ॥ નવનવઙ્ગ કણયકોડી--ચંદ્ર સુરુવાડ
 અઢ કન્નાઓ । અમ્માપિત્તળો પમવ--પ્પમ્મહજણં બોહિં વહુયં ॥ ૨૮ ॥
 સિરિવીરજિણિંદપયા-નરવિંદમસલસ સયલસુયનિહિણો । પાસે સુહમ્મહ-
 રુણો-સ મહપ્પા ગિણ્ણ દિવસં ॥ ૨૯ ॥ હોઝણ જુગપહાણો-ચિરકાલં
 સાસણં પમાવેડં । ઉપ્પાડિયવરનાણો-જંબુસામી સિવં પત્તો ॥ ૩૦ ॥

इति शिव इव गेहवासपाशे—

य इहदधीत विरागसंगमंग ।

सहि यदि चरणं लभेतनात्र—

भुवमसमं तदवाप्नुयादमुत्र ॥ ૩૧ ॥

॥ इति शिवकुमारकथा ॥

इति निगदितः सप्तदशसु भेदेषु गेह इति सप्तमो भेदः—संप्रत्य-
 ष्ठमं दर्शनं इति भेदं प्रचिकटयिषुराहः—

જાન્યુ નામનો પુત્ર થયો. તે જન્મ્યો ત્યારે જાન્યુદીપના અધિષ્ઠાયક દેવને પણ ભારે
 હર્ષ થયો. [૨૭]

તે મહાત્માએ નવાણું કોડ ધન અને આઠ ઉત્તમ રૂપવાન સ્ત્રીઓ છોડીને માયાપ
 તથા પ્રભવ પ્રમુખ ધણા જાન્યુને પ્રતિબોધી શ્રીવીરસ્વામિના શિષ્ય સકળ શ્રુતનિધાન
 સુધર્માસ્વામિ પાસે દીક્ષા લીધી. (૨૮-૨૯) તે જાન્યુસ્વામિ સુગ્ર પ્રધાન યદ્ય ચિરંકાળ
 શાસનની પ્રભાવના કરી કેવળ જ્ઞાન પામી મોક્ષે ગયા. (૩૦) આ રીતે શિવની માફક
 ગૃહવાસરૂપ પાશમાં જે વૈરાગ્ય ધારણ કરે, તે જો કદાચ છતાં આરિત્ર નહિ પામી શકે
 તોપણ, પરભવમાં તે નફી પામે. [૩૧]

એ રીતે શિવકુમારની કથા છે.

આ રીતે સત્તર ભેદોમાં ગેહરૂપ સાતમો ભેદ કહ્યો. હવે દર્શનરૂપ આઠમો ભેદ
 પતાવે છે.

[મૂલં]

આત્મિકભાવકલિઓ-પ્રભાવનાવન્નવાયમાર્હિં ।

ગુરુભક્તિજુઓ ધીમં-ધરેદ્વ દ્વય દંસણં વિમલં ॥ ૬૭ ॥

(ટીકા)

ભાવશ્રાવકો દર્શનં સમ્યક્ત્વં વિમલમકલંકં નિરતિચારં ધારય-
તીતિ પર્યતયોગઃ કથંભૂતઃ સન્નિત્યાહ—દેવગુરુધર્મતત્ત્વેષ્વાસ્તિક્યરૂપોયો
ભાવઃ પરિણામસ્તેન કલિતોયુક્તઃ—

મુત્તૂળ જિણં મુત્તૂળ જિણમણ જિણમયદ્વિષ મુત્તું,
સંસારક્રતવીરં ચિંતિજ્જંતં જગં સેસં.

इति निश्चयसार प्रतिपात्तिः

પ્રભાવનોત્સર્પણા તસ્યાઃ શક્તિઃ સ્વયંકરણેન, શક્ત્યભાવે તત્કા-

મૂળનો અર્થ.

આસ્તિક્ય ભાવ સહિત રહે, પ્રભાવના અને વર્ણવાદ વગેરે
કરતો રહે, અને ગુરુની ભક્તિ યુક્ત હોય નિર્મળ દર્શન ધારણ
કરે. (૬૭)

ટીકાનો અર્થ.

ભાવ શ્રાવક નિર્મળ દર્શન એટલે નિરતિચાર આશ્રિત ધારણ કરે, એ મુખ્ય વાત
છે. તે કેવો હોઈને તેમ કરે, તે કહે છે. દેવગુરુ અને ધર્મમાં આસ્તિક્યરૂપ જે ભાવ-
પરિણામ તેણે કરી યુક્ત હોય, અર્થાત્ જેને આવી દૃઢ શ્રદ્ધા હોય કે— જિન, જિનમત
અને જિનમતસ્થિત, એ ત્રણ મૂળને બાંધીનું તમામ જગત્ સંસાર વધારનાર છે.

પ્રભાવના એટલે ઉત્પત્તિ તે શક્તિ હોય તો પોતે કરે, શક્તિ ન હોય તો તેના

રિણામુપદ્મવહુમાનતઃ—તથા વર્ણવાદઃ પ્રશંસનમાદિશબ્દાચૈત્યાયત-
નતીર્યયાત્રાદિભિઃ કરણભૂતૈઃ, ગુરુર્ધર્માચાર્યસ્તત્ર વિશેષતો ભક્તિયુતઃ
પ્રતિપત્તિકરણપ્રવણો, મતિમાન્ પ્રશસ્તબુદ્ધિબંધુર ઇતીત્યં નિઃકલંકં દર્શનં
ધારયતિ—અમરદત્તવત્.

તદ્દૃષ્ટાંતઃ પુનરેવં.

વિદ્દુમસિરિપરિકલ્પિયં—અલંકિયં બહુસમિદ્ધિપોષિં । રચણાપરમ-
જ્ઞંપિવ રચણપુરં અત્થિ વરનયરં ॥ ૧ ॥ કયસુગયસમયપોસો—પુરસિદ્ધી
અત્થિ તત્થ જયઘોસો । જિણમુણિવિહિયપઓસો—સુજસા નામેણ સે મ-
જ્જા ॥ ૨ ॥ અમરાભિહાણકુલદેવયાઈ દિન્નુત્તિતો અમરદત્તો । નામેણ
તાણ પુત્તો—પસંતવિત્તો સહાવેણ ॥ ૩ ॥ આજમ્મં તન્વન્નિય—મયવારિ-
હિયયદ્ધમ્મવરકન્નં । પિયરેહિં પદમજુવ્વણ—ભરંમિપરિણાવિઓ સોઝ ॥ ૪ ॥

કરનારને મદદ કરવી, તથા તેનું બહુમાન કરવું—તથા વર્ણવાદ એટલે પ્રશંસા અને અમરદ
શબ્દે કરી ચૈત્ય બંધાવવાં, તીર્થ યાત્રા કરવી, વગેરે કામ સમજવાં. વળી શુર એટલે
ધર્મચાર્ય તેમાં વિશેષ લક્ષિતવાળો હોય, અર્થાત્ તેમની પ્રતિપત્તિ કરવામાં તત્પર હોય,
મતિમાન્ એટલે પ્રશસ્ત શુદ્ધિ ધારનાર હોય, તે અમરદત્તના માણક નિષ્કલંક દર્શન
ધારી શકે.

અમરદત્તનો દ્રષ્ટાંત આ પ્રમાણે છે:—

જેમ રત્નાકરનું મધ્ય વિદુમ્ [પરવાળા] ની શ્રીથી પરિકલ્પિત અને બહુ સમૃદ્ધિ-
વાળા પોત (વહાણો) થી અલંકૃત હોય, તેમ વિદુમ્શ્રી પરિકલ્પિત (અરબવેરવાળું) અને
બહુ સમૃદ્ધિવાળા લોકોથી શોભતું રત્નપુર નામે નગર હતું. [૧] ત્યાં શાહમતને
માનનાર જયધોષ નામે નગરશેઠ હતો, તે જૈનના મુનિઓપર દ્રેષ રાખતો. તેની સુયશા
નામે બારી હતી. [૨]

તેમનો અમરા નામની કુળદેવતાએ આપેલો અમરદત્ત નામે પુત્ર હતો, તે સ્વભાવે
શાંત મનવાળો હતો. [૩] તેને તેનાં માબાપે પહેલા યૌવનમાં જ જન્મ પર્વત તદ્વાર્થે

અહં મહુસમયમિ કયાવિ-અમરદત્તો સમિત્રસંજુતો પુષ્પકરંડુજ્જાણે-કીલા-
 ઇકણ સમણુપત્તો ॥ ૫ ॥ સો કીલંતો તહિયં-તરુસસ દિદ્ધા નિણ્ણ મુણિ
 મેગં । તસ્સય પાસે ઇગં રુયમાણં પહિયપુરિસં ચ ॥ ૬ ॥ તો કોડગેણ
 અમરો-આસન્નં તસ્સ હોડ પુચ્છેઈ । કિં મદ રોયસિ તુમં-સગગયં સો-
 વિ ઇય મ્મણ્ણ ॥ ૭ ॥

કંપિલ્લપુરે સિંધુર-સિદ્ધિસ્સ વસુંધરાઈ દડયાણુ । ઓવાડયલક્ષે-
 હિં-ઇગો પુત્તો અહં જાઓ ॥ ૮ ॥ સેણુત્તિ વિહિયનામસ્સ-અડગયા જા-
 વ મજ્જ છમ્માસા । તા સયલવિહવસહિયા-અમ્માપિયરો ગયા નિહણં
 ॥ ૯ ॥ તપ્પભિદ્ધ પાલિઓહં-જેહિં સયણેહિં ગરુયકરુણેહિં । મમદુક્કયજમ-
 નિહયા-પંચત્તં તેવિ સંપચા ॥ ૧૦ ॥ बहुलोयाणं संताव-कारणं विस-
 तरु न्व कमसोहं । देहेण दुहभरेणय-पवुट्ठिओ इच्चिरं कालं ॥ ११ ॥
 સંપદ પુણ દદ્ધોવરિ-પિટગસમાણા અમાણદુક્ખકરા । મહ દેહે જરપમુ-
 હા-રોગા વહેવે સમુપ્પન્ના ॥ ૧૨ ॥

મનથી વાસિત હેદયવાળા ઇન્દ્રિયની કન્યા પરણાવી. [૪] હવે કોઈક વેળા વસંતઋતુમાં
 અમરદત્ત પોતાના મિત્ર સાથે પુષ્પકરંડુજ્જાણમાં કીડા કરવા માટે આવી પહોંચ્યો. [૫]
 તેણે ત્યાં રમતાં રમતાં આડની નીચે એક મુનિ જોયો, અને તેના પાસે શેતો એક વટેમાર્ગ
 જોયો. [૬] ત્યારે કૌતુકથી અમરદત્ત તેની નજીક જઈ પૂછવા લાગ્યો કે, હે ભદ્ર ! તું
 કેમ રૂએ છે ? ત્યારે તે ગદ્ગદ સ્વરે આ રીતે કહેવા લાગ્યો. (૭) કંપિલાપુરમાં સિંધુર
 શેઠની વસુંધરા ભાર્યાની કુળે લાખે. હાપાયોવડે હું એક પુત્ર જન્મ્યો. (૮) મારું સેન
 એવું નામ પાડવામાં આવ્યું. હવે મને છ માસ થયા, એટલામાં ઘનદોલતની સાથે માળ્યાપ
 મરણ પામ્યાં. [૯] ત્યારથી માંડીને મોટી કરણા લાવી ને ને સગાઓએ મને પાંચો
 તે તે મારા દુષ્ટતરૂપ યમથી હણાયા થકા મરી પરવાર્ધા છે. (૧૦) આ રીતે વિપન્ના
 આડની માફક ધણા લોકોને સંતાપનો હેતુ હું આટલા વખત સુધી દેહો અને દુઃખે
 વધતો રહ્યો છું. (૧૧) પણ હમણાં વર્ગી દાઝ્યાઉપર ઝમ સરખા ભારે દુઃખ કરનાર
 તાવ વગેરે ધણા શેતો મારા શરીરે ઉત્પન્ન થયા છે. (૧૨)

अह वज्जरियं मुणिणा-भो पहिय तुमं इओ भवे तइए । मगहा
 सुव्वरगामे-देविलनामा सि कुलपुत्तो ॥ १८ ॥ अन्नदिणे रायगिहे-सुह
 गच्छंतस्स कोवि मगंगमि । मिलिओ पहिओ कमसो-तए धणइडु ज्जि
 सो नाओ ॥ १९ ॥ तं वीससिउं रयणीइ हणिय गहिऊण तद्धणं

હવે તે મુનિએ કહ્યું કે, હે પથિક ! તું ઇહાંથી ત્રીજા ભવમાં મગધ દેશના ગુ-
પ્તર ગામમાં દેવિલ નામે કુળપુત્ર હતો. [૧૮] હવે એક દિવસે રાજગૃહ વરદ્ જતાં,
તને રસ્તામાં કોઈક વટેમાર્ગ મળ્યો, અને અનુક્રમે તે જાણ્યું કે, તે ધનાઢ્ય છે. (૧૯)
તેથી તેને વિશ્વાસ કરાવી, રાતે તેને મારીને તેનું બધું ધન લઈ તે આગળ ચાલ્યો કે,

સવ્વં । જા જાસિ તુમં પુરઓ-હરિણા હુહિણ તાવહઓ ॥ ૨૦ ॥
પત્તો પઠમે નરણ-અસરિસ દુઃખાઈં સહિય બહુયાઈં । તો ઉવંદિઠય
ઇહયં-સો एसो સેણ, તં જાઓ ॥ ૨૧ ॥ જો સેણ તણ તહ્યા-પહિઓ
મહઓ ભવંમિ સો एसो । અન્નાણતવં કાઠં-અસુરનિકાણ સુરો
જાઓ ॥ ૨૨ ॥

સંભરિયપુવ્વવરેણ-તેણ હણિયા તુહં સ્વપિઠ સયણા । નિધણં ધણં
ચ નીયં-જણિયા રોગા તુહ સરીરે ॥ ૨૩ ॥ છિન્નો તદેવ પાસો-एसो
સુચિરં દુહી હવેઠ ત્તિ । સો કુણહ અંતરા અંતરા ય વિયણં પરમધોરં
॥ ૨૪ ॥ તં સોઠં ભવથીઓ-પહિઓ ણસણં મહિત્તુ મુણિપાસે । સુમરંતો
નવકારં જાઓ વેમાણિણસુ સુરો ॥ ૨૫ ॥ ઇય મુણિય પહિય ચરિયં-
અમરો સંવેગપરિગઓ અહિયં । નમિઠં વિન્નવડ મુણિં-ભયવં મહ કહસુ
જિણધમ્મં ॥ ૨૬ ॥ મણહ મુળી તિહુયણ દમણ-પવણરામારિહણ
ભાવેણ । અરિહંતુ ચિય, દેવો-સુરનરકિન્નર વિહિયસેવો ॥ ૨૭ ॥

તેટલામાં તને ભૂખેલા સિંહે માર્યો. * (૨૦) તેથી તું પહેલી નરકે જઈ ઘણાં દુઃખો
સહી, ત્યાંથી નીકળીને આ સેન થયો છે. [૨૧] હે સેન ! તો તે વેળા જે પથિકને
મારેલો હતો, તે અમાન તપ કરીને અસુરનિકાયમાં દેવતા થયો. [૨૨]

તે દેવતાએ પૂર્વનું વૈર સંભારી, તારાં માઆપ તથા સર્ગાવહાલાં માર્યાં, તથા ધ-
નને નાશ કર્યો, તેમજ તારા શરીરે રોગો પેદા કર્યા. [૨૩] વળી તારો પાશ પણ
તેણેજ કાપ્યો, તે એટલા માટે કે, તું ચિરકાળ દુઃખી રહે તો હીક. અને વચ્ચે વચ્ચે
તને ઘોર પીડા આપનાર પણ તેજ છે. (૨૪) તે સાંભળીને તે પથિક સંસારથી
ભીત થઈ, તે મુનિ પાસે અણસણુ લઈ નવકાર સંભારતો થઈ વૈમાનિક દેવ થયો.
[૨૫] આ રીતે પથિકનું ચરિત્ર સાંભળી અમરદત્ત પણ અધિક સંવેગ પામી, તે મુ-
નિને નમીને વીનવવા લાગ્યો કે, હે ભગવન ! મને જિનધર્મ કહે. (૨૬) મુનિ
એલ્યા કે, ત્રણ જગતને હેરાન કરવા તત્પર રહેલા રાગરૂપ શત્રુને હણનાર હોવાથી સુરન-
રકિન્નરોએ પૂજેલ અરિહંતજ એક દેવ છે. [૨૭]

મુક્તપદપસાદગનાળ-ચરણગુણધારિણો સુસાદુગુરુ । ધમ્મો ય
સયલજયજંતુ-જાય પરિપાલણપદાળો ॥ ૨૮ ॥ દંસણ મેયં સમણ વુચ્છઈ
તં પુણ ભળંતિ સમયવિજ્ઞ । ઇગદુતિચ્છપંચવિહં-દસહા વા પંચહા વા વિ
॥ ૨૯ ॥ ઇગવિહં તત્તરુઈ-નિસ્સગ્ગુવણસઓ ઉ તં દુવિહં । સ્વઈયં સ્વઓ-
વસમિયં-ઉવસમિયં ઇય ભવે તિવિહં ॥ ૩૦ ॥ મિચ્છત્તસ્સ સ્વણં-
સ્વાઈયસમ્મં તુ સ્વગ્ગસેઢીણ । તુરિયાઈ ચંડેસુ ગુણઠાણેસુ તીણ ય પદઠ-
વઓ ॥ ૩૧ ॥ તત્થંતં મુહુત્તેણં-સ્વવઈ અણંતાણુવંધિણો જુગવં । જઈ
પુલ્લિ વદ્દાજ્ઞ-તો નિયમા ઠાઈ ઇત્થેવ ॥ ૩૨ ॥

મિચ્છત્તસ્સ વ ઉદણ-વંધઈ અણંતાણુવંધિણો પુણવિ । ઇય ઇસિં
ઉવ્વલણા-ઉક્કોસં અદ્ઢવારાઓ ॥ ૩૩ ॥ વદ્દાઝઓ વ કોવિહુ કુણમાળો
સ્વંદસેણિ મચ્છંડં । તો મિચ્છત્તં મીસં સમ્મં ચ સ્વવેઈ સુહમાવો ॥ ૩૪ ॥
જઈ મરઈ અણંતસણ-વદ્દાજ્ઞ જાઈ તો સ દેવેસુ । સ્વવિણ મિચ્છે—

મોક્ષમાર્ગ સાધક જ્ઞાન અને ચારિત્રને ધરનાર સુસાધુઓ તે ગુરુ છે, અને સકળ
જગતનાં જંતુઓને પરિપાલન કરવામાં પ્રધાન હોય તે ધર્મ છે. [૨૮] એને સમયમાં
દર્શન કહે છે, તે એક, બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ કે, દશ પ્રકારનું કહેવાય છે. (૨૯) એક વિધ
તે તત્ત્વચિત્તિ જાણવી. નિર્સર્ગથી અને ઉપદેશથી એમ તે બે પ્રકારનું છે. ક્ષાયિક, ક્ષાયોપશ-
મિક અને ઔપશમિક એમ ત્રણ પ્રકારનું છે. (૩૦) ત્યાં મિથ્યાત્વના ક્ષયે ક્ષાયકત્રેણિમાં
ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ થાય છે. તે ક્ષાયકત્રેણિ ચેત્ના, પાંચમાં, જહા કે સાતમા ચુલ્લુહાણથી શરૂ
કરાય છે. (૩૧) ત્યાં અંતર્મુહર્ત્તમાં સમકાળે અનંતાનુબંધિ કષાયોનો ક્ષય કરે. હવે
જો પૂર્વે બદ્ધાયુ હોય તો, ત્યાંજ અટકી રહે. [૩૨]

હવે ત્યાં મિથ્યાત્વનો ઉદય થાય, તો ૫૨ીને અનંતાનુબંધિ બંધિ, એમ એ અ-
નંતાનુબંધિઓની ઉત્કૃષ્ટી આઠ વખત ઉદ્ધર્ત્તના થાય છે. [૩૩] અગર તો કોઈક
બદ્ધાયુ હોઈ અંતરેણિ કરનાર હોય તો, શુભ ભાવે મિથ્યાત્વ, મિત્ર અને સમ્યક્ત્વને ખ-
પાવે છે. [૩૪] ત્યાં જો અનંતાનુબંધિનો ક્ષય થતાં બદ્ધાયુ મરે, તો દેવમાં ઉપજે,

લીયાભાવા ન ચિણ્દ પુણ અળંતે ॥ ૩૫ ॥ સતગ્રસ્થાદિ એવં—અહ ન
મરદ ચડગૃહ સો ડ । નાળ મદત્તા તત્થય સિજ્જદ તંદા વ તુરિયભવે
॥ ૩૬ ॥ તદા સુરનરણ્હિ—તુરિયભવે જુઅલિણ્હિ અંતરિઓ । સિજ્જદ
સ્વાંદગદિદ્દી—તં પુણ જિણકાલિયનરાણં ॥ ૩૭ ॥

હ્યારો તદ દિઠ્ઠ ચિય—અઠ નપુંસિત્થિવેય છકં ચ ! પુમવેયં
ચ સ્વવેદ—કોહાર્દાં ડ સંજલંણો ॥ ૩૮ ॥ દંસુણનાણાવરણં—તરાય
મોહસ્થયંમિ સો નૂણં । ઘણઘાદ કમ્મ મુકો—ઉપ્પાદ્ધ કેવલં નાણં
॥ ૩૯ ॥ હ્ય સ્વહ્યં સંમત્તં—સાદપ્પજ્જવસિયં સમક્કયાયં । નિસુણસુ
સ્થઓવસમિયં—સંમત્તં સવ્વકાલભવં ॥ ૪૦ ॥ મિચ્છત્તં જ મુદ્ધં—તં
સ્વીણં અણુદિણં ચ ઉવસંતં । મીસીભાવ પંરિણયં—વેદ્ધંતં સ્થઓવસમં
॥ ૪૧ ॥ જંદ પુવ્વ મવદ્દાઝ—વિમીણવજ્જં ન વંધણ આઝં । ચડસુવિ

અને મિથ્યાત્વ ક્ષય થતાં બીજનો નાશ થવાથી ફરીને અતંતાનુબધિ ન બાંધે. (૩૫)
એ રીતે સાતે પ્રકૃતિઓનો ક્ષય થતાં, પણ જો મરે નહિ, તો પછી ચારે ગતિમાં જાય,
અને ત્યાં ત્રીજા કે ચોથા ભવે સિદ્ધ થાય. [૩૬] સુર કે નરકનો ભવ વચ્ચે પડતાં
ત્રીજા ભવે અને યુગલીયાનો ભવ વચ્ચે થતાં ચોથા ભવે ક્ષાયિક સમ્યક્ દ્રષ્ટિ મોક્ષે જાય,
પણ સમ્યક્ત્વ જિન ભગવાનના વખતના મનુષ્યોને હોય છે. [૩૭]

અબદ્ધાણુ હોય તો, તે ત્યાં રહીને નપુંસક વેદ, સ્ત્રી વેદ, હાર્યાદિ ૫૮૬, પુરુષ
વેદ, અને સંન્યસન ક્રોધાદિક, તથા દર્શન, જ્ઞાન, તરાય, અને મોહના ક્ષયે તે નિયમાત્
ધનધાતિ કર્મથી મુક્ત થઈને કેવળ જ્ઞાન પામે છે. (૩૮-૩૯) એ રીતે ક્ષાયિક સ-
મ્યક્ત્વ સાદિ અને અપર્યવસિત અર્થાત્ તેની આદિ છે, પણ અંત નથી, એવું કહેલું છે.
હવે ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ, કે જે સર્વ કાળમાં થાય છે, તે સાંભળ. [૪૦] જે ઉદોર્ણ
મિથ્યાત્વ થાય, તે ક્ષીણ થાય, અને અતુદોર્ણ હોય, તે ઉપશાંત કરવામાં આવે. એ રીતે
મિશ્રીભાવના પરિણામે વેદામ તે ક્ષયોપશમ જાણવું [૪૧] ત્યાં જે પૂર્વે આયુ બાંધ્યું ન
હોય તો, તે વૈમાનિક વિના બીજું આયુષ્ય ન બાંધે, અને એ સમ્યક્ત્વ હમેશાં ચારે ગ-

ગર્હસુ પંચિદિયાણ એયં ભવે સયયં ॥ ૪૨ ॥

અહ ઉવસમિયં સમ્મં-તં પુણ એવં લભિજ્ઞ મન્વન્નિજ્ઞો । અવ્વવ-
હારે મમિં-અણંતપુગ્ગલપરદ્વાઈ ॥ ૪૩ ॥ મવિયવ્વયાનિઓગેણ-કમ્મપ-
રિણિવસેણ આગમ્મ । વવહારે તહ એગેદિએસુ વસિંઝં ચિરંકાલં ॥ ૪૪ ॥
સુરં તસેસુ મમિં-પાયં ચરિમંમિ પુગ્ગલપરેદ્વાઈ । સન્નિપણિંદીપજ્જત્તઓય
વદ્દંતપારિણામો ॥ ૪૫ ॥ મોહે કોડાકોડીઝ સત્તરી વીસ નામગોયાણં ।
તીસિ યંરાણ ચંડણં-તિત્તીસયરાઈં આઝસ ॥ ૪૬ ॥ ઇય કમ્મુવકોસ-
ઠિં-પલિય અસંસંસહીણ મયરાણ । કોડાકોડિં ઇવ્વં પુત્તં સયલં સ્વાવિ-
ય સેસં ॥ ૪૭ ॥

ગિરિસિરિઝવલનિહેણ-જીવોઝ અહાપવત્તકરણેણં । નાભોગવત્તિણં-
આગચ્છદ્દ ગંઠિદેસંમિ ॥ ૪૮ ॥ ગંઠિત્તિ સુદુઘ્ભેઓ-કવ્વલ્લઘણરૂઢગૂઢ-
ગંઠિ વ્વ । જીવસ્સ કમ્મજ્ઞિઓ-ઘણરાગદોસપરિણામો ॥ ૪૯ ॥ ઇત્થ-

તિમાં લખે છે. [૪૨]

હવે ઔપશમિક સમ્યક્ત્વને ભવ્ય જીવ આ રીતે પામે છે:-અવ્યવહાર રા-
શિમાં અનંત પુદ્ગળ પરાવર્તે ભમીને-ભવિતવ્યતાના વિયોગે તથા કર્મની પરિણુતિના વશે
કરી વ્યવહાર રાશિમાં આવીને ચિરંકાળ જીવ એકેન્દ્રિયાદિકમાં રહે છે. [૪૩-૪૪] આદ
ચિરંકાળ ત્રસોમાં ભમીને પ્રાપ્તે કરી-છેલ્લા પુદ્ગળ પરાવર્તમાં સંપ્તિ પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્તપણે
વધતા પરિણામે સીતેર કોડાકોડ સાગરોપમની મોહનીયની સ્થિતિ, વીસ કોડાકોડ નામ ગોત્રની,
અને આક્રીના ચારની ત્રીશ કોડાકોડ, તથા તેત્રીશ સાગરોપમ આયુષ્યની સ્થિતિ એમ ઉત્કૃષ્ટી
કર્મ સ્થિતિ છે, તેમાંથી પલ્લોપમના અસંખ્યાતમા ભાગે ઉણી શકતે એક કોડાકોડ સાગરોપમ
જેટલી સ્થિતિ મૂકીને આક્રીની બધી અપાવી નાંખે છે. [૪૫-૪૬-૪૭] પર્વતની નદીના
પથ્થરની માફક જીવ અનાભોગે ચએલા યથાપ્રવૃત્ત કરણે કરી અંધિના નજીકમાં આવે. [૪૮]
અંધિ એટલે અક્ષઝ અને મજ્જૂત જેટલી ગૂઢ ગાંઠના માફક જીવનો કમંજનિત અતિ દુર્ભેદ
સખત રાગ દ્વેષનો પરિણામ બાણુવો. [૪૯] આ રથને અભવ્યો પણ અનંતીવાર આવે

ય અણંતસુતો—આગંતું અભવિઆવિ પાવંતિ । દવ્વસુયં નહુ સમ્મં—
પુણરવિ બંધંતિ જિઠ્ઠિદિં ॥ ૫૦ ॥

મત્ત્યઃ પુનઃ

મિંદિય અપુવ્વકરણેણ—તં ચ અનિયટ્ઠિકરણો તત્તો । અંતરક-
રણં કાઉં—કરેઈ મિચ્છસ્સ ટિઙ્ગુયલં ॥ ૫૧ ॥ અંતમુહુત્તપમાણં—હિટ્ઠિ-
લ્લટિં સ્વેવિ સુહભાવો । અંતરકરણદ્વાણ—પઢમે સમણ વિવટ્ઠંતો ॥ ૫૨ ॥
ઝસરદેસં દેઢિલ્લયં ચ વિજ્ઞાઈ વણદવો મપ્પ । ઇય મિચ્છસ્સ અણુદણ-
ઉવસમસમ્મં લહઈ જીવો ॥ ૫૩ ॥ અંતમુહુત્તંમિ ગણ—જહન્નઓ સમયસે-
સણ કાલે । ઉક્કોસે છાવલિણ—ઉદયંતિ અણંતવંધીઓ ॥ ૫૪ ॥ તો પ-
રિવટંતસમ્મો—મિચ્છ મપત્તો સ હોઈ સાસાણો । કોવા ઉવસમસંખી—
કરેઈ મિચ્છસ્સ પુંજતિગં ॥ ૫૫ ॥ પરિણામવિસેસેણ—પઓગઓ મયણ-
કુદ્ધવાણં વ । સુદ્ધો અદ્ધવિસુદ્ધો—અવિસુદ્ધો તત્થ પઢમંમિ ॥ ૫૬ ॥ વ-

છે, અને દ્રવ્યશ્રુત પામે છે, પણ સમ્યક્ શ્રુત નથી પામતા, અને ધરીને તેઓ ઉત્કૃષ્ટી
સ્થિતિ બાંધે છે. (૫૦) પણ ભવ્ય જીવે અપૂર્વ કરણથી તે ગ્રંથિને ભેદીને પછી અનિ-
વૃત્તિ કરણથી અંતરકરણ કરી મિથ્યાત્વની બે સ્થિતિઓ કરે—ત્યાં અંતર્મુદ્ધર્ત પ્રમાણની
નીચલી સ્થિતિ અપાવીને અંતરકરણ કાળના પેહેલા સમયથી શુભ ભાવે વધતો થકો.
(૫૧-૫૨)

..

જેમ વનની આગ ઉપર પ્રદેશ અથવા બળેલ ભૂમિ પામતાં જુઝાઈ બળ છે, તેમ
ત્યાં મિથ્યાત્વનો ઉદય નહિ થાય, તો જીવ ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પામે છે, (૫૩) ત્યાં
જન્મ-મથી અંતર્મુદ્ધર્ત પસાર થઈ છેલ્લો એક સમય રહે, ત્યારે અને ઉત્કૃષ્ટ ૭
આવલિકા. જતાં અનંતાનુબંધિ ઉદય પામે. [૫૪] ત્યારે સમ્યક્ત્વથી પડતો થકો હજી
જ્યાં લગણ મિથ્યાત્વ શુણુ સ્થાને પહેાંચ્યો ન હોય, ત્યાં લગણુ સાસ્વાદન શુણુ સ્થાન પામે.
અથવા તો કોષક ઉપશમ સમ્યક્ત્વના મિથ્યાત્વના ત્રણ પુંજ કરે છે. [૫૫] પ્રયોગથી
મદનકોદ્રવના ભાકક પરિણામ વિશેષે કરી, તેના ત્રણ પુંજ કરે—શુદ્ધ, અર્ધ શુદ્ધ, અને

ટંતો સ્વસ્વસમી—વીણ મીસોડ તદ્યણ મિચ્છો । મિચ્છ મઘટું પુગલ-
પરદ છાવટપર સમ્મ ॥ ૫૭ ॥

અંતમુહુત્તં મીસં—ઉવકોસ જહન્નઓ ય સન્વાણિ । વળવારા ઉવસ-
મિયં—અસંસ્વવારા સ્વઓવસમં ॥ ૫૮ ॥ સંમત્તંમિડ લહે—પલિયપુહુત્તેણ સા-
વઓ હુજ્જા । ચરણોવસમસ્વયાણં—સાગરસંસ્વંતરાહુંતિ ॥ ૫૯ ॥ ઇય અપરિ-
વહિયસમ્મે—સુરમણુણ ઇગભવેવિ સન્વાણિ । ઇગસેદિવજ્જિયાઈં—સિવં ચ
સત્તંઠભવમજ્જો ॥ ૬૦ ॥ અહવા ઉવસમસેઠીઈ—હોઈ ઉવસામગં તુ સમત્તં ।
તીણ પુણ પઠવઓ—અપમત્તજઈં અવિરઓ વા ॥ ૬૧ ॥ અણં દંસરં ન-
પુંસિત્થીવેયં^૧ ચ્છક્કં^૨ ચ^૩ પુરિસંવેયં^૪ ચ^૫ । દો દો ઇગંતરિણ—સરિસે સરિ-
સં ઉવસમેઈ ॥ ૬૨ ॥

અશુદ્ધ. ત્યાં પહેલામાં વર્તતો ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ પામે, બીજામાં વર્તતો મિશ્ર ગણાય,
અને ત્રીજામાં વર્તતો મિથ્યાત્વની ગણાય. તે મિથ્યાત્વની સ્થિતિ અપાર્દ પુદ્ગળ પરાવર્ત છે,
અને સમ્યક્ત્વની સ્થિતિ ઊસઠ સાગરોપમ છે. (૫૭)

મિશ્રની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ અંતર્મુદ્ધર્ત છે. જઘન્યથી સર્વેની [અંતર્મુદ્ધર્ત સ્થિતિ છે.]
ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પાંચ વાર આવે, અને ક્ષયોપશમ અસંખ્યાતા વાર આવે. [૫૮]
સમ્યક્ત્વ પામ્યા પછી પલ્લોપમ પૃથક્ત્વ [બેથી નવ પલ્લોપમ] માં દેશવિરતિ શ્રાવક
થાય. ચારિત્ર ઉપશમ સમ્યક્ત્વ અને ક્ષાયિકનો સંખ્યાતા સાગરોપમ આંતરો છે. (૫૯)
વળી અપરિપતિત (ચાલુ કાયમ રહેનાર) સમ્યક્ત્વ હોય તો, દેવ કે મનુષ્ય ભવમાં એક
ભવમાં પણ એક ક્ષપક શ્રેણિ શિવાય બીજાં બધાં પામી શકાય, અને સાત આઠ ભવમાં
મોક્ષ પમાય. [૬૦] અથવા ઉપશમ શ્રેણિમાં ઉપશમ સમ્યક્ત્વ થાય. તેનો પ્રસ્થાપક
અગ્રમત્ત યતિ અથવા અવિરત હોય છે. [૬૧] ચાર અનંતાનુબંધિ દર્શનત્રિક, નપુંસક વેદ,
સ્ત્રી વેદ, હાસ્યાદિ ષટક, અને પુરુષ વેદ, એટલી પ્રકૃતિઓ એકાંતરિત બે બે સરખે સરખી
ઉપશમાવે. [૬૨]

સ્વાઓવસમોવસમિય—સમ્માણં મહા અહ વિસેસો । ઉવસમગો નો
 વેયઈ—પણસઓવાવિ મિચ્છત્તં ॥ ૬૩ ॥ ઉવસંતં જં કમ્મં—ન તઓ કઠ્ઠુહ
 ન વેઈ ઉદણ્ણિ । નય ગમ્મઈ પરમગઈ—ન ચેવ ઉવકટ્ટણ તં તુ ॥ ૬૪ ॥
 કલુસં વ સ્વઓવસમી—પસંતસલિલં વ ઉપસમિયસમ્મા । સ્વાઈયસમ્પદિઠ્ઠી-
 વિન્નેઓ વિમલસલિલં વ ॥ ૬૫ ॥ સ્વઈયાઈ સાસણજુયં—ચઉહા, વેયગજુયં
 તુ પંચવિહં । તં મિચ્છચીરમપુદ્ગલ—વેયણઓ, દસવિહં एवं ॥ ૬૬ ॥

નિસસગુવણસરૂઈ—આણરૂઈ સુત્ત વીયરૂઈ મેવ । અભિગમ વિત્થીર-
 રૂઈ—કિરિયા સંસેવ ધમ્મરૂઈ ॥ ૬૭ ॥ સકિરિયં કારમ મિવ—તત્તરૂઈ
 રોયગં તુ સંપત્તં । મિચ્છાદિદ્ઠી તત્તાઈં દીવણ દીવગં તં તુ ॥ ૬૮ ॥
 નિચ્છયઓ સંમ્મત્તં—વિસુદ્ધ ચરણસ્સ અવિરયસ્સિયરં । અહવાવિ દબ્બ-

હવે ક્ષાયોપશમિક અને ઔપશમિક સમ્યક્ત્વનો જે વિશેષ છે, તે કહીએ
 છીએ. ત્યાં ઉપશમ સમ્યક્ત્વો મિથ્યાત્વને પ્રદેશ કરી વેદનો નથી. [૬૩] કેમકે જે
 ઉપશાંત કર્મ છે, તેને ત્યાંથી કહાડતો નથી, ઉદયમાં લાવતો નથી, પરપ્રકૃતિમાં પરણુમાવતો
 નથી, અને તેનું ઉદ્ધર્તન પણ કરતો નથી. [૬૪] ક્ષાયોપશમ સમ્યક્ત્વ કલુસ પાણી
 જેવું છે, ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પ્રશાંત પાણી જેવું છે, અને ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ નિર્ભગ પાણી
 જેવું છે. (૬૫) ક્ષાયિક વગેરે ત્રણ સમ્યક્ત્વની સાથે સાસ્વાદન સમ્યક્ત્વ ઉમેરીએ તો,
 તેના ચાર પ્રકાર થાય છે, અને તેમાં વેદક ઉમેરીએ તો પાંચ પ્રકાર થાય છે. ત્યાં મિથ્યા-
 ત્વનાં જોડાં પુદ્ગળ વેદવાથી તે વેદક સમ્યક્ત્વ કહેવાય છે. હવે દશ પ્રકારનું સમ્યક્ત્વ
 આ રીતે છે. (૬૬)

નિસર્ગે રૂચિ, ઉપદેશ રૂચિ, આરા રૂચિ, સૂત્ર રૂચિ, ખીજરૂચિ, અભિગમ રૂચિ, વિસ્તાર
 રૂચિ, ક્રિયા રૂચિ, સંક્ષેપ રૂચિ અને ધર્મ રૂચિ—એમ રૂચિની અપેક્ષાએ દશ પ્રકાર છે.
 [૬૭] ક્રિયા સહિત સમ્યક્ત્વ તે કારક ગણવું, તત્ત્વની રૂચિ તે ક્રોચક સમ્યક્ત્વ ગણવું.
 વળી મિથ્યા દ્રષ્ટિ છતાં ખીજને તત્ત્વ જણાવે, તેનું નામ દીપક સમ્યક્ત્વ ગણવું. [૬૮]
 નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ સાતમા ગુણ સ્થાને વર્તનાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર ધારીને હોય, અને અવિરતને
 ધરતર [વ્યવહાર] સમ્યક્ત્વ હોય, અથવા દ્રવ્ય જાવ વગેરે બેદોથી અનેક પ્રકારે સમ્યક્ત્વ

ભાવાઈ-મેયઓ વહુવિહં સમ્મં ॥ ૬૯ ॥ જીવાઈનવપયત્થે-જો જાણઈ
તસ્સ હોઈ સંમ્મત્તં । ભાવેણ સદ્દંતે-અયાણમાણેવિ સંમ્મત્તં. ॥ ૭૦ ॥
દુવિહં લોઈયમિચ્છં-દેવગયં ગુરુગયં મુણેયવ્વં । લોઽન્નરંપિ દુવિહં-
દેવગયં ગુરુગયં ચેવ ॥ ૭૧ ॥

ચઽમેયં મિચ્છત્તં-તિવિહંતિવિદ્ધેણ જો ધિવજ્ઞેઈ । અકલંકં સમ્મત્તં
હોઈ ફુઠં તસ્સ જીવસ્સ ॥ ૭૨ ॥ ૧૦ ॥ ૧૦ ॥ ૧૦ ॥ ૧૦ ॥ ૧૦ ॥ ૧૦ ॥ ૧૦ ॥ ૧૦ ॥
સયલંદોસપરિચત્તં । ધન્ના વસણં ગયાવિહુ-ધરંતિ નિવવકમુવ્વ દઢં
॥ ૭૩ ॥ અંતો મુહુત્તમિત્તંપિ ફાસિયં જેહિ દંસણં ઇયં । તેસિં અવદ્ધ
પુગ્ગલ-પરિયટ્ઠો ચેવ સંસારો ॥ ૭૪ ॥ જસ્સ મણગયણમગ્ગે-ફુરેઈ
દંસણદિવાયરો દિન્નો । ન કુમયજોઈસચક્કં-તંમિ પયાસંપિ પાઽણઈ
॥ ૭૫ ॥ સુદ્ધે સમત્તે અવિરઓવિ અજ્ઞેઈ તિત્થગરનામં । જહ આગમેસિ
મહા-હરિકુલપહુસેણિયા ઈયા ॥ ૭૬ ॥

ગણાય છે. (૬૯) જીવાઈ નવ પદાર્થ ને જાણે, તેને સમ્યક્ત્વ હોય, અને તેના અ-
જ્ઞાણ થતાં પણ ભાવથી શ્રદ્ધા રાખે તો, તેને પણ સમ્યક્ત્વ હોય. [૭૦] મિથ્યાત્વ
એ પ્રકારનું છે-લૌકિક અને લોકાત્તર. તે બેના એ પ્રકાર છે, દેવગત અને ગુરુગત. [૭૧]

ચારે પ્રકારનું મિથ્યાત્વ ને ત્રિવિધે ત્રિવિધે વર્ણે, તે જીવને અકલંક સમ્યક્ત્વ પ્રગટે.
[૭૨] આ રીતે સકળ ગુણ સહિત અને સકળ દોષ રહિત સમ્યક્ત્વને ભાગ્યશાળી જોના
કષ્ટ આવતાં પણ રાજનાં કરમાન માણક મળ્યુતપણે ધારી રાખે છે. (૭૩) ને
જીવો આ સમ્યક્ત્વને અંતર્મુદ્ધત માત્ર પણ સ્પર્શે છે, તેમને અપાર્દ પુદ્ગળ પરાવર્ત
નેટલો સંસાર રહે છે. (૭૪) જોના મનરૂપી આકાશ માર્ગમાં દર્શનરૂપ દીપ્તો સૂર્ય
પ્રકાશ છે, તેના આગળ કુમતરૂપી તારાગણ લગારે પ્રકાશી શકતો નથી. [૭૫] સમ્ય-
ક્ત્વ શુદ્ધ હોય, તો અવિરત છતાં પણ તીર્થંકર નામ કર્મ બાધે છે, એ માટે લાલા
ભાગ્યશાળી યાદવ કુળ પ્રભુ [શ્રીકૃષ્ણ] અને શ્રેણિક વગેરે દ્રષ્ટાંતરૂપ છે. [૭૬]

મિચ્છત્તપવલહુયવહ--જલસરિસ મિમં ધરંતિ જે સમ્મં । અહિયદ્
પાણિકમલે--તેસિ ધુવં મુક્કસુક્કસિરી ॥ ૭૭ ॥ ઇય સોઝ અપરદત્તો
દંસણમૂલં ગહેદ્ ગિદ્ધિધમ્મં । તો ગુરુણા ગુરુકરુણા--પરેણ એવં સમણસિદ્ધો
॥ ૭૮ ॥ મો મદ્ તુદ્ધિવસેણં--કહવિ ઇમં લહિય દંસણં વિમલં । સગ-
સદ્દિદ્ધિભેયકલિયં--સયાવિ પાલિજ્જ જત્તેણં ॥ ૭૯ ॥

તથાહિ:—

ચઝ સદ્દહણ તિલિંગં--દસ વિણય તિસુદ્ધિ પંચગયદોસં । અદ્ધ
પભાવણ મૂસણ--લક્કસણપંચવિહસંજુત્તં ॥ ૮૦ ॥ છન્વિહ જયણાગારં-
છઞ્ખાવણભાવિયં ચ છટ્ટાણં । ઇય સત્તસદ્ધિદંસણ--ભેયવિસુદ્ધં તુ સમ્મત્તં
॥ ૮૧ ॥

एतद्विवरणमाथा:

जाणंतस्सवि आगयअब्भासो^१ गीयजइजणनिसेवा^२ । वावन्न^३ कु-

મિથ્યાત્વરૂપ પ્રવળ અગ્નિને તોડવાં પાણી સમાન આ સમ્યક્ત્વને જેઓ ધારણ કરે છે, તેમના હસ્ત કમળમાં નિશ્ચયે મોક્ષનાં સુખની શ્રી આજોડશે. [૭૭] એમ સાંભળીને અમરદત્તે સમ્યક્ત્વ મૂળ ગૃહિધર્મ સ્વીકાર્યો; ભારે ભારે કષ્ટભાવંત ગુરુએ તેને આ રીતે શિક્ષા આપી. [૭૮] હે ભદ્ર ! નશીબ યોગે કોઈ પ્રકારે આ નિર્મળ સમ્યક્ત્વ મેળવ્યા બાદ તેને સડસઠ બેઠથી હમેશાં યત્નપૂર્વક પાળવું.

સડસઠ બેઠ આ રીતે છે.

ચાર સદ્દહણા, ત્રણ લિંગ, દશ પ્રકારનો વિનય, ત્રણ શુદ્ધિ, પાંચ દૂષણ, આઠ પ્રભાવના, પાંચ ભૂષણ, પાંચ લક્ષણ. [૮૦]

છ પ્રકારની યતનાઓ, છ આગાર, છ ભાવના અને છ સ્થાન એમ સડસઠ બેઠ સહિત સમ્યક્ત્વ છે. (૮૧)

એના વિવરણની ગાથાઓ.

જાણતાં છતાં પણ આગમનો અભ્યાસ કરવો, ગીતાર્થ યતિ જનની સેવા કરવી,

દંસળવજ્જણાય^૪ . સંમત્તસદ્દહણા ॥ ૮૨ ॥ લિંગતિયં સુસ્સુસા સુયસ્સ
 હુહિયસ્સ જહ ઘયપુરિચ્છાં । તહણુઠ્ઠાણે જિણગુસુવેયાવચ્ચુજ્જમો સંમં
 ॥ ૮૩ ॥ જિણ^૧ સિદ્ધ^૨ પઢિમ^૩ સુય^૪ ધમ્મ^૫ સંઘ^૬ ગુરુ^૭ ઉજ્જ^૮
 સાહુ^૯ સમ્મત્તે^{૧૦} । વિણઓ વન્ના સાયણનાસો થુદ્ધ મત્તિ વહુમાણો
 ॥ ૮૪ ॥ મળવયતણુસુદ્ધીઓ--દોસા સંકા ય કંસવ વિતિગિચ્છા । પર-
 તિથિયપ્પસંસા--તેહિ સમં સંથવો તહય ॥ ૮૫ ॥ પાવયણી ધમ્મકહી-
 વાઈ નેમિત્તિઓ તવસ્સી ય । વિજ્ઞાસિદ્ધો ય કર્ફ--અદ્દેવ પમાવગા
 મણિયા ॥ ૮૬ ॥

ભૂષણાનિ

● પવયણથિજ્જ પમાવણ-મત્તી કોસલ્લ તિથ્થસેવા ય ।

લક્ષણાનિ

ઉવસમસંવેગો વિ ય--નિન્વેય ણુકંપ અત્થિક્કં ॥ ૮૭ ॥

સમ્યક્ત્વહીન પર્ત્થસ્થાદિક તથા કુદૃશીનીઓને વર્જવા, એ ચાર સમ્યક્ત્વની સદ્દહણાઓ
 છે. [૮૨] ત્રણ લિંગ આ છે:—ભૂષેલો જેમ ધેવર ખાવા છૂટે, તેમ શાસ્ત્ર સાં-
 લણવાની ધ્યાન રાખવી, અનુશાનમાં રૂચિ રાખવી, તથા દેવગુરુનું રૂઢી રીતે વૈયાવૃત્ય
 કરવું. (૮૩) જિન, સિદ્ધ, પ્રતિમા, શ્રુત, ધર્મ, સંઘ, ગુરુ, ઉપાધ્યાય, સાધુ, તથા
 સમ્યક્ત્વ એ દશમાં અવજા અને આશાંતનાનો લાગ, સ્તુતિ, ભક્તિ અને બહુમાન રા-
 ખવું, તે દશ પ્રકારનો વિનય છે. (૮૪)

મન વચન અને કાયની શુદ્ધિ, તે ત્રણ શુદ્ધિ બાળુવી. શંકા, કાંક્ષા, વિચિકિત્સા
 પરતીર્થિ પ્રશ્ન સા અને પરતીર્થિ સાથે પરિચય, એ પાંચ દૂષણ બાળુવા. (૮૫) પ્રાવચની
 ધર્મકથક, વાદી, નૈમિત્તિક, તપસ્વી, વિદ્યાવાન, સિદ્ધ, અને કવિ—એ આઠ પ્રભાવક કહેલા
 છે. [૮૬] પ્રવચનથી પડતાને તેમાં સ્થિર કરવા, પ્રભાવના કરવી, ભક્તિ, કુશળતા,
 અને તીર્થ સેવા, એ પાંચ ભૂષણ છે, અને ઉપશમ, સંવેગ, નિર્વેદ, અનુકંપા અને આસ્તિ
 કથ, એ પાંચ લક્ષણ છે. (૮૭)

જયણા વંદણ નમણં-દાણા ણુપયાણ ભાસ સંભાસં । પરતિત્થિ-
 દેવયાણં-ન કરે તગ્ગહિયપઢિમાણં ॥ ૮૮ ॥ રાય ગણ વલ સુરક્કમ
 ગુરુનિગ્ગહ વિત્તિ છ્વ આગારા । ભાવણ-મૂલં દારં પઢ્ઢ આહાર માણં
 નિહી ॥ ૮૯ ॥ અત્થિ જિઓ તહ નિચ્ચો કત્તા મુત્તા ય પુન્નપાવાણ ।
 અત્થિ સિવં તદુવાઓ નાનાઈં ઇય છ ઠાણાઈં ॥ ૯૦ ॥

અન્યત્ર લિંગચતુષ્ટયમુચ્યતે.

સવ્વત્થ ઉચ્ચિકરણં-ગુણાણુરાઓ રઈય જિણવયણે । અગુણેસુ
 ય મઙ્ગલત્થં-સમ્મદિદિઠસ્સ લિંગાઈ ॥ ૯૧ ॥

જઓ---

જળગો જળળી અત્થો બંધૂ મુંયણો મુભિચ્ચસંઘાઓ । કાઠં તં ન
 સમત્થા-જં સં દઢં ચિત્તં ॥ ૯૨ ॥ ઈસિ સવિયાસલોયણ-આલોયણહિઠ-
 નમિરવિવચ્ચકં । ચક્કિત્તંપિ હુ મુલહં-દુલહં સંપત્તરયણં તુ ॥ ૯૩ ॥

જ યતના આ રીતે છે:—પરતીર્થિના દેવ તથા તેમણે ગ્રહણ કરેલી જિન પ્રતિ-
 માઓને વંદન, નમન, દાન, અનુપ્રદાન, ભાષણ, કે સંભાષણ ન કરવું. [૮૮] રાગ,
 ગણ, બળ, દેવ, ગુરુ, નિગ્રહ અને વૃત્તિ એ જ આગાર છે. સમ્યક્ત્વ એ ધર્મ મંદિરનું
 મૂળ છે, દાર છે, પ્રતિષ્ઠા છે, આધાર છે, ભાજન છે, અને નિધિ છે, એમ વિચારવું તે
 જ ભાવના છે. [૮૯] જીવ છે, તે નિત્ય છે, તે પુણ્ય પાપનો કત્તા ભોક્તા છે, મોક્ષ
 છે, અને તેના ઉપાય જ્ઞાનાદિક છે, એ જ સ્થાન કહેવાય છે. (૯૦) બીજા સ્થળે
 ચાર લિંગ કહેલાં છે તે આ પ્રમાણે છે:— સર્વ સ્થળે ઉચિત કરવું, ગુણાનુસાર, જિન-
 વચનમાં રતિ રાખવી, અને અગુણી ઉપર મધ્યસ્થ રહેવું, એ સમ્યક્દ્રષ્ટિના લિંગ છે. [૯૧]

પિતા, માતા, પૈશા, ભાઈ, સગા, અને ચાકરો તેટલું કરવા સમર્થ નથી કે જેટલું
 બરોબર પાળેલું સમ્યક્ત્વ કરી શકે છે. (૯૨) જરા ખુલ્લતી આંખે જોવાથી હર્ષ પામતા
 રાગઓથી નમાયલા ચક્રવાર્તીનું પદ પામવું સહેલું છે, પણ સમ્યક્ત્વ રત્ન દુર્લભ છે.

ચિંતાનંતરસમકાલઃ-સંમિલંતાણુકુલસયલત્થં । અમરત્તંપિહું લઘ્મઇ-નં દંસણં.
કહાવિ જીવેહિં ॥ ૯૪ ॥ તિહુયણસરપરિસરકુમય-ગઘ્મવિઘ્મયકુરંતજસપસ-
રં । વાસવપયંપિ પાવંતિ-પાણિણો ન ડણ સમત્તં ॥ ૯૫ ॥ ધન્ના લહંતિ
ણ્યં-ધન્ના પાલેતિ નિરહવારં મિણં । ડવસગ્ગસંકહેવિહુ-ધન્ના પારં નયં-
તિ ઇમં ॥ ૯૬ ॥

તા નિઙ્ગિજયરૂપ્પદ્દુમ-ચિંતારયણં સુદંસણં લહિંડં । તુમણ સયાવિ
ઇહયં-નિચ્ચલચિત્તેણ હોયઘ્વં ॥ ૯૭ ॥ ઇચ્છામિ સમણુસિઠ્ઠિંતિ-મણિય ન-
મિંડં ચ સુગુરુચલણદુગં । તત્તો સમિત્તજુત્તો-ગેહંપત્તો અમરદત્તો ॥ ૯૮ ॥
સો પિડણા સંલત્તો-કિં વંચ્છ ચિરાઇયં તણ તત્થ । તો ચિત્તેહિં વુત્તો
વુત્તંતો તસ્સ સયલોવિ ॥ ૯૯ ॥ અહ કુવિયો જયઘ્નોસો-મણેઇ દુપ્પુન્ન
કિં અરે તુમણ । સુત્તુ કુલાગય સમમં-ધમ્મં ધમ્મં ઇમં ગ્રહિયં ॥ ૧૦૦ ॥

[૯૩] ચિંતાવ્યાપ્તિ સાથે જ્યાં, સધણા અતુકૂળ અર્થ મળે છે એવું દેવપણું પામવું
સુલભ છે, પણ જીવોને દર્શન મળવું સુલભ નથી. [૯૪] ત્રિભુવનરૂપી તળાવમાં
પસરેલા કુમ્ભતમય વિભ્રમમાં ફેલાયેલા જસવાળું ઇંદ્રિય પ્રાણિઓ પામી શકે પણ સમ્યક્ત્વ
પામવું મુશ્કેલ છે. [૯૫] ભાગ્યવાન જનો એને પામે છે, ભાગ્યવાનોજ એને નિરતિ-
ચારપણે પાળે છે, અને ઉપસર્ગ આવી પડતાં પણ એને ભાગ્યશાળિઓજ પાર પહોંચાડે
છે. [૯૬]

માટે કલ્પવૃક્ષ અને ચિંતામણિને જીતનાર સમ્યક્ત્વ પામીને તારે હમેશાં એમાં
નિશ્ચળ મન રાખવું. [૯૭] ત્યારે “ તમારી શ્રીખામણ કણ્ઠ છે, ” એમ કહીને ગુરૂને
નમી પોતાના મિત્રો સાર્થે અમરદત્ત ધરે આવ્યો. [૯૮] તેને આપે પૂછ્યું કે, હે વત્સ !
કેમ તને ત્યાં આટલી વાર લાગી ? ત્યારે એના મિત્રોએ તેને સધળો વૃત્તાંત કહી સંલગ્નાવ્યો.
(૯૯) ત્યારે જ્યેષ્ઠા યુરસે થઇ બોલ્યો કે, અરે કમનશીલ ! શામાટે તે કુળાગત
ઉત્તમ ધર્મ છોડી આ ધર્મ સ્વીકાર્યો ? [૧૦૦] માટે એ એતાંબર બિજુઓનો ધર્મ છોડી

તા મુંચ ઇમં ધમ્મં સિયમિક્કલુણં કરેસુ મિક્કલુણં । અન્નહ તપ્પ સમં મ-
મ-સંભાસોવિહુ ન જુત્તુત્તિ ॥ ૧૦૧ ॥

મળઇય કુમરો હે તાય-એસ સુપરિક્કિલ્લુણ ધિત્તવ્વો । ધમ્મો વ-
રક્કણમંપિ વ-ન કુલાગયમિત્તઓ ચેવ ॥ ૧૦૨ ॥ પાણિવહાંલિયચોરિક્ક-
વિરિંપરજુવજ્જનંપહાણો । પુવ્વાવરઅવિરુદ્ધો-ધમ્મો એસો કહ મજુત્તો ?
॥ ૧૦૩ ॥ જહ ગિણ્હંતો ઉત્તમ-પણિયં વણિઓ મવે ન વયણિજ્જો ।
પઠિવન્નુત્તમધમ્મો-ન હીલણિજ્જો તદ્દા હંપિ ॥ ૧૦૪ ॥ તં સુણિય અભિ-
નિવિદ્ધો-સિદ્ધી જંપેહ રે દુરાચાર । જં રોયહ કુણસુ તયં-ન હઓ તં મા-
સિહં ઉચ્ચિઓ ॥ ૧૦૫ ॥ એયં નિસામિક્કણં-સસુરેણ મળાવિઓ હમો એવં ।
જહ મહ સુયાહ કજ્જં-તા જિણધમ્મં ચયસુ સિગ્ગં ॥ ૧૦૬ ॥

મુત્તું જિણધમ્મ મિમં-સેસં સવ્વમત્તિ અણંતસો પત્તં । એવં ચિંતિય
અમરો-વિસજ્જણ પિહિમિહે મજ્જં ॥ ૧૦૭ ॥ અન્નદિણે જણીણ-મણિ-

દે, અને ભિક્ષુ ધર્મ કરતો રહે. નહિ તો તારી સાથે મારે બોલવું પણ ધુક્ત નથી. (૧૦૧)

કુમાર બોલ્યો કે, હે પિતા ! એજા સોનાની માણક ધર્મ બરોબર પરખીને
લેવો જોઈએ. માત્ર કુળાગતપણાથીજ ધર્મ ન માનવો જોઈએ. [૧૦૨] આણિ વધ, અલીક
બાપણ, ચોરી, અને પરસ્ત્રીતું જેમાં પૂરતી રીતે વર્જન છે એવો, અને પૂર્વાપર અવિરુદ્ધ
આ જિન ધર્મ છે, મારે તે અધુક્ત કેમ કહાય ? [૧૦૩] જેમ વેપારી ઉંચો માલ ખરીદતાં
હપકા પાત્ર થતો નથી, તેમ મેં પણ ઉત્તમ ધર્મને સ્વીકાર્યો છે, તો મારી હેલના કરવા
ચોગ્ય નથી. [૧૦૪] તે સાંભળીને હંડીલો શેઠ બોલ્યો કે, અરે ભુગ ! તને જે રૂચે તે
કર, આજ પછી તને બોલાવવું ઉચિત નથી. [૧૦૫] વળી આં વાત સાંભળીને તેના
સંસારાએ પણ કહેરાવી મોકલ્યું કે, જો મારી દીકરી સાથે તારે કામ હોય, તો જલદી
જિન ધર્મ છોડી દેજે. (૧૦૬) અમરદત્તે વિચાર્યું કે, આ જિન ધર્મ શિવાય બીજું બહુ
અનંતવાર પામેલું છે, એમ ચિંતવી તેણે પોતાની સ્ત્રીને તેના બાપના ઘરે મોકલાવી
દીધી. [૧૦૭] એક દિવસે તેની માતાએ કહ્યું કે, હે વત્સ ! તું તને રૂચે તે ધર્મ કર,

ઓ एसो जहा तुम वच्छ । जो रोयइ तुह धम्मो—तं कुणसु वयं । न विगहरा ॥ १०८ ॥ किंतु अमराभिहाणं—कुलदेवि निच्चमेव अच्छेसु । एयप्पसायपभवो—तुह जम्मो तो इमो आह ॥ १०९ ॥ अंव न. संपइ कप्पइ—जिणसुणिवइरित्तदेवदेविसु । देवगुरुत्ति मई मे—भत्ती तह पण-पणप्पमुहा ॥ ११० ॥ नो महत्तेसु पओसो—मणयंपि न भत्तिमंत भवि किंतु । [ग्रंथ० ६५००] देवगुरुगुणविओगा—तेसु उदासत्तणं अंव ॥ १११ ॥

ગયરાગદોસમોહત્તણેણ, દેવસ્સ હોઈ દેવત્તં । તત્ત્વરિયાગમપદિમાણ દંસણા દેવ તં નેયં ॥ ૧૧૨ ॥ સિવસાહગગુણમણમરરવેણ સત્થત્થસમ્મ-ગિરણેણ । ઇહ. ગુરુણોવિ ગુરુત્તં—હોઈ જહત્થં પસત્થં ચ ॥ ૧૧૩ ॥ ના અંવ પણમિય જિણં—નામિજ્ઞણ તિહુયણેવિ કહઅન્નો । નહુ રોયઈ લવણ-જલં—પીણ સ્વીરોયદિજલંભિ ॥ ૧૧૪ ॥ ઇય તેણં પદિમણિયા--જણની મો-ળં અક્કાસિ સવિસાયા । અહ કુવિયા કુલદેવી—સે દંસઈ ભીસણસયાઈ

અમે તેમાં વિશ્વ કરતા નથી. (૧૦૮) પણ અમરા નામની કુળદેવીની તો તારે નિત્ય પૂજા કરવી જોઈશે; કેમકે એના પસાયથીજ તારો આ જન્મ થયો છે, ત્યારે કુમાર આ રીતે બોલ્યો:— (૧૦૯) હે માતા ! હવે મારે જિન અને જિન મુનિ શિવાય બીજાં દેવ દેવીઓમાં દેવ ગુરુની બુદ્ધિ ધરવી, અથવા નમસ્કાર વગેરે ભક્તિ ધરવી કહ્યે નહિ. (૧૧૦) મારે તેમના વિષે લગાર પણ દ્રેષ નથી, તેમ ભક્તિ પણ નથી. [મૂળ ગ્રં ૦ ૬૫૦૦] કિંતુ તેઓમાં દેવગુરુના ગુણો ન હોવાથી તેઓમાં મારે ઉદાસીનપણું છે. [૧૧૧] રાગ દ્રેષ અને મોહના અભાવથી દેવનું દેવપણું સિદ્ધ થાય છે, તે તેના ચરિત્ર આગમ અને પ્રતિમાના દર્શનથીજ જણાઈ રહે છે. (૧૧૨) મોક્ષ સાધક ગુણોના ગૌરવથી અને સમ્યક્ રીતે શાસ્ત્રાર્થ કહેવાથી ગુરુનું પરેખર અને પ્રશસ્ત ગુરુપણું ગણાય છે. [૧૧૩] માટે હે માતા ! જિનને નમ્યા પછી ત્રણે ભુવનમાં બીજાને કેમ નમાય ? કેમકે ક્ષીર સમુદ્રનું પાણી પીધા પછી લવણ સમુદ્રનું પાણી કેમ ભાવે ? (૧૧૪) આ રીતે તેણે ઉત્તર આપ્યાથી તેની માતા દિલગીર થઈ મૌન ધરી રહી. હવે કુળદેવી તેનાપર ગુરુસે થઈને તેને સેવકો

॥ ૧૧૫ ॥ નય તસ્સ કિંપિ પહવહ--સતિકઠધેનસસ ધમ્મનિરયસસ । વ-
હહ પઓસં અહિયં--તો અમરા અમરદત્તંમિ ॥ ૧૧૬ ॥

પચ્ચક્ષીહોઝ કયાંવિ--તીંહ સો નિદ્દુરં ઇમં મણિઓ । રે કૂઢધમ્મ-
ગાન્ધિય--ન પળામં મજ્ઞાવિ કરેસિ ॥ ૧૧૭ ॥ તા ઇણ્હિ હ્ણેમિં તુમં--દઢ-
ધંમો તં મળેહ અમરીવિ । જહ આઝયંપિ બલત્તં--તો મારિજ્જહ ન કોવિ
તણ ॥ ૧૧૮ ॥ અહ કહવિ તંપિ તુટ્ટં--મરિયવ્વે ઇયરહાવિ તા જાણ ।
કો સહંસગમવલ્લં--મહલહ ભવકોઢિસયદુલહં ॥ ૧૧૯ ॥ તો અમરા સામ-
રિસા--તસ્સ સરીરે વિઝવ્વણ પાવા । સીસચ્છિસવણઝડરંત--વિસ્સિયા વે-
યણાતિંવા ॥ ૧૨૦ ॥ જા ઇક્કાવિહુ જીયં--હેરેહ નિયમેણ ઇયરપુરિસસસ ।
દઢસત્તો તહવિ, ઇમો--પયં ચિત્તે વિચિંતેહ ॥ ૧૨૧ ॥

રે જીવ તણ પત્તો--સિવપુરપહપત્થિણ સત્થાહો । દેવોં સિરિ
અરિહંતો, અપત્તપુવ્વો ભવંઅરન્ને ॥ ૧૨૨ ॥ તા ઇમિણચ્ચિય હિયયઢિણ

ભય બતાવવા લાગી. (૧૧૫) પણ તે સત્ત્વવાન અને ધર્મપરાયણ અમરદત્તને કંઈ પણ
કરી શકી નહિ, તેથી તે તેના ઉપર અધિક પ્રભેષ રાખવા લાગી. (૧૧૬)

હવે તે દેવી એક વખતે પ્રત્યક્ષ થઈ તેને આ રીતે ધમકાવવા લાગી કે, અરે !
મારા ધર્મમાં ગર્વિત થએલા, તું મને પણ નમતો નથી. [૧૧૭] તો હવે તને હું મારી
નાખીશ, ત્યારે દઢ ધર્મી અમરદત્ત તેને કહેવા લાગ્યો કે, બે આયુ બળવાન હોય તો
તારાથી કોઈ મારી શકાય નહિ. (૧૧૮) અગર આયુજ તૂટયું હોય, તો પછી બીજી
રીતે પણ મરણુજ પડે, માટે કોડે ભવમાં દુર્લભ એવા નિર્મળ સમ્યક્ત્વને કાણ મેલું કરે ?
[૧૧૯] ત્યારે તે ગુરૂસે થએલી પાપણી અમરાએ તેના શરીરમાં માથાની, આંખની,
કાળની અને પેટની ત્રીજ વેદનાઓ વિકુર્ત્તી. [૧૨૦] કે જ્યાંની એક વેદના પણ બીજા
માણસના અવિતનેજ હરણ કરી લે; છતાં આ દ્રઢ સત્ત્વ પોતાના ચિત્તમાં આ રીતે
ચિંતવવા લાગ્યો. [૧૨૧]

હે જીવ ! શિવપરના આર્ગમાં ચાલતાં આ ભવશ્પ અરણ્યમાં મને પૂર્વે કદાપિ

મરણાપિ તુજ્ઞ મદકરં । ઇયંમિ પુણ વિમુક્કે-હોસિ જિયંતો વિ ત મણાહો
 ॥ ૧૨૩ ॥ કિત્તિયમિત્તં ચ ઇયં-દુક્કલં તુહ દંસણે અપસંમિ । પાવિય
 અણંતપુગ્ગલ-પરિયદ્દુહસ્સ નરણ્ણ ॥ ૧૨૪ ॥

કિંચ

પઢિકૂલા હવડ સુરા-પાયા, પિયરો પરંમુહા હુંતુ । પીડંતુ સરીરં
 વાહિણો વિ વિંસંતુ સયણા ય ॥ ૧૨૫ ॥ નિવડંતુ આવયાઓ-ગચ્છડ
 લચ્છીવિ, કેવલં ઇક્કા । મા જાડ જિણે મત્તી-તદુત્તત્તેસુ તિત્તી ય
 ॥ ૧૨૬ ॥ ઇય નિચ્છયપ્પહાણં-તત્તિત્તં નાડ ઓહિણા અમરા । તસ્સત્તરં
 જિયમણા-મણેઃ સંહરિય ઉવસગ્ગા ॥ ૧૨૭ ॥

ધન્નો સિં તં મહાયસ-તં ચિયં સલહિજ્જસે તિહુયણંમિ । સિરિ
 વીયરાય ચરણેસુ-જસ્સ તુહ ઇય દદ્ધા સત્તી ॥ ૧૨૮ ॥ અજ્જપ્પભિદ્ધે
 મજ્જાવિ-સુચિય દેવો ગુરુવિ સોચેવ । તત્તંપિ તં પમાણં-જં પઢિવન્નં

નહિ મળેલ શ્રી અહિંત દેવ હમણાં સાર્થવાહરૂપે મળેલ છે. [૧૨૨] માટે તેને હૃદયમાં
 રાખીને તારે મરતું, પણ કલ્યાણકારી છે, અને એને મૂક્યાથી તું જીવતો છતાં પણ અ-
 નાથ થઈ પડીશ. [૧૨૩] હે જીવ ! તને આ દુઃખ તે શા હિસાબમાં છે ? તે
 સમ્યક્ત્વ ખામ્યા વિના નરકમાં રખડી રખડીને અનંતા પુદ્ગળ પરાવર્ત સુધી સલાં છે.
 (૧૨૪) વ્રણી દેવી પ્રતિદૂળ થાઓ, માખાપ પરાંગમુખ થાઓ, બાધિઓ શરીરને પીડા,
 સગાંબાલાં નિંદો, (૧૨૫) આપદાઓ આવી પડો, લક્ષ્મી જતી રહે, છતાં એક જિ-
 નેશ્વરમાં રહેલી ભક્તિ તથા તેના કહેલાં તત્વોમાં તૃપ્તિ (શ્રદ્ધા) મળાઓ. [૧૨૬]

આ રીતે દ્રઢ નિશ્ચયવાળું તેતું ચિત્ત અમરા અવધિ જ્ઞાનથી જોઈને તેના સત્ત્વ-
 ગુણથી રંજિત થઈ ઉપસર્ગ સંહરીને આ રીતે કહેવા લાગી—[૧૨૭] હે મહાશય ! તું
 ધન્ય છે, અને ત્રણે જગતમાં તુંજ સ્વાધનીય છે, કે જેની શ્રી વીતરાગનાં ચરણોમાં
 આવી મજબુત આસક્તિ છે. (૧૨૮) આજથી માંડીને મારે પણ તેજ દેવ અને તેજ
 ગુરુ છે, તથા હે ધીર ! તત્ત્વ પણ તેં જે કશુંક કર્યું છે, તેજ પ્રમાણ છે. [૧૨૯]

તણ ધીર. ॥ ૧૨૯ ॥ ઇયઃ મણિરીણ, તીણ-મુક્કા અમરસ્સ ઉવરિ તુટ્ટાણ ।
પરિમલમિલિયઅલિહલા-દસદ્ધવન્ના કુસુમવુદ્ધી ॥ ૧૩૦ ॥ તં દદ્ધુ મહ-
ચ્છરિયં-તપ્પિયરો, પુરંજણો સમુરવગ્ગો । અમરાણ વયણેણં-જાઓ જિણ-
દંસણે મત્તો ॥ ૧૩૧ ॥

• સમુરેણં પહિટ્ઠેણં-તો ધૂયા પેસિયા પડિગિહંમિ । તપ્પમિહ અમર-
દત્તો-સકુહંવો કુણ્ઠ જિણધમ્મં ॥ ૧૩૨ ॥ મુચિરં નિમ્મલ દંસણ-સારં
પાલિય ગિહત્થધમ્મં સો । જાઓ પાણયઅમરો-મહાવિદેહંમિ સિઙ્ગિ-
હિહ ॥ ૧૩૩ ॥

અમરદત્તચરિત્રમિદં મુદા—

ગતમલં પરિભાષ્ય વિવેકિનઃ ।

મજ્જત દર્શનશુદ્ધિમનુત્તરાં—

ભવત યેન મહોદયશાલિનઃ ॥ ૧૩૪ ॥

॥ इत्यमरदत्तदृष्टान्तः ॥

(• છ)

એમ કહીને તેણીએ તુજ થઇ અમરદત્તના ઉપર સુગંધથી મળેલાં ભમરાના ગુંબરવવાળાં
પાંચ વર્ણનાં ફૂલની વૃષ્ટિ કરી. [૧૩૦] તે મહા આશ્ચર્ય બેઠને અમરાનાં વચનથી તેના
માથાપ, નગર જનો, તથા તેના સાસરીયાં સર્વે જિનધર્મના રાગી થયાં. (૧૩૧)

ત્યારે સસરાએ રાજ થઇ પોતાની પુત્રીને પતિના ઘેર મોકલાવી, ત્યારથી અમર-
દત્ત સકુહંવ જિનધર્મ કરવા લાગ્યો. (૧૩૨) આ રીતે ચિત્રકાળ નિર્મળ સમ્યક્ત્વનો
શુદ્ધ ધર્મ પાળીને તે આણુત નામના બારમા દેવલોકમાં દેવતા થયો, અને મહા વિદે-
હમાં જન્મી મોક્ષે જશે. [૧૩૩] આ રીતે અમરદત્તનું આ નિર્મળ ચરિત્ર હર્ષથી વિચિત્ર-
રીતે હે વિવેકી જનો ! તમે સર્વથી અધિક દર્શન શુદ્ધિ ધારણ કરો, કે જેથી મહોદય
પામો. [૧૩૪]

આ રીતે અમરદત્તનો દ્રષ્ટાંત છે.

एवं प्ररूपितः समदशसु भेदेषु दर्शन इत्यष्टमो भेदः अधुना गडुरि
काप्रवाह इति नवमं भेदमाह.

(मूलं).

गडुरिगपवाहेणं—गयाणुगइयं जणं वियाणंतो ।

परिहरइ लोगसज्जं—सुसमिक्खियकारओ धीरो ॥ ६८ ॥

ગડુરિકા એકાસ્તાસાં પ્રવાહઃ સંચરણં એકસ્યા અનુમાર્ગેણ સર્વા-
સાંગમનં ગડુરિકાપ્રવાહઃ—દ્વારગાથાયામાદિશબ્દઃ કીટિકામક્રોટકાદિ
પ્રવાહસંસૂચનાર્થ—સ્તેનકૃત્વા ગતાનુગતિકમવિચારિતકારિણં જનં લોકં
વિજાનન્નવબુદ્ધ્યમાનઃ પરિહરતિ લોકસંજ્ઞામવિચારિતરમણીયાં લોકહેરિં—
કુરુચંદ્રનરેન્દ્રવત્,—કથંભૂતઃ સન્નિત્યાહં—સુપરીક્ષિતકારકઃ સુપર્યાલોચિત્તવિધાયી
ધીરો મતિમાનિતિ.

એ રીતે સત્તર ભેદોમાં દર્શનરૂપ આઠમો ભેદ કહ્યો, હવે ગડુરિકાપ્રવાહરૂપ નવમો
ભેદ વર્ણવે છે:—

મૂળનો અર્થ.

ગાંડરિયા પ્રવાહથી ગતાનુગતિક લોકને જાણીને લોક સં-
જ્ઞાનો પરિહાર કરી, ધીર પુરૂષ સુસમીક્ષિતકારી થાય. [૬૮]

ટીકાનો અર્થ.

ગાંડરો એટલે મેંડીઓ તેમનો પ્રવાહ એટલે એકના માર્ગે બધાનું ચાલવું, તે ગડુ-
રિપ્રવાહ જાણવો. દ્વાર ગાથામાં આદિ શબ્દ છે, તે કીટી, મક્રોટી વગેરેના પ્રવાહને સૂચવે
છે. તે ગડુરિપ્રવાહવડે હરીને ગતાનુગતિકપણે અર્થાત વગર વિચારે ચાલતા લોકને જાણતો.
યદા બુદ્ધિમાન પુરૂષ લોક સંજ્ઞાને એટલે કે, વગર વિચારે રૂઢી લાગતી લોકહેરી
(લોક રૂઢી)ને કુરુચંદ્ર રાખતી માથે તથા સુપરીક્ષિતકારી એટલે પ્રોખર વિચારીને
દરેક ક્રિયા કરે છે.

કુરુચંદ્રનૈદ્રકથાત્વેવં.

ગયવજ્જિયંપિ સગયં-કેળાવિ અહયંપિ સવ્વયા મુહયં । પુરમત્થિ
કંચણપુરં-કુરુચંદો તત્થ નરજ્જંદો ॥ ૧ ॥ તસ્સા મિં જિણો ઇય સત્ત-
તત્તવરં તુરગગમ્મણ દુલ્લલિઓ । મિહિરુ વ્વ તિમિરભરપસર-રોહગો રોહગો
મંતી ॥ ૨ ॥ ગહુરિગપવાહં મુત્તુ-મુત્તમં સો નરુત્તમો ધમ્મં । સમ્મં
જિન્નાસમણો-કયાવિ મંતિં મળઇ એવં ॥ ૩ ॥ મહ કહસુ સર્ચિવ પુંગવ-
કો ધમ્મો ઉત્તમુ ત્તિ સો આહ । હેલાહીલિયસુરનર-ગણાણ ઋરુણાણ
જત્થ જઓ ॥ ૪ ॥ કહ નજ્જઇ ત્તિ રન્ના-વુત્તે મંતી મળેઇ વયણેણં ।
ઉગારેણં નજ્જઇ-મુત્ત મદિદ્દંપિ જહ ઇત્થ ॥ ૫ ॥

ઇય સોઝં મળઇ વિવો-જઇ એવં તો તુમં મહામંતિ । સવ્વે દંસ-
ણિણો વાહરિત્તુ ધમ્મં વિચારેસુ ॥ ૬ ॥ હોઉત્તિ એવં મળિઉળમંતી-સક્કં-

કુરુચંદ્ર રાજની કથા આ રીતે છે.

અહ [રોગ] રહિત છતાં સ્વચ્છ (હાથીઓવાળું) કાષ્ઠએ પણ અહત
[અણુ છતેલું] છતાં સર્વદા સુભગ—કંચનપુર નામે નગર હતું, ત્યાં કુરુચંદ્ર નામે ન-
રેંદ્ર હતો. (૧) તેનો જિનોદિત સાત તત્વરૂપ સાત ઉત્તમ ધોડાથી ચાલતો, અને સૂર્યની માફક
અસ્તાનરૂપ અધિકારનાં જોરને અટકાવનાર રૈલક નામે મંત્રી હતો. [૨] હવે તે રાજા
ગહુરિપ્રવાહ છોડીને ઉત્તમ ધર્મને રૂઢી રીતે જાણવા ઇચ્છતો થકા મંત્રીને આ રીતે કહેવા
લાગ્યો— (૩) કે હે સચિવ પુંગવ ! મને કહે કે, કયો ધર્મ ઉત્તમ છે ? ત્યારે મંત્રી
બોલ્યો કે, સહજમાં દેવ અને મનુષ્યોને હીલવનાર ઇંદ્રિયોનો બ્યાં બ્ય વર્ણુઓ હોય, તે
ધર્મ ઉત્તમ છે. (૪) રાજાએ કહ્યું કે, તે શી રીતે માલુમ પડે ? ત્યારે મંત્રી બોલ્યો કે, જેમ
મહા ઉદ્દારથી અણુ દીકલાં બોજનની પણ ખખર પડે છે, તેમ વચન ઉપરથી તેની
ખખર પડી શકે છે. (૫)

એમ સાંભળી રાજા બોલ્યો કે, જે એમ છે તો, હે મહા મંત્રિ ! તું સર્વ
ધર્મવાળાને બોલાવી ધર્મની વિચારણા ચલાવ. [૬] ત્યારે મંત્રિએ તે વાત સ્વીકારીને—

ઢલં વા વયણં નત્તિ । एयं समस्साइ पयं लिहेउं--ओलंविउणं च भणेइ
 एवं ॥ ७ ॥ जो सह इमिणा पाएण-संगयत्थेण पूरिय समस्सं । रंजेइ
 पुहइनाहं-तस्सेव इमो हवइ भत्तो ॥ ८ ॥ इय सोउणं-अहमहमिगाइ स-
 व्वेवि तत्थ दंसणिणो । तं गहिउणं पायं-रइउं वित्तं ससत्तीए ॥ ९ ॥
 पत्ता निवअत्थाणे-आसीवायं भणेवि उवाविट्ठा । तो रत्तो पुत्ताए-प-
 देइ एवं सुगयसीसो ॥ १० ॥

માલાવિહારંમિ મહજ્જ દિઠ્ઠા-ઉવાસિયા કંચણભૂસિયંગી । વક્ષિ-
 ત્તચિત્તેણ મए ન નાયં-સકુંડલં વા વયણં નવત્તિ ॥ ૧૧ ॥

અન્યઃ પ્રોવાચ-

ભિક્ષ્વાભમંતેણ મહજ્જ દિઠ્ઠં-પમદામુહં કમલવિસાલનિસં । વક્ષિ-
 ત્તચિત્તેણ મए ન નાયં-સકુંડલં વા વયણં નવત્તિ ॥ ૧૨ ॥

“ સકુંડલં વા વયણં નવત્તિ ” એવું સમસ્માતું પદ લખી પાટિયાપર લટકાવીને
 એકાદને કહ્યું કે, (૭) જે આ પદ સાથે મળતા અર્થવાળાં પદોથી સમસ્યા પૂરીને રાગને
 રાજ કરશે, તેનોજ તે ભક્ત થશે. (૮) તે સાંભળીને બધા દર્શનવાળા દોડમદોડા કરી
 તે પદ ઉતારી લઇને પોતાની શક્તિ પ્રમાણે છંદ રચી, [૯] રાજસભામાં આવી
 આશીર્વાદ બોલીને એકલા થઇ બેઠા. ત્યારે રાજાના હુકમથી સુગત (બુદ્ધક) નો શિષ્ય
 આ રીતે બોલ્યો:-

આજ મેં મારી વિહારમાં એક સોનાથી શણગારેલી ઉપાસિકા બેઠા, પણ મારું ચિત્ત
 વિક્ષિપ્ત હોવાથી તેના વદનમાં કુંડળ હતાં કે નહિ, તે હું જાણી શક્યો નહિ. (૧૧)

બીજો બોલ્યો:-

આજ મેં બિક્ષા ભમતાં કમળ જેવા વિશાળ નેત્રવાળું પ્રમદાતું મુખ બેયું,
 પણ મારું ચિત્ત વિક્ષિપ્ત હોવાથી તેના વદનમાં કુંડળ હતાં કે નહિ, તે હું જાણી શક્યો
 નહિ. [૧૨]

અમર: પ્રણિજગાદ—

ફલોદણ મિહ ગિહં પવિટ્રો—તત્થા સળત્થા પમયામિ દિટ્ઠા । વ-
 ક્ષિત્તચિત્તેણ મણ ન નાયં—સકુંડલં વા વયણં નવત્તિ ॥ ૧૩ ॥ તો સા-
 રેયરભાવં—નિવેણ કઘ્વાણ પુચ્છિયા ત્રિબુહા । જંપંતિ નહુ વિસેસં—એસિ
 વયં દેવ પિચ્છામો ॥ ૧૪ ॥ જં ઇહ ઇમેહિ વક્ષિત્તચિત્તયા અક્ષિત્તયા કુ-
 હં સોહ । અજિહંદિયત્તમૂલં—સહધમ્મો તેણ ચિંત મિણ્ણં ॥ ૧૫ ॥ તં સો-
 હણં સયમવિ—વીમંસિતા પયંપડ નરિંદો । કહ મંતિસત્તમ અહં—હત્તમધ-
 મ્મં વિયાણિસ્સં ? ॥ ૧૬ ॥ પમણડ મંતી નરવર—જિણદંસણિણોવિ અત્થિ
 ઇહ મુણિણો । ત્રિહિયપયત્થા પાલિયમહવ્વયા પવરગોવસમા ॥ ૧૭ ॥ સ-
 મતિણમણિણો સમમિત્તસત્તુણો તુલ્લરંકભરવડ્ડણો । મહુયરવિત્તીકયમાણ-
 વિત્તિણો ધમ્મફલતરુણો ॥ ૧૮ ॥

ત્રીજો બોલ્યો—

નશીલ યોગે હું એક ધરમાં પેઠો, ત્યાં મેં આસનપર બેઠેલી પ્રમદાને જોઈ, પણ
 મારું ચિત્ત વિક્ષિપ્ત હોવાથી તેના વદનમાં કુંડળ હતાં કે નહિ, તે હું જાણી શક્યો
 નહિ. (૧૩)

ત્યારે રાજાએ પડિતોને તે કાવ્યોમાં સારું નરતું પારખવા પૂછતાં, તેઓ બોલ્યા કે, હે
 દેવ ! અમે કંઈ એઓમાં શરક જોઈ શકતા નથી. [૧૪] વળી એમાં જે એમણે
 વિક્ષિપ્ત ચિત્તતા જણાવી, તે ખુદી રીતે અગ્નિતેંદ્રિયપણું બતાવે છે, અને તે તો અધર્મ
 છે; માટે એ વિચારવા યોગ્ય છે. (૧૫) તે સાંભળીને રાજા પોતે પણ તે કાવ્યોને
 વિચારીને બોલ્યો કે, હે મંત્રિ ! શી રીતે હવે હું ઉત્તમ ધર્મ જાણી શકીશ ? (૧૬)

મંત્રિ બોલ્યો કે, હે નરેશ્વર ! ઇહાં હજી જિન દર્શનના પણ મુનિઓ છે. તેઓ
 પદાર્થના જાણુ, મહા વ્રતના પાળનાર, અને મહા ગોપ સમાન છે. [૧૭] વળી તેઓ
 તૃણ અને મણિ, શત્રુ અને મિત્ર, તથા રંક અને રાજામાં સમાન દષ્ટિ રાખનારા, મધુકર
 વૃત્તિથી પ્રાણ વૃત્તિ કરનારા અને ધર્મ જળનાં તર સમાન છે. [૧૮] વળી તેઓ જિતેંદ્રિય

સંજ્ઞાયજ્ઞાણરયા-જિંદિયા જિયપરીસહકસાયા । તે આહૂયાવિ
 રહં-રંતિ નં રંતિ વ, ન જાણામિ ॥ ૧૯ ॥ મળિયં નિવેણ વરમંતિ-જ્ઞત્તિ
 વાહરસુ તે મહામુણિણો । તત્તો અસુદ્ધુદ્ધી-સુદ્ધુમુણી તેણ આહૂઓ ॥ ૨૦ ॥
 નમિંઝં મળિયં રન્ના-સુદ્ધય કિં મુણસિ કાઝં તં કવ્વં । ગુરુવાયપસાણ-
 ણં મુણેમિ રય મળઈ સાહૂવિ ॥ ૨૧ ॥ તો કુરુચંદમરિંદો-તયં સમસ્સા-
 પયં પયંપેઈ । સિંગારસ્સવિરઠ્ઠિયા-મુણિણાવિહુ પૂરિયા એવં ॥ ૨૨ ॥ સ્વં-
 તસ્સ દંતસ્સ જિંદિયસ્સ-અજ્ઞપ્પજોગે ગયમાણસસ્સ । કિં મજ્ઞ એણ
 વિચિંતણં-સકુંડલં વા વયણં નવત્તિ ॥ ૨૩ ॥

મળઈ નિવો સુદ્ધ તણ-સિંગારેણં ન પૂરિયા કિમિયં । સ મળઈ
 જિંદિયાણં-જણ વુત્તું ન સોં જુત્તો ॥ ૨૪ ॥ સિરિઅંગારો સિંગારઉત્તિ
 અંપંતિ તંપિ જઈ જણો । તા નૂણ ચંદવિંવા-અગ્ગિવુદ્ધી સમુપ્પન્ના ॥ ૨૫ ॥
 કિંચ.

હલો સુવકો ય દો છૂઠા-ગોલયા મદિયામયા । દોવિ આવડિયા

અને પરીપક્ક તથા કષાયના છતનાર હોઈ, સ્વાધ્યાય ધ્યાનમાં તત્પર રહે છે, માટે તેમને
 બોલાવતાં પણ હતાં આવે કે નહિ, તે હું બોલુ તો નથી. (૧૯) રાજા બોલ્યો કે, હે
 મંત્રિવર ! તે મહા મુનિએતે જલદી બોલાવ. ત્યારે મંત્રિએ એક અશુદ્ધ બુદ્ધિવાળા કુલ્લક
 મુનિને ત્યાં બોલાવ્યો. [૨૦] તેને નમીને રાજાએ કહ્યું કે, હે કુલ્લક ! તું શું કાવ્ય
 કરી બોલે છે ? તે બોલ્યો કે, હા, શુરનાં પગલાંના પસાયથી બોલું છું. (૨૧) ત્યારે
 કુર્યંદ રાજાએ તેને તે સમસ્યા પદ આપ્યું, ત્યારે તે મુનિએ શ્રંગાર રસ ટાળીને તે સમસ્યા
 આ રીતે પૂરી. (૨૨) ક્ષાંત, દાંત, જિતેદ્રિય, અને અધ્યાત્મ યોગમાં મન રાખનાર મુનને
 એવું ચિંતવવાની જરૂર શી છે ? કે કુંડળાણું વદન છે કે નહિ ? [૨૩]

રાજા બોલ્યો કે, હે કુલ્લક ! તેં આ શ્રંગારથી કેમ ન પૂરી ? કુલ્લક બોલ્યો કે,
 જિતેદ્રિય યતિઓને તે બોલવા યોગ્યજ નથી. [૨૪] શ્રીનો અંગાર તે શ્રંગાર છે, તેને
 પણ ને યતિઓ વર્ણવે, તો ખરેખર ચંદ્રના બિંબથી અગ્નિની દષ્ટિ થઈ ગણાય. [૨૫]
 વળી બુવો, લીલો અને સૂકો એવા માટીના બે બોળા હોય, તે ભીંતે પછાડીયે, તો બે

કુટ્ટે—જો જલ્લો સો વલગ્ગઈ ॥ ૨૬ ॥ એવં લગ્ગંતિ દુમ્મેહા—જે નરા કા-
મલાલસા । વિરત્તા તુ ન લગ્ગંતિ—જહા સે સુક્કગોલણ ॥ ૨૭ ॥ ઇય
દુદ્ધમંદિયદુદ્ધસ્સઅસ્સંદમસ્સ વરસુણિણો । વયણં સુણિં રાયા—ચમવિક્કઓ
ચિંતણ ચિત્તે ॥ ૨૮ ॥

અમયં રસેસુ .ગોસીસ—ચંદણં ચંદણેસુ જંહ પવરં । તહ સવ્વેસુવિ
ધમ્મેસુ—નૂળં ધમ્મો ડ જિણભણિઓ ॥ ૨૯ એવં ચિંતિયં સંમં—સુહુણ
સમં ગમિતુ ગુરુપાસે । સોડણં ધમ્મકહં—ગિહત્થંધમં પવજ્જેઈ ॥ ૩૦ ॥
ચિરકાલં પરિપાલિય—ધમ્મં સચિવેણ રોહગેણ સમં । કુરુચંદમહારાઓ
જાઓ સુક્ખાણ આભાગી ॥ ૩૧ ॥

એવં નિશમ્યચરિતં સુવિવેકિકેકિ—

જીમૂતગર્જિતનિભં કુરુચંદ્રરાજઃ ।

ભવ્યાજનાઃ સપદિ ગઙ્ગુરિકાપ્રવાહ—

મુત્તવા શ્રયંતુ વિશદં જિનરાજધર્મ ॥ ૩૧ ॥

॥ ઇતિ કુરુચંદ્રનરેંદ્રકથા ॥

લીલો હોય, તે ચોટ. [૨૬] એ રીતે જે દુર્બુદ્ધિઓ કામની લાલસાવાળા હોય, તે કસે—
પણુ જેઓ વિરક્ત હોય, તેઓ સૂકા ગોળાની માફક ક્યાંઈ પણ વળગેજ નહિ. (૨૭)
આ રીતે દુર્દમ દુષ્ટ સુખવાળા ઇન્દ્રિયરૂપ ધોડાને દમનાર તે ઉત્તમ મુનિતું વચન સાંભળીને
રાજા ચમત્કાર પામી ચિત્તમાં આ રીતે ચિંતવવા લાગ્યો. (૨૮)

જેમ રસોમાં અમૃત ઉત્તમ છે, ચંદનોમાં ગોશર્પિ ચંદન ઉત્તમ છે, તેમ સર્વે
ધર્મોમાં જિન ભાષિત ધર્મજ ઉત્તમ છે. [૨૯] આ રીતે અરાયર ચિંતવીને સુલ્લકની
સાથે ગુરૂ પાસે જઈ ધર્મ કથા સાંભળીને તેણે ગૃહસ્થ ધર્મ સ્વીકાર્યો. [૩૦] તે ધર્મને
ચિરકાળ પાળીને રોહક મંત્રિની સાથે કુરચંદ મહારાજ સુખોતો આભાગી થયો. [૩૧]
આ રીતે સુવિવેકિ જનરૂપ મયૂરોને હર્ષિત કરવા મેઘના ગર્જનરવ સમાન કુરચંદ રાજાનું
ચરિત્ર સાંભળીને ભવ્ય જનોએ ગંડુરિ પ્રવાહ છોડી નિર્ભય જિત ધર્મ પાળવો જોઈએ. [૩૨]

આ રીતે કુરચંદ રાજાની કથા છે.

इत्युक्तः सप्तदशसु भेदेषु गङ्गुरिकाप्रवाह इति नवमो भेद—इदानीं
मागमपुरस्सरं सर्वाः क्रियाः करोतीतिदशमं भेदमभिधित्सुराह.

[मूलं]

नत्थि परलोयमग्गे—पमाणं मल्लं जिणागमं सुचुं, ।

आगमपुरस्सरं चिय-करेइ तो सब्बकिरियाओ ॥ ६९ ॥

(टीका.)

नास्ति न विद्यते परः प्रधानो लोको मोक्षस्तस्य मार्गे ज्ञानादि-
त्रयरूपे प्रमाणं प्रत्ययहेतुरन्यत्-जिना. रागादिजेतारस्तैः प्रणितः सिद्धांतो
जिनागमस्तं मुक्त्वा तस्यैवान्यथात्वासंभवा,—दुक्तं च—

रागाद्वा द्वेषाद्वा—मोहाद्वा वाक्यमुच्यतेनृत्तं । यस्य तु नैते
दोषास्तस्यानृतकारणं किं स्यात्.

એ રીતે સત્તર ભેદોમાં ગરુરિ પ્રવાહરૂપ નવમો ભેદ કહ્યો, હવે આગમ પુરસ્સર
સર્વ ક્રિયાઓ કરે, એ દશમાં ભેદને કહી બતાવે છે:—

મૂળનો અર્થ.

પરલોકના માર્ગમાં જિનાગમ સિવાય બીજું પ્રમાણ નથી,
માટે આગમ પુરસ્સરજ. સર્વ ક્રિયાઓ કરે. [૬૯]

ટીકાનો અર્થ.

પર એટલે પ્રધાન લોક એટલે મોક્ષ તેના માર્ગમાં અર્થાત્ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રરૂપ
મોક્ષ માર્ગમાં જિન એટલે રાગાદિકના જીતનાર તેમણે કહેલા સિદ્ધાંતને છોડીને બીજું
કંઈ પ્રમાણ એટલે ખાતરી કરાવનાર પુરાવો નથી, કેમકે તેનેજ અન્યથાપણાનો અસંભવ
છે. જે માટે કહેલું છે કે:—

રાગથી, દ્વેષથી કે મોહથી જુદું વાક્ય બોલાય છે. હવે જેને એ દોષો ન હોય,
તેને જુદું બોલવાનું શું કારણ હોય ?

પૂર્વાપરાવિરુદ્ધત્વાદ્-તથાહિ,

ધર્મસ્ય મૂલં કરુણા જિનોદિતા-તદ્વત્ક્રિયાપ્યંગિહિતા જિનોત્તમૈઃ

સામાયિકં સાધિતમાદિતો યથા-ક્ષાંત્યાદયોપ્યેવમમુખ્ય પાલકાઃ

આગમપુરસ્સરમાગમપર્યાલોચનપૂર્વકમેવ-ચિયશબ્દસ્યૈવકારાર્થત્વા-
ત્-કરોત્યનુતિષ્ઠતિ,—તતસ્તસ્માત્કારણાત્ સર્વાઃ ક્રિયા દેવવંદનક
પ્રત્યાખ્યાનપ્રતિક્રમણાદિરૂપા, વરુણમહાશ્રાવકવન્.

તત્ર દેવવંદનવિધિરેવં.

દહતિય^૧ અહિગમપણમં^૨—દુદિસિ^૩ તિહુમ્મહ^૪ તિહા ઉવંદણયા^૫ ।
પણિવાય^૬ નમુક્કારો^૭—વન્ના સોલસયસીયાલા^૮ ॥ ૧ ॥ ઇગસીઇસયં તુ
પયા^૯—સગનઉઈ સંપયાડ^{૧૦} પળ દંડા^{૧૧} । વાર અહિચાર^{૧૨} વડ વંદાણિ-
જ્જ^{૧૩} સરણિજ્જ^{૧૪} ચડહ જિણા^{૧૫} ॥ ૨ ॥ ચડરે થુઈ^{૧૬} નિમિત્તટ્ઠ^{૧૭}—

વળી તે પૂર્વાપર અવિરોધ છે. તેએ રીતે કે—

જેમ ધર્મનું મૂળ જિનેશ્વરે કરેલા કરી; તે પ્રમાણે ક્રિયા પણ પ્રાણિઓને હિત
કરનારીજ બતાવી છે. દાખલા તરીકે આદિમાં સામાયિક બતાવ્યું છે, તેનેજ રક્ષણ કર-
નારા ક્ષાંતિ વગેરે બતાવેલા છે, માટે આગમની પર્યાલોચનાપૂર્વકજ સર્વ દેવવંદન, પ્રત્યા-
ખ્યાન, પ્રતિક્રમણ વગેરે ક્રિયા કરે. વરુણ મહા શ્રાવકની માફક.

આં દેવવંદનની વિધિ આ રીતે છે.

દશ ત્રિક, પાંચ અભિગમ, બે દિશા, ત્રણ અવગ્રહ, ત્રણ પ્રકારની વંદના, પ્રણિ-
પાત, નમસ્કાર, સોળસો સુઝતાળીશ વર્ણ. [૧]

એકસો એકાશી પદ, સતાણું સંપદા, પાંચ દંડક, બાર અધિકાર, ચાર વંદનીય
ચાર શરણીય, ચાર પ્રકારના જિન, ચાર સ્તુતિ, આઠ નિમિત્ત, બાર હેતુ, સોળ આગાર,
ઓગણીશ દોષ, કાયોત્સર્ગનું માન, સ્તોત્ર, સાત વેળા, દશ આશાતનાનો લાગ, એ રીતે
ઓવીશ દ્વારથી ચૈલ વંદનનાં ૨૦૭૪ સ્થાન થાય છે. (૨-૩-૪)

વાર હેઠ ય^{૧૦} સોલ આગારા^{૧૧} । મુળવીસદોસ^{૧૨} ડસ્સમમાણ^{૧૩} થુત્તં
ચ^{૧૪} સમવેલા^{૧૫} ॥ ૩ ॥ દસ આસાવળચાઓ^{૧૬} એવં ચિદ્વંદનાઈ
ઠાળાઈ । ચઝવીસદુવોરેહિં-દુસદસ્તા હુંતિ ચઝસવરા ॥ ૪ ॥

દ્વાર ગાથા:

તિન્નિ નિસીહી તિન્નિ ય—પયાહિણા તિન્નિ ચેવય પળામા । તિ-
વિહા પૂથા ય તહા—અવત્થતિયભાવણં ચેવ ॥ ૫ ॥ તિદિસિ નિરક્ક
વિરૂ—પયમ્મીમજ્જણં ચ તિક્કુત્તો । વઘાઈ તિયં મુદ્ધાતિયં ચ તિવિ
હં ચ પરિહાણં ॥ ૬ ॥ ઘરજિણહરજિણપૂમા વાવારચ્ચાપઓ નિસીહિતિ-
ગં । અગ્ગદ્વારે મજ્જે—તડયા ચિવંદના મજ્જ સમણ ॥ ૭ ॥ અંગગાભાવમેયા
પુપ્ફાહારથુરૂહિં પુયતિગં । ન્હવળઅળગારેહિં—નજ્જઈ છડમત્થવત્થ જિણે
॥ ૮ ॥ પહિહારઅટ્ટવેળાડ—ભાવિજ્જઈ કેવલીતણં તસ્સ । પલિયકુસ્સ-
સેહિય—સિદ્ધત્તં ઇય અવત્થાતિયં ॥ ૯ ॥ વન્નતિભં વન્નત્થા—લંચળ માલંબ-

ઉપરની ચાર દ્વાર ગાથાઓ છે.

દશ ત્રિક આ રીતે છે:—ત્રણ નિસીહી, ત્રણ પ્રદક્ષિણા, ત્રણ પ્રણામ, ત્રિવિધ
પૂજા, ત્રણ અવસ્થા ભાવવી, ત્રણ દિશાએ બેસવું નહિ, ત્રણ વાર પગ ભૂમિ પ્રમાર્જવી,
ત્રણ વર્ણ, ત્રણ મુદ્રા, અને ત્રણ પ્રકારે પ્રણિધાન. (૫-૬)

ઘરનો વ્યાપાર, જિન ઘરનો વ્યાપાર અને પૂજાનો વ્યાપાર ત્યાગવાપૂર્વક ત્રણ નિ-
સીહી કરાય છે. પહેલી અગ્રદ્વારે, બીજી મધ્યદ્વારે અને ત્રીજી ચૈત્યવંદન વખતે. (૭)
જળથી અંગ પૂજા, બળિથી અગ્ર પૂજા, અને સ્તુતિથી ભાવ પૂજા એમ ત્રણ પૂજા છે.
સ્નાન અને અર્ચન કરાવવા ઉપરથી જિનેશ્વરની છદ્મસ્થાવરસ્થા જાણાય છે. [૮] આઠ
પ્રતિહાર્ય ઉપરથી કેવળિ અવસ્થા જાણાય છે, પર્વકાસત્ર અને કાયોત્સર્ગથી સિદ્ધપણું જા-
ણાય છે, એમ ત્રણ અવસ્થા છે. [૯] ત્રણ વર્ણ તે વર્ણ, અર્થ અને આલંબન. ત્યાં
આલંબન એટલે પ્રતિમા વગેરે જાણવું. ત્રણ મુદ્રા, તે યોગ મુદ્રા, જિન મુદ્રા અને મુક્તા-

પં તુ પઢિમાઈ । જોગજિન મુત્તમુત્તી-મુદાભેણ મુદ્ધતિયં ॥ ૧૦ ॥ અ-
ન્નુચંતરિ અંગુલિ-કોસાગારોહિ દોહિં હત્થેહિં । પિટ્ટોવરિ કુપ્પરસંઠિઈ
તહ જોગમુદ્ધ સિ ॥ ૧૧ ॥

ચત્તારિ અંગુલાઈ-પુરઓ ઉણાઈ જત્થ પચ્છિમઓ । પાયાણં ઉસ્સ-
મ્માએસા પુણ હોઈ જિણમુદ્ધા ॥ ૧૨ ॥ મુત્તામુત્તીમુદ્ધા-જત્થ સમા દોવિ
ગમ્મિયા હત્થા । તે પુણ નિલાહદેસે-લમ્મા અન્ને અલગ્ગ સિ ॥ ૧૩ ॥
પંચંગો પણિવાઓ-થયપાઠો હોઈ જોગમુદ્ધાઈ । વંદનાજિણમુદ્ધાઈ-પણિ-
હાણો મુત્તમુત્તીઈ ॥ ૧૪ ॥ પણિહાણતિગંચેદ્ધય^૧-મુણિવંદન^૨ પત્થણાસરૂવં^૩-
વા । મળ^૧ વચ^૨ કાઈ ગત્તં^૩-સેસત્તિયત્થો ઉ પયહુ સિ ॥ ૧૫ ॥ સ-
ચ્ચિત્તદ્વવજ્ઞણ^૧-મચ્ચિત્તઅણુજ્ઞણ^૨ મળેગત્તં^૩ । ઇમસાહિઉત્તરાસંગ^૪-અંજ-
લી સિરસિ જિણદિદ્ધે^૫ ॥ ૧૬ ॥

સુક્તિ મુદ્ધા છે. (૧૦) ત્યાં એક બીજની આંગળીઓ ભેરવીને પેકુના ઉપરના કોપરાપર
બે હાથ ધરીને કોસાકાર બાંધી ઉભા રહેવું, તે યોગ મુદ્ધા છે. [૧૧]

જ્યાં પગનો આગલો ભાગ ચાર આંગળના આંતરે હોય, અને પાછલો ભાગ
તેથી ઉણા આંતરે હોય, એ રીતે પગ રાખીને કાયોત્સર્ગે ઉભા રહેવું, તે જિન મુદ્ધા છે.
[૧૨] જ્યાં બે હાથ સરખા ભેળવીને તે કપાળે લગાડવામાં આવે, અને બાકીનો ભાગ
અળગો રાખવામાં આવે, તે મુક્તાસુક્તિ મુદ્ધા બાલુવી. (૧૩) પંચાંગે નમવું, તે પ્રણિ-
પાત. સ્તવ પાઠ યોગ, મુદ્ધાએ કરાય છે, વંદન જિન મુદ્ધાએ કરાય છે, અને પ્રણિધાન
મુક્તાસુક્તિ મુદ્ધાએ કરાય છે. (૧૪) ચૈત્ય વંદન, મુનિ વંદન, અને પ્રાર્થનારૂપ ત્રણ
પ્રણિધાન છે; અથવા મન વચન અને કાયાતું એકત્ય (એકામતા) તે ત્રણ પ્રણિધાન
છે. બાકીની ત્રિકાનો અર્થ પાઘરો છે. [૧૫] સચિત્ત દ્રવ્ય છાંડવા, અચિત્ત દ્રવ્ય રાખવા,
એકામતા, એકસાડિ ઉત્તરાસંગ, અને જિનનું દર્શન થતાં અંજળિ બાંધવી, એ પાંચ
અભિગમ છે. (૧૬)

इय पंचविहाभिगमो-अहवा मुच्योति रायचिंथाई । खर्ग^१ छत्तो^२
वाणह^३-मउडं^४ चघरे^५ पंचमए ॥ १७ ॥ वंदंति जिणे दाहिण-दिस-
ठिया पुरिस, वामादिसि नारी । नव कर अहस सदो-कर जिदठ मज्झ-
ग्गहो सेसो ॥ १८ ॥ नवकारेण जहन्ना-चिश्चंदण मज्झ दंडधुइजुयला ।
पणदंडधुइ चउक्क-थयपणिहाणेहिं उक्कोसां ॥ १९ ॥ पणिवाओ पंच-
गो-दो जायू करदुगु त्तमंगं च । सुहुमत्थनमुक्कारा-इगदुगतिग जाव अ-
दठसयं ॥ २० ॥ वन्नदठसदठि नव पय-नवकारे अदठ संपया तत्थ ।
सगसंपयपयतुल्ला-सतरक्खर अदठमी दुपया ॥ २१ ॥

पणिवाय अक्खरांइ-अदठावीसं तहाय इरियाए । नवनउय अक्ख-
रसयं-दुतीसपयसंपया अदठ ॥ २२ ॥ दुगदुग चउसम इगपण-दसइ-
क्कग इरियसंपयाइ पया । इच्छा^१ इरि^२ गय^३ ओसा^४-जेधे^५ एगिंदि^६ अ-

એ રીતે પાંચ પ્રકારનો અભિગમ કહેા, અથવા પાંચ રાજ ચિન્હ છોડવાં, તે આ રીતે કે, ખડ્ગ, છત્ર, ઉપાનહ (પગરખાં) સુકુટ, અને ચામર. [૧૭] જિન પ્રતિમાની સવળી બાજુએ ઉભા રહી પુરૂષો વાંદે, અને વામ બાજુએ ઉભા રહી સ્ત્રીઓ વાંદે. જઘન્ય અવગ્રહ નવ હાથ છે, સાઠ હાથનો મધ્યમ અવગ્રહ છે, અને તેથી વધુ તે ઉત્કૃષ્ટ અવગ્રહ છે. [૧૮] નોકાર બોલવું, એ જઘન્ય ચૈત્યવંદન છે, દંડક અને થોપ બોલી જવી, તે મધ્યમ ચૈત્યવંદન છે, અને પાંચ દંડક અને ચાર થોપ તથા સ્તવ અને પ્રશિધાન બોલવી, તે ઉત્કૃષ્ટ ચૈત્યવંદન છે. (૧૯) બે હાથ, બે.પગ, અને મસ્તક નં માવતાં, તે પચાંગ પ્રશિયાત છે. સૂક્ષ્મ અર્થવાળા એક, બે, ત્રણ કે, ચાવત એકસો આઠ કાવ્ય બોલવાં, તે નમસ્કાર છે. [૨૦] નોકારમાં અડસઠ વર્ણ છે, નવ પદ છે, આઠ સંપદા છે, ત્યાં સાત સંપદા અને સાત પદમાં સરખા અક્ષર છે, અને આઠમી સંપદા સત્તર અક્ષરની છે. [૨૧]

પ્રશિયાત [લઘુ વાંદણા કે અમાસમણા]માં અઠાવીશ અક્ષર છે, તેમજ ધરિ-
વાવહીમાં ૧૯૯ અક્ષર છે, બત્રીશ પદ છે, અને આઠ સંપદા છે. [૨૨] તે આઠ સંપદાઓમાં અનુક્રમે બે, બે, ચાર, સાત, એક, પાંચ, દશ, એક એપ્રમાણ પદ છે, અને

મિ^૧ તત્સ^૮ ॥ ૨૩ ॥ દોસગનડયા વન્નાડ-નવ સંપય પય તિતીસ સ-
કથણ । ચેઈય થયદ્દસંપય-તિચત્ત પય દુસયગુણતીસા ॥ ૨૪ ॥
દુતિચડ પળપળપળદુ ચડ-ત્તિ પય સવ્વકથ સંપયાઈ પયા । નમ્મ^૧ આ-
ઈગ^૨ પુરિસો^૩ લોગુ^૪-અણય^૫ ધમ્મ^૬ અપ્પ^૭ જિણ^૮ સવ્વ^૯ ॥ ૨૫ ॥

દુહ સગ નવ તિય છચ્ચડ-છપ્પય ચિડસંપયા પયા પઢમા ।
અરિહં^૧ વંદણ^૨ સિદ્ધા^૩-અન્ન^૪ સુહુમ^૫ એવ^૬ જો^૭ તાવ^૮ ॥ ૨૬ ॥
નામથયાઈસુ સંપય-સમપય અઢવીશ સોલ વીસ કમા । અદુરુત્તવન્ન
દોસઠ-દુસય સોલદ્દ ઠનડયસયં ॥ ૨૭ ॥ પળિહાણિ દુપન્નસયં-ક્રમેણ
સગ તિ ચડવીસ તિતીસા । ગુણતીસ અઢવીસા-ચડતીસિ ગુતીસવાર

તે પદોના આદિ અક્ષર આ પ્રમાણે છે:- ઇચ્છા, ઇરિ, ગમ, ઓસા, જેમે, એગિદિ, અભિ, તસ્સ. [૨૩] શકસ્તવમાં ૨૬૦ વર્ણ છે, નવ સંપદા છે, અને તે તેત્રીશ પદ છે, ચૈત્તસ્તવમાં આઠ સંપદાઓ છે, ૪૩ પદ છે, અને ૨૨૬ વર્ણ છે. (૨૪) શકસ્તવની નવ સંપદાઓમાં અનુક્રમે બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, પાંચ, પાંચ, બે, ચાર, ત્રણ એ પ્રમાણે પદ છે, અને તેના આદિ અક્ષર આ પ્રમાણે છે:- નમ્મ, આઇગ, પુરિસો, લોગુ, અણય, ધમ્મ, અપ્પ, જિણ, સવ્વ. [૨૫]

• ચૈત્તસ્તવમાં આઠ સંપદાઓ છે, તેના અનુક્રમે બે, છ, સાત, નવ, ત્રણ, છ, ચાર, છ એ પ્રમાણે પદ છે. સંપદાઓના આઠાક્ષર આ પ્રમાણે છે:- અરિહં, વંદણ, સિદ્ધા, અન્ન, સુહુમ, એવ, જડ, તાવ. (૨૬) નામસ્તવ વિગેરેમાં સંપદા અને પદ સરખાંજ છે, ત્યાં નામસ્તવમાં ૨૮, શ્રુતસ્તવમાં ૧૬, અને સિદ્ધસ્તવમાં ૨૦, પદ અને સંપદા છે. વળી નામસ્તવમાં ૨૬૦ વર્ણ છે, શ્રુતસ્તવમાં ૨૧૬ વર્ણ છે, અને સિદ્ધસ્તવમાં ૧૯૮ વર્ણ છે. (૨૭) પ્રણિધાનમાં ૧૫૨ વર્ણ છે, અને નવકાર, ખમાસમણ, ઇરિયા-વહી, શકસ્તવ, ચૈત્તસ્તવ, નામસ્તવ, શ્રુતસ્તવ, સિદ્ધસ્તવ, અને પ્રણિધાનમાં અનુક્રમે સાત, ત્રણ, ચોવીશ, તેત્રીશ, ઓગણત્રીશ, અઢવીશ, ઓત્રીશ, ઓગણત્રીશ, અને ચાર ગુરૂ વર્ણ એટલે બેવડા અક્ષર છે. [૨૮] પાંચ દંડક તે શકસ્તવ, ચૈત્તસ્તવ, નામસ્તવ,

શુભવન્ના ॥ ૨૮ ॥ પળ દંડા સદ્ગત્યય^૧—ચૈય^૨ નામ^૩ સુય^૪ સિદ્ધના
મેસુ^૫ । દો ઇગ દો દો પંચય—અહિગારા વારસ કમેળ ॥ ૨૯ ॥

નમુ^૧ જેઇય^૨ અરિહં^૩ લોગ^૪—સવ્વ^૫ પુક્કલ^૬ તમ^૭ સિદ્ધ^૮ જોદે-
વા^૯ । ઉઙ્ગિ^{૧૦} ચત્તા^{૧૧} વેયાવચ્ચગ^{૧૨}—અહિગારપદમપયા ॥ ૩૦ ॥ ચ-
ત્તારિ વંદણિજ્ઞા—જિણ^૧ સુય^૨ સિદ્ધ^૩ મુણિ^૪ સુસરાણિજ્ઞસુરા । ચ્ચહ
જિણા નામઠેવળ—દવ્વભાવજિણભેઈ ॥ ૩૧ ॥ નામજિણા જિણનામા--
ઠવળ જિણા પુળ જિણિંદપડિમાઓ । દવ્વજિણા જિણજીવા—ભાવજિ-
ણા સમવસરણતથા ॥ ૩૨ ॥ પદમહિગારે વંદે—ભાવજિણે વીયયંમિ દવ્વ-
જિણે । ઇગચેઇપઠવળજિણે—તઈણ તુરિયંમિ નામજિણે ॥ ૩૩ ॥ તિહુ
યળઠવળજિણે પુળ—પંચમણ વિહરમાણજિણ છટ્ટે । સત્તમણ સુયનાળ-
અટ્ટમણ સવ્વસિદ્ધથુઈ ॥ ૩૪ ॥

તિત્થાહિવવીરથુઈ—નવમે દસમે ય ઉજ્જિયંતથુઈ । ઇગદસમે અટ્ટા-

શ્રુતસ્તવ અને સિદ્ધસ્તવ છે, તેમાં અનુક્રમે બે, એક, બે, બે, અને પાંચ મળીને બાર.
અધિકાર છે. [૨૬]

બાર અધિકારનાં પહેલાં પદ આ પ્રમાણે છે:—નમુ, જેઇયા, અરિહં, લોગ, સવ્વ,
પુક્કલ, તમ, સિદ્ધ, જેદેવા, ઉઙ્ગ, ચત્તા, વેયાવચ્ચગ. (૩૦) ચાર વંદનીય તે
જિન, શ્રુત, સિદ્ધ, અને મુનિ છે, દેવતા સ્મરણ કરવા યોગ્ય છે. ચાર પ્રકારના
જિન તે નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવના બેદે કરી ગણવા. [૩૧] નામ જિન તે
જિનનાં નામો છે, સ્થાપના જિન તે તેમની પ્રતિમાઓ છે, દ્રવ્ય જિન તે જિનના જીવ
છે, અને ભાવજિન તે સમવસરણમાં બેઠેલા જીવ છે. (૩૨) પહેલા અધિકારમાં ભાવ
જિન વાંઘા છે, ખીમમાં દ્રવ્ય જિન વાંઘા છે, ત્રીજામાં એક ચૈલમાં રહેલા સ્થા-
પના જિન વાંઘા છે, ચોથામાં નામ જિન વાંઘા છે, પાંચમાં ત્રણે ભુવનમાં રહેલા સ્થા-
પના જિન વાંઘા છે, છઠ્ઠામાં વિહારમાન જિન વાંઘા છે, સાતમાં શ્રુત જ્ઞાન વાંધું છે, અને
આઠમાં સર્વ સિદ્ધની સ્તુતિ કરી છે. [૩૩-૩૪] નવમા અધિકારમાં તીર્થાધિપતિ

વય—સુદિદ્દિસુરસુરણા ચરિમે ॥ ૩૫ ॥ અદિગયજિણ પદમ થુઈ—વી-
યા સઘ્વાણ તયય નાણસ્સ । વેયાવચ્ચગરાણ ય—ઉવઓગત્યં ચઉત્થ-
થુઈ ॥ ૩૭ ॥ પાવલ્લવણતથ ઇરિયાઈ વંદનાવત્તિયાઈ છ નિમિત્તં । પ-
વયણસુરસરણતથ—ઉસસંગો ઇય નિમિત્તઠ ॥ ૩૭ ॥ ચઉ તસ્સ ઉતરીક-
રણ પમુહ સદ્દાઈયાઉ પળ હેઝ । વેયાવચ્ચગરત્તાઈ—તિભિ ઇય હેતુ-
વારસગં ॥ ૩૮ ॥

અન્નથુઆઈ વારસ—આગારા, એવમાઈઆ ચઉરો । અગળી^૧ પ-
ણિદિલ્લિદળ^૨—બોહીલ્લોધાઈ^૩ ઢવ્કો ય^૪ ॥ ૩૯ ॥ ધોડગલયાઈ સ્વંમે-
કુહે માલે ય સવરિવહુનિયલ । લંબુત્તર થળ ઉદ્ધી—સંજહસલિણેય
વાયસ કવિદે ॥ ૪૦ ॥ સીસોવ્કાંપિય મૂડ—અંગુલિ મમુહા ય વારુળી

વીર પ્રભુની સ્તુતિ છે, દશમામાં ઉલ્લખ્યંત [ગિરનાર] ની સ્તુતિ છે, અગ્યારમામાં
અષ્ટાપદની સ્તુતિ છે, અને બારમામાં સમ્યક્ દ્રષ્ટિ દેવતાનું સ્મરણ છે. [૩૫]

વર્તમાન યોવીશીના તીર્થકરોની પહેલી થોય [સ્તુતિ] છે, બીજી સર્વ જિનોની
થોય છે, ત્રીજી જ્ઞાનની થોય છે, અને વૈયાવૃત્ય કરનાર દેવના ઉપયોગાર્થે થોયી થોય છે.
[૩૬] આઠ નિમિત્ત આ પ્રમાણે છે:— ઇરિયાવહીનું પાપ અમલવા નિમિત્તે, વંદના
નિમિત્તે, પૂજન નિમિત્તે, સત્કાર નિમિત્તે, સન્માન નિમિત્તે, ખોધિલાલ નિમિત્તે, નિરૂપસર્ગ
નિમિત્તે, અને પ્રવચન દેવતાના સ્મરણ નિમિત્તે કાયોત્સર્ગ કરાય છે— એમ આઠ નિમિત્ત
છે (૩૭) બાર હેતુ આ પ્રમાણે છે:— તસ્સ ઉતરીકરણ વગેરે આર, શ્રદ્ધાદિક પાંચ,
વેયાવચ્ચગર વગેરે ત્રણ એમ બાર હેતુ છે. (૩૮)

અન્નથુરસસિએણું, વગેરે બાર આગાર છે, અને એવમાંઅદિ, એ પદમાં આદિ
પદથી આર બીજાં લેવાય છે, તે આ છે:—અગ્નિ, યંચેદ્રિછિંદન, ખોધિ ક્ષોભ, અને સર્પ
દંશ. (૩૯) કાયોત્સર્ગના ૧૯ દોષ આ છે:—ઘોટક દોષ, લતા દોષ, સ્તંભ દોષ,
કુડય દોષ, માળ દોષ, શયરિ દોષ, વધૂ દોષ, નિગડ દોષ, લંબોત્તર દોષ, સ્તન દોષ,
ઉદ્ધિ દોષ, સંયંતિ દોષ, ખલિન દોષ, વાયસ દોષ, કપિષ્ઠ દોષ, શાંચીતકંપ દોષ, મૂક દોષ,
અંગુલિશ્ચ દોષ, વાણ્ણી દોષ, ગ્રેખ દોષ, એ રીતે આગળથી દોષ કાયોત્સર્ગમાં વર્ણવા.

પેહા । ઇચ્છુવવીસ દોસા—કાડસ્સગંગમિ વડ્ઝિ જ્ઞા ॥ ૪૧ ॥ ફરિડ-
સ્સગપમાણ—પણવીસુ સ્સાસ અદ્દ સેસેસુ । ગંભીરમહુરસદં—મહત્થ-
જુત્તં હવડ થુત્તં ॥ ૪૨ ॥

પઢિકમણે જિણહર જિમણ—ચરિમ પઢિકમણ સુયણ પઢિલોહે ।
ચિદ્વંદણમિય જણો—સત્ત ઉવારા અહોરત્તે ॥ ૪૩ ॥ પઢિકમઓ મિહિ-
ણોવિહુ—સગવેલા પંચવેલ ઇયરસ્સ । પૂયાસુ તિસંજાસું—હોડ તિવેલા જ-
હજેણ ॥ ૪૪ ॥ તંબોલ^૧ પાણ^૨ મોયણ^૩ વાણહ^૪ મેહુન્ન^૫ સુયણ^૬ નિ-
દ્દવર્ણ^૭ । મુત્તુ^૮ ચ્ચારંદ^૯ જૂયં^{૧૦}—વડ્ઝે જિણનાહગમ્મહરે ॥ ૪૫ ॥

અન્યે પુનરાચાર્યાશ્વરુશીતિ સંખ્યા આશાતના एवं प्रतिपा-
दयंति;—

તેલં^૧ કેલિ^૨ કલિં^૩ કલા^૪ કુલલયં^૫ તંબોલ^૬ મુગ્ગાલયં^૭— ગા-

[૪૦-૪૩] (ભાષ્યમાં કુચ્ચ દોષ, નથી મળ્યું—હાં તે ગણેલ છે, તેથી ૧૯ ના બદલે
૨૦ થાય છે, માટે ઘોટક લત.૩૫ એક દોષ ગણવાથી અથવા બીજા ટોણ પણ બેને એકરૂપ
ગણવાથી ૧૯ દોષ થશે.) ઇરિયાવહીના કાડિસ્સગંગનું પ્રમાણ પચીસ શ્વાસોશ્વાસ છે,
બાકીના આઠ શ્વાસોશ્વાસના છે. સ્તોત્ર તે એ ૬ જે ગંભીર મધુર શબ્દવાળું અને મોટા
અર્થે યુક્ત હોય તે. [૪૨]

સવારના પઢિકમણે, જિન મંદિરમાં જતાં, જમતાં, દિવસ ચરિમ લેતાં, સાંજના
પઢિકમણે, સૂતાં અને નળતાં એમ મુનિને રાત દિવસમાં સાત વાર ચૈત્ર વંદન કરવું
પડે છે. [૪૩] પઢિકમણું કરનાર ગૃહસ્થને પણ સાત વેળા ચૈત્રવંદન કરવાનું હોય છે.
પઢિકમણું નહિ કરનારને પાંચ વાર હેય છે. જઘન્યપણે ત્રણ સંધ્યા વખતે ત્રણ વાર તે
જરૂર ચૈત્રવંદન કરવું જોઈએ. [૪૪] આશાતના દશ છે:—તાંબૂલ, પાન, ભોજન,
પગરખાં, મૈથુન, શયન, નિષ્ઠીયન, મૂત્ર, ઉચ્ચાર [ખરચુ], અને જુગડું એ દશ આશાતના
જિનેશ્વરના ગર્ભ ગૃહમાં નહિ કરેલી. [૪૫]

બીજા આચાર્યો તે ચોરાસી આશાતના કહે છે, તે આ રીતે છે:—

ખેસતમાસો ૧, ક્રીડા ૨, કલ્પો ૩, કળા ૪, કુળલય ૫, તળોળ ૬, ઓગારવું

લી^૧ કંગુલિયા^૨ સરીરધુવણ^૩ કેસે^૪ નહે^૫ લોહિયં^૬ । મન્નોસં^૭ ત-
ય^૮ પિત્ત^૯ વંત^{૧૦} દસણે^{૧૧} વિસ્સામણ^{૧૨} દામણ^{૧૩}— દંત^{૧૪} છછી^{૧૫}
નહ^{૧૬} ગંઢ^{૧૭} નાસિયં^{૧૮} સિરો^{૧૯} સોયં^{૨૦} છવીણં મલં^{૨૧} ॥ ૧ ॥ મંતુ-
મ્મીલણ^{૨૨} લિક્કવયં^{૨૩} વિમજ્જણં^{૨૪} મંઢાર^{૨૫} દુટ્ઠાસણં^{૨૬}— છાળી^{૨૭}
કપ્પઢ^{૨૮} દાલિ^{૨૯} પપ્પઢ વઢી^{૩૦} વિસ્સારણં^{૩૧} નાસણં^{૩૨} । અવકંદં^{૩૩}
વિક્કં^{૩૪} સરચ્છઘટ્ટણં^{૩૫} તેરિચ્છસંઠાવણં^{૩૬}— અગ્ગીસેવણં^{૩૭} રંધણં^{૩૮}
પરિચ્છણં^{૩૯} નિસ્સીહિયામંજણં^{૪૦} ॥ ૨ ॥

છત્તો^{૪૧} વાળહ^{૪૨} સત્થ^{૪૩} ચામર^{૪૪} મળોળેગત્ત^{૪૫} મઠ્ઠમંજણં^{૪૬}—
સચ્ચિત્તાણ મચાય^{૪૭} ચાય મજિણ^{૪૮} દિઢીઈ નો અંજલી^{૪૯} । સાઢે સુ-
ત્તરસંગમંજ^{૫૦} મઝઢં^{૫૧} મોલિ^{૫૨} સિરોસેહરં^{૫૩} હુહા^{૫૪} જિંઢુહ^{૫૫} મિઢિં-
યાઈરમણં^{૫૬} જેહોર^{૫૭} મંઢકિયં^{૫૮} ॥ ૩ ॥ રિક્કારં^{૫૯} ધરણં^{૬૦} રણં^{૬૧} વિ-

૭, ગાલી ૮, અંગોલ કરવી ૯, શરીર ધોવું ૧૦, કેસ ૧૧, નખ ૧૨, લોહી ૧૩, ઝાડો
પિશાબ ૧૪, આમડી ૧૫, પિત્ત ૧૬, વમન ૧૭, અને દાંત ૧૮, એ દશ વાના નાંખવા.
ચપો કરાવવી ૧૯, દામણ ગળાવવી ૨૦, દાંત ૨૧, આંખ ૨૨, નખ ૨૩, ગંડરથળ ૨૪,
નાશિકા ૨૫, મસ્તક ૨૬, કાન ૨૭, અને આખા શરીરનું મળ નાંખવું ૨૮, માથું વેડા-
વવું ૨૯, લીખ ચુંટાવવી ૩૦, પટ્ટિયાં પાડવાં ૩૧, ભંડાર તરીકે વપરાશ કરવો ૩૨,
દુષ્ટ આસને બેસવું ૩૩, પાણી જાણવું ૩૪, કપડાં સૂકવવાં ૩૫, દાળ સૂકવવી ૩૬,
પાપડ વડી સૂકવવી ૩૭, વિસ્સારણ ૩૮, ભાંગફોડ કરવી ૩૯, આકંદ કરવો ૪૦,
વિકથા કરવી ૪૧, હથિયાર ઘડવા ૪૨, તિર્યંચ બાંધવાં ૪૩, આગ સળગાવવી ૪૪, રાંધવું
૪૫, પારખવાની પેઢી તરીકે વાપરવું ૪૬, નિસીહિ ભાંગવી. ૪૭

છત્ર ૪૮, પગરખાં ૪૯, શસ્ત્ર ૫૦, આમર વાપરવાં ૫૧, મનની ચંચળતા રાખવી
પર, અવ્યંગત કરવું ૫૩, સચિત્ત વસ્તુ સાથે રાખવી ૫૪, અચિત્તને છોડવી
૫૫, જિન શ્રી દેખાતાં અંજળિ ન કરવી ૫૬, એક સાડી ઉત્તરાસંગ ન કરવો ૫૭,
મુગટ ૫૮, મોળિહ ૫૯, કે શિર: શેખર (ગજશાવળો ફેટા) રાખવો ૬૦, હોડ ૬૧,

વરણં કાલાણં^{૬૬} પલ્હત્થિયં^{૭૦} પાઝ^{૭૧} પાયપસારણં^{૭૨} પુહપુહી^{૭૩} કંપં^{૭૪}
રઓ^{૭૫} મેહુણં^{૭૬} । જૂયા^{૭૭} જેમણ^{૭૮} જુઝ્જ^{૭૯} વિઝ્જ^{૮૦} વણિજં^{૮૧} સેજ્જ^{૮૨}
જલં^{૮૩} મજ્જણં^{૮૪} એમાઈય મવજ્જકજ્જ મુજુઓ વજ્જે જિણિંદાલણ ॥ ૪ ॥

વંદનકવિધિ પુનઃપ્રજ્ઞા એવં પ્રપંચિતવંતઃ—

મુહનંતયદેહાવસ્સણસુ પળવીસ હંતિ પત્તેયં । છટ્ઠાણ છ ગુરુવય-
ના છચ્ચ ગુણાહંતિ નાયવ્વા ॥ ૧ ॥ અહિગારિણોય પંચય-ઇયેરે પંચેવ
પંચ પડિસેહા । ઇકો વગ્ગહ પંચાભિહાણ પંચેવ આહરણા ॥ ૨ ॥ આસા-
યણતિત્તીસં-દોસા વત્તીસ કારણા અદ્ઢ । વાણસયસયં ઠાણાણ-વંદણે
હોઈ નાયવ્વં ॥ ૩ ॥ દિદિટ્ઠપડિલેહ એગા-અક્કલોડા તિન્નિ તિન્નિ અંત-
રિયા । અક્કલોડાપક્કલોડા-નવનવ ઇય પુત્તિપળવીસા ॥ ૪ ॥

પાયાહિણેણ તિય તિય-વાહુસુ સીસે પુહંમિ ઉપેરેય । પિદ્દીઈ

જિદ્ ૬૨, કે જેહી દોડે રમવો ૬૩, જેહોર ૬૪, કે લડકો કરવો ૬૫, રેકાર ૬૬, ધરપકક
૬૭, કે લડલડી કરવી ૬૮, કાળનું વિવરણ ૬૯, પલાંડીવાળી એસવું ૭૦, પાદુકા પહેરવી
૭૧, પગ પસારી એસવું ૭૨, ગડગડ કરવી ૭૩, ધૂણુવું ૭૪, રમવું ૭૫, મૈથુન ૭૬,
નૂગટું ૭૭, જમણ ૭૮, યુદ્ધ ૭૯, વૈદુ ૮૦, વેપાર કરવો ૮૧, શય્યા કરવી ૮૨, પાણી
પીવું ૮૩, મજ્જન કરવું ૮૪, ઇલાદિક સંદોષ કામ સરણ માણસે જિન મદિરમાં નહિ કરવાં.

મોમતીની પચીસ પડિલેહણા, શરીરની પચીસ પડિલેહણા, પચીસ આવશ્યક, છ
હાણુ, છ ગુરુ વચન, છ ગુણ, પાંચ અધિકારી, પાંચ અનધિકારી, પાંચ પ્રતિષેધ, એક
અવગ્રહ, પાંચ અભિધાન, પાંચ ઉદાહરણુ, તેત્રીસ આશાતના, બત્રીસ દોષ, અને એક દારણુ,
એમ કુલ ૧૯૨ સ્થાન વાંદણામાં થાય છે. [૧-૨-૩]

મોમતીની પચીસ પડિલેહણાઓ આ રીતે છે:— એક દ્રષ્ટિ પડિલેહણા, ત્રણ અને
ત્રણ મળી વચ્ચે છ અકખોડા, અને નવ ને નવ મળી ૧૮ અકખોડા પકખોડા એમ પચીસ છે.

પ્રદક્ષિણાએ કરીને એ બાહુએ, મસ્તકે, મુખે, અને ઉદરમાં, ત્રણ ત્રણ, પૂઠે

• હુંતિ ચરો-છપ્પાણ પુત્તિપળવીસા ॥ ૫ ॥ દો વળયં અહાજાયં-કિઙ્ક-
મ્મં વારસાવત્તં । ચત્તિસરં તિગુત્તં ચ-દુપ્પેસં એમનિક્કમ્મણં ॥ ૬ ॥ ઇચ્છા
ય અણુન્નવણા-અવ્વાવાહં ચ જત જવળાય । અવરાહ સ્વામણા વિય છ-
• દ્ઢાણા હુંતિ વંદણ ॥ ૭ ॥ હંદેણ અણુજાણામિ-તહત્તિ તુલ્લપિ વટ્ટે
એવં । અહમવિ સ્વામેપિ તુમે-વયણાઈ વંદણરિહસ ॥ ૮ ॥

વિળઓવયાર માણસ્સ-ખંજણા પૂયણા ગુરુજ્ઞણસ્સ । તિત્થયરાણય
આણા-સુયધમ્મારાહણા કિરિયા ॥ ૯ ॥ આયરિય ઉવજ્ઞાણ-પવિત્તથેરે
તહેવ રાયણિ ॥ એસિં કિઙ્કમ્મં-કાયવ્વં નિજ્જરદ્ધાણ ॥ ૧૦ ॥ પાસ-
ત્યો ઉસ્સન્નો-હોઈ કુસીલો તહેવ સંસત્તો । અહંહંદોવિય એ-અવંદણિ-
જ્જા જિણમયંમિ ॥ ૧૧ ॥ વલ્લિવત્તપરાહુત્તે અ-પમત્તે મા કયાઈ વંદિ-
જ્જા । આહારં વ કરંતો-નીહારં વા જઈ કરેઈ ॥ ૧૨ ॥ દેવિંદરાયગ-

ચાર, અને પગમાં છ, એમ પચીસ વાર મોમતી ફેરવવી, તે પચીસ શરીર પડિલેલણ છે.
(૫) એ અવનત, એક વાર યથાગત, બાહુ આવર્ત, ચાર વાર શિર સ્પર્શ, ત્રણ ગુપ્તિ,
એ પ્રવેશ, અને એક નિષ્ક્રમણ એમ પચીસ આવશ્યક છે. (૬) ઇચ્છા, અનુગ્રાપના,
અવ્યાપ્તિ, યાત્રા, યાપના, અને અપરાધ, ક્ષામણા, એ છ સ્થાન છે. (૭) હંદેણ,
અણુગણામિ, તહત્તિ, તુલપિ, વટ્ટે, એવાં (અર્થાત્ પૂર્વતું વાક્ય એ વાર બોલાય છે),
અહમવિ આમેમિ તુમે, એ રીતે છ વંદનીય ગુરૂનાં વચન છે. (૮)

વિનયોપચાર સચવાય, માન ટળે, ગુરુ જનની પૂજા થાય, તિર્થંકરની આરાધના પળાય,
શ્રુત ધર્મની આરાધના થાય, અને ક્રિયા પળાય એ રીતે છ ગુણ છે. [૯] આચાર્ય,
ઉપાધ્યાય, પ્રવર્તક, સ્થવિર, અને રત્નાધિક એ પાંચને નિર્ભરના અર્થે વંદન કરવું. (૧૦)
પાર્શ્વસ્થ, અવસન્ન, કુશીળ, સંસક્ત અને યથા છંદ એ પાંચ જૈન મંત્રમાં અવંદનીય
જણાવ્યા છે. (૧૧) પાંચ પ્રતિષેધ આ છે:—ગુરુ કામકાંક્ષામાં રોકાયલા હોય, પરાંગમુખ
બેઠા હોય, સૂતા હોય, આહાર કરતા હોય, કે નીહાર કરતા હોય, ત્યારે તેમને વંદવા
નહિ. (૧૨) દેવેન્દ્ર, રાજા, ગૃહપતિ, સામારિ, અને સાધર્મિ એ પાંચના પાંચ અવગ્રહ

હવડ-સાગરિસાહમ્મિ ડગ્ગહા પંચ ગુરુડગ્ગહો રૂંહું પુણ્—આયપમાણો
ચડિસિંપિ ॥ ૧૩ ॥

વંદન ચિદ્ કિડકમ્મ—પૂયાકમ્મં ચ વિણયકમ્મં ચ । વંદનગસ્સ
ડ એ નામારૂં હવંતિ પંચેવ ॥ ૧૪ ॥ સીયલે સુહુપ્પ કળ્હે—સેવણ પા-
લણ તહા । પંચ એ ડદિટ્ઠંતા—કિડકમ્મે હંતિ નાયવ્વા ॥ ૧૫ ॥
પુઓ પવ્સા સન્ને—ગંતા ચિટ્ઠણ નિસીયણાયમણે । આલોયણપડિસુણ-
ણે—પુવ્વાલવણે ચ આલોણ ॥ ૧૬ ॥ તહ ડવદંસ નિમંતણ—સવ્દાય-
યણે તહા અપડિસુણે । સવ્દત્તિય તત્થ ગણ—કિં હુમ તજ્જાય નો
સુમણો ॥ ૧૭ ॥ નો સરસિ, કહં છિચા—પરિસંભિત્તા અણુઢિયાય કહે ।

છે. તેમાંથી ઈદિં ગુરુનો અવગ્રહ છે, તે ચારે બાજુ તેના શરીર પ્રમાણેનો છે. [૧૩]

વંદન, ચિતિ, કૃતિ કર્મ, પૂયા કર્મ, અને વિનય કર્મ, એ પાંચ વંદનનાં પદ્ધતિ
નામ છે. [૧૪] શીતળ, કુલ્લક, કૃષ્ણ, સેવક, અને પાળક, એ પાંચ વંદનમાં દ્રષ્ટાંત
બાજુવાં. (૧૫)

તેનીશ આશાતના આ પ્રમાણે છે:—

ગુરુની આગળ ચાલે ૧, પડખે ચાલે ૨, પછવાડે અડકતો ચાલે ૩, એ રીતે
ઉભા રહેવાની ત્રણ ૬, તથા બેસવાની ત્રણ મળી નવ આશાતના થાય છે ૯, આચમન
એટલે થાંડિલે, પ્રથમ પાણી લે ૧૦, ગમનાગમન પહેલું બોલાવે ૧૧, બીજાનો હુકમ
પહેલાં સાંભળે ૧૨, કોઈને ગુરુની પહેલાં બોલાવે ૧૩, ગુરુ છતાં બીજા પાસે બિશ્વાદિક
આહાર બોલાવે ૧૪, આહારાદિક બીજાને બતાવે ૧૫, બીજાને પહેલાં બોલાવીને પછી
ગુરુને બોલાવે ૧૬, ગુરુ વિના બીજાને મિષ્ટ ખવરાવે ૧૭, પોતે મિષ્ટ ખાય ૧૮, ગુરુએ
બોલાવ્યા છતાં નહિ સાંભળે ૧૯, ગુરુને કંઈ વચન બોલે ૨૦, સંથારે બેઠો ઉત્તર
આપે ૨૧, શું કહો છો એમ કહે ૨૨, તમે કરો એમ કહે ૨૩, તિરસ્કાર કરે ૨૪,
ઉપદેશ સાંભળી હર્ષિત મનવાળો નહિ થાય ૨૫, તમને નથી સાંભળતું એમ કહે ૨૬,
કથાનો છેદ કરે ૨૭, સલાનો લંગ કરે ૨૮, ગુરુએ કહેલી વાત ફરી પોતે કહે ૨૯,
ગુરુના સંથારે પગ લગાડે ૩૦, ગુરુના આસનપર બેસે ૩૧, ગુરુથી ઉંચા આસને બેસે.

સંચારણાયઘટ્ટણ-ચિદ્દુ વ્વ સમાસણેયાવિ ॥ ૧૮ ॥

આળાદિયં ચ થદ્દં ચ—પવિદ્દં પરિપિંડિયં । ટોલગદ્વ અંકુસં
 ચેવ—તદ્દા કચ્છપરિગિયં ॥ ૧૯ ॥ મચ્છુવ્વત્તં મણસાય—પડદં તદ્દ વે-
 ઇયાબદ્દં । મયસા ચેવ મયંતં—મિત્તી ગારવકારણા ॥ ૨૦ ॥ તેણિયં
 પઢિણિયં ચેવ—રુદ્દં તજ્જિય મેવય । સદં ચ હીલીયં ચેવ—તદ્દા વિપ્પલિ-
 •ંચિયં ॥ ૨૧ ॥ દિદ્દં મદિદ્દં ચ તદ્દા—સિંગં ચ* કરમોયણં । આ-
 લિદ્દં મળાલિદ્દં—ઝણઉત્તરમૂલિયં ॥ ૨૨ ॥ મૂયં ચ ઢઢરં ચેવ—ચુડાલિ
 ચ અપચ્છિમં । વૃત્તીસદોસપરિમુદ્દં—કિઠ્ઠમ્મં પડંજણ ॥ ૨૩ ॥

(દારં)

આચરકરણે આદા—તવ્વિચરીયં અળાદીયં હોઈ । દવ્વે ભાવે થદ્દો—ચડ-
 મંગો દવ્વઓ મહઓ ॥ ૨૪ ॥ પવ્વિદ્દ મણુવયારં—જં અપ્પિતો ન
 જ્ઞત્તિઓ હોઈ । જત્થવતત્થવ ઉજ્જહ—કયકિચ્છો વક્કરં ચેવ ॥ ૨૫ ॥
 સંપિંડિય ચ વંદઈ—પરિપિંડિયવયણકરણઓવાવિ । ટોલો વ્વ ઉપ્પિડંતો—

૩૨, અને ગુરુના સમાન આસને બેસે ૩૩, [૧૬-૧૭-૧૮]

અત્રીશ દોષ આ પ્રમાણે છે:—અનાદત, સ્તબ્ધ, અપવિદ્, પરિપિંડિત, ટાળકતુલ્ય,
 અંકુશ, કચ્છપરિગિત, મત્સ્યોદ્ધત, મનઃપ્રદુષ્ટ, વેદિકાબદ્ધ, લક્ષ્મીત, મૈત્રિગારવ, કારણ,
 સ્તૈનિક, પ્રત્યનીક, રૂઢ, તર્જિત, શઠ, હીલિત, વિપરિકુચિત, દષ્ટ, અદષ્ટ, શ્રુંગ, કરમોચન,
 આલિદ્ધ, અનાલિદ્ધ, ઉન્મૂળિક, અધિક મૂળિક, મૂક, ઢૂંર, અને ચુડલિતુલ્ય, [૧૯-૨૦-
 ૨૧-૨૨-૨૩] [આ પાંચ દાર ગાથા છે, તેનો ખુલાસો હવે આવશે.]

આદર કરીને વાંદવું, તે આદત, અને તેથી વિપરીત તે અનાદત બાણુવું. સ્તબ્ધ
 એ પ્રકારે હોય છે:—દ્રવ્યથી અને ભાવથી. એની ચોભંગી થાય છે, ત્યાં દ્રવ્યથી દોષની
 ભજના છે. (૨૪) ઉપચાર રહિત અર્થાત્ વાંદણા આપતાં ઝટ તૈયાર નહિ થાય, અથવા
 કામ કર્યા બાદ ઉપકરણ બ્યાં ત્યાં ફેંકી દે, તે અપવિદ્ દોષ બાણુવો. [૨૫] બધાની
 સાથે જોડાઈને વાંદે, અથવા વાક્યો ગચ્છુચ કરીને વાંદે, તે પરિપિંડિત દોષ છે. ટાળ (તીડ)ના

ઓસકહિસકળં કુળઈ ॥ ૨૬ ॥ ઉવગરણે હત્યંમિ વ-વિવત્તુ નિવેસેઈ
અંકુસં વિંતિ । તિયુવિદ્ઠરિંગણં જં-તં કચ્છભરિંગિયં નામ ॥ ૨૭ ॥
ઉદિંઠંતનિવેસિતો-ઉદ્ધત્તઈ મચ્છત્ત વ્વ જલમજ્જે । વંદિતકામો વશ્ન-ક્કસો
વ્વ પરિયત્તણ તુરિયં ॥ ૨૮ ॥

અપ્પપરપત્તિણં-મળપ્પઓસો અણેગડ્ઢાણો । પંચેવ વેડયાઓ-
મયં તુ નિજ્જૂહણાઈયં ॥ ૨૯ ॥ મયં ઇવ મહસ્સઈત્તિ વ-ઈવ્, વંદઈ
નિહોરયં નિવેસંતો । એમેવ ય મિત્તીણ-ગારવ સિક્કવાવિળીઓ હં
॥ ૩૦ ॥ નાણાઈ તિગં મોત્તું-કારણ મિહ લોગસાહગં હોઈ । પૂયા
ગારવહેડં-નાણમ્મહોવિ એમેવ ॥ ૩૧ ॥ આયસ્તરેણ હંદી-વંદામી તેણ
પચ્છ. પળઈસ્સં । વંદણમોહભાવો-ન કરિસ્સઈ મે પળયમં ॥ ૩૨ ॥

માફક ઉપડતો થકા આધુ પાણુ જાળને વાંદે, તે ટોળકે દોષ છે. [૨૬] ઉપકરણ હાથમાં લાઇને બેસે, તે અંકુશ દોષ છે. ત્રિપૃષ્ઠ (કાચખાની માફક) રિંગણુ [ગતિ] કરીને અર્થાત્ ધીમે ધીમે ચાલીને વાંદે, તે કચ્છપરિગિત છે. [૨૭] ઉડતો બેસતો થકા પાણીમાં મત્સ્ય જેમ હથેલે તેમ વળ ખાય, અથવા વાંદવા પ્રમ્મજતો થકા અન્ન ઉપર માછલું જેમ જાલદી વળે, તેમ જાટ પાછો વળે, તે મત્સ્ય દોષ જાણુવો. (૨૮)

પોતાના નિમિત્તે અથવા પરના નિમિત્તે અનેક પ્રકારે ઉડતો-મનની પ્રદ્રેષ તે મનઃપ્રદુષ્ટ છે. પંચ (પંચાતી મહાજન) જેમ વેદિકા બાંધીને વાંદે, તે વેદિકાબદ્ધ દોષ છે. ભય એટલે રખેને ટોળાથી બહાર મેલે તે અથવા ભયના માફક બીવરાવતો હોય, તેમ જાતી કાઢીને વાંદે, તે ભય દોષ જાણુવો. એજ રીતે મૈત્રી ખાતર વાંદે, તે મૈત્રી દોષ જાણુવો, અને ગારવ ખાતર એટલે હું કેવી શિક્ષામાં વિનિત (કેળવાયલો) છું. એમ બતાવવા વાંદે, તે ગારવ દોષ છે. [૨૯-૩૦] જ્ઞાનાદિ ત્રણ હેતુ શિવાય બીજું જે લોકને વસ કરવાનું કારણ તે ખાતર વાંદે, તે કારણ દોષ જાણુવો, એ રીતે જ્ઞાન ગ્રહણ કરતાં પણ જો પૂજા કે ગારવની અપેક્ષા રાખે તો, કારણ દોષ જાણુવો. [૩૧] અથવા હમણા હું ખૂબ આદરથી વાંદીશ, તો પછી મને પણ તે રીતે બીજા વાંદશે, અથવા વાંદણાની કિમ્મત વિચારીને ગુરૂ મારી સાથે પ્રીતિ ભાગ નહિ કરશે, એમ વિચારી વાંદવું, તે અર્ધા કારણ દોષ છે. (૩૨) બીજાને અદ્રષ્ટ

હોડં પરસ્સ દિદ્ડં-વંદંતો તેણિયં હવડ્ એયં । તણો વિવ અપ્પાણં-ગૂહડ્
ઓભાવણા મા મે ॥ ૩૩ ॥

આહારસ્સડ કાલે-નીહારસ્સાવિ હોડ્ પઢિણીયં । રોસેણ ધમધ-
મંતો-જં વંદડ્ રુદ્ધ મેયં ચ ॥ ૩૪ ॥ નવિ કુપ્પસિ-ન પસીયસિ-ક-
દ્દસિવો વેવ તજ્જિયં એયં । સૌસંગુલિમાઈહિ-તજ્જેડ્ ગુરં પણિવયંતો
॥ ૩૫ ॥ વીસંભઠ્ઠાણ મિણં-સઘ્ભાવજઠો સઠં હવડ્ એવં । કવડં તિ
કહ્અવં તિ ય-સદયા વિય હોંતિ એગઠ્ઠા ॥ ૩૬ ॥ ગણિવાયમજિઠ્ઠજ્જો
ત્તિ હીલિયં કિંનુ મે પ્પણમિણ ॥ દરવંદિયંમિ વિકહં- કરેડ્ પલિડંચિયં
એયં ॥ ૬૭ ॥

અંતરિઓ તમસે વા-નૂ વંદઈ વંદઈ ડ દીસંતો । એયં દિદ્ધ મદિ-
દ્ધં-સિંગં પુણ કુંભપામેહિ ॥ ૩૮ ॥ કરમિવ મન્નડ્ દિંતો વંદણયં આ-

રહી વાંદે, અને રખેને મારી લથુતા થાય, તેથી ચોરના માફક પોતાને છુપાવે, તે સ્તૈનિક
દોષ જાણવો. [૩૩]

આહારના વખતે અથવા નીહારના વખતે વાંદે, તે પ્રલનીક દોષ જાણવો. રોષથી
ધમધમતો થકો વાંદે, તે ૩૪ દોષ છે. (૩૪) વાંદતાં એવું બોલે કે, તમે લાકડાના શિવ
માફક નહિ દોષ કરો, અને નહિ પસાય કરો, તે તર્જિત દોષ કહેવાય. અથવા ગુરને
નમતાં મસ્તક અને આંગળિઓવડે તર્જે તે તર્જિત દોષ કહેવાય. (૩૫) વાંદવું એથી
વિશ્વાસ જન્મશે, એ રીતે ખરા ભાવમાં જડ બની ઠગવાને પ્રાંદે તે શક દોષ છે, કેમકે
કપટ, કૈતવ, અને શક્તા એ બધાં એકાર્થ છે. (૩૬) અરે! એ તો ગણિ છે, વાચક છે,
જેષ્ટ છે, આર્ય છે, એને મારા નમવાથી* શું પ્રાયદો થશે, એમ બોધીને વાંદવું, તે હીલિત
દોષ છે. અર્ધું વાંદતાં વચ્ચે ક્ષિપ્ત થા ચલાવવી, તે પરિકુચિત દોષ કહેવાય છે. (૩૭)

અંતરિત હોય, અથવા અધ્યાત્મમાં હોય, તો ન વાંદે, અને દેખાતો હોય તો
વાંદે—એ દષ્ટ દોષ, તથા અદષ્ટ દોષ છે. કુલાનાં પડખાં ચાલીને વાંદે, તે શ્રંગ દોષ છે.
(૩૮) વાંદણાં દેતાં તેને કરની માફક આર્હતિક [અર્હતતો] કર માને, અને [મનમાં
ચિંતવે કે] લૌકિક કરથી છુટ્યા, પણ વાંદનના કરથી છુટતા નથી, તે કરભોચન દોષ

રહતિયકરો ન્તિ । લોચ્ચકરાડ મુકા-ન મુચ્ચિમો વંદણકરસ્સ ॥ ૩૯ ॥
 આલિદ્ધ મળાલિદ્ધ- રયહરસીસેહિં હોઈ ચડભંગો । વયણક્વરેહિ ઝળ-
 જહન્નકાલો વ સેસેહિં ॥ ૪૦ ॥ દાઝળ વંદણ મત્થણ વંદામિ મૂલિ-
 યા એસા । મુઓ વ્વ સદરહિઓ- જં વંદઈ મૂયગં તં તુ ॥ ૪૧ ॥ ઢઢ-
 રસરેણ જો પુણ- મુત્તં ઘોસેઈ ઢઢરં તંમિહ । ચુહાલિં વ ગિણ્હિઝળ-રય-
 હરણં હોઈ ચુહલીઓ ॥ ૪૨ ॥

પઢિકમણે^૧, સજ્ઞાણ^૨-કાઝસમ્મા^૩ વરાહ^૪ પાહુણ^૫ । આલોચણ^૬
 સંવરણે^૭-ઉત્તમદ્દેય^૮ વંદણયં ॥ ૪૩ ॥ (ઇતિ)

પ્રત્યાખ્યાનવિધિ: પુનરેવં પ્રકટીક્રિયતે—

દસ પચ્ચસાણ પતિવિહી^૧-આહાર^૨ દુવીસગાર અદુરુત્તા^૩ । દસ
 વિગઈ^૪ વિગઈગયા-તીસં^૫ ભંગા ય^૬ છમુદ્ધી^૭ ॥ ૧ ॥ (દારં) નવકાર

છે. [૩૯] રળેહરણ અને મસ્તકપટે આલિદ્ધ અને અનાલિદ્ધની ચોલંગી થાય છે.—
 ત્યાં રળેહરણપર માથું તદ્દત વળગાડીને વાંદે તે આલિદ્ધ અને તદ્દત નહિ વળગાડે, તે
 અનાલિદ્ધ દોષ છે. વચ્ચન કે અક્ષરથી હણુ ખોલે, અથવા ખીજાઓ કરતાં ઓછા વખતમાં
 વાંદી લીએ, તે ઉત્ત દોષ છે. (૪૦) વાંદના દષ્ટ “ મત્થએણ વંદામિ ” એ પદ ખોલે
 તો, મૂલિકા દોષ કહેવાય છે. મુંગાની માફક શબ્દ ખોલ્યા વગર વાંદે, તે મૂક દોષ છે.
 (૪૧) ઢઢર સ્વરથી જે સૂત્ર ખોલે, તે ઢઢર દોષ છે. ચૂડલીની માફક રળેહરણ
 લપ્પને વાંદે, તે ચૂડલી દોષ છે. એ રીતે બીજીશ દોષ ગણાય છે. [૪૨]

વંદનનાં આઠ કારણ આ પ્રમાણે છે:—પ્રતિક્રમણમાં, સ્વાધ્યાયમાં, કાયોત્સર્ગમાં,
 અપરાધમાં, પ્રાહુણમાં, આશોચનામાં, સંવરણ [પચખાણ]માં, અને ઉત્તમાર્થ [અણુ-
 સણુ]માં એમ આઠ કારણોમાં વાંદણા દેવાય છે. [૪૩]

પ્રત્યાખ્યાનની વિધિ આ રીતે છે:—

દશ પ્રત્યાખ્યાન, ત્રણ વિધિ, આહાર, બાવીશ આગાર, દશ વિકૃતિ, ત્રીશ વિકૃ-
 તિગવ, ભાંગા, અને છ શુદ્ધિ—એ આઠ દાર છે. [૧] દશ પ્રત્યાખ્યાન તે અ

સહિય પોરિસિ-પુરિમદ્દિકાસણે ગઠાણે ય । ઔયંવિલ અમંતદ્દે-ચરિમે
ય અભિગ્ગહે વિગઈ ॥ ૨ ॥ ડગણ સૂરે ય નમો-પોરિસિપચ્ચક્ક ડગણ
સૂરે । સૂરે ડગણ પુરિમં-અમંતદ્દે પચ્ચકાંદ ત્તિ ॥ ૩ ॥

મળઇ ગુરું સીસો પુણ-પંચક્કામિ ત્તિ એવ વોસિરઇ । ડવઓગુ
ત્થ પમાણં-ન પમાણં વંજણચ્છલણો ॥ ૪ ॥ નવકારં ચડહારં-રત્તિપિ
મુળીણ સેસ તિહ ચડહા । નિસિપોરિસિપુરિમેગાસણાઇ સદ્દહાણ દુત્તિ-
ચડહા ॥ ૫ ॥ અસણે મુળ્લોયણસત્તુ-મંદપયસ્સજ્જકંદરબ્બાઈ । પાણે
કંજ્જિય જવકયર-કકકોદગ સુરાંજલં ॥ ૬ ॥ સ્વાઈમિ મત્તોસફલાઈ-
સાઈમે મુંઠિજીરઅજમાઈ । મહુગુલતંબોલાઈ-અળહારે મોયનિંવાઈ ॥ ૭ ॥

છે:- નોકારસી, પૌરસી, પુરિમદ્દ, એકાસણું, એકટાણું, આંખેલ, અલક્કાર્ય (ઉપવાસ)
ચરિમ, અભિગ્ગહ અને વિકૃતિ. [૨] નોકારસી અને પૌરસીમાં ડગણ સૂરે એમ
બોલાય છે. પુરિમદ્દ અને ઉપવાસમાં “ સૂરે ડગણ ” એમ બોલાય છે.

ગુર પ્રત્યાખ્યાનતો પાઠ બોલે, અને શિષ્ય “ પચ્ચક્કામિ ” એવું પદ તથા
વોસિરામિ એવું પદ બોલે એ પચ્ચખાણમાં બોલતાં કંઈ અક્ષર વ્યંજનની ચૂક થાય
તો, તે પ્રમાણ ન ગણાય; પણ જે ઉપયોગથી લેવાય, તે ઉપયોગજ પ્રમાણ ગણાય છે.
[૪] નવકારસી અને રાત્રિ બોજનનું પચ્ચખાણ મુનિઓને ચોવિહારરૂપે હોય છે, અને
બાકીનાં પચ્ચખાણ દુવિહાર, ત્રિવિહાર, કે ચોવિહારરૂપે હોય છે. આવકને રાત્રિબોજન,
પૌરસી, પુરિમદ્દ, એકાસણ વગેરે દુવિહાર ત્રિવિહાર, કે ચોવિહારરૂપે હોય છે. [નોકારસી
તો આવકને પણ ચોવિહારરૂપેજ હોય.] (૫) મગ, ભાત, સતુ, લજ્યાં, દૂધ, ખાણ,
કંદ, રાખ વગેરે અશન ગણાય છે. પાનમાં કાંજ, ચવ, કેરા, કે કકક વગેરેનું પાણી જા-
ણવું. ખાદિમમાં સેકેલાં ધાન્ય તથા ફળ-મેવો જાણવો. સ્વાદિમમાં મુંઠ, જર, અજમે
મધુ, ગોળ, તંબોળ વગેરે જાણવાં, અને ગોમૂત્ર તથા નિંબ વગેરે અનાહાર ગણવાં.

નોકારસીમાં બે આગાર છે, પૌરસીમાં છ, પુરિમદ્દમાં સાત, એકાસણામાં આઠ,
એકટાણામાં સાત, આંખેલમાં આઠ, ઉપવાસમાં પાંચ, પાનકમાં છ, ચરિમમાં ચાર, અ-

દો નવકારિ છ પોરિસિ-સગ પુરિમદ્દે રૂગાસણે અદ્દ । સત્તે
મટાણિ અંબિલિ-અદ્દ પળ ચડત્થિ છ પ્પાણે ॥ ૮ ॥ ચડ ચરિમે ચડ
ભિગ્ગહિ-પળ પાવરણે નવદ્દ નિવ્વીણ । આગારુક્કિત્તવિવેગ મુત્તુ દવવિગદ્દ
નિયમિદ્દ ॥ ૯ ॥ વિસ્સરણ મળાભોગો^૧-સહસાગારો સયંમુદ્દપવેસો^૨ ।
પચ્છન્નકાલ મેહાઈ^૩-દિસિવિવજ્જાસુ દિસિમોહો^૪ ॥ ૧૦ ॥ સાહુવયળ
ઝગ્ગાદા-પોરિસિ^૫ ત્થુસુત્થયા સમાહિ ત્તિ^૬ । સંઘાઈકજ્જ મંહયર^૭—
ગિહંત્થવંદાઈ સાગારી^૮ ॥ ૧૧ ॥ આઝંટળ મંગાળં^૯-ગુરુપાહુણસાહુ ગુરુ-
અબ્બુદ્દાણં^{૧૦} । પરિઠાવળ વિહિ ગદ્દિપ્પ^{૧૧}-જઈણ પાવરણિ કદિપટ્ટો^{૧૨} ॥ ૧૨ ॥

સ્વરડિય લૂહિય ઢોવાઈ-લેવ^{૧૩} સંસદ્દ દુદ્દમંડાઈ^{૧૪} । ડક્કિત્ત
પિંડવિગઈણ^{૧૫}-મન્કિત્થયં અંગુલીહિ મળા^{૧૬} ॥ ૧૩ ॥ લેવાઈ દક્કવપા-

ભિગ્ગહમાં ચાર, પ્રાવરણમાં પાંચ, અને નીચીમાં નવ કે; આઠ આગાર છે, પણ દ્રવ વિકૃ-
તિમાં ઉત્ક્રિષ્ટ વિવેક આગાર છેડીને આઠજ આગાર છે. [૮-૯] 'વિસરી જનું, તે
અનાભોગ છે ૧, ઓચિંતી પોતાની મેળે કાંઈ ચીજ મુખમાં પેસી જાય, તે સહસાકાર
છે ૨, વાદળાના લીધે વખતની ખચર ન પડે, તે પ્રચ્છન્નકાળ છે ૩, દિગ્વિ પર્થાસ થઈ
જાય, તે દિશામોહ છે ૪, “ **ઝગ્ગાદા પોરિસિ** ” એમ સાધુઓ બોલે, તે સાધુ વ-
ચન છે ૫, શરીરની સ્વસ્થતા તે સમાધિ છે ૬, સંઘાદિકતું કામ તે મહત્તરાગાર છે ૭,
ગૃહસ્થ કે આદિ પ્રમુખ તે સાગારિ આગાર છે ૮, અંગોને હેરવાં ફેરવવાં, તે આ ઉંટણુ-
પસાર કહેવાય છે ૯, ગુરુ કે પ્રાહુણ સાધુ આવતાં ઉઠવું, તે ગુરુ અભ્યુત્થાન આગાર
છે ૧૦, પરિસ્થાપન વિધિથી લેતાં ખરિડાવણિ આગાર કહેવાય છે ૧૧, યતિઓને પ્રાવ-
રણમાં કડિપટ્ટનો આગાર ગણાય છે ૧૨.

ખરડાયા આઠ લૂછેલી કાંઈ વગેરે તે લેપ જાણવો. દૂધમાં આંધેલ ભજ્યાં તે સં-
સૃષ્ટ અધાયલી વિગઈ ઉપર મેળવવાથી ઉત્ક્રિષ્ટ ગણાય, અને આંગળથી લગાર ચોપડેલું,
તે અક્ષિત કહેવાય. (૧૩) દ્રાખનું પાણી તે લેવાડ કહેવાય. સૌતી [કાંજ]નું પાણી
તે અલેવાડ કહેવાય, ઉજ્જુજળ તે અચ્છ કહેવાય, ધોવણનું પાણી તે અહુલ કહેવાય,

ખાદ^{૧૭}—ઇયરુ સોચીર^{૧૮} અચ્છ મુસિજલં^{૧૯} । વાહલધોયણ^{૨૦} આયામ—
સસિત્થં^{૨૧} ઇયરુ સિત્થાવિના^{૨૨} ॥ ૧૪ ॥ પોરિસિ સદ્દ અવદ્દં—દુગ-
ભત્તં પોરિસીદ્દ સમ કમસો । અંગુઠમુઢિગંદી—સચિત્તદવ્વાઈ અભિગહિયં^{૨૩}
॥ ૧૫ ॥ સ્વીર^{૨૪} ઘયર^{૨૫} દહિય^{૨૬} તિલ્લં^{૨૭} ગુલ^{૨૮} પક્કન્નં^{૨૯} છ ભક્કવિગઈઓ ।
ગોમહિસિઝટ્ટિઅપ્પલગાણ પળ દુદ્ધ અહ ચરો ॥ ૧૬ ॥

ઘયંદહિયા ઝટ્ટિવિના—તિલ^{૩૦} સરિસવ^{૩૧} અયસિ^{૩૨} લટ્ટ^{૩૩} તિલ્લ ચર ।
દવગુઢાંપંડગુઢાં દો—પક્કન્નં તિલ્લઘયતલિયં ॥ ૧૭ ॥ પયસાડિ^{૩૪} સ્વીર^{૩૫}
પેયા^{૩૬} વલેહિ^{૩૭} દુદ્ધઢિ^{૩૮} દુદ્ધવિગઈગયા ૪. દક્કવ^{૩૯} વહુ^{૪૦} અપ્પતંદુલ^{૪૧}—
તચ્ચુન્નં^{૪૨} લિલસહિય દુદ્ધે^{૪૩} ॥ ૧૮ ॥ નિઠ્ઠમંજણ^{૪૪} વીસંદણ^{૪૫}—પકોસહિત-
રિય^{૪૬} કિઢિ^{૪૭} પક્કવ્યં^{૪૮} । દહિય કરંબ^{૪૯} સિહરિણિ^{૫૦}—સલવળદહિ^{૫૧}
ઘોલ^{૫૨} ઘોલવડા^{૫૩} ॥ ૧૯ ॥ તિલકુઢિ^{૫૪} નિઠ્ઠમંજણ^{૫૫} પક્ક-તિલ્લ^{૫૬} પક્કુ-

આચાર્ય [ખટાશક્ત] પાણી તે સસિકથ કહેવાય, અને તેથી બીજું તે અસિકથ કહેવાય.
[૧૪] સાદ પોરસી, અવદ્દ, બેભક્તિ, એવાં પચ્ચખાણુ પોરસીના સરખાણ બાણુવા,
અને અંગુલ—મુઢિ—અર્થ પ્રત્યાખ્યાન તથા સચિત્ત દ્રવ્યનું પ્રત્યાખ્યાન તે અભિગ્રહમાં
સમજવાં. (૧૫) દૂધ, ઘી, દહીં, દોલ, ગોળ, અને પકવાન એ છ ભક્કવિગઈ છે.
ત્યાં ગાય, બેંશ, ઉટ્ટી, બકરી અને ગાડરનું દૂધ એમ પાંચ દૂધ છે. (૧૬)

ઉટ્ટી વિના ચાર જાતનાં ઘી તથા દહીં છે. તલ, સરસવ, અળસી, અને લટ્ટ
એમ ચાર જાતનાં તેલ છે. [લટ્ટ—લાટ, ખસખસ. જેવાં ધાન્યનું તેલ હોવું જોઈએ.]
દ્રવ્યુડ અને પિંડ્યુડ એમ બે જાતનો ગોળ છે. તેલમાં તળેલું, અને ઘીમાં તળેલું, એમ
બે જાતનું પકવાન છે. (૧૭) દ્રાખવાળું દૂધ તે પયસાડી કહેવાય છે, આમાં તાંદુળ-
વાળું દૂધ તે ખીર (ખીરજ) કહેવાય છે, થોડાં તાંદુળવાળું દૂધ તે પેમા (દૂધપાક)
કહેવાય છે, તાંદુળનું ચૂર્ણ [લોટ] નાખી દૂધની કરેલી રાખ તે અવલેહિ કહેવાય છે,
અને ખટાણુ સાથે દૂધ તે દૂધવડી કહેવાય છે. (૧૮) મોણુ તરીકે નાખી હુંગ ના-
ખેલું, દૂધની તવીની આટો નાખીને બનાવેલું, પાકેલી વનરપતિ સાથે તળેલું, કિટ્ટિરપ,
અને પાકું ઘી એમ ઘીનાં પાંચ વાનાં છે. [૧૯] દહીંનાં પાંચ વાનાં તે કરંબ, શિ-

સહતરિય^૪ તિલમલી^૫ । સક્કર^૧ ગુલવાણય^૨ પાય^૩--લંદ^૪ કદિરૈ^૫
 ઇન્કુરસો^૫ ॥ ૨૦ ॥

પૂરિય તવપૂયા લીય-પૂઓ^૧ તન્નેહિ તુરિયઘાણાઈ^૨ । ગુલહાણિય^૩
 જલલપ્પસિય^૪ પંચમો પુત્તકયપૂઓ^૫ ॥ ૨૧ ॥ દુદ્ધદહીચરંગુલ-દવગુલ-
 ઘયતિલ્લ એગુ મત્તુવરિ । પિંડગુલ મક્કવણાઈ--અદામલયં ચ સંસદ્દ ॥ ૨૨ ॥
 વિગઇગયં દંવ્વહયા--વિગઈ પુણં તેણ તં હયં દંવ્વં । ઉદ્ધરિણ તત્તંમિ ઉ-
 ડકિદ્ધદવં ઇમં અન્ને ॥ ૨૩ ॥ વરિસોલગકકરિયાઈ--રાઈણંવાઈ દક્ક-
 વાણાઈ । ઢોલિય તિલ્લાઈ ઇયસરેમુત્તમન્નવલેવકઢા ॥ ૨૪ ॥

વિગઇગયા સંસદ્દા-ઉત્તમદવ્વાઈ નિવ્વિગઇયંમિ । કારણજાયં
 મુત્તુ-કપ્પંતિ ન મુત્તુ જં મુત્ત ॥ ૨૫ ॥ વિગઈ વિગઈમીઓ-વિગઇગયં

ખરિણી [શ્રીખંડ] સલૂણી દહી, ગળેલું દહી અને ઘોળવાડાં છે. તેલનાં પાંચ વાનાં તે તલપાપડી, લુન્નેલી ચીજ, પાકું તેલ, ઔષધમાં પકાવેલ તેલ, અને તેલની મળી છે. ગોળનાં વાનાં તે સાકર, ગળવાણી (ગોળનું પાણી) પાય, ખાંડ, અને શેરડીનો ઉકા-
 જેલો રસ છે. [૨૦]

પૂરી--તવાપૂરી--ખીજપૂરી ૧, તાવેલી ત્વરિત દાણી ૨, ગુળદાણી ૩, જળ લાપસી ૪, અને પૂતકટ પૂપ એ પાંચ ગોળનાં વાનાં છે. (૨૧) ભાતના ઉપર ચાર આંગળ દૂધ, દહી, એક આંગળ દ્રવ ગુડ, ઘૂત, તેલ, અને લીલાં આમળાં જેટલો પિંડ ગુડનો કકડો એ સંસ્કૃત કહેવાય છે. [૨૨] દ્રવ્યથી હણાયલી વિકૃતિ એટલે કે, શાળિ, ચોખા વગેરેથી નિર્વાર્ધ કરેલી ક્ષીરદિકે વિગઇ તથા વણિકાદિકે કરીને હણી, એવી જે ધૃતાદિકે વિગઇ, વિકૃતિ ગત કહેવાય. વળી ભાત વગેરેથી હણ્યું, એવું જે વિકૃતિ ગત તે હતદ્રવ્ય કહેવાય. તથા તાવડામાંથી કાઢી લીધા પછી વધેલું ટાકું થએલું ને ઘી તેમાં નાખેલા લોટને હલાવીને કરીએ, તે ઉત્કૃષ્ટ દ્રવ્ય કહેવાય, એમ અન્ય આચાર્ય કહે છે. (૨૩) વરસોલા, તલસાંકળી, રાયણ, કેરી, દ્રાખવાણિ વગેરે ડોલોના વગેરેનાં તેલ એ સર્વને સરસ ઉત્તમ દ્રવ્ય કહેવાય, અથવા લેપકૃત દ્રવ્ય ત્રણ કહેવાય. [૨૪]

વિકૃતિ કૃત, સંસ્કૃત અને ઉત્તમ દ્રવ્યો નીવીમાં કારણ સિવાય ખાવી નહિ કહેવે.

જો ડ મુંજણ સાહુ । વિગઈ વિગયસહાવા-વિગઈ વિગઈં બલા નેહ ॥ ૨૬ ॥
 કૃત્તિય મચ્છિય ભામર-મહું તિહા કટ્ટપિટ્ઠ મજ્જ દુહા । થલજલસંગ
 મંસ તિહા-ઘય વ્વ મક્કલણ ચડઅપક્કા ॥ ૨૭ ॥ મળ^૧ વ્યન^૨ કાય^૩
 મળવય^૪-મળતણ^૫ વ્યતણ^૬ તિજોગિ સગસત્ત । કર^૧ કાર^૨ ણુમહ^૩ દુ^૪
 તિ જુય-તિકાલસીયાલમંગસયં ॥ ૨૮ ॥

અર્થ તુ ઉત્તકાલે-સંયં ચ મળવટતણુંહિં પાલણિયં । જાણ જુગા-
 જળપાસિત્તિ-મંગચડગે તિસુ અણુના ॥ ૨૯ ॥ ફાસિયપાલિયસોહિય-
 તીરિય કિટ્ટિય આરાહિય હસુદ્દં । પચ્ચિલાણં ફાસિય-વિહિના ચિય
 કાલિ જં પત્તં ॥ ૩૦ ॥ પાલિય પુણપુણ સરિયં-સોહિય ગુરુદત્તસેસ-
 મોયણઓ । તીરિય સમહિયકાલા-કિટ્ટિય મોયણસમયસરણા ॥ ૩૧ ॥

જે માટે કહેલું છે કે:—(૨૫) વિદ્યારથી ખીનારો જે સાહુ વિગઈ, અથવા વિકૃતિ કૃ-
 તને આવે, તે વિગઈ છે, તે વિકૃતિ કરનાર હોવાથી બળાકારે તેને વિકૃતિ કરાવે છે.
 (૨૬) મધ ત્રણ પ્રકારનું છે:—કૃત્તિક, માક્ષિક [માખીનું] અને ભામર [ભમરીનું]
 મધ જે જાતનું છે:—કાષ્ટનું અને પિષ્ટનું. માંસ ત્રણ જાતનું છે:—સ્થગયર પચુનું,
 જળયર મત્સ્ય વગેરેનું, અને ખગ-પક્ષીઓનું. માખણ ઘીની માફક ચાર પ્રકારનું છે,
 એ ચારે વિગઈ અલક્ષ્ય છે. (૨૭) મન, વ્યન, કાય, મન વ્યન, મન તનુ, વ્યન
 તનુ તેમજ મન વ્યન અને કાય એ ત્રણ યોગ એ સાત ભાંગાને કરવા, કરાવવા, અને
 અનુભવવા, એવા ભેદથી ગુણતાં એકવીશ ભેદ થાય. વળી તેને દ્વિર્લેદ્વિક યોગ કરી ભૂત,
 ભવિષ્ય, વર્તમાનકાળે કરી ગુણતાં એકસો સડતાળીશ ભાંગા થાય. [૨૮]

એ રીતે ભાંગા છે, તે પ્રમાણે ઉક્ત કાળમાં પોતે મન, વ્યન, અને કાયથી પા-
 જવું જોઈએ. જાણ અને યુગ્મન (આચરનાર)ની ચોક્કસ છે, તેમાં ત્રણ ભાંગાવાળા
 પાસેથી પચ્ચખાણુ લેવાની અનુજ્ઞા છે. [૨૯] છ શુદ્ધિ તે સ્પર્શિત, પાલિત, શોષિત,
 તીરિત, કીર્તિત અને આરાધિત છે: ભાં અવસરપર વિધિપૂર્વક જે પચ્ચખાણુ લીધું, તે
 સ્પર્શિત છે. (૩૦) વારંવાર સંભાર્યું, તે પાલિત છે. ગુરને વહોરાવી બાકી અચેલો
 આહાર કરવો, તે શોષિત છે, કાંઈક અધિક કાળ સુધી પાળવું, તે તીરિત છે. ભોજનના

ઇય પઢિયરિયં આરાહિયં તુ અહવા હસુદ્ધિસદ્દહના । જાણણવિયડણુ-
ભાસણ-અણુપાલણ ભાવસુદ્ધિ ત્તિ ॥ ૩૨ ॥

પ્રતિક્રમણવિધિ પુનરેવં પૂજ્યાઃ પ્રતિપાદયંતિ—

તત્ર પ્રાભાતિકપ્રતિક્રમણવિધિઃ

ઈરિયા કુસુમિણુસાગો-જિણમુણિવંદણ તહેવં સજ્ઞાઓ । સવ્વસ્સવિ-
સકથઓ-તિન્નિ ય ઉસ્સગ કાયવ્વા ॥ ૧ ॥ ચરણે દંસણનાણે-દુસુલો-
ગુજ્ઞોય તહ્ય અહ્યારા । પુત્તીવંદણ આલોય-સુત્ત તહ વંદ સ્વામ-
ળંયં ॥ ૨ ॥ વંદણ તવ ઉસ્સગો-પુત્તી વંદણય પચ્ચસાળં તુ । અણુ-
સદ્દી તિન્નિ થુર્હ-વંદણ વહુવેલ પઢિલેહા ॥ ૩ ॥

રાત્રિકં પુનરેવં—

વખતે પચ્ચખાણુનું સ્મરણ કરવું, કીર્તિત છે, અને એ રીતે બરોબર પાળ્યું, તે આરાધિત
કહેવાય છે; અથવા જ શુદ્ધિ તે આ છે:—શ્રદ્ધા, બાળુણા, વિકટન, અનુભાષણ, અનુ-
પાલન અને ભાવશુદ્ધિ. [૩૧]

પ્રતિક્રમણની વિધિ પૂજ્ય પુરુષો આ રીતે બતાવી ગયા છે.

આં પ્રાભાતિક પઠિક્રમણની વિધિ—

ધરિયાવહી પઠિક્રમી કુસ્વપ્નનો કાઉસગ્ગ ફરી જિન અને મુનિનું વંદન કરી સ્વા-
ધ્યાય કરવું, પછી સવ્વસ્સંનિ બોલી શકસ્તવ બોલવો, અને પછી જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રના
ભાદે ત્રણ કાષોત્સર્ગ કરવાં, તેમાં એમાં લોગસ્સ ચિંતવવું, અને ત્રીજામાં અતિચાર ચિંત-
વવા. પછી મોંપતી પઠિલેહી વાંદણા દષ આલોયણા સૂત્ર બોલવું, તથા વાંદણા, અને ક્ષા-
મણા કરવાં. [૧-૨] ફરી વાંદણા દષ તપ નિમિત્તે કાઉસગ્ગ કરવો. આદ મોંપતી પઠિલેહી
વાંદણા દષ પચ્ચખાણુ કરવું, આદ મન્જામે અણુસદ્દી બોલી ત્રણ સ્તુતિ બોલી, વાંદણા
દષ બહુવેય સંદિસાવી પઠિલેહણા કરવી. [૩]

રાત્રિક પ્રતિક્રમણ આ રીતે છે.

જિણમુણિવંદન-અડ્યારુસ્સમ્મો પુત્તિ વંદના લોણ । સુત્તં વંદન
સ્વામણ-વંદન ચરણાઈ ઉસ્સમ્મા ॥ ૧ ॥ ઉજ્જોઈ દુ ઇક્કિયા-સુયસિત્તુ-
સ્સમ્મ પુત્તિ વંદનયં । યુજ્જતિય નમુત્થુત્તં-પચ્છિત્તુસ્સમ્મસુત્તં ચ ॥ ૨ ॥

પાશિકં ત્વેવં—

- મુહપુત્તી વંદનયં-સંબુદ્ધા સ્વામણં તહા લોણ । વંદન પત્તેયં સ્વામ-
ણાઈ વંદનયસુત્તં ચ ॥ ૧ ॥ સુત્તં અબ્બુદ્ધાણં-ઉસ્સમ્મો પુત્તિવંદનયં
તહય । પજ્જંતે સ્વામણયં-તહ ચરો છોમવંદનયા ॥ ૨ ॥

ચાતુર્માસિકસાંવત્સરિકપ્રતિક્રમણે પાશિકપ્રતિક્રમણ મિવ વાચ્યે,—ન-
વરં કાયોત્સર્ગે વિશેષઃ—તથાદિ,

ચત્તારિ દસ દુવાલસ-વીસં સચત્તાય હંતિ ઉજ્જોયા । દેસિય

જિન અને મુનિને વાંદી અતિચાર શોધનાર્યે કાયોત્સર્ગ કરી મોંપતી પડિલેહી વાં-
દણા દઈ આલોચના લઈ પ્રતિક્રમણ સૂત્ર બોલવું. બાદ વાંદણા, ખામણા તથા ફરી વાંદણા
દઈ ચરણાદિકની વિશુદ્ધિ માટેના કાયોત્સર્ગ કરવાં, તેમાં બે લોગરસ ચિંતવવા. [૧]
શ્રુત દેવતા અને ક્ષેત્ર દેવતાને એક એક કાયોત્સર્ગ કરવો. મોંપતી પડિલેહી વાંદણા દેવાં,
બાદ ત્રણ યુર્ષ બોલી નમુત્થુણું કહી પ્રાયશ્ચિત માટે કાયોત્સર્ગનું સૂત્ર બોલવું. [૨]

પાંખી પડિકમણા વિધિ.

મોંપતી પડિલેહી વાંદણા દઈ, સંબોધી ખામણા કરી, આલોચના કરી, વાંદણા
દઈ પ્રત્યેકને ક્ષામણા કરી વાંદણા સૂત્ર બોલી પ્રતિક્રમણ સૂત્ર બોલવું, બાદ અભુદ્ધિઓ
ખમાતી કાઉસગ્ગ કરી મોંપતી પડિલેહી વાંદણા દઈ છેલ્લા ખામણા કરી ચાર બોલ વાં-
દણા (નાના વાંદણાં કે, ખમાસમણા) દેવા. (૧-૨)

ઓમાસી અને સંવહરી પડિકમણાની વિધિ પાંખી પડિકમણા માફકજ છે. ફક્ત
કાઉસગ્ગમાં વિશેષ છે, તે આ રીતે છે:—

દૈવસિક પ્રતિક્રમણમાં, ચાર લોગરસ, રાત્રિક પ્રતિક્રમણમાં દસ લોગરસ, પાશિક

રાઇય પક્ષિત્વય-ચાઉમ્માસે ય વરિસે ય ॥ ૧ ॥ સાયસયં ગોસદ્દં-તિ-
ન્નેવ સંયા હવંતિ પક્ષંમિ । પંચય ચાઉમ્માસે-અઢંસહસ્સં ચ વારિસિણ
॥ ૨ ॥ [ઇતિ]

વરુણજ્ઞાતં ત્વેવં.

વરમલયજતરૂવ ઇવ-પ્રાસાદા યત્ર ભોગિજનકૌલિતાઃ । સતતં સંતા-
પહરા-ભોમ્મપુરં નામ જિદશપુરં ॥ ૧ ॥ વરુણસ્તત્ર મહેમ્મ્યઃ-સર્વેમ્મ્યઃ
પુરજનેમ્મ્ય આદ્યતરઃ । ગમસંગમસુભગાર્ગમ-નિગદિતવિધિવિપદપદ-
પથિકઃ ॥ ૨ ॥ તસ્ય ચ નિતાંતકાંતા-શ્રીકાંતાસંજ્ઞિતા ભવત્ કાંતા ।
તનયઃ સુલસઃ સુલસ-દ્વિનયાદિ-ગુણાંભસઃ કલંશઃ ॥ ૩ ॥ અથ નગરે
ભવચક્રે-ચક્રેશ્વરશક્રચક્રબલદલનઃ । નિવસતિ વસતિર્દુસ્તર-તરતમસાં
મોહભૂમર્ત્તા ॥ ૪ ॥

પ્રતિક્રમણુમાં આર લોગસ્સ, ચાતુર્માસિક પ્રતિક્રમણુમાં વીશ લોગસ્સ અને સાંવત્સરિક પ્ર-
તિક્રમણુમાં એક નવકાર સહિત ચાલીશ લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ કરાય છે. [૧] સાંજે
સો, સવારે અઢીમે, પાંખીમાં ત્રણસો, ચોમાસીમાં પાંચસો અને સંવચ્છરીમાં એક હજાર
૨ ને આઠ શ્વાસોશ્વાસ પ્રમાણે કાયોત્સર્ગ કરાય છે. (૨)

વરુણુ જ્ઞાત આ રીતે છે.

ઉત્તમ ચંદનનાં ઝાડો જેમ ભોગિ જન કલિત [સર્પવાળા] અને સંતાપ (જવર)ના
હરનાર હોય છે, તેમ જ્યાંના મહેલો ભોગિ જન કલિત અને સતાપના હરનાર છે, એવું
ભોગપુર નામે મુદ્રપુર સરખું નગર હતું. [૧] ત્યાં સર્વ નગર જનો કરતાં વધુ પૈસાદાર,
ગમા અને ભાંગાવાળા આગમમાં કહેલ વિધિવાળા નિર્મળ માર્ગમાં ચાલનાર વરુણ નામે
મોટો ઇન્દ્ર હતા. (૨) તેની અતિ મનોહર શ્રીકાંતા નામની સ્ત્રી હતી, અને ઉજળતા
વિનયાદિ ગુણરૂપ પાણીનો કળશ સમાન સુલસ નામે તેમનો પુત્ર હતો. [૩] હવે ભવચક્ર
નામના નગરમાં ચક્રવર્ત્તિ અને ઈન્દ્રના બળને તોડનાર તથા આકરા અધકાસી રહેવાનું આસ
સ્થાન મોહ નામે રાગ રહે છે. [૪]

સહસા સોન્યેશુરધૂ-ચિંતાચયચુંવિતઃ સમાસીનઃ । અથ રાગકેશ-
રીસ્માહ-વિસ્મિતસ્તાત નનુ કિમિદં ? ॥ ૫ ॥ યત્ત્વયિ કુપિતે શમેવ-
વિદ્યયા સ્વેચરી ત્રિલોકીયં । ચિંતાસંતાનાવર્ત-ગર્ત્તપરિવર્તિની ભવતિ
॥ ૬ ॥ કૃતનિશ્ચિલશત્રુબલભર-શાતસ્તાતસ્તુ વહતિ યચિંતાં । તત્કિ-
મપિ મહચિત્રં-મોહોથ જગાદ હે વત્સ ॥ ૭ ॥ ચારિત્રધર્મનામા-
વામાત્મા નનુ સદાગમોપ્યસ્તિ । ઉદામસદાગમદુષ્ટ-દુષ્ટસાહાય્ય દુર્લલિતઃ
॥ ૮ ॥ રાગઃ પ્રાહ વિરૂપક-મસાધુના કિમધુનામુના ચક્રે । મોહઃ
સ્માહ ન સંપતિ-વત્સ કૃતં કિંતુ ક્લર્તા સૌ ॥ ૯ ॥

ભોગપુરેસ્તિ સદાગમ-વચનૈકશ્ચિઃ શુચિર્વરુણ ઇભ્યઃ । તસ્ય
તનૂજઃ સુલસઃ-પ્રજ્ઞાવિજ્ઞાનકુલભવનં ॥ ૧૦ ॥ તં યદિ સદાગમોય-
વ્યુદ્ગ્રાહયિતા નિજે મતે દુષ્ટઃ । નિશ્ચિતમસ્મત્કંદાન્નિઃકંદયિતા સ એવ
તદા ॥ ૧૧ ॥ રાગોભ્યધાદહં લઘુ-કુદૃષ્ટિરાગેણ નિજકરૂપેણ । તમ-

તે એક વેળા સભામાં બેઠો થકો ઓચિંતો ચિંતા નિમગ્ન થઈ પડ્યો, ત્યારે રાગ
કેશરી વિસ્મિત થઈને બોલ્યો કે, હે તાત ! આ શું કરો છો ? [૫] તમે
શુરસે થતાં વિદ્યાથી શમ થએલી ખેચરીના માણક આ ત્રિલોકી [દુનિઆ] ચિંતાથી
ગર્તામાં પડે છે. [૬] છતાં સઘળા શત્રુઓના બળને તોડનાર તમે પોતે ચિંતા ધારણ
કરો છો, એ મને મોટું આશ્ચર્ય લાગે છે; ત્યારે મોહ બોલ્યો કે, હે વત્સ ! [૭] ચારિત્ર
ધર્મ નામે મારો હમેશનો દુશ્મન છે, તે નિરંકુશ બનેલા લુંડા સદાગમના ટેકાથી છેડાઈ
પડ્યો છે. [૮] રાગ બોલ્યો કે, વળી હમણાં એ લુંડા સાથે તમે ફાં છેડતી કરી ?
મોહ બોલ્યો કે, હે વત્સ ! હમણાં કંઈ આપણે છેડતી કરી નથી, પણ તેજ કરનાર
છે. (૯)

ભોગપુરમાં સદાગમના વચનમાંજ રૂચિ રાખનાર અને પવિત્ર વરણ નસે ઇભ્ય
છે, તેનો પ્રજ્ઞાવિજ્ઞાનવાન સુલસ નામે પુત્ર છે. (૧૦) તેને બે સદાગમ પોતાના મતમાં
વટલાવશે, તો નશી તે અમારો કંદો કહાડશે. [૧૧] રાગ બોલ્યો કે, ફિકર નહિ, હું

ધિષ્ટાય વિધાસ્યે—વશં વદં તાંતપાદાનાં ॥ ૧૨ ॥ મોદો જગાદ તુષ્ટઃ—
સાધુકં સાધુવચ્ચ તત્ર ભવતુ । કુંશલં પથ્યનુજો યં—દ્વેષગર્જેદ્રઃ સહાયસ્તે
॥ ૧૩ ॥ પિત્રાતાવિત્યુક્તા—બુપસુલસં જન્મતુસ્તદા તત્ર । નગરે કશ્ચિ-
ચરકઃ સંદુસ્તપં તપ્યતે હિ તપઃ ॥ ૧૪ ॥

તં નંતું ભૂરિમુદા—ગચ્છંતં વીક્ષ્ય પુરજનં સર્વં । સુલસઃ કૌતુ-
કિતમન્નાઃ—તં ગત્વા પ્રણિપપાતોઞ્ચૈઃ ॥ ૧૫ ॥ લઙ્ઘાવસરેણાથો—
કુદાષ્ટિરાગેણ સુદૃઢમથિતષ્ટે । તમમન્યત તત્ત્વધિયા-ગુરુમિવ દેવમિવ જનક-
મિવ ॥ ૧૬ ॥ પ્રતિદિવસમસમભક્તિ-સ્તં પ્રણમતિ મૈતિ પર્યુપાસ્તે ચ ।
કૃતકૃત્યં મન્વાન-પરિહૃતસકલાન્યકર્ત્તવ્યઃ ॥ ૧૭ ॥ અથ વિજ્ઞાય
સુદાગમ-નિષેધૈવિવિલાલસં સુતં સુલસં । વરુણઃ સ્ફૂર્જક્તરુણ-સ્તં
પ્રતિહિતમિતિ નિગદતિસ્મ ॥ ૧૮ ॥ રાગાદિવીરવિજયી-કૃતસુરસેવઃ સદા
જિનો દેવઃ । શક્ત્યા જિનગદિતાગમ-વિધિકરણપરઃ સ સાધુગુરુઃ ॥ ૧૯ ॥

હવે જલદી મારા કુદષ્ટિ રાગ નામના રૂપવડે તેને ઘેરીને તમારા વશમાં રાખીશ. [૧૨]
મોદ ખુશી થઈને મોદ્યો કે, હીક કહું. સાધુના મારક તાર કલ્યાણ થાયો, અને દ્વેષ
ગર્જેદ્ર તને રસ્તામાં સહાય કરી થાયો. (૧૩) આ રીતે આપે કલાથી તે બે સુલસંની
પાસે ગયા. તે વખતે તે નગરમાં એ ચરક બહુ આકર્ષ તપ તપતો હતો. [૧૪]

તેને નમવાને ભારે હર્ષથી સઘળા લોકોને જતા જોઈને સુલસ પણ કૌતુક પામીને
લાં જઈ તેને પગે પડ્યો. (૧૫) હવે કુદષ્ટિ રાગ લાગ જોઈને તેના મનમાં ભરાયો,
તેથી તે સુલસ તે ચરકને દેવગુરુ અને આપ તરીકે માનવા લાગ્યો. [૧૬] તે ભારે
ભક્તિવાન થઈને દરરોજ તેને નમવા લાગ્યો, વખાણવા લાગ્યો, અને સેવવા લાગ્યો; અને
તેટલેથી પોતાને કૃતકૃત્ય માનતો થકો બીજાં કામકાજ છોડી, તેમાંજ તત્પર થયો. [૧૭]
હવે સદાગમે નિષેધેલી વિધિમાં તત્પર થયેલા પુત્રને જોઈને વરુણ તેના પર ક્રશ્ણ લાવી,
તેને આ રીતે હિતોપદેશ આપવા લાગ્યો. [૧૮] રાગાદિ સુલટોને છતનાર અને દેવતા-
ઓથી સેવાયલ જિનેશ્વરજ દેવ છે. શક્તિ અનુસાર જિન ભાષિત આગમની વિધિ સાચવવા
તત્પર સાધુ તે ગુરુ છે. (૧૯)

ગતસકલદૂષણગણં-વિલસન્નિઃશેષભૂષણં પરમં । આગમતત્ત્વં નિત્યં-
યસ્ય ગૃહે જ્ઞાયતે વત્સ ॥ ૨૦ ॥ સં હિ કથમયથાતથદર્શિ-દર્શિતે
પાપકુંજરનિકુંજે । આગમવિધિવિપરીતે-તત્ત્વાભ્યાસોપિ રજ્યેત ? ॥ ૨૧ ॥
કિં વત્સ સરસવિસિની-વિસવિસરોત્પન્નસતતસૌહિયઃ । કાદંબૌ હિ
કદંબે-લિંગે વા લંબતે કાપિઃ ? ॥ ૨૨ ॥ જલમુકુવિમુક્તમુક્તા-ફલ
નિર્મલસલિલવિંદુપાનચણઃ । કમ્બલનૈલભીરં-વપ્વીહો પીહતે કિંનુ ?
॥ ૨૩ ॥ બહુનિઃકૃત્રિમપત્રિત્રમ-ફલભરસારં વિલોક્ય સહકારં । ચેતોપિ
દધીત કદાપિ-કિં શુકઃ કિં શુકસતૃષ્ણં ॥ ૨૪ ॥

દુસ્તંપતપસઃ કર્તુ-ર્ભર્તુઃ સમતાં કદાપિ જૈનમુનેઃ । કો ન્યત્ર મુનૌ
સુમનાઃ-સ્વમનઃ કુર્વાત વીતતમાઃ ? ॥ ૨૫ ॥ અથ વિહિતસંનિધાનો-
દ્વેષમજેદ્રેણ સુલસ इत्युचे । કિં તાત પાતકાદપિ-ન વિભેષિ મહાત્મનો
નિંદન્ ? ॥ ૨૬ ॥ માસક્ષપણવિધાતા-નિર્દોષસમસ્તતત્ત્વવિજ્ઞાતા ।

હે વત્સ ! જેના ધરે સકળ દૂષણ રહિત અને સઘળાં ભૂષણ સહિત પરમ આગમ તત્ત્વ નિત્ય જાણનાર આવે, [૨૦] તે માણસ અયથાર્થ દર્શિના બતાવેલા, પાપમય અને આગમવિધિથી વિપરીત તત્ત્વના અભ્યાસમાં શી રીતે રંગબેરંગ થાય ? (૨૧) હે વત્સ ! શું સરસ કમલિનીનાં પત્ર ખુલ્લવાથી ઉત્પન્ન થએલી નિરંતર સુગંધમાં મગ્ન રહેનાર હંસ કદંબ કે લિંગના આડપર કોઈ સ્થળે પણ બેસશે ? (૨૨) વળી વાદળામાંથી પડતા મોતી જેવા નિર્મળ પાણીના બિંદુઓનું પાન કરનાર બપેયો શું વાંચે મેલું સમુદ્રના નાઉનું પાણી પીવા ઇચ્છે કે ? [૨૩] સિમજ ધણા ખરેખરા પાકેલા ફળથી ભરેલા આંખાના આડને બોધને પોપટ કોઈ વેળા કેશુડાના આડ તરફ લક્ષ્યાયણ મને રાખશે કે ? [૨૪]

દુસ્તંપ તપને કરનાર અને સદૈવ સમતા ધરનાર જૈન મુનિના શિવાય બીજા મુનિમાં કોણ જાતી અને સારા મનશાળો માણસ પોતાના મનને બેઠે ? (૨૫) ત્યારે દ્વેષ મજેદ્રના સંનિધાનથી સુલસ આ રીતે બોલ્યો કે, હે પિતા ! મહાત્મા પુરૂષને નિંદતો થકો તું પાતકથી પણ શું બીતો નથી ? [૨૬] આખી પૃથ્વીમાં આ મુનિનાં સરખો

અમુના મુનિના સદૃશઃ--કોન્યઃ સકલોપિ ભૂમિતલે ? ॥ ૨૭ ॥ અહહ
ગુણિષ્વપિ રાગં-નિવારયન્ ધારયન્ મનો મલિનં । કા જગતિ ગતિસ્તવ પાપ-
ભાવિની ભાવ્યકલ્યાણ ? ॥ ૨૮ ॥ શ્રુત્વૈવં વિચ્છાયો-વરુણોઽહરુણો-
દયે પ્રદીપ ઇવ । દધ્યૌ ધિર્ગધિર્ વિલસિત-મસમમિદં દૃષ્ટિરાગસ્ય ॥ ૨૯ ॥

અપિ કામસ્નેહાલ્યૌ-રાગૌ ભ્રવ્યાંગિના સુખાનિવાર્યૌ । વિદુષાપિ
દુરુચ્છેદઃ-પાપીયાન્ દૃષ્ટિરાગસ્તુ ॥ ૩૦ ॥ કલિકાલવિલસિતં ત-ન્નવા-
નુકૂલં પચેલિમં કર્મ । યદપેક્ષતે જનોયં-સદાગમાર્થેપિ મૂઢમનાઃ
॥ ૩૧ ॥ કિં વાતકી જનોયં-પિશાચકી વાયવા કિમુન્મત્તઃ ? ।
આગમવિધિં વિનાયત્-કુરુતેન્યત્રાપિ તત્ત્વધિયં ॥ ૩૨ ॥ ભવિનો ભવે
ભવેયુઃ-કથમેતે દુઃષમાગલિતમતયઃ ? ૧ । તીર્થાધિનાથગદિતો-યદિ ન
સ્યાદાગમો ભગવાન્ ॥ ૩૩ ॥ પ્રથિતાનયેન તનયેન-કિમધુના કિમ-

બીજો કાણુ માસખમણુ કરનાર અને નિર્દોષપણે સકળ તત્ત્વનો જાણનાર છે ? (૨૭)
હાયહાય ! હે પાપી અને કમનશીબ ! તું ગુણિઓ તરફ પણ રાગ અટકાવીને મલિન મન
ધારે છે, તો તારી તે જગતમાં શી ગતિ થશે ? [૨૮] આ સાંભળીને અરુણોદય વ્રતાં દીવાની
માફક વરણુ અંખો પરી વિચારવા લાગ્યો કે, દ્રષ્ટિ રાગના આવા ભારે વિલાસને ધિકાર
થાઓ. [૨૯]

કામ રાગ અને સ્નેહ રાગને લવ્ય જીવ સુખે અટકાવી શકે છે, પણ પાપિષ્ઠ
દ્રષ્ટિ રાગ તો પડિતોથી પણ, મુશ્કેલીએજ છોડાય છે. [૩૦] માટે કાં તો એ કળિકાળનું
વિલસિત છે, અગર કાં તો હજુ કર્મ અનુકૂળપણે પકિડુ નથી; કેમકે ખરા આગમના
અર્થમાં પણ બ્યારે માણસ મૂઢ અને છે, ત્યારે તેનીજ અપેક્ષા રાખે છે. (૩૧) શું જે
લોકો આગમની વિધિ છોડીને બીજા રથને તત્ત્વ યુદ્ધિ રાખે છે, તેઓ વાતકી (વાયવા)
હશે કે પિશાચકી (પિશાચ અસ્ત) હશે, કે ઉન્મત્ત [ગાંડ] હશે ? [૩૨] જે તીર્થંકર
પ્રણીત આગમ ભગવાન્ જો ન હોય, તો દુઃષમા કાળથી મતિહીન અનતા લવ્ય જનોના
સંસારમાં શા હાલ થાય ? (૩૩) માટે આ અન્યાયે ચહેલા પુત્રથી હવે શું કામ છે,

મુનાપિ વિભવેન ? । શ્રીમંતમાંગમમહં-સેવિષ્યે સંગતિર્મુક્તઃ ॥ ૩૪ ॥

एवं ध्यात्वा वरुणः स्वधनं पात्रे ददौ प्रवित्रजिषुः । तत्र तदानीं
मागा-द्धर्मवसुर्नाम मुनिराजः ॥ ३५ ॥ इभ्यस्तन्मनार्थ-प्रययौ नत्वा
शुरून् समयविधिना । निषसाद यथास्थानक-मथ सूरिर्देशनां चक्रे
॥ ३६ ॥ अव्यवहारिकराशौ-गमयित्वानंतपुद्गलविवर्त्तान् । व्यवहृति-
राशौ कथमपि-जीवो यं विशति तत्रापि ॥ ३७ ॥ वादरनिगोद^१ पृथि-
वी^२-जल^३ दहन^४ સમીરણેષુ જલધીનાં । સસતિ કોટાકોટયઃ-કાયસ્થિ-
તિકાલ ઉત્કૃષ્ટઃ ॥ ૩૮ ॥ સૂક્ષ્મેષ્વમીષુ પંચ-સ્વવસર્પિણ્યોઽસંખ્યલોક-
સમાઃ । સામાન્યવાદરેણુલગ્નનાર્તીતાંશમાનાસ્તા ॥ ૩૯ ॥

एकेंद्रियेष्वथावल्यसंख्यभागसमपुद्गलविवर्त्ताः । सामान्येन नि-
गोदेषु-ते पुनः सार्द्धकवृत्तीयाः ॥ ४० ॥ सागरशतकपृथक्त्वं-गर्भजपंच-

તથા આ ધનથી પણ શું કામ છે ? હું તો સંગ છોડીને શ્રીમાન આગમનેજ સેવીશ. [૩૪]
એમ વિચારીને વરુણ દીક્ષા લેવા ઇચ્છતો થકો પોતાના ધનને પાત્રમાં ખસ્યતો
હવો. તે ટાંકણે ત્યાં ધર્મવસુ નામે મુનિરાજ પધાર્યા. (૩૫) આરે શેઠ તેને નમવા બધ,
નખીને શાસ્ત્રોક્ત વિધિથી યથાસ્થાને બેઠો, એટલે તે સુરિ નીચે મુજબ દેશના દેવા લાગ્યા.
[૩૬] આ છવ અવ્યવહારરાશિમાં અનંત પુદ્ગલ પરાવર્ત પસાર કરીને જેમ તેમ કરી,
વ્યવહારરાશિમાં આવે છે. [૩૭] બાદર નિગોદ, પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેહકાય, અને વા-
યુકાયમાં સિત્તર કોડકોડ સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટ કાયસ્થિતિકાળ છે. (૩૮) એ પાંચ સૂક્ષ્મો-
માં અસંખ્યાતા લોકાકાશના પ્રદેશ જેટલી અવસર્પિણીઓ જાય છે. સામાન્ય વનસ્પતિ,
અને બાદરમાં આંગળના અસંખ્યાતા અંશ જેટલી અવસર્પિણીઓ જાય છે. (૩૯)

એકેન્દ્રિયપણામાં આવળીના અસંખ્યાત ભાગ જેટલા પુદ્ગલ પરાવર્ત રહે, અને
તેમાં સામાન્ય વનસ્પતિરૂપ નિગોદમાં સાકાત્રણ પુદ્ગલ પરાવર્ત પસાર કરે. (૪૦) ગ-
ભજ પંચેન્દ્રિય પુરુષ વેદમાં એકસોથી નવસો સાગરોપમ સુધી રહે, અને સ્ત્રી વેદમાં એ-

દ્રિયે તથા પુરુષે । સ્ત્રીવેદવેદિષુ પુન-ર્દશોત્તરં પલ્યશતમધિકં ॥ ૪૧ ॥
 પંચેન્દ્રિયેષુ સાગરસહસ્રમધિકં સઠ્ઠનિરયસુરયોઃ । નવપૂર્વકોટિસાહિતં-ત્રસેષુ
 જલનિધિસહસ્રયુગં ॥ ૪૨ ॥ મનુજેષુ ભવા અષ્ઠૌ-તથૈવ પૂર્ણાયુરસ્થિલ-
 તિર્યક્ષુ । કાયસ્થિતિર્જઘન્યા-સર્વત્રાંતર્મુહૂર્તમિદ્ ॥ ૪૩ ॥ સંઘ્યભવાઃ પ-
 ર્યાન્તે-વિકલે સંઘ્યાઃ સમાસહસ્રાસ્તુ । મુરુલઘ્વાયુરનંતર-તદ્ગ્રવભેદાચ-
 તુર્ભંગી ॥ ૪૪ ॥

ધર્માતઆમઘાયાઃ-ભવનનિવાસિભ્ય આ સહસ્રારાત્ । શુભ્રિષુ
 સુરેષ્વપિ ચતુઃ-સ્યાદેકાંતરિત ઉપપાતઃ ॥ ૪૫ ॥ ઉત્કૃષ્ટજીવિતજુષાં-
 તમસ્તમાયાં ભવેદ્વિરુપાદઃ । આનવમગ્રૈવેયક-મચ્યુતકલ્પા-ત્રિરુપત્તિઃ
 ॥ ૪૬ ॥ इति भवगहनेनंते-आम्यन् जीवः सहस्रसातभरं । जातिकुल-
 प्रभृतियुतं-कथमपि लभते मनुजजन्म ॥ ४७ ॥ तदपि च संप्रति
 लब्ध्वा-भवभयदुःखक्षयक्षमं भव्याः । शिवसौख्यैकानिमित्तं-विधत्

કસોદશ પલ્યોપમ ઝાઝરા રહે. [૪૧] પંચેન્દ્રિયપણામાં એકહજાર સાગરોપમ ઝાઝરા રહે, નરક અને દેવતામાં એકજ. ભવ કરે, ત્રૈલોક્યપણામાં બે સાગરોપમ, અને નવ કોડ પૂર્વ રહે. [૪૨] મનુષ્યપણે આઠ ભવ કરે, તેમજ બધા તિર્યંચોમાં પણ તેવીજ રીતે આયુ પૂર્ણ કરે. હવે જઘન્યથી કાય રિયતિ સઘળા સ્થળે અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણે ગણવી. (૪૩) પર્યા-ભામાં સંખ્યાતા ભવ કરે, વિકળપણામાં સંખ્યાતા હજાર વર્ષ રહે. ત્યાં શુર આયુષ્ય, લઘુ આયુષ્ય, અનંતર, અને તદ્ભવના ભેદે કરી ચોભંગી થાય છે. [૪૪]

ધર્માંથી મવા પર્યંત, અને ભવનપતિથી સહસ્રાર દેવલોક પર્યંત નારક, અને દેવો-માં ચારવાર એકાંતરે ઉપપાત થાય. (૪૫) ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્યવાળા જીવો સાતમી નરકે બે-વાર ઉપજે છે. અચ્યુત દેવલોકથી નવમા ઐવેયક સુધી ત્રણવાર ઉત્પત્તિ થાય. [૪૬] આ રીતે અનંત ભવાટવીમાં ભસતો, અને ભારે દુઃખ સહેતો જીવ મહા-મુશ્કેલીથી જા-તિ અને કુળવાળું મનુષ્ય જન્મ પામે છે. [૪૭] માટે હે ભવ્યો ! તમે હમણાં ભવ ભયના દુઃખને નાશ કરવા સમર્થ, અને મોક્ષ સુખનું એકજ કારણ એવું તે મનુષ્ય જન્મ

યતિધર્મમકલંકં ॥ ૪૮ ॥ શ્રુત્વૈવમનંતદુરંત-સંસૃતિભ્રમણમીરુકો વરુણઃ ।
શ્રીધર્મવસુમુનીશ્વર-પદમૂલે વ્રતમશિશ્રયત ॥ ૪૯ ॥

સર્વાઃ ક્રિયાઃ સ કુર્વન્-સદા સદાગમપુરસ્સરં સુમતિઃ । નિર્મલ
કેવલકલના-પરિકલિતઃ શ્વિવપદં પ્રાપ ॥ ૫૦ ॥ સુલસં તુ દ્રષ્ટિરાગો
પરાપરાન્ લિંગિનો નિનાય દઢાત્ । સ વમાર ભક્તિભારં-સર્વેષ્વપિ તેષુ
મૂઢમનાઃ ॥ ૫૧ ॥ અથ મૌલિકઃ કુલિંગી-કુપિતોદધ્યાવહો કૃતઘ્નો યં ।
મામવગણય્ય સુલસો-વભૂવ ભક્તઃ પરેષુ દઢં ॥ ૫૨ ॥ ધ્યાત્વેતિ સુલસ
મુદ્દિશ્ય-મંત્રયંત્રપ્રયોગતશ્ચક્રે । આયસસૂચીવિદ્ધો-દર્ભમયઃ પુત્રકસ્તેન
॥ ૫૩ ॥ તદનુ સ સર્વાંગીણ-વ્યથાપ્રથાવિધુરિતો શુભધ્યાનઃ । મૃત્વા-
જગમ નરકે-પુરતો અમિતા ભવમનંતં ॥ ૫૪ ॥

इत्येवमाकर्ण्य कुट्टाष्टिराग—

व्यासंगभीरोर्वरुणस्य वृत्तं ।

પામ્યા છે, તો નિષ્કલંકપણે ચારિત્ર ધર્મ પાળો. (૪૮) આ રીતે સાંભળીને અનંત દુ-
રંત સંસાર ભ્રમણથી બીનાર વરુણ શ્રી ધર્મવસુ મુનિરાજ પાસે દીક્ષા લેતો હતો. (૪૯)

તે સદાગમના અનુસારે સઘળી ક્રિયાઓ કરતો થકા નિર્મળ કેવળ જ્ઞાન પામી
મોક્ષે પહોંચ્યો. (૫૦) આણીમેર સુલસને દ્રષ્ટિ રાગે જોર કરી જૂઠા જૂઠા લિંગિઓ
તરફ ખેંચવા લાગ્યો, તેથી તે મૂઢ બની તે બધા તરફ ભારે ભક્તિ ધરવા લાગ્યો. [૫૧]
ત્યારે મૂળનો કુલિંગી ગુરુએ થકા વિચારવા લાગ્યો કે, અહો ! આ તો કૃતઘ્ન છે, તેથી
મને અવગણીને બીજાઓનો દ્રઢ ભક્ત બન્યો છે. (૫૨) એમ વિચારીને તેણે સુલસને
ઉદ્દેશી મંત્ર, યંત્રના પ્રયોગ કરવા માટે લોઢાની સૂઝ્યોથી વીધેલું દલિતું પૂતળું બનાવ્યું.
[૫૩] ભારે તે સુલસ સર્વ અંગોમાં પામતી પીડાથી હેરાન થકા અશુભ ધ્યાને મરીને
નરકે ગયો, અને હજી આગળ અનંત સંસાર રહ્યો. [૫૪]

આ રીતે દુષ્ટ દ્રષ્ટિરાગની દેવથી બીનાર વરુણનું વૃત્તાંત સાંભળીને હે બન્યો !

સદાપિ જૈનાગમ પૂર્વમુચ્ચૈઃ—

સર્વાઃ વ્રવૃત્તીર્ભવિકાઃ કુરુધ્વં ॥ ૫૫ ॥

॥ ઇતિવરુણજ્ઞાતં ॥

[છ]

ઇત્યુક્તઃ સપ્તદશસુ ભેદેષુ આગમપુરસ્સરં સર્વાઃ ક્રિયાઃ કરોતીતિ દશમો ભેદ—ઇદાનીં યથાશક્તિદાનાદિપ્રવર્તનમિત્યેકાદશં ભેદં વ્યાખ્યાનયન્નાહ.

[મૂલં]

અભિગૃહિતોં સત્તિ—આયઅવાહાઈ જહ વહું કુણઈ ।

આયરઈ તહા સુમઈ—દાણાઈ ચઝવ્વિહં ધમ્મં. ॥ ૭૦ ॥

તમે હમેશાં જિનાગમને અનુસરીનેજ સંઘળી પ્રવૃત્તિઓ કરો. [૫૫]

આ રીતે વરણતું જ્ઞાત છે.

આ રીતે સત્તર ભેદોમાં આગમપૂર્વક સંઘળી ક્રિયા કરે, એ દશમો ભેદ કહ્યો, હવે યથાશક્તિ દાનાદિકતું પ્રવર્તન કરે, એ અગીયારમા ભેદની વ્યાખ્યા કરે છે.

મૂળનો અર્થ.

શક્તિ ગોપવ્યા શિવાય આત્માને બાધા ન થાય, તેમ જોમ ઝાઝું થાય, તેમ સુખતિવાન્ પુરૂષ દાનાદિક અતુર્વિધ ધર્મને આચરે છે. (૭૦)

[ટીકા]

અનિગૂહ્યગોપયન્ શક્તિ સામર્થ્યમાત્માવાધયા સ્વસ્ય પીઠાં પરિ-
હરન્ દાનાદિચતુર્વિધં ધર્મે ચંદ્રોદરરાજવત્ આચરતીતિ સંટંકઃ—કથં
માચરતીત્યાહ.—

યથા બહુકરોતિ બહુકર્તુ શક્તો—ત્યયમત્રભાવઃ—સતિ વિભવે જ્ઞા-
તિવૃષ્ણિકો ભવતિ । તત્તુવિભવો નાત્યુદારઃ સ્વાત્—સર્વાભાવસંભવા—દત્ત-
વોક્તં સૂત્રે,—

લાભોચિયદાણે, લાભોચિયપરિભાવે, લાભોચિયનિહિગરે સિયા.

સ એવં કુર્વાણો બહુના કાલેન, પ્રભૂતં દદ્યાત્. એવં શીલતપો ભા-
વનાસ્વપિ ભાવનીયં—આચરત્યાસેવતે તંથા તેન. પ્રકારેણ સુમતિઃ પારિ-
ણામિકી બુદ્ધિપ્રધાનો દાનાદિચતુર્વિધં ધર્મમિતિ સ્પષ્ટં ભાવિતં ચ.

ટીકાનો અર્થ.

શક્તિ એટલે સામર્થ્યનું નિગૂહન એટલે ગોપન કર્યા શિવાય આત્માને એટલે પો-
તાને બાધા એટલે પીડા ન થાય, તેમ દાનાદિક ચતુર્વિધ ધર્મને ચંદ્રોદર રાજાની માફક
આચરે.

શી રીતે આચરે તે કહે છે:—

જેમ બહુ કરે, એટલે કરી શકે—મતલબ એ કે, વધુ પૈસાદાર હોય, તો અતિ
તૃષ્ણાવાળો નહિ થાય, અને થોડા પૈસાવાળો હોય, તો અતિ ઉદાર નહિ થાય—કેમકે નહિ
તો પછી બધું પૂરું થઈ રહે—એથીજ સૂત્રમાં કહેલું છે કે—

આવક પ્રમાણે દાન કરનાર થવું, આવક પ્રમાણે ખરચ રાખનાર થવું, અને આવક
પ્રમાણે ભંડારમાં સ્થાપન કરનાર થવું.

તે એવી રીતે કરે, તો લાંબા વખતે ધણું દઈ શકે છે. આ રીતે શીજ તપ
અને ભાવનામાં પણ સમજી લેવું. આ રીતે સુમતિ એટલે પારિણામિક બુદ્ધિવાળો પુરુષ
દાનાદિક ચતુર્વિધ ધર્મ આચરે.

ચંદ્રોદરરાજચરિતં પુનરિદં.

મયદિંમદમરચકં-ચકપુરં इत्थ अत्थि पवरंपुनं । तत्थ सिरीए
वज्जाउहु व्व वज्जाउंहो राया ॥ १ ॥ नियरुइरूवजियअमर-सुंदरी
सुंदरी पिया तस्स । नियकंतिजिणियकणओ-तणओ चंदोयरो नाम
॥ २ ॥ सो अन्नदिणे राया-रईसरकुमरसुहडसंकिन्हे । जा त्तिदठइ अ-
त्याणे-इय भणिओ वित्तिणा ताव ॥ ३ ॥ देव इह अज्ज कत्तोवि-
आगओ. वणकरी महाकाओ । पलयघणमहिरमलमज्जि-सइपरिपूरिय-
दियंतो ॥ ४ ॥ निज्जरझरंतमयजल-च्चिन्भरअइलोलभसलपरिकिन्नो ।
आवणवीही चूरइ-मुम्मूरइ गेहसंदोहे ॥ ५ ॥

આધોરણે ન મન્નઈ—ન ગળઈ પહિયારિઈ ગળામાંપિ । વિત્તાસઈ
પડરજણં—કાલુ વ્વ અકાલકુવિઓ સો ॥ ૬ ॥ તો રજ્ઞા સવિસાયં—

ચંદ્રોદર રાજાનું ચરિત્ર આ પ્રમાણે છે.

હાથીના અચ્ચાના તોફાનવાળું ચક્રપુર નામે ઇહાં એક સરસ નગર હતું, તેમાં
લક્ષ્મીથી વળાયુદ્ધ (ઇંદ્ર)ના સરખો વળાયુદ્ધ નામે રાજા હતો. [૧]

પોતાના સુંદર રૂપથી અમરસુંદરીઓને જીતનારી સુંદરી નામે તેની સ્ત્રી હતી;
અને પોતાની કાંતિથી સોનાને જીતનાર ચંદ્રોદર નામે તેનો પુત્ર હતો. [૨] તે રાજા
એક વેળા રાજેશ્વર—કુમાર અને સુભટોથી ખાચોખાચ ભરાયલા આસ્થાનમાં બેઠો હતો,
તેવામાં છઠ્ઠીદારે આવી, આ રીતે કહ્યું—[૩] હે દેવ ! આજ ઇહાં કોણુ બનણે ક્યાંથી
એક મોટા શરીરવાળો જંગલી હાથી આવેલો છે, તે પ્રલયકાળના મેઘના ગંભીર ગર્જન-
રવના જેવા શબ્દથી બધી દિશાઓના અંત ભરી નાખે છે. (૪) તેના ગાંડચળરૂપ
નીઝરણાથી મદજળ ઝરે છે, તેથી છડતા, અને પાછા ઝટ બેસતા ભમરાઓથી તે છવા-
યેલો રહી બગરને ભાંજે છે, અને ઘસેને તોડે છે. [૫]

તે હાથી માયતને નહિ માનતાં, અને સંભાળનારને જરાપણુ નહિ ગણકારતાં
અકાળે કોપેલો કાળની માફક નગર જતને ત્રાસ દેવા લાગ્યો. (૬) ત્યારે રાજા દિલ-

નિરિક્ષિયા રાયસુહડસાંમર્તા । તેવિ દિણિંદે ડદિહ વ્ય-કિર મહા નિ-
પ્પહા જાયા ॥ ૭ ॥ અહ ચંદોયરકુમરો—કહકહવિ નિવં અણુન્નવેડણં ।
પિચ્છિજ્જંતો વિમ્હિયજણેણ પત્તો મયસમીવં ॥ ૮ ॥ દહુણ કરી કુમરં-
સંમુહ મિતં સરોસતુરિયગઈ । ચલિઓ ભિમુહં પચ્ચક્ખ મેવ નજ્જઈ જમો
મીમો ॥ ૯ ॥ તક્કેલિકોડમેણં-નરવરતપ્પણ સંમુહં તસ્સ । પવિસ્વત્ત
મુત્તરીયં-મંડલામાર મારહં ॥ ૧૦ ॥

કરિણાવિ મહિયં સુંઢા-દંડેણ તયં નહંગણે સ્વિત્તં । દક્કસ્વત્તણેણ
કુમરોવિ-તસ્સ પુટ્ઠિં સમભિરૂહો ॥ ૧૧ ॥ હત્થીવિ સ્વણં મહિમંડલંમિ
મયણે સ્વણં ય દોસંતો । કુમરં અવહરિય ગઓ-અદંસણપહં સ્વણદ્દેણ
॥ ૧૨ ॥ વજ્જાઝહનરનાહો-નાઝ્ઞણં વહયરં ઇમં સહસા । સહ ચંડરંગ
બલેણં-લગ્ગો પટ્ટીઈ કુમરસ્સ ॥ ૧૩ ॥ પહુપવણેણ પયાઈ-ભગ્ગાઈ કરિ-
સ્સ તો નિવો વલિઓ । પત્તો નિયંમિ ભવણે-કહકહવિ ગમેઈ દિવસાઈ

ગીર થઈ મોટા સુભટ અને સામતો તરફ જોવા લાગ્યો, છતાં તેઓ પણ સૂર્ય ઉગતાં
અહો જેમ જાંખા પડે, તેમ જાંખવાણા પડી ગયા. (૭) હવે ચંદ્રોદર કુમાર જેમ તેમ
કરીને રાગની રાગ લઈ, તે હાથી પાસે આવ્યો, અને તેને લોકો વિસ્મય પામી જોવા
લાગ્યા. [૮] કુમારને સામે આવતો જોઈ હાથી રોષે ભરાઈ જાણે અલક્ષ લથડર થમ
જણાતો હોય, તેમ ઉતાવળી ચાલે કુમાર સામે ધસ્યો. (૯) સારે તેને રમાડવાની
ગમત મેળવવા ખાતર રાજકુમારે તેના સામે પોતાનું ઉત્તરીય વસ્ત્ર ફુંગાવના આકારે
ફેંક્યું. (૧૦)

સારે હાથીએ પણ તે વસ્ત્ર લઈને આકાશમાં ઉઠાવ્યું, એટલામાં ચાંલાડી વાપરીને
કુમાર તેની પૂઠે ચડી બેઠો. (૧૧) હવે તે હાથી ક્ષણમાં જમીનપર અને ક્ષણમાં
આકાશમાં દેખાતો થકો કુમારને અપહરીને થોડી વારમાંજ અદ્રશ્ય થઈ ગયો. [૧૨]
આ બનાવ જાણીને વજ્રાયુદ્ધ રાજા ઝટપટ ચતુરંગ સેના સાથે કુમારની પૂઠે પહોં.
[૧૩] પણ પવનના સપાટાથી હાથીનાં પગલાં ભુંસાઈ ગયેલાં હોવાથી રાજા પાછો વ-

॥ ૧૪ ॥ અહ તેણ ગયવરેણ-કુમરો નેડં ગિરિમિ વેયદ્દે । મુકો
ઈંદપુરાહિવ-પડમુત્તરનરવરસમીવે ॥ ૧૫ ॥

અહસંભમેણ રત્ના-ઉવવેસિય આસણે સમુચિયંમિ । પળયમહ્ભા-
રિયાણ-સ ભારઈણ ઇમં વુત્તો ॥ ૧૬ ॥ કુમરવર સત્તવંતાણ-સત્તપુત્તાણ
ઉવવિસં ધૂયા । ધૂયા ઉદારરૂથા-સલિલેદા નામ મહ અત્થિ ॥ ૧૭ ॥
તં પત્તજુવ્વણ મઈય વાસરે પિચ્છિડં મણ પુદ્ધો । જોડસિઓ મહ સા-
હસુ-કો ધૂયાણ વરો હોહી ॥ ૧૮ ॥ તેણુ સં ચક્રપુરા-હિવસ્સ વજ્જા-
હહસ્સ અંગરૂહી । ચંદોયરાભિહાણી-તુહ ધૂયાણ વરો જોગ્ગો ॥ ૧૯ ॥
લગ્ગં પુણ કલ્હિચિય-રૂડરંડય સાહિણ મણ તત્તો । સકારિય સમ્માણિય
જોડસિઓ પેસિઓ ગેહે ॥ ૨૦ ॥

તં પુણ વળકુંજરરૂવ-ધારિણા સ્વેયરેણ ણણ । આણાવિઓ
વિઓસિ રૂહયં-નિવસુય જયવિસ્સુયગુણોર્હે ॥ ૨૧ ॥ તા ણયં જે ધૂયં-

ળીને પોતાના મકાને આવી જેમ તેમ દિવસો પસાર કરવા લાગ્યો. (૧૪) હવે તે
હાથીએ કુમારને વેતાદય પરતપર લઈ જઈ ઇંદ્રપુરના અધિપતિ પદ્મોત્તર રાજાની પાસે
મહાયો. [૧૫]

ત્યારે તે રાજાએ અતિ સંબ્રમથી તેને ઉચિત આસનપર બેસારી રત્ન હારેલી
વાણીથી આ રીતે કહ્યું. [૧૬] હે કુમાર ! સત્યવાન સત્ય પુત્રોના પેટે જન્મેલી ભારે રૂપવાન
સરિતરેખા નામે મારી પુત્રી છે. [૧૭] તેને યૌવન પામેલી જોઈને ગઈ કાલે મેં જો-
તિષીને પ્રજ્ઞા કે, આ પુત્રીનો પર કોણ થશે ? તે કહે. (૧૮) તેણે કહ્યું કે, ચક્રપુરના
વળકુંજ રાજાનો ચંદ્રાદર નામનો પુત્ર તારી પુત્રીનો યોગ્ય વર છે. (૧૯)

વળા તેણે કહ્યું કે, આવતી કાલેજ ઉત્તમ લક્ષ છે, તે આદ્ય મેં તે જોતિષીને
સત્કાર સન્માન આપી વિદાય કર્યો. (૨૦) હવે તને આ હાથીનું રૂપ ધરનારા વિદ્યા-
ધર મારફતે છતાં આણેલો છે. માટે હે વિખ્યાત ગુણવાન રાજકુમાર ! તું જયવાન રહે.
[૨૧] અને આ અમારી પુત્રીને પરણીને અમને નિશ્ચિંત કર. આ રીતે રાજાએ પ્રા-

વિવાહિતં નિવ્વુણ કુણસુ અમ્હે । ઇય પત્થિઓ નિવેણં-કુમરો પરિણેહ
સલિલેહં ॥ ૨૨ ॥ તો તસ્સ નિવો પિયરહ વિજ્ઞાઓ ગયણમમણં
પમુહાઓ । સો ચંગમોગકલ્હિઓ-અહાસુહં ચિદ્ડણ તત્થ ॥ ૨૩ ॥
અન્નદિને વાસગિહે-સુહપ્પસુત્તો નિસીહસમયમિ । કુમરો નહપ્પહેણં-
અવહરિઓ કેણવિ નરેણં ॥ ૨૪ ॥

જા નીઓ કંપિ પહે-તા પઢિવુદ્ધો ઇમો મિસં કુવિઓ । ઉપ્પાડંતો
મુદ્દિંઠ-ઇય મણિઓ તેણ પુરિસેણ ॥ ૨૫ ॥ મા કુપ્પસુ મહ સાંમિય-
વયણ મિણં સુણસુ કાઠ, સુપસાયં । વેયદ્દે મલયપુરે-ઇહાસિ રાયા
કિરણવેમો ॥ ૨૬ ॥ સો ય અપુત્તો સહસા-ઉપ્પન્નપયંડમુલરોમેણ ।
પંચત્તં સંપત્તો-કિજ્જંતુવયાર નિવહોવિ ॥ ૨૭ ॥ અહ હાહારવ વિરસો-
મહંતકલકલરવો સમુચ્છલિઓ । અકંદરવ રઝહો-પલાવસહો પયદ્ધો ય
॥ ૨૮ ॥ બુદ્ધિસમિદંપિ મિસં-સંમંતં મંતિમંડલં સયલં । કિં કાયવ્વ

વેના કર્યાથી કુમાર સરિતરેખાને પરણ્યો. (૨૨) ત્યારે તેને રાજ્યએ આકાશ ગમન
પ્રમુખ વિદ્યાઓ આપી, હવે તે મોજ વિલાસથી ત્યાં ઇચ્છા પ્રમાણે રહેલ લાગ્યો. (૨૩)
એક દિવસે તે આસચ્છદમાં સુખે સૂતો હતો, તેવામાં મધ્ય રાતે તેને આકાશ માર્ગે કોઇક
માણસે હરણ કર્યો. [૨૪]

તે તેને થોડેક માર્ગે લાગ્યો, તેટલામાં તે જાગી ભારે ગુસ્સે થઇ મૂઠ ઉગામવા
લાગ્યો, તેટલામાં તે માણસે તેને આ રીતે કહ્યું. [૨૫] હે સ્વમિન! કોપ મ કર,
અને મેહેરખાની કરી, આ મારું વચન સાંભળ. વૈતાલ્યમાં મલયપુર નગરમાં કિરણવેગ
નામે રાજા હતો. [૨૬] તેને ઝોચિતો આકરો શળરોગ ઉત્પન્ન થતાં, તેના ધણ્યે
ઉપચાર કરવામાં આવ્યા છતાં તે અપુત્ર મરણ પામ્યો. [૨૭] ત્યારે ત્યાં હાહારનો
મહાન કંકળાટ થઇ રહ્યો, અને આકંઠના શબ્દ સાથે લખાનક પ્રવાપના શબ્દો સાંભળાવા
લાગ્યા. (૨૮)

ત્યાં મંત્રિ મંડળ બુદ્ધિવાન છતાં પણ બહુ સત્રાંત થઇ પડ્યું, અને સામંત

વિમૂઢો-જાઓ સામૈતવગ્ગો વિ. ॥ ૨૯ ॥

તો સુહિઓ નયરજનો-તકાલુપ્પન્નગરુયભયમીઓ । તરલનયણો
અસરણો-સુન્નમણો સુન્નવયણો ય ॥ ૩૦ ॥ નાનાવિયપ્પસંકપ્પ-કપ્પણા-
કપ્પમાણકરચરણા । ઠાણે ઠાણે મંતંતિ-થેરવણિયા નિહુયનિહુયં ॥ ૩૧ ॥
નેસત્થિયપ્પસારા-સહસા સચ્ચેવિ સંચિરજ્જંતિ । દોસિય હટ્ટાણં તો—
સિચયચયા સંચદ્ધજ્જંતિ ॥ ૩૨ ॥ સોવન્નિય પુત્તેહિં-પુત્તારુજ્જંતિ સુન્ન-
રૂપ્પાઈં । સ્વદક્કિજ્જંતિ સ્વણેણં-કંસારિયકંસઓકુરંડા ॥ ૩૩ ॥ પસરંતિ
તકરનરા-તહ તાલિજ્જંતિ હ્દઠસંઘાયા । ધાવંતિ ગંઢિછોડા-પુટ્ટલિયા
લહુ પલાયંતિ ॥ ૩૪ ॥

ભયસંભયમરમિમલ-ઉઠુંતપઢંતજંતભજ્જંતા । જરજુત્તવુંદ્ધવણિયા—
સંવાદિજ્જંતિ તરુણેહિં ॥ ૩૫ ॥ કુંજરઘટા ગુહિજ્જંતિ-પક્કવરિજ્જંતિસાર
તુક્કસારા । સજ્જિજ્જંતિ રહવરા-સંનાહિજ્જંતિ વરસુહટ્ટા ॥ ૩૬ ॥

વર્ણ પાસુ કિંકર્તવ્યતા મૂઢ બની રહ્યા. (૩૫) સારે નગરના જનો તે વખતે ઉત્પન્ન થયેલા ભારે ભયથી બીતા થકા અશરણુ બની આમ તેમ નેત્રો ફેરવવા લાગ્યા, અને શત્રુ મનવાળા તથા શત્રુ મુખવાળા બની રહ્યા. [૩૦] વૃદ્ધ વાણિકો હાથ, પગે ધ્રુજતા થકા અનેક સંકલ્પ વિકલ્પ કરીને ગુપ્તગુપ્ત મેસવત કરવા લાગ્યા. [૩૧] ગાંધીઓ પોતાના પસારાને ટુંકે કરવા લાગ્યા. કાપડિયા પોતાના હાટમાંના કપડાના ઢગલા સંકેતવા લાગ્યા. [૩૨] સોનીના દીકરાઓ લટકતું રાખેલું સોનું, રૂપું ઉતારી સંતાડવા લાગ્યા. કંસારાઓ કંસાના ઉકરડા ખડકવા લાગ્યા. (૩૩)

ચોરો પ્રસરવા લાગ્યા, એટલે હાથેને તાંબાં દેવામાં. ગંઢિછોડો દોડવા લાગ્યા, એટલે પોટડિયા નાસભાગ કરવા લાગ્યા. [૩૪] ભય અને ઉતાવળના બેરથી વિદ્વજ્જં બનેલા, તથા ઉડતાં, પડતાં યત્રોથી ભગ્નતા, જરાવાનું વૃદ્ધ વાણિયાઓને તરણુ જનો ઉંચકી દોરવા લાગ્યા. [૩૫] હાથીઓની ઘંટાઓ તૈયાર કરવામાં આવી, સારા તુર્કી ઘોડાઓને પાખરો પહેરાવવામાં આવી, અને સારાચરો તૈયાર કરવામાં આવ્યા, અને સારા સુભટોને કવચ પહેરાવવામાં આવ્યાં. [૩૬] પૂર્વે જીતેલા લાભો દુસ્મનથી હર્ષે

પુવ્વવિણિજ્જિયપદિવક્ક--લક્કવદ્ધપુદ્ધરા મહાવીરા । માગ્ગહગ્ગેણ ગિજ્જંતિ--
 ઉવ્વહસિજ્જંતિ કાઝરિસા ॥ ૩૭ ॥ વજ્જંતિ વિજ્જયદક્કા--અપ્પાલિજ્જંતિ
 સમરતૂરાઈ । મંકારમરિયમ્મવણા--તહ પુરિજ્જંતિ મેરીઓ ॥ ૩૮ ॥

હક્કંતા વગ્ગંતા-સુહઠા ઉદ્ધંતિ સ્વગ્ગવગ્ગકરા । સ્વગ્ગસ્વડક્કવડ-
 મીયા-કાયરપુરિસા પલાયંતિ ॥ ૩૯ ॥ નિવડંતનિવિડદ્ધગુડ-ધયમુહ-
 વડસંકુડંતકુમ્મયડા । નાસંતિ કાયરગયા-મોડંતા વિડવિસંચ્ચાયં ॥ ૪૦ ॥
 દદ્ધનિવિડકવાડાહિ-મોઝરદારાઈ લહુ પિહિજ્જંતિ । સવ્વત્તો પાયારો-
 માલિજ્જઈ જંતલક્કેહિ ॥ ૪૧ ॥ ઇય અસમંજસ વિસરો-જા મલયપુરંમિ
 પસરણ દેવ । તા રજ્જપહાણ નરેહિ-સંમમ્મુદ્ધંત નયપેહિ ॥ ૪૨ ॥
 મત્તિ વિણણં આરાહિયાઈ કુલદેવયાઈ તં સામિ । વહુપુદ્ધ વિક્કમ્મણો-
 રજ્જસ્સ પહુ વિણિદિદ્ધો ॥ ૪૩ ॥

તો અવહરિઓસિ તુમં-સામિ મણ તા પસીય લહુ તત્થ । આગંતું

અડેલા શરવીરોને ભાટ, ચારણ વખાણવા લાગ્યા, અને કાયરોપર હસવા લાગ્યા. [૩૭]
 વિજય ડાકો વાગવા લાગ્યો, લડાઈનાં વાળાં વાગવા માંડ્યાં, અને ભુવનને ભંકારથી ભરી
 નાખતી ભેરીઓ વગડવામાં આવી. (૩૮)

સુલકો તરવારો હાથમાં લઈ હાંકતા, અને કૂદતા હોયા છે; કાયરો તરવારની
 ખડખડથી બીને પલાયન કરે છે. [૩૯] બીકણુ હાથીઓ તેમનાપર પડતી સજ્જ
 ણાઓથી ધ્વજ તરીકે બાંધેલા મુખ વસ્ત્રથી પેતાના કુંભરથળોને ઢાંકતા થકા ઝાડો લાંબીને
 નામે છે. [૪૦] કોટના દરવાજા મજ્જાત કમાડોથી બંધ કરવામાં આવે છે, અને
 કિલાપર ચારે તરફ લાખો યત્રો ચડાવવામાં આવે છે. (૪૧) આ રીતે હે દેવ ! મ-
 લયાપુરમાં ગડબડ મચી રહી, તેટલામાં સંજ્ઞમથી આમ તેમ ફરતાં નેત્રવાળા રાજ્ય પ્રધાન
 પુરુષોએ ભક્તિ અને વિનયથી આરાધેલી મુળદેવીએ હે સ્વામિન ! બહુ પુણ્યવાન અને
 મહાક્રમશાળી તમોને રાજ્ય કરવા સુચયું છે. (૪૨-૪૩)

તેથી ફરીને હે સ્વામિન ! મેં તમને હયા છે, માટે ત્યાં જલદી આવવા મેહેર-

એસ જગો-રજ્જ મિળં કિજ્જડ સ્પાહં ॥ ૪૪ ॥ ઇય મત્તીય મણિઝ્ઞ -
તેણ નીઓ સ્વળેણ તત્થ ઇમો । અહિસિત્તો રજ્જંમરે-પદાણપુરિસેહિ
હિટ્ઠેહિ ॥ ૪૫ ॥ નાસંતિ તયણ ધુત્તા-મવમીયા તકરા નિલુકંતિ ।
વજ્જંતિ મંદિછોઢા-કનત્તોઢા હણિજ્જંતિ ॥ ૪૬ ॥ ગયતુરયરહા પદ્ધક—
ચકસામંત મંતિ મહનિવહા । સન્નેવિ હટ્ઠતુટ્ઠા-સંત્યાવત્થા સ્વળા
જાયા ॥ ૪૭ ॥ નિયયપદાણ નરેહિ-તત્થા ણાવેહિ સ્સિ સચિવેહિ ।
પાલહ તિવગ્ગસારં-રાયા ચંદોયરો રજ્જં ॥ ૪૮ ॥

હુડ્યાવિ માણુસૂરિ-વત્તુસીસજુઓ સમોસદો તત્થ । સારપરિવાર-
કલિઓ-તન્નમળત્થં નિવો પત્તો ॥ ૪૯ ॥ વંદિતુ સુગુરુચરણે-ઉચિય-
ટ્ઠાણે નિવંમિ આસીણે । ઇય કહહ ગુરુ ધમ્મં-દુંદુહિઉદ્દામસદેણ ॥ ૫૦ ॥
ઇહ દાણસીલતવભાવણેહિ-ચડહા જિણેહિ પન્નત્તો । ધમ્મો ચડગમ્મમ-
મળ-ગહણવળયલ્લજલ્લસમો ॥ ૫૧ ॥ દાણં ચ તત્થ તિવિહં-નાણપ-

ખાની કરો, અને આ લોકે તથા આ રાજ્યને સનાથ કરો. [૪૪] એમ ભક્તિથી
કહીને તે તેને ક્ષણવારમાં ત્યાં લઈ આવ્યો, એટલે પ્રધાન પુરોહિતે રાજ્ય ધરને તેને રા-
જ્યાભિષેક કર્યો. (૪૫) તે રાજ્ય થતાં ધૂતારા નાસવા મંડ્યા, એરો ખીને સંતાવા
લાગ્યા, ગંઢિછોડુઓને પકડવામાં આવ્યા, અને કાનતોડુઓને મારવામાં આવ્યા. (૪૬)
વળી હાથી—ઘોડા—રથ અને પાયદળ તથા સામંત, મંત્રિ અને સુભટા સર્વે ખુશખુશ
અર્ધ ક્ષણ વારમાં સ્વસ્થ બન્યા. [૪૭] પછી તેણે પોતાના મુખ્ય સાણસોને લઈ
સચિવ પદ પર નીમ્યા, અને પછી તે ત્રણ વર્ગ સાધવાની સાથે રાજ્ય પાળવા લાગ્યો. [૪૮]

હવે ત્યાં એક વેળા ભાનુસૂરિ-વંશી શિષ્યો સાથે સમેસર્યા. તેમને નમવા પ્રિવાર
સાથે રાજ્ય ત્યાં આવ્યો. (૪૯) તે ગુરુને વાંદી હચિત રેશાનકે બેઠો, એટલે ગુરુ દુંદુહિ
સરખા ઉંચા અવાજથી નીચે મુજબ ધર્મ સમજાવવા લાગ્યા. [૫૦] ઇહાં દાન, શીળ,
તપ, અને ભાવનાએ કરી ચાર પ્રકારે ધર્મ કહેલો છે, તે ચાર ગતિ ભવભ્રમણરૂપ ગહન
વનને નાશ કરવા અગ્નિ સમાન છે. (૫૧) ત્યાં દાન ત્રણ પ્રકારનું છે— જ્ઞાનદાન,

યાણં ચ અભયદાણં ચ । ધર્મોવગ્રહદાણં ચ-નાણદાણં ઇમં તત્થ ॥ ૫૨ ॥
જીવાઝીવાહપયત્થ-વિત્થરં ઉભયલોચકરણિજ્ઞં । જાણંતિ જેણ
જીવા-તં નાણં તં ચ પંચવિહં ॥ ૫૩ ॥

આભિણિવોહિયનાણં-સુચનાણં ચેવ ઓહિનાણં ચ । તહ મણપજ્જ-
વનાણં-કેવલનાણં ચ પંચમયં ॥ ૫૪ ॥ અટ્ઠાવીસઈમેયં ગહનાણં તત્થ
ઉગ્ગહાર્યા । ચરો મેયા તહિયં-અવગ્ગહો હોઈ પુણ દુવિહો ॥ ૫૫ ॥
તત્થ મણનયણવજ્જિય-કરણાણં વંજણુગ્ગહો ચરહા । તાણં અપત્તકારિ-
ત્તણેણ પુગ્ગલગહામાવા ॥ ૫૬ ॥ અત્થપરિચ્છેયપરુ તિ હોઈ અત્થુગ્ગહો
છહિવિ છદ્દા । ઈહાઅવાયધારણ-પત્તેયં છંવિવહા एवं ॥ ૫૭ ॥ કાલ
મસંસં સંસં ચં-ધારણા અત્થુગ્ગહો સમઓ । સેસા અંતમુહુત્તં-ઉક્કેસ-
જહંસઓ ચેવ ॥ ૫૮ ॥

અભયદાન, અને ધર્મોપગ્રહદાન. ત્યાં જ્ઞાનદાન તે આ છે:— [૫૨] હવં અહવ વગેરે
પદાર્થો તથા આલોક, તથા પરલોકનાં કર્તવ્ય જેનાવડે હવો બાણી શકે તે જ્ઞાન બાણુવું,
તે પાંચ પ્રકારનું છે. [૫૩]

આભિણિવોધિકજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનપર્યવજ્ઞાન, અને પાંચમું કેવળજ્ઞાન.
[૫૪] ત્યાં મર્તિજ્ઞાન અઘાવીસ બેદનું છે:— ત્યાં અવગ્રહ વગેરે ચાર બેદ છે. ત્યાં અવ-
ગ્રહના બે બેદ છે:— (૫૫) ત્યાં મન અને ચક્ષુ શિવાય બાકીની ઇન્દ્રિયોવડે ચાર પ્રકાર-
નો વ્યંજનાવગ્રહ છે. કાશ્વકે મન અને ચક્ષુ અપ્રાપ્તકરી હોવાથી પુદ્ગલને પકડી શકતાં
નથી. (૫૬) અર્થનો પરિચ્છેદ કરમાર તે અર્થાવગ્રહ તે જ ઇન્દ્રિયોવડે જ પ્રકારનો છે.
એ રીતે ઇલા, અપાય અને ધારણા એ પણુ દરેક જ પ્રકારનાં છે. [૫૭] ત્યાં ધારણાનો
ઉત્કૃષ્ટ કાળ અસંખ્યાતો અને સંખ્યાતો કાળ છે. અર્થાવગ્રહનો એક સમય છે, અને
બાકીનાનો ઉત્કૃષ્ટ તથા જંઘન્ય અંતર્મુદ્દર્તન છે. [૫૮]

તહ વહુવહુવિહાલિપ્પા-નિસ્સિયનિચ્છિયધુવેયરદ્દહિં । તેહિં અડવી-
સેહિં-તિન્નિ સયા હુતિ છત્તીસા ॥ ૫૯ ॥ નાળા સદસમૂહં-વહું પિહં
મુળઇ મિન્નજાઈયં । વહુવિહ મળેગમેયં-ફક્કિં નિદ્દમહુરાઈ ॥ ૬૦ ॥
સ્વિપ્પ મચિરેણ તંચિય-સરુવઓ તં અણિસ્સિયં મલિંગં । નિચ્છિય મસં-
સયં જં-ધુવ મચ્ચંતં નય. કયાઈ ॥ ૬૧ ॥ મહિનાણુકોસઠિઈ-છાવટ્ઠી
અયર અહિય. ઇગજીવે । એવકાલપમાણં-સુયનાણં તં તુ ચડ્ડસહા
॥ ૬૨ ॥ અક્કર સંની સમ્મં-સાઈયં સ્વાનુ સપજ્જવસિયં ચ । ગમિયં
અંગપવિટ્ઠં-સત્તવિ એ સપડિવક્કા ॥ ૬૩ ॥

સમત્તપરિગ્ગહિયં-સમ્મસુયં લોઈયં તુ મિચ્છત્તં । આસજ્જ ડ સો-
યારં-લોઈયલોત્તરે મયણા ॥ ૬૪ ॥ ઓહીનાણં દુવિહં-ભવચ્ચઈયં ચ
ગુણનિમિત્તં ચ । ભવપચ્ચઈયં દુહં-ભેરડાણં સુરાણં ચ ॥ ૬૫ ॥ ડ-

તે અઠાવીશ બેદોને બહુ, બહુવિધ, ક્ષિપ્ર, અનિશ્ચિત, નિશ્ચિત અને ક્રુષ્ણ એ છ પ્રકાર તથા એ છના પ્રતિપક્ષી છ પ્રકાર મળી બાર પ્રકારે ગણુતાં ૩૩૬ બેદ થાય. (૫૯) જૂદી જૂદી જાતના અનેક શબ્દોને જૂદા જૂદા ઓળખવા તે બહુ છે, તે દરેકના પાછા સ્તિગ્ધ મધુરાદિક અનેક બેદ જાણવા તે બહુવિધ છે. [૬૦] તે ઝટ પોતાના રૂપે ઓળખવા તે અચિર છે. લિંગ વગરજ જાણવું તે અનિશ્ચિત છે. સંશય વગર જાણવું તે નિશ્ચિત છે. કોઈ વેળા તદ્દિ પછી અત્યંત જાણવું તે ક્રુષ્ણ છે. (૬૧) મતિજ્ઞાનની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ એક જવના હિસાબે છાસક સાગરોપમ છે. એટલાજ કાળના પ્રમાણવાળું શ્રુતજ્ઞાન છે. તેના ચૌદ બેદ છે:-અક્ષર, સત્તિ, સમ્યક્, સાદિ, સપર્યવસિત, ગમિક, અને અંગ-પ્રવિષ્ટ એ સાત બેદ, અને તેના પ્રતિપક્ષી સાત બેદ. (૬૨-૬૩)

સમ્યક્ત્વ પરિગૃહીત તે સમ્યક્શ્રુત છે. લૌકિક તે મિથ્યાશ્રુત છે. તેમ, છતાં શ્રોતાની અપેક્ષાએ લૌકિક અને લોકોત્તરમાં સમ્યક્ અને મિથ્યાપણાની ભજના છે. [૬૪] અવધિજ્ઞાન બે પ્રકારે છે:- જવ પ્રત્યયિક અને ગુણ પ્રત્યયિક. ત્યાં નારક અને દેવોને જવ પ્રત્યયિક અવધિ છે. (૬૫) ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીશ સાગરોપમ અને જલ-વધી દશ હજાર

કોસં તિત્તીસં-ઉયહી ઇયરં તુ દસસમસહસસા । અણુગામિઅપદિત્ત્વાઈ-
આજ્જમ્મ મવદિટ્થ મવજ્જં ॥ ૬૬ ॥ ગુણપચ્છદયં દુવિહં-તિરિયાણં ત-
હયં હોઈ મણુયાણં । જહને ણિક્કો સમઓ-છાવટ્ઠી અયર અહિયયરં
॥ ૬૭ ॥ દોવારે વિજયીઈસુ-તં તિન્નિ વં અચ્ચુણ્ણગજીવસ્સ । નરમવ
અહિયં નાણ-ત્તણ ય સવ્વદ્ધ સવ્વજિણ ॥ ૬૮ ॥

ઓહીનાણસ્સ પુણો-અણુગામિય માડયા વહૂ મેયા । નિચ્છયઓ
પચ્ચક્કલં-તં રુવિસંદહવવિસયં ચ ॥ ૬૯ ॥ ઇયાઈ તિન્નિ જીવસ્સ-સમ્મ-
દિદિટ્થસ્સ હંતિ નાણાઈ । મહસુયનાણાં જુગવં-ઓહી જુગવં ચ પચ્છાવા
॥ ૭૦ ॥ એ તિન્નિવિ નાણા-પણિદિપ્પજ્જત્તસન્નિણો હંતિ । સન્નિઅપ-
જ્જત્તોપિ-હુ-પરમવિયં ઓહિનાણં તુ ॥ ૭૧ ॥ એ એવય નાણા-મિચ્છ-
દિદિટ્થસ્સ હંતિ અન્નાણા । નાણફલાભાવાઓ-વિવરીયન્નાણઓ એવ ॥ ૭૨ ॥

વર્ષ અર્ધધનો કાળ છે, ત્યાં અનુગામિ એટલે ભક્ષાંતરે સાથે ચાલતું અવધિજ્ઞાન તે અપ્રતિ-
પાતિ ગણાય છે. અને જન્મ સૂધી રહે તે પ્રતિપાતિ છે. (૬૬] ગુણુપત્તય અવધિ એ
પ્રકારતું છે:— તિવંચોતું અને મનુષ્યોતું. તે જન્મ-વથી એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ જાસક
સાગરોપમ ઝાંઝરા હોય છે. તે એ વાર વિજયવિમાને જાય અથવા ત્રણ વાર અચ્યુત દેવ-
લોકમાં જઈ ત્રણ જ્ઞાન સંહિત મનુષ્યપણે જન્મે ત્યારે થાય છે, અને સર્વ જીવની અપેક્ષાએ
સર્વ કાળ છે. [૬૭-૬૮]

અવધિજ્ઞાનના અનુગામિક વગેરે ઘણા ભેદ છે. તે નિશ્ચયથી પ્રત્યક્ષ અને રૂપિ
દ્રવ્ય વિષયી છે. (૬૯) એ ત્રણે સમ્યક્ દ્રષ્ટિએ જીવને હોય, ત્યારે જ્ઞાન ગણાય છે.
મતિ અને શ્રુત તો હ્રમેશ સાથેજ હોય છે. અવધિજ્ઞાન સાથે પણ થાય, અને પછી
પણ થાય. [૭૦] એ ત્રણે જ્ઞાન પર્યાપ્ત સંસિ પચેંદ્રિયને હોય છે. વળી પરભવતું
આવેલું અવધિજ્ઞાન અપર્યાપ્ત સંસિમાં પણ ગણાય. (૭૧) એ ત્રણે જ્ઞાન મિથ્યા દ્રષ્ટિને
અજ્ઞાન તરીકે હોય છે, કેમકે ત્યાં જ્ઞાનતું જણ હોતું નથી, તેમજ તેમનું જ્ઞાન વિપરીત
હોય છે. [૭૨] પરમાવધિ અતર્મુદ્ધર્ત હોય છે. લોકપ્રમાણુ અવધિ અપ્રતિપાતિ ગણાય.

પરમોદી અંતમુહુ-લોગપમાણોવહી અપડિવાઈ । મળપજ્જવનાણં પુણ-અપ-
મત્તજહસ્સ મળવિસયં ॥ ૭૩ ॥

તં દુવિહં ડજ્જુમઈ--અદ્દાહયઅંગુલેહિ ડ્ઞણં તુ । સમયક્કિવત્તં પિ-
વસહ--તં સંપુત્તં તુ વિડલમઈ ॥ ૭૪ ॥ જહને ણંતમુહુત્તં-દેસૂણા પુવ્વ-
કોહિ ડ્ઞકોસં । જિણવજ્જં ઓહિવિણાવિ--ક્કસસચેયં ભવિજ્જાવિ ॥ ૭૫ ॥
સુયકેવાલિઆહારગ-ડજ્જુમહિડવસંતગાવિ પરિવડિયા । હિંદંતિ ભવ મળંતં-
વિડલમઈ અપડિવાયં તુ ॥ ૭૬ ॥ કેવલનાણં પુણ સવ્વ-દ્ઘ્વપજ્જાય-
ગોયર મળંતં । સાસય મસહાયં તં-ભવત્થ અભવત્થ દુગધેયં ॥ ૭૭ ॥
અંતમુહુત્ત જહન્નં-પદ્ધમં દેસૂણપુવ્વકોહિ યરં । સાહિઅપજ્જવસિયં-અભવત્થં
કેવલં નાણં ॥ ૭૮ ॥

સવ્વેસિં નાણાણં-સુયનાણં ચેવ ઉત્તમં જમ્હા । સપરપ્પયાસગં
દીવડ વ્વ મૂયાણિ સેસાણિ ॥ ૭૯ ॥ જં કેવલીવિ ભાસહ-ત્તં સ્વલ્લ

છે. અપ્રમત્ત યતિને મન સંબંધી જ્ઞાન થાય, તે મનપર્યવજ્ઞાન છે. [૭૩]

તે જ્ઞાન બે પ્રકારનું છે. ત્યાં ઋજુમતિ મનપર્યવજ્ઞાની અટી આંગળ ઉણું
સમયક્ષેત્ર જીવે છે, અને વિપુલમતિ સંપૂર્ણ સમય ક્ષેત્ર જીવે છે. [૭૪] મનપર્યવજ્ઞાન
જ્ઞાન્યથી અંતર્મુદ્ધર્ત્તપ્રમાણ હોય, અને ઉત્કૃષ્ટ દેશે ઉણી પૂર્વ કોડી હોય.* જિન શિવાય
કોઈકને વળતે અવધિ જ્ઞાન વિના પણ મનપર્યવ થાય છે. [૭૫] શ્રુતકેવળિ, આહારક,
ઋજુમતિ, અને ઉપશમ શ્રેણિવાળા જીવ પડે, તે પાછા અનંત જીવ ભમે છે. બાકી
વિપુલમતિ અપ્રતિપાતી છે. [૭૬] કેવળજ્ઞાન સર્વ દ્રવ્ય તથા પર્યાયગોચર હોય છે તે અનંત,
શાશ્વત અને અસહાય (સ્વતંત્ર) હોય છે. તેના બે ભેદ છે:—ભવસ્થ અને અભવસ્થ.
[૭૭] ભવસ્થ કેવળજ્ઞાન જ્ઞાન્યથી અંતર્મુદ્ધર્ત્ત અને ઉત્કૃષ્ટ દેશે ઉણી પૂર્વ કોડ હોય.
અભવસ્થ કેવળજ્ઞાન સાદિ અપર્યવસિત છે. (૭૮).

સર્વે જ્ઞાનોમાં શ્રુતજ્ઞાનજી ઉત્તમ છે, કેમકે તે દીવાની માફક સ્વ પ્રકાશક છે,
અને બીજાં જ્ઞાન મૂક છે. [૭૯] કેવળ જ્ઞાની પણ જે બોલે છે, તે વચનરૂપ હોવાથી

વાયાઈ હોઈ સુચનાળં । જાણંતોવિ હુ જં મૂયકેવલી તરઈ ન કહેડં
 ॥ ૮૦ ॥ નાળં મોહમહંધયારલહરીસંહારસૂરુગમો-નાળં । દિટ્ઠઅદિટ્ઠદિટ્ઠ-
 મહળાસંકપ્પકપ્પદુમો ॥ ૮૧ ॥ નાળં દુજ્જયકમ્મકુંજરઘટાપંચત્તપંચાંણળો-
 નાળં જીવઅજીવક્થુવિસરસ્સાલોયળે લોયળં ॥ ૮૨ ॥ નાળેણ પુન્નપાવાઈ-
 જાણિડં તાળ કારણાઈ ચ । જીવો કુળઈ પવિત્તિ-પુઠ્ઠે પાવે ડ વિ-
 ણિયત્તિ ॥ ૮૩ ॥

પુન્ને પવત્તમાળો-પાવઈ સળ્લાપવગ્ગસોક્ખાઈ । નારયતિરિયદુહાળ
 ય-મુચ્છઈ પાવાડ વિણિયત્તો ॥ ૮૪ ॥ જો પઢઈ અડવ્વં સો-લહેઈ તિ-
 ત્થંકરત્ત મન્નભવે । જો પુળ પઢાવઈ પરં-સમ્મસુયં તસ્સ કિં મળિમો
 ॥ ૮૫ ॥ જઈવિહુ દિવસેળ પયં-અહિજ્જ પક્કસેળ વા સિલોગઢ્ઢં ।
 ડજ્જોયં મા મુંચસુ-જઈ ઇચ્છસિ સિવિસવં નાળં ॥ ૮૬ ॥ અંનાળી
 વિહુ પાળી-વહુવહુમાળેળ માસતુસડ વ્વ । નાળમિ ડજ્જમંતો-લહઈ

શ્રુતજ્ઞાન છે, અને મૂક કેવળી જાણુતો થકો, પણ ખોલી શકતો નથી. (૮૦) માટે
 જ્ઞાન મોહરૂપ મહા અધકારની લેહેરેને હરવા નાશ કરવા સૂર્યોદય સમાન છે. દીક અદીક
 ઇષ્ટ ઘટનાના સંકટપમાં કટપવક્ષ સમાન છે, દુર્બલ્ય કર્મરૂપ હાથીઓની ઘટાને તોડ-
 વામાં સિંહ સમાન છે, અને જીવ, અજીવરૂપ વસ્તુઓ જેવા માટે લોચન સમાન
 છે. [૮૧-૮૨] જ્ઞાનથી પુણ્ય પાપ તથા તેનાં કારણો જાણીને જીવ પુણ્યમાં પ્રવર્તે છે,
 અને પાપથી નિવર્તે છે. [૮૩]

પુણ્યમાં પ્રવર્તતાં સ્વર્ગ અને મોક્ષનાં સુખ પમાય છે, અને પાપથી નિવર્તતાં
 નરક તિર્યચનાં દુઃખથી છુટાય છે. (૮૪) જે અપૂર્વ (નવું) શીખે, તે ખીન્ન
 ભવમાં તીર્થંકરપણું પામે છે, તો પછી જે ખીન્નઓને સમ્યક્ શ્રુત શીખાવતો હોય, તેનું
 શું કહેવું ? [૮૫] જે એક દિવસમાં એક પદ શીખી શકાતું હોય, અથર પંદર દિવસે
 અર્ધો શ્લોક શીખાતો હોય, તોપણ જે જ્ઞાન શીખવા ઇચ્છા હોય, તો ઉદ્યોગ મૂકતા ના.
 [૮૬] અજ્ઞાની પ્રાણી પણ માષતુષના માફક જ્ઞાનમાં ઉદ્ધમ કરતો થકો જગદી કેવળ

લહું કેવલં નાણં ॥ ૮૭ ॥ ઇય નાણં નિવ્વાણસ્સ-કારણં કુગદ્ધારણં
નાણં । સુમ્મુણીવિ નાણરહિઓ-ન કયાવિહુ પાવણ મોક્કલં ॥ ૮૮ ॥

સંવિગ્ગપક્કિઓ વિહુ—જહ નાણી ધરહ સુવદ્ધસંમત્તં । નાણવિ-
હૂણો ન તહા—તિવ્વત્તવચરણનિરઓ વિ ॥ ૮૯ ॥ લઘ્ધૂણવિ જિણદિ-
ક્કલં—પુણો પુણો જે ભમંતિ સંસારે । અમ્મુનંતા પરમત્થં—તે નાણાવરણ-
દોસેણ ॥ ૯૦ ॥ નાણવિહૂણો ચરણુજ્જુઓ વિ ન કયાવિં લહ્હ નિ-
વ્વાણં । અંધુ ષ્વ ધાવમાણો—નિવહ્હ સંસારકૂલંમિ ॥ ૯૧ ॥ અન્નાણી
કુણ્ઝ કહં—સંવેગપરાયણોવિ સંતો વિ । જિણભણિયં જહધમ્મં—સાવ-
યધમ્મં ચ વિહિપુલ્લં ? ॥ ૯૨ ॥ જે સયલજયં મુત્તા—હલં વ કરય-
લગયં નિરિક્કલંતિ । મહચંદમૂરરિક્કલાણ—આડમાણં વિયાણંતિ ॥ ૯૩ ॥

સરિસોવિ મણુયજંમે—અયં સયલંપિ કેહ કયડના । જં જાણંતિ
જણ તં—સુનાણદાણપ્પભાવેણ ॥ ૯૪ ॥ દિંતો ય નાણદાણં—મુવણે

પામે છે. (૮૭) એ રીતે જ્ઞાન નિર્વાણનું કારણ, અને કુગતિનું વારણ છે, માટે સારો
મુનિ છતાં પણ જ્ઞાન રહિત હોય, તે ક્યારે પણ મોક્ષ પામે નહિ. (૮૮)

જ્ઞાની સંવિગ્ગપક્કિક્ષક છતાં પણ જેવું દ્રઢ સમ્યક્ત્વ ધારી શકે છે, તેવું જ્ઞાન ર-
હિત તીવ્ર તપ ચારિત્રવાળો પણ ધારી શકે નહિ. [૮૯] જૈની દિક્ષા પામીને પણ જે
પરમાર્થ નહિ જાણતા થકા વારંવાર સંસારમાં રહ્યો છે, તે જ્ઞાતાવરણનોજ દોષ છે.
[૯૦] જ્ઞાન રહિત હોઈ ચારિત્રમાં ઉદ્બુદ્ધત હોય, તે પણ તે નિર્વાણ નહિ પામતાં આં-
ધળાની માફક દોડ્યો થકા સંસારરૂપ કૂવામાં પૂડે છે. (૯૧) સંવેગ પરાયણ અને
શાંત છતાં પણ અજ્ઞાની હોય, જિન ભાષિત યતિ ધર્મ અને શ્રાવક ધર્મને વિધિપૂર્વક કેમ
આરાધી શકે ? (૯૨) જેઓ આપ્મા જગત્તે હાથમાં રહેલાં મોતીની માફક જોઈ શકે છે, તે-
મજ્જ ગ્રહ, ચંદ્ર, સૂર્ય અને તારાના આયુષ્યનું માન પણ જાણી શકે છે. [૯૩]

ત્યારે મનુષ્ય જન્મ તો બધાનું સરખું છે, છતાં કોઈક પુણ્યશાળિઓ જગત્તમાં
એ બધું જાણી શકે છે, તે જ્ઞાનદાનનોજ પ્રભાવ સમજવો. [૯૪] જ્ઞાનદાન દેતો થકો

જિણસાસણં સમુદ્ધરહ । સિરિપુંડરીય ગણહર-હવ પાવહ પરમપય મડલં
 ॥ ૯૫ ॥ તા દાયવ્વં નાણં--અણુસરિયવ્વા સુનાણિણો મુણિણો । ના-
 ણસ સયા મત્તી--કાયવ્વા કુસલકામેહિં ॥ ૯૬ ॥ વીયં તુ અમય-
 દાણં--તંં હહ અમણ સયલજીવાણં । અમહ ત્તિ ધમ્મમૂલં--દયાહ ધંમો
 પસિદ્ધ મિણં ॥ ૯૭ ॥ ફકંચિય અમયપયાણ--મિત્થ દાઝણ સવ્વસ-
 ત્તાણ । વજ્જાંહુ વ્વ કમસો--સિજ્જંતિ પહીણજરમરણા ॥ ૯૮ ॥

નાઝણ ઇમં મયવ--મીરુયાણ જીવાણ સરણરહિયાણ । સાહીણં
 દાયવ્વં--મવિણિં અમયદાણ મિણં ॥ ૯૯ ॥ ધમ્મોવગ્ગહદાણં--તદ્યં
 પુણ અસણવસણમારિણિ । આરંભનિયત્તાણં--સાહૂણં હંતિ દેયાણિ
 ॥ ૧૦૦ ॥ તિત્થયરચકવટ્ટી--બલદેવા વાસુદેવમંડલિયા । જાયંતિ જગ-
 વ્બહિયા--સુપત્તદાણપ્પભાવેણ ॥ ૧૦૧ ॥ જહ મયવં રિસહજણો--ઘયદા-
 ણવલેણ સયલજયનાહો । જાઓ જહ મરહવર્હ--મરહો મુણિમત્તદાણેણ
 ॥ ૧૦૨ ॥

જીવ આ જગત્માં જિન શાસનનો ઉદ્ધાર કરે છે, તેવો પુરૂષ શ્રી પુંડરીક ગણધરની મા-
 ૧૪ અનુસ પરમ પદ પામે છે. [૯૫] માટે હમેશાં જ્ઞાન આપવું, સારા જ્ઞાનિ મુનિ-
 ઝોને અનુસરવા, અને કુશળ ઇચ્છતા પુરૂષોએ હમેશા જ્ઞાનની ભક્તિ કરવી. (૯૬)
 બીજું અભયદાન છે, તે સધળા જીવોને અભય દેવાથી થાય છે, અભયજ ધર્મનું મૂળ
 છે, અને દયાથીજ ધર્મ છે, એ પ્રસિદ્ધ વાત છે. [૯૭] ઇહાં સર્વ જીવોને એકજ અભ-
 યદાન આપીનેજ વજ્રપુદ્ગલા માણક અનુક્રમે જરા મરણ ટાળીને જીવો સિદ્ધ થાય
 છે. [૯૮]

એમ બાહ્યીને ભયથી બીનાં અશરણ પ્રાણિઓને ભવ્ય જનોએ આ સ્વાધીન
 અભયદાન આપવું. [૯૯] ત્રીજું ધર્મપ્રદાન તે આરંભથી નિવર્તેલા સાધુઓને
 અશન તથા વસ્ત્ર વગેરે આપ્યાં તે છે. [૧૦૦] સુપાત્રદાનના પ્રભાવથી જગત્પૂજ્ય
 તીર્થંકર, ચક્રવર્તી, બળદેવ, વાસુદેવ કે, માંડલિક રાજા થયાય છે. (૧૦૧) દાખલા
 તરીકે ધૃતદાનના બળે ભગવાન ઋષભ દેવ સકળ જગતના નાથ થયા, તેમજ મુનિને
 ભક્ત દેવાથી ભરત ક્ષેત્રના ભરત અધિપતિ થયા. [૧૦૨]

અવિય

દંસણમિત્તેણવિ મુણિ-વરાણ નાસેઈ દિણકયં પાવં । જો દેઈ તાણ
 દાણં-તેણ જણે કિં ન સુવિઠત્તં ? ॥ ૧૦૩ ॥ તં સુપવિત્તં ભવણં-
 મુણિણો વિહરંતિ જતથ સમભાવા । ન કયાવિ સાહુરહિઓ-જિણધમ્મો
 પાયહો હોઈ ॥ ૧૦૪ ॥ તા તેસિં દાયવ્વં-સુદ્ધં દાણં ગિહીહિ ભત્તીણ ।
 અણુકંપો ચિયદાણં-દાયવ્વં નિયયસત્તીણ ॥ ૧૦૫ ॥

કિંચ,

ન તવો સુદ્ધુ ગિહીણં-વિસયાસત્તાણ હોઈ નહુ સીલં । સારંભાણ
 ન ભાવો-તો સાહીણં સયા દાણં ॥ ૧૦૬ ॥

ઈય તિવિહંપિ હુ દાણં-નરવર સંસેવઓ તુહ કસાયં । વિયરિય
 સિત્તસુહલીલં-સંપદ સીલં નિસામેસુ ॥ ૧૦૭ ॥ સીલં નિયકુલનહયલ-

વળી,

મુનિશ્વરેનાં દર્શન માત્રથી પણ દિવસનું કરેલું પાપ નાશ પામે છે, તો જો તે-
 મને દાન આપે છે, તે જગતમાં શું ઉપાર્જન નહિ કરે ? [૧૦૩] વળી જ્યાં સમભાવી
 મુનિઓ વિચરતા હોય, તે ભવન સુપવિત્ર થાય છે; કેમકે કદાપિ સાધુઓ વિના જિનધર્મ
 પ્રગટ થતો નથી. (૧૦૪) માટે તેમને ગૃહસ્થે ભક્તિપૂર્વક શુદ્ધ દાન આપવું જોઈએ.
 વળી પોતાની શક્તિના અનુસારે અનુકંપાદાન તથા હચિત દાન પણ આપવું. (૧૦૫)
 વળી ખીજ એ વાત છે કે, વિષય-સકાત ગૃહસ્થોને રૂઠું તપ કે, શીળ હોઈ શકતાં નથી,
 તેમજ તેઓ સારંભી હોવાથી તેમને ભાવના ભાવવાનો પણ થોડોજ યોગ મળે છે, પણ
 તેમને દાન ધર્મ કરવું તો હમેશ સ્વાધીન છે. [૧૦૬]

એ રીતે હે નરવર ! સંક્ષેપે ત્રણે પ્રકારનું દાન તને કહ્યું, હવે મુક્તિ, સુખની
 લીલા આપનાર શીળ તને કહું છું, તે સાંભળ. [૧૦૭] શીળ પોતાના કુળરૂપ નલ-

સસિન્ધ કિત્તી પયાસણ ધ્રુવણે । સુરનર સિવસુહકરણ-પાલેયન્ધ સયા
સીલં ॥ ૧૦૮ ॥ જાડકુલરૂત્તલસુય-વિજ્ઞાવિનાણ બુદ્ધિરહિયાવિ ।
સન્ધત્થ પૂયણિજ્ઞા-નિમ્મલસીલા નરા હંતિ ॥ ૧૦૯ ॥ તં પુણ સીલં
દુવિહં-દેસે સન્ધે ય હોઈ નાયન્ધ ॥ દેસે મિહીણ દંસણ-મૂલાણિ દુવા-
લસ વયાણિ ॥ ૧૧૦ ॥ સાહૂણં સન્ધસીલં-જં સીલંગાણ અદ્ધદસસહસા ।
બુદ્ધંતિ નિરહ્યારા-જાવજ્જીવં અવિસ્સામં ॥ ૧૧૧ ॥

લઘુકમ્પા ગુરુસત્તા-સત્તાં વિસમાર્વૈસુ પત્તાવિ । મળવયણતણ
વિસુદ્ધં-સીલં પાલંતિ સીય વ્ધ ॥ ૧૧૨ ॥ અસ્સંસ્થભવજ્જિયકંમ-
મંયગુરુધંમહરણ પવણસમો । નિમ્મલસીલજુણાવિ-જહસત્તિ તવો વિહેય-
વ્ધો ॥ ૧૧૩ ॥ સો ય તવો પુણ દુવિહો-અન્ધિતરઓ તહેવ બાહિરઓ ।
ઈક્કિઓ છન્ધેઓ-પાયચ્છિત્તાણસળમાઈ ॥ ૧૧૪ ॥ જં નારયા નં કમ્મ-
સ્થવંતિ બહુણ્હિ વરિસસહસેઈ ॥ તં સ્થલુ ચચ્છત્થમોઈ-જીવો નિજ્જરઈ

સ્તળમાં ચંદ્ર માફક હોષ જગતમાં પ્રકાશ કરે છે, વળી તે સુરનર અને શિવનાં
સુખ કરે છે, માટે સદા શીળ પાળવું જોઈએ. [૧૦૮] જ્ઞતિ-કુળ-રૂપ-અળ-શ્રુત-
વિદ્યા-વિજ્ઞાન તથા બુદ્ધિથી રહિત નરો પણ નિર્મળ શીળવાન હોય છે, તો સર્વત્ર પૂ-
જનીય થાય છે. [૧૦૯] તે શીળ બે પ્રકારનું છે:- દેશથી અને સર્વથી. ત્યાં દેશથી
શીળ તે ગૃહસ્થને સમ્યક્ત્વ સાથે આર વ્રત જાણવાં. [૧૧૦] અને સાધુઓ જે નિર-
તિઆરપણે યાવજીવ લગી વીસામો લીધા વગર અદ્ધાર હનર શીળનાં અંગ વહે છે, તે
સર્વ શીળ જાણવું. (૧૧૧)

લઘુકર્મો અને ભારે સત્તવાનુ જીવો વિષમ આપદાઓમાં પડ્યા થકા, પણ મન
વચન ક્રાયાથી સીતાની માફક નિર્મળ શીળ પાળે છે. [૧૧૨] (હવે તપનો મહિમા
કહે છે.) અસંખ્યાત ભવમાં ઉપાર્જેલાં કર્મનાં મર્મરૂપ ભારે ધામને હરવા, તપ, પવન
સમાન છે, માટે નિર્મળ શીળ પાળનારાએ પણ તે યથાશક્તિ કરવું. (૧૧૩) તે તપ
બે પ્રકારનું છે:- અબ્યંતર અને બાહ્ય. તે દરેકનાં પ્રાયશ્ચિત વગેરે અને અણસણ વગેરે
છ જ પ્રકાર છે, [૧૧૪] નરકના જીવો હનરે વર્ષોથી જેટલું કર્મ નથી ખપાવી શ-

સુહભાવો ॥ ૧૧૫ ॥ તિવ્વતવચ્ચરણરયા—કરિત્તુ તિત્થુર્જઈ સમણસીહા ।
સંપત્તા પરમપયં—વિહ્નુકુમારુ વ્વ ગયકમ્મા ॥ ૧૧૬ ॥

તા કાયવ્વા ભત્તી—સયાવિ તવસંજુયાણ સાહૂણ । કમ્મક્કચયસ્સ
હેઝ્ઝ--તવો સયંચિય કરેયવ્વો ॥ ૧૧૭ ॥ પાલુ સીલં દાણંપિ--દેહ
તહ નિમ્મલં તવં કુણુ ॥ ભાવેણ વિંણા સવ્વંપિ--નિપ્પલં ઉચ્છુપુપ્પં વ
॥ ૧૧૮ ॥ સુહભાવવુદ્ધિદેહં--અણિચ્ચયાર્દ ડ ભાવણા નિચ્ચં । વારસ
ભાવેયવ્વા--ભવજલનિહિ તારણ તરીઓ ॥ ૧૧૯ ॥ તકવિહૂણા વિજ્ઞા--
લક્ખણહીણો ચ પંડિઓ લોણ । ભાવવિહૂણો ધમ્મો--તિચ્ચિવિ નૂણં
હસિજ્જંતિ ॥ ૧૨૦ ॥ અકયસુકયાવિ પુવ્વં--મરુદેવી સામિણિ વ્વ
તકાલં । સુહભાવણાવસેણં--જીવા પાવંતિ નિવ્વાણં ॥ ૧૨૧ ॥

ઇય સોઝ્ઞં ધંમં--ચંદોયરનરવરો પહિદ્ધમણો । સંમત્તકલિય
મમલં--ગિદ્દીણ ધમ્મં પવ્વજ્ઞેહ ॥ ૧૨૨ ॥ નમિંઝં ચ સૂરિપાણ--રાયા

કતા, તેટલું કર્મ ઉપવાસ કરનાર શુભ ભાવવાળો જીવ ખપાવી શકે છે. (૧૧૫) તીવ
તપશ્રણ કરનાર સિંહ જેવા શ્રમણો વિષ્ણુકુમારની માફક તીર્થની ઉન્નતિ કરીને કર્મ ર-
હિત થઈ પરમપદ પામ્યા છે. [૧૧૬]

માટે તપ કરનાર સાધુઓની હમેશાં ભક્તિ કરવી, અને કર્મને ક્ષય કરનાર તપ
વ્રતે પણ કરતા રહેવું. [૧૧૭] શીળ પાળો, દાન દો, નિર્મેળ તપ કરો, પણ ભાવ વિના
તે સર્વ શેરડીનાં ફૂલ માફક નિષ્ફળ છે. (૧૧૮) શુભ ભાવની વૃદ્ધિના અર્થે સંસાર સમુદ્ર
તારવા બોટ સમાન અનિત્યાદિક બાર ભાવના નિત્ય ભાવવી. [૧૧૯] તર્ક વિનાની
વિદ્યા, લક્ષણહીન પંડીત, અને ભાવ વિનાનો ધર્મ એ ત્રણ લોકમાં હસાય છે. (૧૨૦)
પૂર્વે કશાં સૂક્ત નહિ ક્યો છતાં પણ મરદેવી માતા માફક શુભ ભાવના વશે કરીને જીવો
તત્કાળ નિર્વાણ પામે છે. (૧૨૧)

આ રીતે ધર્મ સાંભળીને ત્રોદર રાજાએ હર્ષિત મનથી સમ્પકત સહિત નિર્મેળ
ગૃહિધર્મ સ્વીકાર્યો. (૧૨૨) પછી ગુરુને પગે પડી રાજ્ય સ્વરથાને આગળ, અને ભ-

પત્તો સયંમિ ટાળંમિ । મંવિયપડિવોહહેઝં-ગુરુવિ અન્નત્થં વિહરિત્થા
 ॥ ૧૨૩ ॥ રાયા પટેઈ નાળં-કરેઈ નાળી પુવગ્ગહં સયયં । સત્તસુ
 ચિત્તેસુ ધણં-વિયરઈ ઉદ્ધરઈ દીણજણં ॥ ૧૨૪ ॥ ઘોસાવેઈ અમારિં—
 નિયદેસે ધરઈ સમુચિયં સીલં । સત્તીએ તવઈ તવં—ભાવઈ સુહભાવના
 હિયએ ॥ ૧૨૫ ॥ અન્નદિણે પિયરાણં—ઉક્કંઠિયમાણસો મિસં નિવર્ઈ ।
 કાઉ નિયરજ્જ સુત્થં—સંચલિઓ ચક્કપુર ઉવરિં ॥ ૧૨૬ ॥

એગો સ્વયરો પુરઓ—ગંતું વજ્જાઉહં નિવં સહસા । વદ્ધાવઈ
 ચંદોયર-નરવરઆગમણકહણેણ ॥ ૧૨૭ ॥ તો નાયસુયાગમણો-પહાણ
 સામંતમંતિવલ્લકલિઓ । હરિસિય હિયઓ કુમરસ્સં-સંમુહં નિગ્ગઓ રાયા
 ॥ ૧૨૮ ॥ દદ્દૂળ મહારિદ્ધિં-રાયા તણયસ્સ વિમ્હિઓ અહિયં ।
 પમણેઈ અહો ધન્નો-પુન્નબ્ભહિઓ ઇમો પુત્તો ॥ ૧૨૯ ॥ ઉત્તરિઉ વિ-
 માણાઓ-નમેઈ ચંદોયરો જણયચલણે । તેણાવિ નેહનિબ્બર-મેસો આ-

બ્યોને પ્રતિભોધવાના અર્થે ગુરુ પણ બીજા સ્થળે વિચરવા લાગ્યા. [૧૨૩] તે રાજા
 જ્ઞાન બાણવા લાગ્યો, જ્ઞાનિઓને હુમેશાં મદદ દેવા લાગ્યો, સાત ક્ષેત્રોમાં ધન વાપરવા
 લાગ્યો, દીન જનને ઉદ્ધરવા લાગ્યો. [૧૨૪] પોતાના દેશોમાં અમારી પડદુઃખો વધવા
 લાગ્યો, ઉચિત શીળ ધરવા લાગ્યો, શક્તિ પ્રમાણે તપ તપવા લાગ્યો, અને હૃદયમાં શુભ
 ભાવનાઓ લાવવા લાગ્યો. (૧૨૫) હવે એક દિવસે તે રાજા માઆપને મળવા બહુ
 ઉત્કંઠિત થયો થકો પોતાના રાજ્યની ભજામણ કરીને ચક્કપુરના ઉપર ચાલ્યો. [૧૨૬]

હવે એક વિદ્યાધર આગળ જઈ, વજ્જાયુદ્ધ રાજાને ઓચિંતું ચંદ્રોદર કુમારનું
 અમ્મમન કહીને વધામણી દેવા લાગ્યો. [૧૨૭] ત્યારે પુત્રનું આગમન થતું જણી, મોટા
 સામંત, મંત્રિ, અને લશ્કરના સાથે હાથી રાજા કુમારના સામે આવ્યો. (૧૨૮) તે
 પુત્રની મહા રિદ્ધિ જોઈને ભારે વિસ્મય પામી કહેવા લાગ્યો કે, અહો ! આ અધિક
 પુણ્યવાન પુત્રને ધન્ય છે. (૧૨૯) હવે ચંદ્રોદર કુમાર વિમાનથી ઉતરી આપને પગે લાગ્યો,
 ત્યારે તેણે પણ સ્નેહપૂર્વક તેને આલિંગિત કર્યો. [૧૩૦] પછી તે પિતા પુત્ર રાણુચારેલા

લિંગિઓ માઢં ॥ ૧૩૦ ॥ તો વિહિયહદ્સોહે-સંમંતસ્વલંત મિલિયપડર
જળે । તે નયરંમિ પવિટ્ઠા-પહિટ્ઠચિત્તા જળયતળયા ॥ ૧૩૧ ॥

નિવ્વાવિયં ચ ચિરવિરહ—તાવિયં અમ્મયાઈ મળભવણં । આણંદ-
વાહસારં—કયળ્પળામેળ તેળ તયા ॥ ૧૩૨ ॥ વિત્તે વદ્ધાવળા—મળિયં
વજ્ઞાઝહેળ નરવડળા । કરિહરળપ્પમુહં મહ-નિયવુત્તંતં—કહમુ વચ્છ
॥ ૧૩૩ ॥ સોવિ નિયં વુત્તંતં—દુદ્ધરવળંહત્થિહરળમાઈળં । વરરજ્ઞલાભ-
પજ્ઞંતં—મ્મકવળ જાવફુડવિયડં ॥ ૧૩૪ ॥ ઝજ્ઞાળપાલળનરા—તા આ-
ગંતૂળ જ્ઞત્તિ નરવડળો । માળુમુળિંદાળમળં—કહંતિ સિરઠવિયકરકમળા
॥ ૧૩૫ ॥ તો તેસિ પીડદાળં—દાઝળં પુત્તસં જુઓ રાયા । વહુપરિ-
વારપરિવુડો—પત્તો ગુરુપાયનમળાય ॥ ૧૩૬ ॥

વંદિય મુળિંદત્તરળે—ધમ્મકહં સુમ્મિય પુચ્છળ સમળ । પહુ મહ
સુળળ પુવ્વિં—તિં સુકયં વિહિય માહ ગુરુ ॥ ૧૩૭ ॥ સિરિસંકેયદ્ઢા-

અહાટવાળા ને દોડમદોડાં કરી, પડી ગતા એકઠાં થએલાં લોકોનાં ટોળાંથી સીંચાયલા
જળરમાં હર્ષથી પ્રવેશ કરવા લાગ્યા. [૧૩૧]

પછી તેણે માતાને નમીને આતંદ્રપ્રવાહ ફેલાવી લાંબા વખતના વિરહથી તપેલું
તેનું મન શાંત કર્યું. [૧૩૨] આ રીતે વધામણીનો ઉત્સવ પૂર્ણ થયા બાદ વળાયુદ્ધ
રાત્રિએ તેને કહ્યું કે, હે વત્સ ! હાથી તને હરી ગયો, સારથી તારે જતાંત મને કહી
સંભળાવ. (૧૩૩) સારે કુમાર તે દુર્લ્લેખ વનહરિતના હરણથી માંડીને રાત્રિ પ્રાપ્તિ સૂધીનું
પોતાનું જતાંત રકુટપણે કહેવા લાગ્યો. (૧૩૪) એટલામાં ઉઘાન પાળકોએ જલડી આવી
કરીને મસ્તકે હાથ જોડી બાતુ મુનીશ્વરનું આગમન કર્યું. [૧૩૫] સારે તેમને પ્રીતિદાન
આપીને પુત્ર સહિત રાત્રિ બહુ પરિવારથી ગુરૂના ચરણે નમવા આગ્યો. [૧૩૬]

તે મુનીશ્વરના ચરણ વાંદી ધર્મ કથા સાંભળી અવસરે પૂછવા લાગ્યો કે, હે પ્રભુ !
મારા પુત્રે પૂર્વે શું સંકૃત કરેલું છે ? સારે ગુરૂ બોલ્યા. (૧૩૭) લક્ષ્મીના સંકેત સ્થાનરૂપ

જે-આસી નયરે હંહ પડ્ડાણે । પયઈએ દાણહૈ—સિદ્ધી વિંચ્છ સ્તિ
 વિમલમઈ ॥ ૧૩૮ ॥ તસ્સ ગિહે અન્નદિણે—એગો સપણો વસંતમણવ-
 ચૈણો । ભિક્ષ્વાકણ પવિટ્ઠો—માસક્ષમણસ્સ પારણણ ॥ ૧૩૯ ॥
 તં દદ્દુટ્ઠણં સિદ્ધી—ચિંતેહ અહો અહં સુકયપુત્તો । જં એસ મુળી સ-
 મણ—ભિક્ષ્વાણ મહ ગિહં પત્તે ॥ ૧૪૦ ॥ સો એસો મહમંડલ—મ-
 હીહ વરઅમરવિહાવિહવલંભો । સા એસા ચામીયર-હુટ્ઠી ય દરિદ્રગેહંમિ
 ॥ ૧૪૧ ॥

[ગ્રં. ૭૦૦૦]

માયંમગિહપણે—તમિણે, સુરરાયદંતિ આગમણં । સો એસ તમસ-
 હાણ—તિમિસગુહાણ રયણદીવો ॥ ૧૪૨ ॥ હ્ય ચિંતિઝ્ઞણ અસરિસ—હ-
 રિસમહન્નિન્નવહલપુલયમરો । પઢિલામ્મહ પરિવેસિય—પરમન્નેણં તયં સાહુ
 ॥ ૧૪૩ ॥ તપ્પુત્તપમાવેણં—નિવિહં અઙ્ગિણિય ભોગફલકમ્મં । કાલે-
 મરિહં જાઓ—દેવકુરાણ જુયલધમ્મી ॥ ૧૪૪ ॥ કોસતિયચ્ચદેહો—અ-

પ્રતિષ્ઠાનપુર નગરમાં સ્વભાવથી દાનની રચિવાળો અને નિર્મળ સુદ્ધિવાળો વિંધ્ય નામે શેઠ
 હતા. (૧૩૮) તેના ઘરે એક વેળા એક શાંત મનવચનવાળો શ્રમણુ માસખમણુની
 પારણે ભિક્ષાર્યે પેટે. (૧૩૯) તેને જોઇને શેઠ વિચારવા લાગ્યો કે, અહો ! હું કેવો
 સુદૃઢ પૂણ્ય છું કે, મારા ઘરે વેળાપર આ મુનિ ભિક્ષાર્યે આવી ગયા. [૧૪૦] આ તે
 મારવાડની ભૂમિમાં કદપવૃક્ષ ઉગ્યો, અને આગ્રે દરિદ્રના ઘરે સોનાની વૃષ્ટિ થઇ છે,
 [૧૪૧] (ગ્રંથ સંખ્યા ૭૦૦૦)

માતંગના ઘરે આગ્રે ઈંદ્રના હાથીનું આગમન થયું છે, અથવા અધારાથી ભરેલી
 તિમિસ ગુફામાં રત્નનો દીવો પ્રગટ્યો છે. [૧૪૨] એમ ચિંતરીને ભારે હર્ષથી પુલકાંચિત
 થઇ, તેણે તે સાધુને દૂધપાક પિરમીને બોલાવ્યો. [૧૪૩] તે પુણ્યના પ્રભાવે કરીને
 મજ્જુત ભોગદળ કર્મ ઉપાર્જિ અવસરે મરીને દેવકુર ક્ષેત્રમાં યુગલિયો થઇ ઉપનો.
 [૧૪૪] તે ત્રણ ગાઉ ઉંચા શરીરવાળો હોઇ અષ્ટમ ભોજ્ય એટલે ત્રીજે દિવસે આહાર

દ્વમર્થોદિ તિપલ્લઆઝરો । ઇગૂણવન્નદિણમિહુણ--પાલગો પવરુવજુઓ
॥ ૧૪૫ ॥

મત્તંગયા^૧ મિંગા^૨--તુડિયંગા^૩ જોડ^૪ દીવ^૫ ચિત્તંગા^૬ । ચિત્ત-
ત્તરસા^૭ મણિયંગા^૮--મેહાગારા^૯ અણિયણા ય^{૧૦} ॥ ૧૪૬ ॥ મત્તંગણસુ
મજ્જં--સુહપિજ્જં, ભાયણાઈ મિંગેસુ । તુડિયંગેસુ ય સયયં--તુડિયાણિ બ-
હુપ્પયારાણિ ॥ ૧૪૭ ॥ દીવમિહા જોડસનામિયા ય નિચં કરંતિ ઉ-
જ્જોયં । ચિત્તંગેસુ ય ચલ્લં--ચિત્તરસા ભોયણદઢાણ ॥ ૧૪૮ ॥ મણિ-
યંગેસુ ય મૂસણ--વરાઈ મવ્વણાઈ મવ્વણરુક્કેસુ । તહ અણિયણેસુ ધણિયં-
વરથાણિ બહુપ્પયારાણિ ॥ ૧૪૯ ॥ ઇય દસવિહકપ્પદ્દુમ--પરિપૂરિય સ-
ચલભોમદુલ્લહિઓ । હપ્પન્નદુસયપિઠી--કરંડ પરિમંડિયસરીરો ॥ ૧૫૦ ॥

અપ્પકસાઈ ઈસા--વિવજ્જિઓ રોગવિરહિઓ મરિંડં । કિમૂણતિપ-
લ્લાઝ--જાઓ સોહમ્મસગ્ગસુરો ॥ ૧૫૧ ॥ તો ચચિંડં વજ્જાઝહ--નરિંડં

કરનાર અને ત્રણ પદ્યોપમના આયુષ્યવાળો અને યોગણુપચાર દિન લગી જોડવાનો પાળનાર
થયો. [૧૪૫]

આ દશ પ્રકારનાં કલ્પવૃક્ષો આ રીતે છે:— મત્તંગ, ભૂંગ, તુડિતાંગ, જયોતિ, દીપ,
ચિત્રાંગ, ચિત્તરસ, મણિકાંગ, મેહાકાર, અને અનિયન. [૧૪૬] મત્તંગમાં સુખે પી
શકાય એવું મધ હોય છે, ભૂંગમાં ભાજનો હોય છે, તુડિતાંગમાં નિરંતર અનેક પ્રકારનાં
વાળાં વાગે છે, દીપશિખા અને જયોતિપિકા નિલ અજવાળું કરે છે, ચિત્રાંગમાં ફૂલની
માળાઓ હોય છે, ચિત્તરસમાંથી ભોજન મળે છે, મણિકાંગમાંથી ભભકાદાર ભૂપણો
મળે છે, ભવનવૃક્ષો ભવનરૂપે ખપ ભાગે છે, અને અનિયનોમાંથી અનેક પ્રકારનાં વસ્ત્રો
મળે છે. [૧૪૭-૧૪૮-૧૪૯] એ દશ પ્રકારનાં કલ્પવૃક્ષો વડે પૂરાતા નસકળ ભોગોમાં
તે મન્ન ખન્યો હતો, અને તેના પ્રતિકરંડ એટલે કરોડમાં જશે. હપ્પન હાડકાની પૃષ્ઠિઓ
[કમાનો] હતી. (૧૫૦)

તે અલ્પ કપાથી ધણી વિવાર્જિત અને રોગ રહિત રહી, મરીને સૌ ધર્મ દેવલોકમાં
કંઈક ઉણા ત્રણ પદ્યોપમના આઉપે દેવતા થયો. (૧૫૧) આથી ચવીને હે વળગુંબુદ્ધ

તુહ એસ નંદળો જાઓ । મુણિદાળવભાવાઓ-પત્તો ણ્યારિસિં રિદ્ધિ
 ॥ ૧૫૨ ॥ કિત્તિયમિત્તં ચ હમં-હહચેવ ભવંમિ ગચ્છિહી મુવત્તવં । ઇય
 ત્તિમુણંતો પુઠ્ઠવં-જાઈં ચંદોયરો સરહ ॥ ૧૫૩ ॥ ઇય મુણિય તણયચ-
 રિયં-ગિરિસેળં લહુસુયં ઠવિયરજ્જે । ચંદોયરેળ સદ્ધિ-રાયા દિક્કવં પ-
 વજ્જેહ ॥ ૧૫૪ ॥ નીસેસ સત્ત અભય-પ્પયાળનિરયા ચિરં નિરહ્યારં ।
 પાલિત્તુ વયં મુક્કલે-તે પત્તા દોવિ મુણિવ્વસહા ॥ ૧૫૫ ॥

एवं विनिर्मितजगत्त्रयविस्मयस्य—

चंद्रोदरस्य नृपतेश्चरितं निशम्य ।

दानादિક्के तदिह धत्त चतुर्विधेपि—

धर्मे जिनेन्द्रगदिते भविका प्रयत्नं ॥ ૧૫૬ ॥

॥ इति चंद्रोदरराजचरितं ॥

[છ]

તરેંદ્ર ! તે તારો આ પુત્ર થયો છે, અને મુનિને જ્ઞાન આપવાના પ્રભાવથી તે આવી ઋદ્ધિ
 પામ્યો છે. [૧૫૨] વળી એ તો શી ગણતીમાં છે, પણ એ તો વળી આજ ભવમાં
 મોક્ષે જનાર છે. આ સાંભળીને ચંદ્રોદર જાતિસ્મરણ પામ્યો. (૧૫૩) આ રીતે પુત્રનું
 ચરિત્ર સાંભળીને રાજાએ પોતાના નાના પુત્ર ગિરિમેનને રાજ્યમાં સ્થાપી પોતે ચંદ્રોદરની
 સાથે દીક્ષા લીધી. (૧૫૪) તે મુનિશ્વરે સઘળા જીવોને અભયદાન આપતા રહી,
 ચિરંકાળ નિરતિદ્વાર વ્રત પાળીને મોક્ષે પહોંચ્યા. [૧૫૫]

આ રીતે ત્રણ જગતને વિસ્મય પમાડનાર ચંદ્રોદર રાજાનું ચરિત્ર સાંભળીને હે
 ભવ્યો ! તમે જિનભાષિત જ્ઞાનાદિક ચાર પ્રકારના ધર્મમાં પ્રયત્ન ધારણ કરો. [૧૫૬]

આ રીતે ચંદ્રોદર રાજાનું ચરિત્ર છે.

इत्युक्तः सप्तदशसु भेदेषु दानादिचतुर्विधधर्मप्रवर्तनमित्येकादशो
भेदः—संप्रति विहीक इति द्वादशं भेदं व्याख्यानयन्साह.

[मूलं]

हिय मपावज्जं किरियं-चिंतामणिरयण दुल्लहं लहिउं ।

सम्मं समायरंतो-नय लज्जइ मुद्धहसिओ वि ॥ ७१ ॥

(टीका)

हितां पथ्यामिहલોકપરલોકયોરનવધામપાપાં ક્રિયાં પઢાવશ્યકજિનાર્ચા-
ચનુષ્ઠાનરૂપાં સમ્યગ્ ગુરુપદિષ્ટવિધિના સમાચરનં સમ્યગાસેવમાનો ન
લજ્જત इति संबंधः—કિંવિશિષ્ટાં ક્રિયામિત્યાહ,—ચિંતામણિરત્નમિવ
દુર્લભાં દુરાપાં લબ્ધ્વાડવાપ્ય મુઘૈરજ્ઞૈર્હસિતોપિ, દત્તવત્.

આ રીતે સત્તર ભેદોમાં દાનાદિ ચતુર્વિધ ધર્મ પ્રવર્તનરૂપ અગ્ધારમો ભેદ કહ્યો.
કેવે વિહીકરૂપ આરમો ભેદ વર્ણવે છે.

મૂળનો અર્થ.

ચિંતામણિ રત્નના માફક દુર્લભ હિતકારી નિર્દોષ ક્રિયા
પામીને મને આચરતો થકો મુઘ્ય જનોના હસવાથી શરમાય
નહિ. [૭૧]

ટીકાનો અર્થ.

હિત એટલે આ ભવ તથા પરભવમાં ફાયદો કરનાર અને અનવચ્છ એટલે નિષ્પાપ
પણવશ્યક-જન પૂજા વગેરે ક્રિયાને સમ્યક્ રીતે એટલે શુદ્ધ એ કહેલી વિધિથી સમાચરતો
થકો એટલે બરોબર સેવતો થકો શરમાય નહિ; એ મૂળ વાત છે. ક્રિયા કેવી, તે કહે છે—
ચિંતામણિ રત્ન માફક દુર્લભ એટલે દુઃખે પમાય એવી છે, તેને લહીને એટલે પામીને મુઘ્ય-
અગણ્ય લોકો વડે હસાય તોપણ ન શરમાય-દત્તની માફક.

તત્કથા ચેયં.

અંતિય પુરી વિસ્સરરી-જા સુદેરિમદુએજ જલનિહિણા । સયયં
આલિંગિજ્જઈ-તરંગવાહાહિ દડયવ્વ ॥ ૧ ॥ અપિયંકરો અરીણં-તત્થ
નરિંદો પિયંકરો નામ । તહ વહુરિદ્ધિસપિદ્ધો-દત્તો સંજત્તિઓ વણિઓ
॥ ૨ ॥ સ, કયાવિ કંબુદિવે-પત્તો વહ્ણેણ પણિયમરિણં । અઙ્ગિણિય
ધણં વહુ તત્થ-જાવ ચલિઓ સંપુરસમુહં ॥ ૩ ॥

તા પઢિકૂલસમીરણ-પણુલિયં તસ્સ પવહણં મગ્ગં । ફલહેણ તરિય
જલહિં-કહમવિં સો સગિહ મણુપત્તો ॥ ૪ ॥ જલહિંમિ ગયં જલહિંમિ-
ચેવં કિર લબ્ધઈ ત્તિ ચિત્તેઉં । દરસારં સવ્વં સ્થિવિય-પવહણે સો
પુણો ચલિઓ ॥ ૫ ॥ મગ્ગ મમગ્ગવસેણં-નિયત્તંમાણરસ તસ્સ પુણ
વહણં । દેહસહાઓ સ ગિહે-પત્તો દત્તો દુહકંતો ॥ ૬ ॥ સો તહવિ
પુરિસયારં-ન મુયઈ ર્હઈ પુણો જલહિમગ્ગં । કિંતુ ન અપ્પઈ સે કોવિ-

* દત્તની કથા આ છે.

વિશ્વપુરી નામે નગરી હતી, તે એવી સુંદર હતી કે, તેને દર્શિતાની માફક તરંગ
રૂપી બાહુઓથી દરિયો હમેશાં આલિંગન કરતો હતો. (૧) ત્યાં દુસ્મનોનું અપ્રિય
કરનાર પ્રિયંકર નામે રાગ્ન હતો; તથા ત્યાં બહુ રિદ્ધિવાળો દત્ત નામે સાંયાત્રિક (વહાણુવટી)
વાણિઓ હતો. (૨) તે એક વેળા વહાણુમાં માલ ભરીને કંબુદીપમાં આવ્યો, ત્યાં
ઘણું ધન, કમાવીને જેવો તે પોતાના નગર તરફ આવ્યો, તેવામાં પ્રતિકૂળ પવનના સપાટાથી
તેનું વહાણુ ભાંગ્યું, ત્યારે તે પાટિયાંવડે દરિયો તરીને જેમ તેમ કરી પોતાને ઘેર આવ્યો.
(૩-૪) દરિયામાં ગયું દરિયામાંથીજ પાણુ મળે, એમ ચિંતવતીને તે શરીરે ધરમાં જે
કંઈ હતું, તે વહાણુમાં નાખીને રવાને થયો. (૫) શરીરે તે પાછો આવ્યો ત્યારે, અભા-
ગ્યતા વજો તેનું વહાણુ ભાંગ્યું; ત્યારે દુઃખી થઈને પદ્મ દેહ લઈને ઘરે આવ્યો. (૬)
તેમ છતાં તે પુરુષાકારને નાંહ છોડતાં શરીરે દરવાના મુઝારા કરવા ઇચ્છવા લાગ્યો,—
પણુ તે અતિ નબળા પડી ગયેલ હોવાથી તેને કાંઈએ મૂડી ધીરી નહિ. [૭]

નીવિ મહીણાવિહુ તિ ॥ ૭ ॥ તાહે દહં: વિસન્નો—અર્થેવ સ્વિન્નો.
પળટહુહનિદો । જાત્ર શિયાવહ દીળો—તાં ઇય સરિયં જળયવયણં ॥ ૮ ॥

તથાહિ

જહ પુત્ર કહવિ વિહવો—ન હુજ્જ સો નિવડ મહ્સભાગંમિ । કદઠ-
સમુગ્ગંમિ કરંડિયાઈ વરતંવમડ્યાણ ॥ ૯ ॥ અંતો મડ્ઢિય કઓ—
નિરિક્સણિજ્જો ત્ય પટ્ઠો .તુમણ । જં કિંચિ તત્થ મળિયં—ન કદિંચિ
પયાસણિજ્જં તં ॥ ૧૦ ॥ કેવલ મિહુ ત્તજ્જં—અહિનિહણ મળેખ
પુટ્ઠિમન્વં તં । એવં કયંમિ એયંમિ—તે સિરી પીવંશા હોહી ॥ ૧૧ ॥

ઇય સુમરિય પિહવયણો—કેળમ્મિ અલક્ષમાણઓ સંતો । એગંતંમિ
વિહાઠીય સમુગ્ગયં લે: તં પટ્ઠં ॥ ૧૨ ॥ લિહિયં ચ તત્થ, દીવે—
ગોયમનાપંમિ રયણ તિણચારી । સન્વત્થ અત્થિ તં કિરં—સુરહીવગ્ગો
સુહં ચરહ ॥ ૧૩ ॥ ઇહ દેસાઓ ગમ્મહ—સોમાલકરીસ મરિયવ્હણેહિ ।

ત્યારે સે ભારે ત્રિપત્ર અને ખિત્ર થયો, તેથી તેની બૂખ તથા ઉધ જતી રહી;
તેથી ધીન બની ધ્યાવતો હતો, તેવામાં તેને આપતું વચન યાદ આવ્યું. [૮]

તે વચન આ રીતે હતું કે,

હે પુત્ર ! જે કોઈ રીતે પણ તારા પાસે પૈસો ન હોય, તો મજબુત મધ્ય ભાગ-
વાળા લાકડાના ડાબલામાં ત્રાંખાના કરંડિયામાં અંદર મેં કરીને રાખેલો પટક [લેખ]
તારે લેવો, અને જે કોઈ તેમાં લખેલું છે, તે તારે ક્યાંઈ પણ પ્રકાશિત ન કરવું—કિંતુ
તેમાં કહેલું કામ બેરોગર સાવધ મન રાખીને કરવું. એમ ક્યાંથી તારે પુષ્કળ લક્ષ્મી
થઈ પડશે. [૯-૧૦-૧૧]

આ રીતે આપતું વચન યાદ આવતાં તેણે કોઈ પણ ન દેખે તેમ, એકાંતમાં
ડાબલાને ઉઘાડી તેમાંથી તે પટક કઢાડ્યો. (૧૨) તેમાં એમ લખેલ હતું કે, ગૌતમ
નામના દીપમાં સઘળે રત્નમય ધાત્રચારી છે, અને તેને સુરભિ નામની ગાયે ન્યરે છે.
[૧૩]—માટે આ દેશથી સુવાળા છાણથી ભરેલા વહાણવડે ત્યાં જવું, અને ત્યાં તે

પત્તલ તરુડાયાસું-તં સિન્ધવ તત્થ તત્થ વહું ॥ ૧૪ ॥ દૂષેણ સયં
કીરડ-આવાસો, તાઝ તત્થ સુરહીઓ । મઝ્ઝત્તે રયણીંદિ-આગંતુ સુહં
ઝવવિસંતિ ॥ ૧૫ ॥ મુંચંતિ ભૂરિછગણં-તં પિંડીકાઝ સિવિય પોણ્ણ ।
આણિય સગિહે પિંડા-તે જાત્તિજ્જંતિ જલણેણ ॥ ૧૬ ॥

તં કિર રયણાઈં વરાઈ-લબ્ધંતે તત્થ પંચવન્નાઈં । ઇય નાયપટ્ટય-
ત્થો-एवं चित्ते विचित्तेइ ॥ ૧૭ ॥ દિયકારિણા પરેણવિ-ન બુદ્ધિમંતેણ,
ભાસિયં ચલઈ । કિંપુણ અહસયવચ્છલ-મણેણ નિરુપેણ જણણ ॥ ૧૮ ॥
ઇય નિચ્છિઝ્ઞણ દત્તો-ગહિલ્લરૂવં કરેવિ કવડેણ । અત્થિ મહ વિઝલ
બુદ્ધી-ન ધણં તિ મણેઈ સયલપુરે ॥ ૧૯ ॥ ધણ નાસેણં દત્તો-
હહા વરાઓ ગહિલ્લઓ જાઓ । ઇય કરુણારસિણં-સો આહૂઓ
નરિંદેણ ॥ ૨૦ ॥ પુદ્દો ય દત્ત કિમિણં-સ મણઈ બુદ્ધી મહત્થિ નય
વિહવો । તો નિવવુંતો દંસઈ-સિરિહરિઓ તસ્સ વિહવમરં ॥ ૨૧ ॥

છાણ પાંદડવાળા આડની છાયામાં જૂદે જૂદે ટૂંકાણે નાખી દેવું. (૧૪) આદ પોતે જરા
છેટે છુપાઈ રહેવું. હવે તે સુરભિ ગાયો, બપોરે તથા રાતે આવીને, ત્યાં સુખે બેસશે.
[૧૫] તેઓ ધણું છાણ મૂકશે, તે એકઠું કરી વહાણમાં ભરી ધરે લાવીને તેના પિંડ
અગ્નિથી બાળવા. [૧૬]

તેમાં પાંચે રંગનાં સરસ રત્નો મળી આવશે-આ રીતે પટ્ટમાં લખેલ હતું,
તેને અર્થ સમજીને દત્ત પોતાના મનમાં આ રીતે વિચારવા લાગ્યો. [૧૭] કોઈ પણ
બુદ્ધિવાળો હિતેચ્છુ થઈ, કંઈ કહે તો તે વાત ખરીજ હોય છે, તો પછી અતિશય વત્સલ
અને હુસિયાર બામનું લખેલ કેમ જૂઠું હોય ? (૧૮) એમ ચિંતવીને તે કપટથી કેવો
બનીને આખા નગરમાં એમ બકવા લાગ્યો કે, મારી પાસે બુદ્ધિ ઘણી છે; પણ ધન નથી.
(૧૯) ત્યારે ધનના નાશથી બિચારો દત્ત ગાંડો થઈ ગયો છે, એમ સાંભળીને કંઈકાએક
ભરાધને રાજાએ તેને બોલાવ્યો અને પૂછ્યું કે, આ શો બનાવ છે ? તારે તે એટલો કે,
મારે બુદ્ધિ છે, પણ ધન નથી. ત્યાં રાજાના હુકમથી ભંડારીએ તેને ધનનો ઢગ બતાવ્યો.
[૨૦-૨૧]

દીનારલક્ષ્ય મેમં-ગિણ્દૃ મહ ઇત્તિણ કજ્જંતિ । તત્તો દત્તો ચત્તો-
 જંસ્વેગ્ગ્વેણ તત્કાલં ॥ ૨૨ ॥ અહ લહુગહિયા ગોયમ દીવપહવિયાણગા
 નરા તેણ । સંગહિયા કમ્મયરા-પાડણિયા પોયસંધાયા ॥ ૨૩ ॥
 ગિન્દૃ જુઝકરીસં-સ ન લજ્જંદૃ સ્વત્તવહણપમુહેર્હિં । ધૂલીધૂસરદેહો-ક-
 ચ્છોદ્દયમિત્તવત્થધરો ॥ ૨૪ ॥ દત્તેણ અહો ગહિયં-પણિયં રૂડરં
 તં હસંતિ જણા । દારિદ્રસ્સ વિદ્વો-જલંજલી સંપયં ઇમિણા ॥ ૨૫ ॥
 અન્ને મળંતિ મદં-નરિંદસાહુસ્સ હોડ ઇયસ્સ । જેણે રિસો વિદ્વો-
 ણિડત્તો પુન્નસંપુન્નો ॥ ૨૬ ॥

અહો બિંતિ ગહિલ્લો-એસ વરાઓ પરં નિવોવિ અહો । કિંતુ ગ-
 હિલ્લો જં અપ્પણ નિયં નીત્તિમિયસ્સ ॥ ૨૭ ॥ તાં લુદ્ધિર્હિં ઘિપ્પડ-તહ
 વારિજ્જંદૃ ફુરંતકરુણેર્હિં । તહવિ પયંદો પદ્દય-લિહિયત્થં સો પસાહેડં
 ॥ ૨૮ ॥ મરિય કરીસેણં પવહ્ણાઈ પત્તો સ ગોયમદીવે । પદ્દયઅત્થં

તેણે લાખ સોનામ્હોર લખને કહ્યું કે, યસ મારે આટલાનો ખપ છે, એટલે
 ભંડારીએ તેટલું ધન તેને આપી તત્કાળ તેને વિદાય કર્યો. (૨૨) હવે તેણે પુરતમાંજ
 ગૌતમદ્વીપના રસ્તાના બાજુએ મેળવ્યાં, આકરો રાખ્યાં, તથા વહાણો તૈયાર કર્યા.
 (૨૩) તે જુનું જાણુનું ખાતર એકઠું કરવા લાગ્યાં, અને શક્ત કચ્છોટો પહેરીનેજ ધૂળથી
 ખરડાતો થકા પોતે ખાતર ઉપાડતાં પણ શરમાયો નહિ. (૨૪) લોકો હસવા લાગ્યા
 કે અહો ! દત્તે કેયો ઉચો માત્ર ખરીલો છે ? હવે તો એનું દારિદ્ર દૂરજ થવાનું. ખીજા
 બોલવા લાગ્યા કે, બહું આયો પેલા બલા રાખનું કે જેણે આવા પુણ્યશાળી વાણિયાને
 પૈસા ધીર્યા છે. [૨૫-૨૬]

ત્રીજા બોલ્યા કે, આ તો બિચારો ઘેલો છે, પણ અરે ! રાખ પણ મેળવે
 લાગે છે કે, જે આવાને પોતાની મૂડી આપે છે. [૨૭] આમ બોલીને લુમ્બ્યાઓ તેને
 પકડી અટકાવવા લાગ્યા, તથા કશ્ણવાળાઓ તેને વારવા લાગ્યા, તોયજુ તે તે પટ્ટકમાં
 લખેલી વાતને સાધવામાંજ તત્પર રહ્યો. [૨૮] તે જાણુથી વહાણો ભરીને ગૌતમદ્વી-

અણુચિદ્વિઝ્ઞ પડિયાગઓ સપુરં ॥ ૨૯ ॥ અહં બહુગોમયપિંદય-ભરિષ્
પોષ નિષવિ હસઈ જળો । મંડાઓ પડિમંડ-સાહુ અહો આણિયં ઇ-
મિણા ॥ ૩૦ ॥ સો નીઓ નિવપામે-ઝવહાસપરેહિં સુંકવાલેહિં । પુદ્ઠં
રત્ના કિં મંડ-માણિયં સોવિ પચ્ચાઈ ॥ ૩૧ ॥

દેવ બહુછગણપિંડા-તં ઝસ્સુંકુત્તિ હસિય મળઈ નિવો । ગચ્છગિહં
સંગોવસુ-મંડ મિણં હોસુ મુહભાગીં ! ॥ ૩૨ ॥ સામિય મહાપસાઝંતિ-પ-
મણિંડં પળમિંડં ચ રાયાણં । પત્તો દત્તો સગિહે-તે સંગોવડુ છગણપિંડે
॥ ૩૩ ॥ અહ તે વિહિણા જાલઈ-પત્તાઈં તેસુ પવરસયણાઈં । જાયં પુશ્વં-
પિવ તસ્સ-મંદિરં લ્હચ્છિ પડિહત્થં ॥ ૩૪ ॥ રયણેહિં ભરિય થાલં-પત્તો
કઈયાવિ સો નિવસમીવે । કત્તો ઇમાઈં ઇ નિવઈ-પુચ્છિઓ કહઈ નિ-
યવત્તં ॥ ૩૫ ॥ ઇયસ્સ અહો બુદ્ધી-ગંભીરત્તં અહો અહો પુશ્વં । ઇચ્છાઈ-
બહુપયારં-પસંસિઓ સયપમુહેહિં ॥ ૩૬ ॥

પ્રમાં ગયો. ત્યાં પટ્ટકમાં લખેલી વાત સિદ્ધ કરીને પોતાના નગરે આવ્યો. (૨૯) હવે
ધણી ળાણીથી ભરેલાં તેનાં વહાણે બોહને બોહો હસવા શ્વાભ્યા કે, એણે એક માલમાંથી
ખીજે માલ ધણો સારો મળ્યો છે. [૩૦] હવે તેને દાણુ, જગત લેનારા રાજા પાસે
લઈ ગયા. ત્યારે રાજાએ પૂછ્યું કે, તું શું માલ લાવ્યો છે ? ત્યારે તે બોલ્યો— (૩૧)

હે દેવ ! ધણી ળાણી લાવ્યો છું. ત્યારે રાજા હસીને બોલ્યો કે, તને દાણુ માર
છે, ઘેર જઈ આ માલ સાચવી રાખ કે, સુખી થાય. (૩૨) હે સ્વામિન્ ! મોટી
મેહેરબાની, એમ બોલી રાજાને નમી દત્ત પોતાના ઘેર આવ્યો, અને ળાણી ઠેકાણે પાડવા
લાગ્યો. [૩૩] આદ તે વિધિપૂર્વક તેણે આજ્ઞા, એટલે તેમાંથી તેને ઉત્તમ રત્નો
મળ્યાં, એથી તેનું ઘર પ્રથમની માફક લક્ષ્મી પરિપૂર્ણ થઈ રહ્યું. [૩૪] હવે તે કાઈ
વેળા રત્નોથી સ્થાળ ભરીને રાજા પાસે ગયો. રાજાએ પૂછ્યું કે, ક્યાંથી આ મેળવ્યાં ? ત્યારે
તેણે પોતાની વાત કરી. (૩૫) ત્યારે રાજા વગરાએ કહ્યું કે, બુદ્ધિ, આની શુદ્ધિ,
ગાંભીર્ય, અને પુણ્ય આ વગેરે બહુ પ્રકારે પ્રશંસા કરી. [૩૬]

કહ્યાંનિ સુજસગણદર-પાસે સુણિહં જિણિદવરધમ્મં । પત્તે દાહ
નિયધણં-ગહિયવઓ સુગઈ મણુપત્તો ॥ ૩૭ ॥ ઇય एसो दिदुंढंतो-कहि-
ओ इहलोयकज्जसिद्धीए । एवंचिय नायव्वो-परलोइयकज्जसिद्धीए
॥ ૩૮ ॥

इत्थं विमुग्धहसितेष्ववधीरणाकु—

इत्तो ऋजूंश्च भवनं विभवोच्चयस्य ।

तत्सत्क्रियां विदधती निरवद्यरूपां.

मातान्यज्जीगणत भव्यजनाः कदाचित् ॥ ૩૯ ॥

॥ इति दत्तकथा ॥

(૩)

इत्युक्तः सप्तदशसु भेदेषु विहीक इति द्वादशो भेदः—इदानीम-
रक्तद्विष्ट इति त्रयोदशभेदं व्याचिख्यासुर्गाथायाह—

પછી તે ક્યારેક સુચશ ગણુધરની પાસે જિનધર્મ સાંભળીને પોતાનું ધન સુમાર્ગે વા-
પરી પ્રત લઈ સુગતિ પામ્યો. (૩૭) આ રીતે ઐહલૌકિક કામની સિદ્ધિ માટે આ
દ્રશ્યંત કલ્પો, એજ રીતે પરલોકના કામની સિદ્ધિ માટે પણ બળુશી લેવેલ. [૩૮] આ
રીતે મુગ્ધજનોના હસવાપર અવધીરણા કરનાર દત્ત પૂર્ણ લક્ષ્મી પામ્યો, માટે નિર્દોષ ક
ર્મક્રિયા કરતાં હે. બલ્યજનો ! તમે કદાપિ મુગ્ધોના હસવાને ગણુકાસેમાં. (૩૯)

આ રીતે દત્તની કથા છે.

આ રીતે સત્તર ભેદોમાં વિહીકરણ આરમ્ભે ભેદ કલ્પો, હવે અરક્ત દ્વિષ્ટ તે
રમા ભેદની વ્યાખ્યા કરવા ગાથા કહે છે—

(મૂલં)

દેહદ્વિદેનિવંધન-ધનસયનાહારગેહમાઈસુ ।

નિવસઈ અરત્તદુઢો-સંસારગણસુ ભાવેસુ ॥ ૭૨ ॥

ટીકા.

દેહસ્થિતિનિવંધનનિ શરીરોપદંભકારણાનિ ધનસ્વજનાહારગેહાનિ
સુખતીલાનિ આદિર્ધેષાં ક્ષેત્રકલત્રવસ્ત્રશસ્ત્રયાનવાહનાદીનાં ભાવાનાં તેષુ નિવ-
સતિ વિદ્યતિ-ચુદી इति ગમ્યતે-અરત્તદ્વિષ્ટ इवारક્તાદ્વિષ્ટઃ સંસારગતેષુ
ભવભાવિષુ ભાવેષુ પદાર્થેષુ इयમત્ર ભાવના-શરીરનિર્વાહકારણેષ્વપિ
વસ્તુષુ તારાચંદ્રનેરેદવત્ મંદાદરો ભવતિ ભાવશ્રાવકો, ભાવયત્તિ ચૈવં.-

નય અત્થિ કોઈ સયણો-જુ સરીરં નેવ તાવડવભોગા,
જોતો અન્નભવગઈ-વચ્છઈ સવ્વંપિ મુત્તુળં.

મૂળનો અર્થ.

શરીરની સ્થિતિના કારણ ધન, સ્વજન, આહાર, ઘર વિ-
ગેરે સાંસારિક પદાર્થોમાં પણ અરક્ત દ્વિષ્ટ થઈને રહે. (૭૨)

ટીકાનો અર્થ.

દેહ, સ્થિતિ, નિવંધન એટલે શરીરને મદદગાર. ધન, સ્વજન, આહાર, ઘર અને
આદિ શબ્દથી ક્ષેત્ર, કલત્ર, વસ્ત્ર, શસ્ત્ર, યાન, વાહન વગેરે સંસારગત ભાવ એટલે પદ-
ાર્થોમાં ગૃહસ્થ અરક્ત દ્વિષ્ટતા મળક થઈને રહે, મતલબ કે, શરીરનો નિર્વાહ કરનાર વસ્તુ-
ઓમાં પણ તારાચંદ્ર રાગ માફક ભાવ આવક મંદ આદરવાળો થાય, અને આ રીતે
વિચાર કરે કે—

કાઇ સચું, શરીર કે, ઉપભોગ સાથે આવનાર નથી, છવ સધળું છોડીને પર-
ભવમાં જાય છે.

તથા દુર્ચિનીતપરિજનાદાવપિ ન વિદ્વેષં વિદધ્યા, દપિતું ચહિદે-
ચ્યેતિ.

તારાચંદ્રનરેંદ્રકથા પુનરેવં.

અતિથિ પુરી સાવત્થી-નેવતિથિં હં પુરી મમ સરિત્થા । જિણમિ-
હઠિયથયચલણ-ચ્છલેણ ઇય કઠ્ઠં જા નિચ્ચં ॥ ૧ ॥ તત્થય પળામિર-
નરંવર વરસ્થય પહાપહાસિકમકમલો । આદિવરાહો નામેણ પતિથિવો અ-
તિથિ સુપસિદ્ધો ॥ ૨ ॥

તારાચંદો તસ્સાસિ-નંદણો નંદણો ગુણતરૂણ । વરરાયલક્ષણધરો
રૂવેણ વિજિયરણાહો ॥ ૩ ॥ સો વાલકાલભેવિહુ-પવ્વજ્જાગહણવદ્ધપ-
રિણામો । હયગયધણસયણામુ-ચિટ્ઠં પઠિંવંપઠિમુક્કો ॥ ૪ ॥ ન કુ-
ણં જલાં કેલિં-નય દૂસં કંપિં ફરુસભાસાણ । ન હસં નચેવ વિ-
લયં-નય વાહં પવરકરિતુરમે ॥ ૫ ॥ સહપંડુકીલિણહિવિ-મિત્તેહિ

વળી દુર્ચિનીત આકર વગેરે ઉપર પણ અંતરથી વિદ્વેષ ન રાખવો; કિંતુ આહરથીજ
ગુસ્સો બતાવવો.

તારાચંદ્ર રાજની કથા આ રીતે છે.

આવસ્તી નામે નગરી હતી. તે જિન મંદિરપર બહેલી ધળ ફરકાવવાના મિષે કરીને
નિલ જાણે એમ કહેતી હતી કે, ઇહાં મારા જેવી કોઈ નગરીજ નથી. (૧) ત્યાં નમતા
મોટા માણસોના રત્નોની પ્રભાથી પ્રભાસિત થતા ચૂરણકમળવાળો આદિવરાહ નામે સુપ્રસિદ્ધ
રાજા હતો. [૨]

તેનો તારાચંદ્ર નામે નંદન હતો. તે ગુણ રૂપ તરંગોનો નંદન વન સમાન, ઉત્તમ
રાજ લક્ષણોને ધારણ કરનાર, અને રૂપે કરી કામદેવને જીતનાર હતો. (૩) તે બાલ્ય-
પણાથીજ દીક્ષાના લેવાના પરિણામવાળો હોષ્ઠ ઘોડા-હાથી ધન સ્વજન. વગેરેમાં પ્રતિબંધ
રહિત રહેતો. [૪] તે જળ ક્રીડા વગેરેથી દૂર રહેતો, ક્રોધને કબ્જે વચન નહિ કહેતો,
હસતો નહિ, વિલાપ નહિ કરતો, અને હાથી ઘોડાપર ચડતો પણ નહિ. (૫) ધૂળમાં

સમં રમેદ ન કયાવિ । મલ્લાલંકારવિલેખાદ વવહારઓ કુણદ ॥ ૬ ॥
અડસયવિસયવિરત્તં-કયાવિ કુમરં નિષ્વિ નરનાદો । તમ્મળવાસોહકણ-
જાવરાયપ્પ તથં ઠવદ ॥ ૭ ॥

નિયપુત્તરજ્જ વિગ્ધં-ચિંતંતીણ સવત્તિ જળનીણ । હળળત્થં તસ્સ
રહે-મક્કલ્લુયં કમ્મણં દિન્ન ॥ ૮ ॥ તો તસ્સ જાય પંગ-વિહુર મસારં
દુગુંછણિજ્ઞં ચ । તયણુ ઘણંસોગભરિઓ-કુમ્પો ઇય ચિન્નણ ચિન્ને
॥ ૯ ॥ રોગભરવિહુરિયાણં-અઘણાણં સવળ પરિભવ્વ હયાણં । જુજ્જદ
મરણં દેસંતરે વ ગમણં સુપુરિસાણ ॥ ૧૦ ॥ તા મહ સ્વણંપિ ન સ્વમં-
વિળદ્દદેહસ્સ નિવસિડં ઇત્થં । નિચ્ચં દુજ્જળકરઅંગુલીહિં દંસિજ્જ-
માણસ્સ ॥ ૧૧ ॥ ઇય ચિંતિઝ્ઞણ સણિયં-અવગણિડં પરિયણં સ રયણીણ ।
નીહરિત્તં ગેહાઓ-પુવ્વદિસાભિદ્દુહમુહ ચલિઓ ॥ ૧૨ ॥

મંદુ વ્વ મંદમંદં-સો ગચ્છંતો કમેણ વિમળમણો । સંમેયગિરિ

સાથે રમનાર મિત્રો સાથે પણ તે કદાપિ નહિ રમતો, અને માલ્યાલંકાર વિલેખન વગેરે
શકત વ્યવહારથીજ કરતો. (૬) આ રીતે અતિશય વિષય વિરક્ત થએલા કુમારને
જોઈને તેનું મન ફેરવવા માટે રાજાએ તેને યુવરાજ પદમાં સ્થાપ્યો. [૭]

હવે તેની સાવકી માએ પોતાના પુત્રને રાજ્ય મળવામાં વિઘ્નભૂત ગણીને તેને
મારવા માટે ગુપત્યુપ રસોષમાં કામણ કરીને દીધાં. (૮) ત્યારે તેનું શરીર વિહુર,
અસાર, અને 'દુગુંછનીય થઈ પડ્યું'. ત્યારે ઘણા શોકાતુર થઈને કુમાર આમાં ચિંતવવા
લાગ્યો કે, સત્પુરુષો રોગગ્રસ્ત થાય, ધનહીન થાય કે, સગાવહાલાથી પરિત્રવ પામે, ત્યારે
તેમને મરવું જોઈએ, અથવા તે દેશાંતરે ચાલી જવું જોઈએ. [૯-૧૦] માટે નિત્ય
દુર્ગત જનોના હાથની આંગળીઓથી દેખાડવામાં આવતા બગેલા શરીરવાળા મુજને પણ
છલાં કાણુવાર રહેવું ઉચિત નથી, એમ વિચારીને પરિજનને પડતા મેલી રાત્રે ધીમે રહીને
ધરથી નીકળી, તે પૂર્વ દિશા તરફ ચાલતો થયો. [૧૧-૧૨]

તે માંદાની માફક ધીમે ધીમે ચાલતો, અનુક્રમે સમેત શિખરની પાસેના એક

સમીવે-પત્તો ઇમંમિ નયરંમિ ॥ ૧૩ ॥ ગયણમ્મલગ્ગ, અઇચંગ-સિંગપ
 આર રુદ્ધ દિસિપસરં । તત્તો સંમયગિરિં-સણિયં સણિયં સ આરુદ્ધો
 ॥ ૧૪ ॥ વિહિયકર ચરણસુદ્ધી-સરસાઓ ગહિય સરસસરસિરુદ્ધે ।
 અજિયાઇ જિણિંદે પૂઠ્ઠકણ ભત્તીઇ ઇય થુણઇ ॥ ૧૫ ॥

જય અજિયનાહ અઇમયત્તનાહ—

જય સંભવ સમિયભવગ્ગિદાઇ ।

અભિનંદણ નંદિયભવિયનિયર—

મહ સુમં સુમઇજિણેસ ત્રિયર ॥ ૧૬ ॥

જય પહુ પત્તમ્પહ અરુણકંતિ—

જય દેવ સુપાસ પયાસકિંતિ ।

ચંદમ્પહ ચંદ સુકંત દંત—

દેવાહિદેવ જય પુષ્પદંત ॥ ૧૭ ॥

જય સીયલ સીલિય સુદ્ધચરણ—

સિજ્જંસ સુરાસુર પણયચરણ ।

નયરમાં આવ્યો. (૧૩) પછી તે આકાશની ટોચે પૂજેલા અતિ સુંદર ટુંકોના વિસ્તારથી આરે દિશાઓમાં ફેલાયેલાં સમેત શિખર પર્વતપર ધીમે ધીમે ચડ્યો. [૧૪] ત્યાં તે હાથ પગ ઘોઘ તળાવમાંથી સારા કમળ લઇને અગ્નિનાથ વગેરે ભગવાનોને પૂજીને ભક્તિપૂર્વક તેમની આ રીતે સ્તુતિ કરવા લાગ્યો. (૧૫) અતિશય રક્ષણ કરતા હે અગ્નિનાથ ! તું જયવાન થા. વળી ભવરૂપ અગ્નિના દાહને શમાવનાર હે સંભવનાથ ! તું જયવાન થા. તથા ભવ્યોના સમૂહને આનંદિત કરનાર હે અભિનંદન ! તું જયવાન થા. અને હે સુમતિ જિનેન્દ્ર ! મને તું સુમતિ આપ. (૧૬) રાત્રી કાંતિવાળા હે પદ્મપ્રભ પ્રભુ ! તું જયવાન થા. પ્રકાશિત કીર્તિવાળા હે સુપાર્થ દેવ ! તું જયવાન થા. ચંદ્રના માફક સારાં દાંતથી મનોહર લાગતા હે ચંદ્રપ્રભ ! તું જયવાન થા, તથા હે પુષ્પદંત ! દેવાધિ દેવ ! તું જયવાન થા. (૧૭) શુદ્ધ ચારિત્રને પાળનાર હે શીતળનાથ ! સુરાસુરોએ

જય વિમલ વિહિયવચ્છરિયદાણ—

જય દેવ અણંત અણંતનાણ ॥ ૧૮ ॥

જય ધમ્મ પયાસિય સુદ્ધધમ્મ—

સિરિસંતિ વિહિય જય સંતિકમ્મ ।

જય કુંથુ પમંથિય મોહમલ્લ—

અરનાહ પળાસિયસયલ સલ્લ ॥ ૧૯ ॥

જય મલ્હિ મલિય રાગારિવાર—

સુણિસુઘ્વય સુઘ્વયધરણસાર ।

જય જય ત્તમિ નમિય સુરિંદવગ્ગ—

સિરિપાસ પયાસિય મુક્કવમ્મગ્ગ ॥ ૨૦ ॥

इयं शुणिय जिणेसर नमिरसुरेसर भत्तिभरनिभरमणिण । तुदठउ
निवनंदणु बहुपुलइयतणु जा पिच्छइ दसदिसि खणिण ॥ २१ ॥ ता
ससहरकरसुंदर-पसरंत महंतकंतिदिप्पंत । ईसिं ओणमियतणुं-चरणभरेणं
व अकंतं ॥ २२ ॥ हिदूठा मुहलंबिय सुप्पलंब करनह मऊह रज्जूहिं ।

નમેલા ચરણવાળા હે શ્રેયાંસનાથ ! સંવહરી દાન દેનાર હે વિમળનાથ ! અનંતજ્ઞાનવાન હે
અનંત દેવ ! તમે જયવાન થાઓ. [૧૮] •

શુદ્ધ ધર્મનો પ્રકાશ કરનાર હે ધર્મનાથ ! જગતને શાંતિ કરનાર હે શાંતિનાથ !
મોહરૂપ મલ્લને હરાવનાર હે કુંથુનાથ ! સકળ શલ્યનો નાશ કરનાર હે અરનાથ ! રાગાદિક
દુઃખનોને મોડનાર હે મલ્હિનાથ ! સારા પ્રતોને ધરનાર હે સુનિસુવત ! સુરેદ્રાને નમાવનાર
હે નમિનાથ ! અને મોહ્ય માર્ગને બતાવનાર હે પમંથનાથ ! તમે જયવાન રહો. (૧૯-૨૦)
આ રીતે સુરેદ્રોએ નમેલા જિનેશ્વરને ભક્તિના ભરથી નિર્ભર થએલા મનવડે સ્તવી
કરીને બહુ પુલકિત શરીરવાળો બની હર્ષિત થઇ દશે દિશા તરફ જોવા લાગ્યો, એટલામાં
તરત તેને આ પ્રમાણે દેખાયું. [૨૧] ચંદ્ર માફક સુંદર પસરતી કાંતિથી દીપતા, જરાક
નમેલા શરીરવાળા, પગના ભારથી બાજુ જમીનને દાબતા, નીચા મુખે લંબાવેલ લાંબા

નરયાવડ નિવડિયજંતુ-જાય માગરિસયંતં વ ॥ ૨૩ ॥

કળયાચલનિચ્ચલ ચલણ-અંગુલી વિમલપદ નહમિસેણ । ફુડ
પયડંતંપિ વ સ્વંતિ-પમુહ દસવિહ સમણ ધમ્મં ॥ ૨૪ ॥ ગિરિકંદરગય
મુસ્સગ્ગ સંદિયં સો નિણ્વિ મુણિમેગં । પરમપ્પમોય કલિઓ-પત્તો મુણિ-
વરસમીવંમિ ॥ ૨૫ ॥ તો લદ્ધિનીર નિહિણો-જિયસુરતરુકામધેણુમાહણં ।
મુણિણો સે પયજુયલં-સિરસા તુદ્દો પરામુસહ ॥ ૨૬ ॥ અહ મુણિમા-
હપ્પેણં-તક્કાલં ચિય પળદ્દઠ ત્રિવ રોગો । તારાચંદો જાઓ-અઢ્ઢહિગ-
સુલ્લવલ્લવધરો ॥ ૨૭ ॥ તં મુણિણો માહણ્યં-જા ચિદ્દઠ્ઠ દદ્દુ વિમ્મિહો
કુમરો । તા વિજ્જાહરજુયલં ગયણયલાઓ સમોસરિયં ॥ ૨૮ ॥

હરિસવસવિયસિયચ્છં-પળમિય ચલણુપ્પલં ચ સે મુણિણો । અગ-
ણિયગુણગણ મમલં-થોડ નિસચ્ચં મહીવીદે ॥ ૨૯ ॥ કુમરેણ તઓ
મળિયં-કત્તો તુમ્હાણ રહ સમાગમણં । કેળય કજ્જેણ તઓ-વુત્તં

હાયના નખના કિરણરૂપ ૨૦ મુખોવાડે નરકરૂપ કુવામાં પડેલાં જંતુઓને ખેંચતા. (૨૨-૨૩)

પણી કનકાયળ (મેર) ની માથક નિશ્ચલ ચરણોની આંગળીઓના નિર્મળ પ્રભા-
વાળા નખના મિષે કરીને ક્ષાંતિ પ્રમુખ દશવિધ યતિ ધર્મને બાંહે પ્રગટ કરતા ન હોય
એવા, પર્વતની ગુફામાં કાષોત્સર્ગે ઉભા રહેલા એક મુનિ તેના જોવામાં આવ્યા; તેથી તે
ભારે પ્રમોદથી તે મુનિવરોના પાસે ગયો. [૨૪-૨૫] ત્યારે તે લખ્ખિના સાગર સમાન
તે મુનિના કલ્પવૃક્ષ અને કામધેનુના માહાત્મ્યને જીતનાર બે ચરણોમાં હર્ષિત થઇ તેણે
પોતાનું મસ્તક નમાવ્યું. (૨૬) હવે તે મુનિના માહાત્મ્યથી તે તત્કાળ રોગ રહિત થઇ
પૂર્વ કરતાં અધિક રૂપવાન થયો થકો વિરિમત થઇ મુનિનું માહાત્મ્ય જોવા ઉભો રહ્યો,
એટલામાં ત્યાં વિદ્યાધરનું જોડણું આકાશથી ઉતર્યું. [૨૭-૨૮]

તે તે મુનિનાં ચરણકમળને હર્વના વશે વિકસિત આંખો રાખીને નખી કરી, નિ-
ર્મળ અનેક ગુણો સ્તવીને પૃથ્વી પીઠે બેઠું. (૨૯) ત્યારે કુમારે પૂછ્યું કે, તમે છતાં
ક્યાંથી અને શા કામે આવ્યા છો ? ત્યારે વિદ્યાધર આ રીતે જોલ્યો. (૩૦) વૈતાલ

વિજ્ઞાહરેણ ઇમં ॥ ૩૦ ॥ વેયદ્દ ગિરિવરાઓ- મુણિ મેયં નંતુ વય મિહં
પત્તા । કુમેરેણુ તં કો એસ-મુણિવરો આહ ઇય સ્વયરો ॥ ૩૧ ॥ આસી
ઇદ્દ વેયદ્દે-રાયા વરસ્વયરવિસરનમિયકમો । ઘણવાહણુ ત્તિ નામેણ-
નામિયાસેસરિચક્કો ॥ ૩૨ ॥ અન્નદિણે જંપ્પણમરણ-રોગકારણય
ભીમભવમીઓ । સુચિરપ્પદદમોહ-વલ્લિ મુલ્લુરિય સ્વખેણ ॥ ૩૩ ॥

જરચીવરં વં ચઇં-રજ્જં સજ્જો ગહેવિ પવજ્જં । અણવરય માસ-
સ્વમણે કરેદ્દ સો એસ મુણિવસદ્દો ॥ ૩૪ ॥ ઇય પપ્પણિય તે સ્વયરા-
મુણિં ચ નમિંડં ગયા સઠાણંમિ । હરિસિયહિયઓ કુમ્પરો-મત્તીણુ ઇય
મુણિં થુણદ્દ ॥ ૩૫ ॥ જપ જપ મુણિંદ સ્વયરિંદ-વિંદવંદિયપયારવિંદ
જુગ । ભવદુહુયવહસંતત્ત-સત્તપીઝસવરિસસમ ॥ ૩૬ ॥ નિઝ્ઞિયતિહુય-
ણજણમયણ-સુહદ્દમહવાયમંજણપવીર । અઇઝગ્ગ રોગભરસપ્પ-દપ્પનિટ્ઠવણ
વર ગરુદ ॥ ૩૭ ॥ એવં થુણિય મુણિંદં-જા કિંચિવિ વિન્નવિસ્સણ

પર્યંતથી અને આ મુનિવરને નમંવા આવ્યાં છીએ. કુમારે પૂછ્યું કે, આ મુનિવર કોણ
છે ? વિદ્યાધર એલ્યો કે—આ વૈતાલ્યમાં મોટા વિદ્યાધરેથી નમાતો, અને સઘળા દુસ્મ-
નોને નમાવનાર ધનવાહન નામે રાજા હતો. [૩૧-૩૨] તે રાજા એક વેળા જન્મ
મરણ અને રોગના કારણરૂપ આ ભયંકર ભવથી બી કરીને લાંબા વખતથી ઉગેલી મો-
હની વેણડીને કાણુવારમાં ઉખેડી. (૩૩)

તે જુનાં વસ્ત્રની માફક રાજ્યને છોડીને સર્વજ થઈ, દિક્ષા લઈ નિરંતર માસ
ખમણુ કરતા આ મુનિવર છે. (૩૪) એમ કહીને તે વિદ્યાધરે મુનિને નમીને સ્વસ્થાને
ગયા. બાદ દર્શિત હૃદયથી કુમાર ભક્તિપૂર્વક તે મુનિને આ રીતે સ્તવવા લાગ્યો. (૩૫)
વિદ્યાધરેના વૃંદથી વંદિત ચરણ કમળવાળા, ભવ દુઃખરૂપ અગ્નિથી સંતપ્ત થયેલા જી-
વોના ઉપર અતૈતના વરસાદ વરસાવનાર, ત્રણ જગતને જીતનાર, કામરૂપ સુભટના ભડ-
ધોદને ભાંગવામાં શક્ત, અને અતિ ઉચ્ચ રોગરૂપ સર્પને ગર્ભ ઉતારવામાં ગરૂડ સમાન હો
શુનીંદ્ર ! તું જાણવાનું રહે. (૩૬-૩૭) એમ મુનીંદ્રને સ્તવોને જોયો તે કંઈક વિનયવા

કુમરો । તા ઉસ્સગં પારેવિ-મુણિષરો મયણ મુપ્પંદો ॥ ૩૮ ॥

તો વિમ્હઇઓ કુમરો-નમિય જિણે ગિરિવરાડ ઓમરિઓ । મ-
ચ્છંતો ય કમેણં-રયણરં નયરં મણુપત્તો ॥ ૩૯ ॥ તત્થય ચિરકાલ-
પરુદ્ધ-ગાઢપણણ વાલમિત્તેણ । કુરુચંદેણ સ દિંદુઓ-ઘટિત્તિ તહ પચ્ચ-
ભિન્નાઓ ॥ ૪૦ ॥ આલિંગિઉણ ગાઢં-સસંભયં પુચ્છિઓ ઇમો તેણ ।
અચ્છરિય મિણં કત્તો-વયંસ તુહ ર્થ આગમણં ? ॥ ૪૧ ॥ કત્થવ
ઇત્તિયકાલં-સાવત્થીઓ વિણિક્કવમિત્તાણં । મસિઓસિ કહવ સંપદ પુણ
બ્રવંગો તુમં જાઓ ? ॥ ૪૨ ॥ તારાચંદેણ તઓ-સાવત્થીનિગ્ગમાડ
આરબ્બ । તપ્પુરઓ પરિકહિઓ-સવ્વોવિહુ નિયયવુચ્છંતો ॥ ૪૩ ॥

કુમરેણવિ તો પુદ્ગલં-કહેસુ કુરુચંદ મિત્ત નિયવત્તે । કિં ર્થ તુ-
હાગમણં-ગમણં ચ પુણો કહિં હોહી ॥ ૪૪ ॥ કહ વા તાઓ નિ-
વસઇ-અવિ કુસલં સયલરાયચક્કસ । સાવત્થી સુત્થા સા-સગામ-

તૈયાર થયો, તેટલામાં કહિસગ્ગ પારી તે મુનિવર આકાશ માર્ગે ઉડી ગયા. [૩૮]

ત્યારે વિશિષ્ટ થયેલો કુમાર જિનોને નમી પર્વતથી ઉતર્યો. તે ચાલતો ચાલતો ક્રમે
કરી રત્નપુર નગરમાં આવ્યો. (૩૯) ત્યાં તેના ચિરંકાળથી જામેલી મજામુત પ્રીતિવાળા
કુરુચંદ નામના બાળમિત્રે તેને જોયો, અને ઝટ ઓળખ્યો, તેથી મજામુત બેટીને તેણે
ઉતાવળમાંજ તેને પૂછ્યું કે, હે મિત્ર ! તારે છતાં આવવું શાથી થયું ? તે આશ્ચર્ય છે.
વળી સાવત્થીથી નીકળીને આવેલો વખત તું ક્યાં ભમ્યો છે ? અને વળી હમણાં તું સું-
દર શરીરવાળો કેમ થઇ ગયો છે ? (૪૦-૪૧-૪૨) ત્યારે તારાચંદે સાવત્થીથી નીકળ-
વાથી માંડીને સઘળો પોતાનો વૃત્તાંત તેના આગળ કહી બતાવ્યો. (૪૩)

પછી કુમારે પણ તેને પૂછ્યું કે, હે કુરુચંદ મિત્ર ! હવે તારો વૃત્તાંત કહે કે,
શામાટે છતાં તું આવેલો છે ? અને અહીંથી તું ક્યાં જઈશ ? [૪૪] પિતાજી કેમ છે ?
સકળ રાજ્યચક્ર ખુશીમાં છે ? સાવત્થી તથા ગામ, પુર, અને દેશ બરોબર શાંતિમાં છે ?

પુરજનવયા ધણિયં ? ॥ ૪૫ ॥ કુરુચંદેણં ધણિયં—રાયાણસેણ રત્ન
રયણપુરે । અહ માગઓ મિહ સંપદ—સાવત્થીણ ગમિસ્સામિ ॥ ૪૬ ॥
કુસલં ચ રાયચક્કસ—તહય નયરીદ્દ જણવયજુયાણ । તુહ દુસહવિરહ-
દુહિયં—ઇક્કં મુત્તું નવરિ નિવડે ॥ ૪૭ ॥ જણ્ણમિદ્દ તં ન દિદ્ધો—ત-
ણ્ણમિદ્દ નિવેણ પેસિયા પુરિસા । તુજ્જ પવસિનિમિત્તં—સચ્ચત્થ નચેવ
તં લલ્લો ॥ ૪૮ ॥

તો રયણપુરાગમણ—જાયં મેં વહુફલં મહાભાગ । જે લલ્લો તુમ
મિણ્ણિ—પુણ્ણેહિ અતક્કિયાગમણો ॥ ૪૯ ॥ તો પસિય લહું નરવર—
નંદણ નિયદંસણામયરસેણ । નિવ્વાવસુ પિઝહિયયં—દુસ્સહવિરહદવતવ-
તવિયં ॥ ૫૦ ॥ ઇય સણ્ણણયં મિત્તેણ પત્થિઓ નિવસુઓ સમં તેણ ।
પિઝકારિયદુસોદ્દ—આવત્થિ નયરિ મણુપત્તો ॥ ૫૧ ॥ પણ્ણો ય જણ-
યચલણે—સમયંમિ નિવેણ પુચ્છિઓ કુમરો । મૂલા આરબ્બ નિયં—વુ-
ત્તતં જાવ સાહેદ્ ॥ ૫૨ ॥ તા વિજયસેણસૂરી—સમોસઠો તત્થ ભૂરિ-

(૪૫) કુરુચંદ્ર એવો કે, રાજાના હુકમથી આ રત્નપુરમાં હું આવ્યો છું, અને હવે
સાવત્થીમાં જઈશ. [૪૬] રાજ્યચક્ર ખુશીમાં છે, તેમજ દેશ સહિત નગરી પણ શાં-
તિમાં છે, શિવાય એક રાજા તારા દુઃસહ વિરહથી દુઃખિત છે, [૪૭] ન્હારથી તું
ગુમ થયો, ભારથીજ રાજાએ તારી ખબર મેળવવા સઘળાં રથેણ માણસો મોકલ્યાં, પણ
તારો પત્તા ન લાગ્યો. (૪૮) માટે હે મહાભાગ ! હું રત્નપુર આવ્યો, તે બધું સાં-
ચ્યું, કે જેથી તું આવિતો મને છતાં દૈવયોગે મળી ગયો. [૪૯] માટે મેહેરયાની
કરીને હે નરવર નંદન ! તારાં દર્શનરૂપ અમૃત રસથી ભારે વિરહરૂપ દાવાનળથી બળતા
તારા આપના હૃદયને શાંત કર. [૫૦] આ રીતે પ્રીતિપૂર્વક મિત્રે પ્રાર્થ્યા થકા તે તેના
સાથે રવાને થઈ પિતાએ શાળાસાવેકાં હાટેની શેલાવાળી સાવત્થીમાં આવી પહોંચ્યો.
(૫૧) તે આપના પગે પડ્યો, બાદ અવસરે રાજાએ પૂછતાં કુમાર મૂળથી માંડીને પો-
તાતો વૃત્તાંત કહેવા લાગ્યો, તેટલામાં ત્યાં મોટા પરિવાર સાથે વિજયસેનસૂરિ સમોસઠી

પરિવારો । તત્ત્વંદળવડિયાણ—કુમારજુતો નિવો પત્તો ॥ ૫૩ ॥

નમિય મુર્ણિદં ઉચિય દ્વાળાસીળે નિર્વમિ કહઈ ગુરુ । મંથિજ્જ-
માણજલનિહિ—ઉદામસરેળ ધમ્મકહં ॥ ૫૪ ॥ इहं जरजंमणसलिलं—
વહુમચ્છરમચ્છકજ્જભાઈત્તં । ઉલ્લસિરકોવવડવા—હુયવહજાલોલિ દુપ્પિ-
ચ્છં ॥ ૫૫ ॥ માણગિરિદુગ્ગમતરં—માયાવલ્લીવિયાણઅડ્ડગુવિલં । અ-
ક્કલોહલોહપાયાલ-પરિગયં મોહઆવત્તં ॥ ૫૬ ॥ અન્નાણપવળપિહિય-
સંજોગવિઓગરંગિરતરંગં । જઈ ભવજલનિહિ મેય-તરિડં ઇચ્છેહ ભવિયજ્જ-
ણા ॥ ૫૭ ॥ તા સદંસણદઢગાઢ-બંધણં સુદ્ધભાવગુરુફલહં । ઉધ્ધુરસં-
વરસંરુદ્ધ-સયલછિદં અડ્ડાણગ્ગં ॥ ૫૮ ॥

વેરગમગ્ગલગ્ગં—દુત્તવતવપવળજાણિયગુરુવેગં । સન્નાણકન્નધાયં—સરેહ
ચારિત્તવરપોયં ॥ ૫૯ ॥ इय सुणिय निवो निरवज्ज-चरणगहणुज्जुओ
મળઈ સૂરિં । કાઝણ રજ્જસુત્થં—પહુ તુહ પાસે ગહેમિ વયં ॥ ૬૦ ॥

આરે તેમને વાંઘવા માટે કુમારની સાથે રાગ્ગ ત્યાં આવ્યો. (૫૨-૫૩)

હવે તે મુનીશ્રવે નમીને ઉચિત સ્થાને રાગ્ગ બેઠો, એટલે ગુરૂ મંથાતા દરિયાની
માફકે ઉચા અવાજે ધર્મકથા કહેવા લાગ્યા. [૫૪] ઇહાં જરજંમણસલિલં,
અનેક મતસરંશ્ચ મચ્છ અને કચ્છપથી ભરેલો, ઉચ્છળતા કોષરંશ્ચ વડવાનગની ત્યાગાથી
દુષ્પ્રેક્ષ્ય થએલો—માનંશ્ચ પવંતથી દુર્ગમ, માયાંશ્ચ વેલડીના તખ્તાઓથી ગુંથાયેલો,
ઉદા લોભંશ્ચ પાતાળવાળો, મોહંશ્ચ ચક્રીઓવાળો, અજ્ઞાનંશ્ચ પવનથી ઉડતા સંયોગ
વિયોગંશ્ચ વિચિત્ર રંગતા તરંગોવાળો, આ સંસારંશ્ચ સમુદ્ર છે; તેને તરવાને જો મચ્છના
હો, તો હે ભવ્યો ! તમે સમ્યક્ દર્શનંશ્ચ મજ્જુત પહાણવાળું, શુદ્ધ ભાવંશ્ચ મોટા પાટિયા-
વાળું, મોટા સંવરથી રોકેલા સકળ છિદ્રવાળું, અતિ કીમતી. [૫૫-૫૬-૫૭-૫૮]

વૈરાગ્યના માર્ગે લાગેલું, દુરતપ તપંશ્ચ પવનથી અપાટાબંધ આલતું, અને સમ્યક્
જ્ઞાનંશ્ચ કણ્ઠધારવાળું ચારિત્રંશ્ચ વહાણુ પકડે. [૫૯] એમ સાંભળીને રાગ્ગ નિરવદ્ય
ચારિત્ર બેવા તૈયાર થઈ, આચાર્યને કહેવા લાગ્યો કે, રાગ્યને સ્વસ્થ કરી, હે પ્રભુ ! હું તમારું

મા પડિવંધં સ્વળમપિ-કાહી નરનાહ ઇય મુળિંદેણ । વુત્તંમિ મહીનાહો-
પમુડયહિયઓ ગઓ સગિહં ॥ ૬૧ ॥ નીસેસમંતિસામંત--મંદલં પુચ્છિ-
ઝળ સચ્છમર્હ । તાસચંદકુમારં-રજ્જે અહિંસિંચિહી જાવ ॥ ૬૨ ॥ તો
વિળઓળયતણુણા-કયઅંજલિણા પયંપિયં તેણ । વયગહણાન્નુઆણ-તાય
પસાયં કુળ મમાવિ ॥ ૬૩ ॥

જં સંસારસમુદ્ધો-રુદ્ધો ઝદામદુક્કલ્લોલો । ન વિળા ચરણતરંડં-
તીરહ તરિંડં અહુરંતો ॥ ૬૪ ॥ તો રત્ના પડિભણિયં-જુત્ત મિળં વચ્છ
નાયત્તતાળ । કિંતુ કમાગય મેયં રજ્જં પાલેસુ કહિવિ દિણે ॥ ૬૫ ॥
નયવિક્રમસંજુત્તે-પુત્તે પચ્છા ઠવિત્તુ રજ્જભરં । કલ્લાણ વલ્લિજલકુલ્લ-
તુલ્લદિક્કલ્લં ગાહિજ્જ તુમં ॥ ૬૬ ॥ ઇય મળિય વલાવિ ઇમં-રાયા રજ્જે
ઠવિત્તુ ગિળ્લેહં । સિરિવિજયસેણપાસે-દિક્કલ્લં વેમાણિણસુ ગઘો ॥ ૬૭ ॥
અહ તારાચંદનિવો-નિચં વયગહણસુદ્ધપરિણામો । પહસમય મુત્તરુત્તર-
મંજોરહસણ વિચિંતંતો ॥ ૬૭ ॥

પાસે વ્રત લઇશ. (૬૦) મુનીંદ્રિ કહ્યું કે, કાણુ વાર પણ પ્રતિબંધ મ કરો, એટલે રાજા
રાજ થઇ પોતાના ઘરે આવ્યો. (૬૧) પછી તે સ્વચ્છ મતિવાન રાજા, બધા મંત્રિ
અને સામંતોને પૃથ્વીને તારાચંદ કુમારને રાજ્યમાં અભિષિક્ત કરવા લાગ્યો, તેટલામાં
વિનયથી નમ્ર થએલા શરીરે અંગલિ જોડીને કુમાર બોલ્યો કે, હે તાત ! મને પણ વ્રત
લેવાની રજા આપી, મારાપર મેહરબાની કરો. [૬૨-૬૩]

કેમકે ઉંચાં દુઃખરૂપ તરંગોવાળો આ ભયંકર અતિ દુરંત સંસારસમુદ્ર ચારિત્રરૂપ
વહાણુ વિના તરી શકાય નહિ. (૬૪) ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે, હે વત્સ ! તારા જેવા
સમજુને એમ કરવું યુક્તજ છે, તોપણ હાલ કેટલાક દિવસ લગી વંશપરંપરાથી આવેલું
આ રાજ્ય પૂણ, બાદ ન્યાય અને પરાક્રમશાળિ પુત્રને રાજ્ય સોંપીને, પછી કલ્યાણરૂપ
વેલડી વંધારવાને પાણીની પન્નાળ સમાન દીક્ષા લેવે. (૬૫-૬૬) એમ કહીને જોરથી
તેને રાજ્યમાં સ્થાપી, સગ્ન શ્રીવિજયસેનસૂરિ પાસે દીક્ષા લઇ દેવસોકમાં ગયો. [૬૭]
હવે તારાચંદ રાજા હમેશ વ્રત લેવાનાં પરિણામવાળો. સદી, પ્રતિસમય અધિક અધિક
મનોરથ કરવા લાગ્યો. [૬૮]

કારંતો જિણમવળે-સયાધિ જિણપદયણં પમાવંતો । અણુકંપા-
દાણાદસુ-જહા વિહાણેણ વટંતો ॥ ૬૯ ॥ નિયમિહસમીવકારિય-પોસહ-
સાલાહ પોસહુજ્જુત્તો । સચ્ચરિણસુ પયદં-અણુમોયંતો ય ધમ્મિયણં
॥ ૭૦ ॥ બહુનયપમાણગમભંગ-સંગયં ગુરુવિચારભારસહં । નિસુણંતો
પુવ્વા વર-અવિરુદ્ધં સારસિદ્ધંતં ॥ ૭૧ ॥ રજ્જધર અમાવાઓ-
રજ્જ મળાહં વિમુત્તુ મચયંતો । અપ્પજલે મીણો ઇવ-દુદ્ધેણ ગેહંમિ
નિવસંતો ॥ ૭૨ ॥

વાહિર વિત્તીઈ ચ્ચિય-ચિંતંતો રજ્જ રટ્ઠવાવારં । કાલેણ મરિડ
જાઓ અચ્ચુયકપ્પે પવરદેવો ॥ ૭૩ ॥ તત્તો ચ્ચિય વિદેહે-નિવપુત્તો
હોઝ ગદ્ધિય સામન્નં । સવ્વત્થવિ હોઝણં-અરત્તદુદ્ધો સિવં ગમિહી ॥ ૭૪ ॥

इति ज्ञात्वा ताराधिपतिरुचिरोचिष्णुयशसो—
मुदा ताराचंद्राक्षितिपतिलकस्यास्य चरितं ।

તે જિન મંદિરો કરાવવા લાગ્યો, હમેશાં જિન પ્રવચનની પ્રભાવના કરાવવા
લાગ્યો, અત્રે વિધિ પ્રમાણે અનુકંપાદાન વગેરેમાં પણ વર્તવા લાગ્યો. (૭૦) તે પોતાના
ચરની પદોશમાં કરાવેલી પૌષ્પશાળામાં જઇ, પૌષ્પ કરવામાં ઉદ્યુક્ત રહેતો, તથા સદાચારમાં
પ્રવર્તતો રહી, ધર્મ જનોને અનુભેદતો. (૬૯) વળી અનેક નય, પ્રમાણ, ગમ, અને
ભાંગવાળા, ભારે વિચારના ભાગને સહી શકનાર, અને પૂર્વાપર અવિરુદ્ધ એવા ઉત્તમ
સિદ્ધાંતને સાંભળતો હતો. [૭૧] આ રીતે રહેતાં પણ તે ધરવાસમાં દુઃખ માનતો,
છતાં રાજ્ય ધરનાર ખીજે કાંઈ ન હોવાથી રાજ્યને નધણીયાતું મેલી શકતો નહોતો. તેથી
અદ્ય પાણીમાં જેમ માછલું રહે, તેમ તે દુઃખે કરી ધરવાસમાં રહ્યો હતો. (૭૨)

તે ઠક્ત બહિર્વૃત્તિથીજ રાજ્ય અને રાષ્ટ્રના કામકાજ સંભારતો. બાદ અવસરે
મરણ પામી, તે અચ્યુત દેવલોકમાં મોટો દેવતા થયો. [૭૩] ત્યાંથી ચવીને મહા વિદેહમાં
તે રાજાનો પુત્ર થઇ દીક્ષા લઇ, સર્વ સ્થળે અરક્તદ્વિષ્ટ રહી મુક્તિએ જશે. (૭૪) એ
રીતે ચંદ્રની કાંતિની માણકે ઝળકતા યશાના આ તારાચંદ્ર મહારાજનું ચરિત હર્ષથી

અરક્તદ્વિષ્ટાસ્તત્સ્વજનધનગેહપ્રભૃતિષુ—

સ્ફુટં ધત્ત સ્વાંતં શિવસુખકરે શુદ્ધચરણે ॥ ૭૫ ॥

॥ ઇતિ તારાચંદ્રકથા ॥

(છ)

ઇત્યુક્તઃ સત્તદશસુ ભેદેષ્વરક્તદ્વિષ્ટ ઇતિ ત્રયોદશો ભેદઃ—સંપ્રતિ મધ્યસ્થં ઇતિ ચતુર્દશં ભેદં વ્યાખ્યાતાતુકામઆહ.

(મૂલં)

ઉપસમસારવિચારો—બાહિજ્જહ નેવ રાગદોષેહિં ।

મજ્જત્થો હિયકામી—અસગ્ગહં સઽવંહા ચયહ ॥ ૭૩ ॥

(ટીકા)

ઉપશમઃ કષાયાનુદયસ્તત્સારં તત્પ્રધાનં વિચારયતિ ધર્માદિસ્વરૂપં

સાંભળીને સ્વચ્છ, ધન, અને ઘર વગેરેમાં અરક્તદ્વિષ્ટ રહી, શિવસુખ આપનાર, શુદ્ધ ચારિત્રમાં ખુદી રીતે મન ધારણ કરે. (૭૫)

એ રીતે તારાચંદ્રની કથા છે.

એ રીતે સત્તર ભેદોમાં અરક્તદ્વિષ્ટ ત્રણ ભેદ કહ્યો, હવે મધ્યસ્થ ત્રણ ભેદની વ્યાખ્યા કરવા માટે કહે છે:—

મૂળનો અર્થ.

ઉપશમ ભરેલા વિચારમૂળો હોય, કેમકે તે રાગ દ્વેષે ફસેલો હોતો નથી, માટે હિતાર્થી પુરૂષ મધ્યસ્થ રહીને સર્વથા અસદ્-મહનો ત્યાગ કરે. [૭૩]

ટીકાનો અર્થ.

ઉપશમ એટલે કષાયોને દાખી રાખ્યા, તે રીતે જે ધર્માદિકતું સ્વરૂપ વિચારે, તે

યઃ સ ઉપશમસારવિચારો ભાવશ્રાવકો ભવતિ—કથં પુનરેવંવિધઃ સ્યા-
દિત્યાહ—યતો વિચારં કુર્વન્ વાધ્યતે અભિભૂયતે નૈવ રાગદ્વેષાભ્યાં—
તથાહિ—મયાયં પક્ષઃ કક્ષીકૃતો बहुलोकसमक्षं बहुभिश्चलोकैः प्रमाणीकृत
સ્તત્ કથમિદાનીમાત્મપ્રમાણીકૃતમપ્રમાણીકરોમીત્યાદિભાવનયા સ્વપક્ષા-
નુરાગેણ ન જીયતે.

તેન મમૈષ પ્રત્યનીકો—મદીયપક્ષદૂષકત્વા—ત્તદેનં बहुजनमध्ये धर्ष-
यामीति—સદસદ્દૂષણોદ્વટનાક્રોશદાનાદિપ્રવૃત્તિહેતુનાદ્વેષણોર્પિં નાભિભૂ-
યતે, કિંતુ મધ્યસ્થઃ સર્વત્ર તુલ્યચિત્તો હિતકામી સ્વસ્ય પરસ્ય ચોપકા-
રમિચ્છન્નસદ્ગ્રહમશોભનાભિનિવેશં સર્વથા ત્યજતિ મુંચતિ મધ્યસ્થગીતાર્થ-
ગુરુવચનેન, પ્રવેશિમહારાજવત્.

તત્ચરિતં પુનરેવં.

યત્તારામા રામાઃ—સચ્છાયાઃ સુવયસો વરારોહાઃ । આકારાદ્ધિ-

ઉપશમ, સાર વિચાર કહેવાય. હવે એવો કેમ થવાય તે કહે છે:—કેમકે તે વિચાર કરતો
થકો રાગ દ્વેષનું અભિભૂત થતો નથી. તે આ રીતે કે, મેં ધણા લોકો સમક્ષ આ પક્ષ
સ્વીકાર્યો છે, અને ધણા લોકોએ તે પ્રમાણ કયો છે, માટે હવે પોતે માનેવાને શી રીતે
અપ્રમાણ કરે, એમ વિચારીને સ્વપક્ષના અનુરાગમાં નહિ પડે.

તેથી ફરીને “ આ મારો દુશ્મન છે, કેમકે તે મારા પક્ષનો દૂષક છે, માટે અને
ધણા જનમાં હલકો પાડું. ” એમ ચિંતવી ખરાખોટાં દૂષણો ઉઘાડાં કરવાં, ગાળો દેવી
વગેરે પ્રવૃત્તિના હેતુરૂપ દ્વેષથી પણ અભિભૂત નથી થતો—કિંતુ મધ્યસ્થ એટલે સધળાં
સ્થળે સરખું મન રાખી હિતકામી, એટલે સ્વપરના ઉપકારને ઇચ્છતો થકો અસદ્ગ્રહ એ-
ટલે લુંડા અભિનિવેશને સર્વ પ્રકારે મધ્યસ્થ અને ગીતાર્થ ગુરુનાં વચનથી પ્રદેશિ મહારા-
જની માફક દે છે.

પ્રદેશિ રાજાનું ચારિત્ર આ રીતે છે:—

જ્યાંના આરામ (અગીચાઓ) સચ્છાયા [સારી ઝાંઝાવાળા] સુવયસ (સારા

ધ્યંતે-આમલકલ્પા પુરી સ્તસ્તિ ॥ ૧ ॥ તત્ર પવિત્રચરિત્રઃ-સંશયશત-
 શૈલશૃંગભંગવિધૌ । અતિકઠિનકુલિશકલ્પઃ—શ્રીવીરજિનોન્યદાયાસીત્
 ॥ ૨ ॥ વિધિવિદિદધે ત્રિબુધૈર્વપચયસુંદરં સમવસરણં । ભાવ્યારિવાર-
 વિધુરિત-જગત્ત્રયત્રાણદુર્ગમિવ ॥ ૩ ॥ અથ હરિહરિતા સ્વામી-પ્રવિ-
 શ્ય તીર્થાયનમણિ પ્રભળન્ । સિંહાસને નિષથ્ય ચ-વિદધે વરદેશનામે-
 વં ॥ ૪ ॥ હ્રસ્વસમીરતમીરિત-કુશાગ્રજલવિંદુચપલતરમાયુઃ । ગિરિવા-
 હિવાહિનીનીર-પુરપદ્મશઃ સ્વજનયોગાઃ ॥ ૫ ॥ સંધ્યાભ્રરાગવિભ્રમ-
 વિહંબિના તરુણતાપિ તનુભાજાં । મત્તકરિકલભકર્ણા-સ્થિરરૂપો વિભવસં-
 ખારઃ ॥ ૬ ॥

एवं वस्तुसमूह-सर्वं क्षणिकं विभाव्य भव्यजनाः । अक्षणिकसुख-

પક્ષિઓવાળા) અને વરારોહ [ઉંચા ઝાડવાળા] છે, અને જ્યાંની રામા [સ્ત્રીઓ] સચ્ચાય (સારી કાંતિવાળી) સુવચસ્ [સારા વચવાળી] અને વરારોહ [સારા શરી-
 રવાળી] છે. આ રીતે બંને સરખા છે, છતાં કેવળ આકાર એટલે આ વર્ણનો બેઠ
 દેખાય છે, એવી આમળકલ્પા નામે નગરી હતી. [૧]

ત્યાં પવિત્ર ચરિત્રવાન, સંશયરૂપ પર્વતના સેંકડો ટુંક લાંગવામાં અતિ કઠિન
 વજ્રા સમાન શ્રી વીરપ્રભુ એકદા પધાર્યા. (૨) સારે ત્યાં દેવોએ વિધિ પ્રમાણે ત્રણ
 ગદથી શોભતું સમવસરણ બનાવ્યું, કે જે ભાવ શત્રુઓથી પીડાતા ત્રણ જગતના રક્ષણ
 માટે બાણે દુર્ગરૂપે નહિ બનાવ્યું હોય? તેવું લાગતું હતું. (૩) ત્યાં પૂર્વ દિશાથી ભગ-
 વાન્ પેસીને “ નમો તિત્થસ્સ ” એમ બોલત્ત થકા સિંહાસનપર બેસી, આ રીતે
 દેશના દેવા સાંજ્યા. [૪] આકરા પવનથી હીલતા દર્ભની અણીપર રહેલા પાણીનાં
 બિંદુ માફક આયુષ્ય ચપળ છે, પર્વતમાં વહેતી નદીનાં પાણીનાં પૂર જેવાં આ સગાવ-
 હાલાં છે, સાંજના વાદળાના રંગ સરખી જીવોની યુવાની છે, અને મદોન્મત્ત હાથીનાં
 અચ્ચાંનાં ધાનની માફક ધન, દોલત અસ્થિર છે. [૫-૬]

આ રીતે તમામ વસ્તુને ક્ષણિક ત્રિચારીને, હે ભવ્યો ! અક્ષણિક સુખ કરનાર

વિધાયિનિ—ધર્મે યત્નં સદા કુરુત ॥ ૭ ॥ અત્રાંતરે વિમાનપ્રભામિ રા-
શાઃ પ્રકાશયન્ રવિવત્ । આગત્ય કોપિ દેવો—ધર્મકથાંતે વખાણેદં
॥ ૮ ॥ સ્વામિન્નવિકલકેવલ—સુવેદસા કલયથાશિલં યુયં । ગૌ-
તમમુખ્યમુનીનાં—નાશ્યવિધિં દર્શયામિ પુનઃ ॥ ૯ ॥ દ્રવ્યસ્તવમિતિ-
કૃત્વા—મુનીશ્વરો મૌનમખજદથ દેવઃ । અપ્રતિપિદ્ધં જાનુમત—મિતિ
વિધિના નાટકમકાર્ષીત્ ॥ ૧૦ ॥ પુનરપિ નમન્ સ એવં—જગદે જ-
ગદેકતાયિનાં યદ્ભોઃ । કૃત્યં જિતમિદં તવ—સોગાદથ નિજાદિવં
મુદિતઃ ॥ ૧૧ ॥

અથ ગૌતમગણરાજો—જિનવરમાનમ્ય પૃષ્ઠવાનેવં । કોયં સુરઃ
કિમ્ પુરા—કૃતસુકૃતં સ્વામ્યથોવાચ ॥ ૧૨ ॥ આદ્યદિવિ વરાવિ-
માને સૂર્યાભયં સુરોદિ સૂર્યામઃ । પૂર્વભવેત્વિદમમલં—સુકૃતં કૃતિના
કૃતમનેન ॥ ૧૩ ॥

ધર્મમાં યત્ન કરો. (૭) આ અવસરે સૂર્યના માફક વિમાનની કાંતિવડે દિશાઓને
પ્રકાશતો કોઈ દેવતા આવીને ધર્મ કથા પૂરી થઈ રહેતા કહેવા લાગ્યો કે, હે સ્વામિન!
તમે તો સંપૂર્ણ કેવળજ્ઞાનથી બધું બાણીજ છો, તોપણ ગૌતમાદિક મુનિઓને હું મારું
નાશ્ય બતાવું. [૮-૯] ત્યારે તે દ્રવ્યસ્તવ હોવાને લીધે ભગવાન મૌન રહ્યા, એટલે ના
નહિ પાડી, તો અતુમતજ થયું, એ ન્યાયથી દેવે નાટક કરી બતાવ્યું. [૧૦] બાદ
ફરીને તે ભગવાનને નમવાની રજા લેવા લાગ્યો, ત્યારે જગત્તા રક્ષક ભગવાને કહ્યું કે,
એ તારું કૃત્ય છે, અને જીત છે; બાદ તે દેવ હર્ષિત થઈ સ્વસ્થાને ગયો. (૧૧)

હવે ગૌતમ ગણધર જિનેશ્વરને નમીને એમ પૂછવા લાગ્યો કે, આ કોણ દેવતા
છે, અને એણે પૂર્વે શું સુકૃત કર્યું છે? સ્વામી બોલ્યા કે, પહેલા દેવલોકમાં સૂર્યાભ નામના
વિમાનનો આ સૂર્યાભ નામે દેવ છે. એ સુકૃતિએ પૂર્વે ભવમાં આ પ્રમાણે સુકૃત કરેલું છે.
[૧૨-૧૩] જેમ જિજ્ઞાસુની મૂર્તિ શ્રીપરિકલ્પિત, રામાભિનંદિની [અણરામથી શોભતી]

તથાહિ—

શ્રીપરિકલિતા રામા—ખિન્નંદિની વિષ્ણુમૂર્તિવદિહાસ્તિ । ચેતનિકા નામપુરી—ગદાન્વિતા નૈવ સા કિંતુ ॥ ૧૪ ॥ તત્રાચ્યયા પ્રદેશી—પ્રવાસદેશી વિપક્ષવર્ગસ્ય । ચાર્વાકસમંયચાતુર્ય—કલિતચિત્તો ભવદ્ભૂપઃ ॥ ૧૫ ॥

લાવણ્યરૂપકાંતા સત્કાંતા તસ્ય સૂર્યકાંતાચ્યા । નિજતેજોજિત સૂર્યઃ સુતઃ પુનઃ સૂર્યકાંતો ભૂત્ ॥ ૧૬ ॥ નિજમતિજિતગીઃપતિમતિ-વિભવઃ સચિવસ્તુ ચિત્રનામા ભૂત્ । યો રાજમાનસે રાજહંસ ઇવ વાસ પાપ સદા ॥ ૧૭ ॥ સોન્યેદુર્સયિત્વા—પ્રાશ્નતિકં પ્રૈપિ રાજકાર્યેણ । શિવિષતિના શ્રાવસ્તી—પુર્યાં જિતશત્રુનૃપપાર્થે ॥ ૧૮ ॥ તત્ર ચ સોપિ સમસ્તં—ઢોકનમાઢોક્ય રાજકાર્યે તત્ । શીઘ્ર મસાધય દશિલં—ચચ્છી-પ્રવિધાયિનઃ સુધિયઃ ॥ ૧૯ ॥ તત્રો દ્યાને ચિત્રઃ પાર્શ્વજિનાન્વયિન

અને ગદાન્વિત [ગદા આયુધે સહિત] હોય છે, તેમ શ્રીપરિકલિત [આઆદ], રામા-ખિન્નંદિની [રમતી સ્ત્રીઓથી શોભતી], છતાં ગદા સહિત [રોગ સહિત] ચેતવિકા નામે નગરી હતી. (૧૪) ત્યાં દુશ્મનોને દેશવટો આપનાર પ્રદેશી નામે ચાર્વાક મતમાં ચતુર રાજા હતો. [૧૫]

તેની લાવણ્યથી રમ્ય રૂપવાળી સૂર્યકાંતા નામે સારી કાંતા હતી, અને પોતાના તેજથી સૂર્યને જીતનાર, સૂર્યકાંત નામે પુત્ર હતો. (૧૬) વળી પોતાની બુદ્ધિથી જીવરૂપિને જીતનાર, ચિત્ર નામે તેનો મંત્રિ હતો. તે રાજાના મનરૂપ માનસમાં રાજહંસની માફક હોમેશાં વસતો હતો. [૧૭] તેને રાજ્યએ એક વખત જેટલું આપીને શ્રાવસ્તીપુરીમાં જિતશત્રુ રાજાની પાસે રાજકાર્ય સાધવા મોકલાવ્યો. (૧૮) ત્યાં તે જેટલું આપીને સધળું કામ જીતી લઈને સાધતો હતો, કેમકે, બુદ્ધિવાન પુરુષો શીઘ્રવિધાયી (ઝડ કામ કરનારા) હોય છે. [૧૯] ત્યાં ઉદ્યાનમાં ચિત્રે ઉજાળ ચરિત્રવાળા, ચૌદ પૂર્વધારી, ચાર જ્ઞાનવાળા, પાર્શ્વનાથના સંતાનીયા, [કેશિ કુમારને જોયા]. [૨૦]

મુજ્જલચરિત્રં । પરિપૂર્ણપૂર્વસહિતં-જ્ઞાનૈશ્ચ ચતુર્ભિરપિ કલિતં ॥ ૨૦ ॥

પંચાચારવિચાર-પ્રપંચપંચાસ્યકાલર્જસમાનં । દુર્મથમનમથમથનં-
શિવપૃથરથમલગુણયુક્તં ॥ ૨૧ ॥ યંતિતતિયુક્તં કુમાર-શ્રમણં કેશીતિ
સંજ્ઞયા પ્રથિતં । સૂરિંદદર્શ નત્વા ચ-તમિતિં સદ્ધર્મમશ્રૌષીત્ ॥ ૨૨ ॥
નિદર્શનૈશ્ચોલુકપાશકાયૈ-દુઃપ્રાપમાસાઘ મનુષ્યજન્મ । તદ્ધર્મમેવાસ્થિ-
લસૌખ્યહેતુ-ભો ભવ્યલોકાઃ કુરુતાદરેણ ॥ ૨૩ ॥ ઇત્યાંકર્ણ્ય સકર્ણઃ--
સચિવઃ શ્રીકેશિસ્મરિચરણતિ । સમ્યક્ત્વમ્મૂલમનયં-શ્રાવકધર્મ પ્રપન્નો
થ ॥ ૨૪ ॥ અમળચૈવં પૂજ્યા આયાત શ્વેતવીં વિહારેણ । યદિ તત્ર
તત્રમવૈતાં-મવતાં સદેશનાં શ્રુત્વા ॥ ૨૫ ॥

કથમપિ વિશ્વરસ્માકં-પ્રદેશિરાજઃ પ્રપદ્યતે ધર્મ । તત્ત્વોભને ભવે-
દથ-કેશિગણેશો વમાણેદં ॥ ૨૬ ॥ સ હિ ચંદો નિષ્કરુણો-
નિર્દ્વર્મા પાપકર્મકૃતચિત્તઃ । ઇહલોકમતિવદ્ધઃ-પરલોકપરાદ્મુખઃ ક્રૂરઃ

તે પાંચ આચારના વિચાર પ્રપંચરૂપ સિંહને વસવાના વર્ન સમાન, દુર્મથ મનમથના
મથનાર, શિવ પથના રથ સમાન, નિર્મળ શુભ યુક્ત, યતિની શ્રેણિથી પરિવરેલા કેશિ
નામે પ્રથિત થએલા કુમાર શ્રમણુ આચાર્યને જોઈ નમીને આ રીતે ધર્મ સાંભળવા લાગ્યો.
[૨૧-૨૨] હે ભગ્વે! ચોક્કસ પાશક વગેરે દૃષ્ટાંતોથી દુર્બલ મનુષ્ય જન્મ પામીને તમે
આદરપૂર્વક સકળ સુખના હેતુ ધર્મનેજ કરતા રહો. [૨૩] આ સાંભળીને તે આલાક
મત્રિએ કેશિ કુમાર પાસેથી સમ્યક્ત્વ મુળ શ્રાવક ધર્મ સ્વીકાર્યો, અને કહેવા લાગ્યો કે,
હે પૂજ્ય! તમે જો વિહાર સંયોગે શ્વેતવિક્રમાં પધારો, તો ત્યાં તમે પૂજ્ય પુરુષની રૂઢી
દેશના સાંભળી. (૨૪-૨૫)

અને જો કેાઇ રીતે અમારે સ્વામી પ્રદેશી રાજ ધર્મ પામે, તો બહુ સારું થાય.
ત્યારે કેશિ ગણધર બોલ્યા કે, તે તો ચંડ, નિષ્કરુણ, નિર્ધર્મી, પાપકર્મમાં મન રાખનાર,
આ લોકનેજ વળગેલો, પરલોકથી પરણમુખ, અને ક્રૂર છે, માટે હું મત્રિ! તું તારી

॥ ૨૭ ॥ તત્કથમસ્ય વિવોધો-ભવિતા ધીસ્રવધિયા વિભાવય મોઃ ।
 ભૂયઃ સોઽન્નિ વભાષે-કિમનેન, મુનીશ ગુપ્ત્માકં ? ॥ ૨૮ ॥ તત્રાન્યેપિ
 વસંતિ-શ્રેષ્ઠીશ્વરતલવરાદયો બહવઃ । યે વસતિપીઠફલક-પ્રમુખં દદતે
 મુસાધૂનાં ॥ ૨૯ ॥ સત્કારં સન્માનં ચ-યે સદા વિદ્યતેહ્યતસ્તૈષાં ।
 ક્રિયતામનુગ્રહો, ગુરુ-રથાહ વિજ્ઞાસ્યતે મંત્રિન્ ॥ ૩૦ ॥

અન્યેશ્વરથો કેશી-દિનમણિરિવ મવ્યકમલવરવોધં । વિદધાનઃ
 સંપ્રાપ-શ્વેતવિક્રાં નામ વરનગરીં ॥ ૪૧ ॥ इह केशिगणभृदागा—
 देवं वद्धार्पितो नियुक्तनरैः । चित्रस्तुतोष बाहं-लब्धनिधी रोरपुरुष
 इव ॥ ३२ ॥ તત્ર સ્થિતોપિ ચિત્રઃ-સૂરિનત્વેતિ દધ્યકૌ ચિત્તે ।
 અસ્મુકમયં ભૂપો-બહુપાપઃ પ્રવલમિધ્યાત્વઃ ॥ ૩૩ ॥ यहि मय्यपि
 सचिवेयं-नरकं यास्यति हहा मम मतेस्तत् । किं कौशलमत एनं—
 नयामि कथमपि गुरोः पार्श्वे ॥ ३४ ॥ ધ્યાત્વેતિ તેન નરપતિ-રુદ્યાને

બુદ્ધિથી વિચાર, કે એને શી રીતે પ્રતિબોધ થઈ શકશે ? ત્યારે શ્રીને મંત્રિ બોલ્યો કે,
 હે મુનીશ્વર ! તમારે ક્યાં એ એકલાનું જ કામ છે ? [૨૬-૨૭-૨૮] ત્યાં બીજા પણ
 ધણા શેઠ, સરદાર, તલવર વગેરે રહે છે, જેઓ મુસાધુઓને વસતિ, ખોડ, ફગક વગેરે
 આપતા રહે છે; અને હમેશ તેમનું સન્માન સત્કાર કરે છે, માટે તેમનાપર તમારે કૃપા
 કરવી જોઈએ.—ત્યારે ગુરુ બોલ્યા કે, હે મંત્રિન્ ! વખતપર ધ્યાન આપશું. (૩૦)

હવે એકદા કેશીકુમાર સૂર્યની માફક ભવ્ય કમળોને જગાડતા થકા શ્વેતવિક્રા ન-
 ગરીમાં પધાર્યા. [૩૧] ત્યારે ચિત્રે રાખેલા માણસોએ તેને વધામણી આપી કે, છતાં
 કેશી ગણુધર આવ્યા છે. તે સાંભળી ચિત્ર દરિદ્ર જેમ નિધાન પામીને રાજ થાય, તેમ
 અતિશય રાજ થયો. (૩૨) બાદ ત્યાંજ રહીને સૂરિને નમોને મનમાં વિચારવા લાગ્યો
 કે, અમારો આ રાજા બહુ પાપી, અને પ્રબળ મિથ્યાત્વવાળો છે. (૩૩) તે જો
 મારા જેવો મંત્રિ મળ્યા છતાં, પણ નરકે જશે તો હાય હાય ! મારી અક્ષલની શી હુ-
 શીયારી ગણુશી, માટે ગમે તેમ કરીને એને ગુરુ પાસે લઈ જાઉં. (૩૪) એમ વિ-

વાહવાહનાવ્યાજાત્ । નિન્યે સો થ સુદુર્દમ--તુરંગધનદમનતઃ શ્રાંતઃ ॥ ૩૫ ॥

તત્ર પ્રદેશ આસ્યત--નૃપઃ પ્રદેશી સ તેન વિશ્રાંત્યૈ । યત્ર ગુરુર્ગુરુ-
સદસિ--વ્યાકુર્વાણોસ્તિ જિનધર્મ ॥ ૩૬ ॥ દૃષ્ટ્વા થ સૂરિં નૃપ આહ
ચિત્રં-મુંડો યમુચ્ચૈઃ કિમુરારટીતિ ? । સોપ્યાહ જાને ન વિભૌતિકે
ચેદ્ ગત્વા નિશમ્યેત કિમુ પ્રણમ્યેત્ ? ॥ ૩૭ ॥ આગાદથો નરપતિઃ
સુગુરોઃ સમીપે--તબ્બોધવંધુરમંતિર્ગુરુરપ્યુવાચ । મુક્ત્વા પ્રમાદમશ્ચિલં
પરમાર્થશત્રું--ધર્મ જના વિદધતાં પરમાર્થપથ્યં ॥ ૩૮ ॥ ડુચે તતઃ સિ-
તિપતિર્ભવતો વચો મે-નો ચેતસઃ પ્રચુરસંપદમાદધાતિ । યદ્ભૂમિનીરહુત-
શુક્પવનાતિરિક્તો-જીવઃ સમસ્તિ ન પરઃ પરલોકયાયી ॥ ૩૯ ॥

તથાહિ,--

જીવો નાસ્તિ સમક્ષા-દર્શનતઃ સ્વરવિષાણમિવ નૂનં । યત્તુ ન

ચારીને તે ઘોડા ફેરવવાના મિથે રાજના ઉદ્યાનમાં લઇ ગયો. હવે રાજા દુર્દમ ઘોડાના
આકાર દમનથી થાકી ગયો. [૩૫]

ત્યારે ચિત્રે તૈ પ્રદેશ રાજને વિશ્રાંતિ લેવા માટે ત્યાં બેસ્યો, કે જ્યાં નજીકમાં
કેશિચુર મોટી સભામાં જિનધર્મ સમગ્નવતા હતા. (૩૬) હવે સૂરિને બેઠને રાજા
ચિત્ર મંત્રિને કહેવા લાગ્યો કે, આ મુંડ ઉગેથી શી શુભો પાડે છે ? મંત્રિ બોલ્યો કે,
હું પણ કંઈ નથી બાણુતો, માટે પાસે જઈને સાંભળીએ, તો આપણું શું બન્યું છે ?
આ ઉપરથી રાજા સુગુરની પાસે આવ્યો. ત્યારે તેને પ્રતિબોધવામાં કુશળ મતિવાન શુર
બોલ્યા કે, હે જનો ! તમે પરમાર્થમાં શત્રુ સંમાન સધળા પ્રમાદને છોડીને પરમાર્થમાં
પથ્ય સમાન ધર્મ કરો. (૩૮) ત્યારે રાજા બોલ્યો કે, તમારું મારા મનને બહુ પુશ
નથી કરતું. કેમકે પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ અને વાયુથી જુદો કોઈ બીજો પરલોકે જનાર
જીવ છેજ નહિ. (૩૯)

તે આ રીતે કે, જીવ નથીજ. કેમકે તે અવ્યક્ષ દેખાતો નથી. ગધેડાનાં સીંગડાં

તથા પુનસ્તત્-ભૂતચતુષ્ટયમિવાત્રાસ્તિ ॥ ૪૦ ॥ ગુરુરાહ મદ્ર કિમયં—
 જીવસ્ત્વદ્વિશદર્શનાગ્રાહ્યઃ । ઉત સર્વેષાં તત્ર ચ-નાદ્યઃ કલ્પઃ સુકલ્પઃ
 સ્યાત્ ॥ ૪૧ ॥ એવં હિ દેશકાલ-સ્વભાવમૂઝ્માદિવિપ્રકૃષ્ટાનાં । મૂમૂ-
 ધરાદિકાનાં-ભવત્યભાવસ્ત્વદગ્રહણાત્ ॥ ૪૨ ॥ નાપિ દ્વિતીયપક્ષો—
 જીવક્ષેપાય પક્ષતાં ધત્તે । સર્વજનસમક્ષાણાં-તવાસમક્ષત્વતો રાજન્
 ॥ ૪૩ ॥

કિંચેદં ચૈતન્યં-કિં ભૂતાનાં સ્વભાવ ઉત કાર્યે । તાવન્નાહિ સ્વ-
 ભાવો-હ્યચેતનત્વાત્ સ્વયં તેષાં ॥ ૪૪ ॥ નો કાર્યમપિ ચ તત્સ્યા—
 દસમુદિતાનાં હિ સમુદિતાનાં વા । આદ્યભિદિ પૃથક્ તેષાં-ચિંદન-
 ધિગતિરેવ દોષઃ સ્યાત્ ॥ ૪૫ ॥ પિષ્ટાદિભ્યો મદ ઇવ-ભૂતેભ્યઃ સમુદયં
 ગતેભ્યૈથ । ચૈતન્યં ભવતીતિ-દ્વિતીયપક્ષોપિ ન હિ દક્ષઃ ॥ ૪૬ ॥

માફક, જે તેવું નથી, તે ચાર ભૂતની માફક છતાં પ્રત્યક્ષ દેખાય છે. [૪૦] ગુરુ
 બોલ્યા—હે ભદ્ર ! શું આ જીવ તારા જીવામાંજ નથી આવતો ? માટે નથી, કે બધાના
 જીવામાં નથી આવતો, માટે નથી ? ત્યાં પહેલો પક્ષ કંઈ વ્યાજબી નથી. [૪૧]
 કેમકે તેમ થાય, તો દેશ, કાળ, સ્વભાવ તથા સૂક્ષ્મપણા વગેરેને લીધે દૂર રહેલા જમીન,
 પર્વત વગેરે પદ્મથોને તું નહિ દેખાતો હોવાથી, તેમનો અભાવ સિદ્ધ થશે. [૪૨]
 વળી ખીજો પક્ષ પણ જીવને તોડવા સમર્થ નથી. કારણ કે, સર્વ જનના પ્રત્યક્ષ કંઈ તને
 પ્રત્યક્ષ રહેલા નથી. [૪૩]

વળી આ ચૈતન્ય ભૂતોનો સ્વભાવ છે કે કાર્ય છે ? સ્વભાવ તો નથીજ, કેમકે
 તેઓ જાતે અચેતન છે. (૪૪) તે કાર્ય પણ નથી. કેમકે તેમનાં તે કાર્ય હોય, તો
 છુટા છુટાનું હોય કે, એકઠા મળેલાનું હોય ? પહેલા પક્ષમાં તો છુટું છુટું. તેઓમાં ચૈ-
 ન્ય દેખાતુંજ નથી, એ દોષ આવશે. (૪૫) હવે મિષ્ટાદિકમાંથી જેમ મદ પેદા
 થાય છે, તેમ ભૂતો એકઠા મળ્યાથી તેઓમાંથી ચૈતન્ય પેદા થાય છે, એમ ખીજો પક્ષ
 લેશે તો, તે પણ ઠીક નથી. કેમકે જે જેઓમાંના છુટા છુટામાં નહિ હોય, તે તેઓ

યથેષુ પૃથક્ ન ભવતિ--ન તેષુ તત્સમુદિતેષ્વાપિ હિ યુક્તં । સિકતાકળે
શ્વદ્વં-તૈલં કિં ભવતિ નનુ વહુષુ ? ॥ ૪૭ ॥

પિષ્ટાદિભ્યો મદ ઇવ-ઇત્યત્ર તુ માત્રયાસ્તિ મદશક્તિઃ । ન હિ
સર્વથાઽસતઃ સ્વર-શ્રંગસ્યેવેક્ષિતોત્પત્તિઃ ॥ ૪૮ ॥

અપિ ચ—

સ્પૃષ્ઠં શ્રુતમાઘ્રાતં--શુક્તં સ્મૃતમીક્ષિતં કિલ મયે તિ । કથમેકકર્તૃકાઃ
સ્વલુ--ભાવા ભૂતાત્મવાદે સ્યુઃ ? ॥ ૪૯ ॥ પરલોકયાયિજીવા--ભાવે
કસ્યાસ્તિ કર્મસંબંધઃ । તદભાવે ભાવાના--મિયં કથં ચિત્રતા યુક્તા ?
॥ ૫૦ ॥

હ્યામૃદંકકયોર્મનીષિજડયોઃ સદૂપનીરૂપયોઃ, શ્રીમદ્દુર્ગતચોર્ધલા
ચલવતોર્નીરોગરોગાર્તયોઃ । સૌભાગ્યાસુભગત્વસંગમજુષોસ્તુલ્યેપિ નૃત્વે-
તરયેતત્કર્મનિવંધનં તદપિ નો જીવં વિના યુક્તિમત્ ॥ ૫૧ ॥ તસ્મા-

એકકા થતાં, પણ તેઓમાંથી નહિ થાય. સિકતા (રેતી)ના કણમાં નહિ દેખાતું. તેલ
શું તેના કાઝા કણ એકકા કયાંથી પેદા થઈ થકશે ? [૪૬-૪૭]

પિષ્ટાદિકમાંથી મદ પેદા થાય છે, ત્યાં તેનાં અંગોમાં માત્રાએ કરી મદશક્તિ ર-
હેલીજ છે. બાકી સર્વથા જે અસત્ હોય, તેની ખરશ્રંગની માફક ઉત્પત્તિ થઈ શકેજ
નહિ. [૪૮] વળી મેં અકુચું, સાંભળ્યું, સૂંધ્યું, ખાધું, સંભાર્યું, અને બોલ્યું, એમ
એક કર્તાવાળી પ્રતીતિ ભૂતાત્મવાદમાં શી રીતે થાય ? [૪૯] જે પરલોકે જનાર જીવ
ન હોય, તે કર્મનેા સંબંધ કેને થાય ? અને તે નહિ થાય, તે પછી પદાર્થોની આ
વિચિત્રતા કેમ યુક્ત ગણાઈ શકે ? [૫૦]

રાજા અને રંક, પંડિત અને જડ, સુરૂપ અને કુરૂપ, શ્રીમાન અને દરિદ્ર, બળવાન
અને દુર્બળ, નીરોગી અને રોગી, સુભગ અને દુર્ભગ, એ બધાનું મનુષ્યપણું સરખું છતાં
જે અંતર દેખાય છે, તે કર્મનાં ઝરણે છે; અને તે કર્મ જીવ વિના યુક્તિમત્ નહિ થાય.
(૫૧) માટે હે રાજા! પોતાના શરીરમાં “ હું સુખી છું ” ઇત્યાદિ જે પ્રતીતિ થાય છે,

ત્ સિતિપ, સ્વતના-વહંસુલીત્યાદિસંવિદા ગ્રાહ્યઃ । કર્તા ભોક્તા જીવઃ
પરલોકગમી ભવતિ સિદ્ધઃ ॥ ૫૨ ॥ નિજદેહ ઇવ વિશિષ્ટાં-ચેષ્ટામુ-
પલબ્ધિપૂર્વિકાં વીક્ષ્ય । પરદેહેપ્યનુમેયા-તત્ત્સિદ્ધિર્ધોધનૈઃ સ્વધિયા ॥ ૫૩ ॥
અથ ગદતિસ્મ નરેન્દ્રો-યદ્યસ્તિ પરત્ર મામુકો જીવઃ । તર્હિ મમાસી
જ્જનકઃ-પ્રાણિવધપ્રમુખપાપરતઃ ॥ ૫૪ ॥

યુષ્મન્મત્તેજ સોગા-ચ્ચરકં તત્કિમિતિ મામિહૈત્યૈષઃ । નહિ વો-
ધયતિ યથાપ્રં માવિદધા દુઃસ્વદં વત્સ ॥ ૫૫ ॥ તત્કથમમુત્રયાયી
યુક્તિઘટાકોટિમટતિ જીવોત્ર । પ્રતિભાપગલ્ભતાજિન્ન-દેવગુરુર્ગુરુરથ
પ્રોચે ॥ ૫૬ ॥ કાસ્મિન્ મહાપરાધે-સિત્તો ગુપ્તો યથા નરઃ કશ્ચિત્ ।
નહિ વીક્ષિતુમપિ લભતે-નિજકાન્ યામિકનરેભ્યોત્ર ॥ ૫૭ ॥ તદ્-
દારુણાનિજકર્મ-શ્રુંઝલ્લીનિગડિતો હિ નૈરયિકઃ । આગંતું નહિ લભતે-
પરમાધાર્મિકસુરેભ્યોત્ર ॥ ૫૮ ॥ ભૂયો વમાણ ભૂયો-મમ માતા વત્સ-

તેનાવડે જણાતો જીવ કર્તા, ભોક્તા, અને પરલોકમાં જનાર સિદ્ધ થાય છે. [૫૨] હવે
પોતાના શરીરમાં જેમ જ્ઞાનપૂર્વક દરેક વિશિષ્ટ ચેષ્ટા થતી જેવામાં આવે છે, તેમ પરાયા
શરીરમાં પણ બુદ્ધિમાન જનોએ પોતાની બુદ્ધિથી, અનુમાનથી, તેની સિદ્ધિ કરી લેવી.
[૫૩] હવે રાજા બોલ્યો કે, જે પરલોકમાં જાય છે, તે મારે આપ જીવિતમાં
વગેરે પાપમાં નિમગ્ન રહેનાર હોતો. [૫૪]

તે તમારા મત પ્રમાણે નરકે ગયેલ હોવો જોઈએ, ત્યારે શામાટે તે છતાં આવી
મને નથી સમજાવતો કે, હે પુત્ર ! તું આ દુઃખદાયી પાપ મ કર. [૫૫] માટે છતાં
જીવ પરલોકે જાય છે, એ વાત શી રીતે યુક્તિની અણીપર લાગુ પડે ? ત્યારે બુદ્ધિઅળથી
વૃહસ્પતિને પણ જ્ઞાતનાર ગુરુ બોલ્યાઃ— (૫૬) જેમ કોઈક મહાન્ અપરાધમાં કોઈ
માણસને કેદખાનામાં નાખવામાં આવે, તો પછી તે પહેરેગીરીનાં કબજે રહ્યો થકો, પોતાના
સગાઓને જોઈ પણ શકતો નથી, તેમ પોતાનાં દાણુ કર્મની સાંકળથી નિગડિત થયેલ
નારક જીવ, પરમાધાર્મિક દેવતા કબજામાં રહ્યો થકો, છતાં આવી શકતો નથી. (૫૭-૫૮)

લા મયિ સદાભૂત । સામાયિકપૌષધમુખ્ય-ધર્મકર્મણિ વિહિતચિત્તા
॥ ૫૯ ॥

• ભવદાકૃતેન દિવં-સાંગોત્તકથમિહૈત્ય મમ પુરતઃ । ન વદતિ ક-
ત્સ યથા કુરુ-ધર્મમિદામુત્ર સૌખ્યકરં ॥ ૬૦ ॥ તસ્માત્ સંગતિ
મંગતિ-જીવસ્યામુત્રયાયિતા હિ કથં ? । પીયૂષપોષસમયા ગિરામૃણા
દેવમથ સૂરિઃ ॥ ૬૧ ॥ અસમર્થિતકર્ત્તવ્યા-દિવ્યપ્રેમાનુગા વિષયસ-
ક્તાઃ । અનધીનમનુજકાર્યા-અશુભત્વાન્મર્ત્યલોકસ્ય ॥ ૬૨ ॥ જિનજ-
ન્માદિકકલ્યાણકાનિ સુમુનેસ્તપોનુભાવં ચ । સમવસરણકાદિ વિના-ના
યાંતિ સુરા રૂઢ પ્રાયઃ ॥ ૬૩ ॥ [યુર્મ]

પુનરપિ નૃપ આચર્યૌ-મયાન્યદૈકો મલિમ્લુચશ્વકે । અતિસૂ-
ક્ષ્મતરાન્ સંઘાન્-કોપ્યાત્મા તત્ર નૈક્ષિ પરં ॥ ૬૪ ॥ તદ્ભૂતવ્યતિરિક્તઃ-
કથમાત્મા મમ ચક્રાસ્તુ ચિત્તેત્ર ? । અથ પદ્મર્કસુકર્કશ-ચિચારચતુરો

ક્રીને રાજા બોલ્યો કે, મારી માતા મારા તરફ હમેશાં વત્સલ [પ્રીતિવાળી] હતી. તે સામાયિક અને પૌષધ વગેરે ધર્મનાં કામમાં મશગુલ રહેતી. [૫૯]

તે તમારા અભિપ્રાય પ્રમાણે સ્વર્ગે ગઇ છે, તો તે શામાટે છતાં આવીને મારી આગળ નથી કહેતી કે, અહીં અને પરભવમાં, સુખ કરનારા ધર્મને તું કર. (૬૦) માટે જીવની પરભવે જવાની વાત શી રીતે સંગત થઈ શકે ? ત્યારે અમૃતના વરસાદ સરખી વાણિએ ક્રીને સૂરિ બોલ્યાઃ— (૬૧) દેવોએ પોતાનું કર્તવ્ય હજી પૂરું નહિ કર્યું હોય ? તેથી, તથા દિવ્ય પ્રેમમાં નિમગ્ન થઈ રહેવાથી, તથા વિષયમાં આસક્ત બન્યાથી, તથા મનુષ્યના કામને અવશ રહેનાર હોવાથી, તથા મર્ત્ય લોકના અશુભપણથી, એમ આ કારણોને લીધે જિનના જન્માદિક કલ્યાણકો, તથા મહા સુનિતાં તપનો મહિમા, તથા સમવસરણ વગેરે, પ્રસંગો વિના છતાં પ્રાયે આવતા નથી. [૬૨-૬૩]

ક્રીને રાજા બોલ્યો કે, મેં એક વેળા એક ચોર પકડીને તેના અતિ સૂક્ષ્મ કટક કરી બોધા, પણ તેમાં કંઈ આત્મા દેખાયો નહિ. [૬૪] માટે જૂતથી જૂઠા આત્માને

ગુરુરવોચત્ ॥ ૬૫ ॥ અગ્ન્યર્થી કોતપિ નરો-વિકટાટઘ્યામટાટ્યમાનઃ, સન્ ।
પ્રાપ્ય મહેદરણિકાઠું—મંદમતિઃ, સ્વંદશચક્રે ॥ ૬૬ ॥ નચ તત્ર વહ્નિક-
ળમપિ—સોપશ્યદથો મહામતિઃ કશ્ચિત્ ॥ પુરુષઃ શરેણ સચઃ—પ્રમ-
થ્ય તં પાતયાંચક્રે ॥ ૬૭ ॥ યદિ મૂર્ત્તસ્યાપિ સંતોપિહુતશુજસ્તત્ર
• ભવતિ ન ગ્રહણં । તજ્જીવસ્યામૂર્ત્તસ્ય—કોહિ દોષસ્ત્વનુપલંભે ?
॥ ૬૮ ॥

મૂયો મૂયોભિદધે—જીવન્નેવૈકકો મયા ચૌરઃ । અયસોમંજૂપા-
• યાં—સિપ્તઃ સાસારિ મદનેન ॥ ૬૯ ॥ ઉદ્ઘાટિતા ચ પુનરપિ—ત-
દેહઃ પ્રૈક્ષિ કૃમિકમય એવ । રંધ્રાભાવે તસ્યા—નિરગાદાત્મા કથં તસ્ય
॥ ૭૦ ॥ અંતશ્ચ ભૂરયસ્તે કૃમિજીવાઃ પ્રવિવિશુઃ કથં તસ્યાઃ । કથ
મુહુર્વિષારભારં—તદમુત્રગમી સહેતાત્મા ? ॥ ૭૧ ॥ અથ જગદેસૌ
ગુરુભ્યાં-કરુણાસંભારનીરનીરભિના । રહ કસ્મિશ્ચિન્નગરે-મુશાંશ્વિકઃ કોપિ

હું મારા મનમાં કેમ મૂની શકું ? હવે જ તરફના કર્કશ વિચારમાં કુશળ ગુરુ બોલ્યા:—[૬૫]
અમિતો અર્થી કોઇક માણસ વિકટ અટવીમાં બટકતો થકા, મોટું અરણિનું લાકડું મેળ-
વીને, મંદ મતિવાળો હોવાથી તેના કટકા કરવા લાગ્યો, પણ ત્યાં તેને આગતું કંણુ પણ
• જોવામાં આવ્યું નહિ. હવે મહા મતિવાળો કોઇ માણસ ત્યાં આવ્યો, તેણે શરના સાથે
તેને ઘસીને અમિ પાડ્યો. (૬૬-૬૭) આ રીતે અમિ મૂર્ત્ત છતાં પણ, તેનું ત્યાં ગ્રહણ
થતું નથી, તો પછી અમૂર્ત્ત જીવ એમ ન દેખાય, ત્યાં શો દોષ આવે ? [૬૮]

રાજા શરીને બોલ્યો કે, મેં એક જીવતો ચોર લોહાની પેટીમાં નાખ્યો. પછી તે
પેટી માણથી ખંખ કરી. (૬૯) બાદ તે ઉઘાડી, તો તેમાં તેનું શરીર કૃમિઓથી
ભરામહું જોયું; માટે ત્યાં જિજ્ઞેષ ન હતાં, એટલે તેમાંથી તેનો આત્મા શી રીતે નીકળી
ગયો ? [૭૦] વળી તેના અંદર તે ધણી કૃમિ જીવો શી રીતે પેટાહશે ? માટે આત્મા
પરભવે જાય છે, એ વાત લાંબા વિચારમાં કેમ ટકી શકે ? (૭૧) હવે કરુણાજળના
સમુદ્ર ગુરુ બોલ્યા:— છતાં કોઇક નગરમાં કોઇક શાળ વગાડનાર રહેતો હતો. [૭૨]

વસતિસ્મ ॥ ૭૨ ॥ તસ્યાસ્ત્યેવં લબ્ધિ-ર્યત્ શંખં ધમતિ ગોચરગતોપિ ।
તદપિ ચ કર્ણેષ્ણાંતે-વાદ્યત્ત્વમિત્યેવ મન્યતે લોકઃ ॥ ૭૩ ॥

તત્રત્યનુપોન્યેદ્યુ-ર્વર્ચોગેહે વ્રજન્નિશમ્યરવં । શંખસ્ય તસ્ય શંકા
કુલચિત્તોડલભત નહિ વિષ્ટાં ॥ ૭૪ ॥ અથ રાજાણિ સ હંતું-તેનોચે
નાથ લબ્ધિરેષામે । યદ્દૂરગોપિ શબ્દઃ-શ્રુતિમૂલ ઇવેતિ બુદ્ધિઃ સ્યાત્
॥ ૭૫ ॥ કથમેતદિતિ પરીક્ષા-નિમિત્તમક્ષીધવેન સોડ્ધોપિ । અયસઃ
કુંભ્યાં સાડસારિ સર્વતો મદનપિંડેન ॥ ૭૬ ॥ સોડ્વાદયદથ શંખં-
તદધ્વનિના વધિરિતા સમા સકલા । અન્વૈક્ષિ તત્ર વિવરાદિકં ચ ન પુનઃ
કિમપ્યૈક્ષિ ॥ ૭૭ ॥

તથા

આયસપિંડસ્યાંતર્વિવરાભાવે વિશંતિ કથમુચ્ચૈઃ । વદ્ધિકળા યંન
સ્યાદયં જ્વલજ્જ્વલનપિંડાભઃ ॥ ૭૮ ॥ ઇતિ નિર્ગમપ્રવેશે-યદિ મૂર્ત્ત-

તેની પાસે એવી લબ્ધિ હતી કે, જંગલમાં જઈને પણ જે શંખ વગાડે, તે જાણે કાન
પાસે વગાડતો હોય તેમ સાંભળાય, એમ લોકો માનતા હતા. [૭૩]

હવે ત્યાંના રાજા એક વેળા સંડાસમાં ગયો, એવામાં તે શંખનો શબ્દ સાંભળી
શંકાથી આકુળ થયો, એટલે તેને ખરચુ નહિ આવ્યું. (૭૪) તેથી તેણે તે શંખ
વગાડનારને મારવાનો હુકમ કર્યો, ત્યારે તે બોલ્યો કે, હે નાથ ! એ તો મારી લબ્ધિ છે,
કે દૂરથી શબ્દ હોય, છતાં જાણે કાનના મૂળમાં થતો હોય, એમ લાગે છે. [૭૫]
એમ કેમ થાય ? તેની પરીક્ષા માટે રાજાએ તેને લોહાની કાંડીમાં નાખ્યો, બાદ તેને મીણ
લગાડીને બંધ કરી. [૭૬] હવે તેણે શંખ વગાડ્યો, કે આખી સભા બેહેરી થઈ પડી,
ત્યારે ત્યાં છિદ્ર વગેરે જોયાં, પણ તે તો કંઈ દેખાયાં નહિ. (૭૭)

વળી લોહાના પિંડમાં અંદર જે વિવર ન હોય તો, તેમાં અગ્નિનાં પરમાણુ
શી રીતે પેસે, કે, જેથી તે જ્વળતી આગના ગોળા જેવો દેખાય છે ? [૭૮] આ રીતે

સ્યાપિ ભવતિ ન વિઘાતઃ । તજ્જીવસ્યામૂર્ત્તસ્ય-કો હિ તત્સંભવે દોષઃ ?
 ॥ ૭૯ ॥ ભૂયો જજલ્પ ભૂપો-ઽતોલયત જીવન્મયૈકકશ્ચૈરઃ । પંચત્વ-
 ગતોપિ પરં-તૌલ્યાધિક્યં મયાનૈશ્ચિ ॥ ૮૦ ॥ કોપ્યાત્માં યદિતુ ભવે-
 તૌલ્યાધિક્યં તદોપલભ્યેત । તસ્માદમુત્રયામી-સંશીતિગતોધુનાપ્યાત્મા
 ॥ ૮૧ ॥

અંથ સંશયશતગુરુશસ્ત્રિ-શાતનાનિશ્ચિતપર્થુરાહ ગુરુઃ । દ્વિતિમત્ર
 કોપિ ગોપઃ-સકૌતુકોઽપૂરયન્મરુતા ॥ ૮૨ ॥ તમતોલયદયરિક્તીકૃત્યા
 તોલયદતીવ કૌતુકિકઃ । ન ચ તત્ર કિમપિ તૌલ્યા-ધિકત્વમુપલબ્ધવા-
 નેષઃ ॥ ૮૩ ॥ ચેત્ સ્પર્શનમેયત્વા-ન્મૂર્ત્તેપ્યનિલે સમસ્તિ ન વિશેષઃ ।
 તોલ્યે તદમૂર્ત્તસ્યાત્મનો હિ કથમસ્તુ સ વિશેષઃ ॥ ૮૪ ॥ અત્રાંતરે
 પ્રબુદ્ધો નૃપતિઃ સંમોદમેદુરમનસ્કઃ । ભક્તિભરનિર્ભરાંગઃ-કૃતાંજલિઃ પ્રો-
 ચિવાનેર્વ ॥ ૮૫ ॥ ભગવન્ મોહપિશાચો-મમ નષ્ટઃ પૂજ્યવંચનવરમંત્રૈઃ ।

મૂર્ત્તદ્રવ્યને પણ જ્યારે જતાં આવતાં અટકાવ થતો નથી, તો પછી અમૂર્ત્ત હવેને તે નહિ
 થાય, તેમાં શે દોષ છે ? (૭૯) ફરીને રાજા બોલ્યો કે, મેં એક હવતા ચોરને તોળી
 જોયો. બાદ તે મરી ગયો, ત્યારે તોલ્યો, પણ તેના તોલમાં વધઘટ નહિ દેખાઈ. (૮૦)
 હવે જો આત્મારૂપ કોઈ પદાર્થ હોય, તો તોલમાં કંઈક અધિકતા દેખાવી જોઈએ, માટે
 હજુ પણ આત્મા પરભવ ગામી છે, એ વાત શક હરેલી છે. [૮૧]

હવે સંશયરૂપ સોંકડો મોટાં ઝાડોને પાડવામાં તીક્ષણ કુહાડા સમાન ગુરુ બોલ્યા
 કે, કોઈક ગોવાળે કૌતુકથી પત્રનવડે મશક ભરી. (૮૨) બાદ તેને તોળી, ત્યાર કડે
 તે બાર કૌતુકિએ .તે ખાલી કરીને તોળી, ત્યાં કંઈ તેને અધિક તોલ માણુમ પડ્યું
 નહિ. (૮૩) આ રીતે જ્યારે સ્પર્શ થવાથી જણાતા મૂર્ત્ત વાયુમાં પણ તોલમાં વિશેષ
 નથી દેખાતો, ત્યારે અમૂર્ત્ત આત્મામાં તે શાથી હોય ? (૮૪) આ અવસરે રાજા પ્ર-
 બોધ પામી હર્ષ હરેલા મનથી, અને ભક્તિ ભરપૂર અંગથી અંબલિ જોડી, આ રીતે
 બોલ્યો—[૮૫] હે ભગવન્ ! તમારાં વચ્ચે મંત્રથી મારો મોહપિશાચ નાશો છે,

નવરં નાસ્તિકવાદં-ક્રમાગતં વર્જયामિ કથં ॥ ૮૬ ॥

કેશી જગીદ નૈતત્-કિંચિન્નરનાથ સતિ વિવેકે, હિ । વ્યાધિર્દા-
રિચ્યં વા-ક્રમાગતં મુચ્યતે ન કિમુ ॥ ૮૭ ॥

તથા

હેયોપાદેયવિચાર-ચાતુરીકલિતચિત્ત ધરણીશ । અત્રાર્થે દૃષ્ટાંતઃ-
સ્પષ્ટં શ્રુણુ સાવધાનમનાઃ ॥ ૮૮ ॥ રૂઠ કેપિ પુરાવણિજો-વિદેશમગમન્
ધનાર્જનનિમિત્તં । તત્રાયસઃ સ્વનૌ બહુ-તદતિસમર્થ સમાદદિરે ॥ ૮૯ ॥
સાર્થવશાત્તે ત્રાયે-યાંતસ્ત્રપુભૂમિમાપ્ય તત્રાયઃ । ત્યત્ત્વૈકે બુદ્ધિધના-
સ્તદયો મૂલ્યેન લાંતિસ્મ ॥ ૯૦ ॥ અપરેત્વેતદયઃ સ્વય-મંગીકૃતમુજ્જ્યતે
કથંકારં ? । ઇતિ તદ્વિહાયજગૃહુ-ર્ન બાલિશા વંગમંગ હહા ॥ ૯૧ ॥

અં રજતં કનકં-તત્તત્તુસ્વનૌ યથોત્તરં સુધિયઃ । લાંતિસ્મ પૂર્વ-
પણ્યં-ત્યક્ત્વા ન પુનર્જડા ઇતરે ॥ ૯૨ ॥ અથ કથમપિ રત્નાકર-

પણ વંશપરંપરાથી આવેલા નાસ્તિકવાદને હું શી રીતે છોડું ? [૮૬]

કેશીગુરુ બોલ્યા કે, હે નરનાથ ! વિવેક હોય તો, એમાં કંઈ નથી શું વાર ?
વંશપરંપરાએ માનેલી વ્યાધિ કે, દારિદ્ર્ય મૂકવામાં નથી આવતાં કે ? [૮૭] વળી
હેયોપાદેયના વિચારની ચતુરાઈને સમજનારા હે રાજન્ ! આ બાબત એક દૃષ્ટાંત છે, તેનું
સાવધાન મન રાખી રૂઠી રીતે સાંભળ. [૮૮] ઇંદ્ર પૂર્વે કેટલાક વાણીયા ધન કમાવવા
માટે પરદેશ ચાલ્યા. ત્યાં લોટાની ખાણમાં આવ્યા, એટલે તેમણે તે મોંઘું લોટું મોટા
જથ્થામાં ઉપાડ્યું. (૮૯) હવે સાથના વશે તેઓ આગળ ચાલ્યા, એટલે તેઓને ક-
લછની ખાણ મળી, ત્યારે જેઓ બુદ્ધિવાન હતા, તેમણે લોટું છોડી, તેના બદલે કલછ
ઉપાડી. [૯૦] અને જેઓ મૂર્ખ હતા, તેમણે વિચાર્યું કે, લોટું જાતે ઉપાડ્યું, એટલે
મેલાય કેમ, એમ વિચારી તેને પકડી રાખી અકસોસ કે, કલછને લઈ શક્યા નહિ ! [૯૧]

આ રીતે અંતુકેમે તે તે ખાણમાં બુદ્ધિવાનોએ રૂપું અને પછી સોનું ઉઘાડ્યું,
પણ જે જડ હતા, તેમણે પૂર્વે ઉપાડેલા માલ છોડ્યો નહિ. (૯૨) હવે તેઓ જેમ

માસેદુસ્ત કેચન પુમાંસઃ । માર્ગાનુસારિમતયો-હેયોપાદેયવિધિવિદુરાઃ
 ॥ ૯૩ ॥ ત્યક્ત્વા સુવર્ણમપ્યથ-બહુગુણયુક્તાનિ નિર્મલાનિ તથા । રત્નાનિ
 સમાદિદિરે-ત્રાસાદિકદોષવિકલાનિ ॥ ૯૪ ॥ અપરેતુ અપ્યમાના-અંપિ
 સાર્થજનૈર્મણિગ્રહણવિષયે । કદમ્ભિનિવેશાવેશાત્-પૂર્વગૃહીતાય ઉજ્જિત્વા
 ॥ ૯૫ ॥ જગૃહુર્નહિ રત્નાનિ-દ્વયેપિ ચાજમ્મુરથ નિજે દેશે । તત્રા-
 દિમાઃ સુખયશઃ-પ્રચુરશ્રીભાજનં જાતાઃ ॥ ૯૬ ॥

અપરેતુ કદાગ્રહિણઃ-ક્રમાગતાયોઽપરિત્યજન્તો હિ । પથાત્તાપાનુગતાઃ-
 સંજાતા દુઃખિનો નિત્યં ॥ ૯૭ ॥ તદ્વસ્ત્રમપિ નરેશ-ક્રમાગતં નાસ્તિકસ્ય
 મતમેતત્ । અમોઙ્ગન્નિહમામૂઃ પથાત્તાપાનુગો ગાટં ॥ ૯૮ ॥ એવં નિશુમ્ય
 વિગલિત-મિથ્યાત્વઃ કેશિસુગુરુપદમૂલે । દૃપતિર્ગૃહસ્થધર્મ-સમ્યક્ત્વપુરસ્સરં
 જગૃહે ॥ ૯૯ ॥ અથ કેશિગણધરો મૃદુ-વાળ્યા ક્ષિતિપતિમવોચદિતિ
 હિયથા । પૂર્વે રમ્યો ભૂત્વા-યથોચિતં દાનદાતૃત્વાત્ ॥ ૧૦૦ ॥ પથા-

તેમ કરી રત્નની ખાણમાં આવી પહોંચ્યા. ત્યાં કેટલાક માર્ગને અનુસરતી અઙ્કલવાળા
 અને હેયોપાદેય કરવાની આબતમાં સમળુ માણસોએ સોનાને પણ પ્રગટું મેલી બહુ ગુણ-
 વાળા, નિર્મળ, અને ત્રાસાદિક દોષથી રહિત રત્નો ગ્રહણ કર્યા. (૯૩-૯૪) પણ બી-
 બ્બએને સાથેના લોકોએ મણિઓ ઉપાડવા માટે સલાહ આપ્યા છતાં પણ, તેઓએ ખોટા
 હકે ચડી પૂર્વે ઉપાડેલા લોહાને છોડી રત્નો ઉપાડ્યાં નહિ. હવે તે બંને પોતાના દેશમાં
 આવ્યા. ત્યાં પહેલાં રત્નોના ઉચકનારા સુખ, યશ, અને પ્રચુર લક્ષ્મી પ્રાપ્ત્યા. [૯૬]

પણ એઓએ કદાગ્રહી બનીને પૂર્વે ઉચકેલું લોહું નહિ છોડયું, તેઓ પથાતાપ
 પામી હમેશના દુઃખી રહ્યા. [૯૭] માટે તેમની માથક હે રાજન્ ! તું પણ આ ક્રમા-
 ગત નાસ્તિક મતને નહિ મૂકતાં પાછળથી સખત પથાતાપ કરતો માં. [૯૮] આમ
 સાંભળીને મિથ્યાત્વ છોડીને રાજાએ કેશીગૃહની પાસે સમ્યક્ત્વ સાથે ગૃહસ્થ ધર્મ સ્વીકાર્યો.
 [૯૯] હવે કેશી ગણધર કામળ વાણીથી રાજાને કહેવા લાગ્યો કે, હે રાજન્ ! તું
 પૂર્વે યથોચિત દાન દેવાવડે રમ્ય થઇને પાછળથી તે બંધ પાડીને અરમ્ય થજે માં.

નરેશમાભૂ-રરમ્યકસ્તન્નિષેધકરણેન । અસ્માક મંતરાયાત્-પ્રવચનસ્તિસેતિ
હેતોશ્ચ ॥ ૧૦૧ ॥

એવમિતિ કેશિગણધર-વાક્યં પ્રતિપદ્ય પરમવિનયેન । પૂર્વોદિતસુ-
ચ્ચાવચ-ભાષણમુત્ત્યં સ્વમપરાધં ॥ ૧૦૨ ॥ ક્ષમયિત્વા ચ જગામ-સ્વધામ
મુદિતઃ પ્રદેશિભૂપોથ । શ્રીમત્કેશિગણેશો-પ્યન્યત્ર વિહારમાધત્ત ॥ ૧૦૩ ॥
ચિત્રદરમંત્રિયુક્તઃ-પ્રદેશિભૂપસ્તતો નિજં દેશં । જિનરાજસદનરાજી-
વિરાજિતં કારયામાસ ॥ ૧૦૪ ॥ અન્યમપિ જૈનધર્મે પ્રવર્તયામાસ બહુતરં
લોકં । સામાયિકપૌષધમુત્ત્ય-ધર્મકર્મણિ સદા નિરતઃ ॥ ૧૦૫ ॥
મન્વાનો વિષયમુત્ત્ય-વિષમિવ સ મુમોચ યુવતિસંપર્કં । દુર્વારમારવિધુરા-
દધ્યાવિતિ સૂર્યકાંતાથ ॥ ૧૦૬ ॥

ભોગાન્ સ્વયં ન ભજતે-સ્વાયત્તામાંદયાતિ ચ નૃપોયં । તત્ સત્ય-
મિદં જજ્ઞે-ન મ્રિયતે ત્યજતિ ન ચ માં ચ ॥ ૧૦૭ ॥ તદ્દન્મિ ભૂપ-

કેમકે એથી અમને અંતરાય દોષ લાગે, તથા શાસનની નિંદા થાય. (૧૦૦-૧૦૧)

ત્યારે તે પ્રદેશી રાજા કેશી ગણધરનાં તે વાક્યને પરમ વિનયથી સ્વીકારીને પૂર્વે
કરેલાં આડાં અવળાં ભાષણ પ્રમુખ અપરાધ અમાવી હર્ષિત થઇ ઘેર આવ્યો, અને કેશી
ગણધર ખીન્ન સ્થળે વિચરવા લાગ્યા. (૧૦૨-૧૦૩) આદિ ચિત્રમંત્રિની સલાહથી પ્ર-
દેશી રાજાએ પોતાના દેશને જિન મંદિરોની શ્રેણીથી વિરાજિત કર્યો. (૧૦૪) વળી
સામાયિક, પોસદ્દ વગેરે ધર્મના કામમાં હમેશાં વળગ્યો રહી, તે ખીન્ન પણ ઘણા લોકોને
જૈન ધર્મમાં પ્રવર્તાવવા લાગ્યો. (૧૦૫) તે વિષય સુખને વિષ જ્યેષ્ઠ ગણીને સ્ત્રી સં-
ગથી દૂર રહેતો, તેથી દુર્ધર કામથી પીડિત બની સૂર્યકાંતા નામે તેની રાણી મનમાં
વિચારવા લાગી. (૧૦૬)

આ રાજા પોતે ભોગ ભોગવતો નથી, અને મને પોતાના વશમાં રાખે છે, માટે
આ કહેવત ખરી પડે છે કે નહિ ? મરે, અને નહિ મૂકે. [૧૦૭] માટે એને કાઢ

મેનં-કેનાપિ વિષાદિનાશુપાયેન । પુત્રં નિવેશ્ય રાજ્યે-ભોગાન્ ભોક્ષ્યે
તતઃ સ્વેચ્છં ॥ ૧૦૮ ॥ અપરેદ્વિ પૌષધસ્યા-થ પારણે રાજવારણસ્યાસ્ય ।
રસવત્યાં ક્ષિપ્તવતી-વિષમવિષં સૂર્યકાંતાથ ॥ ૧૦૯ ॥ તેન ચ નરેન્દ્રદેહે-
સુદુસ્સહા દાહવેદના જજ્ઞે । જજ્ઞૌ ચ સૂર્યકાંતા-વિષમેતદ્દાદિતિ મહીશઃ
॥ ૧૧૦ ॥ બુધ્ધ્વા સ્વમરણસમયં-કૃતપંચાણુવ્રતાદિકોચારઃ । ઇત્યન્વશાત્
સ્વમાત્મન્-કુરુમૈત્રીં સર્વસત્ત્વેષુ ॥ ૧૧૧ ॥

મા કાર્પીઃ કાપિ રૂપં-વિશેષતોશુપરિ સૂર્યકાંતાયાઃ । કુર્વત્યેત્યનયા
ઑટિ-દુઃખદઃ સ્નેહનિગઢસ્તે ॥ ૧૧૨ ॥ યદવશ્યવેદનીયં-નરકાદિષુ
દુઃખલક્ષદં કર્મ । અત્રૈવ ક્ષિપયંતી-તવેયમુપકારિણી જીવ ॥ ૧૧૩ ॥
યદિતુ કરિણ્યસ્વાત્મ-ઘ્નસ્યા અપ્યુપરિ કોપમભિતસ્તે । નૂનં મવિધ્યતિ
તદા-રેલા મુખ્યા કૃતગ્રેષુ ॥ ૧૧૪ ॥ કિંચ ભવેનંતેસ્મિ-અનંતશ્ચો ના-

પણુ વિષ વગેરે ઉપાયથી મારું તો, પુત્રને રાજ્યપર બેસારી, પોતે પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે
ભોજન વિલાસ કરી શકીશ. (૧૦૮) હવે વળતે દિને પૌષ્ઠ્યના પારણે તે મહારાજાની
રસોષમાં સૂર્યકાંતાએ વિષમ વિષ બેળ્યું. [૧૦૯] તેના યોગે રાજના શરીરે નહિ ખ-
માય, એવી બળતરા થવા લાગી. ત્યારે તેણે બેળ્યું કે, સૂર્યકાંતાએ આ વિષ આપ્યું
છે. [૧૧૦] હવે તેણે પોતાને મરવાનો અવસર આવેલો બોલી, અણુવ્રતોના પ્રીતે
ઉચ્ચાર કરી પોતાને સમજાવવા લાગ્યો કે, હે આત્મન ! સર્વ સત્ત્વોપર મૈત્રી કર. (૧૧૧)

વળી તું ક્યાંઈ પણ રોપ મ કર, અને સૂર્યકાંતા ઉપર તો મુદ્દે રોપ મ કર,
કેમકે આમ કરતાં તેણીએ તને દુઃખ દેનાર સ્નેહની બેડી તોડી છે. (૧૧૨) હે
શુભ ! જે અવશ્ય વેદનીય કર્મ નરકાદિકમાં લાખો દુઃખ દેતાં થઈ પડત, તેને ઇલાજ
ખમાવી નખાવતી, એ તારી ઉપકારક છે. (૧૧૩) હે આત્મન ! જે એણીના ઉપર
પણુ ક્રોધ કરીશ તો, તું કૃતઘ્નોનો ધોરી ગણાઈશ. [૧૧૪] વળી આ અનંત સંસાર-
માં નરકાદિકના ભવોમાં હે શુભ ! તે અનંતીવાર જે અતિશય કડવાં દુઃખ સહેલાં છે,
તેની અપેક્ષાએ આ દુઃખ શી ગણુનીમાં છે ? એમ વિચારીને ધીરજ ધરી પોતાના કહેલાં

રકાદિષુ ભવેષુ । રે જીવ યાનિ દુઃસ્વા-ન્યતીવ કટુકાનિ સોઠાનિ
॥ ૧૧૫ ॥ તદપેક્ષયા ન કિંચિ-દ્દુઃસ્વામિદં ધીરિમાણમિતિ કૃત્વા ।
સર્વે સહસ્વયંકૃત-કર્મવિપાકં સુધોરમિમં ॥ ૧૧૬ ॥

एवं समाधिनासौ-ध्यायन् परमेष्ठिमंत्रमचलमनाः । श्रीमत्केशिशुरोः
सत्-प्रसादमुज्ज्वलगुणांश्च तथा ॥ ११७ ॥ मृत्वा सूर्याभाख्ये-सौधर्म-
त्रिदिवतिलकसंकाशे । सुविमाने संजातः-सूर्याभ इति प्रवर्तदेवः ॥ ११८ ॥
अनुभूय सुखं विपुलं-तत्र च पल्योपमानि चत्वारि । च्युत्वा महाविदेहे
च लप्स्यते परमपदसौख्यं ॥ ११९ ॥ एवं प्रदेशिनरपति-चरित्रमाकर्ण्य
गौतमो मुदितः । अनमस्यद्भगवंतं-प्रभुरप्यन्यत्र विजहार ॥ १२० ॥

દ્રષ્ટાંતં વિશદં પ્રદેશિનૃપતેરિત્યેવમુચ્ચૈરુભા—
કર્ણ્યાકર્ણ્ય સુકર્ણકર્ણયુગલીપીયૂષપોષપદં ।

કર્મના આ સધના થોર વિપાકને સહન કર. (૧૧૫-૧૧૬)

આ રીતે સમાધિથી તે નિશ્ચળ મનથી પંચપરમેષ્ઠિ મંત્ર તથા શ્રી કેશીશુરના
ખરા પ્રસાદ તથા ઉજ્જ્વળ ગુણોને ધ્યાતો થકા—મરીને સૌધર્મ દેવલોકના તિલક સમાન
સૂર્યાભ નામના વિમાનમાં સૂર્યાભ નામે મોટો દેવ થયો છે. (૧૧૭-૧૧૮) ત્યાં તે ચાર
પલ્યોપમ સુધી વિપુળ સુખ ભોગવી, ત્યાંથી ચલીને મહા વિદેહમાં મુક્તિ પામશે. [૧૧૯]
આ રીતે પ્રદેશી રાજાનું ચરિત્ર સાંભળી જૈનતમ રાજા થઈ પ્રભુને નમ્યા, અને પ્રભુ ત્યાર
બાદ બીજા સ્થળે વિચરવા બાગ્યા. (૧૨૦) આ રીતે પ્રદેશી રાજાનો પાધરો દ્રષ્ટાંત
કે જે સમજી માણસોના કાનને અમૃત સરખું પોષણ આપે છે, તે એ કાનોવડે બરાબર
સાંભળીને હે મોહથી આકુળ બનેલા જનો ! તમે કદાચહને દૂર મેલીને ધર્મ વિચારમાં

ત્યજ્જવા દૂરતરં કદાપ્રહમહો મોહાકુલીનાજના—

માધ્યસ્થ્યં ભજત પ્રયત્નવશતો ધર્મેવિચારે સદા ॥ ૧૨૧ ॥

॥ ઇતિ પ્રદેશિમહારાજચરિતં સમાપ્તં ॥

ઇતિ પ્રપંચિતઃ સપ્તદશસુ ભેદેષુ મધ્યસ્થ ઇતિ ચતુર્દશો ભેદઃ—
સંપ્રત્યસંવદ્ધ ઇતિ પંચદશં ભેદં નિરૂપયિતુમાહ.

(મૂલં)

ભાવંતો અણવરયં—સ્વળભંગુરયં સમત્યવત્ત્વૂણં ।

સંવદ્ધોવિ ધળાઇસુ—વજ્જઇ પડિબંધસંબંધં ॥ ૭૪ ॥

(ટીકા)

. ભાવયન્ પર્યાલોચયન્ અનવરતં પ્રતિક્ષણં ક્ષળભંગુરતાં સતતવિન-

હમેશાં પ્રયત્ન પૂર્વક મધ્યસ્થપણું ધારણ કરે. (૧૨૧)

આ રીતે પ્રદેશિ મહારાજનું ચરિત્ર છે.

એ રીતે સત્તર ભેદોમાં મધ્યસ્થરૂપ ચાલેલો ભેદ વર્ણુઓ, હવે અસંખ્યરૂપ પદ-
રમા ભેદનું નિરૂપણ કરે છે.

મૂળનો અર્થ.

સમસ્ત વસ્તુઓ ક્ષણભંગુર છે, એમ નિરંતર ભાવતો
થકો ધન વગેરેમાં સંબદ્ધ (જોડાઈ રહેલો) છતાં, પણ પ્રતિ-
બંધ વર્જિત કરે. (૭૪)

ટીકાનો અર્થ.

ભાવતો થકો એટલે વિચારતો થકો અનવરત—પ્રતિક્ષણ, સમસ્ત વસ્તુ એટલે

શ્વરતાં સમસ્તવસ્તૂનાં તનુધનસ્વજનયૌવનજીવિતપ્રભૃતિસર્વભાવાનાં સંબદ્ધોપિ
વાણવૃત્ત્યા પ્રતિપાલન-વર્દ્ધનાદિરૂપયા યુક્તોપિ ધનાદિષુ ધનસ્વજનકરિ-
હરિપ્રભૃતિષુ વર્જયતિ ન કરોતિ પ્રતિબંધો મૂર્છા તદ્ભૂત સંબંધ સંયોગં,
નરસુંદરનરેશ્વરદેવ, યતો ભાવયત્યેવં ભાવશ્રાવકઃ—

ચિત્તા દુષ્યં ચઉષ્યં ચ-સ્વિત્તં ગિહં ધનધનં ચ સત્ત્વં ।

કમ્મપ્પવીઓ અવસો પયાઈ-ભરં ભવં સુંદર પાવગં વા ॥ (ઈત્યાદિ)

નરસુંદરનરેશ્વરકથા પુનરેવં.

પયાડિય ઉદયા બહુવિહં-સત્તા વરકમ્મગંથવિત્તિ વ્વ । નવરં બંધ-
વિમુક્કા-અત્થિ પુરીં તામલિત્તી હ ॥ ૧ ॥ સમ્મં પરિણયજિણસમય—
અમયરસ હણિય વિસયવિસપસરો । ગિહિવાસસિદ્ધિલચિત્તો-રાયા નર-
સુંદરો તત્થ ॥ ૨ ॥ નિરુવમલવણિમરુવા-વંધુમઈ નામ આસિ સે ભણી ।

તન, ધન, સ્વજન, યૌવન, જીવિત વગેરે સર્વ ભાવોની ક્ષણભંગુરતા એટલે નિરંતર વિ-
નશ્વતા તેને વિચારતો થકો બાહરથી પ્રતિપાલન વર્દ્ધન વગેરે કરતો રહી સંબંધ એટલે
જોડાયો છતાં, પણ ધન, સ્વજન, હાથી, ઘોડા વગેરેમાં પ્રતિબંધ એટલે મૂર્છા તે રૂપ સંબંધ
નહિ કરે, નરસુંદર રાજાની માણક, જે માટે ભાવ શ્રાવક હોય, તે આ રીતે વિચારે છે.

દ્વિપદ, ચતુષ્પદ, ક્ષેત્ર, ગૃહ, ધન, ધાન્ય, એ સઘળું છોડીને કર્મનાં ળીજ સાથે
પરવશ થએલો જીવ સાગ કે, નરસા ભવમાં ભટકતો રહે છે.

નરસુંદર રાજાની કથા આ રીતે છે.

ઉદય, સત્તા અને બંધવાળી કર્મ ગ્રંથની વૃત્તિની માણક પ્રકટિત ઉદયવાળી
[આખાદ] બહુ વિધ સત્ત્વવાળી (અનેક પ્રકારનાં પ્રાણિઓવાળી) છતાં બંધ રહિત
તામ્રલિપ્તી નામે નગરી હતી. (૧) ત્યાં સમ્યક્ રીતે પરણેલા જિન સમયરૂપ અમૃત
રસથી વિષયરૂપ વિષના જોરને હણનાર, અને ઘરવાસમાં શિથિળ મનવાળો નરસુંદર નામે
રાજા હતો. (૨) તેની ભારે લાવણ્ય અને રૂપવાળી બાંધુમતિ નામે બહેન હતી, તે

ઉજ્જેણિ સામિણા સા-અવંતિ નાહેણ પરિણીયા ॥ ૩ ॥

સો તીણ અણુરત્તો—આસત્તો મજ્જપાણવસણંમિ । જૂયંમિ અણુ-
સત્તો—મત્તો વોલેહ વહુકાલં ॥ ૪ ॥ તંમિ નિવંમિ પમત્તે—રજ્જે
રટ્ઠે વિસીયમાણંમિ । રજ્જપહાણનરેહિં—સચ્ચિવેહિ ય મંતિઉં સમ્મં
॥ ૫ ॥ પુત્તં ઠવેવિ રજ્જે—મજ્જં પાહત્તુ નિસિ પમુત્તો સો । દેવીહ
સમં નિયમાણુસેહિં ઉજ્જાવિઓ રન્ને ॥ ૬ ॥ વેલંચલે ય વદ્ધો—લેહો
ણાગમણસૂયગો તસ્સ । અહ ગોસે પઢિબુદ્ધો—જા દિસિચક્કં નિયહ
રાયા ॥ ૭ ॥ હરિહરિણરુદ્ધસદ્દૂલ—સંકુલં સચ્ચઓવિ તા રન્નં । તં
લેહં ચ નિરિક્ખિવય—સવિસાઓ મળહ ઇય દહયં ॥ ૮ ॥

ઓ પિચ્છ પિચ્છ પાવાણ—તાણ સામંતમંતિપમુહાણ । તહતહઝવ-
યરિયાણં—વિયરિયગુરુદાણ માણાણં ॥ ૯ ॥ નિચ્ચં ગુરુગુરુતરવહુ—પસાય-

ઉજ્જેણીના રાજા અવતિનાથના સાથે પરણી હતી. [૩]

તે તેમાં અનુરકત હતો, મધપાનમાં પણ આસક્ત હતો, અને જીવારમાં પણ ક-
સેવો હતો, એમ છકેલ રહી તેણે ઘણો કાળ પસાર કર્યો. [૪] આ રીતે તે રાજા
છાકટ થઈ પડતાં રાજ્ય ધૂળધાણી થવા લાગ્યું, તે જોઈ રાજ્યના મોટા માણસો તથા મં-
ત્રિઓએ બરોબર સલાહ કરી પુત્રને ગાદીપર બેસારી દાડ પીને સૂતેલા, તે રાજાને
રાણીની સાથે પોતાના માણસો મારફત ઉચકાવીને અરણ્યમાં છોડ્યો. [૫-૬] અને
તેના ચેલાંચળમાં ફરીને ત્યાં નહિ આવવાનું સૂચન કરનાર લેખ બાંધ્યો. હવે પ્રભાતે ઉ-
ઠીને જોવો દિશાઓ જોવા લાગ્યો, કે તે બધી બાજુએ સિંહ, હરણ, અને બચકર વાવથી
ભરેલું અરણ્ય જોયું, તથા તે લેખ જોયો, એટલે રાજા દિલગીર થઈને રાણીને
આ રીતે કહેવા લાગ્યો. (૭-૮)

હે સુતનુ ! આપણે તેમને રાજી રાખતા, ભારે દાનમાન દેતા, હમેશ મોટી મોટી
મહેરબાનીઓથી નવાજી નાખતા, અપરાધમાં પણ જેમના તરફથી મીઠી નજરે જોતા,
તેમનું શુદ્ધ જોપવતા, તથા શક પડતા કામોમાં જેમની સલાહ લેતા, તે હુમ્યા, સામંત,

પાશ્વિયપસિદ્ધિરિદ્ધીર્ણ । અવરાહપણિ સયા-સિણિદ્ધિદિદ્ધીઈ દિદ્ધાણ
 ॥ ૧૦ ॥ અવિભિન્નરહસાણ-સંસદ્યત્થેસુ પુચ્છણિજ્ઞાણ । નિયકુલક-
 માણુરૂવં-ચિદ્ધિય મેવંવિદ્ધં સુયણુ ॥ ૧૧ ॥ ઇય વિરસં જંપંતો-અવિ-
 ભાવિય દુદ્ધાદિવ્વપરિણામો । રાયા વંધુમઈએ-સુજુત્તિજુત્તં ઇમં વુત્તો
 ॥ ૧૨ ॥ કિં ચિંતિણ સામિય-વિહલીકય સયલ પુરિસયારસ્સ ।
 અઘડંતઘડણ રૂઢ્ઢો-દ્યવિદ્ધિણો વિલસિણ ણિમિણા ? ॥ ૧૩ ॥

લહુ પહુ ચયસુ વિસાયં-ગચ્છામો તામલિત્તિનયરીણ । નરસુંદર-
 નરનાહં-પિચ્છામો તત્થ સપ્પણયં ॥ ૧૪ ॥ રન્ના પઢિવન્ન મિણં-ગંતુ
 પયદ્ધાઈ તાઈ તો કમસો । પત્તાઈ તામલિત્તી-પુરીસમીવાદિટ્ઠજ્ઞાણે
 ॥ ૧૫ ॥ અહ વંધુમઈ જંપઈ—એવે ચિદ્ધેસુ સામિ સ્વણ મેગં । તુહ
 આગમણં મંતૂણ-ભાડણો જાવ સાહેમિ ॥ ૧૬ ॥ કહકહવિ હોડ એવં
 તિ જંપિણ નરવરેણ અહ પત્તા । નિવિહપઢિવંધવંધુર-વંધવગેહંમિ વંધુમઈ
 ॥ ૧૭ ॥

અને મંત્રિઓનાં આ કારસ્તાન જો ! આ રીતે તે રાજા દેવકાપ થયેલો માન્યા વગર
 બકારો કરવા લાગ્યો, ત્યારે બંધુમતીએ યુક્તિપૂર્વકે આમ કહ્યું. [૯-૧૦-૧૧-૧૨]
 હે સ્વામીનું ! સકળ પુરુષાકારને વિષ્ણુ કરનાર, અને અઘટિત ઘટના ઘડવા ઇચ્છનાર
 બુદ્ધ નરીબનુજ આ કામ છે, માટે તે બાબત ચિંતા કરવી ફાકટ છે. [૧૩]

હે સ્વામી ! તમે દિલગીર મ થાઓ, ચાલો આપણે તાત્રલિમી નગરીમાં જઈ
 નરસુંદર રાજાને જઈ પ્રીતિથી ભેટીયે. [૧૪] રાજાએ તે વાત કબૂલ રાખી. બાદ તેઓ
 ચાલતાં ચાલતાં અનુક્રમે તાત્રલિમીના સમીપે રહેલા ઉદ્યાનમાં આવી પહોંચ્યાં. [૧૫]
 હવે બંધુમતી કહેવા લાગી કે, હે સ્વામીનું ! તમે ઇલાંગ થોડી વાર બેસો કે, જેથી હું
 જઈને મારા ભાઈને તમારું આગમન જણાવી આપું. [૧૬] જેમ તેમ કરીને રાજાએ હા
 પાડતાં બંધુમતી પોતાના તરફ ભારે મમતા બતાવતા ભાઈના ઘરે આવી પહોંચી. (૧૭)

તત્થય મહંતસામંત-વિંદસેવિજ્ઞમાણપયજુયલો । પાસદિટયપળત-
રુણી-કરચાલિયચાપરુણીલો ॥ ૧૮ ॥ જય જીવ જીવ ઇય સેવગોહિ
વુંચંતઓ ય પદ્મયણ । સિંચીસળોવવિટ્ઠો-દિટ્ઠો નરસુંદરો તીણ
॥ ૧૯ ॥ તેણવિ વિમિહ્યમણસા-મગિણી અવિતકિયાગયા દટ્ઠું ।
ઉચિયપડિવત્તિપુવ્વં-પુટ્ઠા સયલંપિ વુત્તંતં ॥ ૨૦ ॥ તો તીણવિ સો
કહિઓ-ઉજ્જાણે જાવ ચિટ્ઠઈ નિવુ ત્તિ । સન્વિદ્દહીઈ તઓ સો-તય-
મિમુહં પડિઠઓ જ્ઞત્તિ ॥ ૨૧ ॥

સો પુણ અવંતિનાહો-અડગાઢલુહાઈ પોડિઓ તડયા । વાલુંકિમ-
ક્ષણત્થં-ણંમિય ચિન્નિહીકચ્છે ॥ ૨૨ ॥ અવદારેણં ચોરુ વ્વ-પવિ-
સમાણો સ કચ્છયનરેણ । મંમપણસંમિ હઓ-મુટ્ઠીણ તહય લટ્ઠીણ
॥ ૨૩ ॥ નિટ્ઠુરપહારવિહુરો-પલાયમાણો તઓ ઇમો તુરિયં । ધરણી-
વટ્ટે પડિઓ-નિચ્ચિટ્ઠો કટ્ઠયડિઉ વ્વ ॥ ૨૪ ॥ ઇત્તો નરસુંદરનરવરોવિ

ત્યાં તેણીએ મોટા સામંતોથી સેવાતો, પડખે રહેલી વારાંગનાઓથી વીળતો, અને
સેવકોએ જ્યજ્યકારથી દરેક વાક્યે વધાવી લેવામાં આવતો સિંહાસનપર બેઠેલો નરસુંદર
જોયો. [૧૮-૧૯] હવે તેણે પણ બેઠેલને ઓચિંતી આવેલી જોઈને વિરમય પામી
ઉચિત સત્કાર કરીને તેના સપ્તણા વૃત્તાંત પૂછ્યો. (૨૦) ત્યારે તેણીએ તે કહ્યો, અને કહ્યું
કે, રાજા ઉદ્યાનમાં છે. ત્યારે નરસુંદર રાજા મોટા ઠાઠમાઈથી તેના સામે બેઠે રવાને
થયો. [૨૧]

આણીમેર અવંતિનાથ અતિ આકરી ભૂખથી તે વેળા પીડાઈને ચીબડું ખાવા
માટે એક ચીબડાના વાડામાં ચોરની માફક પાછલા દરવાજાથી પેશે, એટલે તે વાડાના
ધણીએ તેને મૂક અને લાલીથી મર્મ પ્રદેશમાં મૂક્યાં. (૨૨-૨૩) ત્યારે તે આકરા
પ્રહારથી વિહુર થઈને ત્યાંથી જલદી નાશતો થઈ જમીનપર લાકડાના પૂતળાની માફક
નિશ્ચેષ્ટ થઈ પડી ગયો. [૨૪] આ બાજુ નરસુંદર રાજા પણ પોતાના વિજ્ય રથપર

નિયધિજયરહવરાહુઠો । મમિનીવદ્ધસ્સમિમુહં--તંમિ પપ્પસંમિ સંપત્તો
॥ ૨૫ ॥ નવરં તરલતુરંગમ-નિદ્ધુરસ્સુરસ્સવણિયરેણુપૂરેણ । ઉધ્ધુરતિમિર-
કંતં વ-નહયલં તવસ્સવે જાયં ॥ ૨૬ ॥

તો દંસણવિરહાઓ-નરવરરહતિક્વચકધારાણ । તહ નિવાડિયસ્સ
કંઠો-દુહા કઓ વંતિનાહસ્સ ॥ ૨૭ ॥ અહ પુવ્વુત્તુજ્ઞાણે-અવંતિનાહં
નિવો અપિચ્છંતો । સંભંતો મહ્ઠ્ઠીણ-વુત્તંત મિમં કહાવેદ્ ॥ ૨૮ ॥ હા
દિવ્વ દિવ્વ કિમિયં તિ-સંભમુઘ્ઘંત તરલતારચ્છી । બંધુમઈ બંધુગિરં-
નિસામિઝં આગયા તત્થ ॥ ૨૯ ॥ તો અવલોયંતીણ-પણદ્ધરયણં વ
નિણદિદ્ધીણ । કહકહમવિ ત મવત્થં-સંપત્તો તીદ્ધ સો દિદ્ધો ॥ ૩૦ ॥
અહ નાહ મયં સપ્પં-ગુરુમુગરચૂરિયવ્વસા સહસા । પઢિયા અતુચ્છમુચ્છા-
નિમીલિયચ્છી મહિવીદે ॥ ૩૧ ॥

પાસાદિઠયપરિયણાવિહિય-સિસિરહવયારલદ્ધચ્ચેયન્ના । પરિમુક્કપિક્ક-

ચડી અનેવીના સામે તે ઠેકાણે આવી પહોંચ્યો. [૨૫] પણ જલદ શ્રોડાઓના આકરા
ખુરોથી ઉડેલી ધૂળના લીધે તે વખતે આકાશ જાણે ભારે અંધકારથી ઢવાયું હોય, તેવો
દેખાય થઈ પડ્યો. [૨૬]

ત્યારે કંઈ દેખાતું ન હોવાથી રાજના રથના પદડાંની તીખી ધારથી તે રીતે ત્યાં
પડેલા અવંતિનાથનું ગળું કપાઈ ધડથી છૂટું થઈ ગયું. (૨૭) હવે નરસુંદર રાજાએ
પૂર્વોક્ત ઉદાનમાં અવંતિનાથને નહિ જોઈને સમ્રાંત થઈ, તે વ્રતાંત પોતાની બેઠેનને કહી
મોકલાવ્યું. [૨૮] ત્યારે હા દેવ! હા દેવ! આ શું થયું, એમ વિચારી સંભ્રમથી આંખો
ફેરવતી બંધુમતી ભાઈની વાણી સાંભળીને ત્યાં આવીને ખોવાયલું રત્ન જોવાય, તેમ
બારીક નજરથી જોવા લાગી, તો જેમ તેમ કરીને તે અવસ્થાને પામેલો પોતાનો પતિ તેણે
જોયો; પણ તે તેને મરેલો જોઈને જાણે મુર્ઝાઈથી હણાઈ હોય, તેમ જટ મૂર્છાથી આંખો
મીંચીને જમીનપર ટળી પડી. (૨૯-૩૦-૩૧)

તે પાસે રહેલા પરિજને ઠંડા ઉપચાર કર્યાથી ચેતના પામી, ત્યારે પોતા પાડીને

મુક્ક-એવં ચિલવેદ્ દીનમણા ॥ ૩૨ ॥ હા હિયયદદ્ય પિયયમ-ગુણ-
નિવહનિવાસ પળયકયતોસ । કેળં પાવિદ્દેળં-એય મવત્થં તુમં નીઓ ?
॥ ૩૩ ॥ હા નાહ તાયસુ મહં-વિઓગવજ્જાસણીઃ ભિજ્જંતં । હિયયં
હિયયસુહાવહ-કીસ ઉવિક્કસેસિ ચિરકાલં ? ॥ ૩૪ ॥ હય દિવ્વ કિં
ન તુદ્દો-રજ્જવહારેણ દેસચાણ । સુહિજળવિઓયણેણ ય-જ મેયમાવિ
વવસિઓ પાવ ॥ ૩૫ ॥ ઇચ્છાઙ્ગિલવમાણી-વારિજ્જંતીવિ બંધવનિ-
વેણ । સા નિયપણા સદ્ધિ-પહિયા જાલાઉલે જલણે ॥ ૩૬ ॥

અહ નિવ્વેઓવગમ્મો-રાયા નરસુંદરો વિચિંતેદ્ । અવિચિંતણી-
યરુવા-અહો અણિચ્ચા જયસ્સ ઠિદ્દિ ॥ ૩૭ ॥ જત્થ સુહી વિહુ દુ-
હિઓ-નિવોવિ રોરો સુમિત્ત મવિ સત્તૂ । સંપત્તી વિ વિવત્તી-નિમે-
સમિત્તેણ પરિણમદ્ ॥ ૩૮ ॥ કહ મહુણા મહ્ણીણ-ચિરકાલાઓ સ-
માગમો જાઓ । કહ મિણિંહપિ વિઓગો-ધિરત્થુ સંસારવાસસ્સ ॥ ૩૯ ॥

હિલગીર થઇ આ રીતે વિલાપ કરવા લાગી. (૩૨) હે હૈયાના હાર પ્રિયતમ, ગુણ
સમૃદ્ધના નિવાસ, નમેલાપર મેહેરખાની કરનાર ! કાણુ પાપિષ્ઠે તને આ અવસ્થાએ પહોંચાડ્યો
છે ? હે નાથ ! વિઓગરૂપ વજ્જાશ્રિથી ભેદાતા મારા હૃદયને બચાવ. હે હૃદયને સુખ દેનાર !
આટલો વિલંબ કાં કરે છે ? હે અભાગ્યા દૈવ ! તેં રાખ્ય હર્યું, દેશ છોડાડ્યો, હિતેચ્છુ
જનથી છૂટાં પાડ્યાં, છતાં તેટલે ધરાયો નહિ, એટલે વળી હે પાપિષ્ઠ ! તેં આ કામ કર્યું.
(૩૩-૩૪-૩૫) આ રીતે વિલાપ કરતી થકી ભાઇએ વાર્યા છતાં પણ તે પોતાના
પતિની સાથે જળતી અગ્નિમાં ફૂટી પડી. (૩૬)

હવે નરસુંદર રાજા નિવેદ [વૈરાગ્ય] પામી ચિંતવવા લાગ્યો કે, જગત્પરી સ્થિતિ
કેવી અચિંત્ય અને અનિત્ય છે ? [૩૭] જે સુખી હોય, તે કાણુ વારમાં દુઃખી થઇ
પડે છે, રાજા રાંક બને છે, મિત્ર હોય તે શત્રુ બને છે, અને સંપત્તિ વિપત્તિરૂપે પરિ-
ણમે છે. (૩૮) શી રીતે હમણું લાંબા વખતે બહેન સાથે સમાગમ થયો, અને શી
રીતે પાછો હમણુંજ વિઓગ થઇ પડ્યો ? માટે સંસાર વાસને ધિક્કાર થાયો. [૩૯]

અવિય

જે સ્વલુ તિહુયજનજળપલય-તાળકરણસ્વમા જિણવરિંદા । સયયં
અણિચ્ચયાણ-ઝરરીકીરંતિ તેવિ હહા ! ॥ ૪૦ ॥ રણસવડંમુહઝઝમહ--મિ-
હંતરિહમુહઝચક્રઅક્રમણે । જે પહુણો તેવિ સ્વણેણ-ચવિક્કણોજંતિ હા
નિહણં ॥ ૪૧ ॥ જે ગુરુમુયવલ વલભદ-સંગયા દલિયદક્ષપઢિવક્ષા ।
તેવિહુ હરિણો હરિણુ વ્વ-હરેહ હાહા કયંતહરી ॥ ૪૨ ॥ મન્ને કરિકન્ન સુરિંદ-
ચાવતઢિચાવલેણ નિમ્મવિયં । ઇત્થં વત્થુ સમત્થં-તેણં સ્વણ દિદ્ઢનદ્ઢં
ત્તિ ॥ ૪૩ ॥ એવંવિહે ય જં ઇહ--સ્વણમવિ નિવસંતિ મુણિયપરમત્થા ।
વીસત્થા સમિહેસું--અહહ મહાધિદ્ઢિમા તેસિં ! ॥ ૪૪ ॥ ઇય સો વિરત્ત-
ચિત્તો--સંવદ્ધોવિહુ ધનાહમુ કહંપિ । ભાવેણ અપઢિવદ્ધો--મેહંમિ ગમેહ
કઠિવિ દિણે ॥ ૪૫ ॥

કાલેણ નંદણે રજ્જ-ભારધરણુધુરે ઠવિય રજ્જં । સિરિસેણગુરુ-

વળી,

તીર્થકરો કે જે ખરેખર પણ ભુવનના લોકોને પ્રલયથી બચાવવા સમર્થ હોય છે, તેઓને પણ અનિત્યતા ગળી બાય છે. અપ્રસોસ ! અપ્રસોસ ! [૪૦]

રણમાં સામે થઈ ઉભેલા, ઉદ્ભટ, લડતા દુશ્મન સુભટોના ચક્રને હરાવવા સમર્થ ચક્રચર્ત્રો પણ ક્ષણવારમાં મરણ પામે છે. [૪૧] વળી ભારે ભુભ્રમણવાળા બળ-દેવની સાથે બોડાયા રહી ચાલાક પ્રતિપક્ષીને ચૂરે છે, એવા હરી (વાસુદેવો)ને પણ કૃતાંતર્ય હરી (સીંહ) હરણુની માફક હરી બાય છે. (૪૨) મને એમ લાગે છે કે, હાથીના કાન, ઈંદ્ર ધનુષ્ય, અને વીજળીની ચપળતાવડે કરીને આ બધી વસ્તુઓ બનાવવામાં આવી છે, તેથીજ તે ક્ષણ દ્રષ્ટનષ્ટ છે. [૪૩] એવા સંસારમાં જેઓ પરમાર્થ બળુશીને પણ વિશ્વસ્ત [ભોળા] થઈ, પોતાના ઘરોમાં ક્ષણમાત્ર પણ રહે છે, તેમની કેવી મોટી ધીણાઈ ગણાય ? (૪૪) આ રીતે તે વિરક્ત બની ધનાદિકમાં સંબદ્ધ રહેલો છતાં ભાવથી અપ્રતિબદ્ધ રહી ઘેર રહી કેટલાક દિવસ પસાર કરતો હોય. [૪૫]

સમીવે-દિવસં ગિણહ મહીનાહો ॥ ૪૬ ॥ વત્થાઇસુ ગામાઇસુ-સમયાઇ-
સુ કોહમાણમાઇસુ । દન્વે સ્વિત્તે કાલે-ભાવે પરિમુક્કપડિવંધો ॥ ૪૭ ॥
કાઝ્ઞ અણસણં સાસણં મણે જિણવરાણ ધારંતો । દેહેવિ અપડિવદ્ધો-
મરિંડં મેવે સુરો જાઓ ॥ ૪૮ ॥ તત્તોય ઉત્તરૂત્તર-સુરનરસિરિ મણુ-
હવિત્તુ કઠ્ઠિવિ ભવે । પવ્વજ્જં પડિવજ્જિય-સો સંપત્તો પયં પરમં ॥ ૪૯ ॥

શ્રુત્વેવં નરસુંદરસ્યચરિતં હેતોર્ગરીયસ્તરાત્
કસ્માદપ્યનલંભવિષ્ણુમનસો દીક્ષાંગૃહીતુંદ્રુતં ।
સંબદ્ધાઅપિ ગેહદેહવિષયદ્રવ્યાદિષુદ્રવ્યતો—
ભાવેન પ્રતિબંધબુદ્ધિમસમાં મૈતેષુભવ્યાઃ કૃત ॥ ૫૦ ॥

॥ ઇતિ નરસુંદરકથા ॥

इत्युक्तः सप्तदशसु भेदेष्वसंबद्ध इति पंचदशोभेदः-संप्रतिपरार्थकामोप-
भोगीति षोडशभेदमभिधित्सुराह---

તેણે અવસરે રાન્યનો બાર ઉપાડવાને સમર્થ થએલા પુત્રને રાન્ય સોંપીને શ્રી-
પેણુ ગુરૂની પાસે દીક્ષા લીધી હતી. (૪૬) હવે તે દ્રવ્યથી વસ્ત્રાદિકમાં, ક્ષેત્રથી
ગ્રામાદિકમાં, કાળથી સમયાદિકમાં, ભાવથી ક્રોધ, માન, માયા, લોભમાં પ્રતિબંધ છોડી અ-
ણુસણુ કરી જિન શાસનને મનમાં ધારતો થકો શરીરમાં પણ અપ્રતિબંધ રહી મરીને ઐવેયક
દેવતા થયો. (૪૭-૪૮) ત્યાંથી ઉત્તરોત્તર કેટલાક ભવ સુધી સુરનરની લક્ષ્મી અગુલની
પ્રવળ્યા લઈ તે પરમપદ પામ્યો. [૪૯] આ રીતે નરસુંદરનું ચરિત્ર સાંભળીને હે
ભવ્યો ! જો તમે કોઈ બારે કરણુના યોગે જલદી દીક્ષા લેવા સમર્થ નહિ થઈ શકો, તો
દ્રવ્યથી દેહ, ગેહ, વિપય તથા દ્રવ્યાદિકમાં સંબંધ રહ્યા છતાં, પણ તેઓમાં ભાવે કરીને
બારે પ્રતિબંધ નહિ કરો. [૫૦]

આ રીતે નરસુંદરની કથા છે.

આ રીતે સત્તર ભેદોમાં અસંબંધરૂપ પંદરમો ભેદ કહ્યો, હવે પરાર્થ કામોપભોગિ-
રૂપ સોળમો ભેદ કહેવાને કહે છે:—

[મૂલં]

સંસારવિરત્તમણો—ભોગુવભોગો ન તિત્તિહેઉત્તિ ।

નાઉં પરાણુરોહા—પવત્તણ કામભોણસુ ॥ ૭૫ ॥

(ટીકા)

સંસારોનેકદુઃસ્વાશ્રયોડયં--યતઃ

દુઃસ્વં સ્ત્રીકુક્ષિમધ્યે પ્રથમમિહભવેદ્ગર્ભવાસે નરાણાં--
બાલત્વેચાપિ દુઃસ્વં મલલુલિતતનુસ્ત્રીપયઃપાનમિશ્રં,
તારુણ્યેચાપિ દુઃસ્વં ભવતિચિરહજં વૃદ્ધભાવોપ્યસારઃ--
સંસારેરેમનુષ્યા વદત યદિસુખં સ્વલ્પમપ્યસ્તિ કિંચિદ્ (ઇતિ)

તસ્માદ્વિરક્તમનાઃ,

મૂળનો અર્થ.

સંસારથી વિરક્ત મન રાખી ભોગોપભોગથી તૃપ્તિ થતી
નથી, એમ જાણી કામ ભોગમાં પરની અનુવૃત્તિથી પ્રવર્તે. (૭૫)

ટીકાનો અર્થ.

આ સંસાર અનેક દુઃખોનો આશ્રય છે, જે માટે છતાં પહેલું દુઃખ ગર્ભાવાસમાં
સ્ત્રીની કૂખમાં રહેલું હોય છે. પછી બાળપણમાં મેલા શરીરવાળી માતાના ધાવણનું દુઃખ
પીવા વગેરેનું દુઃખ રહે છે. આદ્ય યૌવનમાં વિરહજનિત દુઃખ રહે છે, અને યુદ્ધાપણ
તો અસારજ છે, માટે હે મનુષ્યો ! સંસારમાં જે કંઈ થોડું પણુ સુખ હોય, તો કહી બ-
તાવો. માટે તે સંસારથી વિરક્ત મન રાખો છે.

અમી ભોગોપભોગા:

સડ ઝુજ્જડ તિ ભોગો—સો પુણ આહારપુષ્પમાઈઓ ।

ઉવભોગો ય પુણો પુણ—ઉવઝુજ્જડ ભક્ષણવિલયાઈ ॥

इत्येवमागमप्रतीतास्ते न तृप्तिहेतवो भवन्ति प्राणिनामिति ज्ञात्वा-
वधार्य परानुरोधादन्यजनदाक्षिण्यादिना प्रवर्तते कामेषु शब्दरूपेषु—भोगेषु
गंधरसस्पर्शेषु भावश्रावकः, पृथिवीचंद्रनरेन्द्रवत्.

તચ્ચરિતં પુનરિદં.

अत्थिह पुरी अउज्झा—उज्झायसर्णिहं भूसिया सयवं । नयवंत-
पदमलीहो—नरनाहो तत्थ हरिसीहो ॥ १ ॥ नयण विलास विणिज्जिय-
पउमा पउमावई पिया तस्स । पुत्तो पुहईचंदो—चंदुज्जलभूरिजसपसरो
॥ २ ॥ सो मुणिदंसणवससरिय—पुव्वभवविहिय चारुचारित्तो ।
उगविसभोगीभोगव्व—कामभोगे चयइ दूरं ॥ ३ ॥ न कुणइउब्भडवेसं—

તથા ભોગોપભોગ તે એ કે, જે એક વાર ભોગવાય તે ભોગ. જેમકે આહાર, ફૂલ વગેરે, અને વારંવાર ભોગવાય તે ઉપભોગ, જેમકે ઘર, શય્યા વગેરે. આ રીતે આ-
ગમમાં જણાવેલા ભોગોપભોગ પ્રાણિઓને તૃપ્તિના હેતુ નથી, એમ સમજ કરીને પરના
અનુરોધે એટલે કે ગંધ—રસ—સ્પર્શ તેમાં ભાવ શ્રાવક પ્રવર્તે. પૃથ્વીચંદ્ર રાજની માફક.

પૃથ્વીચંદ્રનું ચરિત્ર આ છે:—

છહાં સેંકડો ઉપાધ્યાયો [પંડિતો]થી નિરંતર ભૂષિત અયોધ્યા નામે નગરી
હતી. ત્યાં ન્યાયવંતોમાં પહેલો ગણાતો હરીસિંહ નામે રાજા હતો. (૧)

તેનાં નેત્રના વિલાસથી પદ્મને છતનારી પદ્માવલી નામે રાણી હતી, અને ચંદ્રના
સમાન ઉજળા યશ્વાળો પૃથ્વીચંદ્ર નામે પુત્ર હતો. (૨) તે એક વેળા મુનિને જોઇ
ગતિ સ્મરણુ પામ્યો, એટલે તેને પૂર્વ જન્મમાં પાળેલું નિર્ભજ ચારિત્ર યાદ આવ્યું, તેથી
તે આકરા વિષવાળા સર્પના શરીરની માફક કામ ભોગને દૂરથી તજતો. [૩] તે ઉદ્ભવ

સિંગાર ગિરં ન જંપડ કયાવિ । મિત્તેહિવિ નવિ કીલડ-ન દમડ દુદમ-
કરિતુરંગે ॥ ૪ ॥ માયપિડમત્તિજુતો-મુણિપયમત્તો જિણચણુજ્જુતો ।
પરમત્થસત્થનિવહં-ચિંતંતો ચિદ્દટ્ટ સયાવિ ॥ ૫ ॥ તયણુ વિચિંતિડ
રાયા-કહ નામ હમો નરિંદસુયજુમ્મે । મોગોવમોગમમ્મે-લગિસ્સડ મયણ-
સમરુવો ? ॥ ૬ ॥

નવજુવ્વણપારંભે--સલહિજ્જડ નિવસુયાણ જિયલોણ । સિંગારહાર-
ચરિયં-રિઝવિજયે ઉજ્જમો ધણિયં ॥ ૭ ॥ એસ પુણ મુનિવરો ઇવ—
સત્થવિચિંતણપરો પસન્નમણો । હોહી ગંમો ઉજ્જિયપરક્કમો દુવ્વિણીયાણ
॥ ૮ ॥ તા જુત્ત મિણં સંપડ-કારેમિ કલત્તસંગહં ઇયં । સયમેવ તવ્વ-
સગઓ-કાહી સવ્વંપિ, જં મણિયં ॥ ૯ ॥ તા છેઓ તા માણી-તા
ધમ્મી તાવ ઉજ્જુઓ સોમો । જાવ ઘરનહુ વ્વ નરો-ન મામિઓ દદ
મહેલાહિં ॥ ૧૦ ॥ ઇય ચિંતિય સપ્પણયં-પરિણયણત્થં નિવો મળડ

વેપ નહિ પહેરેતો, શ્રંગારવાળાં વચ્ચેના કદાપિ નહિ ખેલતો, મિત્રની સાથે પણ નહિ રમતો,
અને દુર્દમ હાથી, ઘોડાને પણ નહિ દમતો [દોડાવતો]. [૪] તે માયાપની ભક્તિ
કરતો, મુનિના ચરણમાં નમતો, જિન પૂજનમાં ઉદ્યુક્ત રહેતો, અને પરમાર્થના શાસ્ત્ર વિ-
ચારતો થકો હમેશ રહેતો. [૫] બાદ રાગ વિચારમાં પડ્યો કે, શી રીતે આ કામ-
દેવ સમાન રૂપવાળો કુમાર રાજપુત્રને યોગ્ય મોજમઝામાં વળગશે ? (૬)

આ દુનિયામાં રાજપુત્રોએ નવયૌવનની શરૂઆતમાં મોજલા થયું, અને દુશ્મનોને
છતયા માટે સખત ઉલ્લમ કરવો, એ વખણાય છે. [૭] પણ આ કુમાર તો મુનિવરની
માફક શાસ્ત્રના ચિંતનમાં તત્પર થઈ શાંત બની રહે છે, માટે જો પરાક્રમથી રહિત થશે,
તો હુલ્લડખોરોથી છતાં જશે. [૮] માટે હવે એમ કહું કે, એને સ્ત્રીઓ પરણાવું,
એટલે પોતાની મેજે તેના વશમાં પડી સઘળું કરશે. જે માટે કહેવાય છે કે:—જ્યાં સુધી
છેક [ચાલાક] રહે છે, ત્યાં સુધી માનવાળો, ધર્મી, સરળ, અને સૌમ્ય રહે છે, તેમજ જ્યાં
સુધી માણસને સ્ત્રીઓએ ધરના નટની માફક ભાવેલો ન હોય. [૯-૧૦] એમ ચિંતી

કુમરં । જળયાણુરોહઓ તં-સો પઢિવજ્જઈ અકામો વિ ॥ ૧૧ ॥

તથણ કુમરેણ સમગં--મહંતસાધંતકુલપસૂયાણં । અદ્વન્હ કન્નયાણં—
પાણિગ્મહણં કરાવેઈ ॥ ૧૨ ॥ વજ્જિરમંગલતૂરે-વીવાહમહૂસવે પયટ્ટંતે ।
નચ્ચંતયંમિ તરુણી-યણંમિ લોણ પહિટ્ઠમણે ॥ ૧૩ ॥ પુહઈચંદકુમારો—
નિજ્જિયમારો વિવેયગુણસારો । ચિટ્ઠઈ મજ્જત્થમણો--અરત્તદુદ્ધો જહા
સમણો ॥ ૧૪ ॥ ચિંતઈ ય અહહ ગહણં--મોહમહારાય વિલસિયંણં ।
જેણ જણોવિ નહિજ્જઈ--અમુણિય તત્તો મુહા एसो ॥ ૧૫ ॥ ગીયં
પલાવપાયં--દેહપરિસ્સમકરં ફુડં નઈ । ગુરુભારા લંકારા—ભોગુવભોગા
કિન્નેસકરા ॥ ૧૬ ॥

જળયાણ અહો મોહો--જં કઢવયદિણકયંમિ સંવાસે । સ્વિજ્જંતિ
મજ્જ કજ્જે--એવં અઈનિવિઢનેહેણ ॥ ૧૭ ॥ રંભામઙ્ગઅસારે--ઈહ સંસારે
સ્વણંપિ નહુ જુત્તં । રમિંઝં વિન્નાય જિણિંદ--સમયતત્તાણ સત્તાણ ॥ ૧૮ ॥

પ્રીતિથી રાખએ કુમારને પરણવા માટે કહ્યું, ત્યારે તેણે ઇચ્છા નહિ છતાં પણ આપના
અનુરોધથી તે વાત કબૂલ રાખી. (૧૧)

આ કુમારની સાથે સમકાળે મોટા સરદારોના વંશમાં જન્મેલી આ કન્યાઓ
પરણાવી. [૧૨] હવે વિવાહ મહોત્સવ મંડાતાં મંગળ વાજાં વાગવા લાગ્યાં, તરણ
સ્ત્રીઓ નાચવા લાગી. લોકો હર્ષિત થવા લાગ્યા, તે પ્રસંગે પૃથ્વીચંદ્ર કુમાર કામને છતી
વિવેક ગુણ ધારણ કરી, મધ્યસ્થ મન રાખીને શ્રમણની માફક અરક્તદ્રિષ્ટ રહ્યા.
(૧૩-૧૪) તે ચિંતવવા લાગ્યો કે, અહો ! મોહ મહારાજનો આ કેવો વિકાસ છે, કે
જેથી તરવને જાણ્યા વિના આ લોકો ફોકટની પંચાતમાં પડે છે. [૧૫] (ખરે જોતાં)
ગીત એ વિકાસ છે, નૃત્ય એ શરીરને પરિશ્રમરૂપ છે, અલંકારો ભાર રૂપે છે, અને
ભોગોપભોગ [મોજમજા] કલેશ કરનારા છે. [૧૬]

ત્યાં માઆપનો મોહ જુવો, કે જે થોડા દિનથી સાથે વસેલા મુજના કામના માટે
અતિ આકર્ષા રોહને લીધે આ રીતે હેરાન થાય છે. [૧૭] કેળના ગર્ભ જેવા આ

અહિનિવિદો નિર્બંધો--અમ્માપિયરાણ इत्थ वत्थुमि । मह विरहं खणमवि-
 नहु-सहन्ति गुरुनेहनडिया ते ॥ १९ ॥ पेमभरपरवसाओ-परिणीयाओ
 इमाउ बालाओ । मुच्चंतीओ संपइ-मोहाउ हवन्ति दुहियाओ ॥ २० ॥
 मोहा अन्नोवि जणो-निंदइ मं पव्वयंत मित्ताहे । तायाणुरોहओ ही-
 अहयं कह संकडे पडिओ ॥ २१ ॥

કિંપિ ન વિણદ્ઠ મહવા-ઈંહિપિ ઇમાઉ જડ વિવાહેમિ । લહુ-
 કંમયાઇ દિક્કલ્લ-કયાવિ સવ્વાઉ ગિણ્હંતિ ॥ ૨૨ ॥ જડ પવ્વયામિ
 અહયં-પિયરો પડિવોહિંડં જિણમંયંમિ । તો સવ્વેસિ મિમેસિં-ઉવયરિયં
 હુજ્જ નિચ્છયઓ ॥ ૨૩ ॥ ઇય ચિંતિય નિવ્વત્તિય-દિણકરણિજ્જો
 પિયાહિ સહ કુમરો । રડ્ઘેહગમ્મો ઉચ્ચિય-દ્વાણાસીણો ભણઇ એવં ॥ ૨૪ ॥

इह भोगा विसमिव मुह-पहुरा परिणामदारुणविवागा । सिवनय-
 रमहागोउर-निविडकमाडोवमा भोगा ॥ २५ ॥ भोगा सुतिक्खवहुदुक्ख-

અસાર સંસારમાં જિન સિદ્ધાંતના તરવને બાણનાર જીવેને ક્ષણ વાર પણ રમતું યુક્ત નથી. (૧૮) છતાં આ આત્મતમાં મારા માઆપનો અતિનિવિડ આગ્રહ છે, અને તેઓને મારાપર એટલો ભારે રોહ છે કે; તેઓ ક્ષણ વાર પણ મારો વિરહ સહી શકે તેમ નથી. [૧૯] વળી પ્રેમથી પરવસ બનેલી આ આણાઓને પરણીને હમણાં મૂકી દેતાં તેઓ મોહને લીધે દુઃખી થાય, તેમજ હમણાં પ્રવળ્યા લઉં તો, મોહને લીધે બીજા જનો પણ મને નિંદે; માટે આપના અનુરોધથી જીવે હું કેવા સંકટમાં પડ્યો છું ? [૨૦-૨૧]

અથવા કંઈ અગડયું નથી, કેમકે હમણાં જો એમને પરણીશ તો, વપ્પતે લઘુકર્મ-પણાથી સર્વે દીક્ષા પણ લેશે. (૨૨) વળી જો માઆપને જિનમતમાં પ્રતિબોધીને હું પ્રવળ્યા લઉં તો, જો બધાંને નિશ્ચયથી બદલો વળી રહે. [૨૩] એમ ચિંતવીને દિવસના કામ પતવી સ્ત્રીઓની સાથે રતિ ગૃહમાં ઉચિત સ્થાને બેસી, આ રીતે વાતચીત કરવા લાગ્યો. [૨૪] આ સંસારમાં કામભોગ વિપના માણક મોહામાં મીઠાં પણ પરિણામે દાણુ જળ આપે છે, શિવનગરના દરવાજામાં નિવિડ કમાડ સમાન છે, આકરા અને આપ

લક્ષ્મદ્વહુયવર્હિધનસમાણા । ધમ્મદ્દુમડ્ડમૂલણ-સમીરલહરીસમા ભોગા
॥ ૨૬ ॥

કિંચ,

જં ભુત્ત પળાઇમ્બે-જીવેના હારભૂસળાઇયં । ઇગત્થ પુંજિયં તં-
અહેરેઇ ધરુદ્ધરં ધરણિ ॥ ૨૭ ॥ પીયાઇં જાઇં સુમળો-રમાઇં પાળાઇં
પાણિણા પુવ્વિં । વિજ્જંતિ તાઇં નહુ તત્તિયાઇં સલિલાઇં જલહીસુ ॥ ૨૮ ॥
પુપ્ફાણિ ફલાણિ તહા દલાણિ ભુત્તાણિ પાણિણા પુવ્વિં । વિજ્જંતિ ન
તિહુયણ તરુમણેસુ કિર વટ્ટમાણેસુ ॥ ૨૯ ॥

અવિય

ભુત્તૂણં સુરિસુંદરે સુરવહૂસંદોહદેહાઇ-મોણ સાયરપલ્લમાણ મળહે
દેવત્તણે જંમરા । રજ્જંતિ ત્થિકલેવરેસુ અસુરિપુન્નેસુ રિટ્ટોવમા-મન્ને તિ-

દુઃખરૂપ દેવાશિતે વધારવા ધંધન સમાન છે, અને ધર્મરૂપ આડને ઉખેડવા માટે પવનના
સપાટા સમાન છે. [૨૫-૨૬]

વળી આ અનાદિ સંસારમાં જીવે આહાર તથા અલંકાર વગેરે જે વાપરી છે,
તે એક ઠેકાણે એકઠાં કરવામાં આવે તો, પર્વતો સહિત પૃથ્વીથી પણ વધી પડે. (૨૭)
વળી આ પ્રાણિએ પૂર્વકાળમાં જે મનગમતું પાન પીધાં છે, તે હમણાં વિદ્યમાન હોય તો,
તેમના જેટલું બધા સમુદ્રમાં ખાણી પણ નથી. [૨૮] વળી પ્રાણિએ પૂર્વે ફૂલ, ફળ તથા
ફળ, જે વાપરી છે, તેટલાં હાલમાં વર્તતા ત્રણે જગત્માં રહેલા આડોમાં પણ મળી શકે
તેમ નથી. (૨૯)

વળી,

દેવપણામાં શુચિ અને સુંદર એવા દેવાંગનાઓના શરીરાદિકના સાગરોપમ અને
પલ્લોપમ લગી ઉત્તમ ભોગ ભોગવીને માણસો સ્ત્રીઓના અશુચિ પૂર્ણ કબેવર [શરીર]માં

તિકરા ઝિયાળ ન ચિરં છુત્તાવિ ભોગા તઓ ॥ ૩૦ ॥ તા પઢિહુ-
 ઝહ્ બુઝ્ઝ-મા ભોગપરવ્વસંમણં કાઠં । દુત્તરંઅણોરમવજલ-નિહિમિ પરિમ-
 મહ દુક્ખત્તા ॥ ૩૧ ॥ ઇય સોહ કુમરવયણં-તાહ વસુદ્ધાહ નિવડ્ધુયા-
 ઓ । વિસયવિરત્તમણાઓ-કયંજલીઓ ભળંતિ હમં ॥ ૩૨ ॥ સામિય
 અંબિતહ મેયં-જં તુમણ જંપિયં પરં કહસુ । કો પરિહરજોવાઓ-વિસ-
 યાણ કહેહ તો કુમરો ॥ ૩૩ ॥

સુહુરુગિરાહ અકલંક-ચરણઆસેનણં તઓ તાઓ । વખળંતિ
 સામિ અમ્હે-દિક્ષાણ લહુ વિસજ્ઞેસુ ॥ ૩૪ ॥ તુહ ઘરિણીસહેણં-વયં
 કયત્થાહ ઇત્થ જાયાઓ । સંપહ પુણ ગિહવાસે-ન સ્વળંપિ રહં લહેહ
 ત્તિ ॥ ૩૫ ॥ તુઠો મળહ કુમારો-જુત્ત મિણં તુમ્હ વર વિવેયાણં । કિંહુ
 સમાહિજુયાઓ-ગુરુઆગમણં વઢિક્ષેહ ॥ ૩૬ ॥ સમણ વયમવિ એવં-
 કાહામો, તાહ તં પવજ્જંતિ । પરિયણમુહાહ એયં-હરિસીહનિવેણ વિમાયં

જે મોહિત થાય છે, તેથી હું માનું છું કે, રિષ્ટના માફક ભોગો ભોગવેલા છતાં પણ તુમ્હિ કરતા નથી. (૩૦) માટે તમે પ્રતિબોધ પામીને સમજો, અને ભોગમાં પરવશ મન રાખીને આ દુસ્તર અને અપાર એવા સંસારસાગરમાં દુઃખી બનીને ભમો માં. [૩૧] આ રીતે કુમારનું વચન સાંભળીને તે રાજપુત્રીએ પ્રતિબોધ પામીને વિષયથી વિરક્ત થઈ, અંજલિ જોડીને આ સ્ત્રીને બોલી. (૩૨) હે સ્વામીનું! તમે જે કહ્યું તે ખરેખર છે, પણ વિષયોને છાંડવાનો શો ઉપાય છે તે કહો; ત્યારે કુમાર કહેવા સાચો. (૩૩)

ઉપાય એ છે કે, સુચરિત્રી વાણિથી અકલંકે ચારિત્ર પાળવું. ત્યારે તેઓ બોલી કે, હે સ્વામીનું! અમોને દીક્ષા લેવા જલદી રજા આપો. [૩૪] અમે તમારી ધરવાળી કહેવાઈ એટલાથી અમે અહીં કૃતાર્થ થએલી છીએ. બાકી હવે ધરવાસમાં તો એક ક્ષણ પણ રહેતાં સુખ આવતું નથી. [૩૫] ત્યારે કુમાર ખુશી થઈને બોલ્યો કે, તમારા જેવી વિવેકવાળી સ્ત્રીઓને એમજ કરવું યુક્ત છે. છતાં હાલ સમાધિમાં રહી યુરના આવવાની વાટ જુઓ. (૩૬) અવસરે અમે પણ એમજ કરશું. ત્યારે તે વાત તેમણે

॥ ૩૭ ॥ તો તેણ ચિંતિય મિણં-વસીકઓ નેવ एस भहिलाहिं। नवरं
इमिणा चरणुज्जुयाउं एयाउ विहियाओ ॥ ૩૮ ॥

તો સસિનેહં પમણિય इमं निउंजेमि रज्जदंडंमि । जं तब्बाउल-
याए-वीसारइ धम्मवत्तंपि ॥ ૩૯ ॥ इय निच्छिय तेणुत्तो-कुमरो बहुर-
ज्जगहणंविसयंमि । पढिकूलिउ मचयेतो-पिउवयणं सो सुदक्खिबो
॥ ૪૦ ॥ चिंतइ अहो विरुद्धं-रज्जग्गहणं तनुज्जुयमईणं । सागरगमण-
मणाणं-हिमवंताभिमुहगमणं व ॥ ૪૧ ॥ भिब्बंधो पुण पिउणो-लक्खि-
ज्जइ गुरुत्तो इहत्थंमि । दुप्पडियारा गुरुणो-न लंघियच्चा सयन्नेहिं
॥ ૪૨ ॥ संभाविज्जइ पच्छावि-पत्थणा एरिसा किर इमस्स । धम्मा-
यरियागमणं-पढिक्खियच्चं मएवि धुवं ॥ ૪૩ ॥

કચુક્ક રાખી. હવે પરિગ્નના મુખથી આ વાત હરીસિંહ રાગએ જાણી, ત્યારે તેણે
વિચાર્યું કે, આ કુમાર તો સ્ત્રીવશ નહિ થયો, પણ એણે તેમને આરિત્ર લેવા તૈયાર
બનાવી. [૩૭-૩૮]

તેથી તેણે વિચાર્યું કે, હવે અને પ્રેમપૂર્વક કહીને રાજ્ય ચલાવવાના કામમાં
શકું, એટલે તેમાં વ્યાકુળ થઇને એ ધર્મની વાતને પણ વાસરી જશે. [૩૯] એમ
નિશ્ચય કરીને તેણે કુમારને રાજ્ય લેવા માટે ઘણું ઘણું કહ્યું. હવે તે પણ દાક્ષિણ્યતાવાળો
● હોવાથી જાપતું વચન ઉચલાવી શક્યો નહિ. (૪૦)

તે ચિંતવવા લાગ્યો કે, દરિયામાં જ્યા ઇચ્છાતારને હિમવત્ પર્વત સામે જતું
વિરુદ્ધ લાગે, તેમ તપ કરવા તૈયાર થનારને રાજ્ય ચલાવવાનું કામ વિરુદ્ધ છે. પણ આ
જાપતમાં પિતાને બારે આગ્રહ દેખાય છે, તેમ વડીલ જનો દુષ્પ્રતીકાર હોવાથી સમજી
જનોએ તેમની આજ્ઞા ઉલ્લંઘવી નહિ જોઇએ. વળી [હાલ હું તાબે નહિ થાઉં તો]
પછી પણ એ એવીજ માગણી કરશે, તેમ મારે પણ ધર્માચાર્ય આવે, ત્યાં લગણુ નફી
રાહ જોવાની છે. (૪૧-૪૨-૪૩)

તા પરમપીઠપરુણ-પિરુણો વયણ કરેમિ અહ મિણિંહ । ઈય ચિંતિય
પઢિન્નજ્ઞહ-કુમરો નિવસાસણં સિરસા ॥ ૪૪ ॥ તો પુહરૂચંદકુમરં—
અસેસસામંત મંતિ સંજુત્તો । અભિસિંચિય રજ્જભરે-કયકિચ્ચો નરવરૂ
જાઓ ॥ ૪૫ ॥ નરરાયા પુણ તીણ-રાયસિરીણ ન રંજિઓ કિંપિ ।
કુણહ તહાવિ પવિત્તિ-ઉચિયં જણયાણુરોહેણ ॥ ૪૬ ॥ રજ્જં વસણ
વિરહિયં-વિહિયં મુક્કાઉ સયલગુત્તીઓ । પુટ્ટો ય અમાઘાઓ-સયલે
નિયમંડલે તેણ ॥ ૪૭ ॥ પૂયં અન્નોવિ જણો-વિહિઓ જિણસાસણંમિ
અરૂપત્તો । સચ્ચં ચ વયણ મેયં-જહ રાયા તહ પયા હોઈ ॥ ૪૮ ॥

કહયાવિ સભાસીણો-સ વિત્તિણા પમણિઓ જહા દેવ । તુહ
દંસણં સમીહરૂ-દેસંતરવાસિઓ સુધણો ॥ ૪૯ ॥ મુંચસુ ઈય નિવ
મણિણ-સો મુક્કો વિત્તિણા તઓ સુધણો । નમિરૂણ મુહરૂનાહં-ઉચિય-
ઠાણંમિ આસીણો ॥ ૫૦ ॥ રના મણિયં મો સિદ્ધિ-કહસુ કત્તો

આટ્ટે પરમ પ્રીતિથી હાલ મારે આપતું વચન કરવું જોઈએ, એમ ચિંતવતીને કુમાર
આપના હુકમને માથે ચડાવતો હવો. [૪૪] હવે પૃથ્વીચંદ્ર કુમારને સધળા સામંત અને
મંત્રિઓ સાથે રાગ્ન રાગ્યમાં અભિષિક્ત કરી કૃતકૃત્ય થયો. [૪૫] તે કુમાર રાગ્ન તે
રાગ્ય લક્ષ્મીથી લગારે રંજિત નહિ થયો, તોપણ આપના આગ્રહથી ઉચિત પ્રવૃત્તિ કરવા
લાગ્યો. તેણે રાગ્યમાંથી વ્યસનો દૂર કર્યા, કેદખાનાં છૂટાં કર્યા, અને પોતાના સધળા
મંડલમાં અમારિપણ વગડાવ્યો. [૪૬-૪૭] તેણે પ્રાચી સધળા લોકોને જ્ઞાનશાસનમાં
અભિષિક્ત કર્યા, જે માટે આ વાત ખરીજ છે કે, જેવો રાગ્ન હોય તેવી પ્રજા થાય
છે. (૪૮)

હવે તે એક વેળા સભામાં બેઠો હતો, તેવામાં દ્વારપાળે કહ્યું કે, હે દેવ !
દેશાંતરવાસી કોઈ સુધન નામે પુરૂષ આપનાં દર્શન કરવા ઇચ્છે છે. (૪૯) રાગ્નએ કહ્યું
કે, અંદર મોકલાવ, ત્યારે તેણે સુધનને અંદર મોકલાવ્યો; એટલે તે રાગ્નને નમી ઉચિત
સ્થાને બેઠો. [૫૦] રાગ્નએ કહ્યું કે, હે શેઠ ! બોલો, તમે છતાં કશીથી આવ્યા છો,

સમાગઓસિંદ્રં । મમિરેણ મહિં કત્થવિ—નકિં દિઠં અચ્છરીયં ચ ?
 ॥ ૫૧ ॥ સિઠ્ઠીવિ આહ સામિય-ગયપુરનગરાઽ આગઓ મ્હિ ઐહં ।
 બુવણજણ વિમ્હયકરં-અચ્છરિયં પુણંદ્રમં દિઠં ॥ ૫૨ ॥

તથાહિ

આસિહ ગયપુરનયરે-વહુરયણો રયણસંચઓ સિઠ્ઠી । મજ્જા સુમં-
 ગલાસે-પુત્તો ગુણસાયરો નામ ॥ ૫૩ ॥ અહ રયણસંચણં-પસરિય
 નવજુલ્લવણસસ તસસ કણ ॥ અઢ્ઢન્હ નયસસિઠ્ઠીણ-અઢ્ઢધૂયાઽ વરિયાઓ
 ॥ ૫૪ ॥ અન્નદિણે ઉલ્લોયણ-ઠિણ ગુણસાયરેણ રાયપહે । મિક્કલ્લત્થં
 પુરમજ્જે-પવિસંતો મુણિવરો દિઠો ॥ ૫૫ ॥ કત્થવિ ઇરિસરૂવં-પુરાવિ
 મે પિચ્છિયંતિ ચિંતંતો । પરિપાલિય ચરણમરં-પુલ્લભવં સંભરદ્ધ સો ઽ
 ॥ ૫૬ ॥ અહિનિબ્બંધેણ તઓ-વયગહણકણ સુપુચ્છણ પિઝણો । રૂયમાણી
 દીણમણા-સે જણી મણદ્ધ તો ઇયં ॥ ૫૭ ॥

તેમ પૃથ્વીમાં ભખતાં તમે ક્યાં કંઈ આશ્ચર્યકારક દીકું છે કે કેમ ? (૫૧) શોક બોલ્યો
 કે, હે સ્વામિન ! હું, ગજપુર નગરથી ઘણાં આવેલો છું; અને તમામ જગતને વિસ્મય
 ઉપજાવનાર એક આશ્ચર્ય પણ દીકું છે. [૫૨]

તે આશ્ચર્ય આ રીતે છે.

ગજપુર નગરમાં ઘણા રત્નોવાળા રત્નસંચય નામે શેઠ હતો. તેની સુમંગલા
 નામે ભાર્યા હતી, અને ગુણસાગર નામે પુત્ર હતો. [૫૩] હવે તે કુમાર નવયૌવન વય
 પામ્યો, ત્યારે તેના માટે રત્નસંચય શેઠે આઠ નગરશેઠોની આઠ દીકરીઓ માગી. [૫૪]
 માદ એક વેળા જામે એકેલા ગુણસાગરે રાજમાર્ગમાં ભિક્ષાર્થે નગરમાં પ્રવેશ કરતો એક
 મુનિ જોયો, ત્યારે તેણે ચિંતવવા માંડ્યું કે, આવું રૂપ તો મેં પૂર્વે પણ ક્યાંક જોયેલું
 છે; એમ ચિંતવતાં તે પૂર્વે પાળેલા ચારિત્રવાળા પૂર્વ ભવને સંભારવા લાગ્યો. (૫૫-૫૬)
 માદ તે ભારે આગ્રહથી વ્રત લેવા માટે માતાપને પૂછવા લાગ્યો, ત્યારે દિલ્લગીર થઈને
 શતી થઈ તેની આ રીતે કહેવા લાગી. (૫૭)

જશ્ચિ તુહ વચ્છ ચિત્તં-સ્વર્ણપિ ન રંદં ગિહે કુપ્પાદ તહવિ । નવ
પરિણિય નિય મુહદંસણેણ રંજેસુ જે હિયયં ॥ ૫૮ ॥ તયણુ વયગહણ
વિસણ-તુહંતરાય ન કિંપિ કાહામો । ઇય જણનીંણ વયણં-તહત્તિ પહિ-
વજ્જણ સોચ્છિ ॥ ૫૯ ॥ વેવાહિય સિદ્ધોણં-કહાવિયં રયણસંચણ ઇમં ।
પરિણયણાણંતર મેવ-મહ સુઓ ગિણિહી દિવસં ॥ ૬૦ ॥ તં સોઝં તે
વાઝલ-હિયયા મંતંતિ કિંપિ તા ધૂયા । જંપંતિ કિમિહ તાયા-કલા
દિજ્જંતિ વારદુગં ? ॥ ૬૧ ॥ સો ચ્ચિય ભત્તા જં સો-કરિસ્સણ તં
વયંપિ કાહામો । તેણં ચ અપરિણીયા-ન કરિસ્સામો વરં અવરં ॥ ૬૨ ॥

ઇય સોઝ પુત્તિ વયણં-તે સન્ને સિદ્ધિણો પહિદ્ધમણા । ગુણસાયરેણ
કારંતિ-પાણિગહણં નિચસુયાણ ॥ ૬૩ ॥ ગિજ્જંતંત બહુધવલે-વીવાહમહે
પયદ્ધમાણંમિ । કયસયલજણવલેવે-પુરઓ નદંમિ વદંતે ॥ ૬૪ ॥ ગુણ-

હે વત્સ ! જે કે તારૂં ચિત્ત ક્ષણવાર પણ ધરમાં રહેતાં રતિ પામતું નથી, તોપણ
તું પરણીને તારૂં મુખ અતાપી અમારા હૃદયને રાજ કર. (૫૮) એટલે ત્યાર બાદ
પ્રત લેવામાં તને અમે કરશે અટકાવ નહિ કરશું. આ રીતે માતાએ કલાથી તેણે તે વચન
કહ્યું રાખ્યું. [૫૯] હવે રત્નસંચય શેડે વેવાહ્યોએ કહેવરાવ્યું કે; પરણવા બાદ મારો
પુત્ર તરત દીક્ષા લેનાર છે. (૬૦) તે સાંભળી તેઓ ચિંતાતુર થઈ સલાહ કરવા લાગ્યા,
તેવામાં તેમની પુત્રીઓ બોલી કે, હે પિતાઓ ! કન્યાઓ શું બે વાર અપાય કે ? [૬૧]
માટે અમારે તો તેજ ભત્તા છે, અને તે જે કરશે તે અમે કરશું; અગર જે તે અમને
નહિ પરણશે તો, અમે ખીજે વર કરનારજ નથી. (૬૨)

એમ પુત્રીઓનું વચન સાંભળીને તે સર્વ શેડીઆઓએ રાજ થઈ પોતાની પુ-
ત્રીઓને ગુણસાગર સાથે પરણાવી. (૬૩) હવે વીવાહ મહેત્તસવ મંડાતાં અનેક ધવળ
ગવાવા લાગ્યાં, અને સધળાના મનને, હરનાર નૃત્ય થવાં લાગ્યાં, તેના અંદર ગુણસાગર
કુમાર નાકપર આંખો લગાવી હૃદય વિકાર રોડી, અકાંચ મન ધરી ચિતવવા લાગ્યો કે,

સાયરોવિ નાસા—નિહિયચ્છો રુદ્ધંદિયવિચારો । ચિંતઈ એમમમણો—
સમણો હોઈ સુણ અહયં ॥ ૬૫ ॥ એવં તવં કરિસ્સં—એવં કાઈ ગુરુણ
વિણયભરં । ઇય સંજમે જઈસ્સં—ઇય જ્ઞાઈસ્સં સુહજ્ઞાણં ॥ ૬૬ ॥

ગ્રં ૭૫૦૦

ઇય ચિંતંતો નિહુયં—સુમરંતો પુવ્વભવસુયરહસ્સં । ઉલ્લસિયસિય-
જ્ઞાણો—સંપત્તો કેવલં નાણં ॥ ૬૭ ॥ તાઓવિ નવવહૂઓ—તહ નિચ્ચ-
લલોચણં ત મેમગ્ગં । પેહંતિ પહિટ્ઠાઓ—લંજ્જામહલિતનયણાઓ ॥ ૬૮ ॥
ચિંતંતિ અહો ધન્નો—ઉવસમલચ્છીઈ રંજિઓ ધણિયં । અમ્હાસુ કહં ર-
જ્જઈ—સજ્જો સાવજ્જ ખરિયાસુ ॥ ૬૯ ॥ વય માવિ સુપુન્નપુન્ના—જં લ-
હ્હો एस સુગુણધણઅહો । સિવનયરસત્થવાહોં—ભવરત્નવિલંઘણસમત્થો
॥ ૭૦ ॥ ણયાણુમમ્મલગ્ગા—સમ્મં ધમ્મં સુનિમ્મલં ચરિઉં । કાહામો ભૂ-
રિખવુ—બ્ભવાણ દુક્ખાણ વુચ્છેયં ॥ ૭૧ ॥

અમણુ થયો હોત તો, આ રીતે શ્રુત ભણત, આ રીતે તપ કરત, આ રીતે ગુરુનો વિનય
કરત, આ રીતે સંયમમાં ચલત કરત, અને આ રીતે શુભ ધ્યાન ધ્યાવત. (૬૪-૬૫-૬૬)

મૂળ ગ્રં. ૭૫૦૦

આ રીતે તે શાંત થઈ ચિંતવતો, અને પૂર્વ ભવે શીખેલા શ્રુતનું રહસ્ય ચિંતવતો
થઈ શુકલધ્યાને ચડીને કેવળજ્ઞાન પામ્યો. [૬૭] વળી તે નવી પરણેલી વહુઓ પણ
તેને નિશ્ચલ આંખો ધરીને એકાગ્ર થએલો જોઈ હર્ષ પામી લાજથી આંખો મરડીને તેને
જોવા લાગી. (૬૮) તેઓ ચિંતવવા લાગી કે, અહો ! આ ભાગ્યવાન પુરુષ ઉપશમ
લક્ષ્મીમાં ખૂબ રંજિત થયો છે, તે દોષવાળી અમોમાં શી રીતે રક્ત થાય ? (૬૯)
અમે પણ પુણ્યવાળી છીએ કે, આપો સદ્ગુણરૂપ ધનવાળો, શિવપુરનો સાર્થવાહ અને
ભવસાગરનો પાર પમાડવા સમર્થ ભરતાર પામી. (૭૦) એના પાછળ લાગીને ધર્મને
રૂઢી રીતે પાળી ધણી ભવના દુઃખોનો કચ્છેદ કરીશું. (૭૧)

एवं विचिंतिरीओ-अणुमोयंतीउ सुद्धभावाओ । पत्ताउ केवलसि-
 रिं-खणेण ताओवि सव्वाओ ॥ ७२ ॥ तव्वेलं चिय जयरव-विमिस्स-
 पडुपडहसदभरियनहं । घोसंतकन्नकुंडल-सुरमंडल मागयं तत्थ ॥ ७३ ॥
 पडिवन्नदव्वलिंगं-तं मुणिपवरं नमेइ सुरसंघो । केवलमहिमं परमं-करेइ
 हरिसंमुपाडिपुत्तो ॥ ७४ ॥ ददूट्ठण तं च चित्तं—सुमंगला रयणसंचओ
 सिट्ठी । गुरुसंवेगोवगभो—संपत्तो झत्ति वरनाणं ॥ ७५ ॥ इय पिच्छिय
 अच्छरियं—राया स्मिस्सेहरो सपरिवारो । पत्तो तहिंवि पणमिय—स मु-
 णिपुरओ समासीणो ॥ ७६ ॥

अहयंपि पुव्वपेसिय-वरवाहणजाणपरियणो देव । इह आगंतु
 मणोविहु-पत्तो कोऊहलेण तहिं ॥ ७७ ॥ निय चरिय कहणपुव्वं—
 तेषुत्तो हं जहा तुमं सुधण । उज्झाए गंतुमणो—पत्तो पुण कोउगेण
 इहं ॥ ७८ ॥

तथाहि

दूरे पत्तो सत्थो-पुणरवि सुलहं न एरिसं भुज्जं । इय चिंतावाउ

એમ ચિંતવત્રી થકી, અને શુદ્ધ ભાવથી અનુભવના કરતી થકી તે સર્વે પણ
 તુરંતજ કેવળ જ્ઞાન પામી. (૭૨) ત્યારે તેજ વખતે ત્યાં જ્યારવતી સાથે પટહશબ્દથી
 આકાશને ભરતું, તથા અણુ અણુતા કર્ણે કુંડળવાળું સુરમંડળ એકઠું મળ્યું. [૭૩]
 તેમણે તેને લિંગ આપ્યું, તે મુનિવરને નમીને હર્ષિત થએલા દેવોએ કેવળ જ્ઞાનનો મહા
 મહિમા કર્યો. [૭૪] તે અચરજ બોલેને સુમંગળા તથા રત્નસંચય શેઠ ભારે સંવેગ
 પામી કેવળ જ્ઞાન પામ્યા, તથા એ આશ્ચર્ય બોલેને શ્રી શેખર રાજ સપરિવાર ત્યાં આ-
 વીને મુનિને નમીને તેના આગળ બેઠો. [૭૫-૭૬]

વળી હું પોતે પણ યાનવાહન તથા પરિજનને આગળ રવાના કરી, ઇહાં આવવા
 ઉતાવળો છતાં, પણ કૈતુહળથી ત્યાં ગયો. (૭૭) ત્યાં તેણે પોતાનું ચરિત્ર મને કહી
 મુલાવીને કહ્યું કે, હે સુધન ! તું અયોધ્યાએ જ્યાં ઉતાવળો છતાં કૈતુકથી ઇહાં આવેલ

લિઓ-ન તરસિ ગંતું નવા ઠાડું ॥ ૭૯ ॥ તા કિત્તિયમિત્ત મિળું—
ચિત્તં ચિત્તં ઇદં સિવદ્ જં તે । દચ્છસિ ઇત્તો અબ્ભહિય—મબ્ભુયં તત્થ
સંપત્તો ॥ ૮૦ ॥ ઇય સમ્મં આયન્નિય-નમિય ગુરું ઇહ સમાગઓ મિહ-
કમા । સંપદ અચ્છરિયકરં-પહુ તુહપાસં સમણુપત્તો ॥ ૮૧ ॥

ઇય નિસુણંતો ગુરુતર-ગુણાણુરાગાઈરગઓ રાયા । આણંદમુદિય-
મણો-ચિંતિય મેવં સમારદ્ધો ॥ ૮૨ ॥ સચ્ચગુણસાયરો સો-મહાણુભાવો
મહામુળી જેણ । તહ સાહિયં સકજ્જં-નિજ્જિયમોહાણુવંધેણ ॥ ૮૩ ॥ ધ-
આણં મંજિયમોહ-નિવિડનિમઢાણ ભોગસામગી । નં તરદ્ કાડં ધમ્મં-
તરાય મચ્ચંતંતુંગાવિ ॥ ૮૪ ॥ હા કહ જાણંતુ ચિય-પડિઓ હં રજ્જ-
કૂડજંતંમિ । ગુરુજણદક્ષિણવસા-વભાર સામન્નદંતિવ્વ ॥ ૮૫ ॥ કડયા
સહેલ પરિમુક્ક-સયલ ભોગોવભોગજોગાણં । ધમ્મધરાણ મુળીણં-મજ્ઞે
ગણણં લહિસ્સામિ ॥ ૮૬ ॥

છે, તેથી તને વિચાર થાય છે કે, સાથ દૂર થતો જાય છે, અને આવો મળાદ પણ
ફરી મળવો દુર્લભ છે, એટલે નથી જઈ શકતો, અને નથી રહી શકતો. [૭૮-૭૯]
પણ આ અચરજ તે શા હિસાબમાં તારા ચિત્તને ખેંચે છે ? તું આથી અધિક અચરજ
લાં જઈશ ત્યારે દેખીશ. [૮૦] આ રીતે જરેખર સાંભળીને ગુરૂને નમીને હું ઇલાં
આવ્યો છું, અને હમણાં આશ્ચર્ય કરનાર તમારી પાસે પ્રાપ્ત થયો છું. [૮૧]

એમ સાંભળીને ભારે ગુણાનુરાગતા જોરથી પૃથ્વીચંદ્ર રાગ આનંદથી ભરપૂર
મનવાળો થઈને એમ વિચારવા લાગ્યો કે, ખરેખર તે મહાનુભાવ મહા મુનિ ગુણનોજ
સાગર છે કે, જેણે મોહનો અનુબંધ તોડીને પોતાનું કામ જુઓ, કેવી રીતે સિદ્ધ કર્યું ?
(૮૨-૮૩) મોહની મજબુત બેડીઓને ભાંગનાર ભાગ્યશાળી જનોને અતિ ઉમદા ભોગ
સામગ્રી પણ ધર્મ કરવામાં અંતરાય કરી શકતી નથી. [૮૪] અરે ! હું જાણતો થકા
આ રાજ્યરૂપ કૂટ યંત્રમાં ગુરૂ જનની દાક્ષિણ્યતાને લીધે સામાન્ય હાથીની માથેક ફરી
પડ્યો છું. ક્યારે હું ઝપાટામાં સકળ ભોગોપભોગને છોડતા ધર્મધારી મુનિઓની ગણત્રીમાં
ગણાઈશ ? (૮૫-૮૬)

કડયા ગુરુપયપણઓ-નાણચરિત્તાણ માયણં હોહં । કડયા સંમં
સહિદં-ઝવસગપરીસદ્ધુપ્પીલં ॥ ૮૭ ॥ ઇચ્છાઈ ચિંતયંતો-અપુવ્વકરણક-
મેણ સ મહપ્પા । સિવપયગમનિસ્સેણિ-સ્વવગસ્સેણિ સમારુદ્ધો ॥ ૮૮ ॥
સિયજ્ઞાણધ્વણેણ સ્વણેણ-તેણ ઘણઘાઈકમ્મસંઘાયં । સંચુણ્ણિઝ્ઞણ સંપત્ત-સુ-
ત્તમં કેવલં નાણં ॥ ૮૯ ॥ અહ તત્થ સુહમ્મવર્ઘ-પત્તો અપ્પિત્તુ દન્વલિ-
ગં સે । પણમિત્તુ ચલણજુયલં-કેવલમહિમં કરેસીય ॥ ૯૦ ॥ તં દદ્ધું
હરિસીહો-રાયા પડમાવર્ઘઈ સહ તત્થ । સંપત્તો જંપત્તો-અહો કિમેયં કિ-
મેયં તિ ॥ ૯૧ ॥

તાઓવિ તસ્સ મજ્ઞાઝ-તત્થ હરિસેણ આગયાઝ લહું । સંવેગપ-
રિગયાઓ-કેવલનાણં ચ પત્તાઓ ॥ ૯૨ ॥ એયં તં ગુણસાયર-કેવલિ-
કહિયં મહંત મચ્છેરં । સો સુધણસત્થવાહો-વિમ્હિયચિત્તો વિચિત્તેદ્
॥ ૯૩ ॥ અહ પુચ્છઈ નરનાહો-ભયવં કિં તુમ્હઝવરિ અમ્હાણ । અઈ ગ-
રુઓ પઢિવંધો-તો ઇય જંપદ્ધ સમણસીહો ॥ ૯૪ ॥ તં નિવ ચંપાઈ પુ-

ક્યારે હું ગુરુના પગે નમીને જ્ઞાન ચારિત્રનું ભાજન થઈશ ? ક્યારે હું ઉપસર્ગ,
અને પરીપહોની પીડાને રૂઢી રીતે સહન કરીશ ? ઇલાદિક ચિંતવતો થકો તે મહાત્મા
અપૂર્વ કરણે કરી શિવ પદપર ચડવા નિસરણી સમાન ક્ષપક શ્રેણિએ ચડ્યો. [૮૭-૮૮]
ત્યાં શુકલ ધ્યાનરૂપ ઘણુથી તેણે ક્ષણવારમાં ધનદાતિ કર્મ તોડી ઉત્તમ કેવળ જ્ઞાન મે-
ળવ્યું. [૮૯] હવે ત્યાં સૌધર્મ આવી, તેને દ્રવ્યદ્વિગ આપીને ચરણે નમી કેવળ મહિમા
કરવા લાગ્યો. (૯૦) તે જોઇને હરીસિંહ રાજા પદ્માવતીની સાથે આ શું થયું ?
આ શું થયું ? એમ બોલતો થકો ત્યાં આવી પહોંચ્યો. [૯૧]

વળી તેની તે સ્ત્રીએ પણ હર્ષથી ત્યાં ઝડ આવીને સંવેગ પામી કેવળ પામી.
[૯૨] આ એ ગુણસાગર કેવળીએ કહેલું મોટું આશ્ચર્ય દીધું, એમ સુધન સાર્થવાહ
વિસ્મિત મનથી વિચારવા લાગ્યો. (૯૩) હવે રાજા પૂછવા લાગ્યો કે, હે ભગવન !
જારા ઉપર અમોને અતિ ભારે પ્રતિબંધ [પ્રીતિ] કેમ છે ? ત્યારે તે સાધુસિંહ બોલ્યો—

રા-જયરાયા પિઝર્ચૈ પિયા હુત્યા । કુસુમાઝહુત્તિ નામેણ-નંદનો તુજ્ઞ
અહ માસિ ॥ ૯૫ ॥ સંજમગુણેણ તુઘ્મે વિજયવિમાણે સુરા સમુપ્પન્ના ।
અહયં પુણ સઘ્વટ્ટે-સંજોગા પુણ ફહં જાઓ ॥ ૯૬ ॥

તો મજ્જાઝવરિ ગરુઓ-નેહો તુમ્હાણ ફય સુણંતાણ । તાણં જાયં
જાઈસરણં તહ કેવલં નાણં ॥ ૯૭ ॥ તેસિંપિ કયા મહિમા-સુરવહ્ણા
ભક્તિભારનાધિરેણ । જાઓ પરમાણંદો-નયરીણ જણિયજણચુજ્જો ॥ ૯૮ ॥
અહ સુધણસત્થવાહો-મુળીસરં નમિય પુચ્છણ ઇવં । તુમ્હ ગુણસાયરસ્સ
ય-સમાણગુણયા કહીમિવે સા ? ॥ ૯૯ ॥ સાહઈ તઓ મુણિંદો-પુચ્ચભવે
एस कुसुमकेउ त्ति । मह नंदनो अहेसी-वयं गहेसी मए सद्धि ॥ १०० ॥
મમ સમસુચિન્નધંમો-તણુફયકંમો ણુભૂય સુરજંમો । સો કુસુમકેઝતિયસો-
સુંદર ગુણસાયરો જાઓ ॥ ૧૦૧ ॥

પુત્રં સુહાણુવંધં-સમપરિણામેહિ પુટ્ટ મમ્હેહિં । સમસુહરંપરાણ—

[૯૪] હે રાજા ! તું પૂર્વે ચંપામાં જયરાજા હતો, અને પ્રિયમતી રાણી હતી, અને હું તારો કુસુમાઝુધ નામે પુત્ર હતો. હવે તમે સંયમ પાળીને વિજય વિમાનમાં દેવતા થયા, અને સર્વાર્થ સિદ્ધમાં ઉપનો, અને સાંથી સંયોગ વશે ઇહાં ઉપનો છું. [૯૫-૯૬]

તેથી કરીને મારા ઉપર તમારો અતિ રોહ છે, એમ સાંભળતાં, તેમને જાતિ સ્મરણ ઉત્પન્ન થઈને કેવળ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. (૯૭) ત્યારે ભક્તિથી નમનારા ઇંદ્રે તેમનો પણ મહિમા કર્યો. આ રીતે નગરીમાં લોકોને ચમકાવનાર પરમાણંદ વર્તાઈ રહ્યો. (૯૭-૯૮) હવે સુધર્મ સાર્થવાહ મુનીશ્વરને નમીને એમ પૂછવા લાગ્યો કે, તમારી અને શુણ્ણસાગરની આટલી બધી સમાન શુણ્ણતા [સરખાપણ] કેમ લાગે છે ? [૯૯] ત્યારે મુનીંદ્ર બોલ્યા કે, એ પૂર્વે કુસુમકેતુ નામે મારો પુત્ર હતો, અને તે મારી સાથેજ પ્રવ્રજિત થયો હતો. (૧૦૦) તે મારા મુજબ ધર્મ આચરી કર્મ ઓછાં કરી દેવલવ બોગવીને તે કુસુમકેતુ દેવ હે સુંદર ! આ શુણ્ણસાગર થયો છે. [૧૦૧]

આ રીતે સમ પરિણામથી અમે શુભાનુબંધિ પુણ્ય આધેહું, તે સરખું શુણ્ણ

પરિણય મેયં તઓ અમ્હ ॥ ૧૦૨ ॥ ઇયાઓવિ વહુઓ—ખંતરભવભા-
રિયાડ દુનહંવિ । કયસંજમાડ જુત્તર—સુરેસુ વસિઝળ સુહજોગા ॥ ૧૦૩ ॥
જાયાઓ જાયાઓ—એવં ભવિયવ્વયાનિઓમેળ । સંપત્તાઓ કેવલ—સિ-
રિં ચ સામગ્ગિજોમેળ ॥ ૧૦૪ ॥ ઇય સોડં પઢિબુદ્ધો—સુધળોવિ સુ-
સાવયત્ત મણુપત્તો । અઓવિ વહુ લોગો—સુચરિયચરણુજ્જુઓ જાઓ
॥ ૧૦૫ ॥ હરિણા હરિસીહસુઓ—ઠવિઓ રઝંમિ તયણુ હરિસેળો ।
પુહ્દંચંદરિસીવિહુ—સુચિરં વિહરિય સિવં પત્તો ॥ ૧૦૬ ॥

પૃથ્વીચંદ્રાક્ષિતિપતિચરિતં સંનિશમ્યેતિ સમ્યક્
તાતભ્રાતૃસ્વજનદયિતામુખ્યલોકોપરોધાત્ ।

દીક્ષાદાનપ્રણુમતયો ગેહવાસેપિ સંતો—

ભવ્યાલોકાસ્ત્યજત સતતં કામભોગેષુ સર્ત્તિ ॥ ૧૦૭ ॥

॥ ઇતિ પૃથ્વીચંદ્રનરેંદ્રચરિતં ॥

[છ]

પરંપરાથી અમને હમણું કહ્યું છે. [૧૦૨] આ વહુઓ પણ આગલા ભવની સ્ત્રીઓ
છે, તેઓ સંયમ પાળી આજુતર વિમાનમાં વસીને પુણ્ય યોગે અમારી સ્ત્રીઓ થઈ ભવિ-
તવ્યતાના બળે સામગ્રી મળતાં કેવળ પામી છે. (૧૦૩-૧૦૪) એમ સાંભળીને સુધન
પ્રતિભોધ પામી સુશ્રાવક થયો, તેમજ ત્યાં બીજા પણ ઘણા લોક રૂઢી રીતે ચારિત્ર લેવા
તૈયાર થયા. [૧૦૫] આદિ ઈંદ્રે હરીસિંહ રાજના હરીષેણ નામના પુત્રને રાજ્યપર
સ્થાપ્યો, અને પૃથ્વીચંદ્ર ઋષિ પણ ઘણો કાળ વિચરીને મોક્ષે પહોંચ્યા. [૧૦૬]

આ રીતે પૃથ્વીચંદ્ર રાજનું ચરિત્ર રૂઢી રીતે સાંભળીને હે ભવ્ય લોકો ! તમે દીક્ષા
લેવા ઇચ્છતા થકા પણ બાપ, ભાઈ, સ્વજન, સ્ત્રી પ્રમુખ લોકોના ઉપરોશથી ધરવાસમાં
વંતા થકા પણ કામભોગમાં આસક્તિ છેડો. [૧૦૭]

આ રીતે પૃથ્વીચંદ્ર રાજનું ચરિત્ર છે,

इत्युक्तः सप्तदशसु भेदेषु परार्थकामोपभोगीति षोडशो भेदः—संप्रति वेश्येव निराशंसो गृहवासं पालयतीति सप्तदशं भेदं व्याख्यानयन्नाह—

(मूलं)

વેસવ્વ નિરાસંસો-અજ્જં કલ્લં ચયામિ ચિંતંતો ।
પરકીયંપિ વ પાલઈ-ગેહાવાસં સિદ્ધિભાવો ॥ ૭૬ ॥

(टीका)

वेश्या पर्ण्यागना तद्वन्निराशंसः परित्यक्तस्थानुद्धिः—यथाहि—वेश्यानिर्धनकामुकाद्विशिष्टलाभमसंभावयंती किंचिल्लभमानाचाद्यश्वोवैनं त्यजायीति मंदादरा तमुपचरति—भावश्रावकोप्येवमेवाद्यश्वोवा मोक्तव्योयंपयेति मनोरथवान् परकीयमिवान्यसत्कमिव पालयति गृहवासं-

આ રીતે સત્તર ભેદોમાં પરાર્થ કામોપભોગિરૂપ સોળમો ભેદ કહેતા, હવે વેશ્યાની માફક નિરાશંસ થઈ ઘરવાસ પાળે, તે, ૩૫ સત્તરમા ભેદને વર્ણવે છે.

भूणनो अर्थ.

વેશ્યાની માફક નિરાશંસ રહી આજ કાલ છોડીશ, એમ એમ ચિંતવતો રહી ઘરવાસને પરાયો હોંય, તેમ ગણીને શિથિળ ભાવે પાળે. [૭૬]

टीकाना अर्थ.

વેશ્યાની માફક નિરાશંસ એટલે આસ્થા બુદ્ધિથી રહિત બનીને—અર્થાત્ જ્યેમ વેશ્યા નિર્ધન અમુક પાસેથી વધારે લાભ થવાનો અસંભવ ગણીને થોડોક લાભ મેળવતી થઈ “ આજ કે કાલ એને છોડવો છે. ” એમ વિચારીને મંદ આદરથી તેને સેવે છે, તેમ ભાવ શ્રાવક પણ આજ કે કાલ આ ઘરવાસને છોડવો છે, એવો મનોરથ રાખીને

કુતોપિ દેતોઃ પરિત્યક્તુશ્ચક્રુવશ્ચપિ શિથિલભાવો મંદાદરઃ સન્—સ-
હિ કિલ વ્રતાપ્રાપ્તાવપિ કલ્યાણમવાપ્નોતિ—વમુશ્રેષ્ઠિમુતસિદ્ધવત્.

તથાહિ—

અત્થિહ નગરી તગરા-નગરીચમહિવ્વ સુકળયા સુપદા । સયયં
પુઘ્વાભાસી-આસી સિદ્ધી વસુ તત્થ ॥ ૧ ॥ પયડિયગુરુજળવિળયા—
સેળો સિદ્ધો ય તસ્સ દો તળયા । પયડપસંતા મદા-પિયંવયા ધમ્મ-
તિસિયા ય ॥ ૨ ॥ સેળો સુળેવિ ધંમં-પવ્વડઓ સીલચંદ ગુરુમૂલે ।
ચરળકરળેસુ નવરં-પમાયસીલો દદં જાઓ ॥ ૩ ॥ વુદ્ધપિઝપાલળત્થં—
અગહિયદિક્કલો ગિહંમિ નિવસંતો । સિદ્ધો પુળ સુદ્ધમઈ—અળવરયં
ચિંતણ એવં ॥ ૪ ॥

કહયા અદંબઆરંભ-કારણ ચહય મેહવાસ મિમં । ગિળિહંસં પર-

જાણે તે પરાયો હોય, તેમ તેને પાળે છે. મતલબ કે કોઈ પણ કારણે તેને જોડી નહિ
શકતાં, પણ મંદ આદરવાળો રહે—કેમકે તેવો પુરૂષ વ્રત નહિ લે, તોપણ વસુશેઠના પુત્ર
સિદ્ધકુમારની માફક કલ્યાણ પામે છે.

સિદ્ધકુમારની કથા આ રીતે છે.

ઇહાં પર્વતની પીળી જમીન માફક સુકનકા (સારા સોનાથી ભરપૂર) અને સુ-
પ્રભા [શોભતી] તગરા નામે નગરી હતી. ત્યાં હમેશાં પૂર્વભાષી [પહેલો બેલાવનાર]
વસુ નામે શેઠ હતો. [૧] તેના વિનયવંત સેન અને સિદ્ધ નામે બે પુત્ર હતા, તેઓ
સ્વભાવે શાંત, જોળા, પ્રિયભાષી અને ધર્મના રાગી હતા. [૨] તેમાંનો સેન ધર્મ
સાંભળીને શીલચંદ્ર ગુરૂ પાસે પ્રવ્રજિત થયો, પણ ચરણ કરણમાં બહુ પ્રમાદી થઈ પડ્યો.
(૩) બીજો સિદ્ધ પોતાનાં વૃદ્ધ માળાપને પાળવાને કારણે દીક્ષા નહિ લેતાં ધરમાં
વસ્તો થકો પણ શુદ્ધ મતિથી નિરંતર આ રીતે ચિંતવતો હતો. [૪]

ક્યારે હું આ ભારે આરંભના કારણ ધરનાસને જોડીને પરમ સુખની હેતુભૂત

મસુહિક-હેડ સવ્વન્નુણો દિક્કલ્લ ? ॥ ૫ ॥ કહ્યા સવ્વં સંગે-અંગંમિવિ
 નિપ્પિહો અહં ચઇડં । મિગ ચારિયં ચરિસ્સં—સુહગુરુપયસેવણાસત્તો ?
 ॥ ૬ ॥ કહ્યા પહાણવહાણ-સંગયં સયલદોસપરિમુક્કં । આયારપ્પમુહ
 મહં-આગમસત્થં પહિસ્સામિ ? ॥ ૭ ॥ સમિદ્દિગુત્તિપહાણં-પાપિસ્સં દુદ્ધરં
 કયા ચરણં । કહ્યા ઉવસમલલ્લી-વચ્છે રમિહી મમ જહિચ્છં ? ॥ ૮ ॥
 ગુરુતરઉજ્જલતવચરણ—કરણજલણંમિ સ્થિવિય અપ્પાણં । નીસેસમલ
 વિમુક્કં-કણગં વ કયા કરિસ્સામિ ? ॥ ૯ ॥

સંલિહિયદવ્વભાવો-કહ્યા ઇહ પરમવેસુ નિરવિક્કલો । આરાહણ
 મારાહિય-પાણચ્ચાયં કરિસ્સામિ ? ॥ ૧૦ ॥ ઇય સુમણોરહગુરુહ—
 આરુઢમણો ગમેદ્દ સો કાલં । અન્નદિણે સેણ મુળી-સિદ્ધં દદ્ધું સમણ
 પત્તો ॥ ૧૧ ॥ જિણસુય ભાવિયમ્—ઉપ્પલદલકોમલાદિ વાણીયે ।
 દાડં ચોયણ મજ્જુન્ન—મેગહિં દોવિ ઉવચિટ્ઠા ॥ ૧૨ ॥ અહ કમ્મ-

સર્વજ્ઞની દીક્ષા ગ્રહણ કરીશ ? [૫] ક્યારે હું મારા અંગમાં પણ નિરપેક્ષ બની સર્વ
 સંગ છોડીને ગુરુના ચરણની સેવા કરતો થકા મુગધારી [ગાયત્રી] ચરીશ ? (૬)
 ક્યારે હું ઉપધાન વહીને નિર્દોષ આચારાંગ પ્રમુખ આગમ શાસ્ત્રને ભણીશ ? (૭)
 ક્યારે હું સમિતિ ગુપ્તિ સાચવીને દુર્દેર ચારિત્ર પાળીશ ? અને ક્યારે મારા વક્ષ સ્થળમાં
 [હૃદયમાં] ઉપશમ લક્ષ્મી યથેચ્છપણે રમશે ? [૮] ક્યારે હું સોનાની માણક મારા
 આત્માને ભારે ઉત્તવળ તપ ચરણ કરણરૂપ અગ્નિમાં નાખીને તમામ મળથી રહિત
 કરીશ ? (૯)

ક્યારે હું દ્રવ્ય ભાવથી સંલેખના કરી આ ભવ પરભવમાં નિરપેક્ષ રહી આરાધના
 આરાધીને પ્રાણુ ત્યાગ કરીશ ? [૧૦] આ રીતે રૂઝ મનોરથરૂપ મોટા રથપર મન
 ચડાવીને તે કાળ પસાર કરતો. હવે એક વેળા સેન મુનિ સિદ્ધને જોવા ત્યાં આવી પહોંચ્યો.
 (૧૧) હવે તે બન્ને જાણુ બિનશ્રુત ભાવિત મતિવડે ઉત્પલના ફળ સમાન કોમળ વાણીથી
 અરસપરસ ચોદના (પ્રેરણા-ભલામણ) કરીને એક સ્થળે બન્ને બેઠા, એવામાં ડર્મ યોગે

